Dicționar analogic și de sinonime

Editura
Științifică și Enciclopedică

Scanned with OKEN Scanner

M. BUCĂ I. EVSEEV FR. KIRÁLY
D. CRAȘOVEANU LIVIA VASILUȚĂ

DICȚIONAR ANALOGIC ȘI DE SINONIME AL LIMBII ROMÂNE

Editura științifică și enciclopedică
București, 1978

Scanned with OKEN Scanner

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI:

Prof. univ. dr. Șt. MUNTEANU
Prof. univ. dr. G. I. TOHĂNEANU

REDACTOR:

Anicuța TUDOR

Grupurile analogice cuprinse în dicționar au fost alcătuite de M. Bucă, I. Evseev și Fr. Király. Indicele de cuvinte a fost întocmit de D. Crașoveanu și Livia Vasiluță.

COPERTA: Gh. Motora

TEHNOREDACTOR: Olimpiu Popa

Scanned with OKEN Scanner

PREFAȚĂ

Lexicografia românească actuală înregistrează succese remarcabile nu numai în cuprinderea tot mai largă a vocabularului limbii noastre, ci și în diversificarea tipurilor de dicționare. Dorința de a cunoaște structura lexicală din cele mai diferite perspective face ca azi să se simtă tot mai mult nevoia unui dicționar analogic în care cuvintele se organizează după un criteriu intern, semantic, și nu după unul extern, alfabetic.

Prima încercare de a elabora un dicționar analogic al limbii române aparține lui Ștefan Florescu (*Dicționar analogic*, Editura „Universul", 1938). Acest dicționar, devenit demult o raritate bibliografică, cuprinde un număr de 373 grupuri, avînd drept cap de serie cuvinte care, după părerea autorului, exprimă cele mai importante „abstracțiuni, idei morale, sentimente, noțiuni mai fecunde, mai generatoare de cuvinte distincte, lăsînd la o parte pe cele prea elementare sau cu o genealogie prea redusă" (p. 5).

Autorii *Dicționarului analogic și de sinonime al limbii române*, conștienți de greutățile și riscurile pe care le implică elaborarea unei astfel de lucrări, cu un sistem foarte „deschis" prin forța lucrurilor, propun o lucrare, cu funcționalitate multiplă, care se adresează, în egală măsură, specialiștilor și publicului larg.

Dicționarul cuprinde 612 grupuri analogice, care reunesc următoarele categorii de cuvinte:

1. cuvinte cu sens identic (sinonime absolute) de tipul *dragoste — iubire; stomatolog — dentist;*

2. cuvinte cu sensuri apropiate (sinonime ideografice) de tipul *căldură — arșiță; mare — imens; vînt — furtună;*

3. cuvinte cu sensuri identice, dar cu valori stilistice diferite de tipul *preot* (neutru) — *popă* (fam.) — *cleric* (livr.);

4. cuvinte legate prin relații de gen și specie de tipul *oaie*: *țurcană, țigaie* etc.;

5. cuvinte legate prin relații ontico-semantice dintre:

a) autor și acțiune (*muncitor — a munci; elev — a învăța*);

b) acțiune și obiect (*a ara — arătură, a construi — construcție, edificiu*);
c) acțiune și instrument (*a ara — plug; a tăia — cuțit*);
d) acțiune și locul acțiunii (*a învăța—școală; a interna—spital*).

Fiecare articol din dicționar cuprinde și formele diminutivale ale cuvintelor. În cazul cînd un cuvînt are două sau mai multe diminutive, indicația respectivă este dată numai pentru primul dintre ele (de pildă: *pălărie, pălărioară* (dim.), *pălăriuță*).

În interiorul grupului cuvintele sînt repartizate pe părți de vorbire: *substantive, adjective, verbe* și *adverbe*.

În *Dicționar* au fost introduse pe larg mijloacele analitice de exprimare (locuțiuni, expresii idiomatice, termeni compuși etc.) care definesc în multe privințe specificul național al limbii române, reprezentînd un izvor nesecat de expresivitate.

Majoritatea grupurilor sînt înlănțuiri de serii sinonimice legate de conceptul de bază precizat de cuvîntul-titlu. Din acest punct de vedere, *Dicționarul analogic* este și un dicționar de sinonime, dar cu o structură diferită de cea a cunoscutei lucrări elaborate sub redacția prof. univ. Gh. Bulgăr (*Dicționar de sinonime*, Editura Albatros, București, 1972).

Orientarea spre grupurile cu un număr bogat de cuvinte și resurse sinonimice nu este numai un criteriu lingvistic, ci și unul social, căci numărul de mijloace de care dispune limba pentru a reda un anumit concept sau un anumit fragment din realitate este nemijlocit legat de importanța pe care o au sau au avut-o denotatele respective în viața și spiritualitatea poporului.

De regulă, cuvintele cuprinse în grupurile conceptuale din acest dicționar au paradigme derivaționale largi, fiind ușor transpozabile dintr-o parte de vorbire în alta prin procedeele derivării morfematice (cf. *muncă — a munci — muncitor — muncitoresc — muncitorește*), prin schimbarea clasei morfologice (*frumos* adj. — *frumos* subst.) sau prin derivare semantico-supletivă (cf. *sfîrșit — a se termina, posesiune — a avea* etc.).

În *Dicționar* figurează, înainte de toate, cuvintele aparținînd vocabularului activ al limbii. Bogăția unei limbi nu se dezvăluie însă numai la nivelul sferei lexicului neutru din punct de vedere stilistic, ci și în existența unui număr mare de mijloace de expresie echivalente sau apropiate ca sens aparținînd unor stiluri „colorate". De aceea alături de cuvintele neutre, în articolele din dicționar au fost incluse sinonimele arhaice sau neologice, populare și regionale, livrești, poetice etc., acestea fiind însoțite de indicațiile corespunzătoare. Indicațiile funcțional-

Scanned with OKEN Scanner

stilistice ale cuvintelor sînt date, cu puține excepții, după *Dicționarul explicativ al limbii române*.

Proporția dintre diverse categorii stilistice de cuvinte diferă de la un grup la altul, fiind determinată de esența tematică și conceptuală a grupului. În grupurile conceptuale legate de știință, artă, filozofie etc. numărul neologismelor și al formațiilor livrești este mai mare, în timp ce în grupurile legate de domeniile de activitate tradițională, de obiectele și noțiunile cu o persistență mai lungă în viața poporului se întîlnesc numeroase cuvinte populare și regionale.

Grupurile analogice cuprinse în *Dicționar* sistematizează unități lexicale din cele mai diferite zone ale vocabularului. În varietatea tematică a grupurilor pot fi însă sesizate trei domenii principale: *OMUL, NATURA* și *SOCIETATEA*.

Grupurile care se referă la *OM* reflectă, mai ales, sentimente (*Bucurie, Tristețe, Dragoste, Dușmănie* etc.), însușiri intelectuale (*Inteligență, Prostie* etc.), calități volitive (*Dorință, Fermitate, Nehotărîre* etc.) sau morale (*Moralitate, Imoralitate, Curaj* etc.).

Un număr însemnat de grupuri se referă la *NATURĂ*, în diversitatea formelor ei de manifestare și organizare (lumea organică, lumea anorganică, cerul, pămîntul, formele vieții vegetale și animale etc.). În sistemul de concepte care structurează *Dicționarul* sînt prezente diverse modalități, forme și atribute ale materiei (*Mișcare, Timp, Formă, Dimensiune, Structură* etc.).

SOCIETATEA, noosfera creată de om și concretizată în relațiile dintre oameni, în structurile sociale și politice, în diversele forme de activitate umană este prezentă, de asemenea, prin intermediul unui număr însemnat de grupuri analogice (*Stat, Lege, Națiune, Artă, Literatură, Filozofie* etc.).

Este cunoscut că lexicul limbii nu este alcătuit din zone izolate, despărțite prin linii tranșante. Reflectînd continuumul lumii în care nu există hiaturi și rupturi totale, ci numai forme ale unei deveniri continue cantitative și calitative, vocabularul este, la rîndul său, constituit din concepte și grupuri de concepte redate prin cuvinte și expresii care se continuă și se prelungesc unele pe altele, se intersectează și se suprapun alcătuind un caleidoscop ce-și schimbă imaginea în funcție de cuvîntul pe care îl alegem ca nucleu al structurii mental-lingvistice. Legăturile dintre grupuri, incluziunile sau suprapunerile conceptelor sînt

Scanned with OKEN Scanner

specificate cu ajutorul unor indicații, date la sfîrșitul grupului, care trimit la alte serii analogice ce prezintă afinități semantice cu cuvîntul dat.

* * *

Lucrarea de față este rezultatul nu numai al eforturilor noastre, ci și al ajutorului generos pe care ni l-au acordat prof. univ. dr. Șt. Munteanu, prof. univ. dr. G. I. Tohăneanu, redactorul șef dr. Valeriu Șuteu și redactorul de carte Anicuța Tudor.

Autorii

Scanned with OKEN Scanner

LISTA ABREVIERILOR

Adj.	= adjectiv
Adv.	= adverb
ant.	= (în)antichitate
arg.	= argotic
arh.	= arhaizant
augm.	= augmentativ
bis.	= termen bisericesc
chim.	= chimie
depr.	= depreciativ
dim.	= diminutiv
fam.	= familiar
fig.	= figurat
filoz.	= filozofie
fiz.	= fizică
geol.	= geologie
ir.	= ironic
ist.	= istorie
înv.	= învechit
jur.	= științe juridice
lingv.	= lingvistică
livr.	= livresc
log.	= logică
mat.	= matematică
med.	= medicină
muz.	= muzică
peior.	= peiorativ
pl.	= plural
pop.	= popular
reg.	= regional
Subst.	= substantiv
tehn.	= tehnică
Vb.	= verb
V.	= vezi

Scanned with OKEN Scanner

INDICELE GRUPURILOR ANALOGICE

A

1 Acoperămînt de cap
2 Acreală
3 Actor
4 Acțiune
5 Acumulare
6 Adăposturi pentru animale
7 Adăugare
8 Adevăr
9 Adîncime
10 Admirație
11 Adunare
12 Aeronavă
13 Afectare
14 Afirmație
15 Aforism
16 Alb
17 Albastru
18 Albie
19 Alimentație
20 Ambarcație
21 Amenințare
22 Amestec
23 Amuzament
24 Animale carnivore
25 Animale erbivore
26 Animale rozătoare
27 Animație
28 Anterioritate
29 Antipatie
30 Anulare
31 Apă
32 Apărare
33 Ape curgătoare
34 Ape stătătoare
35 Apropiere
36 Aranjare
37 Arbori
38 Arbuști
39 Armată
40 Armă
41 Artă
42 Artist
43 Ascetism
44 Asemănare
45 Asuprire
46 Așezămînt de cult
47 Așternut
48 Atac
49 Atelier
50 Atenție
51 Automobil
52 Automulțumire
53 Autor
54 Aversiune
55 Aviditate

B

56 Bani
57 Batjocură
58 Bătaie
59 Bătrînețe
60 Băț
61 Băuturi alcoolice
62 Băuturi nealcoolice
63 Beție
64 Bijuterie
65 Blestem
66 Boală
67 Bogăție
68 Bucată
69 Bucurie
70 Bunătate

C

71 Cafeniu
72 Cal
73 Calm
74 Cap
75 Capriciu
76 Carne
77 Carte
78 Cauză

Scanned with OKEN Scanner

79 Călătorie
80 Căldură
81 Călugăr
82 Căruță
83 Căsătorie
84 Căutare
85 Ceartă
86 Ceață
87 Celibat
88 Cerc
89 Cereale
90 Cerere
91 Certitudine
92 Cicăleală
93 Cinematografie
94 Cingătoare
95 Cinste
96 Ciopîrțire
97 Circumstanță
98 Ciudățenie
99 Ciupercă
100 Cîine
101 Cîntăreț
102 Cîștig
103 Claritate
104 Clasificare
105 Cler
106 Clopot
107 Coborîre
108 Cochetărie
109 Coeziune
110 Colectivism
111 Comerciant
112 Comerț
113 Compensație
114 Componență
115 Comportare
116 Condiment
117 Conducător
118 Conducător de stat
119 Conducere
120 Consimțămînt
121 Consolare
122 Constrîngere
123 Construcție
124 Conștiinciozitate
125 Convergență
126 Convorbire
127 Copilărie
128 Cordialitate
129 Cosmetică
130 Cosmos
131 Coș
132 Creangă
133 Creștere
134 Cunoaștere
135 Curaj
136 Curățenie
137 Curbă
138 Curente literare
139 Curgere
140 Curiozitate
141 Cuvînt

D

142 Dans
143 Dansuri populare
144 Dar
145 Dărnicie
146 Defăimare
147 Defect
148 Deformare
149 Demnitate
150 Densitate
151 Denumire
152 Deosebire
153 Depărtare
154 Dependență
155 Deposedare
156 Desăvîrșire
157 Descompunere
158 Descoperire
159 Descriere
160 Desfrîu
161 Destăinuire
162 Destin
163 Dezacord
164 Dezastru
165 Dezbrăcare
166 Deznădejde
167 Dezordine
168 Dimensiune
169 Dimineață
170 Direcție
171 Disciplină
172 Discreditare
173 Dispariție
174 Dispersare
175 Dispreț
176 Distrugere
177 Diversitate
178 Divinitate
179 Divorț
180 Doctor
181 Document

Scanned with OKEN Scanner

182 Dorință
183 Drac
184 Dragoste
185 Dramaturgie
186 Dreptate
187 Drum
188 Dulciuri
189 Durere
190 Dușmănie

E

191 Economie
192 Educație
193 Efort
194 Elev
195 Entuziasm
196 Eroare
197 Erudiție
198 Evitare
199 Exagerare
200 Examen
201 Existență
202 Experiență

F

203 Feluri de mîncare
204 Fenomene atmosferice
205 Fericire
206 Fermitate
207 Fierbere
208 Figuri de stil
209 Ființe imaginare
210 Filozofie
211 Finalitate
212 Fir
213 Fluture
214 Foame
215 Fobie
216 Foc
217 Folclor
218 Forfotă
219 Formație muzicală
220 Formă
221 Forme de guvernare
222 Forme și genuri muzicale
223 Formule de salut
224 Frică
225 Frig
226 Fructe
227 Frumusețe
228 Frunză
229 Fugă
230 Fumat

G

231 Galben
232 Ghemuire
233 Gingășie
234 Gîndac
235 Gîndire
236 Glasuri de animale
237 Glasuri de păsări
238 Glorie
239 Glumă
240 Grabă
241 Grade militare
242 Grandilocvență
243 Grandoare
244 Grămadă
245 Greutate
246 Groapă
247 Grup

H

248 Hărnicie
249 Hoinăreală
250 Hoție

I

251 Idee
252 Ieftinătate
253 Iertare
254 Ignoranță
255 Ilegalitate
256 Imaginație
257 Imensitate
258 Imitație
259 Imoralitate
260 Impolitețe
261 Importanță
262 Imposibilitate
263 Impozit
264 Imprudență
265 Inactivitate
266 Incertitudine
267 Includere
268 Independență
269 Indicații de execuție muzicală
270 Indisciplină
271 Individualism

Scanned with OKEN Scanner

272 Indolență
273 Inexistență
274 Infirmitate
275 Informație
276 Inițiativă
277 Inocență
278 Insectă
279 Instabilitate
280 Instantaneitate
281 Instituții sanitare
282 Instrumente de tăiat
283 Instrumente muzicale
284 Insucces
285 Inteligență
286 Inteligibilitate
287 Intenție
288 Interpretare
289 Intrigă
290 Intuiție
291 Inutilitate
292 Invidie
293 Iobăgie
294 Iritare
295 Iscusință

Î

296 Îmbrăcare
297 Îmbrăcăminte
298 Împodobire
299 Împotrivire
300 Împrejmuire
301 Înălțime
302 Încălțăminte
303 Încăpățînare
304 Încăpere
305 Început
306 Încercare
307 Încetineală
308 Închisoare
309 Încredere
310 Îndeletnicire
311 Îngîmfare
312 Îngustime
313 Înmormîntare
314 Însănătoșire
315 Înșelătorie
316 Întîmplare
317 Întîrziere
318 Întoarcere
319 Întretăiere
320 Întuneric
321 Învățare

J

322 Josnicie
323 Jurnalistică

L

324 Lamentare
325 Lapte
326 Lașitate
327 Lățime
328 Legătură
329 Lege
330 Legume și zarzavaturi
331 Lene
332 Libertate
333 Limbuție
334 Lipsă de importanță
335 Literatură
336 Local
337 Localitate
338 Locuință
339 Locuire
340 Locuitor
341 Locuri comerciale
342 Lumină
343 Lungime
344 Lunile anului
345 Lux

M

346 Magazie
347 Manie
348 Maturitate
349 Măsurare
350 Medicament
351 Medicină
352 Memorie
353 Mesager
354 Meșteșug
355 Meșteșugar
356 Metale
357 Micime
358 Milă
359 Minciună
360 Minerale
361 Miros
362 Mișcare
363 Mînă
364 Mînie
365 Moarte

Scanned with OKEN Scanner

366 Mobilă
367 Modă
368 Modestie
369 Moliciune
370 Monument
371 Moralitate
372 Mulțime
373 Muncă
374 Murdărie
375 Mustrare
376 Muzicant

N

377 Naștere
378 Națiune
379 Nămol
380 Neatenție
381 Nebunie
382 Necaz
383 Necesitate
384 Necinste
385 Neclaritate
386 Nefericire
387 Negare
388 Negru
389 Nehotărîre
390 Neîndurare
391 Neliniște
392 Nemișcare
393 Neomenie
394 Neplăcere
395 Nepricepere
396 Neprincipialitate
397 Neseriozitate
398 Nesociabilitate
399 Nestăpînire
400 Nou

O

401 Oaie
402 Obezitate
403 Obicei
404 Obligație
405 Oboseală
406 Obstacol
407 Ocrotire
408 Odihnă
409 Ofensă
410 Ofilire
411 Omenie
412 Omor
413 Opoziție
414 Optimism
415 Originalitate
416 Oscilare
417 Ospăț
418 Ostaș
419 Ostentație
420 Otravă

P

421 Pace
422 Pagubă
423 Pantă
424 Particularități de vorbire
425 Patrie
426 Pază
427 Pădure
428 Păr
429 Păsărele
430 Păsări acvatice
431 Păsări domestice
432 Păsări răpitoare
433 Păstor
434 Pășunat
435 Pedagog
436 Pedeapsă
437 Permanență
438 Pescuit
439 Pesimism
440 Pestrițătură
441 Pești
442 Picior
443 Pictură
444 Pietre prețioase și semiprețioase
445 Pisică
446 Pîine
447 Plante acvatice
448 Plante medicinale
449 Plante ornamentale
450 Plante otrăvitoare
451 Plată
452 Plăcere
453 Plecare
454 Plictiseală
455 Plîns
456 Ploaie
457 Podoabă
458 Poezie
459 Politețe
460 Pomi fructiferi
461 Porc
462 Posesiune

Scanned with OKEN Scanner

463 Posibilitate
464 Posterioritate
465 Prăjitură
466 Preț
467 Prezicerea viitorului
468 Prietenie
469 Principialitate
470 Privire
471 Promisiune
472 Prostie
473 Provocare
474 Proză
475 Prudență
476 Pudoare
477 Puncte cardinale

R

478 Rafinament
479 Răutate
480 Război
481 Răzvrătire
482 Recipient
483 Recompensă
484 Reducere
485 Refacere
486 Regret
487 Relație
488 Religie
489 Renunțare
490 Repetare
491 Reputație
492 Respect
493 Respirație
494 Ridicătură de teren
495 Risipă
496 Rîs
497 Rocă
498 Roșu
499 Rotire
500 Rudenie
501 Rudenie convențională
502 Rudenie de sînge în linie colaterală
503 Rudenie de sînge în linie dreaptă
504 Rudenie prin încuscrire (alianță)

S

505 Sac
506 Salut
507 Salvare
508 Saturație
509 Sănătate
510 Sărăcie
511 Săritură
512 Scriere
513 Scrisoare
514 Scumpete
515 Scurtime
516 Seară
517 Semn
518 Semnificație
519 Sensibilitate
520 Separare
521 Seriozitate
522 Servilism
523 Severitate
524 Sfat
525 Sfărîmare
526 Sfîrșit
527 Siguranță
528 Simpatie
529 Simultaneitate
530 Sinceritate
531 Singurătate
532 Slăbiciune
533 Sociabilitate
534 Somn
535 Sosire
536 Spălare
537 Specific
538 Speranță
539 Sport
540 Sportiv
541 Stat
542 Statură
543 Stăpînire de sine
544 Steag
545 Străin
546 Strigăt
547 Structură
548 Subterană
549 Succes
550 Supărare
551 Superlative
552 Suport
553 Surse de lumină
554 Suspiciune

Ș

555 Șarpe
556 Școală

Scanned with OKEN Scanner

T

557 Tablou
558 Talent
559 Tăcere
560 Tăiere
561 Tăinuire
562 Teatru
563 Temperament
564 Terenuri cultivate
565 Termeni de politețe și respect între rude
566 Timp
567 Tinerețe
568 Titluri de boieri și dregători români
569 Titluri de noblețe
570 Tratament medical
571 Trăsură
572 Trecut
573 Tren
574 Tristețe
575 Tulpină

Ț

576 Țăran
577 Țesătură

U

578 Uimire
579 Uitare
580 Umezeală
581 Umilință
582 Unelte și mașini agricole
583 Unire
584 Uniune
585 Urcare
586 Urîțenie
587 Urmaș
588 Utilitate

V

589 Vale
590 Vase de băut
591 Văduvie
592 Văsărie
593 Verde
594 Viclenie
595 Victorie
596 Vigoare
597 Viitor
598 Vinovăție
599 Vite
600 Viteză
601 Vizită
602 Vînt
603 Vîrf
604 Voracitate
605 Vorbire
606 Vrăjitorie

Z

607 Zăpadă
608 Zăpăceală
609 Zburdălnicie
610 Zdreanță
611 Zgîrcenie
612 Zgomot

Scanned with OKEN Scanner

A

1. ACOPERĂMÎNT DE CAP

Subst. Pălărie, pălărioară *(dim.)*, pălăriuță, clop *(reg.)*; canotieră, sombrero; pălărie de paie, panama; cilindru *(înv.)*, joben, gambetă *(înv.)*, melon *(rar)*; petas *(ist.)*; bicorn, tricorn, șleapcă *(reg.)*; cauc, calpac *(înv.)*, potcap, potcapic *(rar)*, camilafcă, culion *(înv.)*; pălărie de damă, pălărioară, tocă, baretă *(rar)*. Căciulă, căciuliță *(dim.)*, căciuloi *(augm.)*, cușmă *(reg.)*, țurcă, țurcană, tombateră *(înv.)*, chiulaf *(înv.)*, işlic *(înv.)*, işlicel *(dim., înv.)*, gugiuman *(înv.)*, cucă *(înv.)*. Chipiu, șapcă, ceapcă *(rar)*, tiulercă *(reg.)*, capelă, capeluță *(dim.)*, caschetă, ceacău *(reg.)*. Coif, cască, chivără *(înv.)*. Beretă, bască; turban, turbulan *(înv.)*, tulpan *(rar)*, cealma *(înv.)*; scufie, scufă, scufiță *(dim.)*, ceapsă *(reg.)*, tichie, tichiuță *(dim.)*, bonetă, bonețică *(dim.)*, căiță *(reg.)*; fes. Basma, băsmăluță *(dim.)*, cimber *(reg.)*, batic, năframă, năfrămioară *(dim.)*, năfrămuță, năfrămiță, cîrpă *(rar)*, cîrpușoară *(dim.)*, broboadă, bariș, bertă *(reg.)*, maramă, mărămuță *(rar)*, mărămioară *(dim., rar)*, pînzătură *(reg.)*, testemel *(pop.)*, tulpan, tulpănaș *(dim.)*, legătură, felegă *(reg.)*, grimea *(reg.)*, grimeluță *(dim., reg.)*, casîncă *(reg.)*, peșchir *(înv. și reg.)*, văl, voal, vîlnic, potilat *(reg.)*, hobot *(reg.)*.

Vb. A purta pălărie (șapcă, căciulă), a avea ceva în (pe) cap; a(-și) pune ceva în (pe) cap, a-și acoperi capul, a se lega (cu ceva) la cap, a (se) îmbrobodi. A-și scoate pălăria (căciula etc.), a se descoperi; a se dezbrobodi.

V. **îmbrăcare, îmbrăcăminte, obiecte de îmbrăcăminte.**

2. ACREALĂ

Subst. Acreală, acrime *(rar)*; acrire, oțetire, acidulare, înăcrire, murare. Acid, oțet, esență de oțet; aciditate; suc de lămîie, zeamă de lămîie, acid citric, citrat, sare de lămîie, acid acetic; borș, cvas, înăcreală, acriș *(reg.)*, salță *(înv.)*; salce *(înv.)*; moare *(reg.)*. Lapte acru, lapte bătut, lapte acidofil, iaurt, chefir, lapte covăsit, covăseală *(pop.)*, scoacă *(reg.)*, sămăchișă *(reg.)*, chișleag *(reg.)*. Acritură, murătură.

Adj. Acru, acrișor *(dim.)*, acruț *(rar)*, acriu *(rar)*, vișinatic, acid; acrit, acidulat, înăcrit, murat, oțetit, borșit, covăsit.

Vb. A se acri, a se înăcri, a se oțeti, a se borși, a se zeri *(reg.)*, a se sărbezi *(pop.)*. A acri, a înăcri, a mura, a pune la murat, a pune în oțet, a acidula, a covăsi *(pop.)*.

V. **alimente, condimente, feluri de mîncare, fructe, lapte.**

3. ACTOR

Subst. Actor, actoraș *(dim., depr.)*; artist, interpret; actriță, actoriță *(înv.)*, artistă; cabotin, păpușar *(fig.)*. Actor de teatru; actor de cinema. Prolog *(la romani)*, tragedian, tragic *(rar)*. Comic, comedian *(înv.)*, comediant *(înv.)*, histrion *(ant.)*. Gagist *(ieșit din uz)*. Figurant, statist *(înv. și reg.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Protagonist. Vedetă, stea *(fig.)*, divă *(adesea glumeț sau ir.)*, star; prim-amorez, june-prim. Arlechin, colombină; baladin *(franțuzism înv.)*, saltimbanc, pehlivan *(înv.)*, clovn, bufon, paiață, marion *(la romani)*, măscărici. Scamator, iluzionist, prestidigitator, boscar *(reg.)*. Jongler. Păpușar. Mim, pantomim. Actorie. Figurație.

Adj. Actoricesc, de actor.

Vb. A fi actor, a juca (a face) teatru, a juca pe scenă, a juca într-o piesă, a interpreta un rol, a avea un rol principal, a face figurație.

V. **artă, artist, cinematografie, dramaturgie, teatru.**

4. ACȚIUNE

Subst. Acțiune, activitate, act, faptă, lucrare, lucru, treabă, muncă, trudă *(pop.)*; operație; încercare, întreprindere, inițiativă, început; efectuare, exercitare, exercițiu, executare, execuție, realizare, izvodire *(înv.)*; îndeplinire, împlinire, săvîrșire, înfăptuire; efort, trudnicie, strădanie, străduire *(rar)*, străduință *(rar)*, străduială *(rar)*, silință, sforțare, zel, sîrguință, rîvnă, osteneală *(înv. și pop.)*, opintire, opinteală. Lucrare, operă, creație. Autor, creator, izvoditor *(înv.)*, agent; înfăptuitor *(rar)*, executant, operator, lucrător, muncitor; om de acțiune, inițiator, promotor; fondator, întemeietor, ctitor.

Adj. Activ, lucrător, muncitor; dinamic, operativ, întreprinzător; ocupat, preocupat, prins *(fig.)*; harnic, sîrguincios, sîrguitor, străduitor, truditor *(pop. și livr.)*, strădalnic *(înv. și reg.)*, vrednic, destoinic, asiduu, stăruitor, tenace, zelos, silitor. Realizat, înfăptuit, împlinit. Realizator; executant, executor.

Vb. A face (ceva), a acționa, a întreprinde (o acțiune), a fi în acțiune, a activa; a lucra, a munci, a trudi *(pop.)*, a trebălui, a face și a drege; a face treabă, a avea treabă, a fi ocupat; a întreprinde, a începe, a porni la acțiune, a trece la acțiune, a trece la fapte, a intra în acțiune; a iniția, a avea inițiativă; a proiecta, a plănui; a efectua, a executa, a duce la bun sfîrșit, a îndeplini o misiune, a săvîrși, a realiza, a izvodi *(înv.)*, a înfăptui, a reuși, a izbîndi, a obține o victorie; a participa, a lua parte, a pune umărul, a contribui, a-și aduce contribuția; a se strădui, a se sili, a se osteni, a se trudi *(pop.)*, a face eforturi, a se sforța, a se opinti, a se căzni, a transpira *(fig.)*. A activiza, a impulsiona, a dinamiza, a pune în mișcare.

Adv. În acțiune, în mișcare.

V. **efort, hărnicie, îndeletnicire, mișcare, muncă.**

5. ACUMULARE

Subst. Acumulare, adunare, strîngere, concentrare; agoniseală *(pop.)*, agonisită *(pop.)*, economie, economisire. Depozitare, înmagazinare, stocaj, stocare; stoc.

Adj. Adunător, strîngător, econom, păstrător.

Vb. A acumula, a aduna, a concentra, a strînge; a agonisi, a pune de o parte, a economisi, a face economii, a pune bani la ciorap, a strînge bani albi pentru zile negre. A depozita, a înmagazina, a stoca, a face stocuri.

V. **adunare, bogăție, cîștig, economie.**

6. ADĂPOSTURI PENTRU ANIMALE

Subst. Adăpost, refugiu, aciuaș *(rar)*, acioală *(rar)*; coteț, coteneață *(pop.)*, coștereață *(reg.)*, pătul *(pop.)*, poiată *(reg.)*, poiețică *(dim.)*, cușcă, cocină, purcăreață *(reg.)*, vașniță *(reg.)*; grajd, staul, sălaș *(pop.)*, sălășel

Scanned with OKEN Scanner

(dim.); țarc, ocol, ocolaș *(dim., rar)*, tîrlă, tîrlioară *(dim.)*, tîrluliță, mereaz *(reg.)*, odalîc *(reg.)*, stînă, stînișoară *(dim.)*; corlată *(reg.)*, coșar, șamatră *(reg.)*; saivan *(reg.)*, perdea *(pop.)*, saia *(reg.)*. Porumbar, porumbărie *(reg.)*, porumbăriță *(reg.)*, hulubărie *(reg.)*; păunar *(rar)*; colivie. Cuib, cuibușor *(dim.)*, cuibuleț, cuibar, culcuș. Bîrlog, vizuină, vizunie *(pop.)*, covru *(reg.)*, cotlon, cotlonaș *(dim., rar)*. Stup, știubei, știubeiaș *(dim.)*, coșniță, ulei, uleiaș *(dim.)*. Furnicar, mușuroi. Adăpostire; pripășire, oploșire *(rar)*.

Adj. Pripășit, oploșit, aciuat.

Vb. A pune la adăpost, a oferi un adăpost, a adăposti, a ține la adăpost. A-și găsi un adăpost (un refugiu), a se pune la adăpost, a se aciua, a se aciola *(rar)*, a se pripăși, a se oploși. A(-și) face un adăpost; a-și face un cuib, a se cuibări, a-și face un culcuș. A trăi în vizuină, a vizuni.

Adv. La adăpost.

V. **construcție.**

7. ADĂUGARE

Subst. Adăugare, adjoncțiune, adiționare, adiție *(chim.)*; suplimentare, completare, majorare, mărire, mărit, întregire, sporire, creștere, înmulțire, complinire, împlinire; anexiune, anexare, atașare, alipire, legare, alăturare; includere, incluziune, înglobare, încorporare, încorporație, inoculare, inoculație, inserție, inserare, grefă, grefon *(med.)*, grefare, introducere, introducție *(înv.)*. Adaos, supliment, spor, plus, surplus; anexă, accesoriu. Sufixare; prefixare, prefixație; afixație; aglutinare. Infix; sufix; prefix; afix; augment. Altoi, altoire, altoială *(rar)*, altoit. Garnisire *(fam.)*. Garnitură, condiment. Ornamentare, decorare, împodobire. Ornament, decor, podoabă.

Adj. Adiționat; împlinit, întregit, înmulțit, majorat, crescut, anexat, anex, alăturat, alipit; suplimentar, complementar, accesoriu, adițional; atașabil, augmentativ; aglutinant.

Vb. A adăuga, a adiționa, a completa, a complementa, a pune în plus, a face o completare, a complini, a împlini, a întregi; a anexa, a atașa, a alătura, a alipi, a lipi, a lega; a include, a îngloba, a încorpora, a introduce, a insera, a grefa, a inocula; a suplimenta, a spori, a majora, a mări, a augmenta. A sufixa; a prefixa. A altoi. A ornamenta, a orna, a garnisi *(fam.)*, a condimenta. A se completa, a se întregi, a se alipi, a se atașa, a se alătura, a se lipi, a se aglutina, a adera; a (se) spori, a crește, a se majora, a se mări.

Adv. În plus, pe deasupra, mai mult, și, încă, mai, inclusiv.

V. **acumulare, adunare, creștere, dimensiune, includere.**

8. ADEVĂR

Subst. Adevăr, adevărul-adevărat, veritate *(rar)*, veridicitate, veracitate *(livr.)*; verosimilitate *(rar)*, verosimilitudine *(rar)*, autenticitate, certitudine, realitate, dreptate, valabilitate, validitate; existență obiectivă, lucru real, stare de fapt, realitate; exactitate, exactitudine, precizie, obiectivitate, imparțialitate, nepărtinire *(pop.)*, dreptate, justețe, echitate; cinste, corectitudine, onestitate, probitate *(livr.)*. Axiomă; truism *(livr.)*.

Adj. Adevărat, veridic; veritabil, autentic; real, obiectiv; valabil, valid; natural, firesc, nefalsificat, exact, precis, infailibil; just, drept, corect, onest, prob *(livr.)*, cinstit, imparțial, nepărtinitor *(pop.)*, obiectiv, echitabil; indiscutabil, netăgăduit, indubitabil *(franțuzism)*, cert, neîndoios, neîndoielnic, sigur; verosimil, plauzibil, admisibil, posibil.

Vb. A fi adevărat, a corespunde cu adevărul; a fi real, a fi valabil. A se confirma, a se adeveri, a se dovedi adevărat. A descoperi (a afla) adevărul,

Scanned with OKEN Scanner

a dezvălui adevărul, a da de adevăr; a stabili adevărul, a despărți apele de uscat; a privi adevărul în față, a spune verde în ochi (în față); a fi de partea adevărului, a se apropia de adevăr. A demonstra, a adeveri, a dovedi, a proba, a confirma, a recunoaște, a considera valabil.

Adv. Într-adevăr, în adevăr, desigur, cu adevărat, în realitate, de fapt, de bună seamă, pe bună dreptate, în fapt; (în mod) just; conform adevărului; fără îndoială, neîndoielnic, neîndoios, fără discuție, incontestabil, indiscutabil; precis, în mod precis, negreșit.

V. **aforism, certitudine, cinste, dreptate, sinceritate.**

9. ADÎNCIME

Subst. Adîncime, adînc, afund, afundiș *(rar)*, afunzime *(rar)*, profunzime, străfund, fund. Adîncitură, adîncătură, scufundătură, afundătură *(rar)*, scufundiș *(rar)*. Groapă. Prăpastie, rîpă, hîrtop, falie *(geol.)*, abis, genune *(livr.)*, hău, noian, precipițiu *(înv.)*. Iad, infern, gheenă *(livr.)*, tartar.

Adj. Adînc, adîncos *(neobișnuit)*, adîncit, adîncat *(reg.)*, afund, afundat, profund; abisal.

Vb. A fi adînc, a nu i se vedea fundul. A se adînci, a se face mai adînc, a se afunda; a se scufunda, a se cufunda, a se înfunda, a se duce la fund, a se da la fund, a se da afund. A adînci, a face mai adînc. A afunda, a scufunda, a cufunda, a trimite la fund.

V. **groapă, subterană, vale.**

10. ADMIRAȚIE

Subst. Admirație, admirare *(înv.)*, adorație, adorare, slăvire *(înv.)*, idolatrie *(fig.)*, extaz, venerație, venerare *(rar)*. Preamărire, slăvire, preaslăvire, glorificare *(livr.)*, zeificare *(fig.)*, idolatrizare, divinizare. Elogiu, elogiere, panegiric, encomion *(grecism înv.)*, apologie, ditiramb *(fig.)*; osanale, aclamație, aclamare, aplaudare, aplauze, ovație, urale. Admirator, adorator, idolatru *(fig.)*. Idol *(fig.)*, fetiș *(fig.)*, zeu *(fig.)*.

Adj. Admirabil, adorabil, venerabil, respectabil. Minunat, fermecător, încîntător, desfătător, mirabil *(poetic)*, splendid, excepțional, fascinant, fascinator *(rar)*, captivant, seducător, magnific *(livr.)*, superb, divin *(fig.)*, extraordinar, grandios, măreț. Adorat; preaslăvit, slăvit.

Vb. A admira, a adora, a venera, a se extazia, a slăvi *(înv.)*. A preamări, a preaslăvi *(rar)*, a ridica pe cineva pînă la cer, a ridica în slăvi; a glorifica *(livr.)*, a diviniza, a fetișiza *(fig.)*, a zeifica *(fig.)*, a idolatriza *(fig.)*. A fermeca, a încînta, a fascina. A trezi admirație; a privi, a sta (a rămîne) cu gura căscată; a se uita la cineva ca la soare (ca la o icoană), a se uita la cineva ca la un cireș copt. A aclama, a ovționa, a aplauda.

Adv. Admirativ; cu admirație, cu venerație.

V. **frumusețe, glorie, ostentație, respect, servilism, succes, superlative.**

11. ADUNARE

Subst. Adunare, întrunire, reuniune, reunire, întîlnire. Ședință, adunare, consfătuire. Ședătoare, clacă. Sfat, sobor *(înv.)*, conclav, conciliu, conciliabul, consistoriu, sinod; divan *(înv.)*; congres; simpozion; forum; sesiune. Senat, consiliu, sfatul bătrînilor, parlament. Conferință; colocviu; dezbatere; masă rotundă; reuniune literară; ședătoare literară, cenaclu. Serată, soarea *(franțuzism înv.)*; recepție, banchet, cocteil. Mulțime, grup, grupare, ceată.

Adj. Sinodal, sinodicesc *(înv.)*, sinodic.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A se aduna, a se întruni, a se reuni, a se strînge laolaltă, a se întîlni, a ține adunare, a organiza o întrunire, a convoca o adunare (o ședință); a se consfătui, a se sfătui, a sta la sfat, a delibera, a dezbate; a soborî *(rar)*; a divăni *(pop.)*. A participa la întrunire, a lua parte la ședință.

V. **conducere, grămadă, grup, mulțime, unire, uniune.**

12. AERONAVĂ

Subst. Aeronavă, aparat de zbor, aerovehicul, aeromobil; avion, aeroplan; avionetă; monoplan; biplan; sescviplan; bimotor; trimotor; cvadrimotor; aerodină; girodină; giravion; autogir; giroplan; elicopter; elicopter-macara. Avion de transport; cliper. Amfibiu. Hidroavion. Avion de vînătoare; avion de bombardament, (supra)fortăreață zburătoare. Avion-proiectil. Aerostat, montgolifer; balon; stratostat; dirijabil, zepelin. Aeromodel; planor. Aeronaut, aviator, zburător; pilot; planorist. Aeroport, aerodrom; aerogară. Aviație; hidroaviație. Aerotransport, transport aerian. Aeromodelism; planorism. Aeronautică; aerotehnică. Aeromodelist. Constructor de avioane. Decolare. Aterizare, amerizare, amartizare.

Adj. Aeronautic; aeronaval; aviatic.

Vb. A decola, a-și lua zborul, a se ridica (a se înălța) în văzduh (în aer). A zbura. A ateriza; a ameriza; a amartiza.

V. **Călătorie, mișcare.**

13. AFECTARE

Subst. Afectare, emfază, patos, exagerare, exagerație *(rar)*. Retorism, prețiozitate *(rar)*, retorică *(peior.)*, gongorism. Fandoseală *(fam.)*, fandosire *(fam.)*, sclifosire *(fam.)*, sclifoseală *(fam.)*, fasoleală *(fam.)*, fasolire *(fam.)*, ifos, izmeneală *(fam.)*, ostentație. Înfumurare, închipuire, îngîmfare, mîndrie, mîndrire *(rar)*, orgoliu, fatuitate *(livr.)*, vanitate, ighemonicon *(grecism înv.)*; trufie, trufă *(înv.)*, aroganță, morgă *(livr.)*, semeție, ocoșie *(reg.)*, fudulie, fală, făloșie *(reg.)*; prezumție *(livr.)*, supraestimare, grandilocvență *(livr.)*, grandomanie, megalomanie. Artificialitate, artificiozitate *(rar)*; manierism, bufonerie, cabotinism, bufonadă *(rar)*, caraghioslîc, comicărie. Prefăcătorie, disimulare, simulare, simulație, ipocrizie, fățărnicie, fariseism. Mofturi *(fam.)*, fasoane *(fig., fam.)*, nazuri *(pop. și fam.)*, mutre *(fam.)*, grimase, fițe *(fam.)*, ifose, marafeturi *(pop. și fam.)*. Bufon, saltimbanc, comediant *(fig.)*, cabotin; fandosit *(fam.)*, sclifosit *(fam.)*, izmenit *(fam.)*.

Adj. Afectat, emfatic, patetic, exagerat. Retoric, prețios, bombastic, gongoric, înflorit *(fig.)*, pretențios, pompos, umflat *(fig.)*, grandilocvent *(livr.)*. Fandosit *(fam.)*, sclifosit *(fam.)*, fasolit *(fam.)*, izmenit *(fam.)*. Înfumurat, închipuit, îngîmfat, mîndru, împăunat, *(reg.)*, umflat în pene, plin de sine, fălos, ocoș *(reg.)*, fudul, încrezut, trufaș, semeț, vanitos, orgolios, țîfnos *(pop.)*, cu nasu-n sus. Prefăcut, ipocrit, disimulat, fățarnic, fariseic. Teatral, manierat, căutat, nenatural, artificial, artificios *(rar)*; bufon *(rar)*, caraghios, comic. Mofturos, năzuros.

Vb. A fi afectat, a (se) afecta *(rar)*, a se fandosi *(fam.)*, a se fasoli *(fam.)*, a se sclifosi *(fam.)*, a-și da aere, a se izmeni *(fam.)*, a face fasoane, a-și da ochii peste cap, a se grozăvi, a face pe grozavul, a se făli *(peior.)*, a se făloși *(reg.)*, a se fuduli, a călca popește, a se umfla în pene; a se înfumura, a se îngîmfa, a se împăuna, a fi închipuit, a ține nasul sus, a nu-i ajunge cu prăjina la nas. A mima, a se maimuțări, a juca teatru, a poza *(peior.)*; a face mutre; a cocheta, a se da în spectacol; a face nazuri, a face fițe *(fam.)*, a-și da ifose.

V. **capriciu, exagerare, grandilocvență, îngîmfare, mîndrie, ostentație.**

Scanned with OKEN Scanner

14. AFIRMAȚIE

Subst. Afirmație, afirmare, declarație, declarare, spunere *(rar)*, asertiune *(filoz.)*, susținere. Aprobare, încuviințare; acord, acceptare, accept, consimțămînt, consimțire, asentiment. Recunoaștere, mărturisire, mărturie, depoziție. Confirmare, reafirmare, încredințare, probare; adeverire, atestare; demonstrare, demonstrație, întărire, argumentare, argumentație. Teză; propoziție *(log., mat.)*; teoremă.

Adj. Afirmativ, declarativ, asertoric *(filoz.)*, aprobativ, aprobator. Recunoscut, declarat. Probant *(rar)*, probator, probatoriu, aprobator; adeveritor, confirmativ.

Vb. A afirma, a susține *(fig.)*, a declara. A aproba, a încuviința, a fi de acord, a accepta, a admite, a consimți, a-și da consimțămîntul, a-și da asentimentul. A recunoaște, a mărturisi. A atesta, a adeveri, a certifica, a confirma, a reafirma, a încredința, a demonstra, a proba, a face dovada, a întări, a argumenta. A relata, a spune, a susține.

Adv. Da, de acord, bineînțeles, certamente, desigur, mai așa *(pop. și fam.)*, sigur, negreșit, nu-i vorbă, nici vorbă, neîndoios, fără îndoială, (da) cum (să, de) nu, apoi cum, păi cum *(pop.)*, de bună seamă, (în mod) cert, cu certitudine, cu siguranță, firește; pe cuvîntul meu (tău), pe onoarea mea.

V. **adevăr, aforism, certitudine, consimțămînt.**

15. AFORISM

Subst. Aforism, cugetare, sentință, maximă, înțelepciune, panseu *(ir.)*, reflecție, reflexie, dicton, apoftegmă *(livr.)*, adagiu *(livr.)*, pildă, zicală, zicere, zicătoare, zicătură, spunere *(înv.)*, expresie, proverb, parimie *(rar)*; citat, citație *(înv.)*; moto; expresie frazeologică, expresie idiomatică, locuțiune. Remarcă, observație. Învățătură, morală, fabulă. Culegere de maxime, parimiar; gnomologie *(livr.)*. Paremiologie; paremiolog.

Adj. Aforistic, apoftegmatic *(livr.)*, proverbial, sentențios, gnomic; frazeologic, idiomatic. Paremiologic.

Vb. A cugeta, a reflecta; a rosti sentințe (maxime); a cimili *(reg.)*.

V. **afirmație, gîndire, literatură.**

16. ALB

Subst. Alb, culoare albă, albime *(rar)*, albeață, alboare *(rar)*, albiciune, albescență *(rar)*. Albire, albeală *(pop.)*, înălbire, înălbit. Căruntețe, cărunțeală, cărunție *(rar)*, încărunțire, ninsoare *(fig.)*.

Adj. Alb, de culoare albă, de culoarea zăpezii, ca laptele, de culoarea laptelui, lăptos, lactescent, (alb) ca zăpada (ca neaua), ninsoriu *(rar)*, alb ca (cum e) helgea, alb ca varul, alb de tot, alb ca ghiocul, alb-colilie, albuț *(dim., reg.)*, albui, albiu *(rar)*, albicios, alburiu, albișor *(dim.)*, albior, dalb, dălbior *(dim.)*, coliliu, lilial, argintiu, marmorean, marmoreu *(rar)*, marmoriu *(rar)*; sidefiu. Albit, înălbit; cărunt, încărunțit, grizonat *(franțuzism)*, nins *(fig.)*, argintiu *(fig.)*, argintat *(fig.)*. Blond, bălai, codalb, codălbel *(reg.)*, bălan, băl *(reg.)*, bălăior *(dim.)*, bălănuț, bălăiel, bălănel, băluț *(reg.)*, bălăuc *(reg.)*, plăvan, plăvai, plăviț, plăviu *(înv. și reg.)*, albeț *(reg.)*, albineț.

Vb. A (se) albi, a (se) înălbi; a încărunți, a cărunți *(înv.)*; a alburi.

17. ALBASTRU

Subst. Albastru, culoare albastră; albastrul cerului, vineția cerului; albăstrime, albăstreală, sineală *(pop.)*, albăstriu; azur *(livr.)*, violet, indigo, vînăt, vinețiu.

Adj. Albastru, albăstrior *(dim.)*, de culoare albastră, de culoarea cerului (senin), turcoaz *(livr.)*, turchez *(pop.)*, mieriu *(reg.)*, mierior *(dim., reg.)*, albăstrel *(dim.)*, albăstriu, albăstrui; bleumarin, ultramarin; albăstrit, siniliu *(pop.)*, sinilit *(reg.)*, civit *(pop.)*, albastru-închis; vînăt, vinețel *(dim.)*, vîlced *(reg.)*, învinețit, vinețit; vinețiu, livid; violet, viorel *(rar)*, vioriu, violaceu, viorint *(rar)*, mov, liliachiu, lila *(livr.)*, indigo, toporășiu *(rar)*; albastru-deschis, bleu, azuriu, havaiu *(înv.)*.

Vb. A se albăstri *(fig.)*, a înălbăstri; a se învineți, a se face vînăt, a vîlcezi *(reg.)*, a învineți. A albăstri, a sinili *(reg.)*.

18. ALBIE

Subst. Albie, albiuță *(dim.)*, albioară, covată *(reg.)*, covățică *(dim.)*, copaie *(reg.)*, copăiță *(dim.)*, troacă, trochiță *(dim.)*, trocuță, postavă *(pop.)*, moldă *(reg.)*, chersin *(reg.)*, balie *(reg.)*, căpistere *(reg.)*; baie, băiță *(dim.)*, scaldă *(pop.)*, scăldătoare *(pop.)*, scăldușcă *(reg.)*, cadă, vană, vănuță *(dim.)*, ciupă *(reg.)*. Crintă. Piuă, ștează *(reg.)*.

Vb. A (se) spăla, a (se) scălda, a (se) îmbăia, a (se) la *(reg.)*.

V. recipient, spălare.

19. ALIMENTAȚIE

Subst. Alimentație, alimentare, nutrire *(rar)*, nutriție, nutriment *(rar)*, hrănire, ospătare, ospătat *(rar)*; mîncare, mîncărică *(dim., fam.)*, mîncat, manducație *(rar)*, haleală *(fam.)*, îmbuibare, îndopare, ghiftuire *(fam. și peior.)*, înfulecare *(fam.)*, înfruptare *(rar)*; ronțăială, ronțăire, ronțăit; mestecare, mestecat, molfăit, molfăială, molfăire, molfătură. Degustare, degustație; ciuguleală *(fam.)*, legumeală *(reg.)*. Săturare *(rar)*. Tahifagie. Masă, ospăț, prînzare *(pop.)*, prînzit *(rar)*; dejun, micul dejun, prînzul cel mic *(pop.)*, prînzișor *(înv. și pop.)*, prînzuleț *(pop.)*, prînzuț *(pop.)*; prînz, prînzul cel mare *(pop.)*, prînzul cel bun *(pop.)*, amiază *(reg.)*; cină. Alimente, nutriție, hrană, mîncare, haleală *(fam.)*, potol *(arg.)*, provizii, masă, prînz, cină, bucate, merinde, proviant *(înv.)*, de-ale mîncării, demîncare, demîncat *(rar)*, de-a mîncării *(reg.)*, de-ale gurii, hrana cea de toate zilele. Gurmand, mîncăcios, mîncău *(fam.)*, mîncător, gămân *(pop.)*, flămînzilă, sac fără fund.

Adj. Alimentar. Mîncat, sătul, săturat, cu stomacul plin; ghiftuit *(fam. și peior.)*, îndopat *(fam.)*, îmbuibat. Mîncăcios, nesătul, hulpav *(reg.)*, nesățios, lacom, devorant, devorator. Comestibil; nutritiv, hrănitor, sățios.

Vb. A se alimenta, a se nutri, a se hrăni; a mînca, a (se) ospăta *(înv. și pop.)*, a se sătura, a mînca pe săturate, a se ghiftui *(fam. și peior.)*, a se îmbuiba; a hali *(fam.)*, a înfuleca *(fam.)*, a se îndopa *(fam.)*, a se înfrupta; a roade, a mesteca, a înghiți, a ronțăi; a clefăi, a plescăi; a morfoli, a molfăi; a băga ceva în gură, a îmbuca, a pune (a băga, a lua) ceva în gură, a-și mînți foamea, a-și potoli foamea, a-și omorî foamea; a ciuguli *(fam.)*, a se hrăni cu vînt, a gusta, a degusta, a legumi *(reg.)*, a mînca ca o pasăre (ca o păsărică), a mînca ca o mireasă, a pune gura pe ceva (demîncare); a-și pune burta (stomacul) la cale, a-și umple ghiozdanul *(arg.)*, a-și potoli foamea, a se pune pe mîncat(e) și pe băut(e), a devora *(ir.)*, a mînca cu poftă, a avea beregată de curcan, a mînca ca omizile. A se așeza la masă, a începe să mănînce, a se așeza (a se pune) pe ospătat(e); a mînca, a sta la masă, a lua masa; a lua masa de dimineață, a lua gustarea de dimineață, a dejuna; a lua masa de prînz, a prînzi; a lua masa de seară, a cina. A alimenta, a nutri, a hrăni, a da de mîncare, a ospăta; a îndopa *(fam.)*, a ghiftui *(fam. și peior.)*.

V. băuturi nealcoolice, carne, condimente, dulciuri, feluri de mîncare, fructe, lapte, legume și zarzavaturi, ospăț, prăjitură, voracitate.

Scanned with OKEN Scanner

20. AMBARCAȚIE

Subst. Ambarcațiie; vapor, vaporaș *(dim.)*, șalupă, barcă, bărcuță *(dim.)*. Barcă cu motor, șalupă-remorcher, vas-pilot, pilotină, cuter, barcaz, șalutier, caic; hidroglisor. Vas de pescuit, pescador, balenieră, drifter, trauler, seiner, salutier, șaland, tartană. Barcă cu vîsle, barcă, bărcuță *(dim.)*, luntre, luntricică *(dim.)*, luntriță *(pop.)*, luntrișoară *(dim.)*, lotcă, ciobacă, *(reg.)*, orniță, plavcă *(reg.)*, năpîrcă *(reg.)*, șaică *(înv. și reg.)*, cin *(înv. și reg.)*, dubas, dubă, boloza *(înv. și reg.)*; gondolă, gondoletă *(rar)*, pirogă, catamaran. Ambarcațiie sportivă, iolă, velă, rondă, gig, schif, caiac, canoe; barcă de cauciuc, berton. Navă, vas, corabie, corăbioară *(dim.)*. Navă (vas) cu pînze, velier *(rar)*, velă, vetrelă *(înv.)*, naie *(rar)*, arcă *(rar)*. Galeră; triremă *(ant.)*; cvadriremă *(ant.)*, penteră; caravelă; cliper; galion; goeletă; liburnă; fregată; corvetă *(ieșit din uz)*; brigantină, bric; selandră; șampană *(orient)*, caic, caicel *(dim.)*; felucă; ghimie *(înv.)*. Navă cu aburi, vapor, vaporaș *(dim.)*, piroscaf *(înv.)*; motonavă; vas de pasageri; pachebot; hidrobuz; iaht; transoceanic, transatlantic. Vas de transport; cargobot, cargou; cabotier; cablier; tramp, penișă; vas petrolier, tanc petrolier, petrolier; mineralier; șlep; gabară; mahonă, propel, ponton, pletină, ceam. Spărgător de gheață. Trauler; navă frigorifică. Remorcher, tuior, șalander. Navă (vas) de război, navă militară, navă de linie, bastiment, vasel *(înv.)*; crucișător; cuirasat; portavion; torpilor; contratorpilor *(ieșit din uz)*, distrugător; puitor de mine; vedetă; monitor, canonieră; dromon, dragor. Submersibil; submarin; batiscaf, mezoscaf. Flotă; flotilă. Flotă comercială. Flotă militară, flotă de război. Flotă marină. Flotă fluvială. Marinar, matelot, pilot. Echipaj. Pupă, proră, bord; carenă; ancoră; cabină. Port, chei, debarcader. Îmbarcare; debarcare; transbordare. Croazieră. Acostare, cheiaj. Naufragiu.

Adj. Naval, nautic, de navigație.

Vb. A pluti, a merge pe apă, a aluneca, a luntri *(rar)*, a vîsli, a trage la rame. A naviga, a merge (a pluti, a călători) pe apă; a aluneca pe apă, a glisa. A pleca în larg, a ieși în larg; a ridica ancora, a ridica pînzele. A ancora, a arunca ancora; a intra în port; a acosta. A îmbarca; a debarca; a transborda. A face o croazieră. A naufragia.

V. **armată, călătorie, mișcare, sport.**

21. AMENINȚARE

Subst. Amenințare, intimidare, înfricoșare, înspăimîntare *(rar)*; războiul nervilor *(fig.)*; sperietură, speriat, speriere *(rar)*; teroare, terorizare; terorism; avertizare, avertisment, prevenire; șantaj, șantajare; admonestare, admonestație *(rar)*, apostrofare, răsteală *(pop.)*, stropșeală *(pop. și fam.)*, stropșire *(pop. și fam.)*. Blestem, imprecație, afurisenie, urgisire *(înv. și pop.)*, anatemă, anatemizare *(rar)*. Pericol, primejdie, sabia lui Damocles. Sperietoare.

Adj. Amenințător, înspăimîntător, îngrozitor, abominabil, înfricoșător, înfiorător. Intimidat, înfricoșat, înfricat *(reg.)*, înspăimîntat, speriat, timorat *(livr.)*, îngrozit. Blestemat, afurisit, urgisit *(pop.)*. Periculos, primejdios, riscant.

Vb. A amenința, a intimida, a speria, a băga spaima (în cineva), a băga în sperieți, a înspăimînta, a înfricoșa, a îngrozi, a umple de groază, a teroriza, a ține sub teroare. A primejdui, a periclita, a pune în pericol. A preveni, a avertiza; a șantaja; a apostrofa, a admonesta, a stropși *(pop. și fam.)*. A se speria, a se înspăimînta, a se înfricoșa, a se înfrica, a se îngrozi. A blestema, a afurisi, a anatemiza *(rar)*. A fi amenințat, a fi în pericol, a fi periclitat, a fi terorizat,

Scanned with OKEN Scanner

a fi (a sta) între ciocan și nicovală, a atîrna de un fir de păr, a-l paște pe cineva moartea (păcatul, primejdia).

Adv. În pericol; între ciocan și nicovală, la marginea prăpastiei; cu amenințări, amenințător.

V. **asuprire, ceartă, frică, mustrare, pedeapsă.**

22. AMESTEC

Subst. Amestec, amestecare, îmbinare; amestecătură *(fig.)*, melanj *(franțuzism)*, mixtură *(livr., depr.)*, amalgam *(fig.)*. Interferență, suprapunere, întrepătrundere, interpenetrație; combinare, combinație, fuzionare, fuziune, contopire; mixare, mixaj. Aliaj. Amalgamare. Încrucișare, corcire, hibridare, hibridizare. Sincretism, eclectism; pestrițătură, împestrițătură, împestrițare, caleidoscop *(fig.)*, mozaic *(fig.)*; potpuriu *(fig.)*, conglomerat *(fig.)*. Miscelaneu. Miscibilitate. Terci, terciuială, terciuire, chiseliță, talmeș-balmeș *(fam.)*, ghiveci; torocală *(reg.)*. Corcitură, corci *(reg.)*, hibrid. Cafuso, creol, metis, mulatru, sambo. Catîr, mul *(rar)*, mular *(neobișnuit)*.

Adj. Amestecat, mixt, compozit, combinat, îmbinat; hibrid, corcit, încrucișat; impur, pestriț, împestrițat, pestrițat *(rar)*, pestricior *(dim., pop.)*. Miscibil; fuzionabil. Sincretic; eclectic; eterogen.

Vb. A amesteca, a combina, a îmbina, a mixa. A amalgama *(fig.)*; a alia; a malaxa. A contopi; a încrucișa, a hibrida, a hibridiza; a împrestrița, a pestrița *(rar)*. A se amesteca, a se contopi, a fuziona. A se încrucișa, a se corci. A se întrepătrunde, a se interfera.

V. **întretăiere, pestrițătură.**

23. AMUZAMENT

Subst. Amuzament, distracție, divertisment, agrement, plăcere, desfătare, desfăt *(rar)*, delectare, deliciu, încîntare; veselie, înveselire, veselire *(pop.)*, bună dispoziție, voie bună, moment vesel, petrecere. Glumă, banc *(fam.)*, anecdotă, nostimadă, haz, spirit, vorbă de duh, mucalitlîc *(înv.)*, comèdie *(pop. și fam.)*, comicărie *(pop.)*, ghidușie *(fam.)*, caraghioslîc, paiațerie, clovnerie, mascaradă, bufonerie, bufonadă *(rar)*, pantalonadă *(înv.)*; poznă *(pop. și fam.)*, ștrengărie *(fam.)*, giumbușluc *(pop.)*, giumbuș *(rar)*, drăcovenie *(fam.)*, drăcie, drăcărie *(pop. și fam.)*, farsă, năzbîtie, boroboață *(fam.)*, bazaconie *(fam.)*, șotie. Joc, joacă, hîrjoană, hîrjoneală. Clovn, măscărici, mascara *(înv.)*, paiață, păiețică *(dim., fam.)*, comediant, bufon, saltimbanc; marionetă, fantoșă *(livr.)*, păpușă; păcălici, păcală, poznaș *(pop. și fam.)*, ștrengar, mehenghi *(pop.)*, cabaz *(înv. și reg.)*, ghidușar *(rar)*, ghiduș *(fam.)*.

Adj. Amuzant, distractiv, de divertisment, de agrement; desfătător, plăcut, agreabil, delectabil, delicios *(fig.)*; hazliu, nostim, de toată nostimada; vesel; poznaș *(pop. și fam.)*, ștrengar; drăcos; spiritual, glumeț, mehenghi *(pop.)*, șugubăț, șuguitor *(reg.)*, cu umor, cu haz, șod *(reg.)*; comic, ghiduș *(fam.)*, hîtru *(reg.)*, mucalit. Jovial, bine dispus, bucuros, vesel, înveselit, veselit *(pop.)*, voios. Caraghios, burlesc, bufon *(rar)*, grotesc, ridicol.

Vb. A se amuza, a se distra, a petrece, a se desfăta, a se delecta; a fi bine dispus, a fi plin de voie bună, a se bucura, a se veseli *(pop.)*, a se înveseli; a glumi, a face glume, a șugui *(reg.)*. A se juca, a se hîrjoni, a se apuca (a se lua) la hîrjoană. A face pozne, a se ștrengări, a umbla cu giumbușlucuri; a avea

Scanned with OKEN Scanner

haz, a ști de glumă, a fi dracul gol, a fi drac împelițat. A amuza, a distra, a desfăta, a delecta, a înveseli, a veseli *(pop.)*, a bucura.

Adv. În glumă, din glumă.

V. bucurie, glumă, plăcere, rîs.

24. ANIMALE CARNIVORE

Subst. Carnivore. Animal carnivor, animal carnasier; carnivor. Lup, lupușor *(dim.)*, lupoi *(augm.)*; lupoaică, lupoaie *(înv. și reg.)*; pui de lup, lupan *(reg.)*; lupărie *(rar)*. Vulpe, vulpișoară *(dim.)*, vulpiță, vulpoaică; vulpoi; pui de vulpe, vulpan *(pop.)*; vulpărie. Cîine; cîine-sălbatic, dingo; cîine-enot, bursuc-cu-barbă; șacal; hienă. Urs, ursuleț *(dim.)*, ursac *(pop.)*; ursoaică, ursoaie *(rar)*, ursă *(reg.)*; pui de urs, ursuleț; urs-brun, urs carpatin; urs alb, urs polar; urs negru, baribal; grizzly; ursărime *(rar)*. Jder; jder-de-piatră, beică; dihor; hermină; hermelină, cacom *(înv. și reg.)*, helge *(reg.)*; nevăstuică; viezure, bursuc, bursucel *(dim.)*. Vidră, lutră; noriță, nurcă; vizon. Rîs, linx; rîsoaică *(rar)*; pisică-sălbatică. Pisică, pisicuță *(dim.)*; motan, motănaș *(dim.)*, motănel, motănime. Leu, leușor *(dim.)*, leuț; leoaică. Tigru, tigrișor *(dim.)*, tigră *(înv.)*, tigroaică, tigresă *(rar)*, tigroaie *(înv.)*. Leopard, ghepard; panteră, panteră-neagră; cuguar, puma; jaguar; panteră-de-zăpadă, uncia, irbis, leopardul zăpezilor. Focă; morsă, vacă-de-mare; ontarie; urs-de-mare; leu-de-mare.

Adj. Carnivor, carnasier. Lupesc. Vulpesc, vulpăresc *(rar)*. Ursăresc *(rar)*. Pisicesc; felin. Leonin *(livr.)*. Cîinesc, canin.

Adv. Lupește. Vulpește. Cîinește. Pisicește.

V. cîine, glasuri de animale, pisică.

25. ANIMALE ERBIVORE

Subst. Erbivore. Animal erbivor, erbivor. Rasă cabalină, cabaline; cabalin, cal, căluț *(dim.)*, călușel *(dim.)*; armăsar, armăsăraș *(dim.)*, armăsăruș, iat *(înv.)*; iapă, iepușoară *(dim.)*, cal sălbatic, tarpan, mustang. Catîr, mul *(rar)*; catîrcă; măgar, măgăruș *(dim.)*, asin *(rar)*, colun *(înv.)*; măgăriță, măgăreață *(înv. și reg.)*. Rasă taurină, taurine; bivol, bivol sălbatic; bour, zimbru, taur, tăuraș *(dim.)*, tăurean, tăureanc *(reg.)*; bou, boulean *(dim.)*, bourel *(dim.)*, boușor, bouț; bivoliță, bouroaică, drigană *(reg.)*; vacă, văcuță *(dim.)*, văcușoară. Rasă ovină, ovine; ovin; oaie, oiță *(dim.)*; oișoară *(pop.)*, oițică *(pop.)*; berbec, berbecuț *(dim.)*, berbecel; oaie sălbatică, muflon; mosc. Capră, căpriță *(dim.)*, căprișoară, căprioară; capră neagră, capră sălbatică, capră-de-stîncă, capră-de-munte; țap, țăpuc *(dim., reg.)*, țăpulean *(reg.)*; țap-negru, căprior, căprioraș *(dim.)*. Cerb; cerboaică; ciută; ren; elan; antilopă; bubal; gnu; gazelă. Cămilă; cămilă-bactriană; dromader; lamă; lamă sălbatică, guanaco. Cangur. Elefant. Girafă. Hipopotam. Zebră.

Adj. Erbivor; rumegător; cabalin, cavalin *(rar)*; taurin; bourean, bouresc, bourel; ovin; oiesc *(pop.)*; porcin; porcesc; căpresc.

Vb. A paște; a rumega.

V. cal, glasuri de animale, oaie, vite.

26. ANIMALE ROZĂTOARE

Subst. Rozătoare. Animal rozător, rozător. Bizam, șobolan-de-apă, castor, biber, breb, cățelul-pămîntului, orbeț, hîrciog, grivan; cobai, purcel-de-India; hîrciog; guz *(reg.)*. Iepure, iepuraș *(dim.)*, iepuroi *(augm.)*, șoldan, urecheat

Scanned with OKEN Scanner

(glumeț); iepuroaică; iepure-de-cîmp, iepure-de-vizuină; iepure-de-casă; hamster; marmotă; nutria; pîrș; pîrș-de-alun; popîndău, popîndoc, popîndeț *(reg.)*, șuiță *(reg.)*, țîncul-pămîntului; șoarece, șoricel *(dim.)*, șoricuț *(dim.)*; hîrț *(reg.)*, șomîc *(reg.)*; șoricioaică, șoricească *(reg.)*; șoarece-de casă; șoarece-de cîmp; șoarece-de-pădure; alunar; șoarece-scurmător; șoarece-de-zăpadă; șoarece-gulerat. Șoricime, șoricărime, șoricărie, șobolan, guzgan, chițcan, chițoran *(reg.)*, țițcan *(reg.)*, cloțan *(reg.)*, șoacăț *(reg.)*; șobolan-de-casă; șobolan-cenușiu; șinșilă; țiștar; veveriță.

Adj. Rozător. Iepuresc; șoricesc.

Vb. A roade, a ronțăi.

Adv. Iepurește, șoricește.

V. **glasuri de animale.**

27. ANIMAȚIE

Subst. Animație, animare, agitație, agitare, neliniște, mișcare, frămîntare, frămîntat, vînzoleală, vînzolire, vînzolit *(rar)*. Grabă, grabă mare, zor, pripă, pripeală, pripire, precipitare, precipitație, impacientă *(livr.)*, nerăbdare; înfrigurare, febrilitate, febră *(fig.)*, fierbere *(fig.)*, nervozitate. Zarvă, larmă *(fig.)*, vacarm, tărăboi, tam-tam *(fig.)*, tumult *(fig.)*, hărmălaie, aglomerație, aglomerare, babilonie, harababură, învălmășeală, învălmășire, învălmășag, îmbulzire, îmbulzeală, înghesuială, înghesuire *(rar)*, înghesuit *(rar)*; forfotă, forfoteală, du-te-vino, foială, foire, învîrteală, roi, roire, roit; vîltoare *(fig.)*, furtună *(fig.)*.

Adj. Agitat, animat, neliniștit, frămîntat *(fig.)*, tulburat *(fig.)*; grăbit, zorit, repezit, pripit; pripelnic; precipitat, neastîmpărat, nestăpînit, înfrigurat *(fig.)*, febril, nerăbdător, impacient *(livr.)*, nervos, îl frige pămîntul sub tălpi. Furtunos *(fig.)*, vijelios *(fig.)*; forfotitor, clocotitor *(fig.)*, roitor, roinic *(rar)*.

Vb. A se agita, a se neliniști, a se frămînta, a fremăta, a se zbate, a se vînzoli; a fi grăbit, a se grăbi, a da zor, a se pripi, a se zori; a nu avea răbdare, a fi plin de nerăbdare, a sta (a ședea) ca pe jăratec, a sta ca pe spini, a nu-și afla rostul (locul), a nu-l mai prinde pe cineva locul (starea), a nu avea astîmpăr, a nu-i sta cuiva picioarele, a nu sta locului, a da strechea în cineva, a se precipita, a se impacienta *(livr.)*. A se zbate, a face tam-tam, a face tapaj; a se înghesui, a se îmbulzi, a da năvală, a se îngrămădi, a se învălmăși; a forfoti, a se foi, a furnica, a roi. A agita, a stîrni furtună *(fig.)*, a grăbi, a zori, a da cuiva zor, a precipita, a impacienta *(livr.)*, a tulbura, a băga în draci, a pune pe jeratic. A face gălăgie, a face zarvă.

Adv. Fără astîmpăr, cu neastîmpăr, în neastîmpăr; fără pic de liniște; cu nerăbdare, în grabă, în graba mare, cu mare grabă, cu zor, cu tot zorul, (în mod) precipitat, în pripă, iute, febril *(fig.)*.

V. **dezordine, forfotă, grabă, mișcare, neliniște.**

28. ANTERIORITATE

Subst. Anterioritate, preexistență, precedență, antecedență *(rar)*. Preludiu; prolog. Premisă. Preîntîmpinare, anticipare, anticipație. Antecedent, precedent. Preliminarii, preambul. Ajun, preziuă. Avanpremieră. Prioritate. Precursor, premergător, predecesor, înaintaș, antecesor, pionier *(fig.)*. *Ante-* (antecalculație, antedată, antedeviz etc.). *Pre-* (preaviz; preistorie; prevestitor; prezicător etc.).

Adj. Anterior, precedent, antecedent, premergător, preexistent; prealabil, preliminar. Anticipat. Antum. *Ante-* (antebelic; antediluvian; antemeridian etc.). *Pre-* (preistoric; prerevoluționar; preșcolar etc.).

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A anticipa, a preceda, a premerge, a preexista. *Pre-* (a prevedea; a premedita; a predetermina; a prestabili; a preîntîmpina; a precugeta etc.). *Ante-* (a antedata).

Adv. Înainte, înainte de vreme, înainte de termen, înainte vreme, mai înainte; devreme, prea devreme, prematur, timpuriu, de timpuriu; în ajun, în preajma, în (din) preziua; în prealabil; dinainte, de dinainte; deja, apriori; din vreme, mai înainte, cu anticipație, (în mod) anticipat.

V. **timp, trecut.**

29. ANTIPATIE

Subst. Antipatie, aversiune, repulsie, execrație *(rar)*, resentiment, resimțămînt, repugnanță *(livr.)*, oroare. Dușmănie, ură, patimă, vrăjmășie, vrajbă, învrăjbire, inamiciție *(rar)*, inimiciție *(livr.)*, ostilitate, adversitate, animozitate. Înverșunare, pornire, îndîrjire. Ciudă, înciudare *(rar)*, ranchiună, pizmă *(pop.)*, rîcă *(fam.)*, pică *(pop.)*. Dezgust, silă, greață *(fig.)*, îngrețoșare *(fig.)*, scîrbă, lehamite *(pop.)*.

Adj. Antipatic, urîcios, respingător, repugnant *(livr.)*, repulsiv *(rar)*. Dezgustător, grețos, scîrbos, scîrbavnic *(înv.)*, scîrbelnic *(înv.)*, scîrnav, execrabil, oribil, abominabil, dezagreabil; nesuferit, de nesuferit, de nesuportat, insuportabil, intolerabil, detestabil, indezirabil. Dușmănos, dușmănesc *(înv.)*, dușman, neprietenos, neprietenesc, advers *(fig.)*, inamic, vrăjmășesc, vrăjmaș, vrăjmășos *(rar)*, potrivnic, ostil. Ranchiunos, vindicativ *(livr.)*, răzbunător, pătimaș, pizmaș, pizmuitor, pizmăreț *(rar)*, pizmătareț *(înv. și reg.)*.

Vb. A fi antipatic, a fi nesuferit, a-i fi cuiva drag ca sarea în ochi, a-i fi cuiva drag ca tăciunele la nas, a fi ca un spin în ochii cuiva. A nu suferi, a nu suporta, a nu avea pe cineva la suflet, a nu avea ochi să vezi pe cineva, a nu vedea pe cineva cu ochi buni, a nu putea înghiți pe cineva. A dușmăni, a urî, a purta cuiva pică, a avea un dinte împotriva cuiva, a nu avea pe cineva la ficați (la stomac). A i se înăcri cuiva sufletul (inima) de cineva (de ceva), a-i fi lehamite, a se lehămeti *(reg.)*, a se lehămetisi *(reg.)*, a-i fi scîrbă, a-i fi greață, a fi dezgustat (de cineva); a se dezgusta, a se scîrbi, a i se face lehamite, a se sătura ca de mere pădurețe, a se sătura pînă în gît. A-i repugna, a-i produce cuiva silă (dezgust), a respinge. A dezgusta, a scîrbi, a-i face cuiva silă. A execra *(franțuzism)*, a detesta, a disprețui, a urî.

Adv. Cu antipatie, cu aversiune, cu repulsie; fără dragoste, fără simpatie; dușmănește, vrăjmășește *(înv.)*.

V. **aversiune, dispreț, dușmănie, invidie.**

30. ANULARE

Subst. Anulare, anulație *(rar)*, abolire, abolițiune *(înv.)*, abrogare, abrogație, casare, contramandare, desființare, revocare, revocație, suprimare. Anulabilitate.

Adj. Anulat, abrogat, desființat, revocat, suprimat. Anulabil, casabil, revocabil.

Vb. A anula, a aboli, a abroga, a casa, a contramanda, a desființa, a revoca, a suprima, a șterge *(fig.)*, a radia *(fig.)*.

V. **dispariție, distrugere.**

31. APĂ

Subst. Apă, apșoară *(dim.)*. Apă dulce; apă sărată; apă minerală. Apă termală. Apă potabilă, apă de băut; apă menajeră; apă nepotabilă. Apă de fîntînă; apă de izvor; apă de ploaie. Apă neîncepută; apă vie *(în basme)*; apă

moartă *(în basme)*; apă sfințită, agheasmă. Apăraie, apărie; fleșcăială, fleașcă. Picătură de apă, strop de apă; aburi, vapori de apă. Apă freatică; apă stătătoare; apă curgătoare. Izvor, izvoraș *(dim.)*, fîntînă *(reg.)*; sorginte *(înv.)*, slatină, șipot, șipoțel *(dim.)*, cișmea; izvor artezian. Fîntînă, fîntînioară *(rar)*, fîntînea *(rar)*, fîntîniță *(dim., rar)*, puț, cișmea. Apeduct. Rîu, fluviu. Lac; mare; ocean. Hidrosferă. Hidrologie; potamologie; hidrogeologie; hidrometeorologie; hidrografie; oceanografie. Hidrolog, hidrograf.

Adj. De apă, acvatic; hidric. Apos, apătos. Acvifer. Hidrologic, hidrografic. Oceanografic. Hidrotermal.

Vb. A curge, a se scurge; a se revărsa, a se vărsa. A turna, a vărsa, a stropi, a uda. A iriga. A canaliza.

V. **ape curgătoare, ape stătătoare, curgere, umezeală.**

32. APĂRARE

Subst. Apărare, defensivă, rezistență, opunere, opoziție, împotrivire, împotriveală *(rar)*; autoapărare; ocrotire, protejare, protecție, proteguire *(rar)*, sprijin *(fig.)*, oblăduire *(înv. și pop.)*, ferire, fereală; pază, păzire, păzit; supraveghere, veghe; îngrijire, grijă. Ripostă, replică, contracarare, respingere. Strajă, apărare, pază, gardă, caraulă, patrulă. Pavăză *(fig.)*, scut *(fig.)*. Apărare antiaeriană; apărare antitanc; apărare antichimică. Linie de apărare; tranșee; șanț; săpătură; blindaj, adăpost, cazemată; fortificație, bastion, tabie *(înv.)*; întărire, întăritură, palisadă, palancă *(înv.)*, meterez, bastie *(înv.)*, redută; fort, bastion, cetate, cetățuie *(dim.)*, fortăreață, citadelă. Obstacol, piedică, abatiză; baricadă; gard, împrejmuire, îngrăditură; sîrmă ghimpată; cîmp de mine; perdea de fum; baraj de foc, baraj de artilerie. Camuflare, camuflaj. Paravan; paravînt; parazăpadă; paratrăsnet, parafulger; parafoc. Cuirasă, armătură. Platoșă, zale, lorică *(latinism)*; coif, cască, mască: apărătoare, scut. Apărător, defensor *(rar)*, ocrotitor, oblăduitor *(înv. și pop.)*; protector, străjuitor *(rar)*, străjer *(înv. și pop.)*, strajă *(rar)*, gardian, santinelă, patrulă.

Adj. Apărător, de apărare, protector, ocrotitor, de protecție, proteguitor *(rar)*, oblăduitor *(înv. și pop.)*, străjuitor *(rar)*, veghetor *(rar)*, defensiv; antiaerian; antitanc; anticar; antichimic. Protejat, păzit, ferit; fortificat, întărit.

Vb. A apăra, a proteja, a protecta *(înv.)*, a feri, a acoperi *(fig.)*, a păzi, a ocroti, a protegui, a protege *(rar)*, a străjui, a veghea, a sta de strajă, a sta de veghe, a ține scutul; a se apăra, a ține piept, a nu ceda, a rezista, a opune rezistență, a da o ripostă, a riposta, a se împotrivi; a se ridica în apărarea (cuiva, a ceva), a lua apărarea cuiva, a sări în apărarea cuiva; a sta pavăză, a face zid, a apăra cu arma în mînă, a apăra cu pieptul, a apăra cu viața; a lua măsuri de apărare, a se asigura, a lua măsuri de siguranță. A stăvili, a opri, a împiedica, a contracara; a contraataca, a lansa un contraatac, a porni la contraofensivă. A întări, a fortifica; a baricada, a bara; a blinda.

Adv. În apărare, în defensivă; de strajă; de veghe; de pază; la pîndă.

V. **armată, armă, atac, împotrivire, opoziție, precauție.**

33. APE CURGĂTOARE

Subst. Apă curgătoare; rîu, rîuleț *(dim.)*, rîușor; fluviu; pîrîu, pîrîiaș *(dim.)*, pîrîuț, vîlcea, șurlău *(reg.)*, țîrău *(reg.)*, topliță *(reg.)*; izvor, izvoraș *(dim.)*, șipot, șipoțel *(dim.)*, șiroi, vînă, torent, curent, puhoi, năboi *(înv. și reg.)*, șirlău *(reg.)*, val, șuvoi, viitură, niagară *(rar)*; cascadă, cataractă, săritoare *(înv.)*, urlătoare, duruitoare *(reg.)*, prăval *(rar)*. Curs,

Scanned with OKEN Scanner

curgere; firul apei, sforul apei (apelor). Albie, matcă, curs, pat, vale. Izvor, obîrșie, sfor *(reg.)*, sorginte *(înv.)*, slatină; gheizer. Cumpăna apelor, cumpănă de ape. Confluență; vărsare, vărsătură *(rar)*; deltă: gura rîului (fluviului). Vîrtej, vîrticuș, sorb, nahlap *(reg.)*, bulboană, vîltoare, turbion, bulboacă *(reg.)*, dornă *(reg.)*, anafor *(reg.)*. Gîrlă, gîrliță *(dim., rar)*, răstoacă, prival *(reg.)*; canal, ierugă *(reg.)*; afluent. Braț de rîu, gîrlă, prăval *(rar)*; braț de fluviu, zătoacă *(reg.)*.

Adj. Curgător. De rîu; de fluviu, fluvial.

Vb. A izvorî, a țîșni. A curge, a-și duce apele, a se scurge; a rîura; a șiroi, a puhoi *(rar)*. A se vărsa, a se revărsa, a năboi *(înv. și reg.)*. A vîltori, a (se) vîrteji, a (se) învîrteji, a (se) învolbura, a se vîrtejui *(rar)*; a se prăvăli.

V. apă, ape stătătoare, curgere.

34. APE STĂTĂTOARE

Subst. Ape stătătoare, ape stagnante. Baltă, băltoacă, băltoi, băltău *(reg.)*, băltac *(reg.)*, bălăștioagă *(reg.)*, băltiță *(dim.)*, gîrlă, toaie *(reg.)*, tău, știoalnă *(reg.)*, scrădiș *(reg.)*, japșă *(pop.)*, jăpșoagă *(rar)*. Mlaștină, smîrc, sforac *(reg.)*, mocirlă, ploștină *(reg.)*, cloacă, bahnă *(reg.)*, mlacă *(reg.)*, mărghilă *(reg.)*, bulhac *(reg.)*, bîhlă *(reg.)*, lăcoviște *(reg.)*. Lac, lac de acumulare, helești, ghiol, iezer, iezărel *(dim.)*, zăton *(reg.)*, zăpor *(pop.)*, iaz, iezușor *(dim., rar)*. Bazin, bazin de acumulare, bazin de înot, piscină, havuz; topilă. Lagună. Mare; ocean.

Adj. Palustru, lacustru, băltăreț; de baltă; bîltos, mlăștinos, mocirlos, smîrcos. Marin; oceanic.

Vb. A se bălti *(rar)*, a stagna, a se tăui *(reg.)*, a se iezi *(pop.)*.

V. apă, ape curgătoare, nămol.

35. APROPIERE

Subst. Apropiere, alăturare, contingență, tangență, atingere, contact; legătură; proximitate *(livr.)*. Joncțiune, împreunare, îmbinare, împletire, unificare, unire, lipire, racordare, racord, conectare, conexare, conexiune, conexitate; cuplare, cuplaj. Acostare, abordare. Vecinătate, împrejurime, preajmă, prejmet *(înv.)*, învecinare, megieșie *(reg.)*. Vecin, vecinaș *(rar)*, vecinel, megieș *(pop.)*, apropiaș *(reg.)*, împrejuraș *(înv.)*.

Adj. Apropiat, vecin, învecinat, din vecinătate, de alături, adiacent, limitrof, mărginaș, megieș *(pop.)*; proxim; lipit, alăturat, conex, cuplat *(tehn.)*; tangent, tangențial; împreunat, unit, îmbinat, împletit *(fig.)*.

Vb. A fi aproape, a fi pe aproape, a fi la doi pași, a fi sub nas. A se învecina, a se mărgini, a se megiesi *(înv. și reg.)*. A sta lîngă, a fi lîngă, a sta alături. A se apropia, a veni aproape, a se alătura, a se alipi, a se lega, a se uni, a se împreuna, a se îmbina, a se împleti *(fig.)*, a se întîlni, a se atinge, a veni în contact cu. A apropia, a pune unul lîngă altul, a alătura; a uni, a unifica, a reuni, a împreuna, a îmbina, a pune în contact; a conecta *(rar)*, a conexa, a racorda; a lega, a lega (a pune) cap la cap; a lipi, a alipi.

Adv. În apropiere, la doi pași, sub nas, aici, la o aruncătură de băț, prin apropiere, în vecinătate, prin (în) vecini, pe aproape; în preajmă, alături; nas în nas. Din apropiere.

V. includere, întretăiere, legătură, locuire, mișcare, unire.

Scanned with OKEN Scanner

36. ARANJARE

Subst. Aranjare, aranjament, ordonare, rînduire, rînduială, orînduire, orînduială, dispunere, înșiruire, punere în ordine, regularisire *(înv.)*, organizare; potrivire, potriveală *(pop.)*, ajustare, reglare, reglaj, sincronizare, armonizare, coordonare, aliniere. Așezare, orînduire, sistematizare, structurare. Regrupare, reajustare, restructurare. Reglementare, regularizare. Grupare, sortare, clasificare, clasificație *(rar)*, seriere *(rar)*, categorisire, clasare, catalogare, inventariere. Planificare, plănuire. Standardizare, omogenizare, uniformizare; raționalizare. Structură, sistem, ordine, ierarhie. Orînduitor *(înv.)*. Nomenclator, nomenclatură. Indice. Taxonomie. Clasificator; coordonator, organizator, seriator.

Adj. Aranjat, ordonat, rînduit, orînduit, pus în ordine, sistematizat, seriat *(rar)*, organizat; regulat, regular *(înv.)*, potrivit; coordonat; planificat, plănuit; uniformizat. Structural, sistematic. Organizator, organizatoric, regulator, coordonator.

Vb. A aranja, a ordona, a orîndui, a rîndui, a face ordine, a dispune, a pune (a face) orînduială, a pune în ordine, a rostui, a regula, a regularisi *(înv.)*; a sistematiza, a organiza; a potrivi, a ajusta, a regla, a sincroniza, a coordona. A reașeza, a regrupa, a reajusta, a restructura; a reglementa, a regulariza. A grupa, a sorta, a clasifica, a seria, a clasa, a categorisi *(fam.)*, a cataloga, a inventaria. A planifica. A standardiza, a omogeniza, a uniformiza.

Adv. În ordine; (în mod) sistematic, cu orînduială.

V. **clasificare, formă, relație, structură.**

37. ARBORI

Subst. Arbore, arboraș *(dim., rar)*, copac, copăcel *(dim.)*, pom. Abanos, eben; acaju, mahon; arbore-de-cacao; arbore-de-cauciuc; arbore-de-pîine; arin; arțar, arțăraș *(dim.)*; banan, bananier *(livr.)*; baobab; brad, brăduț *(dim.)*, brădișor, brăduleț, brăduliță *(rar)*, brădan *(reg.)*, brădănaș *(dim., reg.)*, brădui, brăduștean, tîrș, tîrșuț *(dim.)*; calembec *(înv.)*; castan, castan-sălbatic, castan-porcesc; cedru; cer; chinchină; chiparos; chitru; coconar; cocotier; cola; corn; curmal; dafin, laur; eucalipt; fag, buc *(reg.)*; fistic; frasin; frasin-de-munte; mojdrean, urm; gaiac; gîrneață *(reg.)*, gîrniță *(reg.)*; gorun, slădun *(reg.)*; hicori; jugastru; livan; manghier; manglier; măslin; mesteacăn, mestecănaș *(dim.)*; migdal; molid, molidaș *(dim.)*, brad-negru, brad-roșu; nuc, nuculeț *(dim.)*, nucuț, nucșor; palisandru; palmier, palm *(neobișnuit)*; paltin, păltinaș *(dim., pop.)*, păltinel *(pop.)*, păltior *(pop.)*; papaia; pin; platan; plătică, roșcov-sălbatic; plop, plopușor *(dim., rar)*, ploput *(reg.)*, plop-alb, plop-negru, plop-tremurător, plop-de-munte; plută, plutaș, plop-plutaș, plop-piramidal; portocal, oranz *(înv.)*, răchită, răchițică *(dim.)*; rodiu, rodier *(rar)*; roșcov; salcă, sălcuță *(dim.)*; salcie, sălcioară *(dim.)*, sălcică, salcie-pletoasă, salcie-plîngătoare; salcîm, acaț *(reg.)*; santal; scorțișor; sicomor; smochin; sorb; stejar, tufan, stejărel *(dim.)*, stejăraș, ghindar *(reg.)*; tamarin; tec; tei, teișor *(dim.)*, teiuleț; terebint; tufar; tufan; tuia, arborele-vieții; ulm; velniș; ylang-ylang; zadă. Arboret, pădure, pădurice *(dim.)*, pădurită, păduriște *(rar)*, rediu *(reg.)*; crîng, hățiș, huceag *(reg.)*, huci *(reg.)*, selbă *(rar)*, tufărie, tufăriș, tufiș; dumbravă. Arboricultură; arboricultor. Dendrologie, dendrografie.

Adj. Dendrologic.

Vb. A planta, a sădi. A crește.

V. **arbust, creangă, fructe, frunză, pădure, plante ornamentale, pomi fructiferi.**

Scanned with OKEN Scanner

38. ARBUȘTI

Subst. Arbust, copăcel, tufă, tufișoară *(dim.)*, tufar; subarbust. Tufiș. Afin; agriș; albaspină, păducel; alun, alunel *(dim.)*; anacardier; badian; caper; caprifoi; călin; cătină; cetină-de-negi; cimișir; ciritel *(reg.)*, cununiță; coacăz; coca; crușin; curpen *(reg.)*; cubeb; dîrmoz; dracilă; drob; drob-de-munte; drobiță; gardenie; ghimpe, ghimpe-păduret; grozamă; hurmuz; iasomie; ienupăr, jneapăn, turtel *(rar)*; jep; lămîi; lămîiță; leandru; lemn-cîinesc, lemnul-cîinelui; liliac; scumpie *(reg.)*; iorgovan *(reg.)*; magnolie; manioc; mandarin; măceș, cacadîr *(reg.)*, rujă *(reg.)*; mălin; mielărea; mirt; mlajă; moșmon, scoruș-nemțesc; mur; păducel-negru; păliur; porumbar, porumbel, scorombar *(reg.)*; răchițele; rododendron, smirdar, trandafir-de-munte; salbă-moale; scumpie; siminichie; sînger; soc; strofant; tamarix; trandafir, trandafiraș *(dim.)*, trandafirel *(pop.)*, trandafiruț *(pop.)*; tulichină; verigar; vișin-sălbatic, vișinel; vișin-turcesc; zmeur, zmeurar, rug-de-zmeură. Arboret; subarboret.

Adj. Arbustiv.

Vb. A planta, a sădi. A crește.

V. **arbore, creangă, fructe, pădure, plante ornamentale, pomi fructiferi, tulpină.**

39. ARMATĂ

Subst. Armată, forță armată, putere armată, trupe, armie *(înv.)*, oaste *(înv. și pop.)*, oștime *(înv.)*, oștire *(pop.)*, ostășime *(rar)*, ostășie *(înv.)*, ordie *(înv.)*. Armată permanentă, armată regulată; armată neregulată; miliție *(înv.)*; armată de mercenari; armată de voluntari; armată populară; armată de eliberare. Forțe terestre, armată de uscat; forțe aeriene, flotă aeriană, aviație; forțe navale, flotă, marină militară, flotă de război (fluvială, maritimă), armadă *(înv.)*. Infanterie, pedestrime *(înv. și pop.)*; infanterie marină; infanterie moto; cavalerie, cavalerime *(înv.)*, călărime *(înv.)*; artilerie, artilerie antiaeriană, artilerie ușoară, artilerie grea, artilerie divizionară. Trupe terestre, trupe de uscat; trupe aeropurtate; trupe de desant; trupe de cavalerie; trupe blindate, trupe motorizate; trupe de asalt. Jandarmerie *(înv.)*; poliție *(înv.)*; miliție. Unitate militară. Grupă; detașament; detașament de asalt; pluton; roată *(înv.)*; companie; batalion; divizion; regiment; polc *(înv.)*; divizie ; brigadă; corp de armată (corp de cavalerie, corp de artilerie, corp de tancuri); mare unitate militară; armată. Corp expediționar. Corp de trupă. Escadrilă; escadră, armadă. Escadron. Baterie; divizion. Flotilă; flotă. Cohortă *(la romani)*; legiune. Ceată *(înv.)*, pîlc *(înv.)*, stol *(înv.)*. Recrutare, înrolare, mobilizare, demobilizare, lăsare la vatră. Cazarmă. Garnizoană.

Vb. A recruta; a înrola; a mobiliza; a demobiliza, a lăsa la vatră. A lupta; a apăra; a ataca, a asalta. A cuceri, a ocupa; a birui, a învinge.

V. **aeronavă, apărare, armă, atac, grade militare, ostaș, război.**

40. ARMĂ

Subst. Armă, armă albă, armă de foc, junt *(pop.)*, armă automată, gură de foc; mașină de război. Arc, arculeț *(dim.)*; arbaletă *(înv.)*, manubalistă. Arcan *(înv.)*. Praștie. Catapultă, balistă, bricolă, bombardă. Berbec, taran. Bumerang. Buzdugan, ghioagă, măciucă, chilom. Suliță, sulicioară *(dim., pop.)*, dardă *(înv.)*, javelină *(înv.)*, pilum *(ant.)*, lance, mazdrac *(înv. și reg.)*, halebardă. Baionetă, panganet *(reg.)*, spangă *(înv.)*. Pumnal, hanger, stilet, șiș, jungher *(înv.)*, junghi *(înv.)*. Sabie, săbiuță *(dim.)*, săbioară, săbioi *(augm.)*,

Scanned with OKEN Scanner

gladium, spadă, rapieră *(rar)*, spangă *(înv.)*, spată *(înv.)*, paloș *(înv.)*, pală *(înv.)*, tesac, iatagan. Toporișcă, topor, toporaș *(dim.)*, toporel *(dim.)*, bardă, baltag, satîr *(înv.)*, tomahawk. Pistol, pistolaș *(dim.)*, revolver, browning, pistolet. Pușcă, pușculiță *(dim.)*, pușcuță, pușcoci *(ir.)*, carabină, struț *(reg.)*, durdă *(înv. și reg.)*, durduliță *(dim., înv. și reg.)*, flintă, flintuliță *(dim., pop.)*, sîneață *(înv. și arh.)*, archebuză, muschetă, tromblon. Mitralieră, pistol mitralieră, armă automată, automat, pușcă-mitralieră, motomitralieră. Tun, pușcă *(înv.)*, bombardă, balimez *(înv.)*, săcălaș, treasc, piuă *(înv. și reg.)*, culevrină *(înv.)*, mortier, obuzier; brand, aruncător, aruncător de flăcări, faust-patron. Mină. Săgeată, săgețică *(dim.)*, dardă *(înv., rar)*; proiectil, cartuș, glonț, glonț dum-dum, trasor, plumb, șrapnel, grenadă, obuz, combara *(înv.)*, ghiulea, torpilă, bombă, rachetă. Armurier, tufecciu *(turcism înv.)*; săbier *(înv.)*. Arsenal, armurărie *(rar)*, armărie *(înv. și reg.)*. Armament, arme, muniție.

Vb. A arma. A încărca. A trage, a descărca (arma); a trage la țintă, a ținti, a ochi, a lua la țintă, a lua la ochi; a trage cu pușca, a trage cu tunul, a pușcări *(înv.)*; a împușca, a pușca *(înv. și pop.)*. A tăia, a spinteca, a reteza, a săbia *(înv.)*, a buzdugăni *(rar)*. A împunge, a sulița *(rar)*. A arunca săgeți, a trage cu arcul, a săgeta. A (se) înarma, a (se) arma *(pop.)*. A dezarma.

V. **armată, instrumente de tăiat, omor, ostaș, tăiere.**

41. ARTĂ

Subst. Artă, creație artistică. Artă cu tendință; artă pentru artă. Artă populară, creație populară; artizanat; folclor. Artă naivă. Artă cultă. Măiestrie artistică, geniu, talent, har, înzestrare. Literatură, beletristică, arta cuvîntului, litere; creație literară; proză; poezie; dramaturgie. Arte plastice, arte frumoase, bele-arte *(rar)*. Artă monumentală; artă decorativă; decorație *(rar)*, ornamentație. Pictură; pictură monumentală; pictură de șevalet; pictură ornamentală; pictură de ilustrație; desen, grafică, gravură, acvaforte; portretistică; peisagistică. Frescă; ulei; guașă; pastel; mozaic. Arhitectură. Sculptură. Muzică, artă muzicală. Artă dramatică, artă teatrală, dramaturgie, teatru, artă scenică. Coregrafie, artă coregrafică; dans; dans popular; dans de caracter; dans clasic (academic); balet. Cinematografie. Artă cinematografică. Artist, om de artă. Colecție; muzeu; pinacotecă; salon plastic, galerie de artă. Expoziție; vernisaj.

Adj. Artistic; folcloric; folcloristic; literar; poetic; plastic; decorativ, pictural, ornamental; grafic; peisagistic; arhitectural; sculptural; muzical; dramatic; scenic, teatral; coregrafic; cinematografic.

Adv. Artistic, artisticește *(rar)*.

V. **actor, artist, autor, cinematografie, dans, dansuri populare, dramaturgie, literatură, monument, muzicant, pictură, poezie, teatru.**

42. ARTIST

Subst. Artist, om de artă, creator. Scriitor, scriitoraș *(dim., depr.)*, artist al cuvîntului, maestru al cuvîntului, condeier *(rar)*, literat, literator *(înv.)*; prozator; romancier; dramaturg; poet, poetaș *(dim., depr.)*, poetastru *(depr.)*, poetard *(depr.)*. Muzician, compozitor, componist *(germanism înv.)*; muzicant, virtuoz, cîntăreț. Pictor, artist plastic; grafician; gravor; ilustrator; portretist, portretar *(înv.)*; caricaturist. Sculptor, artist plastic. Arhitect. Actor, actoraș *(dim., depr.)*; actriță, actoriță *(înv.)*, artist, artistă. Coregraf,

Scanned with OKEN Scanner

maestru de balet, maestru de dans, baletist, balerin, dansator. Actor de cinema, actriță de cinema, star, stea *(fig.)*.

Adj. Artistic, de artă; poetic; pictural, plastic, grafic; sculptural; muzical; coregrafic.

Vb. A crea, a măiestri *(rar)*; a scrie, a compune, a versifica *(rar)*; a picta, a desena, a grava, a sculpta; a ilustra; a juca, a interpreta; a dansa.

V. actor, autor, cinematografie, cîntăreț, dans, dramaturgie, literatură, muzicant, pictură, poezie.

43. ASCETISM

Subst. Ascetism, austeritate, rigorism, severitate; abstinență, abținere, răbdare, renunțare. Viață austeră, asceză; sihăstrie, sihăstrire, schimnicie, pustnicie, pustnicire *(rar)*, monahie *(rar)*, monahism; izolare, solitarism *(livr.)*, solitudine *(livr.)*. Cumpătare, reținere, moderație, sobrietate. Viață spartană, educație spartană, puritanism. Post, postire; ajun, post negru. Mucenicie, martiriu, martirizare, martiraj, mortificare, autoflagelare, autoflagelație, autobiciuire. Ascet *(livr.)*, spartan, puritan, abstinent, schimnic *(rar)*, anahoret, pustnic, sihastru, eremit, călugăr, monah.

Adj. Ascetic, auster; cumpătat, reținut, moderat, sobru; puritan, spartan. Singuratic, singur, singurel *(dim.)*; însingurat *(rar)*, izolat, solitar, retras, sihastru, pustnicit *(rar)*, anahoretic *(rar)*, eremitic *(rar)*, sihăstrit, pustnicesc *(înv.)*, schimnicesc *(rar)*.

Vb. A trăi ca un ascet, a duce viață de pustnic, a pustnici *(rar)*, a duce viață de călugăr, a trăi în sihăstrie, a schimnici *(rar)*, a sihăstri. A se abține, a răbda, a renunța; a suferi, a îndura; a se chinui, a se tortura, a se biciui, a se autoflagela. A posti, a ține post, a ajuna, a flămînzi, a se hrăni cu lăcuste *(fig.)*.

Adv. Călugărește. În sihăstrie, în singurătate.

V. călugăr, severitate, singurătate, stăpînire de sine.

44. ASEMĂNARE

Subst. Asemănare, asemuire, asemăluire *(pop.)*, semănare *(înv.)* analogie; similitudine, consubstanțialitate, consimilitudine *(rar)*, potrivă, identitate, egalitate, paritate, echivalență. Sinonimie, sinonimitate *(rar)*; sinonim. Omonimie; omonim; omofonie; omofon; omografie; omograf. Paronimie; paronim. Potrivire, potriveală *(pop.)*, asortare, armonie; concordanță, concordie *(înv.)*, conformitate; acord, congruență, corespondență, coincidență, suprapunere, paralelism; izomorfism. Comparație, comparare. Facsimil. Copie, imitație, dublet, duplicat, plagiat, plagiere, dublură, simulacru, pastișă, pastișare. Gemeni, frați siamezi, surori siameze; pereche, seamăn, semen, omolog, egal, alter ego; omonim, tiz. *Simili-* (similigravură; similipiatră etc.).

Adj. Asemănător, asemănat *(înv.)*, leit, identic, consubstanțial, analog, similar, consimil *(rar)*, egal, echivalent, omolog, asemenea, potrivit, la fel, potrivelnic *(pop.)*, (croit) pe același calapod, de aceeași teapă, de același soi, din același aluat, două căpățîni într-o căciulă, tot dintr-o căciulă, de seama cuiva, de-o seamă, deopotrivă, bucățică ruptă (tăiată), ruptă bucățică; geamăn. Conform, potrivit, nimerit, corespunzător, adecvat, concordant, coincident *(rar)*, paralel; congruent; izomorf; sinonim, sinonimic; omonimic; omofon, omofonic; omograf; omoform; literal, textual.

Vb. A se asemăna, a se asemui, a semăna, a se potrivi, a fi la fel, a fi identic, a semăna (a fi) leit cu..., a se potrivi întocmai, a fi pe măsură;

a se asorta, a corespunde, a se potrivi, a concorda; a coincide, a se suprapune. A semăna (cu cineva), a aduce cu cineva, a se nimeri *(pop.)*; a semăna ca două picături de apă, a semăna cu cineva (cuiva) bucățică ruptă, a fi cap tăiat (cu cineva), a fi leit cu cineva, a fi o apă și un pămînt, a purta portul cuiva, a fi de-o pănură cu cineva. A asemăna, a asemui, a asemălui *(reg.)*. A compara. A imita, a plagia, a pastișa *(depr.)*.

Adv. (În mod) asemănător, analog, asemănat *(înv.)*; după chipul și asemănarea cuiva; în conformitate, conform cu ..., în concordanță; idem, de asemenea, la fel, leit, deopotrivă, într-o potrivă *(înv.)*, aidoma, tot așa; asemenea, asemeni, așișderea *(înv. și pop.)*, tocmai, întocmai, taman *(pop.)* Cuvînt cu cuvînt, ad litteram.

V. **aranjare, clasificare, coeziune, formă, imitație, opoziție, relație, simultaneitate.**

45. ASUPRIRE

Subst. Asuprire, asupreală *(pop.)*, oprimare, împilare, exploatare, prigonire, prigoană, urgisire *(înv. și pop.)*, persecuție, persecutare, oropsire; subjugare, înrobire, supunere, opresiune; robie, robire, sclavie, sclavaj *(rar)*, șerbie, vecinie *(înv.)*, vecinătate *(înv.)*, iobăgie, rumânie *(înv.)*. Despotism, despoție, tiranie, absolutism, samavolnicie, teroare, terorism, terorizare, dictatură, totalitarism, autocrație. Asuprit, sărman, împilat, oropsit, năpăstuit; sclav, ilot, rob, șerb *(înv.)*, vecin *(înv.)*, iobag, rumân, clăcaș. Asupritor, împilator, prigonitor, opresor, exploatator; despot, tiran, satrap, autocrat, dictator.

Adj. Asuprit, oprimat, împilat, exploatat, prigonit, urgisit *(pop.)*, năpăstuit, persecutat, oropsit, obidit, înrobit, robit, supus. Împilator, exploatator, persecutor, subjugator *(rar)*, înrobitor, opresiv, samavolnic, despotic, tiranic, tiranicesc *(înv.)*, tirănesc *(înv.)*, satrapic, autocratic, autocrat, dictatorial, absolutist.

Vb. A asupri, a oprima, a împila, a prigoni, a urgisi *(pop.)*, a năpăstui, a persecuta, a oropsi; a subjuga, a înrobi, a robi, a supune. A exploata, a jefui, a jecmăni, a suge sîngele cuiva, a lua zece piei de pe cineva, a tiraniza, a teroriza, a tirăni *(înv.)*. A fi asuprit, a se afla (a fi, a trăi) sub călcîi, a se afla (a fi, a trăi) sub dominația cuiva; a robi, a șerbi *(înv.)*, a iobăgi, a clăcăși.

Adv. Sub jug, sub călcîi.

V. **deposedare, iobăgie, neîndurare, țăran, umilință.**

46. AȘEZĂMÎNT DE CULT

Subst. Biserică, bisericuță *(dim.)*, locaș sfînt (dumnezeiesc), așezămînt bisericesc, hram, bărăție *(înv. și reg.)*, capelă, paraclis; catedrală, templu, decastil, dom; ctitorie, mănăstire, mănăstioară *(dim.)*, lavră, chinovie, metoc; stavropighie; lamaserie; schit, schituleț *(dim.)*, schitișor, sihăstrie; abație *(rar)*, casă de rugăciuni; moschee, mecet *(înv.)*, geamie, sinagogă, havră *(rar)*; pagodă; altar, sanctuar, capiște *(înv.)*. Ctitor.

Adj. Bisericesc, mănăstiresc, claustral *(livr.)*; chinovial; de templu, templiu *(rar)*. Ctitoricesc *(rar)*.

Vb. A ridica (a zidi) o biserică, a ctitori.

Adv. Bisericește *(rar)*, ca la biserică.

V. **călugăr, cler, construcție, monument, religie.**

Scanned with OKEN Scanner

47. AȘTERNUT

Subst. Așternut; lenjerie de pat, rufărie de pat, albituri, schimburi, primeneli; cazarmament. Saltea, salteluță *(dim.)*, păier *(reg.)*, dricală *(reg.)*, mindir *(reg.)*, străjac *(reg.)*. Cearșaf, lepedeu *(reg.)*, prostire *(reg.)*. Pernă, perniță *(dim.)*, pernioară *(pop.)*, pernișoară *(pop.)*, pernuță, pui (de pernă), puișor, căpătîi. Față de pernă. Pătură, păturică *(dim.)*, cergă, țol *(pop.)*, țoluț *(dim., pop.)*, țolică *(reg.)*, țolinc *(reg.)*, strai *(reg.)*, scovergă *(rar)*, pocladă *(reg.)*, poneavă *(reg.)*, velință, scoarță, lăicer *(reg.)*, cuvertură, învelitoare *(pop.)*, macat, segedea *(înv.)*, șterghină *(reg.)*, mindir *(reg.)*. Plapumă, plăpumioară *(dim.)*, plăpumiță, plăpumea *(pop.)*, pilotă *(reg.)*, ogheal *(reg.)*; dună *(reg.)*. Față de plapumă.

Vb. A face (a așterne) patul, a așterne; a schimba patul; a strînge patul. A (se) acoperi, a (se) învеli, a (se) astruca *(înv. și reg.)*, a pune peste, a (se) învălui, a întinde.

V. **îmbrăcăminte, țesătură.**

48. ATAC

Subst. Atac, atacare, ofensivă; asalt, șarjă, șarjare, iureș; contraatac, contraofensivă; năvală, năvălire, năpadă *(înv.)*, călcare; agresiune, invazie, invadare; tăbărîre, năpustire, năpădire; cotropire, cucerire; asediere, asediu, împresurare, încercuire, blocare, blocadă, blocaj *(rar)*, bloc; asaltare; ambuscadă; incursiune, raid, expediție; raid aerian, atac aerian, bombardament, bombardare; atac de artilerie, canonadă. Atacant, atacator *(rar)*, inamic; agresor; asediator; năvălitor, invadator, cotropitor, ocupant. Gherilă, comando, trupe de asalt.

Adj. Asediator; invadator, năvălitor, cotropitor; agresiv, ofensiv, războinic, bătăios, belicist *(rar)*, belicos *(livr.)*, războitor *(înv.)*, beligerant.

Vb. A ataca, a porni la atac, a se năpusti, a se repezi, a năvăli, a da năvală, a călca *(fig.)*, a iureși *(pop.)*, a șarja, a năpădi, a tăbărî, a hărțui; a invada, a cotropi. A asalta, a da asalt, a asedia, a împresura, a încercui, a bloca; a lua cu asalt. A bombarda; a deschide focul; a torpila; a arunca în aer, a dinamita. A trece la ofensivă; a contraataca.

V. **armată, armă, război.**

49. ATELIER

Subst. Atelier, atelier de meșteșugărie. Fierărie, făurărie *(înv. și reg.)*, făuriște *(reg.)*, covălie *(reg.)*, covăcie *(reg.)*; potcovărie; lăcătușerie, strungărie; alămărie, arămărie; tinichigerie; armurărie *(rar)*; forjerie. Dulgherie, tîmplărie; dogărie, butnărie *(reg.)*; rotărie. Pielărie, tăbăcărie, dubălărie *(reg.)*, cojocărie, blănărie, curelărie, șelărie, samaragerie *(rar)*, hămurărie *(rar)*. Cizmărie, pantofărie, ciubotărie *(reg.)*. Croitorie, cusătorie *(rar)*; abagerie; ceaprăzărie, găitănărie *(înv.)*; sumănărie; plăpumărie. Țesătorie; postăvărie. Ceasornicărie, orologerie *(înv.)*. Mezelărie, cîrnățărie. Brutărie, pitărie *(înv. și reg.)*, franzelărie; simigerie; covrigărie; plăcintărie, patiserie. Bragagerie. Frizerie. Boiangerie, vopsitorie. Tapițerie. Frînghierie. Lumînărie, lumînărărie, mungerie *(înv.)*. Atelier de reparații; atelier de întreținere.

Vb. A deschide un atelier, a ține (a avea) un atelier; a lucra în atelier.

V. **îmbrăcăminte, încălțăminte, locuri comerciale, meșteșug, meșteșugar, pîine, țesătură.**

50. ATENȚIE

Subst. Atenție, concentrare; luare-aminte, băgare de seamă, spirit de observație; privire atentă; atenție concentrată; atenție dispersată. Vigilență, spirit de vigilență, veghe *(rar)*; precauție, prudență, circumspecție *(livr.)*; previziune, prevedere. Supraveghere, control, pază, strajă, veghere, pîndă. Observare, observație, cercetare, iscodire, iscodeală, scrutare. Supraveghetor, controlor; paznic, pîndar, jitar *(reg.)*; pîndaș *(înv. și reg.)*; caraulă, caraulaș *(reg.)*.

Adj. Atent, numai ochi și urechi; prudent, precaut, circumspect *(livr.)*, prevăzător, vigilent, vegheat *(înv.)*, băgător-de-seamă, cu ochii în patru, scrutător, observator, pînditor, pîndaci *(rar)*, veghetor *(rar)*.

Vb. A fi atent, a fi cu luare-aminte, a fi cu băgare de seamă, a fi numai ochi și urechi, a avea ochi la spate, a-și ciuli urechile, a-și deschide urechile, a nu pierde din vedere, a ține sub ochi, a nu scăpa din ochi, a fi cu ochii-n patru, a-și încorda atenția, a vedea tot, a avea ochii deschiși. A se concentra. A observa, a supraveghea, a veghea, a sta de veghe (de strajă); a păzi, a pîndi, a sta la pîndă.

Adv. Cu atenție, cu ochii în patru, cu urechile ciulite; pîndiș.

V. **pază, precauție, privire.**

51. AUTOMOBIL

Subst. Automobil, auto *(fam.)*, autovehicul, vehicul, mașină. Autoturism, turism; berlină *(înv.)*; cupeu *(înv.)*; limuzină; autosport; taximetru, taxi; furgonetă; autosanitară, ambulanță, salvare. Autobuz; troleibuz, firobuz, troleu; autobrec; microbuz; minicar; omnibuz; electrobuz; autocar. Autocamion, camion; autocamionetă, camionetă; autobasculantă, autocamion (camion) basculant; autobetonieră; autocisternă; autodubă, dubă; autofurgon; autofurgonetă; autotransportor; transportor; autoturn; autoutilitară; bibliobuz; electrocar. Autoamfibiu, amfibiu. Autoblindat. Autoșeniletă. Automobilism. Autotransport, transport auto, camionaj. Automobilist; șofer; conducător auto; camionagiu, camionar. Garaj, depou, autobază. Autogară; stație de taximetre. Getax. Autohaltă. Motel. Autostradă, autodrum *(rar)*. Raliu. Carting. Autoservice.

Adj. Automobilistic.

Vb. A sta la volan, a șofa, a conduce un autovehicul.

V. **călătorie, mișcare.**

52. AUTOMULȚUMIRE

Subst. Automulțumire, mulțumire de sine, autoliniștire, autoamăgire. Amăgire, iluzie. Încîntare, autoîncîntare, narcisism; amor propriu, orgoliu, suficiență *(rar)*, vanitate; îngîmfare, infatuare, ifos, înfumurare; trufie, trufă *(înv.)*, trufășie *(înv.)*, superbie *(rar)*, semeție, aroganță, ocoșie *(reg.)*, fudulie, fală, făloșenie, făloșie *(reg.)*, lăudăroșenie, lăudăroșie *(rar)*, împăunare, fanfaronadă. Supraapreciere, supraestimare, prezumție. Narcis; fanfaron. Înfumurat, trufaș, arogant.

Adj. Mulțumit de sine, încîntat de sine. Orgolios, plin de orgoliu, vanitos; îngîmfat, înfumurat, suficient, încrezut, infatuat, superb *(rar)*, trufaș, împăunat, arogant, semeț, mîndru, ocoș *(reg.)*, fudul, fălos *(pop.)*, lăudăros, lăudăcios *(rar)*. Narcisic *(livr.)*, narcisiac *(livr.)*, narcisist *(livr.)*.

Vb. A fi mulțumit de sine, a fi încîntat de sine, a fi plin de sine, a fi încrezut, a se culca pe o ureche, a se culca pe lauri; a se îngîmfa, a se înfumura,

Scanned with OKEN Scanner

a se infatua, a se crede cel mai grozav, a se crede (a se socoti) buricul pămîntului, a nu se da pe cineva; a se lăuda, a se fuduli, a se împăuna, a se furlandisi *(fam.)*, a se semeți, a se făli *(peior.)*, a se mîndri, a se făloși *(reg.)*, a-și face reclamă, a-și lăuda marfa, a-și da importanță (ifose), a-și da (a-și lua) aere, a se îngîmfa.

V. **afectare, exagerare, îngîmfare, ostentație.**

53. AUTOR

Subst. Autor, artist al cuvîntului, maestru al cuvîntului; scriitor, condeier *(rar)*, literat, literator *(înv.)*; narator *(livr.)*, povestitor, povestar *(reg.)*, povestaș *(reg.)*. Autoraș *(depr.)*, scriitoraș *(depr.)*, feștelitor de hîrtie *(depr.)*, scrib *(depr.)*, scribăreț *(rar)*. Umorist; parodist. Cronicar, analist. Hagiograf. Nomograf. Logograf *(ant.)*. Prozator; romancier; nuvelist. Fabulist. Dramaturg; tragic *(rar)*; comediograf; mimograf; vodevilist; scenarist, libretist. Textier. Poet, cîntăreț, cîntător *(înv.)*, bard, rapsod; stihuitor, stihar *(rar)*, versuitor *(înv.)*, glosator, versificator, poetaș *(depr.)*, poetard *(depr.)*, poetastru *(depr.)*. Sonetist; cupletist; psalmist. Poet-cîntăreț, rapsod *(în Grecia antică)*, aed *(ant.)*, bard *(la vechii celți)*; trubadur, menestrel. Critic, eseist. Publicist, ziarist, jurnalist, gazetar, gazetăraș *(depr.)*. Pamfletar, pamfletist, foiletonist *(rar)*. Scriitorime.

Adj. Scriitoricesc; gazetăresc; pamfletăresc.

Vb. A scrie, a crea, a compune; a versifica, a stihui *(rar)*, a versui *(înv.)*.

V. **artă, artist, cinematografie, cîntăreț, dramaturgie, jurnalistică, literatură, muzicant, poezie.**

54. AVERSIUNE

Subst. Aversiune, repulsie, repugnanță *(livr.)*, oroare, dezgust, silă, greață *(fig.)*, îngrețoșare, scîrbă, scîrboșenie.

Adj. Repulsiv *(rar)*, repugnant *(livr.)*, respingător, dezgustător, hidos, oribil, grețos, scîrbos, scîrbavnic *(înv.)*, scîrbelnic *(înv.)*, scîrnav *(fig.)*. Dezgustat, scîrbit.

Vb. A-i produce cuiva repulsie, a repugna *(livr.)*, a dezgusta, a îngreța *(fig.)*, a scîrbi; a se dezgusta, a se îngreța *(fig.)*, a se scîrbi, a-i fi (a i se face) cuiva scîrbă, a-l prinde (a-l cuprinde) pe cineva scîrba (o scîrbă).

Adv. În (cu, de) silă, în (cu) scîrbă.

V. **antipatie, dușmănie, neplăcere.**

55. AVIDITATE

Subst. Aviditate, cupiditate *(livr.)*, lăcomie *(fig.)*, lăcomire, foame *(fig.)*, sete *(fig.)*, nesaț, ahtiere, ahtiat *(rar)*, jind, jinduială, jinduire, poftă, poftire, pofteală, dorință. Rapacitate *(livr.)*, avariție, acaparare. Nesățios, hapsîn, acaparator.

Adj. Avid, cupid *(livr.)*, lacom, nesătul *(fig.)*, nesățios, setos *(fig.)*, însetat *(fig.)*, însetoșat *(înv. și reg.)*, ahtiat, hulpav, jinduit, jinduitor, pofticios, poftitor, poftăreț *(reg.)*, doritor, rîvnitor. Rapace *(livr.)*, hrăpăreț, apucător *(fig.)*, hapsîn, acaparator.

Vb. A fi avid, a fi lacom, a (se) lăcomi, a fi însetat după ceva, a înseta *(fig.)*, a se ahtia, a jindui, a pofti, a dori, a rîvni, a-și linge buzele după ceva, a-i crăpa (a-i scăpăra, a-i arde) cuiva buza după ceva, a-i crăpa cuiva măseaua (măselele) în gură.

Adv. Cu lăcomie, lacom, lăcomește *(rar)*; cu nesaț, cu poftă, cu jind.

V. **bogăție, dorință, voracitate, zgîrcenie.**

Scanned with OKEN Scanner

56. BANI

Subst. Bani, bănuți, gologani, arginți *(rar)*, arginței *(dim., rar)*, lovele *(arg.)*, parale *(fam.)*, finanțe *(fam.)*, băncuțe *(înv.)*; valută, valută forte. Ban, gologan, para, părăluță *(dim.)*, părălușă, lăscaie, chior *(fam.)*, para chioară, creițar *(înv. și reg.)*, pițulă *(fam.)*, pitac *(reg.)*. Bani mărunți, mărunțiș, paralîc *(înv. și reg.)*; băncuță *(înv. și reg.)*. Bancnotă, hîrtie-monedă, asignat *(înv.)*, asignație *(înv.)*, bumașcă *(înv.)*. Bani de buzunar (de cheltuială); bani gata (buni, lichizi, gheață, pești, numărați); bani grei. Bănet, bănărit *(reg.)*, părălet *(rar)*, paralîc *(rar)*. **Monede:** monedă (ban) de aur; monedă (ban) de argint; monedă (ban) de aramă. As; aspru, aureus *(ant.)*; ban, bănuț *(dim.)*; ban roșu; barbută; băncuță, firfiric; beșlic; carboanță, carboavă; cent; centimă; copeică; coroană, creițar; denar; dinar; diobol; direclie, stîlpar; dolar; drahmă; dublon; ducat; duro; dutcă; escudo; fiorin; florint; forint; franc; funduc, funducliu; galben, gălbior *(dim.)*, gălbenaș *(pop.)*; groș; groșiță; guinee; gulden; husăș *(reg.)*; irmilic, icosar; iuzluc; lăscaie, lăscăioară *(dim., pop.)*; left; leiță; leu, leușor *(dim.)*, leuț, leușcan; leva; liră; liră sterlină; ludovic; mahmudea; marcă; mină; napoleon; nesfie; obol; olan; peni; pesetă; peso; pfenig; pfund; piastru; pistol; pitac, patașcă; pițulă; pol; potronic; real; rubia; rublă; rupie; scud; sen; sesterț; sfanț; sfănțișor *(dim.)*; sfănțoaică, sfănțuică; sol; soldiu, sorocovăț; speț; stater; sultanin; șalău; șezină; șiling; șuștac; talant; taler; ternuțiu; timin; tugric; tult; țechin; ughi; venetic, galben venetic; yen; yuan; zgripțoar, zgripțoraș *(dim., pop.)*; zlot. Finanțe. Comoară; tezaur, vistierie, vistier *(înv.)*, hazna *(înv.)*, aerarium *(ant.)*; trezorerie. Bancă. Monetărie, tarapană *(înv.)*. Sistem monetar, valută; monometalism, bimetalism.

Adj. Bănesc; financiar; monetar, valutar.

Vb. A bate (a tăia, a face) monedă, a monetiza *(rar)*. A schimba bani. A avea bani, a se culca pe bani, a se scălda în bani, a se juca cu banii, a fi doldora (plin) de bani, a fi plin de parale ca cîinele de purici, a fi stup de bani, a mînca banii cu lingura, a bea (a înghiți) bani, a avea bani (strînși) la ciorap. A strînge bani, a pune bani la ciorap, a strînge bani albi pentru zile negre. A cheltui, a arunca banii pe fereastră, a toca banii. A nu avea bani, a rămîne fără bani, a rămîne lefter, a nu avea (nici o) para chioară (frîntă), a nu avea (nici o) lăscaie. A împrumuta bani, a finanța *(fam.)*, a da cu împrumut; a investi banii (în ceva). A lua banii (cuiva), a lăsa (pe cineva) lefter, a lua (cuiva) ultimul ban, a gologăni *(rar)*. A depune bani.

Adv. Bănește; cu bani; fără bani.

V. bogăție, metale.

Scanned with OKEN Scanner

57. BATJOCURĂ

Subst. Batjocură, batjocorire, bătaie de joc, iriziune *(livr.)*, deriziune *(franțuzism)*, derîdere, luare în derîdere, luare în rîs, ridiculizare, persiflare, persiflaj *(rar)*, zeflemea, zeflemisire, zeflemism *(rar)*, băşcălie *(arg. şi fam.)*; causticitate *(fig.)*, maliție *(livr.)*, maliționzitate *(livr.)*, ironie, ironizare, înțepătură *(fig.)*. Umilire, umilință, dezonoare, necinste, necinstire *(rar)*. Caricatură, batjocură. Vorbă de batjocură, bălărie *(reg.)*. Sarcasm, satirizare, grotesc; epigramă, satiră, pamflet. Zeflemist, epigramist; pamfletar, pamfletist.

Adj. Batjocoritor, zeflemist, zeflemitor *(rar)*, persiflator, băşcălios *(arg. şi fam.)*; ironic, sarcastic, plin de sarcasm, maliționos *(livr.)*, caustic *(fig.)*; incisiv *(fig.)*, înțepător *(fig.)*, mușcător *(fig.)*, tăios *(fig.)*, usturător *(fig.)*. Înjositor, dezonorant, necinstitor *(înv.)*, infamant, infamator *(rar)*, degradant, degradator, umilitor. Jignit, vexat *(livr.)*, ofensat, înjosit, dezonorat, umilit, defăimat. Ridicol, de rîs, derizoriu, caraghios, grotesc.

Vb. A batjocori, a-şi bate joc, a da (a lua) în (la, prin) tărbăceală *(fig., fam.)*, a lua în derîdere, a lua (pe cineva) la vale, a face (pe cineva) de dîrvală, a lua peste picior, a lua (pe cineva) împrejur, a lua (pe cineva) în pleasnă, a rîde de, a lua în bătaie de joc, a lua în rîs, a lua în periplizon *(fam., rar)*, a lua în balon *(fam.)*, a zeflemisi, a lua în zeflemea, a face de rîs, (de ruşine, de ocară), a face (pe cineva) de vorbă, a-şi face rîs (de cineva), a-i da (cuiva) luleaua prin cenuşă, a persifla, a ridiculiza, a ironiza, a înțepa *(fig.)*, a lua în băşcălie *(arg. şi fam.)*, a face (de) băşcălie *(arg. şi fam.)*, a-i trage (cuiva) un ibrişin pe la nas. A insulta, a ocărî *(înv. şi pop.)*, a beşteli *(fam.)*, a bălăcări *(fig., fam.)*, a înjosi, a jigni, a ofensa, a vexa *(livr.)*, a umili, a disprețui; a dezonora, a necinsti, a compromite. A caricaturiza, a parodia, a satiriza. A rosti vorbe de batjocură (de ocară), a înțepa cu limba.

Adv. În batjocură, în bătaie de joc, în derîdere etc. (În mod) batjocoritor, ironic.

V. **defăimare, discreditare, dispreț, ofensă, rîs, umilință.**

58. BĂTAIE

Subst. Bătaie, bătăiță *(dim.)*, batere, bătut, corecție; încăierare, încăierătură *(rar)*, încăierat *(reg.)*, răfuială, păruială *(fam.)*, burdușeală *(fig., fam.)*, burdușire *(fig., fam.)*, pumneală *(rar)*, snopeală, chelfăneală *(pop. şi fam.)*, calcavură *(glumeț)*; fustigație *(rar)*, flagelare; o mamă de bătaie, o bătaie soră cu moartea, pui de bătaie, bătaie zdravănă (strașnică), scărmănătură *(fig., fam.)*, scărmăneală *(fig.)*, scărmănat *(fig., fam.)*, scărpinat *(fig., fam.)*, scărpinare *(fig., fam.)*, cotonogeală *(fam.)*, mardeală *(arg.)*, cafteală *(arg.)*, caft *(arg.)*, ghiontuială *(rar)*, bușeală, ciomăgeală, bastonadă *(livr.)*, bușitură, lovitură, scatoalcă *(fam.)*, izbitură, izbire, ghiont, ghiontire, ghiontit, îmbrîncire, îmbrînceală, îmbrîncitură, pumn, pălitură, pocnire; palmă, pălmuire, ștearsă *(fam.)*, tiflă, bleandă *(reg.)*, tapangea *(înv.)*, leapşă *(pop. şi fam.)*. Hăituială, goană, harță. Bătăuş, pumnaci, dălcăuc, ciomăgaş *(fam.)*, ciomăgar *(fam.)*, haidamac *(fam.)*, haidău *(reg.)*, mardeiaş *(arg.)*.

Adj. Bătăuş, bătăios, agresiv, violent, impulsiv, războinic, belicos *(livr.)*, belicist *(rar)*. Bătut, pălmuit, stîlcit, zdrobit, strivit, mutilat, schilodit, desfigurat.

Vb. A se bate, a se lovi, a se încăiera, a se lua la bătaie, a se încăibăra *(reg.)*, a se lua în coarne (cu cineva), a se părui *(fam.)*, a se lua de cap (cu cineva), a se răfui, a sări la bătaie, a lua (pe cineva) de piept; a se înghionti, a-şi da ghionți, a se ghionti, a se îmbrînci, a se pălmui, a se bate ca orbii (ca orbeții), a-şi scoate ochii unul altuia. A bate, a da o bătaie, a

ridica mîna (asupra cuiva), a atinge *(arg.)*, a cotonogi *(fam.)*, a burdușì *(fig., fam.)*, a dobzăla *(reg.)*, a jnăpăi *(reg.)*, a otînji *(reg.)*, a mardi *(arg.)*, a cafti *(arg.)*, a toroipăni *(reg., fam.)*, a face pe cineva (tot) huc, a face (pe cineva) zob, a zobi *(reg.)*, a sminti (în bătaie), a bușì, a lovi, a izbi, a păli *(pop.)*, a trînti, a îmbrînci, a ghionti, a înghionti, a da ghionți, a scărmăna *(fig., fam.)*, a scărpina *(fig., fam.)*, a croi *(fig., fam.)*, a măsura pe cineva pe spinare, a-i îndrepta (cuiva) spatele, a-i face (cuiva) divan pe spinare, a chelfăni *(pop. și fam.)*, a întinde (pe cineva) ca pe o opincă scurtă, a stinge (a zvînta, a snopi, a stîlci, a sminti, a cocoșa, a ucide, a prăpădi) în bătăi, a bate zdravăn, a bate rău, a bate preș, a-i scutura (cuiva) cojocul, a-i scutura (cuiva) nădragii (de praf), a-i face (cuiva) pielea cojoc, a-i scurta (cuiva) cojocul, a-i muta (cuiva) ceafa, a-i face (cuiva) chica topor, a-i face (cuiva) morișcă din chică, a-i face (cuiva) părul măciucă, a-i face (cuiva) pielea burduf de cimpoi, a-i tăbăci (cuiva) pielea, a-i face (cuiva) pielea tobă (cojoc), a-l face pe cineva bucăți (bucățile, cîlți, grămadă, pulbere, scrum, țăndări), a-i rupe (cuiva) oasele (ciolanele), a-i frînge (cuiva) coastele, a face (pe cineva) tobă de bătaie, a-i face (cuiva) pintecele (spinarea) tobă (cobză), a-i muta (a-i strîmba) (cuiva) fălcile, a-i muta (cuiva) căprioriì, a lăsa (pe cineva) lat, a da (cuiva) bani de cheltuială, a bate (a freca, a croi pe cineva) de-i merg fulgii (peticele, colbul, untul), a bate măr, a rupe (pe cineva) în coș, a bate ca la fasole, a face (pe cineva) piftie (pilaf, turtă papară, chiseliță, pastramă), a omorî (pe cineva) în bătaie, a frămînta (pe cineva) în picioare, a lua (pe cineva) în unghii, a trage (cuiva) o mamă de bătaie, a-i freca (cuiva) ridichea; a pălmui, a lua (pe cineva) la (în) palme, a purta (a duce) (pe cineva) în palme, a trage (cuiva) o palmă, a căra (cuiva) (la) pumni (palme), a plesni (pe cineva) peste față, a șterge *(rar)*; a lua (pe cineva) la bătaie (la trînteală, la briptă); a lovi (a păli) (pe cineva), a-i trage (cuiva) una în numele tatălui, a-i da (cuiva) de nuntă, a lovi (a izbi, a trăsni) (pe cineva) la mir; a umple de sînge. A primi o mamă de bătaie, a o încasa *(fig., fam.)*, a căpăta, a lua un caftan, a o lua la moacă *(fam.)*, a-și culege măselele de pe jos, a mînca bătaie (papară, trînteală, pumni, palme, chelfăneală), a-și lua merticul, a fi ciuca bătăilor; a-l mînca (pe cineva) spinarea (pielea).

V. **ceartă, omor, pedeapsă.**

59. BĂTRÎNEȚE

Subst. Bătrînețe, vetustațe *(livr.)*, căruntețe, căruncție *(rar)*, căruncțeală, senectute *(livr.)*, amurgul vieții *(fig.)*. Îmbătrînire, încăruncțire; senilitate, decrepitudine, ramolire, ramoleală, ramolisment, ramoliție *(rar)*. Bătrîn, moș, moșneag, unchiaș *(pop.)*, bătrînel *(dim.)*, moșneguț *(dim.)*, moșnegel, moșuc *(reg.)*, moșuleț *(dim.)*, moșulică *(fam.)*, unchețel *(dim.)*, matuf *(înv. și fam.)*, babalîc *(fam. și depr.)*, vîj *(reg.)*, ghiuj *(reg., fam. și peior.)*, baccea *(depr.)*, moșic *(fam.)*, hodorog, ramolit, rablă *(fam., depr.)*, hîrb *(fig., pop.)*; bunic, bun *(înv. și pop.)*, bunel *(fam.)*, tată-bun, tată-mare, tata-moșu, tataie *(reg.)*. Veteran, pensionar, decan de vîrstă, sexagenar, septuagenar, octogenar, nonagenar; babacă, patriarh, strămoș, străbun. Bătrînă, bătrînică *(dim.)*, babă, băbuță *(dim.)*, babușcă, moșică, băbătie *(reg.)*, babetă *(fam.)*, baborniță, hodoroagă; bunică, bună *(înv. și pop.)*, bunicuță *(dim.)*, buniță, mamă bună *(pop.)*, mamă mare, mamă bătrînă *(pop.)*. Bătrînime, bătrînet *(rar)*, bătrînețe *(rar)*, moșnegărie. Geriatrie; gerontologie.

Adj. Bătrîn, bătrînel *(dim.)*, bătrîior, vîrstnic, (înaintat) în vîrstă, în etate, senior, îmbătrînit, trecut, stafidit *(fig.)*, vechi în zile, longeviv, cărunt, încăruncțit, căruncțit *(înv.)*, cu părul cărunt (alb), albit (nins) de ani. Decrepit,

Scanned with OKEN Scanner

senil, ramolit, sclerozat (*fig.*), rablagit (*fam.*). Bătrînesc, bătrînicios, moșnegesc; băbesc. Matusalemic (*livr.*).

Vb. A fi bătrîn, a avea ani de patriarh, a-l ajunge (pe cineva) zilele. A îmbătrîni, a-și trăi traiul (a-și mînca mălaiul), a încărunți, a cărunți (*înv.*), a albi, a se trece, a se veșteji (*fig.*), a se ofili (*fig.*), a se zbîrci, a se scofîlci, a se stafidi (*fig.*), a se șubrezi, a se hodorogi (*fig.*), a se bacceli, a se ramoli, a se seniliza, a da în mintea copiilor.

Adv. Bătrînește, moșnegește; băbește; ca moșnegii (ca babele, ca bătrînii); la bătrînețe.

V. **rudenie, timp, trecut.**

60. BĂȚ

Subst. Băț, bețișor (*dim.*), bețigaș; bîtă, botă (*reg.*), palcă (*reg.*), paliță (*reg.*), baston, bastonaș (*dim.*), cîrjă, toiag, toiegel (*dim.*), ciomag, ciomăgel (*dim.*), dîrjală (*reg.*), ceatlău (*reg.*), moacă (*pop.*), macău (*reg.*), bold, strămurare (*înv. și pop.*), strămurăriță (*înv. și pop.*); măciucă, măciucuță (*dim.*), bîzdoacă (*reg.*), toroipan (*reg. și fam.*), toropală (*reg.*), baltag, băltăgel (*dim.*), ghioagă, buzdugan, stîlpan (*rar*), topuz. Alpenștoc. Retevei, scurtătură, verdete (*reg.*). Vargă, vărguță (*dim.*), vărguliță, vergea, vergeluță (*dim.*), vergelușă, vergel, nuia, nuielușă (*dim.*), nuieluță, fuscel, joardă, jordie, jordiță (*dim.*). Bătător, mîtcă (*reg.*), brighidău (*reg.*), îmblăciu; prăjină; făcăleț, melesteu (*reg.*), mestecău (*reg.*).

Vb. A da (a bate, a arde) cu bățul, a îmboldi, a ciomăgi (*fam.*), a îmblăti (*fig.*), a toroipăni (*reg.*), a buzdugăni (*rar*).

V. **armă, bătaie.**

61. BĂUTURI ALCOOLICE

Subst. Băutură, băuturică (*dim.*), licoare; ambrozie, nectar (*fig*); băutură alcoolică, băutură spirtoasă, spirtoase, alcool, spirt, țucsuială, udeală (*pop.*), udătură (*pop. și fam.*), udăturică (*dim., rar*), pileală (*fam.*). Băutură tare; băutură slabă, poșircă (*pop. și fam.*), vurt (*reg.*), țîșpoacă (*reg.*), bulearcă (*reg.*). Vin, vinișor (*dim.*), vinuț (*pop.*), vinuleț (*pop.*), vinaț, apă de sapă (*glumeț*); must, tulburel, zaibăr (*reg.*); vin spumos, șampanie, tizană (*înv.*); șpriț, mișmaș (*fam.*), carcalete. Rachiu, rachiaș (*dim.*), răchie (*reg.*), țuică, țuiculiță (*dim.*), țuiculeană, zeamă de prune (*pop.*), trăscău (*reg.*), palincă (*reg.*), pălincuță (*reg.*), vinars (*reg.*), șliboviță, votcă, basamac, holercă (*reg.*), șnaps (*reg.*), prăștină (*reg.*), rachiu de drojdie, tescovină, baștină (*reg.*); secărică. Bere, porter (*înv.*), zitum (*ant.*). Hidromel, mied (*pop.*). Vișinată, vișinap; afinată; cherry-brandy. Lichior. Absint. Mastică. Vermut. Bitter. Chartreuse. Gin. Whisky. Coniac. Rom. Grog. Punci. Coctail.

Adj. Alcoolic, spirtos.

Vb. A prepara o băutură; a face vin; a face (a fierbe) țuică; a alcooliza; a șampaniza. A consuma băuturi (alcoolice), a bea, a se îmbăta, a se țuicări. a se țuicui.

V. **beție, local.**

62. BĂUTURI NEALCOOLICE

Subst. Băutură, băuturică (*dim.*), băutură nealcoolică; băuturi răcoritoare, răcoritoare. Apă; apă de băut, apă potabilă; apă minerală, borviz, borcut (*reg.*), sifon. Sirop, suc, sorbet (*rar*), limonadă, citronadă, oranjadă, orjad

(înv.); pepsi-cola, coca-cola; bragă; salep; cvas. Ceai; tizană. Cafea, cafeluță *(dim., fam.)*, nescafe, șvarț *(rar)*, marghiloman, mazagran.

Vb. A bea, a sorbi, a înghiți. A face cură de apă minerală. A servi ceai. A prepara băuturi. A fierbe (a face) cafea, a cafeli *(fam., rar)*.

V. alimente, apă, lapte.

63. BEȚIE

Subst. Beție, patima beției, șumeneală *(reg.)*, alcoolizare, alcoolism, etilism. Îmbătare, aghesmuire *(fig., fam.)*, stare de beție, stare de ebrietate, ebrietate, ameteală, afumare *(fig., fam.)*, chercheleală *(fam.)*, turtire *(fig., fam.)*, mahmureală, mahmurie *(rar)*. Beție, pileală *(fam.)*, chef, chefuleț *(dim., fam.)*, chefușor *(fam.)*, petrecere, zaiafet, benchet *(pop.)*, benchetuială *(fam.)*, chiolhan *(pop. și fam.)*, agapă, bacanală. Bețiv, bețivan, pilangiu *(fam.)*, sugător *(fam.)*, sugativă *(fig., fam.)*, băutor, alcoolic; petrecăreț, petrecător *(înv. și reg.)*.

Adj. Bețiv, bețivan *(augm.)*, bețic *(reg.)*, pilaci *(fam.)*, băutor, bun de pahar, chefliu, petrecăreț, petrecător *(înv. și reg.)*, fluieră-n bute, butoi fără fund, alcoolic. Beat, băut, îmbătat *(rar)*, pilit *(fam.)*, turmentat *(livr.)*, afumat *(fig., fam.)*, mahmur, aghesmuit *(fig., fam.)*, cherchelit *(fam.)*, grizat *(livr. și fam.)*, ametit, chiurluit *(reg.)*, turtit *(fig., fam.)*, abțiguit *(fig., fam.)*, șumen *(reg.)*, făcut *(fam.)*, obosit *(fig.)*, beat mort (turtă, lemn, lulea, criță, tun, cuc, ciocîrlan, cute, frînt). Bahic, dionisiac.

Vb. A se bețivi, a fi bețiv, a fi bolnav de oală, a se pupa cu clondirul *(fam.)*, a umbla cu plosca în nas, a trage la măsea, a da cu paharul, a face gura pîlnie, a bea pe rupte, a sufla în fundul paharului, a suge *(fam.)*, a pili *(fam.)*, a-și bea și cămașa, a bea cît șapte, a-și bea și mințile, a-și face gîtul (gura) leică și pîntecele balercă. A se îmbăta, a se îmbăta lulea (tun, turtă, criță), a se cherchelì *(fam.)*, a se griza *(livr. și fam.)*, a se ameți, a se șumeni *(reg.)*, a se chefălui *(reg.)*, a se face țușcă, a se aghesmui *(fig., fam.)*, a-și stropi măseaua, a se afuma *(fig., fam.)*, a se face cocă *(fam.)*, a se trăsni *(fig.)*, a se turti *(fig., fam.)*, a o lua în cloanță, a se turmenta *(livr.)*, a se pili *(fam.)*, a i se urca la cap, a turna în el, a bea mult, a bea peste măsură, a se trece din pahare. A fi băut, a fi ametit, a fi grizat *(livr. și fam.)*, a fi cu chef, a fi cherchelit *(fam.)*, a fi clei, a fi lulea, a fi afumat *(fig., fam.)*, a vedea dublu, a merge (a umbla) pe două (șapte, nouă) cărări, a se clătina, a se împletici, a fi mort de beat, a fi criță, a fi în patru ițe, a-l bate pe cineva cărbunii la cap. A chefui, a petrece, a benchetui *(fam.)*, a o face lată, a se pune pe chiolhan. A se alcooliza, a deveni alcoolic. A da de băut, a ameți, a griza *(livr. și fam.)*, a îmbăta, a trăsni *(fig.)*.

V. băuturi alcoolice, imoralitate, local, ospăț.

64. BIJUTERIE

Subst. Bijuterie, giuvaer, podoabă, odor, gemă, left *(înv.)*; giuvaericale *(pop.)*. Pandantiv. Coroană, coroniță *(dim.)*, diademă, mitră *(înv.)*, tiară. Medalion. Colier, colan, salbă, sălbuliță *(dim.)*, șirag, gherdan *(înv.)*. Mărgele, cilicuri *(rar)*; mărgea, mărgică, mărgeluță *(dim.)*, mărgeluță. Cercel, cerceluș *(dim.)*, cerceloi *(augm.)*, toartă, clips. Inel, ineluș *(dim.)*, verighetă. Broșă. Ac de cravată. Buton. Brățară, brățea *(reg.)*. Lanț, lănțișor *(dim.)*, lănțuș, lănțușor, lanțug *(pop.)*, alesidă *(înv.)*. Pafta. Breloc. Bijutier, giuvaergiu, argintar *(rar)*, aurar. Giuvaergerie, bijuterie.

Vb. A purta podoabe, a-și pune podoabe, a se împodobi, a se podobi *(înv. și reg.)*. A cizela; a grava; a marca; a monta.

V. împodobire, podoabă, pietre prețioase și semiprețioase.

Scanned with OKEN Scanner

65. BLESTEM

Subst. Blestem, maledicție *(livr.)*, blasfemie *(livr.)*, anatemă, anatemizare, afurisenie, stigmatizare, înfierare *(fig.)*, imprecație *(livr.)*, urgisire *(înv. și pop.)*, hulă *(pop.)*, drăcuire; înjurătură, înjurare *(rar)*, sudalmă, insultă, batjocură, ocară; defăimare, denigrare, ponegrire, profanare.

Adj. Blestemat, stigmatizat, înfierat *(fig.)*, urgisit *(pop.)*, hulit, jignit, ofensat, defăimat, pîngărit.

Vb. A blestema, a afurisi, a anatemiza *(rar)*, a arunca blestemul pe capul cuiva, a-și face blestem cu cineva, a drăcui, a da pe cineva dracului; a înjura, a sudui *(pop.)*, a huli *(pop.)*, a ofensa, a insulta, a batjocori, a ocărî *(pop.)*, a spune vorbe de ocară; a stigmatiza, a înfiera *(fig.)*.

V. batjocură, ceartă, defăimare, discreditare, impolitețe, ofensă, umilință.

66. BOALĂ

Subst. Boală, morb *(livr.)*, afecțiune, suferință, suferire *(înv.)*, maladie *(livr.)*, morbiditate; chin, chinuire, chinuială *(rar)*, durere, zăcare, zacere, zăcut, zălezeală *(reg.)*, gogire *(pop. și fam.)*, betegie *(reg.)*, beteșug *(pop.)*, betejeală *(pop.)*, războlire *(pop.)*; molimă *(pop.)*, epidemie, endemie, contagiune *(înv.)*, bolișteu *(reg.)*, bolesniță *(pop.)*, bolează *(pop.)*, epizootie; îmbolnăvire; infectare, infecție, contaminare, contagiune, contagiere, molipsire, molipseală *(rar)*; intoxicare, intoxicație, otrăvire. Malignitate; benignitate. Ipohondrie, nosofobie. Bolnav, suferind, pacient, ipohondru.

Adj. Bolnav, bolnăvior *(dim.)*, suferind, războlit *(pop.)*, suferitor *(rar)*, beteag *(pop.)*, betejit *(reg.)*, zăcaș *(reg.)*, căzut la pat, cu un picior în groapă; bolnăvicios, maladiv, morbid, morbos *(rar)*; nesănătos, șubred, debil, ticălos *(înv.)*, slab, slăbit, plăpînd, firav, slăbuț, astenic. Ipohondru. Infecțios, molipsitor, contaminant, contagios, epidemic, endemic. Malign; benign.

Vb. A fi bolnav, a boli *(pop.)*, a suferi, a fi suferind, a se chinui, a pătimi, a boli la pat *(pop.)*, a zăcea, a sta la (în) pat, a gogi *(pop. și fam.)*, a zălezi *(reg.)*. A se îmbolnăvi, a se bolnăvi *(pop.)*, a coace o boală, a cădea (bolnav) la pat, a se războli *(pop.)*, a se beteji *(reg.)*, a cădea la (în) zăcare; a se molipsi, a se contamina, a se infecta; a se intoxica. A îmbolnăvi, a contamina, a contracta (a lua) o boală, a contagia, a infecta. A arăta rău (prost), a se zbate în ghearele morții, a fi cu un picior în groapă, a-l căuta moartea, a fi bolnav de moarte, a mirosi a pămînt, a fi mai mult mort decît viu, a fi între viață și moarte.

V. doctor, durere, fobie, infirmitate, instituții sanitare, manie, medicament, nebunie, tratament medical.

67. BOGĂȚIE

Subst. Bogăție, belșug, îmbelșugare, îndestulare, opulență *(livr.)*, abundență, prisos, prisoseală *(pop.)*, prisosință, prisosire, blagă *(reg.)*, berechet *(reg.)*, bunăstare, prosperare, prosperitate; avuție, avere, stare, chiverniseală *(pop. și fam.)*, osînză *(fig.)*, seu *(fig.)*, proprietate, avut. Bani, parale *(fam.)*, arginți; venit, cîștig, capital; patrimoniu, bunuri, moșie, posesiune *(înv.)*; tezaur, comoară. Confort, lux, magnificență *(livr.)*, somptuozitate *(livr.)*, fast, strălucire. Îmbogățire, înavuțire, chivernisire *(pop. și fam.)*, chiverniseală *(pop. și fam.)*, căpătuială, căpătuire, pricopsire *(pop.)*, pricopseală *(pop.)*. Bogătaș, bogătan *(depr.)*, bogat, avut, barosan *(fig., fam. și arg.)*, nabab, milionar, miliardar, magnat. Chiabur, chiaburan *(depr.)*, chiaburaș *(dim., depr.)*, chiaburoi *(augm., depr.)*, gazdă *(reg., peior.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Bogat, îmbelșugat, opulent *(livr.)*, copios, abundent, îndestulat; avut, ajuns, cu stare, cu cheag, prosper, plin de bani, (fecior) de bani gata, cu dare de mînă, ceafă groasă (grasă), gros la ceafă, gros la pungă, cu osînză (la pîntece), putred de bogat, bogat putred. Îmbogățit, căpătuit, înstărit, pricopsit *(pop.)*, chivernisit *(pop. și fam.)*; milionar; miliardar. Luxos, somptuos *(livr.)*, fastuos *(livr.)*, strălucit *(fig.)*.

Vb. A sta bine, a avea bani, a poseda bunuri, a avea cheag, a prospera; a fi bogat, a fi cu dare de mînă, a avea avere multă, a fi putred de bogat, a fi bogat ca un stup; a se scălda în bani, a fi stup de bani, a fi căptușit de bani, a mînca banii cu lingura, a se juca cu banii, a fi doldora (plin) de bani, a avea bani (strînși) la ciorap, a fi plin de parale ca cîinele de purici, a fi tare de chică, a avea la chimir. A huzuri, a se lăfăi; a trăi (a fi, a se simți) ca în pîntecele maicii, a trăi ca un prinț, a trăi ca (un) bimbașă (pașă), a trăi pe moale, a trăi ca cîinele la stînă, a înota în miere, a trăi ca în pămîntul făgăduinței, a trăi ca în sînul lui Avram, a trăi pe picior mare, a ține casă mare, a trăi cu banii în ladă. A se îmbogăți, a se înavuți, a face avere, a se căpătui, a se chivernisi *(pop. și fam.)*, a se pricopsi *(pop.)*, a se chiaburi *(rar)*, a prinde (a face) cheag, a prinde mîzgă, a prinde (a face) seu, a se face om, a-și face suma, a cîștiga (ceva) parale, a se face stup de bani.

Adv. Din belșug, îndestul, îndestulător, din abundență, cu prisos, cu prisosință, berechet *(reg.)*.

V. acumulare, aviditate, bani, lux, zgîrcenie.

68. BUCATĂ

Subst. Bucată, bucățică *(dim.)*, bucățea, bucăcioară *(reg.)*, bucătoi *(augm.)*, dărab *(reg.)*, dărăbuț *(dim.)*; fărîmă, firimitură, fărîmătură *(reg.)*, fărîmică *(pop.)*, fărîmiță *(dim.)*, sfărîmătură, frîntură, brac *(reg.)*. Parte, părticea *(dim.)*, părticică; particulă, moleculă, atom. Pic, picătură, picăturică *(dim.)*, piculeț, picuș *(pop.)*, picușor *(pop.)*, picuț *(pop.)*, strop. Fragment, pasaj, crîmpei; fîșie, fîșioară *(dim.)*, porțiune, felie, felioară *(dim.)*, feliuță. Drob, drobușor *(dim.)*, grunz, grunzuraș *(dim.)*, bulgăre, bulgăraș *(dim.)*, bulz *(pop.)*, bulzișor *(dim.)*, cocoloș, boț, ghemotoc. Ciob, ciobuleț *(dim.)*, hîrb *(pop.)*, țandără, țăndărică *(dim.)*, așchie, așchiuță *(dim.)*, așchioară, zob. Petic, peticuț *(dim.)*, peticel, palhă *(reg.)*, cîrpă, petică *(reg.)*, zdreanță, ruptură. Bucată de carne, halcă, ciozvîrtă, hartan, garf. Codru de pîine (de mămăligă), coajă de pîine (de mălai). Îmbucătură, bucătură *(pop.)*.

Adj. Rupt, sfîșiat, sfărîmat, fărîmițat, fărîmat *(pop.)*, frînt, rupt în bucăți, tăiat în felii, spart, zdrobit, zdrelit, zdrumicat *(pop.)*, hîrbuit; fragmentar, fracționat, împărțit, divizat, secționat; divizibil, secționabil, țăndăros *(reg.)*, așchios.

Vb. A îmbucătăți, a îmbucăți *(rar)*, a bucăți *(pop.)*, a bucățeli *(reg.)*, a face (a tăia, a rupe) în bucăți (bucățele, bucățele-bucățele), a fărîmița, a fărîma *(pop.)*, a mărunți, a sfărîma, a rupe, a frînge, a zdrobi, a zdrumica *(pop.)*, a dumica *(pop.)*, a (se) hîrbui, a (se) face (mici sau mii și) fărîme, a (se) face zob; a sfîșia, a zdrențui; a sparge, a crăpa, a ciobi, a plesni; a face țăndări, a țăndări, a așchia; a despica, a tăia, a desprinde; a fragmenta, a fracționa, a diviza, a împărți, a secționa.

Adv. În bucăți, bucăți-bucățele.

V. ciopîrțire, distrugere, micime, sfărîmare, tăiere, zdreanță.

Scanned with OKEN Scanner

69. BUCURIE

Subst. Bucurie, veselie, înveselire, veselire *(pop.)*, jovialitate, voioșie, folie *(fam.)*, însuflețire, încîntare, voie bună, bună dispoziție; bucurie mare, exultare, exultație, entuziasm, fericire, ferice *(înv.)*, extaz, extaziere, exaltare, euforie, beatitudine *(livr.)*. Desfătare, desfăt *(rar)*, distracție, divertisment, amuzament, petrecere, petrecanie *(înv. și reg.)*.

Adj. Bucuros, vesel, înveselit, veselit *(pop.)*, radios, voios, plin de voie bună, bine dispus, jovial; entuziasmat, încîntat, fericit, ferice *(poetic)*, exultant, extaziat, exaltat, euforic, triumfător. Îmbucurător, plăcut, încîntător, fermecător, captivant, fascinant, fascinator *(rar)*; înveselitor, veselitor *(pop.)*, fericitor *(rar)*.

Vb. A se bucura, a se îmbucura *(reg.)*, a-și face inimă bună, a fi bucuros, a exulta, a-și freca mîinile (de bucurie), a sări într-un picior (de bucurie), a se înveseli, a se lumina la față, a se veseli *(pop.)*, a fi vesel, a fi voios, a fi bine dispus, a fi fericit; a fi numai zîmbet, a crește de bucurie, a-i crește (cuiva) sufletul, a nu mai putea de bucurie, a crește inima (în cineva), a-i rîde (cuiva) inima de bucurie, a-i rîde (cuiva) mustața, a-i rîde (cuiva) ochii, a rîde inima (în cineva), a-și face inima bună, a-i (tre)sălta inima de bucurie, a nu mai călca pe pămînt de bucurie, a nu mai atinge pămîntul de bucurie, a sări în sus (de bucurie), a fi nebun de bucurie, a nu-și încăpea în piele de bucurie, a bate din pinteni, a fi în al nouălea (al șaptelea) cer. A triumfa, a jubila. A se distra, a se desfăta, a petrece, a se delecta, a se amuza. A bucura, a înveseli, a veseli *(pop.)*, a însufleți, a ferici, a încînta, a distra, a amuza.

Adv. Cu bucurie, cu toată bucuria, cu plăcere, cu veselie, cu voioșie; cu (din) tot sufletul, cu (din) toată inima, cu inima săltînd de bucurie; cu zîmbetul pe buze (pe față).

V. **amuzament, entuziasm, fericire, optimism, plăcere.**

70. BUNĂTATE

Subst. Bunătate, omenie, omenire *(înv.)*, cumsecădenie, blîndețe, blajinătate *(rar)*, mansuetudine *(livr.)*, bonomie *(livr.)*. Mărinimie, magnanimitate *(livr.)*, generozitate, galantonie *(fam., rar)*, larghețe, dărnicie; binefacere, filantropie; altruism. Indulgență, îngăduință, îndurare, milă, milostenie, milostivire, miluire, compătimire, compasiune *(livr.)*, toleranță, tolerantism, clemență *(livr.)*, caritate, iertare, iertăciune *(înv. și pop.)*, umanitarism, umanitate. Dragoste, prietenie, iubire, afecțiune. Cordialitate, bunăvoință, proeresis *(grecism înv.)*, voie vegheată *(înv.)*, afabilitate, solicitudine, amabilitate. Om de bine, bonom *(livr.)*; binefăcător, binevoitor, filantrop, altruist.

Adj. Bun, binevoitor, uman, omenos, omenesc *(înv. și pop.)*, inimos, de inimă, cu inimă, de omenie, cumsecade, generos, galanton *(fam.)*, galant, larg *(fig.)*, culant, amabil, inimos, omenit *(înv.)*, blînd, mansuet *(rar)*, blajin, bun la suflet (inimă), bun ca pîinea caldă, de miere, de zahăr, bun ca sînul mamei, bun de pus la rană. Mărinimos, magnanim *(livr.)*, generos, darnic, miluitor *(înv.)*, binefăcător, benefic, filantropic; altruist, cu inima largă. Indulgent, înțelegător, îndurător, îngăduitor, milos, milostiv, tolerant, clement *(livr.)*, caritabil, iertător. Cordial, afabil, amical, prietenos, prietenesc.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A fi bun, a fi om de inimă, a fi bun la inimă, a avea inimă bună (largă), a fi plin de omenie, a fi omul (pîinea) lui Dumnezeu. A face un bine (cuiva), a dărui, a dona, a face pomană, a milui *(înv.)*, a da (ceva) cu mîneci largi. A se îndura, a ierta, a cruța, a se milostivi. A iubi, a simpatiza, a privi pe cineva cu ochi buni, a dori (cuiva) binele.

Adv. Cu bunătate, cu bunăvoință, cu duhul blîndeții, cu buna, cu omenie, cu generozitate; cu dragă inimă, cu toată inima, din inimă, ca de la om la om, omenește.

V. **dărnicie, dragoste, iertare, milă, moralitate, omenie, prietenie.**

Scanned with OKEN Scanner

C

71. CAFENIU

Subst. Cafeniu, culoare cafenie, brun, maro. Brunet, brun.

Adj. Cafeniu, maro, maroniu, maro-deschis, havan, castaniu, brun-roșcat, șaten, căprui, căpriu, cafeniu-gălbui, măsliniu, smead; cafeniu-închis, brun, brunet, brunat *(rar)*, bronzat, oacheș, murg, murgaș *(reg.)*, murguț.

V. negru.

72. CAL

Subst. Cal, căluț *(dim.)*, călușel; cal nărăvaș, cal rău de muscă. Rasă cabalină; cabaline. Armăsar, armăsăraș *(dim.)*, armăsăruș, at. Jugan *(reg.)*, jugănaș *(dim., reg.)*, jugănel *(reg.)*. Cal de rasă, pursînge, misir *(pop.)*; bahmet *(înv.)*; ponei. Cal sălbatic, tarpan, mustang. Armăsar, ducipal, bidiviu, telegar, parip *(reg.)*. Pegas. Tabla-bașa *(înv.)*. Murg, murguleț *(dim.)*, murguț, murgușor; roib, roibuleț *(dim.)*; bălan, șarg; dereș *(reg.)*. Cal de ham; cal de călărie; cal de vînătoare, hunter; șăuaș; cal de curse, alergător, cursier *(franțuzism)*; cal de tracțiune, remontă, cal povarnic; cal huțan, cal de munte, cal mocănesc. Strîjnic *(înv. și reg.)*; povodnic *(reg.)*. Hățaș, rotaș; prăștiaș *(reg.)*, cal de praștie, cal lăturaș. Fugar, fugaci, gonaci *(rar)*; trăpaș, troteur, buiestraș, buiestru. Mîrțoagă, gloabă, dîrloagă, dîrdală *(reg.)*, talan *(pop.)*, răpciugă, rablă *(fam. și depr.)*, jărpan *(reg.)*, ghijoagă *(reg.)*, oțopină *(reg.)*, ghipcan *(reg.)*. Iapă, iepșună *(reg.)*, cobilă *(depr., reg.)*, iepușoară *(dim.)*. Mînz, mînzișor *(dim.)*, mînzoc, mînzuc *(reg.)*, mînzuleț *(reg.)*, mînză, mînzișoară *(dim., rar)*, mînzulică *(pop.)*, mînzuliță *(pop)*. Tretin *(pop.)*, cîrlan, cîrlăior *(dim., reg.)*, cîrlănaș *(dim., pop.)*, cincar *(reg.)*, cincărel *(dim., reg.)*. Herghelie, stavă *(reg.)*, tabun. Hipologie. Hipolog. Călăreț, amazoană, cavaler, jocheu; călăraș *(înv.)*, cavalerist. Călărie, călărit, echitație, hipism; concurs hipic, cursă de cai. Hipodrom, turf *(livr.)*.

Adj. Cavalin *(rar)*, cabalin; hipic. Murg, murgan *(rar)*; roib, roibuleț *(dim.)*; șarg; sireap, fugar, fugaci. Călăreț. Călăresc *(înv.)*; de călărie.

Vb. A călări, a merge (a umbla) călare, a merge în (la) trap, a trapa *(rar)*; a merge în galop, a galopa. A încăleca, a se sui călare, a sări în șa. A descăleca. A pune șaua, a înșeua, a înșela.

Adv. Călare, de(-a) călare, călărește *(rar)*.

V. **animale erbivore, adăposturi pentru animale, glasuri de animale, sport.**

73. CALM

Subst. Calm, liniște, liniște sufletească; ataraxie, eutimie *(livr.)*; tihnă, tihnire *(înv.)*, tihneală *(înv.)*, pace. Răbdare, pacientă *(livr.)*. Potolire, potoleală *(rar)*, calmare; domolire *(rar)*, pacificare *(rar)*, liniștire, ogoire, alinare, ostoire *(înv., pop.)*; acalmie *(fig.)*. Echilibru *(fig.)*, cumpăt, cumpătare, cumpă-

nire *(fig.)*; astîmpăr, stăpînire de sine, abținere, imperturbabilitate *(rar)*, placiditate, impasibilitate *(livr.)*; seninătate *(fig.)*, seninețe *(fig., rar)*.

Adj. Calm, liniștit, ogoit, lin, tihnit, pașnic, pacific *(înv.)*, domol, potolit, odihnit *(înv.)*. Cumpătat, cumpănit, ponderat, calculat, măsurat *(fig.)*, echilibrat *(fig.)*, astîmpărat, stăpînit, cu stăpînire de sine, sînge rece, reținut, așezat, cuminte, imperturbabil, placid, impasibil *(livr.)*. Liniștit, potolit, domolit, împăcat, temperat, cumințit. Calmant, sedativ, tranchilizant, liniștitor, potolitor *(rar)*, odihnitor.

Vb. A fi calm, a fi liniștit. A se calma, a se liniști, a se ogoi *(pop.)*, a se ostoi *(pop.)*, a-i veni (cuiva) inima la loc. A se alina, a se împăca, a se potoli, a se tempera, a se domoli; a se astîmpăra, a se îmblînzi, a se cumința, a-i veni (cuiva) mințile acasă; a-și găsi tihna. A alina, a ogoi *(pop.)*, a ostoi *(pop.)*, a calma, a pacifica *(rar)*, a liniști, a potoli, a împăca, a domoli, a pondera, a astîmpăra, a tempera, a modera, a struni, a cumința.

Adj. Cu calm, cu sînge rece, fără grabă; în liniște (tihnă, pace). Încet, alin *(rar)*, moderato.

V. **consolare, încetineală, odihnă, pace, renunțare, stăpînire de sine, temperament.**

74. CAP

Subst. Cap, căpșor *(dim.)*, căpățînă *(ir.)*, bilă *(fig., ir.)*, bostan *(fig., ir.)*, dovleac *(fig.)*, craniu, țeastă *(pop.)*, cutiuță *(fig., arg.)*, devlă *(fam.)*, glavă *(reg.)*, hîrcă, scăfîrlie *(pop. și fam.)*, tabacheră *(fig., ir.)*, tărtăcuță *(fig., glumeț)*, tioacă *(reg.)*, tigvă *(pop.)*, doxă *(fig., ir.)*, bibliotecă *(fig., glumeț)*, mansardă *(fig., arg.)*.

Adj. Cefalic, de cap, cefalorahidian. Bicefal, policefal. Dolihocefal. Microcefal. Macrocefal. Hidrocefal.

Vb. A ridica capul; a înclina capul; a întoarce capul.

75. CAPRICIU

Subst. Capriciu, ciudățenie, toană, bîzdîc *(fam.)*, chef, moft, nacafa *(înv. și reg.)*, trăsnaie, trăsneală, aiureală *(fam.)*; afectare, fandoseală *(fam.)*, fandosire *(fam.)*, sclifoseală *(fam.)*, fasoleală *(fam.)*, fasolire *(fam.)*, izmeneală *(fam.)*. Extravaganță, excentricitate, bizarerie *(livr.)*, exhibiționism, exhibiție. Răsfăț, răsfățare, răsfățătură *(rar)*, alintare, răzgîiere, răzgîială. Mofturi *(fam.)*, fandoseli *(fam.)*, fasoane *(fig., fam.)*, nazuri *(pop. și fam.)*, fițe *(fam.)*, capricii, ifose *(fam.)*, marafeturi *(pop. și fam.)*, mendre *(fam.)*, pandalii *(fam.)*. Extravagant, sclifosit *(fam.)*, izmenit *(fam.)*.

Adj. Capricios, nestatornic, inconsecvent, schimbător, ciudat, ciudos *(înv.)*, cu capricii, cu ciudățenii, cu toane, cu fumuri; mofturos, moftologic *(fam.)*, năzuros, afectat, fandosit *(fam.)*, sclifosit *(fam.)*, fasolit *(fam.)*, izmenit *(fam.)*. Extravagant, excentric, bizar *(livr.)*, exhibiționist, trăsnit, zănatic, aiurit, fistichiu *(fig.)*, curios, straniu, năstrușnic, fantezist. Răsfățat, alintat, răzgîiat.

Vb. A fi capricios, a avea capricii, a avea hachițe, a avea (a-i umbla, a i se urca) gărgăuni la (în) cap, a avea fluturei, a avea (o) păsărică (păsărici) la cap (sub pălărie); a face mofturi, a face fasoane, a face nazuri; a se dezmierda, a se alinta, a se fandosi *(fam.)*, a se răzgîia, a se sclifosi *(fam.)*, a se izmeni *(fam.)*, a se fasoli *(fam.)*. A-i veni (cuiva) o toană (toane), a-l apuca pe cineva (a-i veni cuiva) hachițele, a-l apuca (pe cineva) pandaliile. A răsfăța, a alinta, a răzgîia.

Scanned with OKEN Scanner

a face (cuiva) un hatîr, a lăsa (pe cineva) în doaga lui, a lăsa (pe cineva) în dodiile lui. A-și face cheful, a-și face mendrele, a-și satisface capriciile.

V. afectare, ciudățenie, grandilocvență, îngîmfare, nebunie, ostentație, zăpăceală.

76. CARNE

Subst. Carne, cărniță *(dim.)*, cărnică, cărnicică *(rar)*, cărnișoară; carne de vită, carne de vacă, carne de vițel, carne de oaie, carne de miel, carne de pasăre, carne de pui; carne congelată; carne tocată; tocătură. **Preparate din carne:** cîrnat, cîrnăcior *(dim.)*; cîrnați proaspeți, cîrnați afumați; cabanos; caltaboș, chișcă *(reg.)*; cîrnăciori, crenvurști; debrețin; ghiuden; lebărvurșt; mortadelă; patrician; sugiuc *(înv.)*, trandafir. Salam, mezel; cracauer; parizer; tobă; salam de iarnă; salam de Sibiu; salam italian; salam rusesc; salam vînătoresc; mezeluri. Mușchi țigănesc. Afumătură. Șuncă, jambon; bacon; șuncă presată, șuncă de Praga. Pastramă, bujeniță *(reg.)*; păstrămuri. Pateu, paștet *(înv.)*. Conserve de carne.

Adj. Cărnos; carnal.

V. alimentație, feluri de mîncare.

77. CARTE

Subst. Carte, cărticea *(dim.)*, cărticică, cărțulie, cărțișoară *(rar)*, cărțoi *(augm., rar)*, volum, volumaș *(dim.)*, tom, foliant, taftolog *(depr.)*, terfelog. Tratat; monografie. Publicație, publicare *(înv.)*, tipăritură, scriere, uvraj *(înv.)*, op *(livr.)*, opuscul, operă, lucrare; memento, memorator, compendiu, manual, promptuar, abecedar, bucoavnă *(înv.)*, azbucoavnă *(înv.)*, bucvariu *(înv.)*, breviar, almanah; anale; crestomație, antologie, florilegiu, analecte, culegere, miscelaneu *(livr.)*; bestiar; pandecte; romancero; spicilegiu *(livr.)*; culegere de studii; opere alese, selecțiune; opere complete. Dicționar, dicționăraș *(dim.)*, vocabular *(înv.)*, vorbar *(înv.)*, glosar, lexic, lexicon, enciclopedie; atlas, album. Broșură, broșurică *(dim.)*, filadă *(înv.)*, plachetă; fasciculă. Best-seller. Incunabul, ediție princeps; ediție bibliofilă; ediție critică; ediție revizuită (și adăugită). Cronică, letopiseț. Zodiac, zodiar, rojdanic, gromovnic. Carte religioasă; biblie, palie *(înv.)*, pentateuc, liturghier, evanghelie, evangheliar, tetraevanghel, cazanie, apostol, praxiu. Talmud. Coran. Carte de rugăciuni. Penticostar, molitvelnic, breviar, diurnal. Ediție. Tiraj. Bibliotecă. Biblioteconomie, bibliologie, știința cărții. Bibliofilie. Bibliofil. Bibliografie. Bibliograf. Librărie; anticariat, anticărie. Librar; anticar, buchinist *(franțuzism)*; bibliotecar. Cititor, lector *(livr.)*. Editor, redactor, tehnoredactor, corector.

Adj. De carte. Monografic. Antologic. Enciclopedic. Bibliografic. Bibliofil. In-folio, in-cvarto, in-octavo.

Vb. A scrie o carte, a redacta, a tipări (a scoate, a edita, a publica) o carte. A întocmi o antologie. A citi o carte, a lectura *(rar)*, a răsfoi o carte.

V. autor, dramaturgie, jurnalistică, literatură, poezie, scriere, semn, școală.

78. CAUZĂ

Subst. Cauză, motiv, mobil, factor, germen *(fig.)*, pricină; motivare, motivație, temei, rațiune. Pretext, prilej, ocazie, justificare, justificație. Scuză; subterfugiu *(livr.)*, motiv fals. Îndemn, imbold, stimulare, stimul *(rar)*, stimulent, impuls. Cauzalitate; condiționare, interdependență, filiație *(fig.)*, determinare. Determinism.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Cauzal. Cauzator, pricinuitor, provocator, provocant *(rar)*, generator, determinant, determinativ, hotărîtor. Motivat, întemeiat, justificat. Justificabil, scuzabil; justificativ. Cauzativ, factitiv *(lingv.)*.

Vb. A cauza, a determina, a condiționa, a produce, a provoca, a stîrni, a pricinui, a da naștere, a prilejui, a prileji *(înv.)*, a genera, a ocaziona *(rar)*, a isca, a da prilej la... . A stimula, a încuraja, a îmboldi *(fig.)*, a incita, a îndemna, a impulsiona. A justifica, a motiva, a invoca motive, a pune pricină, a căuta motive, a căuta un pretext, a căuta pricină, a găsi pricină, a găsi un pretext, a avea un pretext, a pretexta. A avea un motiv, a avea scuze.

V. **circumstanță, necesitate.**

79. CĂLĂTORIE

Subst. Călătorie, drum, deplasare, voiaj, excursie, turneu, expediție, ascensiune; drumeție, călătorie pe jos; croazieră, periplu *(livr.)*; colindat, colind, pribegie, peregrinare, peregrinație *(rar)*, peregrinaj *(înv.)*, pelerinaj, hagialîc *(înv.)*; circumvagație, odisee. Turism. Drum, cale, drumeag, potecă; rută, itinerar, cursă. Călător, drumeț, drumaș *(înv. și reg.)*, voiajor, excursionist, turist, globe-trotter, colindător *(fig.)*, hoinar, pribeag, pelerin *(rar)*, peregrin *(înv.)*, hagiu *(înv.)*. Dromomanie *(rar)*.

Adj. De călătorie, de drum, de voiaj, turistic, voiajor, itinerant; plimbăreț, umblăreț *(fam., depr. sau ir.)*, călător; umblat în (prin) lume, călătorit, voiajat.

Vb. A călători, a drumeți, a umbla, a circula, a voiaja, a face o excursie, a pleca în excursie; a colinda, a curma (a alerga) pămîntul, a pribegi, a colinda lumea, a vîntura mări și țări, a peregrina, a hoinări, a vagabonda, a cutreiera, a umbla mult, a umbla cu opinci de fier, a fi mereu pe drumuri, a drumui *(rar)*, a lua lumea de-a lungul (și de-a latul), a da ocol țării. A porni la drum, a o lua din loc, a merge în pelerinaj, a se duce (a pleca) în deplasare, a se deplasa, a-și lua calea (în picioare), a se așterne drumului, a se tot duce.

V. **aeronavă, ambarcație, automobil, căruță, direcție, drum, hoinăreală, întoarcere, mișcare, plecare, trăsură, tren.**

80. CĂLDURĂ

Subst. Căldură, căldurică *(fam.)*, căldură tropicală, fierbințeală, soare, arșiță, strapaț *(reg.)*, dogoare, dogoreală, canicolă, vipie *(reg.)*, zăduf, zăpușeală, zăpuc *(reg.)*, năplăială *(reg.)*, văpaie *(fig.)*, jar *(fig.)*; năbușeală *(pop.)*, nădușeală, înădușeală *(reg.)*, toropeală, năduf *(pop.)*. *Termo-* (termodinamică; termoelectricitate; termologie; termometru etc.).

Adj. Cald, căldicel *(dim.)*, căldișor, călduț, călduros, încins, fierbinte, fierbincior *(pop.)*, dogoritor, aprins, arzător, canicular, torid *(livr.)*, zăpușitor *(pop.)*, zăpușit *(pop.)*, înăbușitor, năbușitor *(pop.)*, toropitor, sufocant *(fig.)*, zădufos *(rar)*; zăpușit *(pop.)*, înăbușit, dogorît, bătut de soare, înfierbîntat, ars, pîrlit, toropit. *Termo-* (termogen; termodinamic; termostabil etc.). Termic.

Vb. A fi cald, a se sufoca, a muri de căldură, a se topi de căldură, a fierbe, a arde, a fi lac de sudoare; a se încălzi, a se înfierbînta, a înăduși *(reg.)*, a năduși *(pop.)*, a dogorî, a pîrli, a pîrjoli. A încălzi, a zăpuși *(pop.)*, a frige, a înfierbînta, a încinge, a arde, a văpăi *(înv.)*. A termofica.

V. **fierbere, foc, recipient.**

81. CĂLUGĂR

Subst. Călugăr, călugăraș *(dim.)*, monah; anahoret *(rar)*, ermit *(rar)*, pustnic, schimnic *(rar)*, ascet *(livr.)*, schimonah *(înv.)*, sihastru; cenobit; metocar. Călugăriță, mireasa domnului, monahie; pustnică, ascetă *(livr.)*, schimnică, schimonahă *(înv.)*; desăgăriță *(rar)*. Egumen, abate, stareț, singhel; protosinghel; arhimandrit, proestos *(înv.)*. Egumenă, stareță, abatesă *(rar)*. Augustin; benedictin; capucin; carmelit; celestin; franciscan; dominican; iacobin; iezuit; minorit; templier, trapist. Benedictină; capucină; dominicană; carmelită; franciscană; ursulină. Călugăr musulman, derviș, călugăr indian, fachir. Călugărie, monahie *(rar)*, monahism; ermitaj *(rar)*, pustnicie, pustnicire, schimnicie *(rar)*, schimnicit, sihăstrie; cenobitism. Stăreție, abație, egumenie.

Adj. Călugăresc, de călugăr, monahal, monahicesc, monastic; anahoretic *(rar)*, eremitic *(rar)*, schimnicesc *(rar)*, ascetic, pustnicesc *(înv.)*; schimnicit, pustnicit, sihăstrit. Benedictin; capucin; dominican; franciscan; iacobin; iezuitic.

Vb. A (se) călugări; a (se) pustnici, a (se) schimnici *(rar)*, a (se) sihăstri, a (se) duce (închide, intra, trimite, băga) la (o) mănăstire. A egumeni *(rar)*, a stăreți.

Adv. Călugărește, schimnicește *(rar)*.

V. **ascetism, așezământ de cult, cler, singurătate.**

82. CĂRUȚĂ

Subst. Căruță, cărucioară *(dim.)*; brașoveancă; caravană *(reg.)*; cocie *(înv. și reg.)*; cotigar; cotigă; droagă *(reg. și fam.)*; ghioci; harabaie; haraba *(reg.)*; majă *(înv. și reg.)*; șarabană *(reg.)*; teleagă, teleguță *(dim.)*, telegea *(rar)*. Car, căruț *(dim.)*, cărucean, cărucior. Car funebru (funerar, mortuar), dric, patașcă *(reg.)*. Car *(ant.)*; bigă *(ant.)*; cvadrigă *(ant.)*. Căruțaș, cărăuș, cocieș *(reg.)*, cărucer *(reg.)*, cotigar, ghiociar *(reg.)*, harabagiu *(reg.)*. Dricar. Cărăușie, cărăușit, harabagie *(reg.)*. Căruțărie.

Vb. A cărăuși, a face cărăușie.

V. **călătorie, mișcare, trăsură.**

83. CĂSĂTORIE

Subst. Căsătorie, matrimoniu *(livr.)*, himeneu *(poetic)*, partidă, căpătuială *(fam.)*, căpătuire *(fam.)*, căsnicie, mariaj *(livr.)*, menaj, viață conjugală, coabitare *(jur.)*, conviețuire; măritiș, unire, măritare *(rar)*, măritat, mărit *(pop.)*; însurătoare, însurat, însurare *(înv.)*, însurăciune *(înv.)*, însoțire *(pop.)*, nuntire, nuntit *(rar)*. Mezalianță; căsătorie morganatică. Căsătorie civilă, cununie civilă; căsătorie religioasă, confareație *(rar)*. Recăsătorire. Protogamie. Monogamie; bigamie; trigamie; poligamie. Poliandrie. Monogam; bigam; trigam. Poliandră *(rar)*. Endogamie; exogamie. Concubinaj, căsătorie nelegitimă. Soț, soțior *(dim.)*, căsător *(înv.)*, soție *(înv.)*, bărbat, om, stăpîn *(pop.)*, român *(pop.)*. Soție, soțioară *(dim.)*, nevastă, consoartă, soață *(rar)*, soț *(înv.)*, femeie *(pop.)*, muiere *(pop.)*. Familist *(fam.)*. Cerere în căsătorie, peție, petit, petitorie *(fam.)*, petitorlîc *(rar, depr.)*. Petitor *(înv. și pop.)*; logodnic, fidanțat *(rar)*; logodnică, fidanțată *(rar)*. Nuntă. Mire, june; mireasă. Însurățel; însurăței. Lună de miere. Nuntă de argint. Nuntă de aur. Gamologie *(livr.)*.

Adj. Matrimonial *(livr.)*, căsătoresc *(rar)*. Căsătorit, însurat, nuntit *(rar)*, căpătuit *(fam.)*, măritat *(reg.)*; căsătorită, măritată, căpătuită *(fam.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Monogam, monogamic; bigam; trigam. Poliandră *(rar)*. Conjugal. Nupțial, nunțial *(înv.)*, nuntitor *(rar)*. De nuntă. Logodit; cununat. Recăsătorit.

Vb. A se căsători, a se uni (lega) prin căsătorie cu cineva, a face o partidă (bună), a se căpătui *(fam.)*, a da de căpătîi, a se cununa, a împărți cununa cu cineva, a-și pune pirostriile în cap, a se însoți *(pop.)*, a se nunti *(pop.)*, a se rostui, a întemeia o căsnicie, a face o casă, a-și lega viața de cineva (de viața cuiva), a-și lega capul. A umbla să se însoare, a fi (a intra, a da) în dîrdora însuratului, a-i arde de însurătoare; a cere în căsătorie, a cere mîna, a lua în căsătorie, a lua de soție (de nevastă), a face unei fete conciul, a se însura, a aduce (părinților) noră pe cuptor. A se mărita, a-și pune cîrpă în cap, a lua de soț (de bărbat), a se duce după cineva, a veni după cineva. A peți. A se logodi, a face credință. A căsători, a face cuiva căpătîi, a însura, a mărita, a da de soție, a da fata din casă, a da (o fată) după cineva, a da în căsătorie, a scăpa de piatra din casă. A fi căsătorit, a avea casă și masă; a trăi cu cineva în căsnicie, a ține casă cu cineva; a trăi cu cineva, a se cununa la lună.

V. **celibat, divorț, rudenie, rudenie prin încuscrire (prin alianță).**

84. CĂUTARE

Subst. Căutare, căutat, cercetare, examinare, scrutare, tatonare, informare; iscodire, ispită *(înv.)*, iscodeală; urmărire, spionaj, spionare; scotoceală, scotocire, scotocit, cotrobăială; percheziție; răvășire, răvășeală, răscolire; scormonire, scormonit, scurmare, scurmătură, rîcîire, rîcîială, rîcîit, rîcîitură. Bîjbîială, bîjbîire, bîjbîit, bîjbîitură *(rar)*, dibuială, dibuire, dibuit. Întrebare, chestionare, anchetare. Găsire, găsit, aflare, descoperire. Căutător; cercetaș; urmăritor, spion; scormonitor. Găsitor, aflător *(înv.)*, descoperitor. Examinator, anchetator; spion; detectiv.

Adj. Cercetător, examinator, scrutător *(fig.)*, scormonitor, scotocitor, scurmător.

Vb. A căuta, a cerceta, a examina, a scruta, a tatona; a iscodi, a urmări, a spiona; a scotoci, a cotrobăi, a hojbăi *(reg.)*, a răvăși, a răscoli; a percheziționa; a scormoni, a scorboli *(rar)*, a scociorî *(pop. și fam.)*, a scurma *(pop.)*, a rîcîi. A dibui, a bîjbîi. A căuta acul în carul cu fîn, a căuta ziua de ieri, a căuta ceva cu lumînarea. A se interesa, a întreba, a chestiona, a interoga, a trage de limbă. A găsi, a da de (ceva, cineva), a afla, a descoperi.

Adv. Pe căutate(-lea), pe dibuite, pe bîjbîite.

V. **cunoaștere, descoperire, examen.**

85. CEARTĂ

Subst. Ceartă, certare *(înv.)*, sfadă *(pop.)*, rîcă *(fam.)*, gîlceavă *(pop.)*, gîlcevire *(înv. și pop.)*, zavistie *(înv.)*, altercație *(livr.)*, încontrare *(pop.)*, ciorovăială *(fam.)*, ciorovăire *(rar)*, ciondăneală *(fam.)*, cioandă *(reg.)*, harță, poară *(reg.)*, cîrcotă *(pop. și fam.)*, sfădălie *(reg.)*, ciorobor *(reg.)*. Mustrare, dojană. Neînțelegere, divergență, discordie, dezbinare, disensiune, dezacord, zîzanie, dihonie *(reg.)*, hîră *(reg.)*. Conflict, litigiu, diferend, cioc-nire *(fig.)*, opoziție, înfruntare, împoncișare *(înv.)*. Dispută, controversă *(fam.)*, contențiune *(rar)*. Scandal, tărăboi, zarvă, gălăgie, vîlvă, tevatură, zgomot, larmă. Ceartă cu bătaie, rix *(rar)*, încăierare, încăierat *(reg.)*, arțag *(pop. și fam.)*, păruială *(fam.)*, bătaie. Certăreț, sfadnic *(reg.)*, gîlcevitor *(pop.)*, scandalagiu, zurbagiu, cîrcotaș *(pop. și fam.)*, zavistios *(înv.)*.

Adj. Certăreț, sfadnic *(reg.)*, gîlcevitor *(pop.)*, arțăgos *(pop. și fam.)*, cîrcotaș *(pop. și fam.)*, sfădăuș *(reg.)*, rău de gură (de clanță). Certat, supărat, împoncișat *(înv.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A se certa, a se sfădi *(pop.)*, a se gîlcevi *(pop.)*, a se ciorovăi *(fam.)*, a se ciondăni *(fam.)*, a se hîrîi, a se prici *(înv. și reg.)*, a se lua la harță, a se pune în pizmă (cu cineva), a se lua în colț (cu cineva), a se împunge cu vorba, a-și face de năjit, a căuta ceartă (pricină) cu lumînarea, a se certa furcă, a se certa (a se înjura) ca la ușa cortului. A se înfrunta, a se ciocni *(fig.)*, a se încontra *(pop.)*, a se împoncișa *(înv.)*. A face scandal (tărăboi, zarvă, gălăgie), a da dîlg în tîrg. A se lua la harț (harță), a sări în capul (cuiva), a fi pus pe încăierare, a fi pus pe arțag, a se încăiera, a se lovi, a se părui, a se bate. A fi certăreț, a fi cu gura mare, a fi gata de ceartă, a sta cu toporul în brîu, a umbla cu țîfna în nas. A certa, a mustra, a dojeni, a face observații, a lua la rost.

V. amenințare, bătaie, blestem, cicăleală, discreditare, mustrare, nestăpînire de sine.

86. CEAȚĂ

Subst. Ceață, burhai *(rar)*, buhai *(rar)*, bură, buroaică *(rar)*, burniță, negură, neguriță *(dim., rar)*, negureală *(pop.)*, înnegurare, încețoșare, pîclă. Vapori, aburi.

Adj. Cețos, încețoșat, învăluit în ceață, plin de ceață, neguros, neguriu *(rar)*, negurat *(reg.)*, înnegurat, acoperit cu negură, pîclos, brumos *(livr.)*.

Vb. A se lăsa ceață, a se încețoșa, a se învălui în ceață, a se înnegura, a se acoperi cu negură, a se posomorî *(fig.)*.

V. fenomene atmosferice.

87. CELIBAT

Subst. Celibat, burlăcie, holteie, feciorie, junie *(înv.)*. Burlac, celibatar, holtei, holteiaș *(dim.)*, fecior, june *(reg.)*, bărbat neînsurat (necăsătorit), flăcău tomnatic, becher *(fam.)*, becheraș *(dim., fam.)*, cavaler *(pop.)*. Fecioară, femeie nemăritată, femeie necăsătorită, femeie singură, fată bătrînă, fată rămasă, celibatară. Misoginism *(livr.)*, misoginie, misogamie. Misogin.

Adj. Burlac, necăsătorit. Misogin.

Vb. A fi neînsurat (necăsătorit, burlac), a burlăci, a holtei, a feciori *(pop.)*, a sta necăsătorit (neînsurat), a rămîne necăsătorit (neînsurat). A fi necăsătorită (nemăritată); a fi liberă, a trăi singură, a sta necăsătorită (nemăritată), a rămîne necăsătorită (nemăritată), a fi fată în păr, a rămîne fată în păr, a rămîne fată bătrînă, a îmbătrîni în vatră, a împleti cosiță albă.

V. divorț, văduvie.

88. CERC

Subst. Cerc, cerculeț *(dim.)*, cercușor, circumferință; ciclu; epiciclu; rotunjime, rotund. Disc. Inel, ineluș *(dim.)*. Semicerc; semilună. Coroană, cunună, cununiță *(dim.)*; aureolă, nimb. Verigă, belciug; ocheț; laț, lasou. Roată, rotiță *(dim.)*, roticică, rotilă, dură, obadă. Colac, colăcel *(dim.)*, covrig, covrigel *(dim.)*. Rotativă. Sferă, rondelă, rotoghilă *(rar)*, glob, globușor *(dim.)*; sfericitate; sferoid, oval. Cercuială, cercuire, cercuit. Ocol, spirală, răsucire, învîrtire, învîrtitură, piruetă, rotocol *(pop.)*, rotire, rotit, circuit, girație, rotație, rotitură *(pop.)*; înconjur, ocol, ocoliș, ocolire, ocoleală *(rar)*. Orbită. Ciclometrie. Ciclometru; compas.

Adj. Circular, inelar, inelat, anular. Rotilat *(pop.)*, rotocolit, rotocolat, rotocol *(pop.)*, rotund, rotunjit, rotunjor *(dim.)*, rotunjel, rotofei *(fig.)*, rotat; orbital, orbicular, discoidal, discoid *(rar)*. Oval, oviform, ovoid, ovoidal;

Scanned with OKEN Scanner

semicircular, cicloidal, elipsoidal, parabolic. Sferic, sferoidal, globular, globulos. Giratoriu, de rotație, rotativ, rotatoriu, rotitor.

Vb. A încercui, a înconjura, a cercui, a ocoli, a merge jur împrejur. A rotunji. A se roti, a efectua o rotație, a se învîrti, a se răsuci, a se rotocoli *(rar)*, a da rotocoale. A se înscrie pe orbită. A se covrigi *(rar)*, a se încovriga, a se face covrig, a se încolăci.

Adv. În cerc, împrejur, jur împrejur, dimprejur; rotunjit, rotiș *(pop.)*; în spirală, în rotocol.

V. **cingătoare, curbă, formă, mișcare, podoabe, rotire.**

89. CEREALE

Subst. Cereale, grîne, bucate *(pop.)*, plante cerealiere; graminee. Porumb, cucuruz *(reg.)*, păpușoi *(reg.)*, păpușoieș *(dim., reg.)*, mălai *(reg.)*. Grîu, grîuleț *(dim.)*, grîușor; (grîu) arnăut; grîu moale; grîu tare; grîu de toamnă; grîu de primăvară; alac; albineț *(pop.)*; scorospelcă; sandomircă; triumph. Orz, orzișor *(dim., pop.)*, orzuleț; orzoaică, orzoaie *(reg.)*. Ovăz. Secară. Mei; mei-mărunt (păsăresc), meișor. Orez. Hrișcă. Holdă, holdiță *(dim.)*, lan, semănătură. Porumbiște, cucuruz *(reg.)*, cucuruzaștină *(reg.)*, păpușoi *(reg.)*, păpușoiște *(reg.)*, mălăiște *(reg.)*. Holdă de grîu, grîne. Orzărie, orz. Oveze. Meiște, mei. Orezărie, rizicultură. Recoltă, secerătură. Grînar, hambar; pătul. Semănat, semănare, însămînțare, semănătură. Prășit, prașilă *(pop.)*. Seceriș, secerat, seceră. Treierat, treier, treierare, treieriș. Semănător; prășitor; secerător. Agricultură.

Adj. Cerealier.

Vb. A cultiva cereale, a semăna (cereale), a însămînța. A încolți; a(-i) da spicul, a da în spic, a face spic. A secera; a strînge recolta; a treiera; a vîntura.

V. **terenuri cultivate.**

90. CERERE

Subst. Cerere, cerință, solicitare; petiționare; petiție, rugare *(înv. și reg.)*, jalbă *(pop.)*. Dorință, deziderat, doleanță; rugă, rugare *(pop.)*, rugăminte, rugăciune *(rar)*, implorare, suplică *(înv.)*, plînsoare *(înv. și reg.)*, cerșit, cerut, cerșetorie, cerșetorit *(rar)*. Pretenție, revendicare, revendicație, exigență. Plîngere, reclamație, reclamare *(înv.)*; somație, ultimatum. Solicitant, petiționar, solicitator, suplicant *(înv.)*, pretendent, postulant *(rar)*. Reclamant.

Adj. Revendicativ; doritor.

Vb. A cere, a solicita, a revendica, a reclama, a pretinde; a ruga, a implora, a face rugăciuni *(înv.)*, a suplica *(înv.)*, a cerși, a cerșetori, a cere de pomană. A petiționa *(rar)*, a face o cerere, a înainta o cerere (petiție), a depune o plîngere, a umbla (a merge, a veni) cu jalba în proțap *(fam.)*, a umbla tot timpul cu căciula în mîini, a bate la toate ușile, a roade pragurile.

Adv. La cerere.

V. **dorință, lamentare.**

91. CERTITUDINE

Subst. Certitudine, siguranță, încredere, convingere, credință, încredințare. Asigurare, garanție, garantare, chezășie, chezășuire. Realitate, real, existență obiectivă, lucru real, stare de fapt. Probă, dovadă, mărturie, atestare; probare, demonstrare, dovedire, adeverire, confirmare, atestare, certificare, autentificare. Axiomă.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Cert, sigur, evident, limpede ca lumina zilei, neîndoielnic, neîndoios, nedezmințit, hotărît, categoric, precis, netăgăduit, indubitabil *(rar)*, indiscutabil, necondiționat, de netăgăduit, incontestabil. Sigur, garantat. Real, exact, obiectiv, faptic, autentic; adevărat. Convingător, probator, probatoriu, probant *(rar)*, doveditor, adeveritor, mărturisitor *(rar)*, confirmativ. Axiomatic.

Vb. A avea certitudinea, a fi convins, a avea convingerea, a fi încredințat, a fi sigur de, a nu pune la îndoială, a crede sută la sută, a se încrede, a avea încredere. A asigura, a convinge, a încredința; a garanta, a gira, a chezăși. A certifica, a autentifica, a dovedi, a atesta, a confirma, a întări, a proba, a demonstra, a adeveri, a mărturisi.

Adv. (În mod) cert, sigur, neîndoielnic, de netăgăduit. Exact, cu adevărat, cu siguranță, cu certitudine, sută la sută, cum te văd și (cum) mă vezi; în mod hotărît, fără doar și poate, indiscutabil, fără (nici o) îndoială, neîndoios, negreșit, desigur, garantat *(fam.)*, categoric.

V. **adevăr, afirmație, siguranță.**

92. CICĂLEALĂ

Subst. Cicăleală, cicălire, pisălogeală *(fam.)*, pisăgeală *(fig., fam.)*, pisare *(fig.)*, pisat *(fig.)*, sîcîială; sîcîire, cihăială, morocăneală *(reg.)*, plictiseală, șicană, șicanare, tracasare *(livr.)*, tachinare, tachinărie. Pisălog *(fam.)*, cicală *(rar)*.

Adj. Cicălitor, sîcîitor, sîcîit *(rar)*, șicanator *(rar)*, pisălog *(fam.)*, plictisitor, plicticos, agasant, iritant, enervant, supărător.

Vb. A cicăli, a cincăi *(reg.)*, a pisălogi *(fam.)*, a cihăi *(reg.)*, a sta (cuiva) dădacă pe cap, a se pune (a sta) cu gura pe cineva, a sîcîi, a bîzîi *(fam.)*, a morocăni *(reg.)*, a moronci *(reg.)*, a zăhăi *(reg.)*, a bîrîi (pe cineva) la cap, a bate la cap, a-i bate (cuiva) capul, a înnebuni la (de) cap (pe cineva), a sta pe capul cuiva, a se ține de cîra cuiva, a sta băteală cuiva (pe capul cuiva), a sta lipcă pe capul cuiva, a se ține lipcă de cineva, a toca (pe cineva) la cap, a-i împuia urechile (capul) cuiva, a-i roade cuiva urechile, a ciocăni *(fig.)*, a nu lăsa în pace, a se ține de cineva ca dracul după popă (călugăr), a se ține scai de cineva, a se ține grapă de cineva, a se ține ca scaiul de oaie, a se ține ca rîia de om, a sta neagă-rea în spinarea cuiva, a sta lăstun pe capul cuiva, a sta (a se ține, a se lega, a se apuca) de capul cuiva, a se pune pe capul cuiva, a se pune caţă pe capul cuiva, a sta ciocan pe (de) capul cuiva, a-i sta (cuiva) ciocan pe cap, a plictisi, a scormoni pe cineva la inimă; a tachina, a șicana, a face șicană, a tracasa *(livr.)*, a agasa, a face mizerii, a boscorodi, a pisa *(fig.)*, a irita, a enerva.

V. **ceartă, mustrare, plictiseală, supărare.**

93. CINEMATOGRAFIE

Subst. Cinematografie, cinematograf, cinema, film, artă cinematografică, a șaptea artă. Film, peliculă cinematografică, peliculă; film tehnicolor; film de lung metraj; film de scurt metraj; film artistic; film documentar, jurnal de actualități, jurnal cinematografic; film polițist; film de aventuri, western; comedie cinematografică; serial cinematografic; film de animație, desene animate; film științific; film de artă; film-spectacol; film muzical; film mut. Ecranizare, adaptare cinematografică. Cinematecă, filmotecă, arhivă de filme; filmpac. Sală de cinematograf, cinematograf, cinema *(rar)*; cinematograf panoramic, cinerama; cinematograf stereoscopic; stereocinematografie; cine-

Scanned with OKEN Scanner

mascop. Ecran cinematografic, ecran, pînză; ecran lat; ecran panoramic. Studiou cinematografic, casă de filme. Platou de filmare. Filmare, cinematografiere, ecranizare, proiecție. Cineast; autor de film; scenarist; regizor; producător; actor de cinema, actriță de cinema; star, stea *(fig.)*, vedetă. Operator. Filmologie. Filmolog. Cineclub; cinefil.

Adj. Cinematografic. Cinefil. Filmogenic.

Vb. A turna un film, a filma, a cinematografia; a ecraniza; a regiza un film, a semna regia (unui film). A proiecta un film, a arăta un film; a rula. A vedea un film, a viziona un film.

V. **actor, artă, autor.**

94. CINGĂTOARE

Subst. Cingătoare, curea, curelușă *(dim.)*, talașcă *(reg.)*, centură, centiron, cordon, cordonaș *(dim.)*, chimir, chimiraș *(dim.)*, șerpar, șerpăraș *(dim.)*, brîu, brîuleț *(dim.)*, brîușor, brînă, brînișor *(reg.)*, brînaci *(reg.)*, brîneț *(pop.)*, brăcinar, bată, betiță *(dim.)*, betelie, șirincă *(reg.)*, șistoare *(reg.)*, tarabulus *(înv.)*. Centură de campion; centură de gimnastică; centură ortopedică; centură de salvare; centură de siguranță. Încingere, încins.

Vb. A încinge (a pune, a strînge) cureaua (brîul). A descinge (a dezlega, a desface, a scoate) cureaua (brîul). A se încinge. A se descinge.

Adj. Încins.

V. **îmbrăcăminte, obiecte de îmbrăcăminte, podoabă.**

95. CINSTE

Subst. Cinste, onestitate, onoare, probitate *(livr.)*, onorabilitate *(rar.)*, corectitudine, dreptate, echitate. Integritate, incoruptibilitate, virtute, demnitate, moralitate. Cumsecădenie, omenie, omenire *(înv)*, bună-credință; franchețe, lealitate, loialitate, credință, devotament, fidelitate, sinceritate.

Adj. Cinstit, prob *(livr.)*, onest, drept, corect, îndreptat *(rar)*, echitabil, just, imparțial, nepărtinitor, obiectiv. Integru, virtuos, incoruptibil, nepătat *(fig.)*, sărac și curat *(fig.)*, imaculat *(fig.)*, pur *(fig.)*, impecabil, ireproșabil, perfect. Cumsecade, omenos, de omenie, omenit *(înv.)*, de treabă, de bună-credință, bun; sincer, neviclenit *(rar)*, franc, leal, loial, credincios, fidel, devotat, (om) de cuvînt (de onoare).

Vb. A fi cinstit, a fi moral, a fi onest, a fi corect, a fi drept, a fi de treabă, a fi cumsecade, a fi de bună-credință, a lucra pe față.

Adv. (În mod) cinstit, cu cinste, corect, drept, onorabil.

V. **adevăr, comportare, dreptate, încredere, moralitate, omenie, principialitate, sinceritate.**

96. CIOPÎRȚIRE

Subst. Ciopîrțire, ciopîrțeală, hăcuire *(reg.)*, căsăpire, sfîrticare, spintecare, sfîșiere, sfîșietură, îmbucătățire, rupere, rupt; tocare, tocat, tocănire, tocănit, ferfenițire *(pop. și fam.)*, ferfenițit *(pop. și fam.)*.

Adj. Ciopîrțit, hăcuit *(reg.)*, sfîrticat, spintecat, sfîșiat, vărzuit *(fam.)*, tocat, ferfenițit *(pop. și fam.)*, ferfenițos *(pop. și fam.)*, crîmpeiat *(rar)*, zdrențăros, zdrențos, zdrențuit. Sfîșietor, rupător *(rar)*, tocător, spintecător.

Vb. A ciopîrți, a ciocîrti *(reg.)*, a crîmpoți *(reg.)*, a toca, a tocăni, a face (pe cineva sau ceva) ciopăți-ciopăți *(reg.)*, a hăcui *(reg.)*, a căsăpi, a sfîrtica, a spinteca, a sfîșia, a rupe în bucăți, a îmbucătăți, a îmbucăți *(rar)*, a bucăți *(pop.)*, a bucățeli *(reg.)*, a face (a tăia, a rupe) bucățele (bucățele-bucățele),

Scanned with OKEN Scanner

a face (a rupe, a sfîșia, a tăia) bucăți (în bucăți, bucăți-bucăți), a face (pe cineva sau ceva) harcea-parcea; a ferfeniți *(pop. și fam.)*, a face (a rupe) ferfeniță, a vărzui *(fam.)*, a trențura, a zdrențui. A se ferfeniți *(pop. și fam.)*, a se face (a se rupe) ferfeniță *(pop. și fam.)*; a se sfîșia, a se zdrențui, a se preface în zdrențe, a se face bucăți-bucăți.

V. **bucată, distrugere, micime; sfărîmare, tăiere, zdreanță.**

97. CIRCUMSTANȚĂ

Subst. Circumstanță, împrejurare, întîmplare, situație; ocazie, prilej, șansă, moment, moment potrivit, vreme cu prilej *(înv. și reg.)*, moment oportun, oportunitate, conjunctură, ocurență *(rar)*; prilejire *(înv.)*. Mediu, ambianță, context *(fig.)*, atmosferă *(fig.)*, cadru *(fig.)*, condiții. Factor, cauză, mobil. Antecedent, precedent. Eventualitate, probabilitate, posibilitate; întîmplare, halima *(fig.)*, chichion *(reg.)*, accident, incident; peripeție, aventură, hazard. Concurs de împrejurări; circumstanță atenuantă; circumstanță agravantă. Situație dificilă, moment critic, dilemă, alternativă, încurcătură. Postură, poziție, ipostază, stare, condiție.

Adj. Întîmplător, fortuit *(livr.)*, incidental, accidental; ocazional, de ocazie, conjunctural *(rar)*, de conjunctură; ocurent *(înv.)*, de circumstanță; contextual, situațional; temporar, trecător, provizoriu, vremelnic, de moment. Oportun, nimerit, potrivit, adecvat, binevenit, favorabil, prielnic, priitor *(rar)*, priincios *(pop.)*. Posibil, probabil, cu putință, eventual. Schimbător, variabil, nestabil, instabil *(fig.)*.

Vb. A se întîmpla, a se petrece, a se ivi accidental, a surveni, a ocurge *(înv.)*, a se produce, a avea loc. A fi posibil, a fi probabil. A favoriza, a fi prielnic, a înlesni. A depinde de împrejurări, a fi condiționat, a fi determinat (de împrejurări). A determina, a condiționa, a prilejui, a prileji *(înv.)*, a ocaziona.

Adv. De la caz la caz, după cum e cazul; în mod întîmplător, la întîmplare, la (în) voia întîmplării; de ocazie, de circumstanță; după împrejurări, după cum bate vîntul. Eventual, pentru orice eventualitate.

V. **cauză, întîmplare, posibilitate.**

98. CIUDĂȚENIE

Subst. Ciudățenie, paraxenie *(grecism înv.)*, șodenie *(reg.)*, lucru ciudat, lucrul dracului, curiozitate, bazaconie, bizarerie *(livr.)*, drăcie, drăcovenie *(fam.)*, drăcărie *(pop. și fam.)*, comedie *(pop. și fam.)*, comedia dracului, comedia naibii, nostimadă, minunăție, minune, mirozenie *(pop.)*, extravaganță, excentricitate, originalitate, original, raritate, singularitate *(rar)*. Capriciu, toană.

Adj. Ciudat, ciudos *(înv.)*, curios, paraxin *(grecism înv.)*, neobișnuit, bizar *(livr.)*, straniu, șod *(reg.)*, ieșit din comun, excentric, extravagant, funambulesc *(rar)*, original, singular; nebun de legat, împușcă-n-lună; capricios, cu toane.

Vb. A fi ciudat, a fi ieșit din comun, a fi nu știu cum, a avea (o) păsărică (păsărici) la cap (sub pălărie), a avea sticleți la cap, a avea idei bizare, a fi cu o doagă sărită, a avea toane.

Adv. (În mod) ciudat, bizar, straniu *(livr.)*.

V. **afectare, capriciu, curiozitate, nebunie, originalitate, ostentație.**

Scanned with OKEN Scanner

99. CIUPERCĂ

Subst. Ciupercă, burete. Ciupercă comestibilă; ciupercă necomestibilă, ciupercă otrăvitoare. Burete alb, ciupercă albă, mînătarcă, hrib, pitoancă, pitoaşcă *(reg.)*, pitarcă *(reg.)*, pitărcuță, pîinea-pădurii; beșica-calului; burete galben, gălbior, gălbioară, ciuciulete, zbîrciog, crăiță, oiță, rîșcov, rîșcoviță; buretele calului; burete călugăresc; burete crăiesc, burete domnesc; burete de mai; burete iute, burete acru, burete amar; bureți popești, bureți grași; burete pucios, burete puturos; burete de rouă, burete de prund, burete pestriț; burete roșu, hrib țigănesc; burete șerpesc, buretele-șarpelui, pălăria-șarpelui, muscăriță, bureți flocoși; ciuperca pieptănașului; ciupercă de bălegar, ciupercă de gunoi; creasta-cocoșului; ghebe; ghebe de brad; ghebe de pădure; gogoașă; hribul-vrăjitoarei; iască, burete de copac, burete de iască, copita calului, iască de scăpărat, văcălie; văcălie de brad, văcălie de mesteacăn, văcălie de salcie; nicoreți; păstrăvi *(reg.)*, păstrăvi de pădure; pitavacii; pîinișoară; popenchi; steaua-pămîntului; tăciune, mălura-grîului; trufă; urechiușă, urechea-babei, drelă; zbîrciog, zbîrciogi grași; vinețică; vinețică cu lapte.

Vb. A aduna (a culege) ciuperci; a merge după ciuperci.

100. CÎINE

Subst. Cîine, cîne *(reg.)*; cățea, cățelușă *(dim.)*, cotei, coteicuță *(dim.)*; cățel, cățeluș *(dim.)*, cățelan, cățelandru, cuțulache *(fam.)*, cuțu, cuțulan *(rar)*, griv *(pop.)*, grivei *(reg.)*. Dulău, zăvod; cîine sălbatic, dingo; cîine ciobănesc; cîine de vînătoare; cîine dresat; cîine polițist; cîine-lup; caniș; dog, buldog, boxer, mops; ogar, ogarcă *(pop.)*; cocker; copoi, copoiaș *(dim.)*, căpău *(reg.)*, capaucă *(reg.)*; poanter, pointer; fox, foxterier; prepelicar, barbet, brac; bernardin; saint-bernard; doberman; dalmațian; molos; baset, boldei, boldeică; setter; șpiț; pechinez; terier, șoricar; pudel. Javră, păhaie *(depr.)*, potaie. Jigodie, jigărie *(pop.)*, jiganie, cotarlă, șarlă *(reg.)*. Haită de cîini. Ogărime. Rasă canină. Pedigriu.

Adj. Cîinesc, de cîine, canin; ogarnic *(rar)*, ogăratic *(rar)*, copoiesc *(rar)*.

Vb. A lătra, a hămăi, a chefni, a bate *(reg.)*, a zăpăi *(reg.)*, a țăhni *(reg.)*; a mîrîi, a hîrîi, a chelălăi, a scheuna, a țilăi *(reg.)*. A mușca. A se gudura; a da din coadă; a face sluj. A urla a pustiu.

Adv. Cîinește, ogărește *(rar)*.

V. animale carnivore, glasuri de animale.

101. CÎNTĂREȚ

Subst. Cîntăreț, cîntător *(înv.)*, bard, menestrel, rapsod, trubadur, truver, minnesinger; țîrcovnic, cantor *(reg.)*, psalt, dascăl, diac *(reg.)*. Cîntăreț, privighetoare *(fig.)*, interpret, artist; corist; solist; primadonă. Doinar *(pop.)*, doinaș *(pop.)*, doinitor; dizeur; cupletist; șansonetist; șanteză *(înv.)*. Vedetă, stea *(fig.)*, divă. Canto. Voce. Registru. Timbru. Solo. Duo. Sopran; altist; tenor; bariton; bas; soprană de coloratură; contraltă; mezzosoprană.

Adj. Cîntător; doinitor.

Vb. A cînta, a interpreta, a intona, a doini, a zice *(pop.)*, a hori *(pop.)*; a fredona; a murmura (un cîntec); a vocaliza, a face vocalize.

V. artă, artist, muzicant, poet.

Scanned with OKEN Scanner

102. CÎȘTIG

Subst. Cîștig, folos, folosință *(înv.)*, haznă *(reg.)*, profit, avantaj, emolument *(livr.)*, beneficiu, venit. Cîștigare. Rentabilitate. Chilipir, speculă, afacere *(fam.)*, locma *(înv.)*, ghelir *(înv.)*, pleașcă, pleșcuit *(reg.)*, picuș *(fam.)*, un ce profit; mită, șperț, bacșiș, ciubuc *(fam.)*, rușfet *(turcism înv.)*, sabaș *(înv.)*. Cîștigător, beneficiar; chilipirgiu *(peior.)*, pleșcaș *(rar)*, pleșcar *(fam.)*, profitor, afacerist, speculant, șperțar.

Adj. Cîștigat, avantajat; cîștigător. Rentabil, remuneratoriu; profitabil, util, avantajos, avantajant *(rar)*, lucrativ.

Vb. A cîștiga, a face bani, a mirui *(înv. și reg.)*, a beneficia, a trage folos, a avea un cîștig (un profit, un avantaj), a fi (a rămîne) în cîștig, a se folosi de..., a avea folos, a profita de..., a trage un profit din..., a avea un folos din..., a se alege cu... . A renta, a fi rentabil, a produce venit, a aduce cîștig. A căuta (a umbla după) pleașcă, a umbla după chilipir, a umbla după ciolan, a umbla după (a căuta) pomană; a specula, a face speculă, a pleșcui *(reg)*.

Adv. Cu cîștig, cu profit, cu folos, în avantaj.

V. **acumulare, bani, bogăție, dar, plată, recompensă.**

103. CLARITATE

Subst. Claritate, limpezime, limpezeală, limpeziciune *(rar)*, limpiditate *(livr.)*, explicitate, transparență *(fig.)*, inteligibilitate, accesibilitate, evidență. Exactitate, exactitudine, precizie, corectitudine, rigoare, rigurozitate, acribie *(livr.)*; concizie, laconism. Înțelegere, comprehensiune *(livr.)*. Explicație, explicare, lămurire, clarificare, precizare, deslușire, limpezire.

Adj. Clar, clarisim *(livr.)*, limpede, limpid *(livr.)*, transparent *(fig.)*, luminos *(fig.)*, străveziu, limpede ca lumina zilei, inteligibil, pe înțelesul tuturora, accesibil, evident, vădit, precis, răspicat, explicat, de înțeles, comprehensibil *(livr.)*, deslușit, exact, corect, riguros; concis, scurt, succint, lapidar, laconic. Lămurit, edificat, deslușit, limpezit. Citeț, lizibil. Clarificator *(rar)*, lămuritor, explicativ, explicator *(înv.)*, deslușitor *(înv.)*.

Vb. A fi clar (limpede), a fi pe înțelesul tuturor. A fi concis. A se exprima clar (concis, laconic), a vorbi (a scrie) pe înțelesul tuturor. A clarifica, a limpezi, a lămuri, a răspica *(fig.)*, a face inteligibil, a lumina, a explica, a deslușì, a preciza, a elucida.

Adv. (În mod) clar, limpede, vădit, evident. Pe înțelesul tuturor, pe înțeles; cu claritate, explicit, cu precizie, cu exactitate; ca lumina zilei, ca cristalul.

V. **adevăr, inteligibilitate.**

104. CLASIFICARE

Subst. Clasificare, clasificație *(rar)*, categorisire, grupare; ordonare, aranjare, aranjament, orînduire, orînduială, rînduire, rînduială, sistematizare, catalogare, clasare, clasament, inventariere. Împărțire, împărțeală, repartizare, repartiție, distribuire, distribuție. Alegere, sortare, sortat, triere, triaj, selecție, selecționare. Diferențiere, ierarhizare. Grupă, grup, clasă, secțiune, categorie, diviziune, subdiviziune, compartiment, secție, subsecție, sector; ramificație, ramură *(fig.)*, domeniu, ordin, sferă. Gen, soi, familie, specie. Calitate, varietate, sortiment, marcă, tip, model, fel, sort. Tipologie, caracterologie, sistematică. Șir, șirag, serie, rînd. Tabel, listă, catalog, index, indice;

Scanned with OKEN Scanner

coloană, rubrică, capitol, subcapitol, paragraf, secțiune. Catalog; catalog alfabetic; catalog sistematic. Tablou (tabel) sinoptic. Arbore genealogic. Clasor, cartotecă, cartonieră *(rar)*, fișier. Clasificator, sortator, normator. Taxonomie, taxologie *(rar)*; catalografie.

Adj. Ordonat, aranjat, orînduit, organizat, sistematizat; împărțit; divizat, compartimentat. Clasificator, specificativ, specificator, sistematic. Selectiv, selecționat. Clasabil, selecționabil.

Vb. A clasifica, a clasa, a categorisi *(fam.)*; a ordona, a aranja, a orîndui, a rîndui, a pune în ordine, a sistematiza; a cataloga, a inventaria. A împărți, a subîmpărți, a diviza, a divide, a subdivide, a compartimenta, a grupa. A sorta, a alege, a tria, a selecționa, a selecta.

V. **aranjare, asemănare, componență, formă, structură.**

105. CLER

Subst. Preot, preot de mir, paroh, sacerdot *(livr.)*, sachelar *(înv.)*, popă *(pop.)*; miruitor *(rar)*; duhovnic, confesor, păstor *(fig.)*. Diacon; arhidiacon, protodiacon *(înv.)*; protoiereu, protopop, protoprezbiter. Prelat; arhiereu, arhipăstor, ierarh, arhierarh, episcop, vlădică, chiriarh *(înv.)*; vicar; arhiepiscop; mitropolit; primat, patriarh. Abate; capelan; canonic; bărat *(înv.)*; prepozit; cardinal; papă, pontif, pontifice *(rar)*. Rabin. Hoge; muezin; imam; muftiu; ulema. Lama; marele lama, lama cel mare, dalai-lama. Bonz, brahman. Mag. *Preoți din antichitate*: augur, coribant, curion, daduc, druid, epulon, fecial, flamin, haruspiciu; hierofant; mistagog; pontif; salii; bacantă; vestală. Preoțime, preoție *(înv.)*, popime *(pop. și fam.)*; cler. Cleric. Preoție, sacerdoțiu *(livr.)*, popie *(pop. și fam.)*; diaconie; protoierie, protopopie, protopopiat *(rar)*; păstorie *(fig.)*, păstorire *(fig.)*, arhierie, arhipăstorie; episcopat, episcopie; arhiepiscopat, arhiepiscopie, arhidieceză, chiriarhie *(înv.)*; mitropolie; patriarhat. Cardinalat: scaun papal, pontificat. Rabinat. Hirotonie, hirotonire, hirotonisire.

Adj. Preoțesc, sacerdotal *(livr.)*, popesc *(pop.)*, păstoresc *(fig.)*, duhovnicesc; protopopesc; arhieresc; episcopal; arhiepiscopal; mitropolitan; patriarhal. Papal, pontifical. Brahmanic, brahman. Druidic. Clerical. Hirotonit, hirotonisit, popit *(pop. și fam.)*.

Vb. A preoți, a face popă, a hirotoni, a hirotonisi, a popi *(pop)*. A se preoți, a se hirotonisi, a se popi *(pop.)*. A păstori *(fig.)*, a preoți *(înv.)*.

Adv. Preoțește, popește.

V. **așezămînt de cult, călugăr, religie.**

106. CLOPOT

Subst. Clopot, clopoțel *(dim.)*, campanelă *(rar)*, balangă, talangă, tălăncuță *(dim.)*, tilincă, tilincuță *(dim.)*, zurgălău, zdrăngănel *(reg.)*. Sonerie. Clopotar. Clopotniță, campanilă.

Vb. A clopoți *(rar)*, a trage clopotul, a suna din clopoțel, a bălăngăni, a bălăngăi *(reg.)*, a dăngăni, a tălăncăni *(reg.)*.

V. **zgomot.**

107. COBORÎRE

Subst. Coborîre, coborîș, descindere, descensiune *(livr.)*. Cădere, prăbușire, prăbușeală, prăvălire, prăval *(rar)*; surpare, năruire, dărîmare; prăpăstuire, rostogolire, rostogol; rostogolit. Avalanșă, torent, lavină; cascadă, cataractă, duruitoare, săritoare *(înv.)*, urlătoare, niagară *(rar)*. Aterizare,

Scanned with OKEN Scanner

aterizaj; amerizare, amerizaj; aselenizare, alunizare; amartizare. Debarcare; parașutare; descălecare, descălecat. Cădere, picaj, picat, picare. Scufundare, scufundătură, scufundiș *(rar)*, cufundare, afundare. Aplecare, înclinare, înclinație. Pogorîș *(înv. și arh.)*, pantă, povîrniș, coastă, coborîre, coborîș, prăvăliș *(pop.)*. Săniuș, derdeluș.

Adj. Coborîtor, descendent, descensiv *(livr.)*; căzător; prăvălatic *(rar)*; scufundător *(rar)*. Picat, prăvălit, prăbușit; înclinat, aplecat; doborît, trîntit, răsturnat; surpat, dărîmat, năruit.

Vb. A (se) coborî, a pogorî *(înv. și arh.)*, a descinde, a se da jos; a sări cu parașuta; a cădea, a pica, a se povîrni, a se prăvăli; a se surpa, a se nărui, a se prăbuși, a se rostogoli, a se prăpăstui; a cădea ca o piatră. A ateriza; a ameriza; a aseleniza, a aluniza; a amartiza. A debarca; a descăleca. A se scufunda, a se afunda, a merge la fund.

Adv. În jos, jos; de sus în jos; în aval; de-a rostogolul.

V. curgere, mișcare, pantă, sosire.

108. COCHETĂRIE

Subst. Cochetărie, eleganță, dichiseală *(pop. și fam.)*, dichisire *(pop. și fam.)*, ferchezuială *(pop. și fam.)*, scliviseală *(pop. și fam.)*, sclivisire; dres *(pop.)*, aranjare, gătire, gătit, împodobire, împopoțonare, înzorzonare; fardare, fardat, sulimenire *(înv.)*, rujare, machiere, machiaj, grimă; vopsire, vopsit, boire *(reg.)*, boit *(reg.)*. Om spilcuit (sclivisit), filfizon. Drăgălășenie, drăgălășie *(înv.)*, gingășie, grație, farmec, nur *(pop. și fam.)*, drăgănele *(pop.)*.

Adj. Cochet, elegant, ferchеș *(pop. și fam.)*, dichisit *(pop. și fam.)*, dres *(pop.)*, ferchezuit *(pop. și fam.)*, aranjat, gătit, împodobit, împopoțonat, înzorzonat, înțoțonat *(rar)*, îngrijit, sclivisit *(pop. și fam.)*, spilcuit *(fam.)*. Fardat, sulimenit *(înv.)*, machiat, grimat, vopsit. Drăgălaș, drăguț, drăguleț *(dim., pop.)*, drăgulic *(dim., pop.)*, grațios, gingaș, frumușel *(dim.)*; agreabil, plăcut.

Vb. A fi cochet, a fi elegant, a fi ferchеș *(pop. și fam.)*, a fi spilcuit *(fam.)*; a se spilcui *(fam.)*, a se dichisi *(pop. și fam.)*, a se găti, a se ferchezui *(pop. și fam.)*, a se aranja, a se îngriji, a se împodobi, a se împopoțona, a se înțoțona *(rar)*, a se înzorzona. A se farda, a se machia, a se pudra, a se sulimeni *(înv.)*, a se vopsi, a se ruja, a se boi *(peior.)*. A cocheta, a flirta, a face ochi dulci, a-și da ochii peste cap, a arunca ocheade.

Adv. Cu eleganță, cu dichis, cu tot dichisul.

V. comportare, cosmetică, frumusețe, îmbrăcare, lux, modă, podoabă.

109. COEZIUNE

Subst. Coeziune, unitate, unire, coerență; legătură, conexiune, conexitate, aderență, adeziune, aderare; articulare, articulație. Unificare, contopire, cimentare *(fig.)*, fuziune, fuzionare, coalescență *(chim.)*, îmbinare, împreunare, conexare. Caracter compact; unitate de monolit, legătură strînsă, atracție reciprocă, solidarizare, solidaritate; interdependență. Alianță, coaliție, întovărășire, reunire, asociere, cooperare. Alipire, alăturare, cuplare, cuplaj, aglutinare. Solidificare, condensare, consolidare, consolidație, coagulare, închegare, închegătură *(rar)*, prindere, fixare, întărire, lipire; înghețare, învîrtoșare. Impermeabilitate, impenetrabilitate; soliditate, tărie, indestructibilitate; indivizibilitate. Desime, densitate; vîscozitate.

Adj. Coerent, unit, închegat, solidar, legat; articulat; coalescent, aderent, adeziv. Îmbinat, împreunat. Monolit, monolitic, de monolit, unitar; compact,

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

îndesat, condensat, des, dens; vîscos, clisos, cleios, lipicios, coagulat, îngroșat, învîrtoșat, prins, întărit, solidificat, înghețat, împietrit, petrificat. Indivizibil, inseparabil, de nedespărțit, indestructibil, de nezdruncinat. Impermeabil, impenetrabil, nedezlipit, nerăzbit *(rar)*. Unificator, consolidant, consolidator, închegător, fixativ, coagulant; aglutinant.

Vb. A se uni, a se alia, a se lega, a se reuni, a se articula, a se unifica, a se împreuna, a se îmbina, a se combina, a se contopi, a se suda, a fuziona. A se consolida, a se întări, a se solidifica, a se condensa, a se congela, a îngheța, a se coagula, a se prinde, a se îndesi, a se face (mai) compact, a deveni (mai) dens, a se învîrtoșa. A adera, a se conecta, a se lipi, a se alipi, a se alătura, a se atașa, a se cupla, a se aglutina. A uni, a unifica, a reuni, a lega, a conexa, a suda, a împreuna, a îmbina, a combina, a împerechea; a contopi, a condensa, a îndesi, a solidifica, a coagula, a îngheța, a congela, a întări, a fixa. A alătura, a alipi, a cupla, a ralia, a asocia.

Adv. (În mod) solidar, coerent, legat, unit; împreună, alături, unul lîngă altul, umăr la umăr, cot la cot.

V. **adăugare, colectivism, densitate, legătură, prietenie, unire, uniune.**

110. COLECTIVISM

Subst. Colectivism, spirit colectiv; solidaritate, unitate, uniune, coeziune *(fig.)*, comuniune. Asociere, asociație. Colaborare, cooperare, cooperație, conlucrare, întrajutorare, ajutor, ajutor mutual, ajutor reciproc, ajutorință *(înv.)*. Unanimitate. Atașament, atașare; înfrățire, frăție, frățietate, fraternitate. Interese colective, interese generale. Tovărășie, prietenie. Ajutare, ajutorare, sprijinire; întovărășire, fraternizare. Colaborator, conlucrător *(înv.)*, tovarăș. Colectiv; colectivitate.

Adj. Colectiv, obștesc, comun, general; solidar, unit, asociat, înfrățit, solidarizat; unanim.

Vb. A se solidariza, a se întovărăși, a se înfrăți, a fraterniza, a se uni, a se reuni, a se asocia. A colabora, a conlucra, a coopera; a se ajuta, a se ajutora, a se întrajutora, a se sprijini. A ajuta, a acorda ajutor, a veni în ajutor, a da o mînă de ajutor, a sprijini, a acorda sprijin, a pune umărul, a susține.

Adv. În comun, la un loc; alături; unit, împreună, laolaltă, cu toții; frățește, prietenește.

V. **coeziune, grup, prietenie, sociabilitate, unire, uniune.**

111. COMERCIANT

Subst. Comerciant, negustor, negustoraș *(dim.)*, neguțător *(înv. și pop)*, cupeț *(reg.)*, brașovean *(înv.)*, lipscan *(înv.)*, levantin *(înv.)*; vînzător; precupeț, misit, samsar, pazarghidean *(turcism înv.)*, traficant, pilar *(reg.)*, oltean *(înv.)*; comisionar, comis-voiajor. Negustor angrosist, negociant *(înv.)*, toptangiu *(înv.)*. Negustor ambulant, coropcar *(reg.)*, marfagiu *(înv. și reg.)*, colportor *(înv.)*, scăunaș *(înv.)*, tarabagiu, bocceagiu *(înv.)*, vengher *(înv.)*, marchitan, tolbaș *(înv.)*, telal, șătrar *(reg.)*, chivuță *(rar)*. Prăvăliaș *(rar)*, dughengiu *(reg.)*, dughenar *(reg.)*. Băcan; măslinar *(rar)*. Măcelar, mezelar, cîrnățar, pastramagiu *(ieșit din uz)*. Găinar; păsărar. Zarzavagiu; fructar; alunar; merar *(rar)*. Ațar *(rar)*, sacagiu *(înv.)*; bragagiu; sifonar; limonagiu *(rar)*, salepgiu. Cîrciumar, hangiu, orîndar *(înv. și reg.)*, vinar *(pop., rar)*, cazacliu *(înv.)*, berar, țuicar; oțetar *(înv.)*. Tutungiu, debitant. Brutar, franzelar, covrigar, simigiu; plăcintar, ciurecar *(înv.)*; gogoșar *(rar)*, alvițar, halvagiu *(rar)*, rahagiu *(înv.)*. Lăptar, iaurgiu. Bogasier *(înv.)*; hăinar *(înv.)*, bas-

mangiu *(înv.)*, postăvar, stămbar *(rar)*, mătăsar *(înv.)*, pînzar *(înv.)*, ceaprazar, șepcar, pălărier, işlicar *(înv.)*, cojocar, blănar. Cavaf *(înv.)*. Florăreasă, floristă *(rar)*, buchetieră *(înv.)*. Cerealist, grînar *(înv.)*, orzar. Geambaș; cirezar *(pop.)*, sfîrnar *(rar)*, gelep *(înv.)*; măjar *(înv. și reg.)*; pescar. Găzar, păcurar *(reg.)*, dohotar *(reg.)*; vărar, cărbunar. Alămar, argintar *(rar)*. Ciurar; frînghier, gabrovean *(înv.)*; geamgiu; lumînărar; pielar; rogojinar; trocar; măturar. Librar. Anticar, buchinist *(franțuzism)*. Chioșcar, tejghetar. Negustorie. Negustorime.

Adj. Negustoresc, de negustor; comercial, mercantil *(livr.)*.

Vb. A face comerț, a vinde, a negustori *(înv. și pop.)*, a neguța *(înv. și pop.)*, a precupeți *(rar)*. A comercializa; a trafica.

Adv. Negustorește.

V. **atelier, comerț, local, locuri comerciale, meșteșugar.**

112. COMERȚ

Subst. Comerț, negoț, trafic, simonie, negustorie, alișveriș *(fam.)*; afacere, tranzacție, pazarlîc *(înv.)*, tîrg. Comerț de stat, comerț socialist, comerț cooperatist, comerț particular; comerț extern (exterior), comerț intern (interior); comerț de întîmpinare; comerț cu amănuntul, comerț cu bucata, comerț angro, comerț cu ridicata, comerț cu toptanul; comerț ocazional, comerț (negustorie, afaceri) pe picior, comerț ambulant; comerț ilicit, bișniță *(fam.)*. Negustorie, bogasierie *(înv.)*, lipscănie *(înv.)*, marchitănie *(înv.)*, misitie, samsarlîc. Comerciant, negustor, vînzător. Traficant, afacerist. Om de afaceri, agent comercial, comisionar; pazarghidean *(turcism înv.)*. Cumpărător, client, mușteriu, tîrgar *(reg.)*. Curtier; misit, samsar, șafăr *(reg.)*, bișnițar *(fam.)*, șinzar *(înv.)*. Vînzare, vindere, desfacere. Export. Import. Dumping. Contract de vînzare, mancipație *(ant.)*. Comercializare. Cumpărare, cumpărătură, tîrguire; coempțiune. Tocmeală, tîrguială, tîrguire, precupețire; negociere, negociație *(înv.)*; afacerism. Marfă, negoț *(înv. și pop.)*, cumpărături. Capital, fond de rulment. Credit. Debit. Tarif, preț; preț fix, preț curent; listă mercurială. Cerere. Ofertă. Marketing.

Adj. Comercial, negustoresc, mercantil *(livr.)*.

Vb. A face comerț, a face trafic, a trafica, a face negoț, a negustori *(înv. și pop.)*, a neguța *(înv. și pop.)*. A vinde (în detaliu, cu bucata, cu amănuntul, cu ridicata, cu toptanul), a desface. A comercializa, a pune în vînzare. A cumpăra, a tîrgui, a face alișveriș, a face cumpărături, a achiziționa. A se tocmi, a se tîrgui, a se precupeți *(rar)*; a se învoi din preț, a cădea la învoială, a bate palma cu cineva, a încheia un tîrg, a se ajunge (a ajunge pe cineva) cu tîrgul. A face tîrg (tîrgul) cu cineva, a încheia cu cineva o afacere, a negocia.

V. **atelier, comerciant, locuri comerciale, local.**

113. COMPENSAȚIE

Subst. Compensație, compensare; despăgubire, reparație *(fig.)*; recuperare, redobîndire, recîștigare, recăpătare; recompensă, recompensație *(înv.)*, satisfacție, răsplată, răsplătire, gratificare, gratificație, bonificare, bonificație, revanșă. Înlocuire, schimbare, schimbat, substituire, substituție, subrogare *(jur.)*, subrogație *(jur.)*. Restituire, restituție, înapoiere. Suplimentare, supliment, completare, împlinire, adaos, adăugare, întregire. Ajutor, ajutare, ajutorare, ajutorință *(înv.)*, susținere, sprijin. Premiu, premiere, indemnizație, primă; ajutor reciproc. Subscripție, subscriere *(rar)*. Compensator.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Compensator, compensatoriu; compensabil; recuperabil. Suplinitor, suplimentar; ajutător, sprijinitor. Complet, întreg, întregit.

Vb. A compensa, a oferi o compensație, a despăgubi, a plăti despăgubiri, a dezdăuna *(rar)*; a oferi o recompensă, a da o recompensă (o satisfacție), a recompensa, a răsplăti, a gratifica, a acorda o indemnizație; a premia, a acorda un premiu, a da o primă. A recupera, a recîștiga, a redobîndi, a recăpăta, a reprimi. A restitui, a înapoia, a da înapoi, a se revanșa. A întregi, a completa, a împlini, a suplini, a adăuga, a suplimenta; a înlocui, a schimba, a substitui, a subroga *(jur.)*, a face un schimb. A ajuta, a sprijini, a ajutora, a susține; a subscrie.

V. **adăugare, plată, recompensă.**

114. COMPONENȚĂ

Subst. Componență, compoziție, alcătuire, alcătuială, formație, formare, întocmire, constituire, organizare, orînduire, structură, sistem; formulă, combinație. Conținut, cuprins, componență, cuprindere *(rar)*, masă. Combinare, îmbinare, împletire *(fig.)*, reunire; întreg, ansamblu. Parte componentă, parte integrantă, component(ă), constituent, formant, element; ingredient, ingredientă *(ieșit din uz)*, accesoriu; parte, porțiune, fragment, bucată, segment, fracțiune. Particulă, moleculă, atom, părticică *(dim.)*, părticea *(dim.)*, crîmpei, frîntură, fărîmă. Piesă, subansamblu, organ, detaliu. Membru; participant, părtaș; coechipier; aliat; asociat.

Adj. Component, alcătuitor, constitutiv, constituent, constituant; structural. Cuprins, inclus. Compus, constituit, combinat, îmbinat.

Vb. A se compune din..., a fi format din..., a fi alcătuit din..., a consta din..., a consista din..., a fi constituit din...; a conține, a cuprinde, a include, a încadra, a îngloba; a totaliza, a însuma, a număra. A face parte din..., a aparține de..., a ține de..., a fi unul din..., a intra în componența..., a se încadra, a se integra; a se alia, a se asocia. A compune, a constitui, a alcătui, a forma, a structura, a face un întreg, a întregi; a însuma, a totaliza.

V. **asociere, bucată, formă, includere, structură.**

115. COMPORTARE

Subst. Comportare, comportament, fel (mod) de a fi, fel (mod) de a se purta, purtare, purtat *(pop.)*, port, conduită, linie de conduită, normă de purtare, maniere, etichetă *(fig.)*; ținută; bonton *(franțuzism)*; atitudine, tratare, tratament; deprindere, obișnuință, obicei, învăț, tipic, tic, apucătură *(fig.)*. Năravuri, năravie *(pop.)*, năraveală *(pop.)*, năravire *(pop.)*; caracter, natură, fire, temperament. Ținută, postură, înfățișare, aspect, chip, manieră, aparență, mină, ton, gest. Politețe, omenie, bună-cuviință, bun ă-creștere, cei șapte ani de-acasă, bună purtare, creștere aleasă, civilitate *(rar)* educație, gentilețe, bunăvoință, amabilitate. Moralitate; corectitudine; cinste; virtute. Sinceritate. Imoralitate, desfrînare, perversitate, viciu; incorectitudine, necinste. Fățărnicie, prefăcătorie. Cinism, nerușinare, neobrăzare, necuviință, impertinență, impolitețe; nesăbuință *(rar)*, nesocotință. Pedanterie, pedantism; formalism, birocratism. Snobism; dandism. Boemie. Frivolitate.

Adj. De comportament. Politicos, manierat, cuvincios, binecrescut, cizelat *(fig.)*, civilizat, gentil, curtenitor, amabil, îndatoritor, atent, drăguț. Corect, cinstit, onest, moral, cumsecade; demn, mîndru. Imoral, vicios *(fig.)*, cinic, desfrînat, pervers; nerușinat, neobrăzat, obraznic, necuviincios, impertinent; nesăbuit, nesocotit, scandalos. Boem; frivol. Năravit, nărăvaș, nărăvos *(rar)*. Formalist, birocratic, tipicar, pedant.

Vb. A se purta, a se comporta, a avea o anumită conduită, a avea o (anumită) ținută, a se ține; a avea maniere (bune, rele), a fi manierat, a fi binecrescut, a se comporta frumos, a avea cei șapte ani de acasă, a fi politicos. A avea un obicei, a avea niște apucături, a se nărăvi, a se obișnui, a se deprinde.

V. **cinste, cochetărie, imoralitate, impolitețe, moralitate, necinste, neprincipialitate, obicei, politețe, sinceritate, temperament, viclenie.**

116. CONDIMENT

Subst. Condiment, băcănie *(înv.)*, aromat *(rar)*, mirodenie, mirodie *(înv.)*, ingredient, ingrediență. Boia, piper, ardei, paprică *(reg.)*; caperă; chimen, chimion, chimion-de-cîmp, chimion-sălbatic, secărea, secărică; cimbru; cuișoare; foi de dafin; hrean; izmă; ghimber; lămîioară; leuștean; maghiran; mărar, mărăraș *(dim.)*; muștar; nucșoară; piper; sare, sare de bucătărie, săricică *(dim.)*; sare de lămîie, săricică; scorțișoară; șofran; tarhon, vișinturcesc; usturoi; vanilie. Coloniale.

Adj. Condimentar. Condimentat, mirodenit *(rar)*, picant, iute, ardeiat, usturoiat, înțepător, pișcător, pișcăcios, piperat, șofrănit; sărat; aromat; vanilat.

Vb. A condimenta; a da gust; a pipera; a ardeia, a îuți; a usturoia; a săra, a pune sare. A fi iute, a pișca, a ustura, a înțepa.

V. **acreală, alimentație, feluri de mîncare, legume și zarzavaturi, plante medicinale.**

117. CONDUCĂTOR

Subst. Conducător, cîrmuitor, cîrmaci *(fig.)*, staroste, diriguitor *(rar)*, îndrumător, călăuză, ghid; fruntaș, lider, corifeu; căpetenie, cap, mai-mare, șef, boss *(fam.)*, știab *(fam.)*, nacealnic *(înv.)*, vătaf, vătășel *(dim.)*, superior. Comandant, comandir *(înv.)*, căpitan *(înv.)*. Administrator, năstavnic *(înv.)*, responsabil. Director, directoraș *(dim., depr.)*; decan; rector; președinte, prezident *(rar)*; guvernator. Înalt funcționar, demnitar, dregător. Șef de guvern, prim-ministru, premier, cancelar. Șef de stat, conducător de stat. Conducere, șefie, direcție, directorat, președinție, prezidenție.

Adj. Conducător, călăuzitor, diriguitor *(rar)*. Directorial, președințial, prezidențial; dregătoresc.

Vb. A fi conducător. A conduce, a cîrmui, a dirigui *(rar)*, a dirige *(înv.)*, a îndruma, a călăuzi. A comanda. A administra. A prezida. A guverna. A ține în mînă frînele puterii, a avea puterea în mînă.

V. **conducător de stat, conducere, grade militare, grade militare din trecut, titluri de boieri și dregători români, titluri de noblețe.**

118. CONDUCĂTOR DE STAT

Subst. Conducător de stat, șef de stat. Autocrat, autocrator *(înv.)*; calif; cap încoronat; caudillo; cezar; cneaz; crai *(poetic, pop.)*, crăișor *(dim.)*, crăiasă *(poetic sau pop.)*, crăime *(poetic, pop.)*; despot; dictator; dinast; domn; domnitor; duce, ducesă, ducă *(înv.)*; emir; faraon; guvernator; han; hegemon; împărat, împărăție *(înv.)*, împărătească, împărătiță *(pop.)*; kaizer; maharadjah; mikado; monarh; negus; padișah; potentat; președinte; principe, prinț, principesă, prințesă; radjah; rege, regină; regent; stăpîn; stăpînitor, stăpînitoare; sultan; suveran, suverană; șah, șahinșah; tiran; țar, țarină; vicerege, kediv; vodă; voievod. Familie domnitoare, casă domnitoare, dinastie.

Scanned with OKEN Scanner

Termeni de reverență față de suverani: domnia-ta, domnia-voastră, excelență, împărăția-ta, împărăția-voastră, înălțimea-ta, înălțimea-voastră, înălțimea-sa, luminăția-ta, luminăția-voastră, măria-ta, măria-voastră, măria-sa, maiestate, sire.

Adj. Autocrat, autocratic; crăiesc *(poetic, pop.)*; domnesc; ducal; faraonic *(rar)*; împărătesc, imperial; monarhic; prezidențial, președințial; princiar; regal, regesc; sultănesc; tiranic, tiranicesc *(înv.)*, tirănesc *(înv.)*; țarist; voievodal. **Epitete din titulatura suveranilor**: înălțat *(înv.)*, mărit, preaînălțat, prealuminat, preamărit, preastrălucit *(înv.)*, slăvit.

Adv. Crăiește *(înv. și pop.)*, regește, împărătește, domnește.

Vb. A conduce, a cîrmui; a guverna. A fi în fruntea țării, a fi la cîrma țării, a ține frînele puterii (țării); a domni, a trona, a împărăți *(pop.)*. A se urca (a se sui) pe tron, a (se) încorona, a fi proclamat rege; a fi ales președinte, a fi proclamat președinte. A abdica, a renunța la tron; a demisiona.

V. **conducător, conducere, forme de guvernare, stat.**

119. CONDUCERE

Subst. Conducere, direcție, îndrumare, dirijare, cîrmuire, administrare, guvernare; putere. Conducere politică, conducere de partid, conducere de stat. Conducere colectivă; conducere personală; conducere unică. Autoconducere, autoguvernare. Îndreptare, călăuzire *(rar)*, ghidare, orientare, dirijare, dirigere *(înv.)*. Administrare, gospodărire, administrație, autoadministrare. Comandă, șefie, responsabilitate, funcție, rang, post, post de conducere; dirigență; prezidare, președinție. Formă de conducere, formă de guvernare, formă de guvernămînt. Frînele puterii. Arta conducerii; știința conducerii. Conducător, diriguitor *(rar)*, îndrumător, cîrmuitor, comandant, guvernator, șef; corifeu; călăuză.

Adj. Conducător, îndrumător, diriguitor *(rar)*, călăuzitor.

Vb. A conduce, a îndruma, a călăuzi, a dirija, a dirigui *(rar)*, a dirige *(înv.)*, a cîrmui, a administra, a guverna; a exercita o funcție de conducere, a fi conducător, a fi șef, a fi în frunte, a fi la putere, a fi la cîrma țării, a ține frînele țării. A veni la putere, a veni la conducere, a veni la cîrma țării; a lua frînele în mînă. A comanda, a da directive, a da indicații, a decide, a hotărî, a ordona, a impune, a dicta, a domina, a dispune; a administra, a gospodări.

V. **conducător, conducător de stat, forme de guvernare.**

120. CONSIMȚĂMÎNT

Subst. Consimțămînt, consimțire, încuviințare, admitere, acord, asentiment, învoire, învoială, înțelegere, acceptare, acceptare tacită, recunoaștere. Aviz, aviz favorabil, avizare, aprobare, accept; permisiune, permis, permisie, îngăduire, îngăduință. Confirmare, ratificare; atestare, certificare, semnare, semnătură, subscriere. Convenție, acord, tratat, declarație comună. Adeziune, alăturare, aderare, aderență; consens. Vot de încredere. Liber consimțămînt.

Adj. Acceptabil. Aprobator, aprobativ; îngăduitor; confirmativ.

Vb. A consimți, a accepta, a încuviința, a fi de acord, a cădea de acord, a-și da asentimentul, a-și da consimțămîntul, a se învoi, a cădea la învoială. A recunoaște, a admite, a permite, a spune da, a lăsa să..., a îngădui, a da dreptul, a aviza, a învoi, a autoriza, a aproba. A confirma, a atesta, a certifica, a semna, a subscrie, a ratifica, a valida. A adera, a se alătura, a vota pentru, a fi alături (de cineva), a lua partea cuiva.

Scanned with OKEN Scanner

Adv. De acord; de comun acord; fără rezerve; prin bună învoială; prin bună înțelegere.

V. **afirmație, document.**

121. CONSOLARE

Subst. Consolare, alinare, mîngîiere, parigorie *(înv. și reg.)*; liniștire, calmare, potolire, potoleală *(rar)*, ogoire *(pop.)*, ostoire *(înv. și pop.)*, domolire. Împăcare, împăciuire *(rar)*; ușurare *(fig.)*, destindere *(fig.)*, înseninare *(fig.)*; încurajare, îmbărbătare. Nădejde, speranță; rază de speranță *(fig.)*, rază de lumină *(fig.)*. Condoleanțe.

Adj. Alinat; liniștit, calm, potolit, ogoit, destins, domol, împăcat, împăciuit *(rar)*, ușurat *(fig.)*, înseninat *(fig.)*. Îmbărbătat, încurajat. Calmant, liniștitor, potolitor *(rar)*, alinător, consolator, consolant *(rar)*; încurajator, mîngîietor, mîngîios; ușurător *(rar)*.

Vb. A se consola, a se mîngîia, a se alina, a se împăca, a se ușura *(fig.)*, a-și ușura durerea (necazul); a se liniști, a se calma, a se potoli, a se domoli, a se ogoi *(pop.)*, a se ostoi *(înv. și pop.)*; a se înseni na *(fig.)*, a-și găsi liniștea, a-și găsi tihna; a se încuraja, a se îmbărbăta, a-și da curaj, a-și face curaj, a-și da speranțe. A consola, a alina, a mîngîia, a parigorisi *(înv.)*, a usca lacrimile (cuiva), a turna ulei pe rană; a calma, a liniști, a potoli, a domoli, a ogoi *(pop.)*, a astîmpăra, a împăca, a împăciui *(rar)*, a ușura, a lua cuiva o piatră de pe inimă; a încuraja, a da curaj, a însufleți, a da cuiva o rază de speranță, a îmbărbăta, a insufla încredere (bărbăție).

V. **calm, curaj, pace, speranță.**

122. CONSTRÎNGERE

Subst. Constrîngere, coerciție *(livr.)*, forțare, presiune *(fig.)*, silă, silire, nevoie *(înv.)*, obligare; violență, violentare *(livr.)*, silnicie. Sancțiune, sancționare, condamnare, pedeapsă, pedepsire, osîndă *(pop.)*, osîndire *(pop.)*, corecție, nacazanie *(înv.)*. Blocadă; blocadă militară; blocadă economică; embargo; carantină. Admonestare, admonestație *(rar)*, apostrofare, răsteală *(pop.)*, mustrare, dojenire, dojană, blamare, blam, reprehensiune. Șantaj, șantajare, amenințare. Oprimare, jug *(fig.)*, împilare, opresiune, persecutare, persecuție, prigonire, prigoană. Tiranie, dictatură, autocrație, despotism. Represalii, represiune; maltratare, schingiuire, supliciu, tortură, caznă, bătaie. Închisoare, pușcărie, penitenciar, temniță. Exil, exilare, surghiun.

Adj. Forțat, silnic, silit, silnicit *(rar)*, obligat; legat de mîini și de picioare, ținut în frîu. Sancționat, pedepsit, osîndit *(pop.)*. Împilat, oprimat, prigonit, persecutat. Constrîngător, coercitiv *(livr.)*, pedepsitor *(rar)*, osînditor *(rar)*; obligatoriu, forțat, legiuit *(înv. și pop.)*, presant. Tiranic, tiran, tiranicesc *(înv.)*, despotic, dictatorial, autocratic, arbitrar, samavolnic, opresiv, împilator.

Vb. A constrînge, a forța, a sili, a obliga, a impune, a dicta, a presa *(fig.)*, a silnici *(rar)*, a violenta *(livr.)*, a face pe cineva să mănînce și mere pădurețe, a-i vîrî cuiva ceva pe gît. A impune restricții, a lega pe cineva de mîini și de picioare; a ține în frîu, a ține din scurt, a strînge chingile, a strînge (pe cineva) în chingi (în chingă), a-i forța (cuiva) mîna, a strînge șurubul, a pune șaua (pe cineva), a strînge (pe cineva) cu ușa, a duce (pe cineva) cu belciugul (de nas), a-i pune (a-i atîrna) cuiva belciugul în nas, a-i pune (cuiva) sula în coastă. A șantaja; a soma; a amenința, a apuca (a ține) de gît (pe cineva), a lua (pe cineva) de guler, a-l pune (pe cineva) la punct, a pune (pe cineva) cu botul pe labe, a-i veni (cuiva) de hac. A teroriza, a tiraniza, a asupri, a oprima,

Scanned with OKEN Scanner

a prigoni, a împila, a persecuta. A admonesta, a mustra, a dojeni, a apostrofa, a certa, a se răsti la cineva. A sancționa, a pedepsi, a condamna. A întemnița, a închide, a băga la închisoare, a încarcera. A exila, a trimite în exil, a surghiuni. A chinui, a maltrata, a tortura, a schingiui.

Adv. Din constrîngere, cu forța, forțamente, cu sila, cu de-a sila, cu parul, cu topuzul, cu arcanul, cu toroipanul, cu otuzbirul; vrei nu vrei, vrînd-nevrînd, împotriva voinței (proprii), pe vrute pe nevrute, de silă de milă, de nevoie, de voie de nevoie, musai *(pop.)*, neavînd încotro, prin forța împrejurărilor; de poruncă, de silă.

V. asuprire, bătaie, închisoare, mustrare, pedeapsă.

123. CONSTRUCȚIE

Subst. Construcție, clădire, edificiu, zidire, zidărie. Construcție civilă; casă, clădire, imobil, locuință, bloc, blochaus *(rar)*, vilă, conac, culă *(înv.)*, palat, castel; terasă, pavilion, belvedere, rotondă. *Clădiri oficiale*: instituție, așezămînt, stabiliment *(ieșit din uz)*, reședință; teatru, operă, ateneu, ateneu popular, casă de cultură, cămin cultural, sală de concerte; muzeu, expoziție. *Construcții sanitare*: spital, policlinică, sanatoriu, bolniță *(înv.)*, dispensar; maternitate, casă de nașteri; casă de odihnă. *Construcții sportive*: stadion, teren de sport, arenă; amfiteatru; sală de sport; bazin de înot, piscină; velodrom; kartodrom; hipodrom. Sat olimpic. *Construcții turistice*: hotel, motel, han, cabană, camping, casă de vînătoare. *Construcții industriale*: uzină, fabrică; hală; secție, atelier; turn; pavilion. *Construcții hidrotehnice*: dig, stăvilar, baraj; ecluză; canal; hidrocentrală. *Construcții feroviare*: gară; peron; depou; canton; tunel; pod, viaduct. *Construcții anexe*: adăpost, șopron, șură, grajd, saivan *(reg.)*, saia *(reg.)*, olum *(reg.)*, colniță *(reg.)*, slon *(reg.)*; magazie, siloz, doc; garaj. *Construcții militare*: fortificație; cetate, cetățuie *(dim.)*, fort, redută, fortăreață, cazemată, bastion, meterez; turn, culă, donjon. *Așezăminte de cult*: biserică, catedrală, bazilică, templu, mănăstire, capelă, paraclis. *Construcții monumentale*: monument; obelisc, coloană; piramidă; mauzoleu, panteon; cavou, criptă, osuar. Construcție, construire, edificare, clădit, zidărie, zidărit. Șantier de construcții. Arhitectură, arhitectonie *(înv.)*. Constructor, clăditor *(rar)*, arhitect, proiectant, ziditor, zidar.

Adj. Zidit. Arhitectural, arhitectonic; edilitar; imobiliar.

Vb. A construi, a clădi, a zidi, a zidui *(rar)*, a dura, a înălța, a edifica, a face (a ridica) o construcție. A proiecta, a face un proiect. A pune piatra de temelie; a ridica schelele; a pune cărămizi; a turna beton; a cimenta; a finisa; a da în folosință.

Adv. Arhitectonicește *(rar)*.

V. adăposturi pentru animale, apărare, așezămînt de cult, local, locuință, magazie, monument, obstacol.

124. CONȘTIINCIOZITATE

Subst. Conștiinciozitate, responsabilitate, spirit de răspundere, simț de răspundere, conștiința datoriei; seriozitate. Punctualitate, promptitudine, exactitate, exactitudine, acribie *(livr.)*, rigurozitate, rigoare, strictețe, precizie. Migală, migăleală, scrupulozitate, scrupul, minuțiozitate, minuție *(livr.)*, meticulozitate, pedanterie. Sîrguință, silire, silință, rîvnă, hărnicie, zel, stăruință, stăruire *(înv.)*, străduire *(rar)*, străduială *(rar)*, străduință *(rar)*, străduire, osîrdie *(pop.)*, osteneală *(înv. și pop.)*. Perseverență, asiduitate, persistență, tenacitate, dîrzenie. Temeinicie, soliditate *(fig.)*, adîncime

Scanned with OKEN Scanner

(fig.), profunzime, profunditate *(livr.)*. Grijă, atenție, preocupare, preocupație *(înv.)*.

Adj. Conștiincios, cu spirit de răspundere, responsabil, serios. Punctual, corect, prompt, riguros, strict, exact, precis. Migălos, scrupulos, minuțios, meticulos, pedant. Sîrguincios, sîrguitor, osîrduitor *(înv.)*, osîrdnic *(înv.)*, silitor, harnic, robaci *(reg.)*, muncitor, truditor *(pop. și livr.)*, zelos, stăruitor, plin de rîvnă. Perseverent, asiduu, stăruitor, persistent, tenace, dîrz. Temeinic, solid *(fig.)*, adînc *(fig.)*, profund *(fig.)*. Grijuliu, grijitor *(reg.)*, grijnic *(înv.)*, plin de grijă, atent.

Vb. A fi conștiincios, a da dovadă de conștiinciozitate, a da dovadă de seriozitate; a avea simțul răspunderii; a munci (a lucra) cu zel (cu rîvnă); a-și da osteneala, a se sili, a-și da silința (toată silința); a stărui, a insista, a persevera, a se strădui, a se sîrgui *(pop.)*, a se osteni *(înv. și pop.)*, a se trudi, a se căzni, a se osîrdui *(înv.)*; a se îngriji, a avea grijă, a se griji *(pop.)*, a fi preocupat de..., a se preocupa.

Adv. (În mod) conștiincios, cu seriozitate, cu toată seriozitatea, cu spirit de răspundere, cu simț de răspundere; cu sîrguință, cu stăruință, cu rîvnă, cu zel; cu grijă, cu atenție, cu acribie, cu minuție, cu temeinicie; cu exactitate, exact.

V. **efort, hărnicie, muncă, oboseală, principialitate, seriozitate.**

125. CONVERGENȚĂ

Subst. Convergență; confluență, întîlnire, contact, întîlniș *(pop.)*; intersecție, intersectare, întretăiere, întrepătrundere, încrucișare, încrucișat, cruce *(fig.)*. Apropiere, aducere, aducție, adunare, strîngere. Unire, reunire, reuniune, întrunire. Legătură, conexiune, conexitate, conectare, conexare, joncțiune; împreunare; întrolocare *(reg.)*, îngrămădire. Focar, punct de convergență, punct de concentrare, centru; răspîntie, răscruce, furcă de drumuri.

Adj. Convergent, confluent; întretăiat, încrucișat; apropiat, strîns, întrolocat *(reg.)*, unit, îmbinat, împreunat.

Vb. A converge, a se îndrepta în același loc, a tinde în aceeași direcție, a se îndrepta în (spre) același punct; a se întîlni, a se întretăia, a se intersecta, a se încrucișa, a face cruce, a se întretese, a se întrepătrunde. A se aduna, a se strînge, a se strînge laolaltă, a se strînge la un loc, a se întroloca *(reg.)*, a se îngrămădi, a se concentra. A se uni, a se reuni. A intersecta, a întretăia, a aduna, a strînge, a aduna la un loc, a îngrămădi, a concentra; a uni, a reuni, a lega, a conecta, a conexa.

V. **adăugare, adunare, amestec, întretăiere, legătură, unire.**

126. CONVORBIRE

Subst. Convorbire, discuție, discutare, conversație, dialog, schimb de păreri; dezbatere, deliberare, deliberație *(înv.)*, colocviu. Congres; consfătuire; conferință; simpozion; masă rotundă; interviu. Tratative, negocieri, consultații. Controversă, polemică, dispută, contradicție. Taifas, taifet *(înv.)*, taclale *(fam.)*, cozerie *(livr.)*, șuetă, parolă *(înv.)*. Întrebare; răspuns, replică. Monolog interior. Interlocutor. Negociator. Consultant. Cozeur.

Adj. Consultativ. Dialogat; colocvial; polemic, disputat; controversat.

Vb. A conversa, a vorbi, a convorbi *(rar)*, a discuta, a dialoga *(rar)*, a purta o discuție, a purta (a susține) un dialog, a face un schimb de păreri (opinii). A dezbate, a delibera, a controversa *(rar)*, a polemiza. A trata, a duce tratative, a negocia. A întreba, a pune întrebări; a răspunde, a da un răspuns. A se sfătui, a se consulta, a se consfătui, a sta la sfat, a convorbi

Scanned with OKEN Scanner

(înv.), a se întreține, a sta de vorbă, a schimba o vorbă; a sta de taină, a sta la taclale, a sta la taifas, a sta la o parolă, a sta la o șuetă, a sta la un pahar de vorbă, a pune țara la cale. A se apuca de povești, a se așterne la vorbă, a se pune la taifas, a se prinde cu cineva la vorbă, a intra în vorbă, a se pune în vorbă cu cineva.

V. **destăinuire, limbuție, sfat, sociabilitate, vorbire.**

127. COPILĂRIE

Subst. Copilărie, pruncie *(înv. și pop.)*, vîrsta copilăriei, vîrstă fragedă, anii copilăriei, vîrstă preșcolară, minorat *(rar)*; nevîrstnicie *(rar)*. Copil, făt *(pop. și poetic)*, bebe; puradel *(fam.)*; sugar, sugaci, copil-de-țiță; copilaș *(dim.)*, micuț *(dim.)*, prunc *(înv. și pop.)*, prunculeț *(pop.)*, pruncușor *(dim., pop.)*, pruncuț *(înv. și reg.)*, țînc *(fam. și depr.)*, plod *(peior.)*, țincar *(reg. și depr.)*, odraslă, odrăsluță *(dim.)*; burcaș *(reg.)*; pui de om, pui, puișor *(dim.)*, puiuț, puiuleț. Băiat, băiețel *(dim.)*, băiețaș, băietănaș *(dim.)*, băiețică *(reg.)*, băiețoi *(augm.)*, codănel, prichindel, pici *(fam.)*, puști *(fam.)*, pușliulică *(dim., fam.)*, năpîrstoc *(fam.)*, puștan *(fam.)*, țică *(fam.)*; copilandru, fiu, fiuleț *(dim.)*, fiuț *(pop.)*, fecior, fecioraș *(dim.)*, feciorandru *(rar, pop.)*, băiețandru, dănac *(reg.)*. Fată, fetiță *(dim.)*, codănică *(reg.)*, copilă, copiliță *(dim.)*, fetică *(pop. și fam.)*, feticică *(rar)*, fetișoară *(pop. și fam.)*, fetișcană, copilandră; țîncă *(fam., rar)*; pruncă *(înv. și reg.)*, pruncuță *(reg.)*, prunculiță *(dim.)*, năpîrstoacă *(fam.)*; băiețoi *(depr.)*, băiată *(reg.)*, puștoaică *(fam.)*, puștancă *(fam.)*. Minor, nevîrstnic, pupil. Copilărime.

Adj. De copil, copilăresc, copilăros, pruncesc *(înv.)*; minor, nevîrstnic, crud *(fig.)*, fraged *(fig.)*, infantil, cu cașul la gură *(depr.)*, mic, micuț, mititel, preșcolar; sugaci, sugar, sugător *(înv.)*, sugărel *(pop.)*.

Vb. A copilări, a prunci *(reg.)*; a-și petrece copilăria.

Adv. În copilărie; din copilărie; de mic, de (mic) copil, din vîrstă fragedă; din leagăn; din scutece, de la naștere, din naștere. Copilărește.

V. **tinerețe.**

128. CORDIALITATE

Subst. Cordialitate, prietenie, prieteșug *(pop.)*, amiciție, simpatie, afecțiune, afabilitate, bunăvoință; sinceritate, loialitate. Căldură *(fig.)*, tandrețe, duioșie, gingășie. Amabilitate, politețe, gentilețe, drăgălășenie, drăgălășie *(rar)*. Iubire, dragoste. Căldură sufletească. Primire cordială. Salut cordial; cuvinte calde; vorbe amabile.

Adj. Cordial, amical, prietenos, apropiat *(fig.)*, afectuos, călduros *(fig.)*, cald *(fig.)*, afabil, binevoitor; sincer, loial. Tandru, drăgăstos, duios, drăgălaș. Amabil, politicos, gentil; curtenitor, îndatoritor; plăcut, agreabil, simpatic.

Vb. A fi cordial, a fi afectuos, a fi afabil, a fi binevoitor, a binevoi. A simpatiza, a iubi, a îndrăgi.

Adv. (În mod) cordial, prietenește, prietenos, amical; cu simpatie, cu afecțiune, cu căldură, cu inima deschisă, cu brațele deschise.

V. **bunătate, dragoste, comportare, omenie, politețe, prietenie, salut, simpatie, sociabilitate.**

129. COSMETICĂ

Subst. Cosmetică; cosmetologie, cosmiatrie. Produse cosmetice. Fard, dres, suliman *(înv.)*, sulimeneală *(înv.)*, ghileală *(reg.)*, boia *(peior.)*, spoială *(peior.)*, rumenea *(pop.)*, rumeneală *(pop.)*, ruj, roșu (de buze); rimel; fond

de ten. Sulimenire *(înv.)*, fardare, fardat, rumenire *(pop.)*, pudrare, vopsire, grimare, boială *(înv.)*. Cosmetic; alifie, ir *(pop.)*, cremă; loțiune cosmetică. Pudră. Parfum. Grimă, machiaj; grimare, machiere. Grimeur, machior. Tratament cosmetic. Salon de cosmetică. Cosmetician; cosmeticiană.

Adj. Cosmetic. Fardat, dres *(pop.)*, sulimenit *(înv.)*, spoit *(peior.)*, ghilit *(reg.)*, rumenit *(pop.)*. Pudrat, pudruit *(înv.)*, parfumat, grimat, machiat.

Vb. A (se) îngriji, a se ferchezui *(pop. și fam.)*, a (se) drege *(pop. și fam.)*, a (se) farda, a (se) da cu fard, a (se) sulimeni, a (se) ghilosi *(reg.)*, a (se) boi *(peior.)*, a (se) vopsi, a (se) rumeni *(pop.)*, a (se) ruja, a-și da cu ruj, a (se) pudra, a (se) pudrui *(înv.)*, a se parfuma; a (se) machia, a (se) grima.

V. **frumusețe.**

130. COSMOS

Subst. Cosmos, univers, cer, ceruri, lume; spațiu cosmic, spațiu extraterestru, spațiu interplanetar. Sistem cosmic. Sistem stelar, sistem sideral, galaxie, metagalaxie; roi de stele, constelație. Galaxia noastră; calea laptelui, calea lactee, calea robilor, drumul robilor. Materie interstelară; nebuloasă. Sferă cerească. Cer, boltă, boltă cerească, bolta cerului, tărie *(fig.)*, firmament *(livr.)*. Axa lumii; ecuator ceresc; emisferă; emisferă nordică (boreală), emisferă sudică (australă). Corp ceresc, astru. Stea, steluță *(dim.)*, stelișoară *(reg.)*, steloi *(augm.)*; stea uriașă, stea pitică; stea luminoasă, luceafăr; luceafărul de (din) zori, luceafărul dimineții, zorilă, steaua Sirius; luceafărul cel mare de miezul nopții, luceafărul cel frumos, steaua Vega; luceafărul porcesc, luceafărul porcar, steaua Adelbaharan; luceafărul mare de noapte, steaua Hiperion; steaua polară, steaua-ciobanului. Sistemul solar. Planetă, planetoid, asteroid, satelit; planete terestre, planete gigante. Soare. *Planetele sistemului solar*: Mercur; Venus, luceafărul de dimineață, luceafărul de ziuă, zorel *(pop.)*, luceafărul porcilor, luceafărul boului, luceafărul de seară, luceafărul, luceafărul de noapte, luceafărul ciobanilor, steaua ciobanilor; Pământ, Terra; Marte; Jupiter; Saturn; Uranus; Neptun; Pluton. Luna, Selene *(livr.)*; lună nouă, crai nou; lună plină; cornul lunii. Meteorit, stea căzătoare, meteor, bolid, aerolit, asteroid. Cometă, stea comată *(rar)*, stea cu coadă. Astronomie; astrofizică; cosmologie, cosmografie; cosmogonie. Astronom; cosmolog; cosmograf. Observator astronomic.

Adj. Cosmic; galactic. Astral, stelar, sideral; stelin *(rar)*; stelos *(înv.)*, înstelat, constelat. Ceresc, celest *(poetic)*. Solar. Planetar. Terestru. Lunar *(rar)*, selenar. Astronomic; cosmografic; cosmologic; cosmogonic.

131. COȘ

Subst. Coș, coșuleț *(dim.)*, paner, paneraș *(dim.)*, coșniță, țechiră *(reg.)*, zimbil, zambol *(înv. și reg.)*, tîrnă *(reg.)*, tîrnog *(reg.)*, coșarcă *(reg.)*, coșărcuță *(dim., reg.)*, cotăriță *(reg.)*, corfă *(reg.)*, corfiță *(dim., reg.)*, paporniță *(reg.)*.

Vb. A împleti un coș. A pune în coș. A căra cu coșul.

V. **recipient.**

132. CREANGĂ

Subst. Creangă, crenguță *(dim.)*, crenguliță *(pop.)*, crengurea *(rar)*, cracă, crăculiță *(dim.)*, crăcuță *(dim.)*, crăcană, crăcănuță *(dim.)*, crac, crăcușor *(dim.)*, cloambă *(reg.)*, drughineață *(reg.)*, ramură, ram, rămurea *(dim.)*, rămurel, rămurică; lăstar, lăstăraș *(dim.)*; rămuriș, rămuriște *(rar)*, cren-

gărie *(rar)*, lăstăriș. Vreascuri, uscături, uscățele, găteje, surcele, beţigașe, beţișoare. Crosnă.

Vb. A se ramifica, a se rămuri *(pop.)*; a lăstări. A rupe o creangă; a sta pe o creangă. A aduna vreascuri.

V. arbori, arbuști, pomi fructiferi.

133. CREȘTERE

Subst. Creștere, dezvoltare, înaintare *(înv.)*, evoluție, evoluare, progres, progresie *(înv.)*. Amplificare, înmulțire, mărire, sporire, spor, multiplicare, multiplicație *(rar)*; dublare, dublaj; triplare, întreire; înzecire; însutire; înmiire *(rar)*. Reproducere *(biol.)*, reproducție, înmulțire, prăsire, proliferare, proliferație. Extindere, extensiune, lărgire, lărgit, dilatare, dilatație, lățire; întindere, lungire, alungire, prelungire. Înălțare, ridicare. Umflare; dospire. Completare, întregire, complinire, împlinire, adăugare, suplimentare, majorare.

Adj. Crescut, mare, mărit; dezvoltat, evoluat; înmulțit, sporit; dublu, îndoit; triplu, întreit; înzecit; însutit; înmiit. Lărgit, lățit, lat, larg. Lungit, lung, alungit, prelung, prelungit. Umflat, dospit, întregit. Crescător, crescînd, sporitor *(rar)*; întregitor, complinitor; progresiv, evolutiv. Extensibil, dilatabil. Amplificator; augmentativ; multiplicativ; extensiv; dilatator, dilatant. Prolific.

Vb. A crește, a fi în creștere, a (se) dezvolta, a înainta, a evolua, a progresa. A (se) amplifica, a (se) înmulți, a (se) mări, a spori; a (se) multiplica; a (se) dubla, a (se) îndoi; a (se) tripla, a întrei; a (se) înzeci; a (se) însuti; a (se) înmii. A (se) extinde, a (se) lărgi, a (se) dilata, a (se) lăți; a se întinde, a (se) lungi, a (se) alungi, a (se) prelungi. A se înălța, a se ridica. A (se) umfla; a dospi. A se reproduce *(biol.)*, a se înmulți, a se prăsi, a se prolifera. A completa, a întregi, a complini, a împlini, a adăuga, a suplimenta, a majora.

Adv. (În mod) progresiv; în creștere, crescînd; crescendo; în progresie (aritmetică; geometrică).

V. adăugare, dimensiune, dispersare, includere, înălțime, lățime, lungime, măsurare, mulțime.

134. CUNOAȘTERE

Subst. Cunoaștere, cunoștință, proces de cunoaștere, reflectare. Cunoaștere empirică, cunoaștere senzorială; cunoaștere intuitivă; cunoaștere practică; cunoaștere teoretică; cunoaștere științifică. Senzație, percepție, percepere, apercepție. Intuiție, intuire; înțelegere, pricepere. Descoperire, sesizare, aflare, găsire, dezvăluire, revelare, revelație; pătrundere, comprehensiune *(livr.)*, aprofundare. Învățare, instruire; informare. Studiere, cercetare, investigare, investigație. Idei, concepții, mentalități. Știință, informație, cunoștințe, erudiție, cultură, omniscienţă *(rar)*, polimatie *(rar)*. Teoria cunoașterii, gnoseologie. Cognoscibilitate *(filoz.)*; gnosticism; perceptibilitate. Empirism; senzualism; intuiționism; apriorism; aposteriorism. Agnosticism. Cunoscător, știutor, expert, specialist. Empirist; senzualist. Agnostic.

Adj. Cunoscător, știutor; conștient. Învățat, instruit; informat. Senzitiv, senzorial, senzualist; empiric, empirist, intuitiv. Perceptiv, aperceptiv. Receptiv. Cognoscibil *(filoz.)*, perceptibil, sesizabil. Cunoscut, știut. Cognitiv *(livr.)*, gnoseologic. Agnostic; gnostic.

Vb. A cunoaște, a afla, a dobîndi cunoștințe; a ști, a avea (a poseda) cunoștințe. A învăța, a (se) instrui; a (se) informa. A reflecta, a percepe, a simți, a recepționa. A descoperi, a dezvălui, a revela; a pătrunde, a apro-

Scanned with OKEN Scanner

funda; a cerceta, a investiga. A pricepe, a înțelege, a cuprinde cu mintea, a sesiza, a intui.

V. **căutare, descoperire, educație, erudiție, experiență, filozofie, gîndire, informație, intuiție.**

135. CURAJ

Subst. Curaj, îndrăzneală, îndrăznire *(înv.)*, intrepiditate *(livr.)*, aplomb *(livr.)*, cutezanță, cutezare *(rar)*, temeritate, încumetare, neînfricare, neînfricoșare, nefrică *(rar)*, bărbăție, vitejie, eroism; voinicie *(pop.)*, cavalerism, bravură, înfruntare, bravadă, desfidere *(rar)*, desfid *(înv.)*, sfidare. Spirit de sacrificiu. Faptă eroică, faptă de vitejie, faptă vitejească, act de curaj, ispravă. Fermitate, hotărîre, tărie, neclintire *(fig.)*, dîrzenie. Erou, viteaz, cutezător, voinic, voinicel *(dim.)*, voinicuț *(dim.)*, voinicaș, vultur *(fig.)*, șoim *(fig.)*, șoiman *(fig.)*, leu *(fig.)*. Vitejime *(rar)*, voinicime *(pop.)*.

Adj. Curajos, îndrăzneț, îndrăznitor *(rar)*, intrepid *(livr.)*, rezolut *(livr.)*, cutezător, temerar, neînfricat, neînfricoșat *(înv.)*, fără teamă, fără frică, tare de înger, viteaz, brav, bărbat *(rar)*, eroic; vitejesc, voinicesc, cavaleresc, bărbătesc. Ferm, tare, neclintit *(fig.)*, dîrz.

Vb. A fi curajos, a fi îndrăzneț, a fi neînfricat; a voinici *(pop.)*, a viteji *(înv.)*, a face vitejii; a îndrăzni, a cuteza, a se încumeta; a lua (a prinde) taurul de coarne. A avea curaj, a nu se teme, a nu se da la o parte, a-și asuma răspunderea, a privi moartea în față, a disprețui moartea, a da dovadă de eroism. A-și face curaj, a prinde curaj, a căpăta curaj, a se îmbărbăta, a se încuraja, a-și lua inima în dinți, a lua (a prinde) foc cu gura. A înfrunta, a brava, a desfide, a sfida. A risca, a-și risca viața, a-și pune capul în joc, a-și risca pielea, a-și băga capul în foc, a se juca cu focul, a se băga singur în gura leului. A încuraja, a îmbărbăta, a însufleți, a da curaj, a face din iepure leu.

Adv. Vitejește, voinicește. Cu curaj, cu îndrăzneală, cu bărbăție, fără frică, fără teamă. (În mod) curajos, vitejesc, eroic; ca un erou, ca un viteaz; ca un leu, ca un tigru.

V. **imprudență, provocare, răzvrătire, stăpînire de sine.**

136. CURĂȚENIE

Subst. Curățenie, puritate, prospețime *(fig.)*; sterilitate *(rar)*. Salubritate. Curățare, curățat, dereticare; măturare, măturat, măturătură; spălare, spălat, spălătură; curățenie generală. Purificare, purificat, primenire, primenit, primeneală. Aerisire, aeriseală, aeraj, ventilație, ventilare. Epurare, epurație, depurație. Dezinfectare, dezinfecție, sterilizare. Filtrare, filtraj *(rar)*, strecurare, strecurat, decantare, decantație, limpezire, limpezeală, limpezit. Deparazitare, deratizare, despăduchere. Periere, periat. Igienă; igienă personală. Mătură, măturea *(dim.)*, măturoi *(augm.)*; perie, periuță *(dim.)*; aspirator; mașină de spălat. Femeie de serviciu, îngrijitoare, menajeră; spălătoreasă; măturător; spălător; lustruitor, lustragiu; sterilizator. Curățătorie; spălătorie.

Adj. Curat, curățel *(dim.)*, imaculat, pur, purificat, proaspăt, prospețel *(dim.)*; alb, strălucitor, nepătat, fără pete; ca roua; îngrijit, primenit, spălat, spălățel *(fam.)*; filtrat, limpede, limpid *(livr.)*, limpezit; strecurat; sterilizat, steril. Igienic; salubru. Curățitor, purificator; filtrant; lavabil, epurativ, depurativ, depurator.

Vb. A curăța, a face curățenie, a face curat, a deretica, a face ordine, a face rînduială; a mătura, a da (a curăța) cu mătura, a rîni *(reg.)*, a răcă-

lui *(reg.)*. A spăla, a la *(pop.)*, a leșia *(rar)*. A aerisi, a ventila. A da cu peria, a șterge de..., a da cu aspiratorul. A epura, a strecura, a filtra, a purifica. A deparazita; a deratiza; a dezinfecta; a steriliza; a despăduchea. A decanta, a limpezi, a clăti, a clătări *(reg.)*.

V. **spălare**.

137. CURBĂ

Subst. Curbă, linie curbă, curbură, curbare, arc, arcuire, arcuitură, cambrare, cambrură *(rar)*, încovoiere, încovoială, încovoietură, îndoire; îndoitură. Cot, cotitură, întorsură *(rar)*, întorsătură, viraj, cotire, cotiș *(rar)*. Ondulație, ondulare, ondulozitate *(rar)*, buclă, cută, unduire; șerpuire, șerpuială *(rar)*, sinuozitate; meandru; întortochere, întortochetură, serpentină, șerpuitură. Sinusoidă. Coardă, arcadă, arcatură, boltă, boltiță *(dim.)*, boltișoară, boltire, boltitură; parabolă; paraboloid; hiperbolă *(mat.)*. Semicerc; arc de cerc. Circumferință, cerc, curbă închisă; circumvoluție *(rar)*; răsucire, spirală. Elipsă; concavitate, convexitate.

Adj. Curbat, curb, arcuit, cambrat, arcoidal, arcat *(rar)*, încovoiat, boltit, curbiliniu, îndoit; cotit, meandric, sinuos, sinusoidal, întortocheat, șerpuit, șerpuitor, șerpuind *(rar)*. Ondulat, unduios, ondulator *(rar)*, văluros, vălurat, unduit *(rar)*, ondulos *(înv.)*; buclat, cîrlionțat; parabolic; paraboloid; hiperbolic; eliptic, elipsoidal; circular; rotund; lenticular; semicircular, răsucit, spiral; concav; convex.

Vb. A se curba, a se arcui, a se cambra, a se îndoi, a se încovoia, a se bolti; a face curbe, a coti; a undui, a ondula, a șerpui. A se ondula, a se bucla, a se încîrlionța; a se bomba, a se umfla; a se cocoșa. A curba, a arcui, a cambra, a îndoi, a încovoia, a bolti; a coti, a vira, a întoarce; a ocoli, a face ocol, a înconjura. A ondula, a bucla, a cîrlionța.

V. **cerc, formă, mișcare, rotire**.

138. CURENTE LITERARE

Subst. Curent literar, școală literară, mișcare literară, tendință literară; influențe literare; grupare literară; stil literar. Renaștere. Baroc. Clasicism; neoclasicism. Iluminism, luminism, epoca luminilor. Sentimentalism. Preromantism. Romantism; neoromantism. Sturm und Drang. Naturalism; verism; naturism. Realism; realism antic; realism medieval; realism critic; realism socialist. Proletcultism. Poporanism; gîndirism; junimism; sămănătorism. Modernism, avangardism, decadentism; abstracționism; constructivism; dadaism, dada *(rar)*; ermetism; estetism; expresionism; formalism; futurism; imaginism; letrism; literatura „fluxului conștiinței"; literatura absurdului; literatură existențialistă, existențialism; noul roman; noul val; noua critică; parnasianism; simbolism; suprarealism, surrealism.

Adj. Renascentist; baroc; clasic, clasicizant; neoclasic; iluminist; preromantic; romantic; neoromantic; naturalist, verist; naturist. Realist. Modernist, avangardist, decadent; abstracționist; constructivist; dadaist; expresionist; formalist; futurist; letrist; neoimpresionist; simbolist; suprarealist, surrealist.

V. **artă, literatură**.

139. CURGERE

Subst. Curgere, scursoare *(rar)*, scurgere; curent, curs, curs de apă; torent, șiroi, șuvoi, puhoi, viitură, niagară *(rar)*. Revărsare, revărsătură *(înv.)*, inundare, inundație, înec, potopire *(pop.)*, năpădire, puhoire, potop. Cascadă,

cataractă, duruitoare, urlătoare, săritoare *(înv.)*. Vărsare, vărsat, vărsătură. Fir de apă, izvor, izvoraș *(dim.)*, șipot, șipoțel *(dim.)*, pîriu, pîriiaș *(dim.)*, pîrîuț, izbuc, rîu, rîuleț *(dim.)*, rîușor, fluviu; afluent. Canal, rigolă, jgheab, jghebuleț *(dim.)*, țurloi *(pop.)*, țurțur, jilip, uluc, lăptoc, țeavă, scoc, burlan, urloi *(pop.)*, conductă, apeduct; ecluză; scursură, canal de scurgere; dren; făgaș, albie, vale, oreav *(reg.)*, scursură, matcă, pat; șanț, zăgaș *(înv.)*. Fîntînă arteziană, țîșnitoare *(pop. și fam.)*, havuz. Picurare, picuriș *(rar)*; prelingere. Infiltrare, infiltrație. Drenare, drenaj. Erupție, izbucnire, țîșnire, țîșnitură, jet. Fluiditate.

Adj. Curgător; fluid; năvalnic, potopitor *(pop.)*. Inundat, potopit *(pop.)*, înecat, năpădit de apă; revărsat, ieșit din albie (din matcă).

Vb. A curge, a se scurge; a se prelinge, a se scurge încet, a curge domol. A picura, a pica, a picui *(reg.)*. A se vărsa, a ieși din albie, a se revărsa, a inunda, a potopi *(pop.)*, a puhoi *(rar)*, a șiroi, a curge șiroi, a gîlgîi. A țîșni, a izbucni, a erupe. A se infiltra.

V. apă, ape curgătoare, coborîre, mișcare.

140. CURIOZITATE

Subst. Curiozitate, sete de cunoaștere, dorință de a afla, interes, curiozitate științifică; curiozitate nesănătoasă (bolnăvicioasă, maladivă), indiscreție. Zel, ardoare, ardență *(livr.)*, neliniște. Întrebare. Atenție, concentrare. Căutare, cercetare, scrutare, scotocire, tatonare, sondare *(fig.)*, investigare, studiere. Iscodire, iscodeală, iscodenie *(rar)*, spionare, spionaj.

Adj. Curios, interesat, atent, pătrunzător *(fig.)*, scrutător, iscoditor, numai ochi și urechi, studios; indiscret, care își vîră nasul peste tot, băgăreț *(fam.)*, băgăcios *(fam.)*.

Vb. A fi curios, a manifesta curiozitate, a muri de curiozitate, a manifesta interes, a fi atent, a fi numai ochi și urechi, a fi interesat, a căuta, a cerceta, a scruta, a tatona, a sonda *(fig.)*, a examina; a-și băga nasul în toate (peste tot), a trage cu urechea, a asculta pe la uși, a se băga unde nu-i fierbe oala, a se băga ca musca-n lapte, a căsca gura, a sta cu gura căscată. A iscodi, a spiona.

V. atenție, cunoaștere, informație.

141. CUVÎNT

Subst. Cuvînt, cuvințel *(dim.)*, termen, verb *(livr.)*, vocabulă *(livr.)*, vorbă, vorbuliță *(dim.)*, vorbușoară *(pop.)*, vorbișoară *(pop.)*, vorbuță *(reg.)*, zicere, spusă, expresie; glose. Cuvînt simplu; cuvînt compus; cuvînt primitiv; cuvînt derivat, derivat; cuvînt-matcă; cuvinte înrudite. Onomatopee; interjecție. Lexem; semantem *(lingv.)*; semem; sem. Cuvînt monosemantic; cuvînt polisemantic. Nume, termen, denumire; nume propriu; nume comun; apelativ; supranume; poreclă; antroponim; toponim, toponimic; hidronim; oronim; etnonim. Cuvînt împrumutat, neologism, barbarism; franțuzism; galicism; germanism; grecism; italienism; latinism; maghiarism, ungurism *(rar)*; rusism; rutenism; sîrbism; slavonism; turcism. Cuvînt autohton; neaoșism. Arhaism. Regionalism. Argotism; jargonism. Cuvînt (termen) dialectal. Sinonim; antonim; omonim; paronim. Formarea cuvintelor, derivare; compunere. Familie

Scanned with OKEN Scanner

de cuvinte. Lexic, vocabular. Dicționar, dicționăraș *(dim.)*, lexicon *(rar)*, vorbar *(înv.)*, glosar. Lexicologie; etimologie; semasiologie, semantică; semantism; onomasiologie. Lexicografie. Lexicolog; semasiolog, semantician; lexicograf; etimolog, etimologist.

Adj. Lexical; lexematic *(lingv.)*; lexicologic; semasiologic, semantic; monosemantic, polisemantic; etimologic. Lexicografic.

Vb. A rosti (a spune) un cuvînt, a cuvînta; a folosi (a utiliza) un cuvînt; a pronunța un cuvînt; a scrie un cuvînt. A forma un cuvînt, a deriva. A împrumuta un cuvînt, a calchia.

V. **denumire, semn, semnificație.**

D

142. DANS

Subst. Dans, danț *(pop.)*, dănțuire *(pop.)*, dănțuit, joc. Dans ritual, dans sacru, dans magic; dans popular; dans modern; dans de salon; dans de caracter; dans cu temă, dans tematic; dans clasic (academic). Balet. Arta dansului, arta baletului, coregrafie. Dansator, dănțuitor *(pop.)*, jucător *(pop.)*; baiaderă; girl; balerin, balerină, baletist, baletistă. Coregraf; maestru de balet; instructor de dans. Echipă de dansuri, ansamblu de dansuri, formație de dansuri. Seară de dans, serată dansantă, ceai dansant; bal. Dancing *(rar)*; discotecă. Ansamblu de balet, trupă de balet; corp de balet.

Adj. Coregrafic; dansant.

Vb. A dansa, a dănțui *(pop.)*, a juca *(pop.)*, a țopăi *(peior.)*, a executa un dans; a valsa. A invita la dans. A dansa (pe cineva).

V. **artă, artist, dansuri populare.**

143. DANSURI POPULARE

Subst. Horă, joc, dans, dănțuire *(pop.)*, dănțuit. Dansator; jucător *(pop.)*, dănțuitor *(pop.)*. Abrudeanca; alivenci *(reg.)*; alunea; alunească; alunelul; ardeleana; ariciul. Banul Mărăcine; bătuta; bărbuncul *(înv. și reg.)*; breaza; brîul; brîulețul; cadîna verde; ca-la-ușa cortului; capra; călușul; călușarii, călușelul; cărășel; cățeaua; ceata; ciobănașul; ciuleandra; cîrligul; corăbiasca; dorul; drăgaica; feciorească; geamparale; hațegana; hodoroaga; hora miresii; învîrtita; jiana, jienească; mărunta; mocanca, mocănească; nunească; pambrîul; păpușească, pătulul; periniță; pestelcuța; pipărușul; priboiul; pristanda; pristoleanca; purtata; războiul; rîureana; romanul; rustemul; săbărelul; sălcioara; siminicul; sîrba; slănicul; someșana; sultănica; tanganica; tîrna, tîrnoveana; trocăreasa; tropotitura, trapca, tropoțica; țărăncuța; țiitura, țuțănească, țuțuiana, țuțuneasca; voinicească; zoralia.

Vb. A ieși la joc, a ieși la horă; a se prinde în horă, a intra în joc; a dansa, a dănțui *(pop.)*, a juca, a țopăi *(peior.)*, a hori. A invita la dans. A dansa (pe cineva), a juca (pe cineva).

V. **artă, dans.**

144. DAR

Subst. Dar, cadou, oblație *(rar)*, prezent *(înv.)*, pescheș *(înv., pop. și fam.)*, atenție, cinste *(pop.)*, plocon *(fam.)*, ploconaș *(dim., rar)*, danie *(înv.)*, dănuire *(înv.)*, donare, donație, dăruință *(rar)*, dăruire, dăruială *(rar)*, dărușag *(reg.)*; puiul tîrgului; donativum *(ant.)*; rodină *(pop.)*; pomană, miluire. Dotă, zestre, zestrișoară *(dim.)*, zestricică, zestricea. Ofrandă, prinos, jertfă. Hrisov (act) de danie. Dăruitor *(rar)*; donator, dănuitor *(înv.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Dotal, de dăruială, dăruit, dat în dar, de pomană. Darnic, dănos *(rar)*, generos, mărinimos, binefăcător, galant, galanton *(fam.)*, filotim *(înv.)*.

Vb. A dărui, a da, a da în dar, a face un dar, a oferi în dar, a face cadou, a dona, a face o donație, a face danie, a dănui *(înv.)*, a milui *(înv.)*, a-i da cuiva ceva în cinste, a face cinste, a cinsti *(pop.)*; a dota, a înzestra, a da zestre, a da de zestre.

V. **bunătate, dărnicie, omenie, plată, recompensă.**

145. DĂRNICIE

Subst. Dărnicie, galantonie *(fam., rar)*, filotimie *(înv.)*, mărinimie, largheță, generozitate, munificență *(livr.)*. Bunătate, omenie, bunăvoință. Milă, milostenie, milostivire, milosîrdie *(înv.)*, binefacere, pomană, miluire, caritate, filantropie. Filotim *(înv.)*, filantrop, binefăcător.

Adj. Darnic, munificent *(livr.)*, filotim *(înv.)*, mărinimos, galanton *(fam.)*, galant, generos, culant. Bun, omenos, inimos. Milos, milostiv, miluitor *(înv.)*, caritabil, filantropic, binefăcător.

Vb. A fi darnic, a fi mărinimos, a fi generos, a-și da cămașa de pe el, a-și da (a-și lua) bucățica de la gură, a avea inimă largă. A dărui, a milui *(înv.)*, a face daruri (cadouri), a da ceva cu mîneci largi, a da ceva cu ocaua lui Cuza, a-și dezlega punga. A-și face milă, a omeni *(pop.)*, a da (cuiva) de pomană, a milui, a-și face (milă și) pomană cu cineva.

Adv. Cu dărnicie; (în mod) generos, cu generozitate; din milă; de pomană.

V. **bunătate, dar, milă, omenie.**

146. DEFĂIMARE

Subst. Defăimare, ponegrire, ponegreală, denigrare, comeraj *(rar)*, vituperație *(livr.)*, discreditare, dezonoare; blasfemie, calomnie, calomniere, bîrfă *(fam.)*, bîrfit, bîrfeală, bîrfire, ponos *(pop.)*, clevetire *(pop. și fam.)*, cleveteală *(pop. și fam.)*, clevetă *(înv.)*. Jignire, ofensă, ofensare, apostrofă, insultă, insultare, hulă *(pop.)*, hulire *(pop.)*, vorbă grea, ocară *(pop.)*, ocărîre *(rar)*, injurie, înjosire, umilire, umilință, ultragiu, ultragiere. Defăimător, difamator *(franțuzism)*, denigrator, detractor *(livr.)*, calomniator, hulitor, ponegritor, clevetitor, clevetici, bîrfitor, infamator *(rar)*, criticant *(rar)*, mahalagiu, mahalagioaică, mahalagiță *(reg.)*. Gurile rele.

Adj. Defăimător, infamator *(rar)*, infamant, difamant *(franțuzism)*, ponegritor, denigrator, calomniator, calomnios, bîrfitor, batjocoritor. Jignitor, ofensator, ofensant *(rar)*, insultător, hulitor, injurios, înjositor. Defăimat, denigrat, calomniat, bîrfit, terfelit *(fig.)*. Jignit, ofensat, insultat, umilit, înjosit, ultragiat.

Vb. A defăima, a ponegri, a denigra, a vitupera *(livr.)*, a detracta *(livr.)*, a blasfemia *(livr.)*, a discredita, a dezonora, a batjocori, a terfeli *(fig.)*, a calomnia, a vorbi cu păcat, a face (pe cineva) cîrpă de șters, a face pe cineva troacă (albie) de porci; a bîrfi, a ponosi *(înv. și reg.)*, a cleveti *(pop. și fam.)*, a vorbi de rău, a-i scoate (scorni) cuiva nume, a da pe cineva prin tîrg, a scorni minciuni, a-i scoate cuiva cîntece, a împroșca (a azvîrli) cu noroi în cineva, a tîrî în noroi, a lega tinicheaua de coada (cuiva). A jigni, a ofensa, a insulta, a aduce o jignire (o ofensă, o insultă), a huli *(pop.)*, a ocărî *(pop.)*, a umple pe cineva de bogdaproste, a porcăi *(fam.)*, a înjosi, a ultragia, a face de ocară (de vorbă, de rîs), a înjura, a da (a lua) în tărbacă (tărbăceală); a se alege cu ocări, a se umple de bogdaproste, a intra în gura lumii.

Scanned with OKEN Scanner

Adv. (În mod) defăimător, calomnios, insultător.

V. batjocură, blestem, discreditare, dispreț, neprincipialitate, ofensă, provocare, umilință.

147. DEFECT

Subst. Defect, defectuozitate *(rar)*, lipsă, deficiență, neajuns, carență, scădere, lacună *(fig.)*, slăbiciune *(fig.)*, cusur, hibă *(reg.)*, viciu, tară, racilă *(livr., fig.)*, beteșug *(pop., fig.)*, meteahnă *(pop.)*, imperfecțiune, nedesăvîrșire *(rar)*. Defecțiune, defectare, pană, scurt circuit, deranjament, dereglaj, dereglare, stricare, stricăciune, deteriorare. Dezavantaj, inconvenient.

Adj. Defect, defectat, stricat, degradat, uzat, deteriorat; defectuos, vicios; imperfect, cu defecte, cu lipsuri, cu neajunsuri, deficient.

Vb. A fi defect. A se defecta, a se deregla, a se strica, a se uza, a se degrada, a se deteriora; a defecta, a deregla, a strica, a deteriora, a degrada.

V. dezordine, eroare, imoralitate.

148. DEFORMARE

Subst. Deformare, deformație, diformitate, anamorfoză; contorsiune, distorsiune; asimetrie, disproporție. Strîmbare, scîlciere, îndoire, îndoitură, încovoiere, încovoială, încovoietură, strîmbătură; sucire, răsucire, încolăcire, încîrligare. Deviere, abatere, defect, denaturare; alterare, stricare, stricăciune. Urîțire, pocire, desfigurare; mutilare, schilodire, sluțire, schilodeală, schimonoseală, schimonositură, schimonosire; automutilare. Anomalie, malformație *(med.)*, monstruozitate, hidoșenie. Monstru, pocitanie, sluțenie, sluție *(rar)*, sluțitură, pocitură. Caricatură.

Adj. Deformat, diform, inform, amorf, fără formă; asimetric; neregulat. Strîmb, strîmbat, îndoit, încovoiat, încîrligat; sucit, contorsionat, răsucit; încolăcit, încovrigat. Stricat, alterat, pocit, urîțit; urît, hidos, hîd, slut, schimonosit, scîlciat, desfigurat, sluțit, mutilat, schilodit, infirm; automutilat; șchiop, olog; cocoșat, ghebos, gîrbov, gîrbovit, încovoiat, adus de șale; burtos, burticos *(rar)*, burduhos, burduhănos *(fam.)*, pîntecos; ciung, ciunt, schilod, schilav *(înv. și pop.)*, schilăvos *(înv.)*, estropiat, ciolac *(reg.)*; clăpăug; năsos, botos. Anormal, monstruos. Caricatural.

Vb. A deforma, a strîmba, a îndoi. A strica, a deteriora, a altera, a denatura. A suci, a răsuci, a încovoia, a încîrliga, a încolăci. A urîți, a poci, a desfigura, a scîlcia, a mutila, a sluți, a schilodi, a schilăvi *(înv. și pop.)*, a ciunti. A se deforma, a se strîmba, a se strica, a se altera, a se denatura. A se urîți, a se poci, a se schimonosi; a se automutila. A se îndoi, a se încovoia, a se încîrliga, a se încîrjoia *(reg.)*; a se schilodi, a se schilăvi *(înv. și pop.)*, a rămîne schilod; a se cocoșa, a se gheboșa, a se gîrbovi; a deveni (a rămîne) șchiop; a șchiopa, a șchiopăta.

V. infirmitate, obezitate, urîțenie.

149. DEMNITATE

Subst. Demnitate, dignitate *(rar)*, onoare, prestigiu, autoritate, vază, prestanță; gravitate, sobrietate, seriozitate. Renume, reputație, nume (bun), faimă, celebritate; glorie, fală, mărire, slavă. Valoare, preț, merit. Însemnătate, importanță. Respect, respectabilitate, respectare, stimă, cinste, cinstire, onorabilitate *(rar)*, prețuire, considerație, deferență, condescendență. Mîndrie, amor propriu.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Demn, onorabil, prestigios, de prestigiu, de vază, cu autoritate, autoritar, impunător, cu prestanță; grav, serios, sobru, solemn. Ales, distins, renumit, cu renume, cunoscut, numit *(înv.)*, vestit, marcant, cu reputație, reputat, faimos, celebru; plin de glorie, glorios, preamărit, slăvit. Valoros, de preț, merituos. Însemnat, important, de vază. Respectabil, onorabil, stimabil, vrednic de stimă; respectat, stimat, cinstit. Respectuos, reverențios, deferent, condescendent. Mîndru, fudul.

Vb. A fi demn; a se purta cu demnitate, a avea o comportare demnă. A se respecta, a-și păstra demnitatea, a-și cunoaște valoarea, a avea sentimentul propriei demnități. A cuceri (a cîștiga) prestigiu (respect, reputație). A fi prețuit (respectat, apreciat). A respecta, a stima, a cinsti, a prețui, a aprecia, a onora, a face cinste (cuiva), a face onoare (cuiva).

Adv. Cu demnitate, cu prestanță, cu respect, cu stimă; cu cinste, cu prețuire, cu considerație.

V. **cinste, glorie, importanță, reputație, respect.**

150. DENSITATE

Subst. Densitate, consistență, desime; soliditate, tărie, duritate; concentrare, concentrație; condensare, condensație, comprimare, conglutinare *(rar)*, conglutinație, îndesare, îndesire, presare, presat, tasare, învîrtoșare; consolidare, întărire; solidificare, osificare, osificație, petrificare, cristalizare; gelatinizare; coagulare, închegare, prindere. Coerență, coeziune, aderență, inseparabilitate, impermeabilitate, impenetrabilitate. Densimetru, consistometru, areometru. Presă; teasc. Condensator. Densimetrie.

Adj. Dens, consistent, concentrat, des, îndesat, compact, coerent; solid, dur, vîrtos, tare; condensat, comprimat; închegat, coagulat, întărit, solidificat, învîrtoșat, învîrtojit *(reg.)*, îngroșat, prins; înghețat, împietrit, pietrificat, osificat; presat, bătătorit, bătut, bătucit; impermeabil, impenetrabil. Condensabil, comprimabil. Densimetric.

Vb. A deveni dens, a se îndesa, a se îndesi, a se condensa, a se comprima, a se contracta, a se strînge; a se concentra; a se întări, a se solidifica, a se învîrtoșa, a se îngroșa, a se face vîrtos, a se prinde, a se coagula, a face cheaguri, a prinde cheag, a se închega; a îngheța; a se petrifica, a se osifica. A face (mai) dens, a conglutina *(rar)*; a condensa, a concentra, a comprima; a întări, a solidifica, a învîrtoșa, a îngroșa; a presa, a apăsa, a îndesa, a îndesi, a bătători, a bătuci.

V. **coeziune.**

151. DENUMIRE

Subst. Denumire, denominație *(livr.)*, apelațiune *(rar)*, numire, intitulare; poreclire, supranumire. Nume, denumire, titlu; nume comun, apelativ; nume propriu. Nume de persoană, antroponimic. Nume, nume de familie, poreclă *(înv. și reg.)*, nume patronimic; nume matronimic; prenume, nume mic, nume de botez; poreclă, supranume, agnomen, cognomen; criptonim, pseudonim; scenonim; stigmonim. Onomasticon. Etnonim. Antroponim. Hidronim; oronimic; toponim, toponimic. Onomasiologie; antroponimie, antroponomastică, onomastică, onomatologie; oronimie; toponimie, toponomastică.

Adj. Denumit, numit, intitulat; poreclit, supranumit, zis. Denominativ. Onomasiologic; antroponimic, antroponomastic, onomastic; toponimic.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A denumi, a numi, a porecli *(înv. și reg)*, a boteza, a intitula, a da (a pune) un titlu; a porecli, a da o poreclă, a supranumi, a-i zice. A se numi, a purta numele..., a avea numele..., a se chema, a se intitula, a purta titlul... .

V. **cuvînt, semn.**

152. DEOSEBIRE

Subst. Deosebire, osebire *(înv. și pop.)*, distincție, distingere, discriminare, discriminațiune *(rar)*, diferență, diferențiere, nepotrivire, neasemănare; inegalitate, disproporție; discrepanță, dezacord, distonanță, disonantă *(muz.)*, disparitate *(livr.)*, divergență, incompatibilitate; polaritate, contrarietate, opoziție, contrast, antiteză; antonimie; antonim. Contrariu, antipod, pol opus. Disensiune, dezacord, contrariere; contradicție, antagonism. Varietate, variație, eterogenitate, diversitate, diversificare, felurime. Specific, notă aparte, trăsătură distinctivă, specificitate, nuanță; originalitate, irepetabilitate, unicitate, unicat.

Adj. Deosebit, osebit *(înv. și pop.)*, diferit, distinct; discriminatoriu, discriminant *(rar)*; felurit, divers, variat, eterogen, distonant, divergent, contrastiv, contrastant; contrar, advers, adversativ, opus, opozit *(înv.)*, antitetic, incompatibil, antagonist, antagonic. Specific, caracteristic, propriu, special, particular, unic, irepetabil, original, neasemănat, fără seamăn, neasemuit; inegalabil, incomparabil, distinctiv, caracteristic.

Vb. A se deosebi, a se osebi *(înv. și pop.)*, a se distinge, a diferi, a se diferenția, a fi diferit, a nu semăna, a nu se asemăna, a nu avea (nici o) asemănare, a nu avea nimic comun. A distona, a fi în dezacord, a fi în discordanță, a discorda, a nu se armoniza, a nu se potrivi, a nu concorda, a nu avea nici în clin, nici în mînecă cu cineva. A se opune, a contrasta, a se contrazice; a se diversifica, a varia, a feluri *(înv.)*. A deosebi, a osebi *(înv. și pop.)*, a distinge, a diferenția, a face distincție, a face deosebire, a discrimina; a opune, a pune față în față; a diversifica, a varia.

Adv. În mod diferit, în chip deosebit; altfel, în alt fel; altcum, altcumva; ca de la cer la pămînt; în opoziție, în contrast cu... .

V. **dezacord, diversitate, opoziție, originalitate, relație, specific.**

153. DEPĂRTARE

Subst. Depărtare, îndepărtare, distanță; distanțare, îndepărtare, rămînere în urmă. Abatere, deviere, deviație. Separare, izolare, despărțire, desprindere, despreunare *(pop.)*, detașare. Risipire, împrăștiere, diseminare, răsfirare, rărire, rărit. Lungime, întindere, spațiu, interval; distanță mare, cale de o poștă, drum fără sfîrșit, cale lungă, distanță astronomică; zări îndepărtate; spațiu nesfîrșit, nesfîrșire, nesfîrșit. Sfîrșitul pămîntului, capătul lumii (pămîntului).

Adj. Depărtat, îndepărtat, distant *(rar)*; izolat, spațiat, rărit, detașat, despărțit, separat. Nesfîrșit, fără sfîrșit, infinit, interminabil.

Vb. A fi departe, a fi la (mare) distanță, a sta departe. A se depărta, a se îndepărta, a se distanța. A pleca, a pleca în larg, a pleca la drum lung, a pleca peste nouă mări și nouă țări. A se separa, a se izola, a se despărți, a se despreuna *(pop.)*, a se detașa. A se risipi, a se împrăștia, a se disemina, a se răsfira. A se abate, a devia. A se pierde în zare, a se pierde din vedere, a dispărea din fața ochilor, a se mistui în zare, a se topi ca noru-n zare. A depărta, a îndepărta, a ține la distanță. A abate, a devia. A separa, a izola, a despărți, a detașa; a risipi, a împrăștia.

Adv. Departe, depărtișor *(dim.)*, depărcior *(reg.)*, în zare; de departe, din depărtare, din depărtări; în depărtare, la distanță; dincolo, acolo, aiurea; în lumea largă; la dracu-n praznic, unde a dus mutu iapa, peste (nouă) mări

și (nouă) țări, la capătul pămîntului (lumii), la muma dracului, unde și-a înțărcat dracul copiii, unde și-a spart dracul opincile, unde și-a pierdut dracul opincile.

V. **dimensiune, dispariție, dispersare, fugă, lungime, separare.**

154. DEPENDENȚĂ

Subst. Dependență, lipsă de independență, atîrnare *(înv.)*; supunere, subordonare, docilitate, ascultare, obediență *(livr.)*, smerire *(înv.)*; conformism; cedare, renunțare. Ploconire, ploconeală, plecăciune, umilire, căciulire. Lipsă de voință, voință slabă. Lipsă de inițiativă.

Adj. Dependent, lipsit de independență; servil, supus, plecat, smerit, subordonat, docil, ascultător, obedient *(livr.)*; conformist. Nehotărît, lipsit de voință.

Vb. A fi dependent, a depinde de..., a fi la cheremul (la voia) cuiva, a fi la discreția cuiva; a fi supus, a se supune, a se smeri, a-și pleca capul (fruntea, grumazul, genunchiul), a fi subordonat, a ajunge (a cădea, a intra, a începea) pe mîna cuiva, a cădea în palma cuiva, a fi la remorca cuiva, a fi la bunul plac al cuiva, a fi prada cuiva, a fi la deriva cuiva, a cădea (a începea) în ghearele (în gheara) cuiva, a fi la edecul cuiva, a ajunge (a fi) slugă la dîrloagă, a fi în solda cuiva, a fi sub papuc, a fi în palma cuiva, a fi docil, a asculta; a se conforma; a ceda, a se ploconi. A subordona, a dispune de cineva, a avea pe cineva la mînă, a avea pe cineva la cheremul său, a avea drept de viață și de moarte asupra cuiva, a stăpîni; a purta (a învîrti, a juca) pe cineva pe degete, a ține în frîu.

V. **asuprire, servilism, umilință.**

155. DEPOSEDARE

Subst. Deposedare, luare, privare, privațiune *(livr.)*, frustrare. Înstrăinare, confiscare, sechestrare, sechestru; poprire. Expropriere, dezmoștenire. Prădare, pradă, prădat, prădăciune *(pop.)*, răpire, răpitură *(rar)*, spoliere *(livr.)*, spoliație *(livr.)*, furt, furat, furătură *(rar)*, furtișag, vămuială *(fig.)*, vămuire *(fig.)*, hoție, hoțomănie, hoțit *(rar)*; jaf, jefuire, jefuit, jecuire, tîlhărie. Jecmăneală, dijmă, dijmuire, dijmuit, dijmuială *(rar)*, despuiere, stoarcere *(fig.)*, extorcare, extorsiune *(rar)*, secătuire; exploatare. Sustragere, delapidare, deturnare, fraudă, fraudare, defraudare. Expropriator; exploatator; jefuitor, jacaș *(reg.)*, jăpcan *(rar)*, spoliator *(livr.)*. Răpitor, prădător *(rar)*, hoț, furător, fur *(înv.)*, tîlhar, tîlhăroi *(augm.)*. Delapidator, defraudator. Expropriat, dezmoștenit, exploatat.

Adj. Frustrator, privativ *(livr.)*, păgubitor, prădalnic, răpitor, furător *(rar)*, jefuitor, exploatator. Hoțesc, tîlhăresc. Expropriat, dezmoștenit, despuiat, jefuit, prădat, păgubit, defraudat, înstrăinat; exploatat.

Vb. A deposeda, a lua (cuiva ceva), a lipsi (pe cineva de ceva), a priva *(livr.)*, a spolia *(livr.)*, a frustra; a înstrăina, a frauda, a delapida, a sustrage, a deturna. A dezmoșteni, a expropria. A confisca, a sechestra, a pune sechestru, a popri. A prăda, a răpi, a fura, a vămui *(fig.)*, a jefui, a jecmăni, a sărăci, a despuia, a extorca, a dijmui *(peior.)*, a stoarce *(fig.)*, a dezbrăca *(fig.)*, a lăsa gol (pușcă), a lua și cămașa (de pe cineva), a lăsa pe cineva brebenel; a stoarce pe cineva de bani, a lăsa pe cineva lefter; a ruina *(fig.)*, a aduce (a duce, a lăsa) pe cineva la sapă de lemn, a lăsa (pe cineva) sărac lipit pămîntului; a lua cu japca, a-i lua cuiva (și) bucățica de la gură, a scoate pe cineva în capăt, a-i lua (a-i vinde) cuiva și cenușa din vatră, a lăsa pe cineva scîndură (ca scîndura), a-i lua cuiva pielea (șapte, nouă piei), a suge pe cineva pînă la măduvă, a lăsa

Scanned with OKEN Scanner

muritor de foame, a lăsa pe cineva pe drumuri (în brațele mizeriei). A ajunge sărac, a rămîne fără nimic, a ajunge la lulele, a rămîne numai cu pielea, a rămîne cu ața mămăligii, a rămîne de dîrvală, a rămîne pe drumuri, a nu avea unde să-și pună capul, a ajunge la sapă de lemn.

V. **asuprire, hoție, sărăcie.**

156. DESĂVÎRȘIRE

Subst. Desăvîrșire, terminare, realizare, executare, execuție, îndeplinire, înfăptuire, săvîrșire, isprăvire, sfîrșire, sfîrșit, definitivare, definitivat *(rar)*, întregire, încheiere, încheiat, finalizare, final, fine *(livr.)*, capăt, isprăvit, isprăvenie *(pop.)*, finisare, finisaj. Împlinire, rezultat final, consecință, efect, concluzie, deznodămînt, urmare, clarificare, soluționare. Capăt, margine, limită, punct terminus. Perfecționare, îmbunătățire, optimizare; perfecțiune, sublimitate *(rar)*, ideal, idealitate *(rar)*. Plenitudine, deplinătate, integralitate, întregime, totalitate. Maturitate; maturizare, maturare *(livr.)*. Punct culminant, culminare, culminație, culme *(fig.)*, vîrf *(fig.)*, încununare *(fig.)*, încoronare *(fig.)*, apogeu, grad maxim.

Adj. Desăvîrșit, realizat, săvîrșit *(fig., înv.)*; deplin, plenar *(livr.)*; întregit, dus (pînă) la capăt, încheiat, împlinit, finisat. Definitiv, final, de încheiere, conclusiv; ultim, culminant. Îmbunătățit, perfecționat, deplin, matur; perfect, ideal, sublim. Complet, întreg, întreg întreguleț *(fam.)*, întreg întreguț *(fam.)*, total, integral. Matur, maturizat.

Vb. A desăvîrși, a termina, a realiza, a îndeplini, a săvîrși, a înfăptui, a executa, a încheia, a sfîrși, a fini *(înv.)*; a definitiva, a finaliza, a isprăvi, a încorona *(fig.)*, a încununa *(fig.)*, a duce pînă la capăt, a duce la bun sfîrșit, a perfecta, a scoate la capăt, a da de capăt, a pune punct, a da gata; a rezolva, a soluționa, a descurca ițele, a tăia nodul gordian, a pune punctul pe i, a găsi buba (hiba), a pune capac la toate, a adăuga ultima picătură. A întregi, a împlini, a desăvîrși. A (se) maturiza, a (se) matura *(livr.)*. A perfecționa, a îmbunătăți, a finisa. A culmina, a ajunge la apogeu, a atinge culmea. A se isprăvi, a se termina, a se realiza, a se sfîrși, a se împlini, a se desăvîrși, a se încheia, a se finaliza.

Adv. Pînă la capăt; pe terminate, pe sfîrșite; la apogeu, la culme; maximum; în final, în fine *(livr.)*, (pe) de-a-ntregul, în întregime, de tot. În mod desăvîrșit, la perfecție.

V. **acțiune, maturitate, sfîrșit, superlative.**

157. DESCOMPUNERE

Subst. Descompunere, destrămare, dezmembrare, dezarticulare, dezarticulație; dezintegrare, fisiune, fisionare, dezagregare, dizolvare. Împărțire, împărțeală, divizare, diviziune, fărîmițare. Divizibilitate. Desfacere, desfăcut, despărțire, demontare, demontat. Electroliză; hidroliză. Analiză, analizare; disecare, disecție. Distrugere, sfărîmare, desființare, devastare, mistuire, mistuială *(rar)*. Stricare, putrefacție, putrefiere *(livr.)*, putrezire, putregăire *(rar)*, putrezeală, rîncezire, rîncezeală; alterare; ruginire; mucegăire, mucezeală, mucezire. Putregai, putrejune *(înv.)*; rugină, ruginitură; cangrenă. Cadavru, leș, mortăciune, hoit, stîrv, putreziciune, putrezime *(rar)*, putreziturâ *(rar)*, putriditate *(livr.)*. Alterabilitate.

Adj. Descompus, destrămat, dezarticulat, dezintegrat, dezagregat, dizolvat. Împărțit, desfăcut, despărțit, fărîmițat; distrus, sfărîmat, desființat. Stricat, alterat, putred, putrid *(livr.)*, putrezit, putrescent *(livr.)*, putregăit *(rar)*,

Scanned with OKEN Scanner

putregăios *(pop.)*; mucezit, mucegăit; ruginit; rînced, rîncezit. Alterabil, putrescibil *(livr.)*, putrefiabil *(livr.)*. Fisionabil; divizibil; demontabil.

Vb. A se descompune, a se diviza, a se divide, a se destrăma, a se desface, a se dezmembra, a se dezarticula; a se dezintegra, a se dezagrega, a se dizolva. A se fărîmița, a se sfărîma, a se distruge, a se mistui. A se strica, a se altera, a putrezi, a mucegăi, a mucezi, a putregăi *(rar)*, a rugini, a se putrefia *(livr.)*, a intra în putrefacție, a se cangrena. A descompune, a destrăma, a dezorganiza, a dezmembra, a dezarticula; a dezintegra, a fisiona, a dezagrega, a dizolva. A împărți, a diviza, a divide, a îmbucăți, a face bucăți, a fărîmița. A desface, a demonta. A distruge, a nimici, a sfărîma, a desființa, a devasta, a mistui.

V. **dezordine, dispersare, distrugere, moarte, separare.**

158. DESCOPERIRE

Subst. Descoperire, revelație, revelare, dezvăluire, aflare, dezlegare, identificare, găsire, detectare; invenție, inventare, inovație, inovare, înnoire, novație *(rar)*, creație. Cercetare, explorare, investigare, căutare. Creativitate, ingeniozitate, inventivitate. Descoperitor, inventator, inventor *(înv.)*, explorator, căutător, creator, inovator, novator *(livr.)*, cercetător. Deschizător de drumuri *(fig.)*, pionier *(fig.)*, fondator, întemeietor. Detectiv.

Adj. Inovator, novator *(livr.)*, înnoitor *(rar)*, creator. Inventiv, ingenios; perspicace, clarvăzător, pătrunzător; revelator. Descoperit.

Vb. A descoperi, a dezvălui, a revela, a detecta, a afla *(pop.)*, a găsi, a da de ceva, a dezlega, a scoate la iveală, a da la iveală, a scoate la lumină, a arunca o rază de lumină, a ridica vălul (de pe ceva). A inventa, a face o invenție, a inova, a înnoi; a concepe, a crea, a zămisli *(fig.)*, a plăsmui. A cerceta, a explora, a căuta, a investiga.

V. **căutare, cunoaștere, imaginație, nou.**

159. DESCRIERE

Subst. Descriere, descripție *(rar)*, caracterizare, prezentare, evocare, evocație *(rar)*, înfățișare, zugrăvire *(fig.)*, zugrăveală *(fig., rar)*, conturare *(fig.)*, reprezentare, reflectare *(fig.)*, oglindire *(fig.)*; portretizare; creionare, schițare. Povestire, povestit *(rar)*, relatare, expunere, expozeu, narațiune, narare, istorisire; biografie, curriculum vitae; monografie. Fabulație, afabulație. Tablou *(fig.)*, imagine, portret. Descriptivism. Povestitor, povestar *(reg.)*, povestaș *(reg.)*, narator *(livr.)*.

Adj. Descriptiv, evocator, evocativ, narativ, expozitiv, oglinditor *(fig., rar)*; portretistic. Descriptibil, evocabil.

Vb. A descrie, a reprezenta, a prezenta, a evoca, a înfățișa, a schița, a zugrăvi *(fig.)*, a picta *(fig.)*, a contura *(fig.)*, a caracteriza; a portretiza; a creiona, a schița. A povesti, a nara *(fig.)*, a relata, a istorisi; a reproduce, a reda, a reflecta *(fig.)*, a oglindi *(fig.)*.

V. **autor, carte, literatură, proză, scriere, tablou.**

160. DESFRÎU

Subst. Desfrîu, desfrînare, dezmăț, deșănțare, destrăbălare; corupție, depravare, depravațiune, imoralitate, amoralitate, amoralism, stricăciune, perdiție; decădere, degradare, pierzanie *(pop.)*, prăbușire *(fig.)*, periciune *(înv., fig.)*. Viciu *(fig.)*, perversitate, perversiune, pervertire. Frivolitate, libertinaj; senzualitate, senzualism, erotism, erotomanie, nimfomanie, libi-

Scanned with OKEN Scanner

dinozitate, lascivitate; promiscuitate; pornografie, obscenitate. Orgie, bacanală *(fig.)*, saturnalii *(fig.)*. Prostituție, prostituare. Om decăzut, desfrînat, stricat, pervers, satir, ruſian *(livr.)*. Erotoman; nimfomană. Femeie stricată, stricată, desfrînată, perversă, prostituată. Bordel, casă de toleranță, casă de prostituție, lupanar.

Adj. Desfrînat, ruſianesc *(rar)*, dezmățat, destrăbălat, deșănțat, depravat, imoral, amoral, stricat, corupt; decăzut, degradat, descompus *(fig.)*. Vicios, viciat *(fig.)*, pervers, pervertit. Frivol, libertin, ușuratic, senzual, libidinos, erotoman, lasciv; promiscuu *(livr.)*, pornografic, obscen, trivial, indecent; orgiac *(rar)*, orgiastic *(livr.)*. Stricător, corupător. Coruptibil, viciabil.

Vb. A trăi în desfrîu, a duce o viață desfrînată, a fi desfrînat, a sări peste garduri; a se dezmăța, a se deșănța *(rar)*, a se destrăbăla, a se desfrîna *(rar)*, a se deprava, a se strica, a-și face de cap, a se perverti, a se vicia *(fig)*; a se prostitua. A strica, a corupe, a deprava, a vicia, a perverti, a duce la desfrîu, a duce la perdiție, a prostitua. A se ține de orgii.

Adv. (În mod) imoral, desfrînat, deșănțat.

V. **imoralitate.**

161. DESTĂINUIRE

Subst. Destăinuire, confidență, încredințare, mărturisire, mărturisanie *(înv.)*, confesiune, spovedanie, spovadă *(reg.)*, spovedire. Depoziție, mărturie, declarație, recunoaștere. Indiscreție, divulgare, trădare. Dezvăluire, descoperire, demascare, deconspirație, deconspirare. Confident. Confesor, duhovnic. Divulgator *(rar)*.

Adj. Confidențial. Indiscret.

Vb. A (se) destăinui, a mărturisi, a încredința, a împărtăși, a se confia *(rar)*, a se confesa, a se spovedi, a se spovădui *(reg.)*, a-și ușura sufletul, a-și spune păsul, a-și vărsa (ușura) năduful, a spune tot ce ai pe suflet, a-și deschide sufletul (inima), a dezlega sacul, a-și vărsa amarul (necazul, veninul, focul), a-și dezlega băierele inimii, a-și ușura inima, a-și răcori inima, a face confidențe. A dezvălui, a descoperi, a dezveli *(fig.)*, a divulga, a da în vileag, a da pe față, a da de gol, a deconspira, a da la iveală, a da la lumină, a face cunoscut.

V. **adevăr, convorbire, încredere, sinceritate.**

162. DESTIN

Subst. Destin, soartă, parte *(pop.)*, orîndă *(pop.)*, triște *(înv.)*, fortună *(livr.)*, fatum *(livr.)*, noroc, șansă, menire, ursită, ursitoare *(înv.)*, scrisa *(pop.)*, dată *(reg.)*, soroc *(reg.)*; predestinare, predestinație, hărăzire, sorocire *(pop.)*, soroceală *(pop.)*, ursire, preursire *(rar)*, sortire, norocire, urseală. Neprevăzut, întîmplare, hazard. Menitor *(înv.)*. Ursitoare, urzitoare *(rar)*, ursoaică *(pop.)*, moire *(la greci)*, parce *(la romani)*. Fatalitate, fatum *(livr.)*; predeterminație; inexorabilitate *(rar)*, implacabilitate; fatalism. Fatalist.

Adj. Destinat, sortit, menit, ursit, preursit *(rar)*, sorocit *(pop.)*, predestinat. Menitor, ursitor. Fatal, fatidic *(livr.)*, predeterminat, inevitabil, ineluctabil; implacabil, inexorabil. Întîmplător, fortuit *(livr.)*, neprevăzut. Fatalist.

Vb. A destina, a hărăzi, a meni, a sorti, a noroci *(pop.)*, a ursi, a preursi *(rar)*, a predestina, a meni, a soroci *(pop.)*.

Adv. Fatalmente, în mod fatal, inevitabil, ineluctabil.

V. **întîmplare, necesitate, prezicerea viitorului.**

Scanned with OKEN Scanner

163. DEZACORD

Subst. Dezacord, discordanță, neînțelegere, nepotrivire, distonanță, notă falsă, stridență. Discordie, dezbinare, divergență; contradicție, opoziție, incompatibilitate, antagonism; conflict, diferend, vrajbă, vrăjmășie, învrăjbire, zîzanie, dihonie *(reg.)*, animozitate, ceartă, disensiune. Controversă, contrazicere, dispută. Nemulțumire, indignare; dezaprobare, dezavuare *(livr.)*, repudiere, protest. Negare, tăgadă, tăgăduială, tăgăduire. Opoziție, opunere, obiecție, critică, împotrivire, respingere, frondă *(fig.)*, disidență, ostilitate; încontrare *(pop.)*, ciocnire *(fig.)*, înfruntare. Cîrteală *(pop.)*, murmur, plîngere, reclamație. Nonconformism. Oponent, opozant, neconformist, nonconformist. Iconoclast; disident. Mărul discordiei.

Adj. Discordant, distonant, nepotrivit, divergent; strident, fals; contrar, contradictoriu, antagonic, antagonist, opus, potrivnic, antitetic. Cîrcotaș *(pop. și fam.)*, certăreț, cîrtitor *(pop.)*; dezbinător *(rar)*, învrăjbitor. Condamnabil, reprobabil, blamabil *(livr.)*, criticabil. Nemulțumit, intolerant, neîngăduitor, dezaprobator.

Vb. A fi în dezacord, a fi în discordanță, a distona, a nu se potrivi. A fi împotriva, a contrazice, a spune nu, a se încontra *(pop.)*, a fi (a se lua) (în) contra cu cineva, a se împotrivi, a se opune, a fi în conflict. A obiecta, a ridica obiecții, a respinge, a dezaproba, a dezavua *(livr.)*, a repudia, a renega, a refuza; a tăgădui, a abjura, a nega. A critica, a combate, a protesta, a ridica vocea (glasul) împotriva cuiva. A condamna, a reproba, a blama, a anatemiza *(rar)*, a afurisi *(bis.)*, a huli *(pop.)*. A fi nemulțumit, a cîrti *(pop.)*, a murmura. A nu tolera, a nu îngădui, a nu permite. A opune, a dezbina, a învrăjbi, a băga zîzanie.

Adv. În dezacord, în discordanță. Împotrivă, în contra, contrar. Fără armonie, fără înțelegere. Ca pisica și ciinele, ca șoarecele cu pisica.

V. **ceartă, deosebire, împotrivire, negare, opoziție, răzvrătire.**

164. DEZASTRU

Subst. Dezastru, catastrofă, calamitate, nenorocire, sinistru, tragedie, restriște *(pop.)*, flagel *(fig.)*, cataclism, ravagiu, urgie, prăpăd, prăpădul pămîntului (Domnului, lui Dumnezeu), prăpădenie *(pop.)*, prăpăstenie *(pop.)*; distrugere, nimicire, pustiire, pîrjol *(fig.)*, devastare, ruină *(fig.)*; potop *(fig.)*, potopenie *(rar)*, potopire *(pop.)*; năpastă, belea *(fam.)*, pacoste; prăpădul lumii, sfîrșitul lumii, apocalips. Furtună, uragan, ciclon, tornadă. Cutremur (de pămînt), seism. Inundație, inundare, potop, revărsare de ape. Incendiu, pîrjol, foc. Secetă; foamete. Boală, epidemie, epizootie, molimă, morb *(livr.)*, bolești *(pop.)*, bolișteă *(reg.)*, bolează *(pop.)*. Accident, accidentare. Naufragiu, naufragiere. Război. Moarte.

Adj. Dezastruos, funest, fatal, catastrofal, catastrofic, apocaliptic; sinistru, funebru, tragic, de urgie; distrugător, distructiv, nimicitor, ruinător, ucigător, prăpăditor *(rar)*, pustiitor, potopitor *(pop.)*; seismic; secetos. Distrus, ruinat, nimicit, pustiit, potopit *(pop.)*; pîrjolit, incendiat, ars; sinistrat; accidentat; naufragiat.

Vb. A veni o nenorocire; a suferi o catastrofă, a da de nenorocire. A distruge, a nimici, a nimicnici *(înv.)*, a dărîma, a prăpădi, a potopi *(pop.)*, a pustii, a devasta, a ruina *(fig.)*, a face praf, a se alege scrumul (și praful; și fumul; și cenușa). A arde, a pîrjoli, a da foc, a incendia, a (se) mistui în flăcări, a se preface în scrum. A se cutremura (pămîntul). A inunda, a potopi. A suferi de

Scanned with OKEN Scanner

foame, a flămînzi, a muri de foame. A se accidenta, a suferi un accident; a naufragia.

V. **boală, distrugere, foame, foc, moarte, nenorocire, război.**

165. DEZBRĂCARE

Subst. Dezbrăcare, dezechipare, dezgolire, dezvelire, despuiere; dezbrobodire, dezgoveală *(pop.)*. Descălțare, descălțat. Goliciune, golătate, nuditate, dezbrăcare *(înv.)*. Nud.

Adj. Dezbrăcat, dezechipat, dezgolit, despuiat, gol, goluț *(dim.)*, golaș *(înv.)*, gol-goluț, gol de tot, gol pușcă, gol cum l-a făcut mă-sa, gol nap (ca napul), gol ca degetul, nud, fără haine, fără veșminte, în pielea goală. Cu capul gol; dezbrobodit. Desculț, descălțat. Dezbrăcător *(rar)*.

Vb. A se dezbrăca, a se dezechipa, a se dezgoli, a se despuia, a se descotoșmăni, a-și scoate hainele, a-și lepăda hainele; a rămîne dezbrăcat, a se dezbrăca în pielea goală, a rămîne în pielea goală. A-și descoperi capul, a-și scoate pălăria (căciula), a rămîne cu capul gol; a se dezbrobodi, a se dezgovi *(pop.)*. A se descălța. A dezbrăca, a dezgoli, a goli *(pop., rar)*, a despuia (la piele, pînă la piele), a descotoșmăni, a scoate hainele (de pe cineva); a lăsa (pe cineva) gol (în pielea goală).

V. **îmbrăcăminte, încălțăminte.**

166. DEZNĂDEJDE

Subst. Deznădejde, deznădăjduire, desperare, desperație *(înv.)*, apelpisie *(înv.)*; dezamăgire, descurajare, demoralizare, demoralizație *(înv.)*, deziluzie, decepție, deprimare, dezolare, depresiune *(fig.)*. Mîhnire, mîhniciune *(înv.)*, supărare, tristețe, întristare, amărăciune, amărîre *(rar)*, necaz, necăjire, apăsare, regret, durere, îndurerare, jale. Pesimism, scepticism, decepționism. Pesimist, sceptic; desperat, apelpisit *(înv.)*.

Adj. Deznădăjduit, desperat, apelpisit *(înv.)*, fără speranță, dezolat, dezamăgit, descurajat, demoralizat, deziluzionat, decepționat, deprimat. Mîhnit, supărat, trist, întristat, amărît, abătut, necăjit. Plin de durere, îndurerat, jalnic, de jale. Pesimist, sceptic. Depresiv, deprimant, descurajator, descurajant, dezamăgitor, apăsător, întristător, dezolant *(livr.)*, dezolator *(rar)*, demoralizator, demoralizant.

Vb. A deznădăjdui, a despera (a dispera), a apelpisi *(înv.)*, a-și pierde speranța, a-și pierde nădejdea, a fi desperat, a fi deznădăjduit, a-și smulge părul din cap, a se da cu capul de pereți, a se lua cu mîinile de cap, a nu mai avea nici o speranță, a nu se mai aștepta la nimic, a se descuraja, a se dezamăgi, a-și pierde iluziile. A se mîhni, a se supăra, a se întrista, a se demoraliza. A aduce în stare de desperare, a despera *(rar)*, a dezamăgi, a deznădăjdui, a descuraja, a deziluziona, a decepționa, a deprima, a dezola *(livr.)*, a provoca o depresie, a demoraliza. A mîhni, a supăra, a întrista, a amărî *(fig.)*, a necăji, a îndurera.

Adv. Cu deznădejde, cu desperare; fără speranță. Cu tristețe, cu amărăciune, cu durere, cu jale.

V. **necaz, nefericire, pesimism, supărare, tristețe.**

167. DEZORDINE

Subst. Dezordine, neordine *(rar)*, neorînduială, vraiște, neregulă, deranj harababură, debandadă, calamandros *(reg.)*, haos *(fig.)*, babilonie; răvășeală, răvășire, răscolire. Învălmășeală, învălmășire, învălmășag, învăluială *(înv.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Înghesuială, înghesuire *(rar)*, înghesuit *(rar)*, îmbulzeală, îmbulzire, îngrămădeală, grămădeală *(pop.)*, îngrămădire, grămădire *(pop.)*, aglomerare, aglomerație. Tărăboi, zarvă, agitație, larmă *(rar)*, tămbălău *(fam.)*. Agitație, forfotă, forfoteală, foială, foire, fîțîială, fîțîit, furnicare, mișunare *(rar)*, mișună *(rar)*, mișuneală *(rar)*, mișuială *(rar)*, viermuială, viermuire, roială, roit. Încurcare, încurcat, încurcătură, încurcală *(reg.)*, încîlceală, încîlcire, încîlcitură, confuzie; derută, zăpăceală, zăpăcire, dezorientare, buimăceală, buimăcire. Dezorganizare, dezorganizație *(înv.)*. Indisciplină, nesupunere, anarhie. Tulburare, turbulență *(livr.)*, tumult. Deranjament, deranjare, dereglare, dereglaj, perturbare, perturbație. Asimetrie, distonanță, aritmie ; anomalie.

Adj. Neorînduit *(rar)*, haotic *(fig.)* ; răvășit, răscolit, deranjat. Învălmășit, înghesuit, aruncat de-a valma. Încurcat, încîlcit, confuz, incoerent. Asimetric, distonant; anormal. Derutat, zăpăcit, dezorientat *(fig.)*, buimăcit, buimac *(rar)*. Dezorganizat, indisciplinat, anarhic. Nesupus, turbulent *(livr.)*. Perturbator, perturbativ *(rar)*.

Vb. A face dezordine, a strica ordinea, a perturba, a deregla, a deranja; a răvăși, a răscoli, a întoarce pe dos, a răsturna cu fundul în sus; a învălmăși, a îngrămădi, a grămădi *(pop.)*, a înghesui, a îmbulzi, a pune claie peste grămadă, a lăsa tabără (vraiște), a amesteca de-a valma. A dezorganiza. A încîlci, a încurca, a dezorienta, a zăpăci *(fam.)*. A tulbura, a răscula. A se dezorganiza, a se destrăma. A se încurca, a se învălmăși, a se înghesui, a se aglomera, a se îmbulzi, a se îngrămădi, a se grămădi *(pop.)*. A (se) foi, a forfoti, a forfăi *(pop.)*, a furnica, a mișuna, a mișui *(rar)*, a viermui, a roi, a se fîțîi.

Adv. În dezordine, fără ordine; haotic, anarhic; vraiște, anapoda, pe dos, de-a-ndoaselea, de-a valma, în debandadă.

V. **animație, descompunere, forfotă, mișcare, mulțime, zgomot.**

168. DIMENSIUNE

Subst. Dimensiune, mărime, măsură, gabarit, parametru. Lungime, întindere, extindere, extensiune. Înălțime, altitudine, cotă, nivel. Lățime, lărgime, cuprindere, deschidere, amplitudine. Îngustime, strîmtime *(rar)*, strîmtoare. Adîncime, afundătură *(rar)*, afundiș *(rar)*, afunzime *(rar)*, profunzime. Volum, capacitate. Spațiu, distanță, interval. Suprafață; amploare, vastitate, nemărginire, nemargine *(rar)*. Mărire, creștere, amplificare. Lărgire, lățire; întindere, lungire. Adîncire. Micșorare, descreștere, scurtare, îngustare, diminuare. Măsură, măsurare, măsurătoare; unitate de măsură.

Adj. Mare, voluminos, vast, amplu, nemărginit, imens, gigantic, gigantesc *(livr.)*, colosal. Lung, întins, extins. Înalt, înălțat. Larg, lărgit, lățit. Adînc, profund, afund. Mic, micșorat, micuț *(dim.)*, microscopic, pitic, minuscul, liliputan, liliput *(rar)*. Scurt, scurticel *(dim.)*. Îngust, îngustat, strîmt, strîmticel *(dim.)*, strîmtuț. Măsurat, determinat.

Vb. A avea o dimensiune (mărime, volum), a măsura, a cuprinde. A se întinde (a se prelungi) pînă la..., a avea capacitatea de... . A măsura (a determina) mărimea (capacitatea, volumul). A se mări, a se amplifica, a crește, a se lungi, a se prelungi, a se extinde, a se întinde. A se înălța, a crește, a se ridica. A se lăți, a se lărgi. A se adînci. A se micșora, a se face mai mic, a se diminua, a descrește; a se scurta; a se îngusta.

Adv. În lungime, în înălțime, în lățime, în lung și în lat, de sus în jos, de-a lungul, de-a latul, în (de-a) curmezișul, în lungiș și (și-n) curmeziș; (de) jur împrejur, jur prejur *(rar)*; în profunzime, în adîncime.

V. **adîncime, depărtare, înălțime, lățime, lungime, măsurare, micime, statură.**

169. DIMINEAȚĂ

Subst. Dimineață, diminecioară *(dim.)*. Zori, zori de zi, zorii zilei, zare, faptul zilei, lumea albă *(pop.)*, murg *(rar)*, auroră; ivirea zorilor, zorit *(rar)*, revărsat, revărsatul zorilor, revărsatul zilei, revărsat de zori, revărsat de ziuă, crăpatul zilei (de ziuă), răsărit, răsărita soarelui *(înv. și pop.)*.

Adj. De dimineață, matinal; zorin *(poetic)*.

Vb. A se face ziuă, a se lumina de ziuă, a se crăpa de ziuă, a da în fapt de zi, a se îngîna ziua (soarele) cu noaptea, a se revărsa de ziuă, a se zori *(pop.)*, a se ivi zorile, a se revărsa zorile (zori de ziuă), a se crăpa zorii, a (se) zori, a zori de ziuă, a se miji de ziuă, a miji zorile, a se zări zorile; a intrat alba în sat.

Adv. Dimineața; de dimineață, dis-de-dimineață, foarte (tare, cît, cît mai, așa) de dimineață, de cu dimineață *(rar)*; spre dimineață, în zori, în zori de zi, în zorii zilei, la zoritul zorilor, în zorii zorilor, la revărsatul zorilor, odată cu zorile, în fapt de zi, în faptul zilei, în faptul dimineții *(pop.)*.

V. **început, timp.**

170. DIRECȚIE

Subst. Direcție, orientare, orientație *(înv.)*, sens, parte, curs, făgaș *(fig.)*; direcționare, îndreptare, îndrumare, dirijare, dirigere *(înv.)*, ghidare, conducere, călăuzire; trasare, trasaj *(rar)*, marcare, jalonare. Rută, traseu, parcurs, itinerar, mers, drum, cale, mărșrut; traiectorie, orbită, coordonată. Reper, punct de orientare, punct de reper, semn, marcaj, indiciu, indicator; jalon; săgeată. Sens unic. Sens giratoriu.

Adj. Dirijat; teleghidat. Orientativ, orientator *(rar)*, de orientare, direcțional, călăuzitor, indicator; orientabil.

Vb. A direcționa, a orienta, a stabili direcția, a dirija, a ghida, a conduce, a călăuzi, a îndrepta, a îndruma, a arăta drumul, a indica direcția. A teleghida; a plasa pe orbită; a corecta traiectoria. A se îndrepta, a merge spre..., a se orienta, a se ghida, a găsi calea, a găsi un punct de reper; a lua o direcție, a urma drumul (calea); a ținea calea, a ține înainte; a ține dreapta (stînga); a coti, a vira, a schimba direcția, a o lua la dreapta (la stînga).

Adv. Înainte, în față; înapoi, în spate; în (la) stînga, în (la) dreapta; de-a (din, de la) stînga; de-a (din, de la) dreapta. Încolo; încoace. În sus; în jos. În toate direcțiile.

V. **călătorie, conducere, drum, mișcare, semn.**

171. DISCIPLINĂ

Subst. Disciplină, spirit de disciplină (de ordine), ordine; ascultare, conformare, supunere, smerenie, obediență *(livr.)*, subordonare; docilitate. Cumințenie, cuminție *(rar)*, seriozitate, bună purtare. Disciplinare. Pedeapsă disciplinară, sancțiune disciplinară. Măsură disciplinară. Regulament de ordine interioară.

Adj. Disciplinat, ordonat, ascultător, obedient *(livr.)*, supus, docil, smerit. Cuminte, cumincior *(dim.)*, serios, așezat, potolit, la locul lui. Disciplinar.

Vb. A fi disciplinat, a da dovadă de disciplină, a păstra disciplina, a respecta disciplina, a menține disciplina, a păstra ordinea. A fi ascultător, a da ascultare, a asculta (de cineva), a se conforma, a se supune (unei ordini, unei legi). A se cumința, a se potoli, a se liniști. A disciplina, a obișnui (pe cineva) cu spiritul de disciplină. A lua măsuri disciplinare (împotriva cuiva); a muta (pe cineva) disciplinar.

Adv. Pe cale disciplinară, disciplinar.

V. **comportare, ordine, pedeapsă, stăpînire de sine.**

Scanned with OKEN Scanner

172. DISCREDITARE

Subst. Discreditare, discredit *(rar)*, compromitere, dezonoare, rușine, ocară, mascara *(pop.)*, terfelire *(fig.)*. Desconsiderare, desconsiderație, dispreț, disprețuire. Batjocură, bătaie de joc, batjocorire, luare în rîs (în derîdere), derîdere, deriziune *(franțuzism)*, zeflemisire, zeflemea, ironizare. Ponegrire, ponegreală, calomniere, clevetire, cleveteală *(pop. și fam.)*, cleveta *(înv.)*, bîrfire, bîrfeală, bîrfă *(fam.)*, defăimare, ponosire *(pop.)*, ponos *(pop.)*. Umilire, înjosire, degradare, degradație *(înv.)*. Defăimător, calomniator, ponegritor, clevetitor, clevetici, zeflemist.

Adj. Compromițător, dezonorant, rușinos, infamant, infamator *(rar)*, defăimat *(înv.)*, de ocară, ocărîtor *(înv.)*; batjocoritor, disprețuitor, zeflemist; ponegritor, calomniator, calomnios, bîrfitor, clevetitor. Umilitor, înjositor, degradant, degradator. Compromis, dezonorat, terfelit *(fig.)*, desconsiderat, damnat *(livr.)*; umilit, înjosit.

Vb. A se discredita, a se compromite, a se dezonora, a-și pierde onoarea, a se face de rușine, a se face de rîs, a se face (a ajunge) de ocară, a se face de minune (de basm, de pomină), a-și da în petic, a se da în stambă, a rămîne de rușine, a rămîne platcă, a ieși cu obrazul pătat, a păți o (vreo) rușine, a rămîne cu rușinea în obraz. A discredita, a compromite, a dezonora, a terfeli *(fig.)*, a face de rușine (de ocară), a face de mascara, a-i pune cuiva opinca în obraz, a-i da cuiva cu opinca în obraz, a-i fețeli cuiva iacaua (a-i fețeli cuiva mantaua). A-și bate joc de cineva, a batjocori, a lua în rîs (în derîdere), a lua peste picior, a zeflemisi, a ironiza. A ponegri, a calomnia, a cleveti *(pop. și fam.)*, a bîrfi, a ponosi *(înv. și reg.)*. A umili, a înjosi.

Adv. În batjocură, în bătaie de joc. Cu obrazul pătat.

V. **batjocură, blestem, defăimare, dispreț, minciună, ofensă, umilință.**

173. DISPARIȚIE

Subst. Dispariție, evanescență *(rar)*, pierdere, evaporare *(fig., fam.)*, volatilizare *(fig.)*, dezagregare, dezintegrare, dematerializare; descompunere, dezmembrare, desființare, distrugere, nimicire. Pieire, stingere, moarte; răposare, deces. Risipire, irosire, împrăștiere, răspîndire, spulberare, irosire. Inexistență, neexistență, neființă *(poetic)*, absență, lipsă. Plecare, părăsire, abandonare, dezertare, sustragere, evitare, fugă.

Adj. Dispărut, pierdut; volatilizat *(fig.)*, dezintegrat, dezagregat, dematerializat, descompus, distrus, nimicit, desființat. Risipit, împrăștiat, spulberat; stins, pierit *(pop.)*, mort. Absent, inexistent, nul, invizibil, nevăzut, imperceptibil. Disparent *(rar)*, evanescent *(rar)*.

Vb. A dispărea, a dispărea fără urme, a se volatiliza *(fig.)*, a se evapora *(fig., fam.)*, a-și pierde urma (urmele), a se pierde, a se face nevăzut, a se duce ca pe gura lupului, a se face teacă de pămînt, a nu se mai vedea. A se evapora, a se vaporiza, a se volatiliza. A se descompune, a se dezagrega, a se dezintegra, a se dematerializa, a se dezmembra *(fig.)*. A se risipi, a se împrăștia, a se răspîndi, a se spulbera, a se irosi, a se face praf, a se alege praf și pulbere. A reduce la zero. A pieri, a se stinge, a muri. A nu mai exista, a fi absent, a absenta, a lipsi, a nu fi de față. A face să dispară, a pierde. A descompune, a dezintegra, a dematerializa, a distruge, a nimici, a face praf, a nărui; a lăsa pustiu, a pustii, a spulbera. A se duce pe apa sîmbetei.

V. **anulare, descompunere, dispersare, distrugere, fugă, inexistență, moarte.**

Scanned with OKEN Scanner

174. DISPERSARE

Subst. Dispersare, dispersie, împrăștiere, diseminare, răspîndire, risipire, pulverizare, pulverizație *(rar)*. Răsfirare, întindere, răzlețire, extindere, propagare, difuzare, emanație, emanare. Rărire, rărit, rarefiere, rarefacție *(rar)*, afînare, aerare. Destrămare, descompunere, dezmembrare, dislocare. Evaporare, volatilizare, vaporizare, spulberare; revărsare, revărsătură *(înv.)*, prelingere, ieșire din matcă. Forță centrifugă.

Adj. Dispersat, împrăștiat, răspîndit, pulverizat, risipit; răsfirat, întins, lățit; rărit, rarefiat, vaporos, afînat, aerat; destrămat, descompus; volatilizat, vaporizat, spulberat; revărsat, ieșit din matcă. Centrifug, centrifugal. Dispersiv; rarefiant. Rarescent *(rar)*, volatil, volatilizabil, evaporabil.

Vb. A dispersa, a împrăștia, a disemina, a răspîndi, a risipi, a pulveriza; a difuza, a propaga; a emana, a emite; a rări, a aera, a afîna. A destrăma, a descompune, a dezmembra, a disloca. A se dispersa, a se împrăștia, a se risipi, a se răspîndi, a se răzleți, a se răsfira, a se extinde; a se propaga; a se rări, a se rarefia, a se afîna. A se destrăma, a se descompune, a se dezmembra, a se dezarticula *(fig.)*. A se evapora, a se vaporiza, a se volatiliza, a se spulbera, a se revărsa, a ieși din matcă.

Adv. (În mod) dispersat, izolat, răzlețit.

V. **curgere, descompunere, dispariție, distrugere.**

175. DISPREȚ

Subst. Dispreț, disprețuire, urgisire *(înv. și pop.)*, desconsiderare, desconsiderație, lipsă de respect (de considerație, de stimă, de atenție); nesocotire, ignorare, neglijare, sfidare, desfidere *(rar)*, desfid *(înv.)*; subapreciere, subestimare, subevaluare, depreciere; discreditare, discredit *(rar)*, compromitere. Dezaprobare, reprobare, reprobațiune *(rar)*, blam, blamare, oprobriu *(livr.)*, condamnare, stigmatizare, înfierare *(fig.)*.

Adj. Disprețuitor, de dispreț, cu dispreț, plin de dispreț, depreciativ, sfidător. Disprețuit, desconsiderat, discreditat, subapreciat, nerespectat, nesocotit, depreciat, neglijat. Stigmatizat, înfierat *(fig.)*, damnat *(livr.)*. Reprobabil, condamnabil, damnabil.

Vb. A disprețui, a nu prețui, a nu respecta, a nu pune preț (pe cineva), a desconsidera, a sfida, a desfide, a urgisi *(înv. și pop.)*, a nesocoti, a deprecia, a nu lua în seamă, a nu ține seamă de..., a ignora, a neglija, a trece peste..., a trata cu dispreț, a subaprecia, a subestima, a subevalua; a discredita, a compromite. A dezaproba, a reproba, a condamna, a blama, a stigmatiza, a înfiera *(fig.)*.

Adv. Cu dispreț, disprețuitor.

V. **antipatie, batjocură, blestem, discreditare, dușmănie, impolitețe, ofensă.**

176. DISTRUGERE

Subst. Distrugere, vandalism; ruinare, năruire, dărăpănare, dărîmare, demolare, demolațiune *(rar)*; prăbușire, prăvălire, surpare; stricare, stricăciune, spargere, casare *(rar)*. Nimicire, lichidare, prăpăd, prăpădenie *(pop.)*, prăpădire, devastare, infestare, spulberare, spulber *(fig.)*; exterminare, exterminațiune *(rar)*, extirpare *(fig.)*, extirpație *(fig.)*, suprimare, desființare, anulare, stîrpire, zdrobire, zdrobeală; masacrare, masacru, decimare, măcelărire, măcel. Calamitate, cataclism, flagel, catastrofă, dezastru, nenorocire, prăpădul pămîntului (Domnului, lui Dumnezeu). Foc, pîrjol, incendiu. Inundație, inundare, revărsare. Uragan, ciclon, tornadă. Cutremur (de pămînt), seism. Desființare,

Scanned with OKEN Scanner

anulare, suprimare. Ruină, dărîmătură, surpătură, risipitură, dărăpănătură. Vandal, barbar *(fig.)*.

Adj. Distrugător, distructiv (destructiv), nimicitor, zdrobitor, ruinător, năruitor, dărăpănător *(rar)*. Dezastruos, pustiitor, prăpăditor *(rar)*, devastator, catastrofal, apocaliptic. Distrus, ruinat, nimicit, năruit, dărîmat, surpat, prăbușit, dărăpănat; pustiit, prăpădit, devastat, spulberat; stîrpit, zdrobit; desființat, suprimat. Măcelărit, masacrat, sfîrtecat.

Vb. A distruge, a nimici, a ruina, a nărui, a dărîma, a demola, a dumica *(pop.)*, a face praf, a se alege praf și pulbere, a preface în ruină, a prăbuși, a surpa, a da la pămînt, a face una cu pămîntul, a prăpădi, a prăvăli, a demola; a pustii, a bîntui, a devasta, a infesta, a extirpa *(fig.)*, a stîrpi, a hăbuci *(reg.)*, a face prăpăd, a spulbera. A preface în cenușă (în scrum), a arde, a da (a face) pîrjol, a incendia. A lichida, a desființa, a rade (a șterge) de pe fața pămîntului, a dezmembra, a dezarticula; a dezintegra, a fisiona, a dezagrega, a dizolva.

V. **anulare, ciopîrțire, dezastru, dezordine, dispariție, dispersare, omor, război, separare, sfărîmare.**

177. DIVERSITATE

Subst. Diversitate, varietate, variabilitate, variație, diversificare, felurime; deosebire, osebire *(înv. și pop.)*, diferență, diferențiere, nepotrivire, inegalitate; contrast, contrastare. Eterogenitate, eteromorfie, polimorfism, polifonie; polilingvism; eclectism. Amestec, amestecătură, adunătură, combinație, conglomerat *(fig.)*, amalgam *(fig.)*, conglomerație, talmeș-balmeș *(fam.)*; amestec de culori, pestrițătură *(rar)*, pestriciune *(reg.)*; caleidoscop *(fig.)*. Varia, miscelaneu *(livr.)*. *Etero-* (eterodoxie; eterofonie etc.). *Hetero-* (heterociclu; heterofilie; heterogamie etc.).

Adj. Diversificat, divers, neuniform, diferit, variat, variu *(înv.)*, variabil, felurit, în mai multe feluri, multiform, poliform; eterogen, eteromorf, polifmorf, heteroclit; pestriț, pestricior *(dim., pop.)*, pestricat *(înv.)*, pestrițat *(rar)*, împestrițat; caleidoscopic *(fig.)*; polifonic; eclectic. Schimbător, variabil. Deosebit, altfel de, de alt soi; contrastant, distonant, divergent. *Etero-* (eterodox; eterofon; eterogen; eteromorf). *Hetero-* (heteroclit; heterogam; heteromorf etc.).

Vb. A fi neuniform, a nu fi la fel, a diferi, a fi felurit, a se feluri *(înv.)*, a se deosebi, a se osebi *(înv. și pop.)*, a se diferența, a se diversifica, a se distinge, a nu semăna, a nu avea asemănare, a nu se potrivi, a nu coincide; a contrasta, a se opune. A diversifica, a varia, a schimba, a diferența; a amesteca, a face un amestec, a combina, a îmbina, a amalgama *(fig.)*, a împestrița, a face pestriț, a pestrița *(rar)*.

Adv. Altcum, altcumva, altfel, în alt chip, în alt mod; în felurimi *(înv.)*, pe felurimi *(neobișnuit)*, în diferite feluri, felurit.

V. **amestec, deosebire, instabilitate, opoziție, originalitate, pestrițătură, specific.**

178. DIVINITATE

Subst. Divinitate, dumnezeire, ființă supremă, zeitate; divinitate păgînă; divinitate creștină. Dumnezeu, domnul, sfîntul *(pop.)*, cel de sus *(pop.)*, Sfîntul Duh, tatăl, providență, pronie *(înv. și pop.)*, atotputernicul, preaputernicul, preabunul, creator, demiurg. Înger, îngeraș *(dim.)*, îngerel *(rar)*, arhanghel, serafim, heruvim. Zeu, idol, idolaș *(dim., rar)*; zeu olimpic; zeiță, zeie *(rar)*, dumnezeie *(rar)*, idoliță *(rar)*. Zeu protector; lari, penați, mani. Nimfă; oceanidă, nereidă, naiadă; oreadă; driadă; hamadriadă. Triton; tritonidă. Faun; silvan. Silf; silfidă; elf. Muză. Eumenide, erinii, furii. Htonian.

Scanned with OKEN Scanner

Divinizare, îndumnezeire *(livr.)*, zeificare, deificare, idolatrizare, idolatrie, apoteozare, apoteoză. Teogonie.

Adj. Divin, div *(rar)*, dumnezeiesc, zeiesc *(rar)*, îndumnezeit *(livr.)*, ceresc, sfînt, providențial, demiurgic; olimpian. Îngeresc, serafic, serafimic, htonian; silfic *(rar)*. Teogonic.

Vb. A diviniza, a îndumnezei *(livr.)*, a zeifica, a deifica, a idolatriza, a apoteoza.

V. **ființe imaginare, religie.**

179. DIVORȚ

Subst. Divorț, despărțire, despărțenie *(înv.)*, desfacerea căsătoriei, anularea căsătoriei. Abandonarea familiei, abandon familial. Proces de divorț.

Adj. Divorțat, despărțit.

Vb. A divorța, a da divorț, a se despărți, a se separa, a desface (a anula) căsătoria. A obține divorțul, a-și recăpăta libertatea *(fig.)*. A părăsi familia, a abandona familia.

V. **văduvie.**

180. DOCTOR

Subst. Doctor, doctoraș *(dim., peior.)*, medic, vraci *(pop.)*, esculap *(fam.)*; medicastru *(depr.)*; doctoriță, doctoreasă *(pop. și fam.)*, doftoroaie *(pop.)*, vrăciță *(înv. și arh.)*, vrace *(înv.)*. Medic specialist; medic primar, medic secundar; medic legist; medic militar; medic curant; medic internist. Alopat; anestezist; balneolog; cardiolog; chirurg; dermatolog; ftiziolog; ginecolog; hematolog; homeopat; igienist; laringolog; mamoș; obstetrician; oftalmolog, oculist; osteolog; otorinolaringolog, orelist; oncolog; ortoped, ortopedist; neurolog; psihiatru; radiolog; reumatolog; stomatolog, dentist; toxicolog; urolog; virusolog. Personal medical. Corpul medicilor. Personal medical ajutător; agent sanitar, felcer; felceră, felcerița; subchirurg *(ieșit din uz)*; asistent (medical); asistentă (medicală); laborant; laborantă; soră; soră de caritate; soră-șefă; moașă; infirmier; infirmieră; farmacist; spițer *(pop.)*.

Adj. De doctor, medical, doctoricesc *(fam.)*, doftoricesc *(pop.)*.

Vb. A fi medic, a practica medicina; a consulta, a examina (un bolnav); a doctori *(înv.)*, a doftori *(pop.)*, a doftorici *(pop. și înv.)*, a îngriji un bolnav, a trata, a cura *(rar)*, a curărisi *(înv. și fam.)*; a vindeca, a lecui, a însănătoși, a pune pe picioare, a tămădui *(pop.)*. A prescrie un tratament; a prescrie o rețetă.

V. **boală, instituții sanitare, însănătoșire, medicină, sănătate, tratament medical.**

181. DOCUMENT

Subst. Document, act, praxis *(înv.)*, documente, scripte; dovadă, certificat, adeverință, zapiscă *(rusism înv.)*, înscris, notificație, hîrtie, patalama *(depr.)*, zapis *(înv.)*, hrisov *(înv.)*, ispisoc *(înv.)*, uric *(înv.)*; bulă *(înv.)*, firman *(înv.)*. Atestat; certificat de naștere; certificat de căsătorie; certificat de deces. Diplomă, mențiune. Proces-verbal, minută; condică, registru, catastif *(înv. și fam.)*, catalog, dosar, jurnal de bord, foaie de parcurs; foaie de transport, scrisoare de trăsură, fraht. Testament. Foaie de zestre (dotală). Dare de seamă, raport, notă informativă, informare. Cerere, petiție, jalbă; contestație, memoriu, memorandum, memorial *(înv.)*. Culegere de legi, cod, codice, codex, condică *(înv.)*. Tratat, înțelegere, pact, convenție, acord; contract. Decret, decizie, hotărîre, ordonanță. Mesaj; scrisoare de acreditare. Declarație, manifest, proclamație, comu-

Scanned with OKEN Scanner

nicat. Cronică, letopiseț, cronograf. Buletin, buletin de identitate, biroul populației *(înv.)*; pașaport; permis, legitimație, carnet de membru; livret, livret militar. Brevet, licență, patentă. Copie, reproducere, transcriere, duplicat. Arhivă. Arhivar.

Adj. Documentar, scriptic. Testamentar. Contractual.

Vb. A întocmi un document, a redacta un act, a emite un act, a întocmi un memoriu, a face (a scrie) o cerere, a înainta (a depune) o cerere (un memoriu). A decreta, a emite un decret, a hotărî (a ordona, a orîndui) prin decret. A atesta, a dovedi, a certifica, a adeveri, a confirma; a legaliza, a autentifica. A înscrie, a înregistra, a întocmi un proces-verbal, a nota, a notifica, a scrie negru pe alb, a consemna, a trece în registru, a înmatricula, a intabula, a lua în evidență. A semna, a contrasemna, a subscrie, a parafa, a ștampila, a pecetlui, a sigila.

V. **carte, lege, scriere.**

182. DORINȚĂ

Subst. Dorință, dorire *(înv.)*, deziderat, cerință, aspirare *(fig.)*, aspirație *(fig.)*, năzuință, năzuire *(rar)*; dor, doruleț, dorulean *(pop.)*, doruț *(dim. și pop.)*, alean, nostalgie; gînd, jind, jinduială, jinduire, tînjire, voință, voie; poftă, pofteală, poftire, chef, rîvnă, vrere, ahtiere, ahtiat *(rar)*, sete *(fig.)*, foame *(fig.)*, nesaț. Cerere, cerință, revendicare, revendicație, solicitare, pretenție. Atracție, pasiune, patimă, ardoare, ardență *(livr.)*, zel, înfocare, tentație, impuls, pornire. Intenție, proiect, plan; țintă, scop, țel, vis *(fig.)*, ideal. Speranță, nădejde. Nerăbdare, impaciență *(livr.)*. Opțiune, predilecție, preferință; alegere, selectare, triere, selecție. Cerere, cerință, rugăminte, rugare *(pop.)*, rugă, rugăciune *(rar)*. Ultima dorință, voință supremă. Urare, urătură, felicitare, orație *(livr., înv.)*, orșag *(reg.)*. Aspirant, solicitant, solicitator.

Adj. Dornic, doritor, plin de dorință, dorit *(reg.)*, nostalgic, voitor, rîvnitor, tînjitor *(rar)*, jinduitor, jinduit, pofticios, poftăreț *(reg.)*, poftalnic *(înv. și rar)*, poftitor *(rar)*; avid, lacom *(fig.)*, ahtiat, nesățios, mort după ceva; însetat *(fig.)*, setos *(fig.)*, pasionat. Rîvnit, năzuit *(rar)*, jinduit, preferat, predilect *(livr.)*. Cupid *(livr.)*, avar.

Vb. A dori, a duce dorul, a voi, a vrea, a pofti, a rîvni, a jindui, a duce jindul, a tînji, a fi ahtiat, a se ahtia, a arde de o dorință, a avea o dorință, a pune ochii pe ceva, a-i licări (cuiva) ochii după ceva, a-i crăpa (a-i scăpăra, a-i arde) (cuiva) buza după ceva, a muri după ceva (cineva), a avea chef (poftă) de ceva, a ofta după..., a simți nevoia..., a fi însetat de... *(fig.)*, a alerga după ceva (cineva), a dori cu orice preț, a voi ceva și mai mult nu, a dori cu pasiune, a arde de dorință, a umbla mort după ceva, a-i crăpa cuiva inima de dor, a sorbi cu ochii, a-i lăsa gura apă, a-i curge balele după ceva, a se da în vînt după ceva, a nu mai putea după (fără)... . A cere, a pretinde, a solicita, a ruga, a revendica, a petiționa *(rar)*, a face o petiție. A spera, a aspira *(fig.)*, a năzui, a tinde, a visa *(fig.)*, a avea speranță, a nădăjdui, a avea nădejde, a aștepta să..., a sconta. A selecta, a alege, a prefera, a avea o preferință. A intenționa, a avea o intenție, a plănui, a ținti. A ura, a face o urare. A stîrni o dorință, a trezi pofta, a ațința *(fig.)*.

Adv. Cu dor, cu patimă, cu poftă, cu jind.

V. **aviditate, cerere, dragoste, finalitate, foame, intenție, speranță.**

183. DRAC

Subst. Drac, drăcușor *(dim.)*, drăculeț, diavol, demon, dimon *(pop.)*, pocnit *(reg.)*, sarsailă *(pop.)*, naiba *(fam.)*, nichipercea *(pop.)*, aghiuță *(fam. și glumeț)*, michiduță *(fam. și glumeț)*, împelițatul, belzebut *(livr.)*, satana, mamon, șeitan *(reg.)*, necuratul *(pop.)*, duh necurat, duh rău, duh viclean, vicleanul, ucigă-l-toaca *(pop.)*, ucigă-l-crucea *(pop.)*, ucigan *(reg.)*, ducă-se-pe-pustiu (-pe-pustii) *(eufemistic)*, cel de pe comoară, cel cu coarne, scaraoțchi *(pop. și fam.)*; tartor, căpetenia dracilor. Drăcoaică, diavoloaică, diavoliță, tartoriță; talpa iadului. Drăcime. Iad, infern, orc *(rar)*, gheenă *(livr.)*, tartar. Demonism, demonolatrie. Demonologie. Demonolatru.

Adj. Drăcesc, diavolesc, diabolic, de diavol, necurat, demoniac, demonic, satanic, satanesc *(rar)*, satanicesc *(rar)*.

Adv. Drăcește, ca dracii, diavolește.

V. **ființe imaginare.**

184. DRAGOSTE

Subst. Dragoste, drag *(pop.)*, iubire, iubit, libov *(înv.)*, amor; afecțiune, pasiune, patimă. Îndrăgostire *(rar)*, îndrăgire *(rar)*, înamorare *(livr.)*. Dragoste maternă; dragoste paternă; dragoste filială. Dragoste trupească, dragoste lumească. Sentiment de dragoste. Puterea dragostei. Prima dragoste, prima iubire. Focul dragostei, văpaia dragostei, flăcările dragostei, flăcările iubirii, fiorii dragostei. Dragoste nebună, extaz, extaziere, exaltare. Simpatie, atracție, încîntare, admirație, admirare; fascinație, vrajă, vrăjire *(rar)*. Ardoare; adorație, venerație, venerare *(rar)*, divinizare, idolatrizare, idolatrie *(fig.)*. Dragoste pură, dragoste la prima vedere; dragoste platonică. Tandrețe, duioșie, gingășie, căldură *(fig.)*. Dezmierdare, alintare, alint, mîngîiere. Plăcere, desfătare, voluptate, senzualitate; erotism. Iubit, drag *(fam.)*, drăguț *(fam.)*, iubițel *(dim. și fam.)*, mîndru *(pop.)*, mîndruț *(dim. și pop.)*, mîndrișor *(pop.)*, ibovnic *(pop.)*, ibovnicel *(dim. și pop.)*, amant, amorez *(fam.)*. Crai, donjuan *(fam. și ir.)*, craidon *(înv.)*. Iubită, dragă *(fam.)*, drăguță *(fam.)*, iubițică *(dim. și fam.)*, mîndră *(pop.)*, mîndruță *(dim. și pop.)*, mîndrișoară *(pop.)*, mîndruleană *(pop.)*, mîndrulică *(pop.)*, mîndruliță *(pop.)*, ibovnică *(pop.)*, ibovnicuță *(dim. și pop.)*, amantă, amoreză *(înv.)*. Îndrăgostit, adorator, admirator.

Adj. Îndrăgostit, amorezat, înamorat *(livr.)*, îndrăgit *(rar)*, îndrăgostit lulea. Drăgăstos, iubitor, iubăreț, iubeț *(pop.)*, libovnic *(înv.)*, afectuos, pasionat, înflăcărat, înfocat *(fig.)*, ardent *(livr.)*, aprins *(fig.)*. Iubit, adorat, scump. Tandru, duios, gingaș, cald *(fig.)*, dezmierdător, alintător, mîngîietor, mîngîios, voluptuos, senzual.

Vb. A iubi, a libovi *(înv. și arh.)*, a fi îndrăgostit, a fi amorezat. A nutri sentimente de dragoste, a nu avea ochi decît pentru..., a i se scurge ochii cuiva după cineva, a muri de dragoste pentru cineva, a fi mort după cineva, a se topi după cineva, a muri de dragul cuiva, a iubi la nebunie, a fi nebun de dragostea cuiva, a iubi ca ochii din cap, a suspina după cineva, a se da în vînt după cineva. A se îndrăgosti, a se amoreza, a se înamora, a se aprinde pentru cineva, a i se aprinde (a-i sfîrîi) călcîiele după cineva, a cădea în mrejele cuiva, a-i cădea cuiva cu drag, a-i cădea cu tronc la inimă, a prinde drag (de cineva), a se îndrăgosti pînă peste urechi. A simpatiza, a îndrăgi; a adora, a admira, a venera, a idolatriza, a diviniza. A se extazia. A dezmierda, a alinta, a mîngîia. A atrage, a fermeca, a captiva, a prinde în mrejele dragostei, a ispiti, a fura inima cuiva, a cuceri, a seduce, a-i întoarce (a-i suci) cuiva capul (mințile),

Scanned with OKEN Scanner

a ademeni, a subjuga, a înrobi, a orbi. A flirta, a cocheta, a face ochi dulci. A curta, a face curte, a curteni *(înv.)*, a face cuiva avansuri, a umbla după fuste, a trage clopotele. A se iubi, a se avea dragi; a se îndrăgosti *(pop.)*; a avea pe cineva drag.

Adv. Cu (multă) dragoste, cu drag, cu toată dragostea, cu iubire, cu patimă; din dragoste.

V. **admirație, cochetărie, desfrîu, imoralitate, prietenie, simpatie.**

185. DRAMATURGIE

Subst. Dramaturgie, artă dramatică, artă teatrală, teatru; gen dramatic, specie dramatică. Operă dramatică, piesă (de teatru), piesuță *(dim.)*, piesetă, scenetă, scheci; imbroglio; monodramă. Mimodramă, pantomimă. Dilogie, trilogie, tetralogie. Dramă; drama burgheză, drama romantică, drama realistă; dramă istorică, dramă socială, dramă psihologică; dramă lirică, dramă muzicală. Poem dramatic. Comedie, comedioară *(dim.)*; comedie de caracter, comedie de moravuri, comedie de intrigă; mim, farsă, arlechinadă *(rar)*, bufonadă *(rar)*, pantalonadă *(livr.)*; vodevil. Tragicomedie. Melodramă. Feerie. Dramatizare. Dramaturg; tragic *(rar)*; vodevilist *(rar)*.

Adj. Dramatic, comic, tragic, tragicomic, melodramatic, pantomimic.
Vb. A dramatiza.
V. **actor, artă, artist, autor, literatură, proză, teatru.**

186. DREPTATE

Subst. Dreptate, justețe, echitate, adevăr, egalitate. Imparțialitate, obiectivitate, nepărtinire *(pop.)*, justiție. Probitate *(livr.)*, cinste, onestitate, corectitudine, cumsecădenie, franchețe, integritate. Moralitate, morală, virtute, onoare. Simțul dreptății. Inimă dreaptă, om drept.

Adj. Drept, just, echitabil. Obiectiv, imparțial, nepărtinitor *(pop.)*. Cinstit, integru, cumsecade, onest, franc, corect, îndreptat *(rar)*, prob *(livr.)*, curat *(fig.)*, nepătat *(fig.)*. Moral, virtuos, cu simțul dreptății.

Vb. A fi drept, a fi imparțial. A avea dreptate, a avea drept. A face cuiva dreptate, a face un act de dreptate, a împărți dreptate, a face parte dreaptă, a judeca drept. A da dreptate (cuiva), a da drept (cuiva), a ține balanța dreaptă, a împărți ceva frățește.

Adv. (În mod) drept, just, echitabil. Cu dreptate, fără părtinire.
V. **adevăr, cinste, lege, moralitate, omenie, principialitate, sinceritate.**

187. DRUM

Subst. Drum, cale, parcurs, itinerar, rută, traiectorie, traseu, circuit, tract *(înv. și arh.)*, făgaș, direcție, curs. Drum, drumuleț *(dim.)*, drumușor, drumeag, horaiță, potecă, potecuță *(dim.)*, potecea *(pop.)*, plai, scurtătură, plancă, cărare, cărăruie *(dim.)*, cărărea, cărăruică, cărărușă, hățaș *(reg.)*, hățiș, colnic, colnicel *(dim., pop.)*. Drum de țară, șleau; drum lăturalnic. Drum național. Stradă, stradelă, străduță *(dim.)*, uliță, ulicioară *(dim.)*, ulicuță *(reg.)*, zăhată *(reg.)*, hudiță *(reg.)*, hudicioară *(dim. și reg.)*, fundătură; fundac. Șosea, șoseluță *(dim.)*, șosea națională, drumul mare, arteră, magistrală, bulevard, autostradă, automagistrală. Trotuar, caldarîm, asfalt, pavaj. Pasaj, trecere, trecere subterană, gang, coridor, galerie, tunel, culoar. Trecătoare, chei *(pl.)*, defileu, strîmtoare; pîrtie; pistă, făgaș. Răspîntie, încrucișare, întretăiere, nod, intersecție. Pod, podeț *(dim.)*, podiș *(reg.)*, viaduct, vad, pasarelă. Drum-de-fier, cale ferată,

Scanned with OKEN Scanner

linie ferată; drum maritim; cale aeriană. Șoselare, șoseluire; pavare, pietruire, asfaltare. Odografie. Odograf.

Adj. Rutier. Șoselat, șoseluit, pietruit, pavat, asfaltat. Cărărat *(rar)*, Carosabil.

Vb. A face (a construi) un drum, a șosela, a șoseluí; a pava, a pietrui, a macadamiza *(rar)*, a asfalta. A merge, a drumui *(rar)*, a circula.

V. **călătorie, direcție, mișcare.**

188. DULCIURI

Subst. Dulciuri, zaharicale, zaharate, zăhărele *(reg.)*, produse zaharoase, cofeturi. Bomboană, bomboană fondantă, acadea, caramelă, drajeuri, pralină, bigi-bigi, sugiuc; alviță; halva, brînză de iepure *(reg.)*; ciocolată; marțipan. Zahăr, zăhărel *(dim.)*; zahăr candel, zahăr de gheață. Zaharuri; zahăr de struguri, zahăr de cartofi, glucoză; zahăr de lapte, lactoză; zahăr de malț; maltoză; zaharină; zaharoză; melasă, fructoză, levuloză. Fructe zaharisite. Miere, miere de albine, miere de stup, ravac. Dulceață, tetrea *(înv.)*; peltea; gem; șerbet; pistil. Suc, sirop, oranjadă, limonadă, citronadă; nectar, miere. Hidromel, mied *(pop.)*. Înghețată. Prăjitură; tort. Cofetărie; bombonerie. Cofetar, cichirgiu *(înv.)*.

Adj. Dulce, (dulce) ca mierea (ca zahărul), dulcișor *(dim.)*, îndulcit; mieruit *(rar)*, îndulcit cu miere; dulciu, dulceag; zaharat, zaharos, zăhărit *(pop.)*; zaharisit. Îndulcitor *(rar)*.

Vb. A îndulci, a face dulce, a pune zahăr, a zăhări *(pop.)*, a mierui *(rar)*, a unge (a îndulci) cu miere. A zaharifica. A se zaharisi.

V. **alimentație, feluri de mîncare, prăjitură.**

189. DURERE

Subst. Durere, suferință, suferire *(înv.)*, alean *(pop.)*, dor *(pop.)*, jale, jelanie, chin, chinuire, chinuială *(rar)*, patimă *(înv. și pop.)*, pătimire *(înv. și pop.)*, muncă *(înv. și pop.)*, muncire *(înv. și pop.)*, calvar, tortură, torturare, caznă, supliciu. Îndurerare, întristare, tristețe, doliu, îndoliere *(rar)*, mîhnire, amar, amărăciune, amărîre; deprimare, apăsare, depresiune *(fig.)*. Urît, indispoziție, stare depresivă. Plîngere, plîns, plînset, plînsoare, jelanie, jelire, jelit, jeluială, jeluire, jeluit; tînguială, tînguire, tînguit; bocet, bocire, bocit; lamentare, lamentație *(rar)*, vaier, vaiet, vai, vaicăr *(reg.)*, jalet *(rar)*, geamăt.

Adj. Suferind, suferitor *(rar)*, pătimaș *(înv. și reg.)*, pătimitor *(înv. și reg.)*, chinuit, muncit *(înv.)*, îndurător. Plin de durere, dureros, plîngător, tînguitor, tînguios *(rar)*. Apăsător, amar *(fig.)*, deprimant, întristător, jalnic. Îndurerat, îndoliat, întristat, trist, amărît, deprimat.

Vb. A avea o durere, a simți o durere, a i se rupe băierile inimii, a i se sfîșia inima de durere, a i se rupe inima, a suferi, a se chinui, a se munci *(înv. și pop.)*, a pătimi *(înv. și pop.)*, a îndura, a îndura o suferință, a răbda; a fi nebun de durere, a-i scăpăra cuiva ochii de durere, a-l roade (a-l seca, a-l durea, a-l ustura) pe cineva la ficați. A durea, a provoca (cuiva) o durere, a face pe cineva să sufere, a rupe cuiva băierile inimii, a chinui, a munci *(înv. și pop.)*, a împătimi *(rar)*, a căzni, a supune la cazne, a tortura. A fi îndurerat, a fi trist, a fi mîhnit, a-l durea (pe cineva) inima (sufletul). A se îndurera, a se întrista, a se mîhni, a se amărî *(fig.)*. A îndurera, a îndolia, a întrista, a mîhni, a amărî *(fig.)*. A plînge, a vărsa lacrimi; a se plînge, a se jeli, a se jelui, a se văita.

Adv. Cu durere, cu tristețe, cu jale.

V. **boală, lamentare, plîns, supărare, tristețe.**

Scanned with OKEN Scanner

190. DUȘMĂNIE

Subst. Dușmănie, ură, urîciune *(înv. și reg.)*, vrăjmășie, vrajbă, învrăjbire, dezbinare, zîzanie, discordie, animozitate, neprietenie, inamiciție, ostilitate. Ciudă, ranchiună, pizmă *(pop.)*, pizmuire, rîcă *(fam.)*, pică. Antipatie, aversiune, resentiment, repulsie, repugnanță *(livr.)*, oroare. Înverșunare, pornire, îndîrjire. Răutate, venin *(fig.)*, rea-voință. Mizantropie. Disensiune, neînțelegere, dezacord, controversă, ceartă, sfadă *(pop.)*, gîlceavă *(pop.)*, conflict, altercație *(livr.)*. Rivalitate, concurență. Dușman, dușman de moarte, neprieten *(înv.)*, vrăjmaș, inamic, potrivnic, adversar, rival, răuvoitor, răutăcios; pizmaș *(pop.)*, pizmătarnic *(înv.)*. Mizantrop. Învrăjbitor.

Adj. Dușmănos, dușman, dușmănesc, neprietenos, neprietenesc, mizantropic, ostil, plin de ură, urîtor, vrăjmaș, vrăjmășos *(rar)*, vrăjmășesc, inamic, advers *(fig.)*, potrivnic, îndușmănit *(rar)*, învrăjbitor. Ranchiunos, pizmaș *(pop.)*, pizmăreț *(rar)*, pizmătareț *(înv. și reg.)*, pizmătăreț *(rar)*, pizmuitor. Antipatic, detestabil, respingător, dezgustător, repugnant *(livr.)*. Rău, răuvoitor, răutăcios, veninos *(fig.)*, înveninat *(fig.)*, cîinos, hain. Pornit, înrăit, înverșunat, îndîrjit, întărîtat, pătimaș, ciudos.

Vb. A fi dușmănos, a fi ostil. A (se) dușmăni, a (se) urî, a dușmăni de moarte, a pizmui, a-i fi cuiva oftică pe cineva. A purta cuiva pică (rîcă, ponos, ranchiună, sîmbetele), a avea necaz pe cineva, a avea un dinte împotriva cuiva, a fi pornit împotriva cuiva, a pune (a trece) pe cineva la condică, a-l ține minte, a-i săpa cuiva groapa, a i-o coace, a-i coace cuiva turta. A învrăjbi, a învrăjmăși, a înrăi, a întărîta, a ațința, a înverșuna, a semăna vrajbă, a ascunde ac în miere, a băga zîzanie, a pune paie pe foc, a-l atinge pe cineva unde îl doare. A se dușmăni, a se înduș măni *(rar)*, a se învrăjbi, a se vrăjmăși, a se învrăjmăși, a se urî, a strica pacea cu cineva, a trăi ca cîinele și pisica, a avea ceva cu cineva, a trăi în dușmănie, a se mînca ca cîinii (prin gard), a fi la cuțite, a fi la colț cu cineva. A persecuta, a-i face cuiva zile negre, a-i mînca cuiva zilele (viața, sufletul), a-i face cuiva zile fripte. A se certa, a se gîlcevi, a se supăra, a se sfădi, a rupe relațiile.

Adv. Dușmănește, vrăjmășește *(înv.)*.

V. amenințare, antipatie, asuprire, aversiune, ceartă, invidie, împotrivire, neîndurare, neomenie, răutate.

E

191. ECONOMIE

Subst. Economie, spirit de economie, economicitate; cumpătare, chibzuială, chibzuință, cumpăneală, cumpănire, măsură, socotință, moderație. Economisire, agonisire, strîngere, adunare, acumulare; chiverniseală *(pop. și fam.)*, chivernisire *(pop. și fam.)*; gospodărire, bună gospodărire; raționalizare; limitare, restrîngere, restricție, austeritate *(rar)*; drămuială, drămuire, drămăluire; cîntărire, chibzuire. Zgîrcenie, zgîrcire, parcimonie *(livr.)*, avariție, calicie; aviditate, lăcomie, nesaț, cupiditate *(livr.)*, rapacitate. Economii, bani strînși, fonduri acumulate, acumulări, agoniseală *(pop.)*, agonisită *(pop.)*, chiverniseală *(pop. și fam.)*, strînsă *(pop.)*, strînsurică *(dim.)*. Econom, adunător, strîngător, păstrător; gospodar; zgîrcit, zgîrciob *(fam.)*; harpagon, avar, calic, zgîrie-brînză.

Adj. Econom, cumpătat, chibzuit, măsurat *(fig.)*, socotit, calculat; sobru, auster; strîngător, adunător, gospodar, păstrător; zgîrcit, parcimonios *(livr.)*, calic, avar, cupid *(livr.)*. Economic, economicos, economicesc *(înv.)*; avantajos, convenabil, rentabil, profitabil, eficient.

Vb. A fi econom, a se mulțumi cu puțin; a strînge cureaua; a strînge băierile pungii; a economisi, a face economii, a agonisi, a cumpăta *(reg.)*, a pune deoparte (la o parte); a-și face rezerve; a strînge bani, a strînge bani albi pentru zile negre, a pune banii la ciorap, a aduna alb în căpistere; a se zgîrci, a se calici, a se lăcomi.

V. acumulare, bogăție, zgîrcenie.

192. EDUCAȚIE

Subst. Educație, educațiune *(înv.)*, educare, creștere, formare, instruire, instrucție, instrucțiune, pregătire, studii, școală, ucenicie. Îndrumare, îndreptare, dirijare, călăuzire, povățuire; dăscăleală, dăscălire, dăscălitură *(rar)*, dădăceală *(fam.)*, cicăleală, cicălire. Sfat, povață, povățuială *(înv.)*, învățătură. Bună creștere, educație aleasă; bună-cuviință, cei șapte ani de acasă, politețe. Educabilitate. Pedagogie; pedagogism *(rar)*. Educator, pedagog, îndrumător, îndrumar *(rar)*, călăuzitor, preceptor, dascăl, mentor, magistru *(livr.)*; povățuitor, sfătuitor, sfetnic; învățător, profesor, institutor, diriginte; meditator, guvernor; guvernantă, bonă, dădacă, doică, mancă *(reg.)*, nemțoaică. Învățătorime, dăscălime *(pop.)*.

Adj. Educat, binecrescut, format, instruit, pregătit, cult, cultivat. Educativ, educator, educațional, pedagogic; formativ, instructiv. Educabil.

Vb. A fi educat (instruit), a avea o educație, a avea cei șapte ani de acasă. A educa, a face educație (cuiva), a da (cuiva) educație, a crește, a da creștere, a forma, a instrui, a învăța, a pregăti (pentru viață). A îndruma, a îndrepta, a dirija, a călăuzi, a povățui, a da povețe, a sfătui, a dăscăli, a dădăci, a face pe dădaca.

V. cultură, cunoaștere, elev, învățare, pedagog, politețe, școală.

Scanned with OKEN Scanner

193. EFORT

Subst. Efort, strădanie, străduință *(rar)*, străduială *(rar)*, silință, silire, străduire *(rar)*, sîrguință, cazně, sforțare, tur de forță, opintire, opinteală, osteneală *(înv. și pop.)*; insistență, asiduitate, tenacitate. Trudă, trudnicie, muncă, lucru. Elan, rîvnă, zel, pasiune, ardoare, avînt. Luptă, întrecere, concurs, competiție. Muncă forțată, corvoadă; muncă grea, sudoarea frunții, sudoare de sînge, muncile lui Hercule, chinurile lui Tantalos. Extenuare, oboseală, obosire *(rar)*, istovire, istoveală, sleire, epuizare, surmenaj, surmenare.

Adj. Greu, dificil, istovitor, obositor, extenuant, epuizant, trudnic *(pop.)*. Truditor *(pop. și livr.)*, muncitor, lucrător, laborios, harnic, silitor, sîrguincios, străduitor, strădalnic *(înv. și reg.)*, activ, perseverent, energic, hotărît, neobosit, zelos, insistent, stăruitor, tenace. Obosit, extenuat, epuizat, trudit *(pop.)*, sleit *(fig.)*, istovit.

Vb. A depune efort, a se forța, a se sforța, a se sili, a se strădui, a se strădănui *(reg.)*, a se sîrgui *(pop.)*, a se opinti, a-și pune osul, a se osteni, a-și da (toată) silința, a-și da osteneala, a da la deal, a da la vale, a (se) trudi, a-și da truda *(înv.)*, a munci ca un hamal, a se chinui, a se căzni, a asuda *(fig.)*, a vărsa sudori, a scoate limba de-un cot, a trage la ham, a trage la jug, a fi cal de poștă (de tramvai, de alergătură, de olac), a se zbate ca peștele pe uscat, a se zbate ca musca în pînza de păianjen, a se zbate de moarte, a munci din greu, a munci zi și noapte, a nu-și precupeți nici un efort, a se face (a se pune) luntre și punte, a se da în lungiș și în curmeziș, a face tot ce este omenește posibil, a face pe dracu-n patru, a face tot ce-i stă în putință, a munci cu tragere de inimă, a-și da toată truda, a duce și hăul și greul, a face (a depune) un efort, a călca din piatră în piatră, a-și încorda puterile, a face un tur de forță. A insista, a persevera, a se lupta *(fig.)*. A se întrece, a fi în întrecere, a se lua la întrecere, a-și măsura forțele (în luptă) cu cineva. A se prăpădi cu firea, a (se) obosi, a se extenua, a-și slei forțele, a-l trece (pe cineva) toate nădușelile, a se istovi, a se epuiza.

Adv. Cu efort, cu trudă, cu greu, cu chiu, cu vai; (în mod) insistent, cu insistență, cu orice preț; cu rîvnă, cu zel, cu pasiune; cu mare cazně, din toate puterile, din răsputeri, pe opinteală.

V. **acțiune, entuziasm, hărnicie, muncă, oboseală.**

194. ELEV

Subst. Elev, școlar, gimnazist, gimnazier *(rar)*, licean, colegian *(înv.)*; ucenic; seminarist; seralist; cursant, cursist; începător, novice, boboc *(fig.)*; candidat, stagiar; absolvent; bacalaureat. Promoție. Discipol, învățăcel *(fam.)*, adept. Școlarizare. Școlărime. Școlaritate; ucenicie. Școală, gimnaziu, colegiu, seminar; liceu.

Adj. Școlar, de școală, de școlar, școlăresc; gimnazial, liceal.

Vb. A fi elev, a se înscrie la școală, a umbla (a merge) la școală, a învăța la școală, a urma cursurile unei școli, a da examen de admitere, a absolvi, a promova (o școală), a susține examenul de bacalaureat, a obține diploma de absolvire. A școlări, a ucenici. A școlariza.

Adv. Școlărește.

V. **educație, învățare, școală.**

195. ENTUZIASM

Subst. Entuziasm, avînt, înflăcărare, însuflețire, elan. Ardoare, ardență *(livr.)*, înfocare, căldură *(fig.)*, pasiune, patimă, împătimire *(rar)*, fervoare, patos, extaz, extaziere, exaltare, delir *(fig.)*, frenezie. Îndemn, imbold, impuls,

stimul, stimulent, stimulare, îmboldire *(fig.)*, chemare. Încîntare, farmec, fermecare, vrajă, fascinație, atracție.

Adj. Entuziasmat, entuziast, avîntat, înflăcărat, însufleţit, înaripat *(fig.)*, aprins *(fig.)*, înfocat *(fig.)*, fervent, ardent *(livr.)*, pasionat, împătimit *(rar)*, pătimaș, extaziat, exaltat. Captivat. Fascinat, fermecat, vrăjit, încîntat. Pasionant, captivant, palpitant.

Vb. A se entuziasma, a se avînta *(fig.)*, a se înflăcăra, a se însufleți, a se aprinde *(fig.)*, a se încălzi *(fig.)*, a se înfoca *(rar, fig.)*, a se înfierbînta *(fig.)*, a se extazia, a se exalta; a fi entuziasmat, a fi cuprins de entuziasm, a fi pasionat (captivat, încîntat, fascinat etc.). A entuziasma, a însufleți, a înflăcăra, a încălzi *(fig.)*, a aprinde *(fig.)*, a înfierbînta *(fig.)*, a electriza *(fig.)*, a extazia, a exalta; a stimula, a pasiona, a îmboldi *(fig.)*. A captiva, a cuceri *(fig.)*, a fascina, a fermeca, a vrăji *(fig.)*, a subjuga *(fig.)*.

Adv. Cu entuziasm, cu avînt, cu însufleţire, cu înflăcărare, cu frenezie. (În mod) entuziast, însufleţit, pătimaș.

V. **bucurie, dragoste, fericire, optimism, superlative.**

196. EROARE

Subst. Eroare, greșeală, greș *(înv. și reg.)*; abatere; păcat, vină, incorectitudine, inadvertență, inexactitate, neexactitate, neadevăr, aberație; absurditate; omisiune, lapsus, scăpare, carență, lipsă, lacună, hiat *(fig.)*, scădere. Ilogism, paralogism, eroare logică. Gafă, boroboață *(fam.)*, poznă, năsărîmbă *(reg.)*, neghiobie. Failibilitate. Înșelăciune, înșelare, înșelătorie, amăgire, amăgeală.

Adj. Eronat, greșit, inexact, incorect, fals, absurd, alogic, aberant, boacăn *(fam.)*; omis, cu scăpări, cu lipsuri, cu lacune, cu carențe. Failibil. Înșelător, amăgitor.

Vb. A face (a comite) o eroare, a greși, a păcătui, a face (a comite) o greșeală, a fi incorect. A omite, a face o omisiune, a scăpa, a avea carențe (lacune, scăderi), a se poticni. A face o gafă (boacănă, boroboață). A se înșela, a da greș, a da în bară *(arg.)*, a (o) nimeri (a da) (ca Irimia) cu oiștea-n gard, a nimeri prost, a-și greși socotelile, a călca strîmb, a o scrînti. A induce (pe cineva) în eroare, a înșela, a amăgi.

Adv. (În mod) eronat, greșit, incorect. Cu omisiuni, cu carențe, cu greșeli.

V. **defect, deformare, înșelătorie, nepricepere, prostie.**

197. ERUDIȚIE

Subst. Erudiție, cunoaștere, știință, știință de carte, învățătură, informație, cunoștință, cultură, pregătire, instrucție, carte *(fig.)*; omniscienă *(rar)*. Pedanterie, savantlîc *(depr.)*. Erudit, cunoscător, învățat, om de știință, cărturar, savant; filozof *(pop.)*, enciclopedist *(rar)*. Șoarece de bibliotecă *(fig.)*.

Adj. Erudit, învățat, știut, știutor, doct *(adesea ir.)*, tobă de carte, enciclopedist *(rar)*, savant, cult, cultivat, luminat *(fig.)*, instruit, citit, documentat, informat, pregătit, priceput, competent, versat, atotștiutor, atotvăzător, omniscient *(rar)*.

Vb. A cunoaște, a ști, a avea (a poseda) informații, a fi tobă (burduf) de carte, a vorbi ca din carte, a fi cunoscător, a fi expert. A se cultiva, a se instrui, a învăța, a se documenta, a studia, a cerceta. A instrui, a învăța, a cultiva, a informa.

V. **cunoaștere, educație, filozofie, informație, învățare.**

Scanned with OKEN Scanner

198. EVITARE

Subst. Evitare, evaziune, eschivare, eschivă, sustragere, fofilare *(fig.)*, furișare, ocolire, eludare. Precauție, prudență. Reținere, rezervă, reticență, abținere, neangajare, neamestec, neutralitate, neintervenție; dezangajare. Indiferență, pasivitate, apatie, dezinteres. Retragere, abandonare, abandon, părăsire, evadare, fugă, dezertare, dezerțiune *(rar)*. Evazionism.

Adj. Evitabil; evaziv, vag, ocolit. Precaut, prudent. Reținut, rezervat, reticent *(rar)*, neutru, neutral *(rar)*; indiferent, pasiv, apatic.

Vb. A evita, a se eschiva, a se sustrage, a ocoli, a se feri, a se codi, a se fofila *(fig.)*, a se furișa, a da dosul, a se da după perdea, a sta deoparte, a rămîne deoparte, a nu se amesteca, a se ține deoparte, a se ține departe, a sta în expectativă, a se feri (a se teme) ca de oala mălaiului, a se reține *(fig.)*, a se abține, a nu se angaja, a fi neutru, a fi indiferent, a fi pasiv. A eluda, a ignora, a neglija, a nu lua în seamă, a trece cu vederea, a închide ochii. A abandona, a părăsi, a se lepăda *(pop.)*. A fugi (de ceva), a se retrage, a bate în retragere, a se spăla pe mîini, a întoarce spatele.

Adv. Evaziv. Pe ocolite, cu ocolișuri; pe furiș, pe furișate.

V. fugă, inactivitate, indolență, lașitate, negare, precauție, renunțare.

199. EXAGERARE

Subst. Exagerare, exagerație *(rar)*; hiperbolă. Exces, extremism, abuz, deboșare, necumpătare. Ostentație, extravaganță, excentricitate, paradă *(fig.)*. Grandilocvență; grandomanie, megalomanie, gigantomanie; gigantism. Gigant, colos, uriaș, namilă, titan. Grandoman, megaloman. *Supra-* (supraabundență; supraaglomerare, supraaglomerație; supraalimentare, supraalimentație; supraestimare, supraevaluare; supraîncărcare; supraom; suprapopulare etc.). *Hiper-* (hiperaciditate; hipersecreție; hiperexactitate; hipersensibilitate; hipertensiune; hipercorectitudine etc.). *Arhi-* (arhimilionar etc.). *Ultra-* (ultrademagog; ultrareacționar etc.). *Prea-* (preamărire).

Adj. Exagerat, excesiv, abuziv, hiperbolic, umflat *(fig., fam.)*, tras de păr. Extravagant, excentric, fistichiu *(fig.)*, neobișnuit, ciudat, bizar; exuberant, ostentativ, bombastic. Excepțional, admirabil; gigantic, gigantesc *(livr.)*, enorm. *Supra-* (supraabundent; supraaglomerat; supraalimentat; supraevaluat, supraestimat; supraîncălzit; supranatural; supraomenesc etc.). *Hiper-* (hiperexcitabil; hipercorect; hipersensibil; hipertensiv etc.). *Arhi-* (arhicunoscut; arhiplin; arhireacționar; arhipopulat etc.). *Ultra-* (ultramodern; ultrareacționar; ultrasensibil etc.). *Prea-* (preabun; preacurat; preafericit; preaputernic etc.). *Extra-* (extrafin; extraordinar etc.).

Vb. A exagera, a amplifica, a mări, a umfla *(fig.)*, a da proporții, a forța nota, a întinde coarda (ața, sfoara), a abuza, a depăși limita, a trece peste preatcă; a întrece măsura, a merge prea departe, a se întrece cu gluma (cu șaga), a face din țînțar armăsar, a auzit-o cît un bold și a făcut-o de un cot, a îngroșa culorile, a spune lucruri cu moț, a înflori cele spuse, a trage bărbi *(arg.)*, a se bărbieri *(fig., arg.)*. *Supra-* (a supraaprecia; a supraestima; a supraevalua etc.). *Prea-* (a preamări, a preaslăvi).

Adv. Exagerat de, fără noimă, din cale afară de..., nespus de..., foarte, prea, prea de tot, extraordinar de... .

V. afectare, automulțumire, ciudățenie, grandilocvență, grandoare, manie, ostentație, saturație, statură, superlative.

Scanned with OKEN Scanner

200. EXAMEN

Subst. Examen, examinare, verificare, încercare, probă, testare, test, control, ascultare, chestionare; colocviu; concurs. Examen de admitere, examen de an; examen parțial. Examen de absolvire, examen de maturitate, examen de bacalaureat, bacalaureat; examen de stat, examen de diplomă, examen de licență. Examen de definitivat, definitivat; examen de grad, grad. Examen de doctorat, doctorat; docență. Examen oral; examen scris. Reexaminare; corigență; restanță. Sesiune (de examene). Lucrare scrisă, probă scrisă; lucrare de control; extemporal, teză; probă orală. Bilet de examen. Comisie de examen; examinator. Promovat. Corigent, restanțier; repetent.

Adj. Promovat. Corigent, restanțier; repetent.

Vb. A examina, a supune unui examen, a asculta, a chestiona, a verifica cunoștințele, a încerca, a pune la încercare, a testa, a proba; a reexamina. A susține un examen, a depune un examen, a da un examen; a susține o lucrare, a susține teza de doctorat. A reuși la examen, a promova un examen. A cădea (a pica) la examen; a rămîne corigent (repetent); a avea restanțe. A trage un bilet. A răspunde. A asculta, a chestiona. A nota, a pune o notă.

V. **învățare, școală.**

201. EXISTENȚĂ

Subst. Existență, fire, ființă, ființare; realitate, dat, realitate obiectivă, realitate înconjurătoare, natura înconjurătoare, materialitate; natură, mediu, ambianță. Viață, viețuire, trai, trăire, trăit; coexistență, conviețuire; supraviețuire, dăinuire, subzistare *(livr.)*, subzistență, durabilitate, trăinicie, viabilitate; continuare, persistență, perpetuare; veșnicie, vecie, eternitate, perenitate, infinit, nemurire, viață fără de moarte. Naștere, apariție, început, înființare, zămislire. Evoluție, dezvoltare, devenire, creștere. Prezent, actualitate. Trecut, anterioritate, istorie. Viitor, posterioritate. Ontologie. Ontolog, ontologist.

Adj. Existent, în ființă, real, prezent, obiectiv, efectiv, faptic, adevărat, autentic; viu, viețuitor *(înv. și pop.)*, trăitor *(rar)*; material; existențial *(livr.)*, ontic *(livr.)*, ontologic; viabil *(livr.)*, trainic, durabil, indestructibil; persistent, perpetuu; veșnic, pe vecie, dăinuitor, subzistent *(livr.)*, etern, peren *(fig.)*, vivace *(livr.)*, nemuritor, nepieritor, fără de moarte; permanent, continuu, neîncetat, necurmat *(pop.)*, necontenit, neîntrerupt. Actual, prezent.

Vb. A exista, a fi, a via *(livr.)*, a avea ființă (pe lume), a fi (a sta, a se ține) în ființă, a ființa *(rar)*, a fi în viață; a se afla; a trăi, a viețui, a-și trăi viața, a se manifesta; a dăinui, a dura, a subzista *(livr.)*; a contina a se perpetua, a persista, a se menține, a rămîne, a veșnici *(înv.)*, a înveșnici *(înv.)*, a supraviețui. A se naște, a veni pe lume, a căpăta viață; a se ivi, a apărea; a evolua, a se dezvolta, a crește, a deveni. A menține în viață; a da viață, a imortaliza, a nemuri *(rar)*, a înnemuri *(înv.)*.

Adv. De fapt, în realitate, într-adevăr, ipso facto; dintotdeauna; (în mod) permanent, fără sfîrșit, fără istov *(pop.)*.

V. **anterioritate, creștere, naștere, permanență, posterioritate, prezent, simultaneitate, trecut.**

Scanned with OKEN Scanner

202. EXPERIENȚĂ

Subst. Experiență, experiment, experimentare, verificare, probare, probă, încercare, cercetare, explorare, studiere, investigație. Analiză, examen, examinare, testare, test. Constatare. Experiență practică, rutină, practică, praxis *(înv.)*. Deprindere, pricepere, destoinicie, dexteritate, dibăcie. Experiență științifică. Metodă experimentală. Mijloace experimentale, bază experimentală, tehnică experimentală. Experimentalism. Empirism. Pragmatism; praxiologie. Experimentator, căutător, explorator, analist, cercetător. Pragmatist. Empirist.

Adj. Experimental; pragmatic, pragmatist; empiric; practic. Experimentat, verificat. Cu experiență, dibaci, priceput, iscusit, versat, rutinat, încercat, trecut prin ciur și prin dîrmon, uns cu toate unsorile (alifiile).

Vb. A experimenta, a face experiențe, a cerceta, a verifica, a proba, a testa, a încerca, a supune la probe, a pune la încercare. A investiga, a analiza, a examina, a explora, a căuta, a studia, a sonda. A avea experiență, a fi cu experiență, a avea rutină, a fi uns cu toate unsorile (alifiile), a fi trecut prin ciur și prin dîrmon, a fi Stan pățitul, a ști seama la ceva. A cîștiga experiență, a se lovi cu capul de pragul de sus. A se deprinde, a se obișnui.

Adv. (În mod) experimental, pe cale experimentală. Cu (multă) experiență; din experiență, din trăite, din pățite.

V. căutare, cunoaștere, descoperire, examen, iscusință, încercare.

Scanned with OKEN Scanner

203. FELURI DE MÎNCARE

Subst. Feluri de mîncare, bucate, bucăcioare *(reg.)*; meniu. Mîncare, mîncărică *(dim., fam.)*, hrană, demîncare, demîncat *(rar)*, aliment, nutriment *(rar)*, locma *(înv.)*; cruditați, crudiciune *(reg.)*. Aperitiv, gustare, gustărică *(dim., fam.)*, zacuscă; mezelic; desert. Borș; bulion *(rar)*; chiseliță; ciorbă, ciorbiță *(dim.)*; potroacă; sorbeală *(reg.)*, sorbitură *(reg.)*; supă, țîșpoacă *(reg.)*; zeamă. Antricot; biftec; chebap; cușchebap *(înv.)*; costiță; cotlet; file; fleică; frigăruie, frigăruică; friptură, fripturică *(dim.)*; friptură la grătar, grătar; jigou; pîrjoală *(reg.)*; rosbif; rosbrat; șnițel. Chiftea, chifteluță *(dim.)*, pîrjoală *(reg.)*; drob (de miel), cighir *(reg.)*, gălușcă; perișoară; mititel, mic; sarma, sărmăluță *(dim.)*, sarmă *(reg.)*, ghițomancă *(reg.)*, perișoară *(reg.)*. Anghemaht; ciulama; ficăței; ghiveci, ghiveci călugăresc, ghiveci măcelăresc; budincă; gulaș; iahnie; imambaialdî; marinată; musaca; ostropel, ostropeț *(reg.)*; papricaș; piure; rasol; sote; stufat; sufleu; tocană, tocăniță *(dim.)*. Sos; prăjeală, rîntaș. Scrob *(reg.)*, jumări, papară, papă *(reg.)*, păpăradă *(reg.)*. Alivancă *(reg.)*; balmoș, nărujnic *(reg.)*; bulz *(pop.)*, bulzișor *(dim.)*, cocoloș, urs *(reg.)*; colțunaș, piroșcă *(reg.)*. Piftie, răcituri *(pl.)*, tremurici *(reg.)*; aspic. Salată; vinograd. Prăjituri; dulciuri; fructe, cruditați. Înghețată, casată. Pîine, pîinișoară *(dim.)*, pîinică, pîiniță; mămăligă, mămăliguță *(dim.)*, mămăligoi *(augm.)*, terci; coleașă *(reg.)*, păsat; turtă; mălai, mălăiaș *(dim.)*, mălăuț *(reg.)*. Artă culinară, gastronomie. Gastronom.

V. acreală, alimentație, băuturi nealcoolice, carne, dulciuri, lapte, ospăț, pîine, prăjitură, voracitate.

204. FENOMENE ATMOSFERICE

Subst. Fenomen atmosferic, fenomen al naturii, fenomen meteorologic. Precipitații. Ploaie, ploicică *(dim.)*, ploiță, ploișoară *(rar)*; aversă, ploaie torențială, rupere de nori, potop. Bură, burniță, burnițeală, buroaică *(rar)*. Zăpadă, nea *(înv., reg. și poetic)*, omăt *(pop.)*, ometiță *(reg.)*, ninsoare, ningău *(pop.)*, fulguială, fulguire, fulguit; viscol, viscoleală, viscolire, viforire *(pop.)*, vifor *(pop.)*, viforeală *(pop.)*, viforniță *(pop.)*. Lapoviță, zloată. Brumă; chiciură, promoroacă. Polei. Grindină, piatră *(pop.)*, măzăriche. Ceață, negură, negureală *(pop.)*, înnegurare, burhai *(rar)*, bură *(pop.)*, pîclă. Rouă, roușoară *(dim.)*, rouță *(rar)*, rourare. Nor, norișor *(dim.)*, noruț, nouraș, nourel *(pop.)*, noruleț. Descărcări electrice; fulger, fulgerare, fulgerație, fulgerătură *(rar)*, fulguрație; trăsnet, trăsnitură, tunet. Vînt, vîntuleț *(dim.)*, vîntișor, curent de aer, suflare, boare, briză; furtună, vijelie, vîntoasă, vîntoaie *(pop.)*; uragan, ciclon, taifun, tornadă; vîrtej, trombă. Curcubeu. Aurora boreală (polară, australă). Buletin meteorologic, starea vremii. Meteorologie. Stație meteorologică. Meteorolog.

Adj. Atmosferic. Ploios, pluvios *(livr.)*, pluvial; burnițos. De zăpadă. Brumat, promorocit. Cețos, încețoșat; neguros, înnegurat, neguriu *(rar)*,

Scanned with OKEN Scanner

pîclos, împîclit. Rourat, rouros *(rar)*, înrourat. Noros, înnorat, înnourat. Trăsnitor *(rar)*; fulgerat. Vîntos, viforos *(pop.)*, viforatic *(pop.)*, furtunos, vijelios. Meteorologic.

Vb. A cădea precipitații; a ploua, a cădea ploaie, a ploua cu găleata; a picura, a cerne, a bura, a burnița. A ninge, a cădea zăpadă; a fulgui. A cădea brumă, a bruma *(rar)*; a cădea polei *(reg.)*. A bate grindina (piatra), a grindina *(rar)*. A se încețoșa, a se lăsa ceața, a se înnegura, a se împîcli. A (se) roura, a (se) înroura, a cădea rouă. A (se) înnora, a se aduna norii. A fulgera, a trăsni, a cădea trăsnete. A sufla (a bate) vîntul, a vîntura *(rar)*, a vîrteji, a vîrtejui *(rar)*, a se învîrteji.

V. **ceață, ploaie, vînt, zăpadă.**

205. FERICIRE

Subst. Fericire, ferice *(înv.)*, bucurie, noroc, norocire *(pop.)*, bine, satisfacție, mulțumire; exultare, exultație; veselie, euforie, beatitudine, încîntare, delectare, desfătare, desfăt *(rar)*. Exaltare, înflăcărare, entuziasm. Plăcere. Succes, reușită, noroc. Fericit.

Adj. Fericit, ferice *(poetic)*, bucuros, vesel, satisfăcut, desfătat *(înv.)*, mulțumit, norocit *(pop.)*, euforic, încîntat; exultant. Exaltat; înflăcărat, însuflețit, entuziasmat. Fericitor *(rar)*, desfătător, desfătat *(înv.)*, încîntător, încîntat *(rar)*, fermecător, vrăjit, îmbucurător.

Vb. A fi fericit, a fi în culmea fericirii, a fi în al șaptelea (nouălea) cer, a fi bucuros, a fi mulțumit, a exulta. A se bucura, a se mulțumi, a se veseli, a se delecta, a se desfăta. A se înflăcăra, a se exalta, a se entuziasma. A satisface, a mulțumi, a-i face (cuiva) plăcere, a face cuiva o bucurie, a ferici, a noroci *(fam. și pop.)*, a aduce (cuiva) noroc. A deveni fericit, a se ferici, a se noroci *(fam. și pop.)*.

V. **amuzament, bucurie, entuziasm, plăcere, succes.**

206. FERMITATE

Subst. Fermitate, hotărîre, tărie, dîrzenie, dîrzie *(pop.)*. Perseverență, statornicie, consecvență, constanță, stabilitate; asiduitate, stăruință, insistență, tenacitate. Intransigență, incoruptibilitate. Îndîrjire, neînduplecare; inflexibilitate *(fig.)*. Îndărătnicie, încăpățînare, obstinație *(livr.)*, înverșunare. Curaj, îndrăzneală, cutezanță, temeritate, neînfricare, bărbăție. Siguranță, certitudine, încredințare, convingere.

Adj. Ferm, hotărît, tare, dîrz, categoric, decis, sigur, nesovăitor, nesovăielnic, neîndoios, neclintit *(fig.)*, nestrămutat *(fig.)*, inflexibil *(fig.)*. Perseverent, statornic, consecvent, neabătut, constant; asiduu, stăruitor, insistent, tenace. Intransigent, incoruptibil. Îndîrjit, neînduplecat. Îndărătnic, încăpățînat, obstinat *(livr.)*, înverșunat. Curajos, îndrăzneț, neînfricat, neînfricoșat, temerar, cutezător. Sigur, cert, convins.

Vb. A fi ferm (hotărît). A se încumeta, a îndrăzni, a cuteza. A persevera, a stărui, a sta (a rămîne, a se menține) pe poziție, a nu se lăsa (cu una cu două, nici mort), a insista; a nu se lăsa mai prejos, a nu ceda. A se îndîrji; a se îndărătnici, a se încăpățîna, a se înverșuna.

Adv. (În mod) ferm, hotărît, decis, cert, sigur, neîndoios, nici mort, cu orice preț; cu fermitate, cu tărie, cu hotărîre; fără ezitare, fără șovăire; cu îndărătnicie, cu încăpățînare; în nici un chip, pentru tot aurul din lume, pentru nimic în lume, sub nici o formă, în ruptul capului.

V. **certitudine, curaj, efort, hărnicie, încăpățînare, permanență, principialitate.**

Scanned with OKEN Scanner

207. FIERBERE

Subst. Fierbere, fiert, clocotire, clocot, clocotit, clocotiș *(rar)*, colcăială, ebuliție *(fiz.)*. Punct de fierbere. Fiertură, fierturică *(dim., pop.)*. Vas de (pentru) fiert, cazan, oală, cratiță; etuvă; fierbător.

Adj. Fiert, clocotit; clocotitor, colcotos *(rar)*. Fierbinte.

Vb. A fierbe, a clocoti, a colcăi *(reg.)*, a colcoti, a fierbe în clocot, a da în clocot; a pune pe foc, a pune la fiert.

V. căldură, foc.

208. FIGURI DE STIL

Subst. Afereză; alegorie; aliterație; homeoprofon, parhomeon, disproforon, iotacism, landacism, mitacism, polisigmă; aluzie; ambiguitate, amfibologie; amplificare; acumulare; anacolut; anadiploză; geminație, reduplicație; anaforă; epanaforă; anagramă; anantapodoton; anastrofă; anereză; anominație; antanaclază, antanagogă; anticategorie; anticlimax; antifrază; antilogie; antimetateză; antimetabolă, antimetalepsă, comutație; antipalagă; antiparastază; antiptoză; antiteză; antonomază; antorism; apocopă; apodioxix; apofonie; apolog; apologie; apokinu; aposiopeză; apostrofă; apoziție, epexegeză; aprosdocheton; arneză; asindet, disjuncție; asonanță; asteism; atelaj; autoimprecație; brahilogie; calambur; parachreză; catachreză; charientism; chiasm; cleuasm; climax, gradație; cominație; comparație, paradigmă; comunicație; concatenație; conexie, epiplocă; conciliație; conglobație; conjuncție, sinichioză; conversie, reversiune; cronografie; definiție oratorică (stilistică); demonstrație; deprecație, obsecrație; descripție; diaforă; dialogism; diasirm; diplasiasm; dubitație, adubitație, aporie; elatism psihologic; elipsă; emfază; enalagă; entimemă; enumerație; epanalepsă; epanadiploză; prosapodoză, reditio; epanodă; regresiune; epanortiză, corecție, epenteză; epifonem; epiforă; epistrofă; epifrază; epigramă; epimonă, comorație; epitet; epiteză, paragogă; epitrochasm; epitropă, concesie, paramologie; epizeuxis; etopee; eufemism; pronominație; exclamație; expoliție; fabulație; hendiadă; heteroză; hifen; hipalagă; hiperbat; hiperbolă; histeron, proteron; homeoptoton, homeoteleuton; imprecație, blestem; incitare; interogație; inversiune; invocație; ipoteză; ipotipoză; ironie; jurământ, autoimprecație-legământ; licență, parezie; litotă; atenuație; extenuație; maligmată; maximă, sentință; metabolă; metaforă; metalepsă; metastază, viziune; metateză; metonimie; metonomază; mimeză; mit; nominativ etic; omeoză, similitudine; onomatopee; optație; oximoron; parabolă; paradiastolă; paradox; paradoxism; paragramă; paralelă; paralipsă, pretermisie, preteriție; parataxă expresivă (stilistică), parecheză; parhyponoian; parigmenon; paronomază; perifrază; circumvoluțiune; permisiune; personificare; pildă, exemplu; pleonasm, batologie, perisologie; poliptotă, traducție; poliptoton; polisindet, sinafie; premuniție; procatalepsă; prolepsă, anticipație, antiforă, percepție; prosopografie; prosopopee; proteză; proverb; reticență, sarcasm, micterism; silepsă, sinteză; simbol, simplocă; complexiune, excviziție; sinalefă; sincopă; sincriză; sinecdocă; sinereză, crasă, episinalefă, sinizeză; subiecție, superlativ stilistic; suspensie; tautacism; tautofonie; tautologie; tmeză; topografie; zeugmă. Tropologie.

V. artă, dramaturgie, grandilocvență, literatură, poezie, proză, vorbire.

Scanned with OKEN Scanner

209. FIINȚE IMAGINARE

Subst. Alcion. Argus. Balaur, bălăurel *(dim.)*, bălăuroaică, dragon. Baba Cloanța. Bală. Catoblepas. Centaur, hipocentaur *(rar)*; bicentaur. Cerber. Ciclop. Demon. Diavol, drac, satana, necuratul. Divinitate. Duh, spirit; duhuri bune; duhuri rele. Faun, satir, silvan. Făt-Frumos. Gogoriță. Grifon. Harpie. Hipocamp. Hipogrif. Ielele, sfintele (doamne), dînsele, drăgaice, frumoasele, iezme, șoimane, șoimărițe, vîntoase, rusalii. Ileana-Cosînzeana. Inorog, licorn *(livr.)*, unicorn. Leu-paraleu. Mama-dracului. Mama-pădurii (pădurilor), muma-pădurii, vidma-pădurii, pădureana, vîlva-pădurii; moșul-codrului, tatăl-codrului, pădurarul, păduroiul. Măgăoaie. Minotaur. Monstru, dihanie. Murgilă, Serilă, De-cu-seară, De-cu-vreme; Miază-noapte; Mezilă; Zorilă; De-către-ziuă. Pajură. Pegas. Pitic, sfredeluș; Statu-Palmă-Barbă-Cot. Samcă. Scorpie, scorpioană. Sfînta Luni, Marțolea, Sfînta Miercuri, Sfînta Joi, Sfînta Vineri, Sfînta Duminică. Sirenă. Solomonar. Spiriduș. Stafie, fantomă, nălucă, arătare, vedenie, vidmă *(reg.)*. Strigoi, vampir, moroi, pricolici, vîrcolac, șiscoi *(reg.)*, strigă, strigoaică, strigoaie, moroaică; strigoime. Bazilisc; dipsadă, dipsas; hidră, vidră. Știmă. Ursitoare, ursită, urzitoare *(rar)*, ursoaică *(pop.)*, parce. Uriaș, gigant, hecatonchir *(mit.)*. Novac, Strîmbă-Lemne, Sfarmă-Piatră, Bate-munți-n-capete. Păsărilă, Păsări-Lăți-Lungilă. Flămînzilă. Setilă. Gerilă. Ochilă. Fugilă. Vasilisc. Vîntoaică. Zburător. Zgripțor, zgripțoraș *(dim., pop.)*. Zgripțuroaică. Zînă, zînișoară *(dim.)*; vîlva băii; nimfă; undină; rusalcă, silfidă. Zmeu, zmeoi, zmeoaică, zmeoaie.

V. **divinitate, drac, imaginație.**

210. FILOZOFIE

Subst. Filozofie, înțelepciune, gîndire; sistem filozofic, teorie filozofică, doctrină filozofică, principiu filozofic, filozofem. Filozofia științei. Școală filozofică, curent filozofic, orientare filozofică, concepție filozofică. Filozofia istoriei; filozofia culturii; filozofia politică. Filozofia materialistă, materialism filozofic; materialism. Filozofia idealistă, idealism filozofic, idealism. Filozofia antică; școala eleată; școala ioniană; școala cinică; școala cirenaică; școala stoică, stoicism; epicurism; peripatetism; platonism. Agnosticism; antropocentrism; antropomorfism; antropopatism; asociaționism; atomism; atomism logic; averroism; cartezianism; cazualism; conceptualism; confucianism; constructivism; convenționalism; creaționism; daoism; deism; determinism; dualism; emanatism; emanaționism; empiriocriticism, machism, empiriomonism; epifenomenalism; energetism; existențialism; fatalism; fenomenalism, fenomenism; fenomenologie; ficționalism; fideism; filozofia naturii; filozofia vieții; finalism; fizicalism; formalism; gimnozofie; gnosticism; gîndirism; hegelianism; hilozoism; holism; idealism; idealism subiectiv; idealism obiectiv; iluminism, luminism; indeterminism; infinitism; instrumentalism; intelectualism; intuiționism, iraționalism; bergsonism; kantianism, kantism, criticism; marxism-leninism; materialism naiv (spontan); materialism antic; materialism metafizic; materialism mecanicist, mecanicism, materialism vulgar; materialism dialectic; monadism; monism; nativism; naturalism; neohegelianism; neoconfucianism; neokantianism; neoplatonism; neopozitivism; neoraționalism; neorealism; neotomism; ocazionalism; operaționalism; panpsihism; panteism; personalism; pironism; pitagorism; pozitivism; pragmatism, utilitarism; predeterminism; preformism; raționalism; relativism; scientism; scolatică; semanticism; senzualism; solipsism; spiritualism, structuralism; subiectivism; teism; tomism; teleologie, finalism; teozofie; vitalism; voluntarism. Filozof, gînditor, cugetător; filozofard *(depr.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Filozofic, filozofesc *(înv.)*, de filozofie. Materialist, idealist.

Vb. A face filozofie, a se ocupa de filozofie; a gîndi, a reflecta, a medita; a filozofa *(fam.)*, a filosofisi *(grecism înv.)*.

Adv. (În mod) filozofic, din punct de vedere filozofic, filozoficește *(rar)*.

V. cunoaștere, gîndire, idee, învățare.

211. FINALITATE

Subst. Finalitate, scop, țel, țintă, obiect, obiectiv *(fig.)*; vis *(fig.)*, ideal *(fig.)*. Sens, sensul vieții, menire, rost, noimă *(pop.)*; destin, predestinare, predestinație. Aspirație *(fig.)*, năzuință, năzuire *(rar)*. Perseverență, asiduitate, stăruință, insistență, tenacitate. Teleologie; finalism. Finalist.

Adj. Menit, destinat, ursit, predestinat. Perseverent, asiduu, stăruitor, nsistent, tenace. Finalist.

Vb. A avea un scop, a avea un ideal, a-și face (a-și găsi, a-și croi) (un) drum (nou) în viață, a-și găsi un rost (în viață); a urmări un scop. A-și atinge scopul, a ajunge la mal, a răzbi; a duce ceva la bun sfîrșit, a duce ceva pînă la capăt. A meni, a destina, a ursi, a predestina. A aspira *(fig.)*, a tinde către ceva, a ținti *(fig.)*, a năzui. A persevera, a stărui, a insista.

V. destin, dorință, efort, perseverență, sfîrșit.

212. FIR

Subst. Fir, firicel *(dim.)*, firișor, firuț *(reg.)*; fibră, fibră textilă, tort, torsătură, iță, borangic, bumbac, cînepă, lînă, lînică; fibră sintetică, capron, nailon, relon, rolan. Ață, ațișoară *(dim.)*, ață de cusut, batir; papiotă; mosor; scul; ghem, ghemuleț *(dim.)*, ghemușor. Sfoară, sforicică *(dim.)*, sforișoară; baieră; ciripie *(reg.)*, spagat, funie, funioară *(dim., rar)*, frînghie, frînghiuță *(dim.)*, frînghioară *(rar)*, halat *(reg.)*, streang, odgon, cablu, pălămar *(pop.)*, hîrzob *(reg.)*, parîmă, bandulă, edec, pripon. Fir de telefon (telegraf), cablu. Fir de păr, șuviță, floc, gîță *(reg.)*, gîțișoară *(reg., dim.)*. Fir de păianjen, funigel. Șnur, șiret, firet *(rar)*, ceapraz, găitan, brandenburg, eghilet, drăguleț *(înv.)*, dragon, baibafir *(reg.)*, zarafir *(pop.)*, tasma *(reg.)*; capitalband. Sîrmă, sîrmuliță *(dim.)*, sîrmușoară *(reg.)*, filament, liță. Coardă, strună. Catgut.

Adj. Fibros, ațos, firos *(rar)*; fibrilar, filiform, filamentos; sîrmos *(rar)*. Filat, răsucit, tors.

Vb. A toarce, a răsuci, a fila, a împleti; a cabla. A coase, a însăila.

V. podoabă, țesătură.

213. FLUTURE

Subst. Fluture, fluturaș *(dim.)*, fluturel, lepidopter. Albiliță, fluture-alb, fluture-de-varză, nălbar; aripa-gîștei; bombyx; cap-de-mort, capul-morților, capul-lui-Adam, strigă, buha-ciumei; falenă; fluture-de-mătase; fluture-inelat; inelar; fluture-roșu, ochiul-păunului, păun-de-noapte; mărgica-cucului, somnișor, buhoci; molie; molia-albinelor, găselniță; molia-stupilor; molia-merelor; molia-strugurilor; porumbac; răchitar, sfredeluș (sfredelușul-lemnului); strelici *(reg.)*; strigoiaș; urzicar. Insecte lepidoptere, lepidoptere.

V. insectă.

Scanned with OKEN Scanner

214. FOAME

Subst. Foame, foamete, foame de lup, flămînzire, nemîncare, hămeseală *(fam.)*, lihneală, înfometare, post *(fig.)*, ramazan *(fig., fam.)*; dietă, regim; cură de slăbire; subnutriție, subalimentare, subalimentație; inaniție. Apetit, poftă de mîncare. Foame patologică, oreximanie, bulimie, cinorexie. Flămînd, flămînzilă.

Adj. Flămînd, înfometat, famelic, nemîncat, lihnit, hămesit *(fam.)*, hămesit de foame, mort de foame, leșinat de foame, sfîrșit de foame, chinuit de foame, flămînzit, cu stomacul gol; cu burta lipită de spinare; subnutrit, subalimentat.

Vb. A flămînzi, a răbda (a suferi) de foame, a lihni, a fi lihnit de foame, a i se lihni cuiva, a fi flămînd, a face foamea, a posti, a ține post, a-i fi foame, a fi înfometat, a muri (a crăpa, a leșina, a fi leșinat) de foame, a fi hămesit, a hămesi *(fam.)*, a fi nemîncat, a se hrăni cu vînt, a-l tăia (pe cineva) la ramazan *(fam.)*, a face ramazan *(fam.)*, a i se lipi (cuiva) coastele (de foame), a simți un gol la (în) stomac, a fi rupt (fript) în coș, a fi lat de foame, a fi lipit de foame, a avea coastele lipite, a i se lungi (cuiva) urechile de foame, a i se pune (cuiva) soarele drept inimă, a-i chiorăi (cuiva) mațele (de foame), a sta cu dinții la stele, a-și pune pofta în cui, a-și pune dinții pe poliță, a mînca răbdări prăjite, a se hrăni cu mană cerească. A înfometa, a flămînzi, a face să flămînzească, a subalimenta.

Adv. Pe nemîncate, pe stomacul gol, pe inima goală.

V. **alimentație, voracitate.**

215. FOBIE

Subst. Fobie, frică, neliniște; repulsie, antipatie. Acrofobie; agorafobie; androfobie; antropofobie; cinofobie; claustrofobie; ginecofobie *(livr.)*; hematofobie; hidrofobie; metalofobie *(rar)*; microfobie; monofobie; necrofobie; nosofobie; panfobie, pantofobie; parazitofobie; pirofobie; sitofobie; talasofobie; tanatofobie; toxofobie; zoofobie. Antropofob; hidrofob; necrofob.

V. **antipatie, boală, frică.**

216. FOC

Subst. Foc, focușor *(dim.)*, foculeț, zăgneată *(reg.)*; focărie *(pop.)*. Flacără, flăcăraie, flăcărie *(rar)*, flăcăruie, văpaie, vîlvătaie, pară, flamă *(rar)*, limbă de foc, pălălaie, bobotaie (reg.), bobot *(înv. și reg.)*, vălgarie *(reg.)*; faclă *(rar)*, făclie *(fig.)*, fachie *(rar)*; torță. Foc de tabără; foc de artificii; foc bengal; rug. Ardere, învîlvorare, vîlvoare, văpăiere *(înv.)*, pîlpîire, pîlpîială, pîlpîit, pîlpîitură, pîrpără. Incendiu, incendiere, pîrjol, pîrjolire, pojar *(înv. și reg)*. Cremațiune, incinerare. Pîrlire, pîrleală, pîrlit, pîrlitură, pîrpăleală, pîrpălac *(înv.)*; pîrpelire, flambaj, flambare, prăjire, prăjeală, frigere, coacere, copt. Jar, jeratic, jarișteș *(înv.)*, jărăgai *(pop.)*, cărbune, cărbunaș *(dim.)*, tăciune, tăciunaș *(dim.)*. Spuză, șperlă *(reg.)*, cenușă, scrum. Furnal. Sobă, sobiță *(dim.)*, sobușoară, vatră, vetrișoară *(dim.)*, vetriță, cuptor, cuptoraș *(dim.)*, godin, cămin, șemineu. Lampă; lampă de petrol, lampă de gătit, primus; spirtieră; aragaz; cuptor electric, reșou, radiator electric; calori er. Chibrit; brichetă; aprinzător. Inflamabilitate. Pirofor. Stingător, extinctor. Pompier, pojarnic *(înv. și reg.)*. Piromanie. Incendiator. Pirometrie. Pirotehnie. Pirotehnician. Pirostat.

Adj. Aprins, incandescent, arzător, arzînd, dogoritor, cuprins de flăcări; ars, dogorit, pîrjolit, pîrlit, scrumit *(rar)*, prefăcut în scrum, mis-

Scanned with OKEN Scanner

tuit de foc, incendiat. Inflamabil, piroforic, pirotermic; pirotehnic. Incendiator.

Vb. A arde, a fi aprins, a arde în flăcări, a fi cuprins de flăcări, a văpăi *(înv.)*, a vîlvîi, a vîlvora *(rar)*, a se învîlvora, a pălălăi, a boboti *(reg.)*, a arde cu bobote; a se preface în scrum (în cenușă), a se scrumi, a deveni scrum, a se arde, a se mistui în flăcări; a jerui *(reg.)*, a jări *(reg.)*; a arde înăbușit, a mocni, a pîlpîi. A lua foc, a se aprinde. A aprinde focul, a ațința focul, a da zăgneată focului. A arde, a aprinde, a pune foc, a incendia, a da pojar, a da pîrjol, a pîrjoli, a trece prin flăcări (prin foc), a preface în scrum, a se mistui în flăcări. A flamba; a pîrli, a pîrpăli, a frige, a prăji; a tăciuna.

V. **căldură, lumină, surse de lumină.**

217. FOLCLOR

Subst. Folclor, creație populară, artă populară, obiceiuri populare, tradiții populare, datini populare. Jocuri populare, dansuri populare; cîntece populare, muzică populară; teatru popular. Literatură populară, creație orală; folclor literar. Proză populară; poveste, basm; legendă; snoavă, fabulă. Poezie populară. Poezie epică; cîntec bătrînesc, cîntec voinicesc, cîntec haiducesc; baladă. Lirică populară; doină, doiniță *(dim.)*, doinișoară; cîntec de lume; cîntec de dragoste; cîntec lăutăresc; cîntec de cătănie; cîntec de joc; strigătură, chiuitură; cîntec istoric; cîntec de leagăn. Ghicitoare, cimilitură. Proverb, zicătoare, zicală, zicătură. Bocet, cîntare de mort. Descîntec, descîntătură. Colind, colindare, colindat, colindă; urare; plugușor; buhai; sorcovă; capra, brezaie. Artist popular; cîntăreț popular, rapsod. Colindător. Folclorist; etnograf. Folcloristică, folclor. Folclorism.

Adj. Folcloric; folcloristic; etnografic.

Vb. A dansa, a juca. A cînta, a doini, a hori, a cimili *(reg.)*. A boci. A colinda, a ura, a merge cu plugușorul, a merge cu capra; a sorcovi.

V. **aforism, artă, dansuri populare, literatură, obicei, poezie, proză.**

218. FORFOTĂ

Subst. Forfotă, forfoteală, foială, foire, du-te-vino, trepădare *(pop.)*, trepădat *(pop.)*, furnicare, mișuială *(rar)*, mișunare *(rar)*, mișună *(rar)*, mișuneală *(rar)*, colcăială, roi, roire, roit, viermuială, viermuit.

Adj. Forfotitor; roinic *(rar)*, trepădător *(pop.)*.

Vb. A forfoti, a umbla forfota, a umbla încoace și încolo, a umbla de colo pînă colo, a trepăda *(pop.)*, a forfăi *(pop.)*, a foi, a fojgăi *(reg.)*, a furnica, a mișui *(rar)*, a mișuna, a colcăi, a roi, a viermui.

V. **animație, dezordine, mișcare, mulțime.**

219. FORMAȚIE MUZICALĂ

Subst. Formație muzicală, ansamblu muzical, ansamblu de cîntece; orchestră, orchestră simfonică, orchestră filarmonică, filarmonică, orchestră de muzică de cameră, orchestră de muzică ușoară, orchestră de jaz, jaz, jazband, orchestră de muzică populară; muzică; fanfară; tabulhană *(turcism înv.)*, meterhanea *(înv.)*; trupă de muzicanți, taraf de lăutari (taraful lăutarilor), bandă (de lăutari), tacîm (de lăutari). Cor; corală, capelă. Solist. Duet, duo; trio; cvartet; cvintet; sextet; septet; octet; nonet. Șef de orchestră, conducător de orchestră, dirijor, capelmaistru *(înv.)*, mehterbașa *(turcism înv.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Muzicant, mehter *(turcism înv.)*, instrumentist, orchestrant *(rar)*, orchestrator, filarmonist *(rar)*, lăutar; concertmaestru, prim-violonist; corist.

Adj. Muzical; orchestral; coral; dirijoral.

Vb. A cînta, a interpreta; a concerta, a da un concert.

V. cîntăreț, forme și genuri muzicale, grup, instrumente muzicale, muzicant.

220. FORMĂ

Subst. Formă, structură, alcătuială, alcătuire, întocmire, compoziție, compunere, formație, construcție. Configurație, figură, aspect, înfățișare, ipostază, siluetă, imagine, chip, conformație, constituție. Contur, profil; linie. Aranjare, aranjament, așezare, dispunere, dispoziție, organizare, organizație, orînduială, orînduire, rînduială, rînduire, ordine, ordonare. Schemă, model, prototip, tipar, schelet *(fig.)*, schiță, machetă. Fason, croi, croială, tăietură. Modelaj, modelare, modelizare, mulare, fasonaj *(rar)*, fasonare, fasonat. Format. Izomorfism, izomorfie; polimorfism. Morfologie.

Adj. Formal, structural. Aranjat, orînduit. Modelat, fasonat. Izomorf. Multiform, polimorf.

Vb. A da o formă; a(-și) lua o anumită formă, a se configura *(rar)*, a se contura. A aranja, a dispune, a orîndui, a rîndui, a ordona, a organiza. A modela, a modeliza, a fasona, a șablona, a mula.

V. aranjare, componență, deformare, dimensiune, înălțime, îngustime, lățime, lungime, micime, relație, statură, structură.

221. FORME DE GUVERNARE

Subst. Formă de guvernare, formă de guvernămînt. Absolutism; autocrație; caudillism; cezarism; căimăcămie; constituționalism; democrație; despotism; dictatură; duarhie; eleuterie; etocrație; gerontocrație; ginecocrație; hegemonism; împărăție; locotenență; monarhie absolută, monarhie constituțională; noocrație; parlamentarism; pentarhie; poliarhie; plutocrație, timocrație; regalitate; regență; satrapie; sinarhie; teocrație; tetrarhie; tiranie; triumvirat; țarism.

Adj. Absolutist; democratic; despotic; dictatorial; monarhic; plutocratic; teocratic; țarist.

Vb. A guverna, a conduce.

V. conducător de stat, conducere, stat.

222. FORME ŞI GENURI MUZICALE

Subst. Formă muzicală, gen muzical; piesă muzicală, compoziție muzicală; bucată muzicală; piesă vocală, piesă instrumentală. Adagio; allegretto; allegro; arie; arietă; arioso; bagatelă, bluetă; baladă; berceuse; burlescă; canon; cantată; cantilenă; cançonetă; cavatină; concert; concertină; concerto grosso; coral; dixtuor; elegie; fantezie; fugato; fugă; fughetă; imn; impromptu; lied; madrigal; mandolinată; marș; menuet; mesă; misă; morescă; motet; odă; operă; operetă; oratoriu; pastel; pastorală; pizzicato; poem; poem simfonic; preludiu; rapsodie; rasgado; recitativ; recviem; reverie; romanță; rondino; rondo; scherzo; serenadă; sextuor; simfonie; simfonie concertantă; singspiel; simfonietă; sonată; sonatină; studiu; tocată; uvertură; vocaliză.

Adj. Muzical; vocal; instrumental. Pastoral; poematic; simfonic.

Vb. A compune. A orchestra. A interpreta.

V. artă, indicații de execuție muzicală.

Scanned with OKEN Scanner

223. FORMULE DE SALUT

Formule de salut la întîlnire: Bine te-am găsit (sănătos), bine v-am găsit (sănătoși), bun găsit; sărut mîna (mîinile), sărut mînuța (mînuțele, mînușițele) *(fam.)*; te salut, vă salut, salutare; să trăiești, să trăiți; respectele mele, (cu) tot respectul, omagiile mele, am (avem) onoarea, cu stimă, cu toată stima; noroc (hai noroc), noroc bun, (mai) bun lucru, pa, bună; bună dimineața, neața; bună ziua; bună seara, seara (sara) bună; bună vreme, bun întîlniș (întîlnișul). Bine ai venit (sănătos), bine ați venit (sănătoși), fii binevenit, fiți bineveniți (la noi, în casa noastră), bun venit, bun sosit, bună să-ți fie inima, bun ajuns (ajunsul).

Formule de salut la despărțire: Cu bine, cu bine și să ne vedem sănătoși, rămîi (rămîneți) cu bine, te (vă) las cu bine, numai bine, să ne vedem cu bine, s-auzim de bine, să te găsesc sănătos, să vă găsesc (găsim) sănătoși, rămîi sănătos, rămîneți sănătoși, rămîneți sănătoși și să auzim de bine, sănătate (bună); la revedere, pe curînd, la bună vedere; sărut mîna (mîinile), sărut mînuța (mînuțele, mînușițele) *(fam.)*; te (vă) sărut, te pup, te-am sărutat, adio, te-am pupat; (te) salut, te-am salutat, salutare; (hai) să trăiești, să trăiți; pa, pa și pusi; servus *(reg.)*; ura, salve *(fam.)*, ciau *(fam.)*, saluti *(fam.)*, tai-tai *(fam.)*; noapte bună; bună ziua, ziua bună; bună seara, seara (sara) bună; noroc, noroc și sănătate, noroc și să trăiești: umblă (mergi, du-te) sănătos, umblați (mergeți) sănătoși; să vii sănătos, să te-ntorci sănătos, să ne vedem sănătoși; drum bun, cale bună, mergi cu bine, toate bune, călătorie plăcută, călătorie sprîncenată *(ir.)*; odihnă plăcută; spor la lucru, servici ușor, succes; gardă ușoară *(între medici)*; vînt bun *(între marinari)*, vînt la pupă.

V. **comportare, cordialitate, politețe, salut.**

224. FRICĂ

Subst. Frică, frică de moarte, teamă, teamăt *(înv.)*, temere, temut *(rar)*, neliniște, panică, angoasă *(livr.)*, anxietate; înfricoșare, spaimă, înspăimîntare, speriat, speriere *(rar)*, sperietură, groază, îngrozire, oroare, fobie, înfiorare. Lașitate. Catalepsie. Fricos; laș.

Adj. Fricos, fricos ca un iepure, temător, sperios. Înfricoșat, înfricat *(reg.)*, speriat, înspăimîntat, îngrozit, înfiorat; laș. Înfricoșător, înspăimîntător, groaznic, grozav, îngrozitor, înfiorător, fioros, abominabil, terifiant *(livr., rar)*.

Vb. A-i fi frică, a avea frică, a fi înfricoșat, a fi cu gheața în spate, a fi cuprins de frică (de spaimă, de groază), a se teme, a se teme de ceva ca de dracul, a se înfiora, a se înfricoșa, a se înspăimînta, a se speria, a se îngrozi, a-l cuprinde pe cineva frica (spaima, groaza), a intra în panică, a-și face spaimă, a-l apuca (a-l lua) (pe cineva) groaza, a-i intra (cuiva) frica (spaima, groaza, fiorii) în oase, a încremeni (a înlemni, a îngheța) de frică (de spaimă, de groază), a-i îngheța (cuiva) inima de frică, a-i îngheța (cuiva) sîngele în vine (de frică), a-i îngheța (cuiva) ficații, a se îmbrăca în cămașă de gheață, a-i țîțîi (cuiva) inima, a tremura (a dîrdîi) de frică, a tremura ca varga (ca frunza), a tremura cămașa pe cineva, a-i tremura (cuiva) balamalele, a-i tremura genunchii, a i se tăia picioarele, a-l trece fiorii (răcorile), a-i trece (cuiva) un șarpe prin sîn, a fi cu (a avea, a intra cuiva) un cui în inimă, a i se face inima cît un purice, a-și pierde graiul, a i se face (a i se ridica) (cuiva) părul (chica) măciucă, a i se zbîrli părul în cap, a i se sui părul în vîrful capului, a-l furnica pe la spate, a i se face pielea de găină (de gîscă), a fi cu piele de iepure la spate; a se face alb ca varul, a nu mai

avea o picătură de sînge în obraz. A înfricoșa, a înspăimînta, a speria, a îngrozi, a înfiora, a semăna frică (groază), a-i băga (cuiva) frica în oase, a umple pe cineva de groază, a băga spaima în cineva, a băga pe cineva în groază (în toate grozile morții), a băga pe cineva în friguri, a băga pe cineva în draci (în toți dracii), a băga pe cineva în fiori, a băga pe cineva în sperieți (în toți sperieții). A fi fricos, a fi slab de fire, a fi slab de înger, a fi slab de oțele, a se teme de umbra lui, a fi cu frica în sîn (în spate), a trăi cu frica în sîn.

Adv. Cu frică, cu teamă, cu groază, cu frica în sîn.

V. amenințare, evitare, fobie, lașitate, nehotărîre, neliniște, precauție.

225. FRIG

Subst. Frig, friguleț *(dim., pop.)*, răcoare, răcoreala, racealâ; ger, geruleț *(dim., fam.)*, (un) pui de ger, gerul bobotezii, ger de crapă pietrele (lemnele), ger năprasnic, geruială, geruire. Zero grade; zero absolut. Vreme rece, anotimp rece; iarnă, iarnă grea. Răcire, răcit; îngheț, înghețare; rebegeală; degerare; degerătură. Tremur, tremurat, tremurici, tremurătură; dîrdîială, dîrdîit; clănțăneală, clănțănire, clănțănitură, clănțănit. Înghețare, refrigerare, refrigerație, răcire. Gheață. Sloi de gheață, țurțur, țurloi *(pop.)*, ghețar, ghețar plutitor, aisberg; ghețar alpin; calotă glacială. Perioada (epoca) glaciară, glaciație. Polul Nord; Artica; Siberia; Antartica. Frigider, răcitor, ghețar, frigorifer; baterie *(fig.)*, frapieră. Ghețărie. Frigotehnică. Instalație frigorifică, lanț frigorifer. Agent frigorific.

Adj. Friguros, rece, geros, răcorit *(rar)*, răcoros; rece ca gheața; neîncălzit; înghețat, algid, rebegit, amorțit de ger, înțepenit (de ger), geruit, cu ger, degerat; glacial *(livr.)*, ghețos *(rar)*; frigorifer, frigorific, frigorigen; refrigerent *(rar)*, răcitor, răcoritor. Glaciar.

Vb. A fi frig, a fi rece, a fi ger, a gerui, a crăpa lemnele (pietrele) de ger, (e un) ger de crapă pietrele (lemnele). A se răci, a se răcori, a se lăsa frigul, a se face răcoare, a se face frig, a se răci timpul, a coborî sub zero grade. A îngheța, a-i fi (cuiva) frig, a rebegi, a crăpa de frig, a degera, a tremura (de frig), a dîrdîi, a clănțăni din dinți, a fi sloi de gheață, a fi înghețat lemn, a fi înghețat bocnă *(pop. și fam.)*, a fi (a se face, a îngheța) bocnă *(pop. și fam.)*, a face (a tăia) cuie, a face piroane; a se zburli de frig, a se rebegi, a amorți de frig, i-a degerat și măduva în oase. A răci, a refrigera; a frapa; a îngheța.

V. fenomene atmosferice.

226. FRUCTE

Subst. Fruct, poamă, pomiță *(dim.)*, pomoroage *(reg.)*. Afină. Agrișă. Alună turcească. Alună de pămînt (americană), arahidă. Ananas. Banană. Caisă. Căpșună. Chitră. Cireașă; cireașă amară; cireașă neagră; cireșe pietroase; pietroase; cireașă lipicioasă; cireașă pîrgaviță. Coacăză, pomușoară *(reg.)*, struguri negri. Corcodușă, zarzără *(reg.)*. Curmală. Dovleac, dovlecel, ludae *(reg.)*, curcubetă *(reg.)*, bostan *(reg.)*, bostănel *(dim., reg.)*. Dudă, agudă *(reg.)*, fragă de pom *(reg.)*. Fistic. Fragă, frăguță *(dim., pop.)*, frăguliță *(pop.)*, frăgușoară *(pop.)*. Grepfrut, grep. Gutuie, gutuiță *(dim.)*, măr-gutuie *(reg.)*, alămîioară *(reg.)*. Lămîie. Mandarină. Măceașă. Mălină. Măr, merișor *(dim.)*; măr crețesc; măr domnesc; măr dulce; măr parmen (auriu), parmen; măr pătul, pătul; mere renete, renete; măr ursesc; măr pădureț; ionatan; măr văratic; măr iernatic; măr nevestesc; măr cîinesc. Măslină, olivă *(înv. și reg.)*. Mură, murișoară *(dim.)*. Nucă, nucșoară *(dim.)*. Nucă de cocos. Pară; pere harbuzești; pară crăiască; pară popească; pară ursească;

Scanned with OKEN Scanner

pară iernatică; pară ciinească; napoleon; pară bergamotă, bergamotă, pere pădurețe, pere mălăiețe. Piersică. Porumbă, porumbel, scorombar *(reg.)*, scoroambă *(reg.)*. Pepene (verde), harbuz *(reg.)*, bostan *(reg.)*, pepenaș *(dim.)*, pepenoi *(augm.)*; pepenoaică, pepenoaie *(rar)*; pepene galben; cantalup. Portocală. Prună, perjă *(reg.)*, goldană, prune urșești, prune bistrițe, prune brumării, renglote. Rodie, granată *(înv. și pop.)*. Roșcovă. Scorușă. Smochină. Strugure, strugurel *(dim.)*, struguraș, poamă *(reg.)*, pomuță *(dim., reg.)*; alicante; aligote; băbească; hamburg; cabernet; fetească; lacryma-christi; muscat; napoleon; pinot; risling (riesling); tămîioasă; traminer; țița-vacii, razachie. Zarzără, zărzărică *(dim., pop.)*. Zmeură.

V. **alimentație, arbuști, pomi fructiferi.**

227. FRUMUSEȚE

Subst. Frumusețe, frumos, drăgălășenie, drăgălășie *(rar)*, gingășie, delicatețe; perfecțiune, desăvîrșire, sublim, grandoare, măreție, minune, minunăție, strălucire, splendoare, sclipire. Atracție, fascinație, farmec, vrajă, încîntare; feerie. Grație, șarm *(livr.)*, nur *(pop. și fam.)*, vino-ncoace, finețe; șic; eleganță. Operă de artă, capodoperă, perlă *(fig.)*, podoabă *(fig.)*. Frumusețe antică. Femeie frumoasă, femeie bine făcută, fată frumoasă, floare *(fig.)*, nimfă *(fig.)*, zînă, înger, cele trei grații, grațiile, sirenă *(fig.)*. Venus, Afrodita. Bărbat frumos, bărbat bine făcut, Făt-Frumos, Apollo, Adonis, Narcis. Estetică.

Adj. Frumos, frumușel, *(dim.)*, ghizdav *(înv.)*, drăguț, drăgălaș, drăgulic, *(pop.)*, gigea *(fam.)*, mișto *(arg., fam.)*, gingaș, minunat, admirabil, încîntător, fermecător, șarmant *(livr.)*, plăcut, estetic; perfect, armonios, desăvîrșit, fără egal, fără asemănare, sublim, divin *(fig.)*, celest *(poetic)*, dumnezeiesc *(fig.)*, superb, splendid, magnific *(livr.)*, picat din cer, rupt din soare, ca în povești; maiestuos, distins, impunător, falnic, măreț; grațios, delicat, fin, venust *(livr.)*, cilibiu *(înv.)*, atrăgător, ademenitor, atractiv, fascinator, fascinant, seducător, răpitor *(fig.)*. Artistic, estetic, ornamental, pitoresc, decorativ. Arătos, chipeș, chipos *(pop.)*, bine *(fam.)*; ca o floare, ca bujorul, cu obrajii ca piersica (ca bujorii), cu buzele ca cireașa, cu ochii ca murele; frumoasă de pică, frumoasă coz; ca o cadră, ca din condei, mai mare dragul.

Vb. A fi frumos, a fi drăguț, a fi atrăgător; a fi bărbat bine, a fi femeie bine; a încînta privirea, a bucura ochii; a fermeca, a fascina, a vrăji *(fig.)*. A înfrumuseța, a împodobi, a face să fie frumos, a ornamenta, a orna, a decora.

V. **admirație, artă, cochetărie, desăvîrșire, gingășie, grandoare, împodobire, lux, simpatie, superlative.**

228. FRUNZĂ

Subst. Frunză, frunzuliță *(dim.)*, frunzică *(rar)*, frunzișoară, frunziță *(pop.)*, frunzucă *(reg.)*, frunzuleană *(pop.)*, frunzulică *(pop.)*, frunzuță *(reg.)*, foaie, foicică *(pop.)*, foiță *(dim.)*, foiuleană *(dim.)*; foliolă; coleoptil; sepală. Frunziș, frunzătură *(rar)*, frunzărime *(rar)*, frunzet; frunzar. Înfrunzire. Foliație. Defoliere, defoliație, desfrunzire.

Adj. Frunzos, foios, foliat. Înfrunzit; desfrunzit.

Vb. A înfrunzi; a (se) desfrunzi, a defolia.

V. **arbori, arbuști, creangă.**

229. FUGĂ

Subst. Fugă, fuguță *(dim.)*, goană, alergare, alergătură, cursă, zbughire; sprint. Alergător, sprinter; fugar.

Adj. Fugător *(rar)*, fugăreț *(reg.)*, fugar, fugaci; alergător.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A fugi, a goni, a alerga, a merge în fugă; a fugi (a alerga) în goana mare, a trage o fugă, a fugi (a alerga) mîncînd pămîntul (de mănîncă pămîntul), a fugi ca tăunul cu paiul, a fugi (a zbura) ca gîndul, a alerga (a fugi) cu burta la pămînt, a se duce duluță *(reg.)*, fuge (merge) de-i pîrîie (sfîrîie) călcîiele; a fugi întruna, a (o) ține numai (tot) o fugă; a o lua la fugă, a o apuca la fugă, a-și lua călcîiele (picioarele) de-a umeri *(fam.)*, a o tuli *(pop. și fam.)*, a o șterge, a o șterpeli *(fam.)*, a o lua la picior, a o lua la sănătoasa, a o croi la fugă, a cîrpi (de-a) fuga, a o cîrpi de fugă, a o împunge la (de) fugă, a întinde o fugă, a (o) întinde (la drum), a o pîrli la (de) fugă, a o rupe la (de) fugă (la goană, la sănătoasa, de-a fuga), a se duce pe urlați, a o tunde *(fam.)*, a-și lua tălpășița (catrafusele), a spăla putina, a o tuli la (de) fugă (la sănătoasa, la vale) *(pop. și fam.)*, a o tivi la fugă (de fugă, fuga).

Adv. În fugă, în fuga mare, într-o fugă, fuga, fuga-fuguța.

V. **dispariție, evitare, grabă, mișcare, viteză.**

230. FUMAT

Subst. Fumat, pipat *(reg.)*; pufăială, pufăire, pufăit, pufăitură. Fumător. Tutun, tutun turcesc, iaca *(înv.)*, tabac *(reg.)*, tabacioc *(reg.)*, duhan *(reg.)*, mahorcă, pașcă *(reg.)*, iarba-dracului. Țigară, țigaretă, țigarcă *(rar)*, țigară de foi, havană, trabuc. Muc de țigară, chiștoc. Țigaret, țigaretă, portțigaret, șpiț *(reg.)*, muștiuc. Lulea, lulelușă *(dim., pop.)*, pipă, ciubeică *(reg.)*, narghilea, ciubuc. Tabacheră, portțigaret. Scrumieră, scrumelniță *(rar)*. Fumoar. Debit (de) tutun, tutungerie, tutunărie *(înv.)*. Tutungiu, debitant; tutungioaică, tutungerească *(fam.)*.

Vb. A fuma, a pipa *(reg.)*, a duhăni *(reg.)*, a bea tutun, a bea o țigară, a fuma ca un turc; a pufăi, a pîcîi. A trage fumul în piept, a da fumul pe nas. A face (a suci, a răsuci) o țigară. A aprinde o țigară. A stinge țigara.

V. **foc.**

Scanned with OKEN Scanner

G

231. GALBEN

Subst. Galben, culoare galbenă; portocaliu. Îngălbenire; aurire; gălbeneală *(pop.)*, gălbejeală *(pop.)*, gălbinare *(rar)*, paliditate, paloare; pălire, ofilire, veștejire. Blond, blondin.

Adj. Galben, de culoare galbenă, de culoarea aurului (cerii, lămîii, șofranului etc.), chihlimbariu, limoniu *(înv.)*, șofraniu, untdelemniu, năutiu *(înv.)*. nisipiu *(rar)*, gălbui, gălbeniu *(rar)*, gălburiu, gălbiu *(pop.)*, gălbior *(dim., pop.)*, gălbenaș *(pop.)*; gălbejit *(pop.)*, gălbejos, gălbinoi, gălbinicios *(pop.)*, gălbenatic *(rar)*, gălbenel *(pop.)*; pal, palid, spelb *(pop.)*; îngălbenit, gălbenit *(înv. și pop.)*, galfăd *(reg.)*; ofilit, veștejit, pălit; auriu *(fig.)*, aurit *(fig.)*, de aur *(fig.)*, aurel *(rar)*, înaurit *(pop.)*; portocaliu, oranj *(livr.)*. Galben-deschis, samaniu *(rar)*, șarg; galben-roșiatic, piersiciu *(rar)*; galben-verzui, kaki, oliv, tutuniu. Blond, blondin, plăviu *(înv. și reg.)*, plăvan *(pop.)*, plăviț *(pop.)*, plăvai *(pop.)*, băl *(reg.)*, bălai, bălan, bălăior *(dim.)*, bălănel, bălănuț, bălăuc *(reg.)*, bălăuț *(reg.)*.

Vb. A (se) îngălbeni, a se gălbeni *(înv. și pop.)*, a se face galben, a deveni galben; a auri *(fig.)*, a înauri *(rar)*; a se gălbeji *(pop.)*, a deveni palid; a păli, a se ofili, a se veșteji.

V. cafeniu, ofilire.

232. GHEMUIRE

Subst. Ghemuire, ghemuit, zgîrcire; zgribulire; încolăceală, încolăcire încolăcitură, încîrligare; pitire *(pop.)*, pitulare *(pop.)*.

Adj. Ghemuit, strîns, răsucit, chircit, închircit, stîrcit *(pop.)*, zgulit *(reg.)*, zgîrcit, zgribulit; cinchit *(reg.)*, ciuciulit *(pop.)*; încolăcit, încîrligat, încovrigat; pitulat *(pop.)*, pitit *(pop.)*, găvozdit *(reg.)*.

Vb. A se ghemui, a se înghemui *(reg.)*, a se aduna, a se strînge (ca un ghem), a se face (ca un) ghem, a se chirci, a se închirci, a se pune piuă, a se strînge grămadă, a se grămădi *(pop.)*, a se stîrci *(pop.)*, a se zguli *(reg.)*, a se face mîrcă, a se zgîrci, a se zgribuli; a se cinchi *(reg.)*, a se ciuciuli *(pop.)*, a sta ghemuit, a ședea (a sta, a se pune) pup, a sta gogă, a sta pe vine, a ședea (a sta, a se așeza) grecește, a sta (a ședea) turcește; a se încolăci, a se încolătăci *(înv. și reg.)*, a se încîrliga, a se face cîrlig, a se încovriga. A se pitula *(pop.)*, a se piti *(pop.)*, a se găvozdi *(reg.)*.

Adv. Ca un ghem, cu genunchii la gură.

V. mișcare.

233. GINGĂȘIE

Subst. Gingășie, delicatețe, tandrețe, finețe, subțirenie *(fig.)*, grație, drăgălășenie, drăgălășie *(rar)*; frăgezime, prospețime, fragilitate.

Adj. Gingaș, gingășel *(dim.)*, delicat, tandru, fin, subțire *(fig.)*, subțirel *(dim., fig.)*, grațios, drag, drăguleț *(dim., pop.)*, drăgulic *(dim., pop.)*,

Scanned with OKEN Scanner

drăguliță *(dim.)*, drăguț, drăgălaș, frumușel *(dim.)*, atrăgător, plăcut; fraged, fragil, firav, plăpînd, slab, slăbuț *(dim.)*.

Vb. A fi gingaș (delicat, fin).

Adv. Cu gingășie, cu delicatețe, cu finețe.

V. cochetărie, frumusețe.

234. GÎNDAC

Subst. Gîndac, gîndăcel *(dim.)*, taracan *(reg.)*. Băligar; borză, gîndacul-morților; buburuză, boul-lui-Dumnezeu, boul-Domnului, boul-popii, mămăruță *(reg.)*, paparugă *(reg.)*; bou-de-apă, boul-bălții, bou-de-baltă; cantaridă, gîndac-de-frasin, gîndacul-frasinului, cățel-de-frasin, cățelul-frasinului; car; cărăbuș, gîndac-de-mai, găinușă, găinușă-de-seară; cărăbușel; croitor; gîndac-de-stejar; gărgăriță; mărgăriță *(reg.)*; gîndac-de-Colorado; licurici, făclieș, fînăraș, scînteuță; lupul-albinelor; nucar; rădașcă, răgace, boul-lui-Dumnezeu, boul-Domnului; cîrneci; scarabeu; scripcar; străluc, gîndac-mirositor; șvab, libarcă, tarhan *(reg.)*, gîndac-de-casă, gîndac-de-bucătărie, gîndac-negru; țigărar, vior; țigii. Coleoptere.

V. insectă.

235. GÎNDIRE

Subst. Gîndire, cugetare, cuget, reflecție, reflexie, judecată, meditare, meditație, filozofare; rațiune, minte, intelect, inteligență, logică, spirit, conștiință; act mintal, acțiune mintală, exercițiu mintal; efort de gîndire, excogitație *(livr.)*; activitate intelectuală, muncă intelectuală. Gînd, idee, concepție, opinie, părere, rezon *(înv.)*. Noțiune, concept. Judecată, raționament. Socoteală, socotire, socotință *(înv. și pop.)*, calcul, chibzuință, chibzuială, chibzuire, judecată sănătoasă, cumpănire, cumpăt, deliberare, considerare. Imaginație, fantezie, intuiție, speculație. Cunoaștere, reflectare. Observație, contemplație, contemplare, examinare, analiză, sinteză, introspecție. Descoperire, invenție, inventare, revelație, revelare. Gînditor, filozof, înțelept, cugetător.

Adj. Rațional, intelectual, logic, mintal, mental, conceptual; reflexiv, gînditor, meditativ; îngîndurat, cufundat în sine, adîncit în gînduri, absorbit *(fig.)*, concentrat, atent, dus pe gînduri. Gîndit, cumpănit, cîntărit, socotit, chibzuit, rezonabil, cuminte. maginativ, intuitiv, speculativ. Înțelept, deștept.

Vb. A (se) gîndi, a cugeta, a raționa, a rezona *(înv.)*, a medita, a reflecta, a filozofa *(fam.)*, a judeca, a abstrage, a chibzui; a se gîndi, a se socoti, a se cugeta, a sta pe gînduri, a-l fura (pe cineva) gîndurile, a se pune pe gînduri, a se cufunda în gînduri, a cădea pe gînduri, a fi dus cu mintea, a rămîne (dus) pe gînduri, a-i fi (cuiva) gîndul la ceva, a-l frămînta (pe cineva) gîndul; a-și bate capul; a-și sfărîma capul, a-și frămînta mintea (creierii), a se bate cu mintea (cu gîndul); a concepe, a imagina, a plănui; a cîntări *(fig.)*, a cumpăni *(fig.)*, a rumega *(fig.)*, a socoti, a chibzui, a analiza, a despica firul în patru; a concluziona, a conchide, a ajunge la o concluzie, a trage concluzia (concluzii); a avea o idee, a intui, a avea în minte, a-i trece prin minte, a-l bate (pe cineva) gîndul, a-l paște gîndul, a-i da (a-i trece, a-i trăsni) prin (în) gînd (prin cap); a-l duce capul la ceva, a-i umbla mintea.

V. aforism, cunoaștere, filozofie, idee, imaginație, inteligență.

Scanned with OKEN Scanner

236. GLASURI DE ANIMALE

Subst. Glas, viers *(rar)*, strigăt, zbieret, zbierătură, urlat, urlet, răcnet, răcnire *(rar)*, țipăt, șuier, șuierătură. Muget, mugire, mugit, răget, boncăluit. Behăit, behăitură, mehăit. Guițare, guițat, guițătură; grohăire, grohăit, grohăitură, grohot. Nechez, nechezare *(rar)*, nechezat, nechezătură *(rar)*; rînchez *(rar)*, rînchezare, rînchezat. Lătrare *(înv.)*, lătrat, lătrătură; zăpăit *(reg.)*, zăpăitură *(reg.)*; hămăială, hămăit, hămăitură; chefnit *(rar)*, țăhnit *(reg.)*; mîrîială, mîrîire, mîrîit, mîrîitură; chelălăială, chelălăit, chelălăitură; scheunare, scheunat, scheunătură, schiaun *(rar)*. Mieunat, mieunătură, miaun, miaut *(rar)*; miorlăială, miorlăit, miorlăitură. Chițăit, chițcăit. Mormăială, mormăit, mormăitură *(rar)*. Orăcăit, orăcăire, orăcăială *(rar)*, orac *(reg.)*; miorcăire, miorcăit. Țîrîit, chirăit.

Adj. Mugitor, mugind. Behăitor. Grohăitor. Nechezător *(rar)*. Lătrător *(rar)*; mîrîitor *(rar)*. Miorlăit, miorlăitor.

Vb. A striga, a zbiera, a urla, a răcni, a țipa, a șuiera. A mugi, a rage; a (se) boncălui, a se boncăi. A behăi, a mehăi, a mecăi. A guița, a covița *(reg.)*, a grohăi, a gurui *(reg.)*. A necheza, a rîncheza, a străfiga *(reg.)*, a mihoti, a mihona *(reg.)*. A lătra, a hămăi, a bate, a zăpăi *(reg.)*, a chefni, a țăhni *(reg.)*; a mîrîi; a chelălăi, a scheuna, a țilăi *(reg.)*. A mieuna, a miorlăi. A chițcăi, a chițăi. A mormăi, a mormorosi *(reg.)*. A orăcăi, a miorcăi. A țîrîi, a chirăi.

V. animale carnivore, animale erbivore, animale rozătoare, cal, cîine oaie, pisică, porc, vite, zgomot.

237. GLASURI DE PĂSĂRI

Subst. Strigăt, țipăt, glas, cîntare, cîntat, cîntec, cînt, viers *(rar)*, tril, ciripire, ciripit, ciripeală, piruit, piscuire *(reg.)*, piscuit *(reg.)*, piuit, piuitură, șuier, șuierătură. Cotcodăceală, cotcodăcire, cotcodăcit. Cucurigat, rotit. Măcăire, măcăit, măcăitură, măcănit, ocăit *(rar)*. Gîgîire, gîgîit, gîgîitură. Cîrîială, cîrîit. Clămpăneală, clămpănire, clămpănit, clămpănitură. Cloncănire, cloncănit. Croncănire, croncănit, croncănitură. Gîngurire, gîngurit, uguire, uguit. Tocare, tocat; tocănire, tocănit.

Adj. Cîntător; ciripitor, ciripiu *(rar)*; piuitor; cîrîitor; croncănitor.

Vb. A striga, a gurăi *(rar)*, a țipa; a cînta, a trilui *(rar)*, a ciripi, a pirui, a piscui *(reg.)*, a piui, a șuiera. A cotcodăci, a cotcorozi *(reg.)*. A cucuriga *(rar)*. A măcăi, a măcăni, a ocăi *(rar)*. A gîgîi. A leorbăi. A cîrîi. A clămpăni. A cloncăni. A croncăni. A gînguri, a ugui. A pupăi. A toca; a tocăni.

V. păsărele, păsări domestice, păsări răpitoare.

238. GLORIE

Subst. Glorie, onoare, mărire *(fig.)*, lauri *(fig.)*, slavă, fală, faimă, renume, reputație, celebritate. Glorificare *(livr.)*, preamărire, proslăvire, slăvire, elogiere. Laudă, elogiu, apologie, panegiric, osanale, aclamații, ovații.

Adj. Glorios, plin de glorie; faimos, vestit, celebru, renumit, reputat. Preamărit, preaînălțat, slăvit, preaslăvit, preastrălucit *(înv.)*, ridicat în slavă, lăudat; prețuit, apreciat. Slăvitor *(rar)*, elogios, laudativ.

Vb. A glorifica *(livr.)*, a preamări, a preaslăvi *(rar)*, a proslăvi, a slăvi, a slavoslovi *(bis.)*, a mări *(rar)*, a ridica în slavă, a lăuda, a aduce laude, a

Scanned with OKEN Scanner

vorbi de bine, a elogia, a aduce elogii, a face elogiul (unei persoane), a aclama, a ovaționa. A se acoperi de glorie, a culege lauri; a i se duce vestea.
Exclamații: Mărire! slavă! laudă! cinste! glorie! trăiască! vivat! osana! ura!

V. îngîmfare, reputație, respect, succes, victorie.

239. GLUMĂ

Subst. Glumă, spirit, șagă *(pop.)*, șuguială *(reg.)*, șuguire *(reg.)*, badinaj, badinerie *(franțuzism)*, nostimadă, mucalitlîc *(înv.)*, turlupinadă *(rar)*. Anecdotă, banc *(fam.)*, poantă, snoavă, epigramă. Joc de cuvinte, calambur, quolibet. Poznă, năzbîtie, șotie, ghidușie, giumbușluc, giumbuș *(rar)*, caraghioslîc. Păcăleală, păcală *(reg.)*, cabazlîc *(înv. și reg.)*; farsă, festă, cacealma. Amuzament, haz, distracție, divertisment. Mucalit, hîtru *(reg.)*, păcală, păcălici, mehenghi *(pop.)*, poznaș, cabaz *(înv. și reg.)*.

Adj. Glumeț, vesel, facețios *(rar)*, spiritual, șugubăț, șăgaci *(înv.)*, șăgalnic, șuguitor *(reg.)*, hazliu, nostim, nostimior *(dim.)*, șod *(reg.)*, amuzant; poznaș, ghiduș, mehenghi *(pop.)*, strengar, hîtru, chisnovat *(reg.)*, mucalit.

Vb. A glumi, a fi glumeț, a face glume, a face șagă, a șugui *(reg.)*, a face haz, a face haz de necaz, a face șotii, a face spirite ((bancuri, pozne), a face caragațe, a păcăli, a-i juca (cuiva) o festă, a-i face (cuiva) o farsă, a-i face (a-i (juca) (cuiva) renghiul (un renghi).

Adv. În glumă, în șagă.

V. amuzament, bucurie, înșelătorie, zburdălnicie.

240. GRABĂ

Subst. Grabă, grăbire, pripă, pripire, pripeală, precipitare, precipitație, febrilitate, iuțeală, iuțire *(rar)*, repezeală, repeziș, repeziciune, repezitură *(rar)*, repejune *(înv.)*, zor, zorire *(rar)*, dîrdoră *(pop.)*, urgență, urgentare; accelerație, accelerare, viteză, goană, fugă; năvală, năvălire, năvălnicie *(rar)*, impetuozitate, asalt, năpustire, tăbărîre. Nerăbdare, impacientă *(rar)*, înfrigurare, neastîmpăr, agitație; forfotă, forfoteală, foială, foire, fîțîială, fîțîit, alergătură, alergare, du-te-vino, furnicare, furnicar *(fig.)*, îmbulzeală, înghesuială, îmbulzire, buluceală, învălmășeală, învălmășag, tumult. Alertă, alarmă.

Adj. Grăbit, pripit, pripelnic, repezit, precipitat, febril, alert *(livr.)*, grabnic, iute, iuțit, rapid, zorit, prompt, expeditiv, zelos, înfrigurat *(fig.)*, fervent, aprig, impetuos, năvalnic, furtunos *(fig.)*, tempestuos *(livr., înv.)*, intens, violent, eruptiv *(fig.)*, impulsiv, coleric. Nerăbdător, impacient *(livr.)*, nestăpînit, pornit, nestăvilit. Urgent, repede, accelerat.

Vb. A (se) grăbi, a se pripi, a avea zor, a fi grăbit (pripit, zorit, repezit, nerăbdător), a (se) precipita, a se repezi, a sări, a (se) zori, a da zor, a-i da bătaie *(fig.)*, a da pinteni *(fig.)*, a îmboldi, a urgenta, a iuți, a accelera, a băga în viteză *(fig.)*, a goni; a arde de nerăbdare, a nu avea liniște, a se frămînta, a se agita, a alerga în sus și în jos, a nu avea o clipă de răgaz, a se foi, a nu avea astîmpăr; a se învîrti, a se fîțîi, a forfoti, a umbla forfota, a mișuna, a fojgăi *(reg.)*, a roi, a furnica, a se învălmăși, a se înghesui, a se buluci *(pop.)*, a se îmbulzi, a se împinge, a năvăli, a da năvală, a asalta, a se năpusti, a tăbărî *(rar)*. A alerta, a alarma.

Adv. Cu (în) grabă, în mare grabă, în pripă, grabnic, cu pași repezi, urgent, rapid, în ritm rapid, la repezeală, iute, repede, zor-zor, cu zor, repede-repejor, într-o clipă (clipită), în goană, imediat, numaidecît, fără întîrziere, neîntîrziat, fără zăbavă, fără răgaz, zor, nevoie mare, urgent, de urgență, febril, năvalnic, cu nerăbdare.

V. animație, dezordine, forfotă, fugă, mișcare, neliniște, nestăpînire, viteză, zăpăceală.

Scanned with OKEN Scanner

241. GRADE MILITARE

Subst. Soldat, soldățel *(dim.)*, soldățoi *(augm., peior.)*. Gradat; fruntaș (soldat fruntaș); caporal, căprar *(pop.)*; sergent; sergent-major; plutonier; plutonier-major, majur *(pop.)*; plutonier-adjutant; subofițer; ofițer; ofițer inferior; ofițer superior; sublocotenent; locotenent; locotenent-major; căpitan; maior; locotenent-colonel; colonel; general-maior; general-locotenent; general-colonel; general; general de armată; mareșal; generalisim.
Grade din marina militară: Marinar, matelot, matroz *(ieșit din uz)*; cartnic; miciman *(ieșit din uz)*; contramaistru *(înv.)*; căpitan-locotenent; căpitan de rangul al treilea; căpitan de rangul al doilea; căpitan de rangul întîi; comandor *(înv.)*; contraamiral; viceamiral; amiral.

Adj. Soldățesc, ostășesc, militar, milităresc; ofițeresc.

Vb. A avea gradul de ..., a purta gradul de ...; a avansa, a înainta în grad. A acorda cuiva gradul de ..., a avansa, a înainta în grad (pe cineva). A-i lua cuiva gradul de ..., a degrada.

Adv. Soldățește, ostășește, militărește; ofițerește.

V. **armată, ostaș.**

242. GRANDILOCVENȚĂ

Subst. Grandilocvență *(livr.)*, emfază, afectare, prețiozitate *(rar)*, poză; retorism, elocvență, elocință. Stil emfatic, limbaj căutat; gongorism. Retorică, oratorie.

Adj. Grandilocvent *(livr.)*, emfatic, retoric, afectat, căutat, prețios, gongoric, pretențios, bombastic, umflat *(fig., fam.)*, înflorit *(fig.)*, încărcat *(fig.)*, pompos, ceremonios, solemn; nenatural, artificial. Elocvent, elocinte *(înv.)*.

V. **afectare, exagerare, figuri de stil, grandoare, îngîmfare, ostentație, superlative, vorbire.**

243. GRANDOARE

Subst. Grandoare *(livr.)*, grandiozitate *(înv.)*, măreție, magnificență *(livr.)*, maiestate, splendoare, strălucire *(fig.)*, fast, somptuozitate, solemnitate, pompă; glorie, mărire, fală. Grandomanie, megalomanie. Grandoman, megaloman.

Adj. Grandios, măreț, superb, impresionant, impunător, impozant, falnic, magnific *(livr.)*, maiestuos, splendid, strălucitor, minunat, fastuos, somptuos, solemn.

V. **exagerare, glorie, grandilocvență, imensitate, lux, superlative.**

244. GRĂMADĂ

Subst. Grămadă, grămăjoară *(dim.)*, grămăjuie *(pop.)*, îngrămădeală, îngrămădire, grămădeală *(pop.)*, grămădire *(pop.)*, morman, maldăr, măldăruș *(dim.)*, cladă *(reg.)*, cladără *(reg.)*, mîglă *(reg.)*, posmol *(înv.)*, momîie, mogîldeață, nămol *(fig.)*, pală; vraf, teanc; claie, clăiță *(dim.)*, plastă *(reg.)*, șiră, gireadă *(reg.)*, stog, stogușor *(dim.)*, căpiță, căpicioară *(dim.)*, ploscă *(reg.)*, purcoi, purcoiaș *(dim.)*, porșor *(reg.)*, porcan, glugă; stivă; bocșă *(reg.)*; plivitură.

Vb. A îngrămădi, a grămădi *(pop.)*, a vozî *(reg.)*, a clădi, a măldări *(rar)*, a face clăi, a clăi *(reg.)*, a face căpițe, a căpiți *(rar)*, a stivui, a stiva *(rar)*, a fi (a sta) purcoi, a fi (a sta) grămadă.

Adv. Cu grămada, la grămadă, claie peste grămadă.

V. **dezordine, mulțime.**

Scanned with OKEN Scanner

245. GREUTATE

Subst. Greutate, greime *(înv.)*, pondere *(livr.)*. Ponderabilitate. Centru de greutate. Greutate specifică, ponderitate *(rar)*. Greutate atomică, greutate moleculară, pondere atomică. Greutate brută, greutate netă. Dara, tară. Greutate, povară, sarcină, încărcătură, încărcare; balast, lest; greutăți, halteră. Contragreutate. Îngreuiere, îngreunare, împovărare, încărcat. Cîntărire, cîntar, cîntăreală *(rar)*, cîntărit. Cîntar, balanță, cumpănă, terezie; balanță romană; balanță analitică (de precizie); balanță zecimală (cu basculă), basculă; basculă de locomotivă. **Măsuri de greutate:** miligram; centigram; decigram; gram; decagram; hectogram; kilogram, kilo; chintal; tonă; vagon; megatonă. Gramaj; tonaj.

Adj. Greu; ponderal *(rar)*; ponderabil. Greu, încărcat, îngreuiat, îngreunat, împovărat.

Vb. A fi greu, a avea (o) greutate (mare), a trage (mult, greu) la cîntar. A cîntări, a cîntări în mînă (în mîini), a cîntări din ochi, a cumpăni. A (se) îngreuia, a (se) îngreuna, a (se) împovăra, a încărca.

V. **măsurare.**

246. GROAPĂ

Subst. Groapă, gropiță *(dim.)*, gropușoară, gropan *(augm.)*; cavitate, adîncitură, concavitate, scobitură, scorbură; rîpă, surpătură, hîrtop, hobîc, rătăcană *(reg.)*, rătăcanie *(reg.)*; ponor *(pop.)*, dolină, hududoi *(reg.)*; văgăună, fundătură, scufundătură, mîncătură; vizuină, vizunie *(pop.)*, viezurină *(rar)*, bîrlog, gaură, crăpătură, ascunzătoare. Săpătură, șanț, debleu; rigolă, canal; tranșee. Mormînt, morminței *(dim., pop.)*, gropniță. Crater, crater vulcanic, crater meteoritic; crater lunar, circ lunar; pîlnie. Prăpastie, abis *(fig.)*, genune *(livr.)*, hău, noian, precipițiu *(înv.)*. Fîntînă, fîntîniță *(dim., rar)*, fîntînioară *(rar)*, fîntînea *(rar)*, puț. Gropiș.

Adj. Plin cu gropi, cu gropi, gropit *(reg.)*; prăpăstios.

Vb. A face gropi, a săpa; a scobi; a adînci, a face o gaură în pămînt; a săpa o fîntînă.

V. **adîncime, subterană, vale.**

247. GRUP

Subst. Grup, grupuleț *(dim.)*, grupușor, grupare, grupă; colectiv, colectivitate, comunitate. Companie, cerc, societate, tovărășie. Gașcă *(peior.)*, taraf *(înv.)*, clică, bisericuță *(fig.)*, clan *(peior.)*, bandă, haită *(fig.)*, șleahtă *(peior.)*, coterie. Asociație, club, cenaclu. Formație, brigadă, echipă; ansamblu, trupă. Ceată, pîlc, pîlcușor *(dim.)*, pîlculeț, stol, claie *(fig.)*, laie, mulțime, ciopor, cîrd *(de obicei peior.)*, ciurdă *(reg.)*, buluc, droaie, gloată *(depr.)*, adunătură *(peior.)*, strînsură *(peior.)*. Alai, saltanat *(înv.)*, cortegiu, convoi, suită, escortă.

Vb. A se uni, a se aduna, a se grupa, a se întovărăși, a se însoți; a intra (a se pune) în cîrd cu cineva, a intra în cîrdășie, a se încîrdoșa *(reg.)*, a se înhăita *(depr.)*.

Adv. În grup, în pîlc, pîlcuri-pîlcuri.

V. **anulare, mulțime, unire, uniune.**

Scanned with OKEN Scanner

H

248. HĂRNICIE

Subst. Hărnicie, sîrguință, diligență *(livr.)*, vrednicie, destoinicie; silință, rîvnă, zel, ardoare, ardență *(livr.)*, tragere de inimă, stăruință, stăruială *(înv.)*, stăruire *(înv.)*, străduință *(rar)*, străduială *(rar)*, străduire *(rar)*, străduire, osîrdie *(pop.)*, caznă, osteneală *(înv. și pop.)*, trudă *(pop.)*, trudnicie, muncă, Perseverență, asiduitate, tenacitate, dîrzenie, îndîrjire. Migală, migăleală. migălire, minuțiozitate, minuție *(livr.)*, meticulozitate, scrupulozitate. Promptitudine, operativitate, punctualitate.

Adj. Harnic, hărnicuț *(dim.)*, hărnicel, ca o furnică (o albină), străduitor, străduitor *(înv. și reg.)*, laborios, diligent *(livr.)*, sîrguincios, sîrguitor, osîrdnic *(înv.)*, osîrduitor *(înv.)*, silitor, ostenitor *(înv. și pop.)*, truditor *(pop. și livr.)*; robaci *(reg.)*, vrednic, destoinic; stăruitor, zelos, rîvnitor, ardent *(livr.)*. Asiduu, perseverent, tenace, dîrz, îndîrjit. Migălos, meticulos, minuțios, scrupulos. Prompt, operativ, punctual.

Vb. A fi harnic, a (se) hărnici, a lucra cu zel; a sîrgui *(pop.)*, a stărui, a se străduí, a (se) osîrdui *(înv.)*, a se osteni *(înv. și pop.)*, a-și da toată osteneala, a-și da (toată) silința, a se trudi *(pop.)*. A insista, a persevera. A se învrednici *(pop.)*, a se dovedi vrednic, a fi zelos, a fi piper, a face din iarnă vară.

Adv. Cu rîvnă, cu sîrguință, cu sîrg *(pop.)*, cu tragere de inimă, stăruitor, minuțios.

V. conștiinciozitate, efort, finalitate, muncă.

249. HOINĂREALĂ

Subst. Hoinăreală, haimanalîc, vagabondaj, vagabondare, golănie, aventurism *(rar)*; pribegie, pribegire; pușlamalîc *(fam., rar)*. Hoinar, flanar *(franțuzism)*, haimana, lainic *(reg.)*, pribeag, plimbăreț, vagabond; girovag *(livr.)*; vîntură-lume, vîntură-țară, vînturător, aventurier, fluieră-vînt, pierde-vară, teleleu. Ulițar, ulițarnic *(reg.)*.

Adj. Hoinar, ulițarnic *(reg.)*, vagabond, de vagabond, vagabondant *(rar)*, rătăcitor, pribeag, pribegitor *(rar)*, plimbăreț.

Vb. A hoinări, a vagabonda, a vîntura *(rar)*, a (se) flana *(franțuzism)*, a umbla haimana, a hăimăni *(rar)*, a rătăci, a pribegi, a peregrina, a bate prundurile, a bate (a ține, a păzi) drumul (drumurile), a bate ulițele, a rătăci, a umbla lela *(pop.)*, a umbla vandra *(reg.)*, a umbla fără rost, a umbla brambura, a umbla gură-cască, a umbla de colo pînă colo, a umbla haihui, a umbla teleleu-Tănase, a umbla (de) frunza frăsinelului (păltinelului), a umbla huciu-marginea, a umbla de frunza lelii, a umbla (a merge) în bobote, a umbla pe coclauri, a nu-și strînge picioarele de pe drumuri, a umbla cu cortul, a umbla craina (razna), a umbla creangă (creanga), a umbla (a se duce) în poghiazuri, a umbla de-a vorba, a merge (a umbla) aiurea, a înnoda coada la cîini, a înnoda cîinii în coadă, a număra pietrele, a căuta copite de cai morți.

V. călătorie, mișcare.

Scanned with OKEN Scanner

250. HOȚIE

Subst. Hoție, hoțit *(rar)*, hoțomănie, furt, furat, furătură *(rar)*, mangleală *(arg.)*; tîlhărie, tîlhărășug *(înv.)*, lotrie *(înv. și pop.)*, banditism; gangsterism, brigandaj *(franțuzism)*, piraterie, flibusterie. Fraudă, fraudare, defraudare, delapidare, deturnare, sustragere; jaf, jefuit, jefuire, jecmăneală, prădare, prădat, prădăciune *(pop.)*; spargere, efracție. Furtișag, ciordeală *(fam.)*, ciordit *(fam.)*, șterpeleală *(fam.)*, șterpelire *(fam.)*, șparlire *(arg.)*, buzunăreală. Cleptomanie. Escrocherie, escrocare, înșelăciune, înșelare, înșelătorie, șarlatanie, șarlatanism *(rar)*, șmecherie, șmecherlîc *(rar)*, șmecherire, potlogărie *(fam.)*, potlogărit *(fam.)*, coțcărie *(fam.)*, pungășie, pungășeală *(fam.)*, borfășie *(rar)*, găinărie *(fam.)*, trișare, șulerie *(reg.)*; învîrteală *(fam.)*, ciupeală *(fam.)*, ciubuc *(fig., fam.)*, cîștig ilicit. Hoț, hoțoman *(augm.)*, hoț de codru, hoț de drumul mare, hoț de cai, fur *(înv.)*, lotru *(înv. și pop.)*, tîlhar, tîlhăroi *(augm.)*, brigand *(franțuzism)*, cîrjaliu *(înv.)*, bandit, miquelete *(livr.)*, apaș *(rar)*, răufăcător, gangster; hoț de mare, pirat, corsar, flibustier *(rar)*. Defraudator, delapidator, jefuitor, prădător *(rar)*, spoliator *(livr.)*, spărgător, efractor. Escroc, șarlatan, șmecher, potlogar *(fam.)*, coțcar *(fam.)*, pungaș, hoț de buzunare, borfaș, bojocar *(rar)*, găinar *(fam.)*, șnapan, panglicar *(fig.)*, pișicher *(fam.)*, papugiu *(fam.)*; trișor, șuler *(reg.)*; ciubucar *(fig., fam.)*. Cleptoman. Bandă de hoți, bandă de tîlhari. Căpitan de hoți, harambașă *(înv. și reg.)*. Lumea interlopă, drojdia societății, pegră *(rar)*.

Adj. De furat. Furat, șterpelit *(fam.)*, șparlit *(arg.)*. Furător *(rar)*, lung de mînă, jefuitor; hoțesc, tîlhăresc, banditesc, piratesc, piraticesc *(înv.)*. Șarlatanesc *(rar)*, șmecheresc, potlogăresc *(fam.)*, pungășesc *(fam.)*.

Vb. A fura, a fura și ouăle de sub cloșcă, a face (a da) pui de giol, a fura ca în codru, a-și băga (a-și vîrî) mîinile pînă în coate, a hoți *(rar)*, a mangli *(arg.)*, a face (a trage) la stînga, a tîlhări *(rar)*. A frauda, a defrauda, a delapida, a deturna, a sustrage; a jefui, a despuia, a dezbrăca *(fig.)*, a lăsa pe cineva gol (pușcă), a jupui *(fig.)*, a fura la drumul mare, a pune vamă, a ține drumul (calea, drumurile), a jecmăni, a prăda, a spolia *(livr.)*, a sparge; a face o spargere. A ciupi *(fig., fam.)*, a ciordi *(fam.)*, a șterpeli *(fam.)*, a șparli *(arg.)*, a buzunări. A escroca, a înșela, a șmecheri, a potlogări *(fam.)*, a pungăși *(fam.)*, a trișa. A fi hoț, a avea degete lungi, a fi lung de mînă.

Adv. Pe furate, pe furatele. Hoțește, hoțiș *(rar)*, hoțomănește *(rar)*, banditește. Șmecherește, potlogărește *(fam.)*.

V. **deposedare, imoralitate, înșelătorie.**

Scanned with OKEN Scanner

251. IDEE

Subst. Idee, noțiune, gînd, concept, noemă. Idee falsă, pseudoidee, pseudoconcept, prejudecată. Judecată, judecare, precept, cugetare, cuget, raționament, rațiune, gîndire; concepție, principiu, doctrină, teorie, filozofie. Părere, opinie, punct de vedere, credință, crez, convingere. Presupunere, supoziție, presupoziție *(rar)*, presupus *(pop. și fam.)*, ipoteză. Ficțiune, închipuire, invenție, născocire, născoceală *(rar)*, scorneală, scornitură *(pop.)*. Intenție, gînd, preocupare, preocupație *(înv.)*; proiect, plan. Ideație, ideogenie *(rar)*. Ideologie. Ideolog.

Adj. Ideatic, ideal, de idei, conceptual, spiritual, noțional; rațional, mintal; teoretic, abstract; ipotetic, imaginar. Ideologic.

Vb. A avea (o) idee; a-i veni cuiva o idee, a-i veni (a-i trece, a-i trăsni) (cuiva) ceva prin minte (prin cap), a concepe, a-și imagina, a-și închipui, a crede, a presupune, a socoti, a opina, a preopina *(rar)*. A (se) gîndi, a raționa, a reflecta, a medita, a cugeta, a judeca, a cumpăni, a cîntări, a chibzui, a filozofa *(fam.)*. A da cuiva o idee.

Adv. Ideologicește.

V. **aforism, cunoaștere, gîndire, imaginație, inteligență.**

252. IEFTINĂTATE

Subst. Ieftinătate *(rar)*; ieftinire, reducere de prețuri, scădere de prețuri; preț scăzut, preț redus, preț convenabil, preț mic, preț derizoriu.

Adj. Ieftin, ieftior *(dim., pop.)*, ieftinit, ieftin ca braga, ieftin de tot, de două parale, necostisitor, cu preț redus, cu preț scăzut, convenabil, avantajos, avantajant *(rar)*; economic, economicos.

Vb. A fi ieftin, a fi ieftin ca braga, a costa ieftin (puțin), a nu face mulți bani (multe parale). A ieftini, a reduce (a scădea) prețul, a (mai) lăsa din preț; a vinde ieftin (convenabil), a da pe nimic, a da pe nimica toată, a da pe of. A se ieftini.

Adv. Ieftin; pe nimic, de pomană, pe gratis, de (pe) pleașcă.

V. **comerț, lipsă de importanță, plată, preț.**

253. IERTARE

Subst. Iertare, iertat, iertăciune *(înv. și pop.)*, îndurare, remisiune *(livr.)*, cruțare; îngăduință, îngăduială, îngăduire, indulgență, clemență *(livr.)*, toleranță, tolerare. Înțelegere, înduioșare, milă, miluță *(dim., pop.)*, milostenie *(înv.)*, miluire, milostivire, milosîrdie *(înv.)*, îmbunare, înduplecare. Bunătate, blîndețe, generozitate, omenie, omenire *(înv.)*, bunăvoință, cumsecădenie, mărinimie, larghețe, caritate, umanitate, umanitarism, tolerantism, filantropie. Scuză, păsuire, păsuială, răgaz, îngăduință *(fam., rar)*, amînare, răbdare. Scutire, absolvire,

Scanned with OKEN Scanner

pardon *(înv.)*, dezvinovățire, dezvinuire *(rar)*, disculpare; amnistiere, amnistie, grațiere, achitare, reabilitare. Tolerant, binevoitor, umanitarist, filantrop.

Adj. Iertător, îngăduitor, îndurător, cruțător *(rar)*, indulgent, clement *(livr.)*, tolerant, înțelegător, răbdător. Bun, blînd, generos, omenos, de omenie, omenit *(înv.)*, uman, binevoitor, cumsecade, de treabă, culant, amabil, larg *(fig.)*, mărinimos, umanitar, caritabil, filantropic; milos, milostiv. Scuzabil, tolerabil, admisibil, suportabil, acceptabil. Amnistiabil. Reabilitat.

Vb. A ierta, a se îndura, a cruța; a tolera, a îngădui, a fi îngăduitor, a fi indulgent, a trece cu vederea, a fi clement, a fi tolerant, a da dovadă de mărinimie, a avea inimă mare. A înțelege, a da dovadă de înțelegere, a avea înțelegere, a se înduioșa, a se îndupleca, a se îmbuna, a se milostivi, a-i fi milă, a milui *(înv.)*. A scuza, a găsi scuze; a păsui, a da răgaz, a amîna. A achita, a scuti, a pardona *(înv.)*, a absolvi, a lăsa în pace, a lăsa (pe cineva) în plata Domnului (a lui Dumnezeu), a disculpa, a dezvinovăți, a dezvinui *(rar)*; a amnistia, a grația, a reabilita.

Adv. Cu iertare, cu îngăduință, cu îndurare; cu duhul blîndeții; cu bunătate, cu înțelegere.

V. **bunătate, milă, omenie.**

254. IGNORANȚĂ

Subst. Ignoranță, incultură, neștiință, necunoaștere, neștiință de carte, întuneric *(fig.)*; analfabetism, agramatism; înapoiere, primitivism, primitivitate, sălbăticie; obscurantism. Nepricepere, lipsă de pregătire, nepregătire, incompetență, incapacitate; obtuzitate, obtuziune *(rar)*; prostie, neghiobie. Ignorant, incult, analfabet *(fig.)*, neștiutor de carte, neștiutor, agramat, semidoct, profan, ageamiu *(fam.)*; obscurantist, retrograd, prost, prostănac, neghiob; tont, tolomac.

Adj. Ignorant, incult, neștiutor, analfabet, agramat, neinstruit, necultivat, nepregătit, neinformat; profan, neinițiat, semidoct, ageamiu *(fam.)*; primitiv, necivilizat, înapoiat, obtuz, mărginit *(fig.)*, limitat *(fig.)*; retrograd, obscurantist. Nepriceput, incompetent, incapabil. Redus, prost, neghiob, nerod, tont, tolomac, cap pătrat, bîtă cu ochi.

Vb. A fi ignorant (incult, analfabet); a nu ști nimic; a fi prost, a nu ști carte; a fi un prost și jumătate, a fi prost ca bîta (ca oaia, ca noaptea), a fi strîmt (îngust) la minte, a avea minte de vrabie (de găină), a avea ochelari de cai, a nu ști să încurce două paie. A cădea în ignoranță (obscurantism), a se sălbătici.

Adv. Din ignoranță, din necunoaștere, din neștiință; prostește, neghiobește.

V. **impolitețe, nepricepere, prostie.**

255. ILEGALITATE

Subst. Ilegalitate, încălcarea (violarea, sfidarea) legii, abatere de la lege. Nedreptate, injustețe *(rar)*, injustiție *(rar)*; inechitate, inicvitate *(livr.)*, strîmbătate *(înv. și pop.)*. Abuz, samavolnicie. Infracțiune, delict, crimă; nelegiuire, fărădelege *(înv. și pop.)*, infamie. Complicitate. Omor, omucidere, ucidere, ucis *(rar)*, asasinat, crimă. Hoție, furt. Fraudă, fraudare, defraudare, delapidare. Escrocare, escrocherie, pungășie, pungășeală *(fam.)*, înșelare, înșelătorie, înșelăciune; impostură; trișare. Contrabandă, comerț ilicit, trafic, bișniță *(fam.)*, comerț clandestin, bursă neagră, speculă, speculație, venit

Scanned with OKEN Scanner

ilicit. Conspirație, complot, conjurație *(rar)*, uneltire, subversiune. Clandestinitate, conspirativitate. Infractor, răufăcător, delincvent. Complice. Ucigaș, omucigaș *(rar)*, asasin, criminal, criminalist *(înv.)*, Hoț; delapidator. Escroc, pungaș, înșelător; trișor; impostor. Contrabandist; speculant, traficant, bișnițar *(fam.)*. Conspirator, complotist, complotaș *(înv.)*, conjurat *(rar)*, uneltitor.

Adj. Ilegal, nelegal, ilegitim *(livr.)*, ilicit, interzis. Nedrept, injust *(rar)*, nejust, inechitabil, inic *(livr.)*, strîmb *(fig.)*. Abuziv, arbitrar, samavolnic. Infracțional, delictual, delictuos; nelegiuit, infam. Fraudulos. Conspirativ, clandestin; subversiv.

Vb. A fi ilegal, a fi în afara legii. A încălca legea, a viola legea, a sfida (a nesocoti, a ignora) legea, a se abate de la lege. A nedreptăți. A abuza; a face abuz de putere; a face trafic de influență. A omorî, a ucide, a asasina, a comite o crimă. A fura, a hoți *(rar)*; a frauda, a defrauda, a delapida. A escroca, a pungăși *(fam.)*, a înșela; a trișa. A trafica; a specula, a face speculă, a vinde cu suprapreț, a vinde pe sub mînă, a vinde la negru. A conspira, a complota, a conjura *(rar)*, a unelti.

V. hoție, imoralitate, intrigă, înșelătorie, josnicie, necinste, omor, pagubă, tăinuire, vinovăție.

256. IMAGINAȚIE

Subst. Imaginație, imaginare, închipuire, ficțiune, plăsmuire, născocire, născocitură *(rar)*, născoceală, năzărire, năzăreală, năzăritură *(pop.)*, scornire, scorneală, scornitură *(pop.)*, invenție, inventare, izvodire *(înv.)*, zămislire *(fig.)*. Amăgire, amăgeală, înșelăciune, minciună, basnă *(înv.)*, băsnire *(înv.)*, aparență, irealitate; vis, visare, reverie, iluzie *(fig.)*, iluzionare *(fig.)*, himeră, utopie, fantezie. Nălucă, nălucire, năluceală *(rar)*, nălucitură *(rar)*, fantasmagorie, vedenie, fantomă, fantasmă, arătare, stafie, strigoi, strigoaie, strigoaică; halucinație, miraj, fata morgana. Scornitor, băsnar *(înv.)*, năzarnic *(rar)*, visător, utopist, plăsmuitor, născocitor. Mit, poveste, legendă, basm. Mitologie. Mitomanie. Mitoman.

Adj. Imaginar, închipuit, fictiv, de ficțiune, fantastic, fantezist, iluzoriu, himeric, ireal, fantasmagoric, nereal, de basm, inexistent, fantomatic; utopic, utopist, visător, idealist. Născocit, imaginat, părelnic, nălucit, plăsmuit. Irealizabil, nerealizabil, imposibil; amăgitor, înșelător. Imaginativ, ingenios, inventiv, născocitor, scornitor. Mitic, legendar, fabulos, mitologic.

Vb. A imagina, a închipui, a inventa, a visa (a vedea, a spune) cai verzi pe pereți, a scorni, a băsni *(înv.)*, a plăsmui, a născoci, a izvodi *(înv.)*, a zămisli *(fig.)*, a scornici *(rar)*, a i se năzări, a i se părea, a-și închipui, a i se năluci, a-și imagina. A visa, a se hrăni cu vise, a se amăgi, a se lăsa dus, a pluti în ireal, a fi (a umbla) cu capul în nori, a trăi cu capul în nori, a nu fi (a nu trăi) cu picioarele pe pămînt, a fi între cer și pămînt, a clădi castele în Spania.

Adv. (În mod) iluzoriu, utopic, fantezist, fictiv.

V. cunoaștere, ființe imaginare, intuiție, minciună.

257. IMENSITATE

Subst. Imensitate, întindere, vastitate, nemărginire, nemargine *(rar)*, nesfîrșire, nesfîrșit, necuprins, infinit, infinitate. Gigant, uriaș, colos, titan. Gigantism.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Imens, mare, vast, necuprins, nemărginit, nesfîrșit, nețărmurit, nelimitat, nemăsurat, întins, infinit, enorm, uriaș, colosal, gigantic, gigantesc *(livr.)*; incalculabil, necalculabil, nemăsurat, incomensurabil.

Vb. A fi imens (vast, nemărginit), a nu avea limite.

V. dimensiune, exagerare, măsurare, statură, superlative.

258. IMITAȚIE

Subst. Imitație, imitare; copiere, copiat, copie *(peior.)*, pastișare *(depr.)*, mimare, mimetism, mimesis *(livr.)*, calc, calchiere; reproducere, facsimil. Simulare, simulație, mimare, mimologie, maimuțăreală, maimuțărire, maimuțărie *(rar)*; simulacru; plagiat, plagiere, centon *(rar)*, contrafacere, plastografie, plastografiere; pastișă, parodie, caricatură; caricaturizare, caricaturism *(rar)*. Mimă; pantomimă; mimodramă. Imitator, mim, pantomim; maimuță *(fam.)*, maimuțoi *(fam.)*, papagal *(fig.)*; simulant, falsificator, falsor *(înv.)*; plastograf, copist, plagiator; parodiant *(rar)*, parodist.

Adj. Imitativ, mimetic, papagalicesc *(fig.)*. Fals, falsificat, artificial, neautentic, contrafăcut, plagiat; simulat.

Vb. A imita, a copia, a plagia, a pastișa *(depr.)*, a mima, a mimetiza *(rar)*, a lua drept model, a lua drept exemplu, a urma orbește pe cineva, a călca pe urmele cuiva, a se lua după cineva. A reproduce, a calchia. A falsifica, a plastografia, a contrafface, a truca, a maimuți *(rar)*, a maimuța *(rar)*, a maimuțări; a parodia.

V. asemănare, repetare.

259. IMORALITATE

Subst. Imoralitate, amoralitate; desfrîu, desfrînare, stricăciune, stricare, destrăbălare, decădere, degradare (morală), disoluție *(livr.)*, pierzanie *(pop.)*, perdiție, depravare, depravațiune, deșănțare *(fig.)*. Viciu *(fig.)*, viciere, perversiune, perversitate, luxură *(livr.)*, lubricitate *(livr.)*, lascivitate, concupiscență *(rar)*, libido *(livr.)*; libertinaj; adulter; concubinaj. Spurcăciune *(fig.)*, scîrnăvie *(fig.)*, scîrnăvenie *(rar)*, scîrboșenie, porcărie *(fig., fam.)*; pornografie. Orgie, bacanală *(fig.)*, dezmăț, dezmățare. Prostituție, prostituare. Corupție, coruptibilitate, venalitate *(rar, livr.)*. Vulgaritate, trivialitate; indecență, nerușinare, scabrozitate *(livr.)*; impietate, sacrilegiu. Brutalitate, huliganism. Hoție, fraudă, defraudare, tîlhărie, pungășie. Ticăloșie, nemernicie, păcătoșie, păcătoșenie, păcătuire, păcat, mîrșăvie, josnicie, abjecție, infamie, mișelie; perfidie, rea-credință, machiavelism, machiaverlîc *(rar)*. Stricat, decăzut, declasat, destrăbălat, vicios, pervers; afemeiat, pui de lele, fante *(fam. și peior.)*, crai, crai de curte veche, craidon *(înv.)*, donjuan *(fam. și ironic)*. Hoț, tîlhar, pungaș. Ticălos, nemernic, infam, mișel. Stricată, desfrînată, destrăbălată, bacantă *(fig.)*, declasată, vicioasă, perversă; prostituată, tîrfă, femeie de moravuri ușoare, curtezană, țiitoare *(pop.)*, nimfomană. Păcătos. Imoralism, amoralism.

Adj. Imoral, amoral; desfrînat, stricat, stricățel *(dim.)*, disolut *(livr.)*, destrăbălat, decăzut, declasat, depravat, degradat, dezmățat, deșănțat; vicios *(fig.)*, viciat *(fig.)*, pervers, pervertit, luxurios *(livr.)*, lasciv, concupiscent *(rar)*, libidinos, lubric *(livr.)*, orgiac *(livr.)*, orgiastic *(livr.)*, pornografic. Vulgar, trivial; indecent, obscen, scîrbos, spurcat *(fig.)*, scîrnav *(fig.)*, scîrbavnic *(înv.)*, scîrbelnic *(înv.)*. Necuviincios, nerușinat. Brutal, grosolan, necioplit *(fig.)*; huliganic. Corupt, necinstit, incorect, mînjit *(fig.)*, pătat *(fig.)*;

Scanned with OKEN Scanner

venal; hoțesc, pungășesc *(fam.)*, tîlhăresc. Ticălos, mîrșav, parșiv *(pop. și fam.)*, josnic, abject, infam, mișel, păcătos, afurisit; perfid, machiavelic. Stricător, corupător. Rușinos, degradant, dezonorant, infamant, infamator.

Vb. A fi imoral (amoral). A duce o viață de desfrîu, a avea purtări dezmățate. A hoți *(rar)*, a fura, a înșela, a escroca, a pungăși *(fam.)*. A se strica, a se desfrîna *(rar)*, a se destrăbăla, a se deprava, a se deșănța *(rar)*, a se dezmăța *(rar)*; a decădea, a se declasa, a se degrada; a se corupe, a se perverti, a se murdări *(fig.)*, a se mînji *(fig.)*, a avea obrazul pătat, a se porcăi *(fam.)*; a se terfeli, a se pîngări, a păcătui, a intra (a cădea) în păcate; a se prostitua. A se ticăloși, a se păcătoși *(fam.)*. A strica, a corupe, a vicia, a perverti, a prostitua.

Adv. Fără rușine, (în mod) nerușinat, cu nerușinare. În desfrîu, în destrăbălare. (În mod) desfrînat (deșănțat). Mișelește, tîlhărește, hoțește.

V. aviditate, beție, comportare, defect, desfrîu, hoție, ilegalitate, impolitețe înșelătorie, josnicie, lașitate, minciună, necinste, neomenie, vinovăție.

260. IMPOLITEȚE

Subst. Impolitețe, necuviință, obrăznicie, neobrăzare, nerușinare, impertinență, insolență, tupeu *(rar)*; nedelicatețe, indelicatețe. Lipsă de respect, lipsă de tact. Vulgaritate, trivialitate. Desconsiderare, desconsiderație, dispreț, disprețuire, sfidare. Indecență, impudoare, impudicitate, obscenitate, scabrozitate *(livr.)*. Bătaie de joc, batjocură, batjocorire, înjosire, jignire, ofensă, vexațiune *(livr.)*, insultă, insultare, umilire; brutalitate, huliganism. Injurie, înjurătură, sudalmă *(pop.)*, suduitură *(pop.)*, ocară *(pop.)*, vorbe fără perdea. Grosolănie, bădărănie, mojicie, mitocănie. Obraznic, nerușinat, impertinent, arogant, cinic; bădăran, mitocan, mojic; țopîrlan; moglan *(reg.)*, modîrlan *(reg.)*, modîrlă *(reg.)*, mîrlan *(depr.)*, țărănoi *(peior.)*, grosoman *(înv.)*, ghiorlan *(reg. și fam.)*, măgar *(fig.)*, porc *(fig.)*; mahalagiu, huligan. Obraznică, obrăznicătură *(fam.)*, nerușinată; impertinentă, arogantă, cinică; bădărană, bădărancă, mojică, măgăriță *(fig., depr.)*, țopîrlancă, țopîrcă *(reg.)*, țoapă *(fam.)*, mahalagioaică, mahalagiță *(rar)*, țață *(peior.)*.

Adj. Nepoliticos, necuviincios, nerespectuos, obraznic, obrăznicuț *(dim.)*, neobrăzat, fără obraz, cu obraz gros, nesimțit, insolent, impertinent, arogant; prost crescut, din pădure, necioplit *(fig.)*; mojic, mojicesc, grobian *(reg.)*, bădăran, bădărănos *(rar)*, grosolan, grosier *(fig., rar)*, mitocănesc, mitocănos, mojicos, țărănos *(depr.)*. Indecent, impudic, vulgar, trivial, nerușinat, obscen, scabros *(livr.)*. Cinic, sfidător, ofensator, ireverențios, injurios, jignitor, vexatoriu *(livr.)*, insultător, umilitor. Brutal, huliganic.

Vb. A fi obraznic (nepoliticos), a nu avea obraz, a fi lipsit de bun simț, a fi gros la piele (de obraz), a nu avea cei șapte ani de acasă; a se purta ca un bădăran (mojic). A se obrăznici, a-și lua nasul la purtare. A jigni, a vexa *(livr.)*, a ofensa, a batjocori, a insulta; a umili, a înjosi, a brutaliza, a aduce injurii, a înjura, a ocărî, a sudui *(pop.)*, a drăcui.

Adv. Fără tact; (în mod) necuviincios (cinic); cu nerușinare, cu obrăznicie, cu tupeu, cu cinism; (în mod) jignitor. Măgărește *(fig.)*, obrăznicește, mojicește, mitocănește *(rar)*.

V. batjocură, blestem, comportare, defăimare, dispreț, ignoranță, imoralitate, ofensă, umilință.

261. IMPORTANȚĂ

Subst. Importanță, importanță primordială, însemnătate, semnificație, valoare, preț *(fig.)*, greutate *(fam.)*. Prioritate, întîietate, primat, actualitate, stringență *(livr.)*; precădere, pondere, preponderență, primordialitate, predominare, predominație, predominanță *(rar)*, predomnire *(înv.)*, urgență. Problemă vitală. Punct crucial, punct cardinal *(fig.)*, răspîntie *(fig.)*, moment hotărîtor, moment de răscruce; piatră unghiulară *(fig.)*.

Adj. Important, de primă importanță, primordial, prioritar, de prim ordin, însemnat, însemnător *(înv.)*, de seamă, semnificativ, capital, de căpetenie, major, de bază, fundamental, vital, principal, de fond, de prim rang, de prima mînă, de mare interes, de excepție, de prima mărime, de frunte, suprem, cardinal, crucial, hotărîtor. Actual, stringent *(livr.)*, urgent, la ordinea zilei, preponderent, precumpănitor, predominant, predominator *(rar)*, predomnitor *(înv.)*, dominant. Valoros, de valoare, prețios, de preț, neprețuit.

Vb. A avea importanță, a fi important, a însemna (ceva), a prețui (mult), a valora, a semnifica (ceva), a avea o semnificație deosebită, a cîntări mult, a avea greutate, a avea pondere, a juca un rol hotărîtor; a prima *(livr.)*, a predomina, a domina, a precumpăni, a prepondera *(livr.)*; a fi pe primul plan, a avea întîietate, a fi (a sta) în centrul atenției.

V. **necesitate, reputație, superlative.**

262. IMPOSIBILITATE

Subst. Imposibilitate, neputință; irealitate *(rar)*. Dificultate, greutate, anevoință *(înv.)*, obstacol *(fig.)*, opreliște *(fig.)*, stavilă *(fig.)*, piedică, barieră *(fig.)*, impediment, impas. Opoziție, opunere, împotrivire, împotriveală *(rar)*. Interdicție, interzicere, oprire, restricție, prohibire, prohibiție. Utopie, vis *(fig.)*, himeră, iluzie *(fig.)*. Absurditate. Lucruri imposibile, icre verzi *(fig.)*, brînză de iepure *(fig.)*, lapte de cuc *(fig.)*.

Adj. Imposibil, ireal, irealizabil, improbabil, neverosimil, fantezist, inimaginabil, de neconceput, de necrezut, incredibil, de neînchipuit, cu neputință; impracticabil, de nerezolvat, de netrecut; insolvabil, nesolvabil; inadmisibil, oprit, interzis, prohibit, prohibitiv, prohibitoriu. Iluzoriu, himeric, fantastic, utopic, utopist. Neputincios, incapabil.

Vb. A fi imposibil, a fi de nerezolvat, a fi impracticabil, a nu se putea, a fi cu neputință, a nu avea nici o șansă, a nu avea sorți de izbîndă, a încerca imposibilul, a cere imposibilul, a cere lapte de la vacă stearpă, a se zbate în zadar, a căuta acul în carul cu fîn, a clădi castele de nisip, a trage nădejde ca broasca de păr (ca ursul de coadă, ca spînul de barbă, ca baba de dinți). A interzice, a opri, a nu încuviința, a se împotrivi, a se opune, a se pune împotrivă; a prohibi, a face imposibil, a îngrădi, a pune opreliște, a băga bețe în roate, a torpila *(fig.)*, a contracara.

Adv. Cu neputință, imposibil, peste poate, peste putință, exclus, de neconceput. Niciodată, în nici un fel, deloc, pentru nimic în lume; nici poveste (vorbă, pomeneală).

V. **greutate, inexistență, împotrivire, obstacol, opoziție.**

263. IMPOZIT

Subst. Impozit, impunere, taxă, plată; impozit direct, exciză; impozit indirect; impozit natural; impozit funciar, foncieră *(înv.)*; dare, dabilă *(înv.)*, ajutorință *(înv.)*, satara *(înv.)*, tribut, bir, mirie *(pop.)*, năpastă *(înv.)*, plocon (de nume) *(înv.)*, adet *(înv.)*, contribuție, cislă *(înv.)*, cotă-parte; dajdie

Scanned with OKEN Scanner

(înv.); capitație; dijmuială *(rar)*, dijmuire, dijmuit, zeciuială *(înv.)*, zeciuire *(înv.)*, desetină, vămuială, vămuire. Cerărit *(înv., rar)*; dijmă, dijmărit *(înv.)*; fumărit *(înv.)*; găleată *(înv.)*; goștină *(înv.)*; ierbărit *(înv.)*; iliș *(înv.)*; jugărit *(înv.)*; măjărit *(înv. și reg.)*; oierit *(înv.)*; pădurărit *(înv.)*; podărit *(pop.)*; pogonărit *(înv.)*; prisăcărit *(înv.)*; tescovinărit *(înv.)*; tutunărit *(înv.)*; țigănărit *(înv.)*; văcărit *(înv.)*; vădrărit *(înv.)*; vărat *(înv.)*, văratic *(reg.)*; vinărit *(înv.)*, vinărici. Taxă, acciz, bir, vamă. Birnic *(înv.)*, dajnic *(înv.)*, dijmaș *(înv.)*, platnic, contribuabil. Încasarea dărilor, zapcială *(înv.)*, zapcilîc *(înv.)*, taxidărie *(înv.)*, percepere, percepție, taxare. Birar *(înv.)*, dăbilar *(înv.)*, dijmar, dijmuitor, sameș *(înv.)*, taxidar *(înv.)*; publican *(ist.)*; căminar *(înv.)*; fumărar *(înv.)*; goștinar *(înv.)*; ilișar *(înv.)*; oier *(înv.)*; vădrar *(înv.)*; perceptor, mumbașir *(înv.)*, taxator, vameș, vămuitor *(rar)*.

Adj. Impozabil; perceptibil; vamal.

Vb. A impune, a taxa. A percepe, a încasa. A strînge dările, a încasa dările, a zapcii *(înv.)*, a strînge birul, a lua dijma, a strînge dijma, a dijmui, a zeciui *(înv.)*, a lua zeciuială; a vămui, a lua vamă. A plăti dările, a plăti birul.

V. **bani, plată.**

264. IMPRUDENȚĂ

Subst. Imprudență, neprevedere, nechibzuință, ușurință, neseriozitate, nesocotință, nebunie, necugetare, necumpănire, necumpătare, nesăbuință, nesăbuire *(rar)*. Risc, hazard, aventură; aventurism. Imprudent, nebun. Aventurier.

Adj. Imprudent, neprevăzător, nechibzuit, neserios, ușuratic, nesocotit, necugetat, nebun, nebunesc, necumpănit, nechitit *(reg.)*, nesăbuit. Hazardat, periculos, riscant, riscat, aventuros; aventurist.

Vb. A fi imprudent, a da dovadă de imprudență. A risca, a-și risca pielea, a-și risca viața, a se hazarda, a se aventura, a (se) primejdui, a se expune, a-și periclita viața, a-și pune capul în joc (la mijloc), a-și băga capul în foc, a-și pune capul sub secure, a-și atîrna ștreangul de gît, a se juca cu focul, a se juca cu (a se pune cu, a căuta pe) dracul.

Adv. Imprudent, fără precauție, (în mod) nechibzuit, cu nechibzuință, nebunește, orbește, orbiș *(fig.)*, cu orbire.

V. **întîmplare, neseriozitate, nestăpînire.**

265. INACTIVITATE

Subst. Inactivitate, inacțiune *(rar)*, pasivitate, inerție, stagnare *(fig.)*, imobilitate, nemișcare, neclintire; amorțeală, amorțire, torpoare *(rar)*, lîncezeală, lîncezire. Întrerupere, oprire, suspendare, curmare, încetare, contenire; staționare, oprire pe loc, rămînere pe loc. Repaus, pauză, răgaz, răspas *(pop.)*; concediu, vacanță; odihnă, repauzare, destindere. Lene, lenevie, lenevire, lenevit, trîndăveală, trîndăvie, trîndăvit *(rar)*, chiul *(fam.)*. Indiferență, apatie, nepăsare, zăcere, zăcut, zăcășeală *(reg.)*, impasibilitate *(livr.)*; moliciune, moleșeală; somn, somnolență; letargie, hibernare.

Adj. Inactiv, pasiv, inert, stagnant *(fig.)*; imobil, nemișcat, nemișcător, stătător; zăcător; amorțit; adormit. Întrerupt, suspendat, oprit, curmat. Leneș, lenevior, lenevos *(înv. și pop.)*, lenos *(rar)*, trîndav *(pop.)*, trîndăvit *(pop., rar)*, zăcaș *(reg.)*. Indiferent, apatic, nepăsător, absent, impasibil *(livr.)*; lînced, lînceziu *(rar)*, molatic, molîu.

Vb. A fi inactiv, a sta, a sta pe loc (degeaba), a nu funcționa, a stagna, a nu înainta, a nu progresa, a rămîne pe loc, a nu se mișca, a nu se clinti. A amorți *(fig.)*, a adormi *(fig.)*, a lîncezi *(fig.)*, a zăcea, a zăcări *(reg.)*,

Scanned with OKEN Scanner

a hiberna *(fig.)*. A se întrerupe, a se opri, a înceta, a staționa. A se odihni, a se repauza. A nu face nimic, a pierde vremea, a (se) lenevi, a trîndăvi, a tolăni, a chiuli *(fam.)*, a trage chiulul *(fam.)*, a sta cu mîinile în sîn, a nu ridica un deget, a sta cu burta la soare, a tăia frunză la cîini.

V. lene, moliciune, nemișcare, odihnă.

266. INCERTITUDINE

Subst. Incertitudine, nesiguranță, îndoială, îndoire *(înv.)*, neîncredere, dubiu, semn de întrebare *(fig.)*, ambiguitate *(livr.)*. Ezitare, șovăire, șovăială *(fig.)*, nehotărîre, codire, codeală. Oscilație *(fig.)*, oscilare *(fig.)*, fluctuație, inconsecvență, inconstanță, neconsecvență *(rar)*, nestatornicie, instabilitate, nestabilitate. Presupunere, supoziție. Bănuială, bănuire, suspiciune. Eventualitate, probabilitate.

Adj. Incert, nesigur, îndoielnic, îndoios *(rar)*, problematic, dubios, discutabil, posibil. Neclar, confuz, vag, nedeslușit, nedefinit, imprecis, nelămurit, ambiguu *(livr.)*, echivoc, în doi peri. Ezitant, șovăitor *(fig.)*, șovăielnic *(fig.)*, șovăit *(rar)*, șovăind *(rar)*, indecis, nehotărît, oscilant *(fig.)*, schimbător, capricios, schimbător ca vremea, fluctuant, inconsecvent, nestatornic, instabil, nestabil, inconstant, neconsecvent *(rar)*. Bănuitor, neîncrezător, suspicios. Eventual, probabil.

Vb. A fi nesigur, a se îndoi, a sta la îndoială, a pune la îndoială, a cădea la îndoială, a fi în dubiu. A ezita, a șovăi *(fig.)*, a sta în cumpănă, a nu spune (zice) nici da, nici ba, a se codi, a pregeta, a fi nehotărît, a fi schimbător, a oscila *(fig.)*. A avea rezerve, a sta pe gînduri, a nu se încumeta, a nu îndrăzni, a ocoli, a evita, a eluda, a sta deoparte.

Adv. (În mod) incert, nesigur, îndoielnic; eventual, probabil. Sub semn de întrebare. Fără siguranță, fără încredere. Nici în car, nici în căruță (nici în teleguță).

V. neclaritate, nehotărîre, oscilare, suspiciune.

267. INCLUDERE

Subst. Includere, cuprindere, înglobare, introducere, introducție *(înv.)*, încadrare, intercalare, intercalație; inserție, inserare, încorporare, încorporație; enclavă; inoculare, inoculație; grefă, grefon *(med.)*, grefare; băgare, vîrîre. Înrolare, înregimentare. Pătrundere, intrare, penetrație, penetrare *(livr.)*, penetranță *(rar)*; penetrabilitate. Absorbire, îmbibare, absorbție, infiltrare, infiltrație, asimilare, asimilație; inhalare, inhalație, inspirare *(rar)*, inspirație, aspirare, aspirație. Subsumare, subordonare, încadrare, integrare, cuprindere, totalizare, însumare; implicare, implicație. Componentă, constituent, incluziune; ingredient, ingredienă *(rar)*; cuprins, conținut.

Adj. Intercalat, inoculat; absorbit; subsumat; implicat. Asimilabil; absorbant, absorbitor, asimilator, inspirator, aspirator. Penetrant, penetrabil, străbătător, răzbitor, pătrunzător. Component, alcătuitor; complinitor; subsidiar.

Vb. A include, a cuprinde, a înghloba, a conține; a încorpora, a fi compus din ..., a fi alcătuit din ...; a subsuma, a totaliza, a însuma, a număra. A subordona, a încadra. A înrola, a înregimenta. A include, a introduce, a înghloba, a încadra, a integra; a insera; a intercala, a inocula. A băga, a vîrî; a absorbi. A (se) îmbiba, a infiltra, a suge, a înghiți, a îngurgita. A aspira, a inspira, a inhala. A implica, a presupune. A pătrunde, a penetra *(livr.)*, a intra.

Adv. Inclusiv, implicit; împreună cu; la un loc cu, și cu.

V. adăugare, adunare, componență, grămadă, legătură, relație.

Scanned with OKEN Scanner

268. INDEPENDENȚĂ

Subst. Independență, libertate, neatîrnare, slobozenie *(pop.)*, slobozire *(pop.)*, suveranitate; autonomie; nesupunere, neascultare, răzvrătire, nonconformism, neconformism, iconoclasm, indocilitate *(rar)*. Eliberare, liberare *(pop.)*, scăpare, dezrobire, descătușare, emancipare, emancipație *(înv.)*. Fire independentă; neconformist, nonconformist; iconoclast. Eliberator, dezrobitor.

Adj. Independent, neatîrnat, slobod *(pop.)*, liber, de sine stătător, autonom, de capul său; nesupus, neascultător, neînțelegător, nonconformist, neconformist, indocil *(rar)*, iconoclast, răzvrătit. Dezrobit, descătușat, emancipat. Cu personalitate, original. Eliberator, dezrobitor.

Vb. A fi independent, a manifesta independență, a da dovadă de independență; a avea convingeri proprii; a nu se supune, a se ridica, a se revolta, a se răzvrăti; a se elibera, a se libera *(pop.)*, a (se) dezrobi, a (se) descătușa *(fig.)*, a se emancipa. A lăsa liber, a slobozi *(pop.)*, a elibera, a pune în libertate, a da drumul, a lăsa în voia lui.

Adv. (În mod) independent, liber, autonom; de sine stătător.

V. indisciplină, individualism, libertate, opoziție, originalitate, răzvrătire.

269. INDICAȚII DE EXECUȚIE MUZICALĂ

Adv. Adagietto, adagio, adagio assai, addolcendo, addolorando, adirato, affeto, affetuoso, affretando, allargando, alla breve, allegretto, allegro assai, amabile, amoroso, andante, andantino, a piacere, arioso, assai, a tempo, calando caloroso, cantabile, capriccioso, commodo, con anima, con brio, concertino, con moto, crescendo, descrescendo, diluendo, diminuendo, dolce, dolente, facile, forte-piano, fortissimo, forzato, frettando, funesto, furioso, giocoso, glissando, grave, imitando, irato, larghetto, largo, legato, lento, libero, maestoso, marcando, marcato, marciale, mezzo forte, mezzo piano, mezzo tinto, moderato, molto, morendo, non troppo, ostinato, patetico, pesante, pianissimo, piano, poco, precipitando, prestissimo, presto, rallentando, recitando, religioso, rinforzando, risoluto, ritardando, ritenuto, rubato, scherzando, sforzando, sforzato, smorzando, sostenuto, stacato, temperando, vibrando, vibrato, vivace, vivo.

V. forme și genuri muzicale.

270. INDISCIPLINĂ

Subst. Indisciplină, dezordine, anarhie, neorînduială, debandadă, dezorganizare, haos *(fig.)*; anarhism. Neascultare, neconformism, nonconformism, nesupunere, recalcitranță, încăpățînare, obstinație *(livr.)*, îndărătnicie. Act de indisciplină, abatere de la disciplină, rele, abuz. Neascultător, îndărătnic; nonconformist, neconformist. Anarhist.

Adj. Dezordonat, anarhic, neorînduit *(rar)*, dezorganizat, neglijent, haotic *(fig.)*. Neascultător, nesupus, rău, dezmățat; neconformist, nonconformist, recalcitrant, refractar, protestatar. Încăpățînat, îndărătnic, obstinat *(livr.)*.

Vb. A fi indisciplinat (dezordonat, recalcitrant, încăpățînat); a încălca disciplina, a se abate de la disciplină, a comite un act de indisciplină, a săvîrși o abatere de la disciplină. A nu se supune, a nu asculta, a încălca o poruncă; a se încăpățîna, a se îndărătnici, a se obstina *(livr.)*.

Adv. (În mod) indisciplinat, nedisciplinat, anarhic, dezorganizat.

V. dezacord, dezordine, individualism, împotrivire, încăpățînare, nestăpînire, opoziție, răzvrătire.

Scanned with OKEN Scanner

271. INDIVIDUALISM

Subst. Individualism, egoism, spirit individualist, egolatrie, egotism, egocentrism *(livr.)*; exclusivism, intoleranță. Vanitate, înfumurare, ambiție, mîndrie, amor propriu, orgoliu, trufie. Interes personal, interes meschin, meschinărie. Sectarism, separatism. Individualist, egoist, egotist, egocentric *(livr.)*, separatist, exclusivist.

Adj. Individualist, egoist, egotist, egocentric *(livr.)*, egolatru; exclusivist. Vanitos, înfumurat, ambițios, orgolios, trufaș; meschin, profitor. Încăpățînat, îndărătnic; indisciplinat, anarhic. Sectarist, separatist.

Vb. A fi individualist, a fi egoist; a se înfumura, a se ambiționa, a se îndărătnici; a proceda în mod abuziv (samavolnic); a abuza.

Adv. (În mod) egoist, individualist; de unul singur.

V. **indisciplină, împotrivire, îngîmfare, neprincipialitate, nesociabilitate, singurătate.**

272. INDOLENȚĂ

Subst. Indolență, indiferență, indiferentism *(rar)*, nonșalanță *(livr.)*, nepăsare, dezinteres, dezinteresare, lipsă de interes, zăcășeală *(reg.)*, delăsare, impasibilitate *(livr.)*, insensibilitate *(fig.)*, nesimțire, răceală *(fig.)*, apatie, inerție *(fig.)*, blazare. Resemnare, resignare *(rar)*, resignație *(rar)*. Inactivitate, inacțiune *(rar)*, nelucrare *(înv.)*, pasivitate, pasivism *(rar)*. Moleșeală, moleșire, moliciune, torpoare *(rar)*, lîncezeală, lîncezire. Lene, lenevie, lenevit, trîndăveală, trîndăvie, trîndăvit *(rar)*, puturoșenie, puturoșie. Neglijență, neîngrijire, neatenție, delăsare.

Adj. Indolent, indiferent, nonșalant *(livr.)*, nepăsător, impasibil *(livr.)*, insensibil *(fig.)*, nesimțitor, rece *(fig.)*, apatic, inert, blazat. Resemnat, resignat *(rar)*. Inactiv, pasiv. Moale, molatic, molîu, molălău *(reg.)*. Leneș, lenevos *(înv. și pop.)*, lenos *(rar)*, zăcaș *(reg.)*, puturos. Neglijent, neatent, distrat.

Vb. A fi indolent (indiferent, nepăsător), a manifesta o atitudine de indolență (nepăsare), a da (a ridica) din umeri; a se dezinteresa, a nu-i păsa (de nimic), a-i fi (cuiva) totuna (indiferent, egal), a nu se sinchisi, a nu avea grijă, a plînge plînsul lui Păcală, a se delăsa. A lenevi, a trîndăvi, a sta cu mîinile în sîn, a sta cu mîinile în șolduri, a tăia frunză la cîini, a duce cîinii la apă, a sta cu burta la soare, a arde gazul de pomană.

Adv. Cu nepăsare, cu indiferență, cu răceală etc.; fără simț de răspundere.

V. **inactivitate, lene, moliciune, neatenție, renunțare.**

273. INEXISTENȚĂ

Subst. Inexistență, neființă *(poetic)*, neant, nonexistență, nimic *(fig.)*, haos; absență, lipsă, lipsire *(înv.)*; zero, nulă; gol, vid, abis *(fig.)*, hău, genune *(livr.)*; vacuum; deșert *(fig.)*, pustietate, pustiu. Dispariție, pieire, evanescență *(rar)*, desființare. Moarte, stingere, deces, pierzanie *(pop.)*, pierzare *(pop.)*; dizolvare *(fig.)*, evaporare *(fig.)*. Irealitate, fantezie, fantasmagorie, închipuire, imaginație, născocire, născoceală, născocitură, plăsmuire, nălucire, vedenie; halucinație, fantasmă, himeră; utopie, iluzie, iluzie optică, fata morgana, apa morților, miraj *(fig.)*; vedenie, nălucă, năluceală, fantomă.

Adj. Inexistent, ireal, aparent, imaginar; absent, nul, omis; gol, vid, pustiu, deșert; dispărut, disparent *(rar)*, evanescent *(rar)*, pierit, desființat. Mort, stins, decedat, defunct, răposat; imaterial; ireal, imaginar, închipuit, fantastic, fictiv, născocit, nălucit, imaginat; aparent, iluzoriu, utopic, utopist, himeric; nevăzut, invizibil; deșertat *(pop.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A nu fi, a nu exista, a fi nereal, a absenta; a nu se întîmpla, a nu se petrece, a nu avea loc; a înceta să existe, a dispărea, a se topi *(fig.)*, a nu lăsa nici o urmă, a se stinge, a pieri, a dispărea ca prin farmec, a se evapora *(fig.)*. A fi uitat, a fi dat uitării, a se șterge din memorie. A deceda, a muri, a se stinge, a se prăpădi, a sucomba, a se duce în lumea celor drepți, a da ortul popii.

Adv. Nicicînd, niciodată; cînd mi-oi (ți-oi) vedea ceafa; niciunde, nicăieri, niciodinioară *(înv.)*.

V. **anulare, dispariție, distrugere, ființe imaginare, imaginație, moarte.**

274. INFIRMITATE

Subst. Infirmitate, invaliditate; defect fizic, hibă *(reg.)*, betegie *(reg.)*, betejeală *(pop.)*, beteșug *(pop.)*. Mutilare, automutilare, estropiație, estropiere, schilodeală, schilodire, ciuntire, ciuntitură. Paralizare, damblagire; paralizie, dambla *(pop.)*, hemiplegie. Ologeală, ologire *(rar)*, șontorogeală, șontorogire; șchiopenie *(rar)*, șchiopătură, șontîcăire, șovîlcăire *(reg.)*. Gheboșare, gheboșat. Orbire, orbeală *(reg.)*, orbie *(pop.)*. Mutenie, mutism, mutie *(rar)*, amuțire, mutire. Surditate, surzeală, surzenie, asurzire, surzire. Surdomutism. Infirm, invalid, beteag *(pop.)*, neputincios. Ciung, ciunt. Paralitic, damblagiu, paraplegic, hemiplegic. Olog, șchiop, șont *(reg.)*. Cocoșat. Chior. Orb, orbeț, nevăzător. Mut. Surd, surzilă. Surdomut.

Adj. Infirm, invalid, beteag *(pop.)*. Mutilat, automutilat, estropiat, schilod, schilodit, schilav *(înv. și pop.)*, schilăvos *(înv.)*, ciung, ciunt. Paralitic, paralizat, damblagit. Olog, ologit, șontorogit; șchiop, șontorog, șont *(reg.)*, șovîrnog *(reg.)*. Ghebos, gheboșat, cocoșat. Chior. Orb, orbeț. Mut. Surd, tare (fudul) de urechi. Surdomut.

Vb. A fi infirm, a fi beteag *(pop.)*. A rămîne infirm, a se beteji *(pop.)*. A se mutila, a se automutila, a se schilodi, a se schilăvi *(înv. și pop.)*. A (se) paraliza, a (se) damblagi *(pop.)*. A (se) ologi, a (se) șontorogi; a șchiopăta, a șchiopa, a șontîcăi, a șovîlcăi *(reg.)*. A se gheboșa, a se cocoșa. A orbi, a-și pierde vederea. A amuți, a muți *(pop.)*. A asurzi, a surzi. A beteji *(pop.)*. A mutila, a estropia, a schilodi, a schilăvi *(înv. și pop.)*, a ciunti, a ciungi, a ciumpăvi *(reg.)*, a ciungări *(reg.)*. A ologi, a lăsa (pe cineva) olog. A chiorî. A orbi, a-i scoate (cuiva) ochii. A asurzi pe cineva.

V. **bătaie, boală, defect, deformare, statură, tăiere.**

275. INFORMAȚIE

Subst. Informație, sens, semnificație, conținut, denotație, valoare, noimă, tîlc; conotație. Cunoștințe, noțiuni, idei, date. Știre, veste, noutate, novita *(înv.)*, nuvelă *(înv.)*; mesaj, anunț, comunicat. Informare, înștiințare, încunoștințare, obștire *(înv.)*, vestire, sesizare; indicație, îndrumare, lămurire, explicație, explicare; raport, raportare. Cunoaștere, știință, pregătire, instrucție. Semn, semnal, indice, indiciu. Sistem de semne, cod. Entropie. Redundanță. Sursă de informație. Sistem informațional. Teoria informației. Informatică.

Adj. Informațional, de informație, informativ. Semnificativ, cu înțeles, denotativ; conotativ. Indicator, indicativ *(rar)*, semnalizator. Entropic. Redundant.

Vb. A fi informat, a dispune de informații, a fi la curent cu ..., a cunoaște, a avea cunoștință de ceva, a ști. A se informa, a se pune la curent cu..., a se documenta, a cere informații, a descoase *(fig.)*, a trage pe cineva de limbă, a stoarce informații; a afla, a auzi, a prinde de veste, a oblici *(înv. și pop.)*. A informa, a înștiința, a încunoștința, a obști *(înv.)*, a comunica, a anunța, a da de știre, a

Scanned with OKEN Scanner

ştirici *(reg.)*, a da de veste, a trimite vorbă, a vesti, a semnala, a pune pe cineva la curent cu..., a aduce la cunoştinţă.

V. carte, cunoaştere, cuvînt, jurnalistică, mesager, scrisoare, semn, semnificaţie, vorbire.

276. INIŢIATIVĂ

Subst. Iniţiativă, întreprindere, spirit de iniţiativă, inventivitate, creativitate, spirit inventiv, spirit inovator, imaginaţie creatoare. Ingeniozitate, iscusinţă, dibăcie, isteţime, isteţie, isteciune *(înv.)*, agerime, vioiciune. Spirit întreprinzător, spirit activ. Îndrăzneală, îndrăznire *(înv.)*, curaj, cutezanţă, cutezare *(rar)*, intrepiditate *(livr.)*, temeritate, pionierat; înnoire, raţionalizare, inovaţie, inovare, invenţie, descoperire. Iniţiator, promotor, fondator, întemeietor, pionier *(fig.)*, novator *(livr.)*, descoperitor, creator, izvoditor *(înv.)*, inovator, inventator, inventor *(înv.)*, raţionalizator.

Adj. Plin de iniţiativă, inventiv, creator; ingenios, isteţ, iscusit, ager, dibaci. Întreprinzător, activ. Îndrăzneţ, îndrăznitor *(rar)*, curajos, temerar, intrepid *(livr.)*. Înnoitor *(rar)*, inovator, novator *(livr.)*.

Vb. A iniţia, a da dovadă de spirit de iniţiativă, a avea iniţiativă, a lua o iniţiativă. A îndrăzni, a cuteza. A înnoi, a inova, a raţionaliza, a inventa, a descoperi, a găsi, a dibui. A întemeia, a fonda.

Adv. Cu spirit de iniţiativă, cu ingeniozitate; cu îndrăzneală, cu cutezanţă; din proprie iniţiativă.

V. **acţiune, căutare, curaj, descoperire, imaginaţie, iscusinţă, nou.**

277. INOCENŢĂ

Subst. Inocenţă, nevinovăţie, candoare, ingenuitate, virginitate *(fig.)*, puritate *(fig.)*, curăţenie *(fig.)*, curăţie *(înv.)*, neprihănire; naivitate, simplitate. Castitate, virtute, feciorie, virginitate, fetie. Cinste, onestitate.

Adj. Inocent, nevinovat, candid, plin de candoare, ingenuu, pur *(fig.)*, virgin *(fig.)*, virginal *(fig.)*, feciorelnic *(fig.)*, fecioresc *(fig.)*, curat *(fig.)*, neprihănit, nepătat *(fig.)*, neîntinat; naiv, simplu. Cast, virtuos, feciorelnic, fecioresc, virgin, virginal. Cinstit, onest.

Vb. A fi inocent (nevinovat), a nu avea nici o vină. A rămîne curat (nevinovat, pur).

Adv. Cu inocenţă, cu nevinovăţie; (în mod) nevinovat, inocent.

V. **cinste, moralitate, pudoare.**

278. INSECTĂ

Subst. Insectă, gînganie, gîză, gîzuliţă *(dim.)*, gîzuţă, goangă *(pop.)*, muscă, musculiţă *(dim.)*, bondar *(pop.)*. Insecte folositoare; insecte dăunătoare; insecte parazite. Albină, albiniţă *(dim.)*, albinuţă, albinuşă, albinioară; matcă, regină; trîntor. Bondar, bondăraş *(dim.)*, bărzăun, gărgăun. Coropişniţă, chifteriţă *(reg.)*. Efemeride, efemere. Fluture, fluturaş *(dim.)*, fluturel. Furnică, termită. Gîndac, gîndăcel *(dim.)*, borză. Gărgăriţă. Greier, greieruş *(dim.)*, greieraş, greierel. Lăcustă. Libelulă. Muscă, musculiţă *(dim.)*, muscuţă, muscoi *(augm.)*. Păduche. Ploşniţă, păduche-de-lemn, stelniţă *(reg.)*, poluşcă *(reg.)*. Purice, puricel *(dim.)*, puricaş. Tăun. Ţînţar, ţînţăraş *(dim.)*. Viespe, viespoi *(augm.)*. Muscărie, muscărime; furnicar; ploşniţărie; ţînţărime; viespar, viespărie; stup. Insectar. Entomologie; entomolog, entomologist *(rar)*.

V. **fluture, gîndac.**

Scanned with OKEN Scanner

279. INSTABILITATE

Subst. Instabilitate, nestabilitate, nestatornicie, inconstanță, mobilitate, labilitate *(livr.)*, inconsecvență, neconsecvență *(rar)*; ezitare, șovăire. Variație, fluctuare, fluctuație, oscilare, oscilație, schimbare, schimbat, modificare, modificație *(înv.)*, transformare, transformație *(rar)*; variabilitate; transformabilitate *(rar)*. Vremelnicie, existență efemeră, provizorat; interimat. Perindare, succesiune, scurgere *(fig.)*, desfășurare *(fig.)*.

Adj. Instabil, nestabil, nestatornic, inconstant, mobil, labil *(livr.)*, inconsecvent, neconsecvent; ezitant, șovăitor. Variabil, fluctuant, oscilant, schimbător, schimbăcios; modificabil; transformabil. Vremelnic, vremelnicesc *(înv. și arh.)*, temporar, trecător, efemer, pieritor, provizoriu; interimar. Disparent *(rar)*.

Vb. A fi instabil. A ezita, a șovăi, a sta în cumpănă. A varia, a fluctua, a oscila, a se schimba, a se modifica, a se transforma. A se perinda, a se scurge *(fig.)*, a se desfășura *(fig.)*.

Adv. (În mod) vremelnic, vremelnicește *(înv. și arh.)*.

V. **dispariție, incertitudine, instantaneitate, nehotărîre, oscilație, timp.**

280. INSTANTANEITATE

Subst. Instantaneitate, caracter imprevizibil, fapt neprevăzut, lucru neașteptat; întîmplare, incident, accident, hazard; surpriză; surprindere, străfulgerare *(fig.)*; inoportunitate. Moment, clipă, clipită, secundă.

Adj. Instantaneu, momentan, neașteptat, inopinat, subit, neprevăzut, imprevizibil; întîmplător, incidental, accidental, fortuit *(livr.)*; surprinzător, impresionant, uimitor, uluitor, brusc, fulgerător; inoportun.

Vb. A surveni, a interveni, a se întîmpla, a veni la întîmplare, a se produce pe neașteptate, a străfulgera *(fig.)*; a avea o surpriză, a fi surprins, a fi luat pe nepregătite; a surprinde, a lua (pe cineva) prin surprindere, a găsi nepregătit; a prinde (a lua) (pe cineva) ca din oală.

Adv. Instantaneu, (în mod) incidental, (în mod) accidental, din întîmplare, la întîmplare, la voia întîmplării; pe neașteptate, subit, pe nepregătite; deodată; îndată, numaidecît, imediat; prompt, zis și făcut, cît ai zice pește, într-o clipă, clipiș *(rar)*, într-o clipită, într-o clipeală, cît ai clipi din ochi, fulgerește *(rar)*; prin surprindere, cu (pe) nepusă masă; nici una nici două, nici una nici alta, nitam-nisam *(fam.)*, tam-nisam.

V. **instabilitate, întîmplare, timp, uimire, viteză.**

281. INSTITUȚII SANITARE

Subst. Spital, bolniță *(înv.)*, clinică, policlinică. Sanatoriu, casă de sănătate *(înv.)*, preventoriu, curatorium *(înv.)*; stațiune, stațiune balneară, stațiune balneoclimatică, băi. Casă de nașteri, maternitate. Casă de nebuni, ospiciu, balamuc, mărcuță *(fam.)*. Leprozerie. Lazaret *(rar)*. Dispensar, ambulatoriu. Cabinet medical; cabinet dentar. Infirmerie. Circumscripție sanitară, circă *(fam.)*. Salvare, ambulanță; caravană sanitară. Punct medical (sanitar), punct de prim ajutor. Sanepid. Institut de medicină. Institut de igienă. Academie medicală. Farmacie, spițerie *(pop.)*, apotecă *(reg.)*, potică *(reg.)*; punct farmaceutic.

Adj. Spitalicesc, clinic; sanatorial; ambulatoriu; sanitar, medical, medicosanitar; balneoclimateric, balneoclimatic, balneologic.

Vb. A spitaliza, a interna, a dispensariza.

V. **boală, doctor, însănătoșire, medicament, medicină, sănătate, tratament medical.**

Scanned with OKEN Scanner

282. INSTRUMENTE DE TĂIAT

Subst. Tăiș, ascuțiș, lamă, limbă, custură *(pop.)*, tinghilă *(reg.)*, leafă *(reg.)*. Cuțit, cuțitaș *(dim.)*, cuțitoi *(augm.)*; briceag, cuțitaș *(pop.)*, brișcă *(reg.)*, brișculiță *(dim., reg.)*, brișcuță, briptă *(reg.)*; cosor, ghin; dichici *(reg.)*; satîr; tocător; stricnea *(reg.)*; cuțitoaie, sinălău *(reg.)*; navaja *(rar)*; cioarsă, bulicher *(reg.)*. Brici. Bisturiu; lanțetă; scalpel. Pumnal, stilet, șiș, hanger, dagă *(franțuzism înv.)*, cachetero, jungher *(înv.)*, junghi *(înv.)*. Sabie, săbiuță *(dim.)*, săbioară, săbioi *(augm.)*, spadă, șpangă *(înv.)*, spată *(înv.)*, paloș, pală *(înv.)*; tesac; iatagan. Coasă; sabiță, rizacă *(reg.)*; tîrpan; seceră, secerea *(dim.)*. Foarfece, forfecuță *(dim.)*. Ferăstrău, firiz *(reg.)*, ghimirlie; beșchie, joagăr; gater; bomfaier; traforaj. Topor, toporaș *(dim.)*, toporel *(rar)*, toporișcă, baltag, băltăgel *(dim.)*, secure, securice *(dim.)*; bardă, bărdiță *(dim.)*, grifă, satîr *(înv.)*, halebardă; tomahawk. Ghilotină.

V. **armă, ciopîrțire, separare, tăiere.**

283. INSTRUMENTE MUZICALE

Subst. Instrument muzical, zicătoare *(reg.)*. Instrumente de suflat; instrumente cu coarde; instrumente de percuție. Fluier, fluieraș *(dim.)*, fluieriță, caval, căvălaș *(dim., pop.)*, tilincă, tilincuță *(dim.)*, trișcă, trișcuță *(dim.)*, cobuz, piscoi *(reg.)*, piscoaie *(reg.)*; nai, muscal *(înv. și pop.)*; bucium, trîmbiță *(pop.)*, tutoi *(reg.)*, tulnic; cimpoi, gaidă *(reg.)*; surlă, surlișoară *(dim., reg.)*, surliță *(dim., reg.)*; flaut, flautul mic, flaut piccolo, piculină, flajeolet, clarinet, bas-clarinet, taragot, oboi, corn, cornul englez, saxtrombă, ocarină, fagot, contrafagot, trompetă, buglă, carnyx, trîmbiță *(pop.)*, trîmbicioară *(dim.)*, trîmbițoi *(augm.)*, trubă *(reg.)*, goarnă, fligorn, trombon, tubă, bas-tubă, saxhorn, saxofon, althorn; drîmbă, drîmboi, drîng *(reg.)*; muzicuță (de gură), armonică (de gură). Orgă, orgă electrică, organ *(înv.)*, regală, flașnetă, minavet *(înv.)*, armoniu, melodium, elodion. Acordeon, armonică, armonie *(reg.)*, baian; concertină; vioară, violină, viuță *(neobișnuit)*, scripcă *(reg.)*, ceteră *(reg.)*, drîmbă *(ir.)*; gigă; rebab; violă, alto; violoncel, cello; contrabas, gordună *(reg.)*. Lăută, rebec, luth, teorbă, banjo, mandolină, mandolă, mandoră, gutkom, tambură, balalaică, bandură, bandolă, chitară, chitară electronică, guitarra, arpeggione, havaiană, liroghitară, cobză, cobzișoară *(dim.)*; harpă, kithara, liră, organ *(înv.)*, pentacord, hexacord, heptacord, encacord, decacord, barbiton. Țambal, tangara *(înv.)*. Pian, pian automat (electric), pian cu manivelă, pianină, pianolă, clavir *(rar)*, claviraș *(dim., rar)*, clavecin, clavicembal *(înv.)*, spinetă. Tobă, tobiță *(dim.)*, tobșoară, barabancă *(înv. și reg.)*, darabană, paucă *(înv. și reg.)*, tamburină, tîmpină *(înv.)*, dairea, vuvă *(reg.)*, vuvuitoare *(reg.)*, tumbelechi, tumbelehel *(dim.)*, timpan, tam-tam, carioca; xilofon, carilon, celestă, vibrafon; trianglu, triunghi; gong; talgere, talere, tipsii, chimval. Castaniete, geamparale. Maracase.

Vb. A cînta, a zice *(pop.)*, a suna, a sufla (dintr-un instrument muzical); a buciuma; a trîmbița; a cetera *(reg.)*; a vuvui *(reg.)*.

V. **formație muzicală, muzicant.**

284. INSUCCES

Subst. Insucces, nereușită, chix *(fam.)*, fiasco *(livr.)*, eșec, înfrîngere, neîmplinire, neizbîndă, ratare. Nenoroc, ghinion, ghină *(rar)*, neșansă, ceas rău; impas, punct mort, criză; nenorocire, catastrofă, dezastru. Înfrîngere, doborîre, răpunere *(pop.)*; ruinare, ruină *(fig.)*, faliment, crah, bancrută, insolvabilitate. Greșeală, eroare, greș *(înv. și reg.)*, pas greșit, poticnire, poticneală. Decădere,

Scanned with OKEN Scanner

declin, apus *(fig.)*, asfințit *(fig.)*, decadență, prăbușire, marasm *(livr.)*, regres, regresiune *(înv.)*. Discreditare, discredit *(rar)*, compromitere. Corigență; repetență. Om fără noroc, ghinionist, păgubaș, falit, ratat, bancrutar *(rar)*, mofluz *(înv.)*, mofluzit *(înv.)*. Corigent; repetent.

Adj. Nenorocos, cu ghinion, ghinionist, păgubaș. Falimentar *(fig.)*; ruinat *(fig.)*, insolvabil; ratat. Nereușit, neizbutit; abraș. Bătut, învins, înfrînt, doborît. Compromis, pătat *(fig.)*. Căzut în dizgrație. Corigent; repetent.

Vb. A eșua, a suferi un eșec, a fi învins, a suferi o înfrîngere, a nu izbuti, a ieși abraș, nu i s-au prins colacii, a nu avea noroc (baftă), a avea ghinion, a nu reuși, a ajunge rău, a nu se alege cîștigul din pagubă, a rata, a greși, a greși ținta, a nu nimeri ținta, a da (a face) greș, a nu nimeri, a nu avea succes, a o pune de mămăligă, a călca cu stîngul, a da chix *(fam.)*, a o face fiartă, a fluiera a pagubă, a suferi un fiasco, a rămîne de căruță, a o băga pe mînecă, a rămîne cu buzele umflate, a mînca o ceapă degerată; a da faliment, a mofluzi *(înv.)*, a ieși mofluz; a da cu bîta în baltă, a da în bară *(arg.)*, a scoate boii din jug fără coarne. A se poticni *(fig.)*, a cădea, a se prăbuși, a naufragia *(fig.)*, a frînge carul, a capota *(fig.)*, a capitula; a ajunge la impas, a se lăsa de căruță, a ajunge la un punct mort, a i se închide (cuiva) calea în codru, a se îneca ca țiganul la mal; a decădea, a fi în declin, a asfinți *(fig.)*, a se duce pe copcă, a-i fugi pămîntul de sub picioare, a aluneca pe o pantă; a-i apune (cuiva) steaua; a se discredita, a se compromite; a cădea în dizgrație. A pierde partida, a pierde bătălia, a pierde trenul *(fig.)*, a se șterge (a se linge, a se spăla) pe buze, a rămîne cu coada între picioare, a se alege cu oale și ulcele sparte. A cădea (a pica) la examen, a rămîne corigent, a rămîne repetent.

Adv. Fără succes, fără nici o șansă; cu ghinion, fără noroc.

V. desperare, dezastru, discreditare, eroare, imposibilitate, întîmplare, necaz, neplăcere, pagubă.

285. INTELIGENȚĂ

Subst. Inteligență, deșteptăciune, înțelepciune, minte, schepsis *(fam.)*, doxă *(fam.)*, glagore *(pop.)*; rațiune, judecată, logică. Gîndire logică, minte ascuțită, minte ageră, minte luminată; geniu, genialitate. Agerime, ascuțime *(fig.)*, istețime, isteție, isteciune *(înv.)*; perspicacitate, sagacitate *(livr.)*, înțelegere *(înv.)*, comprehensiune *(livr.)*. Ingeniozitate, inventivitate, iscusință, pricepere, dibăcie. Gînditor, înțelept. Om cu cîntar la cap, om cu scaun la cap, om cu judecată. Firoscos *(fam. și pop.)*.

Adj. Intelectiv, de inteligență. Inteligent, deștept, deștept foc, mintos *(pop.)*, cu cap, cu scaun la cap, cu judecată, sprinten (deschis) la minte, cu mintea ca un brici. Ager, ascuțit *(fig.)*, dezghețat *(fig.)*, sclipitor *(fig.)*, scăpărător *(fig.)*, isteț. Perspicace, sagace *(livr.)*, pătrunzător *(fig.)*, comprehensiv *(livr.)*, subtil. Ingenios, inventiv, iscusit, priceput, dibaci.

Vb. A fi inteligent (deștept), a fi bun (ușor) la (de) cap, a avea minte, a avea cap, a fi cu cap, a avea un cap luminat, a avea un car de minte, a-i umbla mintea, a-l duce capul. A pricepe ușor (repede), a înțelege, a prinde *(fig.)*. A deveni (mai) inteligent, a se deștepta, a se dezgheța *(fig.)*, a se ascuți *(fig.)*, a se iscusi *(înv.)*. A ageri *(rar)*, a ascuți *(fig.)*, a iscusi *(înv.)*.

V. cunoaștere, gîndire, imaginație, iscusință.

286. INTELIGIBILITATE

Subst. Inteligibilitate, accesibilitate, limpezime, limpezeală, limpeziciune *(rar)*, limpiditate *(livr.)*, simplitate, claritate, explicitate, precizie, exactitate, exactitudine; evidență, pregnanță; facilitate. Înțelegere, comprehen-

Scanned with OKEN Scanner

siune *(livr.)*, pătrundere *(fig.)*, pricepere. Identificare, recunoaștere, recognițiune *(livr.)*, distingere, descifrare *(fig.)*, decodare, decodaj; explicare, tîlcuire *(pop.)*, explicitare, clarificare, precizare, deslușire, limpezire, lămurire.

Adj. Inteligibil, pe înțeles, ușor de înțeles, pe înțelesul tuturor, accesibil, limpede, limpid *(livr.)*, clar, clarisim *(livr.)*, priceput *(rar)*, lămurit, deslușit, transparent *(fig.)*, simplu, comprehensibil *(livr.)*, lizibil, citeț, descifrabil, deslușit, clar ca lumina zilei, precis, exact, fără echivoc, coerent, logic; explicit, vădit, evident, răspicat; penetrabil *(fig.)*, asimilabil *(fig.)*, cognoscibil *(fig.)*; abordabil, explicabil; ușor, facil.

Vb. A fi inteligibil, a fi clar, a fi ușor de înțeles, a fi pe înțelesul tuturor, a fi clar ca bună ziua. A înțelege, a pricepe, a asimila, a pătrunde *(fig.)*, a deslușì, a pune în lumină, a distinge, a discerne, a vedea clar, a deosebi, a-și da seama de ..., a penetra *(livr.)*, a descifra *(fig.)*; a interpreta, a explica, a lămuri, a tîlcui *(pop.)*, a limpezi. A vorbi clar, a vorbi pe înțelesul tuturor, a vorbi la subiect, a se face înțeles. A face (pe cineva) să înțeleagă, a deschide ochii cuiva, a face să priceapă. A pune (a scoate) în evidență; a decoda, a descifra *(fig.)*; a explicita, a preciza.

Adv. (În mod) inteligibil, accesibil. Pe înțeles, pe înțelesul tuturor, clar ca bună ziua (ca lumina zilei). Cu exactitate, cu precizie, cu claritate. Fără echivocuri, fără ocolișuri. Răspicat.

V. **certitudine, claritate, cunoaștere, descoperire, semnificație.**

287. INTENȚIE

Subst. Intenție, gînd, dorință, năzuință, năzuire *(rar)*, aspirație, aspirare, voință, voie, vrere; scop, țel, țintă, scop final, obiectiv *(fig.)*, obiect. Vis, visare, ideal; iluzie. Proiect, plan, schiță, perspectivă *(fig.)*, program. Încercare, încercat, probare, probă, probăluire *(înv. și reg.)*; tendință, pornire; tentativă. Premeditare, premeditație *(înv.)*, plănuire, punere la cale. Promisiune, făgăduială, făgăduință, juruire *(înv. și reg.)*, angajament, angajare, asigurare, încredințare. Doritor, voitor, rîvnitor, aspirant, visător.

Adj. Intenționat, cu intenție, intențional, bine (rău) intenționat; premeditat, pus la cale, deliberat, voit, gîndit, plănuit; planificat.

Vb. A intenționa, a avea intenția, a avea intenții serioase cu..., a avea de gînd, a avea în vedere, a plănui, a pune la cale, a premedita, a urzi, a unelti. A urmări un scop, a tinde către ceva, a ținti *(fig.)*, a dori, a năzui, a aspira *(fig.)*, a rîvni, a visa. A planifica, a programa, a proiecta, a concepe. A încerca, a căuta să..., a întreprinde, a face tentative de ...; a proba, a probălui *(înv. și reg.)*. A-și pune în cap, a-și pune în gînd, a-l bate (a-l paște) gîndul, a pune (cuiva) gînd rău. A se angaja, a-și lua un angajament, a se obliga; a făgădui, a promite, a jurui *(înv. și reg.)*. A destina, a sorti, a meni, a predestina.

Adv. (În mod) intenționat, voit, deliberat, cu intenție, înadins, dinadins.

V. **dorință, inițiativă, încercare, promisiune.**

288. INTERPRETARE

Subst. Interpretare, interpretațiune *(înv.)*, explicație, explicare, tălmăcire, tîlcuire *(pop.)*, lămurire, precizare, clarificare, determinare, deslușire, limpezire *(fig.)*, elucidare, edificare. Ilustrare, exemplificare, demonstrație, demonstrare, dovedire, argumentare, argumentație. Definiție, definire; conturare *(fig.)*, precizare. Comentariu, comentare, parafrazare, descifrare, decodare, decodaj; glosare. Traducere, traducție *(înv.)*, tălmăcire. Adaptare, adaptație, versiune. Note; indice interpretativ; ediție critică. Exegeză; textologie; hermeneutică; paleografie; critică; critică literară (de texte). Interpret, exeget, critic,

Scanned with OKEN Scanner

comentator, traducător, translator, dragoman, tălmaci, tălmăcitor, tîlcuitor *(pop.)*; textolog; paleograf.

Adj. Explicativ, explicator *(înv.)*, lămuritor, clarificator *(rar)*, deslușitor *(înv.)*, edificator. Definit, conturat *(fig.)*. Adnotat. Interpretativ, ilustrativ, demonstrativ; definitoriu. Descifrabil, decodabil, interpretabil, traductibil, adaptabil. Critic, exegetic; textologic; paleografic.

Vb. A interpreta, a explica, a tălmăci, a tîlcui *(pop.)*, a lămuri, a preciza, a clarifica, a deslușì, a limpezi, a elucida, a edifica. A ilustra, a exemplifica, a demonstra, a argumenta. A defini, a glosa, a contura *(fig.)*. A comenta, a face un comentariu, a face observații, a parafraza. A descifra, a decoda, a decodifica, a dezlega, a descîlci *(fig.)*, a descurca, a găsi cheia *(fig.)*, a găsi tîlcul. A adnota; a adapta (un text).

V. **claritate, clasificare, cunoaștere, descoperire, descriere, inteligibilitate, semnificație.**

289. INTRIGĂ

Subst. Intrigă, uneltire, manevră *(fig.)*, mașinații, cabală *(fig.)*, urzeală *(fig.)*, zavistie *(înv.)*, sforărie *(fam.)*, zîzanie. Complot, conspirație, conjurație *(rar)*. Bisericuță *(fig.)*, gașcă *(peior.)*, clică. Denunțare, denunț, delațiune, pîră, pîrîciune *(pop.)*, pîrîtură *(înv.)*. Instigare, instigație, incitare *(livr.)*, incitație *(livr.)*, întărîtare, aținare *(fig.)*, asmuțire *(fig.)*, sumuțare *(pop.)*. Dezbinare, discordie, disensiune, dezacord, neînțelegere, dihonie *(reg.)*, ceartă, filonichie *(înv.)*. Intrigant, cutră, uneltitor, sforar *(fig.)*, fitilist *(fam.)*, complice. Denunțător, delator, pîrîcios, pîrîtor, turnător *(fam.)*. Complotist, complotaș *(înv.)*, conjurat *(rar)*.

Adj. Intrigant, zavistios *(înv.)*, zavistnic *(înv.)*, zavistuitor *(înv.)*, dezbinător *(rar)*.

Vb. A face (a băga) intrigi, a intriga *(înv.)*, a zavistui *(înv.)*, a trage sforile, a unelti, a urzi *(fig.)*, a conspira, a țese *(fig.)*, a băga discordie, a băga zîzanie, a băga (a vîrî) fitil (fitiluri) *(fam.)*, a băga ac în miere; a agita spiritele, a incita *(livr.)*, a monta *(fig.)*, a aținа *(fig.)*, a sumuța *(pop.)*, a asmuți *(fig.)*, a dezbina. A denunța, a turna *(fig.)*, a pîrî.

V. **ceartă, defăimare, dezacord, invidie, provocare, răzvrătire.**

290. INTUIȚIE

Subst. Intuiție, intuire, presentiment, presimțire, presimțămînt *(rar)*; instinct, al șaselea simț. Anticipare, anticipație; clarviziune, prevedere, previziune; presupunere, presupus *(pop. și fam.)*, presupoziție *(rar)*, supoziție, ipoteză, prezumție *(livr.)*. Ghicire, ghicit, prorocire, prorocie *(rar)*, profeție, vaticiniu, vaticinație, prevestire, prezicere. Intuiționism.

Adj. Intuitiv; instinctiv, instinctual. Ipotetic, prezumtiv.

Vb. A avea intuiție, a intui, a ghici, a presimți, a avea o presimțire, a simți, a-și da seama, a băga de seamă, a sesiza, a pricepe (dinainte); a înțelege; a anticipa, a prevedea, a întrevedea *(fig.)*; a presupune; a prezice, a profeți, a vaticina.

Adv. (În mod) intuitiv, prin intuiție, pe ghicite, din instinct, instinctiv.

V. **cunoaștere, gîndire, idee, imaginație, inteligență, prezicerea viitorului.**

291. INUTILITATE

Subst. Inutilitate, futilitate *(livr.)*, neutilitate, superfluitate *(rar)*; nefolosință; nonvaloare; zădărnicie, deșertăciune, zadar *(rar)*; surplus, prisos, plus, excedent, prisosință, prisoseală *(pop.)*, prisosire *(rar)*; redundanță; neeficiență, ineficacitate, sterilitate *(fig.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Inutil, futil *(livr.)*, superfluu, nefolositor, oțios *(livr.)*, inutilizabil, neutilizabil, impracticabil, de neîntrebuințat, fără importanță, neimportant, neînsemnat, neglijabil, fără (nici un) rost; de prisos, în plus, prisositor *(înv.)*, excedentar; redundant; ineficace, neeficient, neproductiv, infructuos, fără efect, steril *(fig.)*, zadarnic, van *(livr.)*, deșert *(fig.)*; inoperant *(rar)*. Lipsit de sens, absurd, fără finalitate. Stricat, uzat, perimat, părăginit, demodat, învechit, reformat, scos la reformă, scos din uz, bun de aruncat, rebutat; a cincea roată la căruță, bun de lapte ca iepurele, cruce lîngă biserică.

Vb. A fi inutil, a fi nefolositor, a nu fi de (nici un) folos, a nu se utiliza, a nu servi la nimic, a fi inutilizabil, a nu sluji (la nimic), a nu ajuta (la nimic), a nu avea nici un rost, a fi fără folos, a fi fără sens, a fi fără noimă, a fi în plus, a exceda *(livr.)*, a avea nevoie ca de a cincea roată la căruță; a nu produce, a nu aduce foloase, a nu rodi, a fi neproductiv; a nu se potrivi, a nu se nimeri, a fi inoportun; a fi bun de aruncat. A se învechi, a se perima, a se demoda, a ieși din modă, a deveni inutil, a cădea în desuetudine, a se părăgini. A face un lucru inutil, a căra apă la puț (la fîntînă), a căra apă cu ciurul, a căra apă în Dunăre, a căra lemne la pădure; a se bate cu morile de vînt, a căuta după ziua de ieri, a căuta iepuri în biserică, a umbla după borta vîntului, a bate cu burete piron în perete, a aduce pămînt din vale în deal.

Adv. (În mod) inutil (nefolositor); zadarnic, fără rost, fără folos, fără sens, fără noimă, în zadar, degeaba, în van, în deșert, în pustiu, de cîntecul cucului, de florile mărului.

V. **exagerare, lipsă de importanță, saturație.**

292. INVIDIE

Subst. Invidie, pizmă, pizmuire, gelozie *(rar)*, zavistie *(înv.)*, zavistnicie *(înv.)*; rîncoare *(reg.)*. Necaz, ciudă, înciudare *(rar)*. Șarpele invidiei *(fig.)*, viermele invidiei *(fig.)*. Invidios, pizmaș, pizmătarnic *(înv.)*.

Adj. Invidios, plin de invidie, pizmaș, pizmăreț *(rar)*, pizmătăreț *(înv. și reg.)*, pizmătăreț *(rar)*, pizmuitor, gelos *(rar)*, zavistnic *(înv.)*, zavistios *(înv.)*, zavistuitor *(înv.)*; ciudos, plin de ciudă, înciudat. Invidiat, pizmuit, rîvnit.

Vb. A invidia, a fi invidios, a privi cu invidie, a se uita cu invidie, a-l mușca pe cineva șarpele invidiei, a pizmui, a avea pizmă (pe cineva), a zavistui *(înv.)*, a fi cuprins de invidie, a fi cuprins de ciudă, a se ciudi *(reg.)*, a (se) înciuda, a muri (a plesni) de ciudă.

V. **dorință, dușmănie, gelozie, intrigă, răutate.**

293. IOBĂGIE

Subst. Iobăgie, șerbie, servaj, rumânie, vecinătate, vecinie, robie. Iobag, șerb, podan, rumân; rob, clăcaș, dijmaș, robotaș. Iobăgire, robire, șerbire. Iobăgime. Clacă, clăcușoară *(reg.)*, corvoadă, robotă, rușfet, beilîc.

Adj. Clăcășesc, de clăcași.

Vb. A iobăgi, a șerbi, a robi, a clăcăși, a clăcui *(reg.)*, a fi iobag, a fi șerb, a fi clăcaș; a face clacă.

V. **asuprire, țăran.**

294. IRITARE

Subst. Iritare, iritație, enervare, exasperare; excitare, surescitare, surescitație, supărare, necăjire, atîțare, întărîtare, iritabilitate, irascibilitate, nervozitate, mînie, furie. Neliniște, nerăbdare, tensiune *(fig.)*, agitație, impacientă *(livr.)*; febrilitate *(fig.)*, înfrigurare. Cicăleală, cicălire, pisălogeală *(fam.)*, pisă-

Scanned with OKEN Scanner

geală *(fam.)*, sîcîială, șicană, șicanare. Ceartă, gîlceavă *(pop.)*, sfadă *(pop.)*, sfădălie *(reg.)*; arțag *(pop. și fam.)*, țîfnă *(pop.)*. Certăreț, gîlcevitor *(pop.)*, sfadnic *(pop.)*.

Adj. Iritat, enervat, exasperat, surescitat, supărat, necăjit, mîniat, înfuriat, întărîtat, ațîțat, cu capsa pusă, scos din fire; neliniștit, agitat *(fig.)*, febril *(fig.)*, înfrigurat *(fig.)*, impacient *(livr.)*. Iritabil, irascibil, surescitabil, nervos, nevricos *(fam.)*, supărăcios, necăjicios *(înv. și reg.)*, mînios, furios, furibund, nestăpînit, repezit. Certăreț, arțăgos *(pop. și fam.)*, țîfnos *(pop.)*, gîlcevitor *(pop.)*, sfădăuș *(reg.)*. Iritant, enervant, exasperant, înnebunitor, surescitant, agasant, supărător, cicălitor, sîcîitor, șicanator.

Vb. A fi iritat, a fi enervat. A se irita, a se enerva, a se supăra, a se necăji, a se mînia, a se înfuria, a-și ieși din fire, a-și ieși din țîțîni (balamale), a-i sări țandăra, a-i sări mustarul, a-și pierde sărita, a-și pierde cumpătul, a se neliniști, a se agita *(fig.)*, a se impacienta *(livr.)*. A irita, a enerva, a exaspera, a surescita, a supăra, a necăji, a întărîta, a mînia, a înfuria, a pune nervii la încercare, a scoate din sărite, a scoate din pepeni (din țîțîni, din fire, din răbdări), a călca (cuiva) pe nervi. A cicăli, a sîcîi, a șicana, a pisălogi *(fam.)*, a pisa *(fig.)*, a pisăgi *(fam.)*, a dondăni *(pop., rar)*, a cetera *(reg., fig.)*, a nu lăsa în pace, a bate la cap. A se certa, a se gîlcevi *(pop.)*, a se sfădi *(pop.)*.

V. **ceartă, mînie, neliniște, nestăpînire, supărare, temperament.**

295. ISCUSINȚĂ

Subst. Iscusință, pricepere, destoinicie, vrednicie, istețime, îndemînare, abilitate, dexteritate, dibăcie, artă, măiestrie, meșteșug, meșterie *(înv. și reg.)*, artizanat; inventivitate, ingeniozitate. Aptitudine, aplicație *(fig.)*, înclinare *(fig.)*, înclinație *(fig.)*, aplecare *(fig.)*, chemare *(fig.)*, vocație, har, înzestrare *(fig.)*, talent, geniu. Maistru, maestru, meșter, meșteraș *(dim., rar)*, artizan, artist, magician *(fig.)*.

Adj. Iscusit, priceput, destoinic, vrednic, îndemînatic, isteț, abil, vîrlav *(reg.)*, dibaci, măiestru, meșter, măiestrit, măiestreț *(înv.)*, meșteșugos *(înv. și pop.)*, meșteșugăreț *(înv.)*, meșteșugit *(fam.)*, artistic. Dotat, înzestrat *(fig.)*, talentat.

Vb. A fi iscusit, a (se) iscusi *(înv.)*, a da dovadă de iscusință (de pricepere, de îndemînare), a se pricepe, a fi priceput, a se îndemîna *(înv.)*, a dibăci *(pop.)*; a avea mînă bună, a fi bun de mînă, a fi ușor de mînă, a fi îndemînatic, a avea mîini de aur. A avea talent (har), a avea stofă. A face cu îndemînare (cu artă), a măiestri *(rar)*, a meșteri, a meșteșugi *(fam.)*.

V. **artă, inteligență, meșteșug, talent.**

Scanned with OKEN Scanner

296. ÎMBRĂCARE

Subst. Îmbrăcare, îmbrăcat, înveșmîntat. Gătează, gătire, dichiseală *(pop. și fam.)*, dichisire *(pop. și fam.)*, ferchezuială *(pop. și fam.)*, sclivisire, sclivisеală *(pop. și fam.)*. Îmbrăcăminte, țoale *(pop.)*, rufărie, albituri, vestimentație, veșmînt, haină.

Adj. Îmbrăcat, înveșmîntat. Înfofolit, cocolit *(pop. și fam.)*, încotoșmănat, îmbodolit *(reg.)*. Înțolit *(fam.)*, îmbrăcat bine; gătit, dichisit *(pop. și fam.)*, ferches *(pop. și fam.)*, ferchezuit *(pop. și fam.)*, sclivisit *(pop. și fam.)*, ghilosit *(reg.)*.

Vb. A se îmbrăca, a-și pune hainele, a se învește *(înv. și reg.)*, a se înfofoli, a se încotoșmăna, a se îmbodoli *(reg.)*. A se înțoli *(fam.)*; a se găti, a se dichisi *(pop. și fam.)*, a se ferchezui *(pop. și fam.)*, a se sclivisi *(pop. și fam.)*, a se ghilosi *(reg.)*. A îmbrăca, a înveșmînta, a învește *(înv. și reg.)*. A înfofoli, a cocoli *(pop. și fam.)*, a încotoșmăna, a îmbodoli *(reg.)*. A înțoli *(fam.)*; a găti, a ferchezui *(pop. și fam.)*.

V. acoperămînt de cap, îmbrăcăminte, împodobire, încălțăminte, lux, modă.

297. ÎMBRĂCĂMINTE

Subst. Îmbrăcăminte, îmbrăcare *(rar)*, haine, veșminte, albituri, rufărie, straie *(pop.)*, țoale *(pop.)*, șube *(reg.)*; hăinărie. Haină nouă; haină veche, vechitură, flenderiță *(reg.)*, fleandură, buleandră *(pop. și fam.)*, zdreanță, gioarsă *(fam.)*, țoală *(depr.)*. Ținută, port, costum; haine orășenești, haine nemțești *(înv.)*, straie nemțești *(înv.)*; port popular, costum popular, port național, costum național; ținută de casă, îmbrăcăminte de casă, haine de casă; mică ținută, îmbrăcăminte (costum, uniformă) de serviciu (de lucru), haine de tăvăleală, haine de strapat; mare ținută, ținută de ceremonie, ținută de gală, îmbrăcăminte (costum, uniformă) de sărbătoare (de paradă), gătează. Îmbrăcăminte de protecție. Uniformă, uniformă școlară, uniformă militară. Veșminte bisericești, odăjdii. Haine de vară; haine de iarnă. Haine de comandă; haine (de) gata, confecții. Îmbrăcăminte bărbătească, costum, (un) rînd de haine; îmbrăcăminte femeiască (de damă), costum, taior. Lenjerie de corp, rufărie de corp. Haină, hăinuță *(dim.)*, hăinișoară *(rar)*, sacou, veston, surtuc, surtucel *(dim.)*, surtucaș; hanorac, jachetă, jacheță *(dim.)*, jachetuță *(rar)*; polcă *(reg.)*, polcuță *(dim., reg.)*, tunică, chiton *(ant.)*, ulancă; șubeică *(reg.)*; redingotă, gheroc *(rar)*; bonjur *(înv.)*; spențer *(înv. și reg.)*; fermenea, fermănuță *(dim., rar)*; șubă, șubuliță *(dim.)*, șubuță; mintean; dolman; cataveică, scurteică, scurteicuță *(dim.)*, mindir *(reg.)*, zoavă *(reg.)*, burnuz *(reg.)*; scurtă; camizol *(înv.)*; bundă, bundiță *(dim.)*, burcă *(reg.)*, burcușoară *(dim., reg.)*; talar *(înv.)*; biniș *(înv.)*. Palton, paltonaș *(dim.)*, roc *(reg.)*; pardesiu, pardesiaș *(dim.)*, trenci, trencicot, ulster *(rar)*, macferlan, demiu, raglan, loden, mantou. Mintie *(reg.)*, minteuță *(dim., reg.)*; cabaniță *(înv.)*, ipingea *(înv.)*, tătarcă; șabană *(înv.)*; caftan *(înv.)*, căftănel *(dim.)*, capot *(înv.)*; suman,

Scanned with OKEN Scanner

sumăieș *(dim., reg.)*, sumănel, sumănuț *(reg.)*, sărdac *(reg.)*, genuncher *(reg.)*, țundră *(reg.)*, țundriță *(dim., reg.)*, saricâ, zeghe, ghebă, zăbun, zăbunaș *(dim.)*, zăbunel. Cojocel, bundă *(reg.)*, ilic, ilicel *(dim.)*, pieptar, pieptăraș *(dim.)*, pieptărel, pieptăruț *(reg.)*, tivilichie. Manta, mântăluță *(dim.)*, abolla *(ant.)*, burnuz, lacernă, palium, poncho, reno *(ant.)*, sagum. Pelerină, pelerinuță *(dim.)*, mantelă *(înv.)*, manteluță *(dim., înv.)*, capă, mantilă *(înv.)*, feregea, mantie, mantă *(înv.)*, dalmatică, paludamentum, sirmă, rantie, peplu, robă, tunică, hlamidă, togă, reverendă, anteriu; rasă, sacos. Halat de casă, haină *(rar)*, capot, capotel *(dim.)*, chimono. Vestă, hocheton, jiletcă, jiletcel *(dim.)*, laibăr, lăibăraș *(dim.)*, lăibăruț, prusluc *(reg.)*, mintean; bolero. Pulover, jerseu, sveter, flanelă, flaneluță *(dim.)*, gemper. Pantaloni, șort, blugi, nădragi *(pop. și fam.)*, poturi *(înv. și pop.)*, poturei *(dim., înv. și pop.)*; iței, iței *(dim., rar)*, cioareci, berneveci *(reg.)*; ceacșiri *(înv.)*; șalvari. Rochie, rochiță *(dim.)*, rochioară *(rar)*; vigan *(reg.)*. Fustă, fustișoară *(dim.)*, fustiță, fustanelă, jupă, jupon, poale *(pop.)*, foi, sucnă *(pop.)*, sucniță *(dim., pop.)*; fotă, fotiță *(dim.)*, opreg, catrință, zadie, androc *(reg.)*, prigitoare *(reg.)*, vîlnic, zăvelcă, zăvelcuță *(dim.)*; șorț, șorțuleț *(dim.)*, pestelcă *(pop.)*, pestelcuță *(dim., pop.)*; crinolină, malacof. Cămașă, cămășuță *(dim.)*, cămășuică, cămeșoi *(augm.)*, bluză, bluzuliță *(dim.)*, ie, iișoară *(dim.)*, spăcel *(reg.)*, șemizetă *(rar)*, cazacă. Tricou, tricot, maiou. Combinezon, furou. Sutien; corset; burtieră; portjartier. Chiloți, chiloței *(dim.)*; slip, bikini, costum de baie. Izmene, indispensabili. Cămașă de noapte; pijama. Ciorapi, șosete; obiele. Fular, eșarfă, șal, gear *(înv.)*, tarabulus *(înv.)*. Cravată, lavalieră, papion; jabou. Mănușă, mitenă. Manșon.

V. **acoperământ de cap, cingătoare, îmbrăcare, împodobire, încălțăminte, lux, meșteșug, modă, podoabă, țesătură.**

298. ÎMPODOBIRE

Subst. Împodobire, înfrumusețare; gătealâ, gătire, dichiseală *(pop. și fam.)*, dichisire *(pop. și fam.)*; înzorzonare, împopoțonare, înțoțonat *(rar)*; decorare, ornamentare, ornamentație, ornare, garnisire *(fam.)*, pavoazare. Brodat, broderie, brodare, cusătură. Podoabă, ornament, decor; gătealâ, zorzoane. Arta ornamentației, ornamentică; arte decorative. Decorator.

Adj. Împodobit, podobit *(înv. și reg.)*, înfrumusețat; gătit, dichisit *(pop. și fam.)*; înzorzonat, zorzonat *(pop.)*; împopoțonat, împopoțat, înțoțonat *(rar)*, împoponat *(rar)*; decorat, ornamentat, ornat, înflorat. Brodat, rîurat, ciucurat *(rar)*; dantelat. Decorativ, ornamental, de ornament, ornant.

Vb. A împodobi, a podobi *(înv. și reg.)*, a înfrumusețа, a înflori, a găti; a înzorzona, a pune zorzoane; a împopoțona, a împopoța *(reg.)*, a păpuși *(înv.)*. A se împodobi, a se podobi *(înv. și reg.)*, a-și pune podoabe, a se înfrumusețа, a se înfrumoșa *(reg.)*; a se găti, a se dichisi *(pop. și fam.)*; a se înzorzona, a-și pune zorzoane, a se împopoțona, a se împopoța *(reg.)*, a se înțoțona *(rar)*. A decora, a ornamenta, a orna, a garnisi *(fam.)*, a pavoaza. A broda, a rîura, a coase.

V. **bijuterie, frumusețe, îmbrăcare, lux, modă, podoabă.**

299. ÎMPOTRIVIRE

Subst. Împotrivire, împotriveală *(rar)*, împoncișare *(înv.)*, opunere, potrivnicie, opoziție, rezistență, frondă *(fig.)*, încontrare *(pop.)*; împiedicare *(fig.)*, stăvilire *(fig.)*, zădărnicire. Neascultare, nesupunere, recalcitranță, refractarism *(rar)*; neconformism, nonconformism. Dezaprobare, reprobare, reprobațiune *(rar)*, oprobriu *(livr.)*. Obiecție; replică, ripostă, reacție. Protest, protestație *(înv.)*. Contraatac, contraofensivă. Împotrivitor *(înv.)*, oponent,

Scanned with OKEN Scanner

opozant. Neascultător; neconformist, nonconformist. Protestatar. Adversar, rival, potrivnic.

Adj. Împotrivit *(rar)*, împotrivitor *(înv.)*, opus, opozit *(înv.)*, opoziționist, contrar, potrivnic. Neascultător, nesupus, refractar *(fig.)*, recalcitrant; neconformist, nonconformist. Dezaprobator, reprobator. Protestatar.

Vb. A se împotrivi, a sta (a fi, a se pune) împotrivă, a se pune *(pop.)*, a se pune de price, a se pune înaintea cuiva, a se pune cruce, a se pune în cruciș (și-n curmeziș), a se pune în lungiș și în cruciș, a se pune cu capul, a sta de-a poncișul, a se împoncișa *(înv.)*, a se opune, a rezista, a opune rezistență, a ține piept, a se ține tare, a nu se lăsa, a nu ceda, a se încontra *(pop.)*; a împiedica *(fig.)*, a se pune în calea cuiva sau a ceva, a stăvili *(fig.)*, a pune stavilă, a zădărnici. A nu asculta, a nu da ascultare, a nu se supune. A dezaproba, a reproba, a respinge. A obiecta, a face (a ridica) obiecții, a replica, a riposta, a reacționa. A protesta, a pune cuvînt de împotrivire.

Adv. Contra, contrar, împotrivă.

V. **dezacord, indisciplină, negare, obstacol, opoziție, răzvrătire.**

300. ÎMPREJMUIRE

Subst. Împrejmuire, împrejmuit, îngrădire. Îngrăditură, gard, gărduleț *(dim.)*, gărdurel, stobor *(reg.)*, ulucă, zăplaz, palancă *(reg.)*, seci *(reg.)*, zăvează *(înv.)*; gard viu; grilaj; zid, zidurel *(dim., pop.)*, mur *(latinism înv.)*. Curte, curticică *(dim.)*, bătătură, voreț *(reg.)*, ogradă, cgrăjoară *(dim.)*, ocol, atrium *(ant.)*. Țarc, țărcușor *(dim.)*, țărcotei *(dim., reg.)*, țărcuș *(reg.)*, ocol, îngrăditură, coșar.

Adj. Împrejmuit, îngrădit, gărduit *(rar)*, stoborît *(reg.)*, închis. Împrejmuitor.

Vb. A împrejmui, a îngrădi, a țărcui, a gărdui *(rar)*, a pune gard, a stoborî *(reg.)*, a ocoli *(înv. și pop.)*, a închide, a zidi, a zidui *(rar)*.

V. **construcție, obstacol.**

301. ÎNĂLȚIME

Subst. Înălțime, înalt; altitudine. Înălțare, ridicare, suire, suiș, suit, urcare, urcuș. Înălțătură *(rar)*, ridicătură; creastă, vîrf, culme; culminație, apogeu, zenit. Altimetrie. Altimetru; altitelemetru.

Adj. Înalt, înăltuț *(dim.)*, înălticel, înăltișor, înălțat, ridicat, urcat, săltat. Urcător, suitor, ascendent, săltător.

Vb. A (se) înălța, a (se) ridica, a (se) urca, a (se) sui, a se aburca *(reg.)*, a se cățăra, a (se) cocoța, a escalada; a sări, a sălta. A crește, a se lungi. A culmina.

Adv. Sus; în sus; la deal; la înălțime; de jos în sus; pieptiș.

V. **mișcare, pantă, ridicătură de teren, urcare, vîrf.**

302. ÎNCĂLȚĂMINTE

Subst. Încălțăminte, încălțări *(înv. și reg.)*; încălțăminte de vară, încălțăminte de iarnă; încălțăminte bărbătească, încălțăminte de femei (de damă), încălțăminte de copii; încălțăminte de casă. Papuc, papucel *(dim.)*, papucaș, tîrlici, cipici, bușmachiu *(înv. și reg.)*. Sandală, săndăluță *(dim.)*, espadrilă, crepidă *(ant.)*, galenți, saboți; tenișI, bascheți. Opincă, opincuță *(dim.)*. Pantof, pantofior *(dim.)*; pantof de damă; condur *(înv.)*, conduraș *(dim.)*, cipic *(înv.)*, imineu *(înv.)*. Gheată, ghetuță *(dim.)*, botină *(reg.)*, ciuboțică *(reg.)*, ghetră, tuzluc *(înv.)*, bocanci de schi, bocanci de munte. Cizmă, cizmuliță *(dim.)*,

Scanned with OKEN Scanner

meși, ciubotă *(reg.)*, călțun *(înv., pop.)*, pîslar, scroambă *(reg.)*, irmizea *(pop.)*. botfor *(reg.)*. Galoș, șoșon. Încălțător. Pantofărie, cizmărie. Pantofar, cizmar.

Adj. Încălțat; desculț, descălțat, desculțat *(reg.)*.

Vb. A (se) încălța; a (se) descălța, a (se) desculța *(reg.)*.

V. **îmbrăcare, îmbrăcăminte.**

303. ÎNCĂPĂȚÎNARE

Subst. Încăpățînare, obstinație *(livr.)*, îndărătnicie, cerbicie, cerbice *(fig.)*. nătîngie, idee fixă, inflexibilitate *(fig.)*, recalcitranță. Stăruință, perseverență, insistență, îndîrjire, înverșunare, cramponare, ambiție, nărăvie *(rar)*. Împotrivire, împotriveală, opoziție, opunere, rezistență. Încăpățînat, îndărătnic, nătîng, capsoman *(peior.)*, catîr *(fig.)*, măgar *(fig.)*; ambițios.

Adj. Încăpățînat, obstinat *(livr.)*, îndărătnic, încîinat *(rar)*, nătîng, nătîngit *(rar)*, inflexibil *(fig.)*, recalcitrant, căpățînos *(fig.)*, căpos *(fam.)*, greu de cap, nărăvit *(rar)*, nărăvaș; stăruitor, perseverent, insistent, îndîrjit, înverșunat, ambițios; împotrivitor.

Vb. A se încăpățîna, a se obstina *(livr.)*, a se îndărătnici, a se încîina *(rar)*, a se nătîngi, a fi încăpățînat, a fi îndărătnic, a fi tare (vîrtos) la (în, de) cerbice, a se înverșuna, a se ambiționa, a ține morțiș, a o ține pe a lui, a se întărîta, a o ține drug (înainte), a da înainte, a-și băga ceva în cap, a intra la ambiție. A stărui, a persevera, a insista, a se ține de ceva cu dinții, a se crampona (de ceva) *(fig.)*. A se împotrivi, a sta (a fi, a se pune) împotrivă, a se opune. A ambiționa, a pune pe cineva la ambiție.

Adv. Cu încăpățînare, cu îndărătnicie, cu înverșunare. Nici în ruptul capului, pentru nimic în lume, morțiș. De-al dracului.

V. **fermitate, împotrivire, opoziție.**

304. ÎNCĂPERE

Subst. Încăpere, sală, săliță *(dim.)*, hipostil *(arhit.)*, tabliniu *(ant.)*; incintă, casă *(reg.)*. Locuință, apartament, garsonieră, mansardă. Cameră, cămară *(înv.)*, cuhnie *(reg.)*, odaie *(pop.)*, odăiță *(dim.)*, sobă *(reg.)*; chilie *(fam.)*, chilioară *(dim.)*, chiliuță; cameră de zi; sufragerie, sală de mîncare, prînzitor *(înv. și reg.)*, tricliniu *(ant.)*, refector *(rar)*; cameră de oaspeți, salon, salonaș *(dim.)*; dormitor, cameră de dormit, iatac, ietăcel *(dim.)*; cameră de lucru, cabinet, birou. Bucătărie, bucătărioară *(dim.)*, cuhnie *(reg.)*, becerie *(înv.)*, chicinetă. Debara; cămară, cămăruță *(dim.)*, șpais *(reg.)*, celar, celărel *(pop., dim.)*, chiler *(reg.)*. Anticameră, hol, foaier, antreu, antrețel *(dim.)*, vestiar, vestibul, protiron *(ant.)*, marchiză; coridor, coridoraș *(dim.)*, culoar. Baie, băiță *(dim.)*, cabină de baie. Toaletă, spălător, spălătorie; toaletă, closet, budă *(fam.)*, veceu *(fam.)*, umblătoare *(pop.)*, privată *(pop.)*, hazna, latrină, vespasiană *(livr.)*, pisoar. Pivniță, beci, hrubă, subsol, bașcă *(înv. și reg.)*. Clasă, sală de clasă; sală de seminar; laborator; atelier; amfiteatru, sală de curs, auditoriu, aulă; sală de festivități, sală de spectacole; sală de teatru; sală de expoziție, salon, galerie; sală de sport, sală de gimnastică, hală (de sport). Cancelarie, cancelariat, birou, oficiu, calem *(înv.)*. Cantină, sală de mese. Club; sală de biliard; sală de dans; fumoar; parloar *(livr.)*, vorbițor; vestiar, garderobă.

V. **așezămînt de cult, construcție, închisoare, local, locuință, magazie, școală.**

Scanned with OKEN Scanner

305. ÎNCEPUT

Subst. Început, începere, începătură *(înv.)*. Punct de plecare, punct de pornire, fază inițială, moment inițial, fază incipientă, începutul începuturilor. Naștere, origine, geneză, obîrșie, început *(înv.)*, sursă, proveniență, provenire *(rar)*, sorginte *(livr.)*, izvor *(fig.)*. Apariție, ivire, iveală *(rar)*, sfetire *(înv.)*, naștere *(fig.)*. Inițiere, înființare, întemeiere, instituire, fundare, creare, creație. Inaugurare, deschidere, vernisaj. Pornire, porneală *(pop.)*, plecare, purcedere *(pop.)*, purces *(înv. și pop.)*, urnire, punere în mișcare, demaraj, demarare. Declanșare, izbucnire, dezlănțuire, stîrnire, iscare. Începător, novice; boboc *(fig.)*; neofit. Inițiator, promotor, întemeietor, fondator.

Adj. De început, începător, incipient, incoativ *(lingv.)*, inițial, prim, dintîi. Primar, originar, primordial. Inaugural, de deschidere.

Vb. A (se) începe. A-și avea originea (obîrșia, proveniența din ...), a origina *(rar)*, a proveni, a se trage din ..., a izvorî *(fig.)*. A apărea, a se ivi, a (se) sfeti *(înv.)*, a lua naștere, a se naște *(fig.)*. A iniția, a face începutul, a înființa, a întemeia, a institui, a funda, a crea. A inaugura, a deschide, a vernisa. A porni, a pleca, a purcede *(pop.)*, a (se) urni, a se pune în mișcare, a demara. A (se) declanșa, a izbucni, a (se) dezlănțui, a (se) stîrni, a (se) isca.

Adv. La început, întîi, (pentru) întîia dată (oară), (pentru) prima dată, întîiași dată, de la (de, pe la, dintru, întru) început, de la (bun) început, de la începutul începuturilor, în (din) momentul inițial, din capul locului, din prima clipă, din primul moment; cu începere de... (de la ..., din...).

V. acțiune, inițiativă, încercare, mișcare, naștere, plecare, timp.

306. ÎNCERCARE

Subst. Încercare, încercat, cercare *(pop.)*, tentativă, probă, probare, probăluire *(înv. și reg.)*, ispită *(înv.)*, ispitire *(înv.)*; tatonare, sondaj *(fig.)*, sondare *(fig.)*. Experimentare, verificare; experiment, experiență. Dibuială, dibuire, dibuit. Aventură, hazard, risc. Cercător *(înv.)*; experimentator; căutător. Pilot de încercare.

Adj. De încercare, de probă; experimental. Încercat, cercat *(pop.)*, ispitit.

Vb. A încerca, a cerca *(înv.)*, a proba, a probălui *(înv. și reg.)*, a ispiti *(înv.)*, a face încercări, a pune la încercare, a face (o) probă (probe); a tatona, a tatona terenul, a sonda *(fig.)*. A experimenta, a verifica. A căuta să ..., a face tot posibilul. A intenționa, a avea intenția; a face o tentativă. A se aventura, a se hazarda, a risca, a se încumeta, a cuteza.

Adv. De încercate, de probă; (în mod) experimental.

V. efort, experiență, inițiativă, început.

307. ÎNCETINEALĂ

Subst. Încetineală, lentoare *(franțuzism)*, lentitudine, molcomeală *(rar)*, moleșeală, moleșire, molătate *(rar)*, moliciune, inerție; încetinire, frînare, frînat, domolire, potolire, potoleală *(rar)*, liniștire. Întîrziere, zăbovire *(pop.)*, zăbavă; temporizare, moderare; tărăgănare, tărăgăneală, trenare, tergiversare, tergiversațiune *(înv.)*, amînare, prorogare, prorogație. Ezitare, șovăială, șovăire, nehotărîre, reținere. Oprire, rămînere pe loc, stagnare, stagnație *(neobișnuit)*. Încetinitor, moderator.

Adj. Încet, încetinel *(dim.)*, lent, molcom, molcomit *(pop.)*, lin, domol, alene *(rar)*, potolit; moale, molîu, molatic, molicel *(dim., pop. și fam.)*, moli-

șor *(rar)*, inert, greoi, leneș; zăbovitor *(înv.)*, zăbavnic *(înv.)*, bun de trimis după popă. Tărăgănat, zăbovit *(înv.)*. Încetinit *(rar)*, potolit. Șovăitor, șovăielnic, șovăit *(rar)*, șovăind *(rar)*, ezitant. Temporizator, moderator, potolitor.

Vb. A fi încet, a merge încet (alene), a merge (a umbla) ca melcul (cu pași de melc). A încetini, a frîna, a tempera, a potoli, a molcomi *(pop.)*, a domoli, a modera, a calma, a temporiza; a întîrzia, a proroga; a rămîne pe loc, a bate pasul pe loc, a se opri, a stagna. A se desfășura cu încetineală, a se tărăgăna, a se lungi, a trena *(livr.)*.

Adv. Alene, agale, fără grabă, încet, molcom, domol, încetinel *(dim.)*, încetișor *(dim.)*, cătinel; încetul cu încetul, încet-încet, Nel-cătinel *(rar)*, cu încetul, cu încetinitorul, puțin cîte puțin; lento, lin, lent; largo.

V. **calm, inactivitate, indolență, întîrziere, moliciune, odihnă.**

308. ÎNCHISOARE

Subst. Închisoare, penitenciar, pușcărie, temniță, temnicioară *(dim.)*, temnic *(înv. și reg.)*, arest, beci, criminal *(înv.)*, dubă *(fig.)*, gherlă *(pop. și fam.)*, gros *(pop. și fam.)*, ocnă, latomie, odobeală *(înv. și reg.)*, opreală *(înv. și pop.)*, pîrnaie *(arg.)*, prinsoare *(înv.)*, țuhaus *(arg.)*, zdup *(fam.)*. Cameră de arest, carceră, celulă; cameră de tortură. Întemnițare, încarcerare, detențiune, deținere, reținere; temniță grea, muncă silnică, ocnă. Arest, arestare, arestuire *(pop.)*, opreală *(înv. și pop.)*. Întemnițat, condamnat, osîndit *(pop.)*, deținut, pușcăriaș, ocnaș, șalgău *(reg.)*; prizonier, captiv; arestat, arestant *(înv.)*.

Adj. Penitenciar. Întemnițat, închis, osîndit *(pop.)*; arestat.

Vb. A închide, a băga la închisoare, a arunca pe cineva în închisoare, a întemnița, a încarcera, a temnița *(înv.)*, a vîrî în temniță, a turna pe cineva la hîrdău (la hîrdăul lui Petrache), a băga la zdup (la pîrnaie, la răcoare), a pune (pe cineva) la dubit, a pune (pe cineva) la popreală, a trimite (pe cineva) la ocnă. A aresta, a arestui *(pop.)*, a pune la arest, a reține, a deține, a ține închis. A sta la închisoare (la pîrnaie, la zdup etc.), a face închisoare, a face pușcărie.

Adv. La răcoare *(fig.)*. În stare de arest, sub arest.

V. **construcție, încăpere, pază, pedeapsă.**

309. ÎNCREDERE

Subst. Încredere, confiență *(franțuzism)*, credință, crezare, crezămînt *(înv.)*; bizuire; nădejde, speranță. Încredințare, confidență, destăinuire. Credincios, credincer *(înv.)*, cirac *(înv.)*, om (persoană) de (mare) încredere; confident.

Adj. Încrezător. Credincios.

Vb. A crede, a se încrede, a avea încredere în cineva, a-și pune (a avea) nădejdea în cineva, a se lăsa în (pe) seama (grija, voia) cuiva, a se încredința, a conta pe..., a se bizui pe..., a se baza pe...; a lăsa pe cineva (ceva) în (pe) seama (grija, voia) cuiva, a încredința, a crede pe cineva pe cuvînt, a da crezare (cuiva, la ceva), a da (a pune) crezămînt. A se destăinui, a se confesa, a se confia *(rar)*. A se bucura de încredere, a fi crezut, a afla (a avea) crezămînt, a fi om de încredere, a fi mîna dreaptă a cuiva. A bea (a lua, a sorbi) credință (credința).

V. **cinste, destăinuire, prietenie, speranță.**

Scanned with OKEN Scanner

310. ÎNDELETNICIRE

Subst. Îndeletnicire, ocupație, ocupare, treabă, activitate, muncă, lucru, lucrare, lucrat, roboteală, robotit. Sarcină, însărcinare, misiune, rol, atribuție, datorie, datorință *(înv.)*, îndatorire, îndatorință *(înv.)*, obligație. Meserie, meșteșug, zănat *(reg.)*, profesiune, carieră; profesare *(rar)*; profesionism, profesionalism *(rar)*. Serviciu, slujbă, slujbuliță *(dim.)*, slujbușoară, funcție, post; angajare. Poziție, situație, stare, treaptă *(fig.)*, rang, obraz *(înv.)*. Om al muncii, muncitor, lucrător; salariat, angajat, funcționar, slujbaș; meșteșugar, maistru, meșter, meseriaș; profesionist.

Adj. Muncitor, lucrător.

Vb. A se îndeletnici, a se ocupa cu ceva, a fi ocupat, a avea o ocupație, a avea treabă, a avea de lucru, a nu-și mai vedea capul de, a nu ști unde e (unde-i stă) capul, a munci, a lucra; a trebălui, a roboti. A face o meserie, a profesa; a exercita (a practica) o meserie (o profesiune); a îndeplini o funcție, a funcționa în calitate de...; a avea o slujbă, a sluji *(înv.)*; a fi în slujbă, a-și face serviciul; a mînca (din) pita lui vodă. A-și alege (a îmbrățișa) o meserie (o profesiune), a se angaja, a intra în serviciu.

V. **meșteșug, meșteșugar, muncă, obligație, pescuit.**

311. ÎNGÎMFARE

Subst. Îngîmfare, înfumurare, iactanță *(rar)*, fatuitate *(livr.)*, infatuare, suficiență, prețiozitate *(rar)*, aroganță, morgă *(livr.)*, prezumție *(livr.)*, închipuire; țîfnă *(pop.)*, mîndrie, mîndrire *(rar)*, ifos *(fam.)*, ocoșeală *(reg. și ir.)*, orgoliu, vanitate, trufie, trufă *(înv.)*, trufășie, semeție, fudulie, fală, făloșie *(rar)*, țanțoșie *(rar)*; laudă (de sine), lăudăroșenie, lăudare, lăudăroșie *(rar)*; împăunare, afectare, fanfaronadă. Supraapreciere, supraestimare, supraevaluare. Grandomanie, megalomanie. Dispreț, disprețuire, desconsiderare, desconsiderație, sfidare. Îngîmfat, înfumurat, arogant, închipuit, trufaș, semeț; fanfaron, grandoman, megaloman.

Adj. Îngîmfat, înfumurat, iactant *(rar)*, infatuat, prețios, arogant, prezumțios *(livr.)*, închipuit, încrezut, nărtos *(fig., rar)*, țîfnos *(pop.)*, mîndru orgolios, vanitos; trufaș, semeț, fudul, ocoș *(reg., ir.)*, fălos *(pop.)*, țanțoș; lăudăros, lăudăcios *(rar)*, fanfaron, împăunat *(rar)*, umflat în pene, plin de sine, plin de ifose, cu nasul pe sus, cu nasul (cu nările) în vînt, cu fumuri, înfipt ca cioara în par, coborît cu hîrzobul din cer. Disprețuitor, sfidător. Megaloman.

Vb. A fi închipuit, a fi înfumurat, a fi încrezut, a se îngîmfa, a se înfumura, a se încrede *(pop.)*, a se infatua, a se închipui, a se mîndri, a se semeți, a se fuduli, a se făli, a se făloși *(reg.)*, a se furlandisi *(fam.)*, a se lăuda; a se împăuna, a se umfla în pene, a se umfla în nări, a-și burzului creasta, a pune căciula pe o sprînceană, a-și băga fumuri în cap, a i se sui (a i se urca) (cuiva) la cap, a-și lua aere, a-și da ifose, a-și da importanță; a se grozăvi, a face pe grozavul, a se afecta, a se supraaprecia, a se supraestima, a fi plin de sine, a se ține mare (și tare), a ține (a ridica) coada sus, a ședea cu coada bîrligată, a călca popește, a fi mîndru ca un păun, a ține nasul pe sus, a fi cu nasul în vînt, a nu-și cunoaște (vedea) lungul (vîrful) nasului, a merge cu nasul pe sus, a fi (a umbla) cu capul mare, a nu-i ajunge cu prăjina la nas, a nu-l mai încăpea cămașa, a se crede buricul pămîntului, a se crede căzut (coborît cu hîrzobul) din cer. A disprețui, a desconsidera, a sfida, a trata cu dispreț, a nu lua în seamă (pe cineva), a se uita la cineva ca din pod.

Adv. Cu îngîmfare, cu aroganță, cu trufie, cu ifos, cu fală.

V. **afectare, automulțumire, capriciu, dispreț, grandilocvență, ostentație.**

Scanned with OKEN Scanner

312. ÎNGUSTIME

Subst. Îngustime, îngustare, strîmtare, strîmtoare, strîmtorare, strîmtime *(rar)*, strîmtură, strîmtoreală *(înv.)*. Strîngere, strînsoare, strînsătură *(reg.)*, restrîngere, gîtuire, gîtuitură, sugrumare, sugrumătură. Subțiere, subțirime, subțirenie *(rar)*. Strîmtoare, pas, defileu, chei *(pl.)*, trecătoare, posadă *(pop.)*, strungă, strunguliță *(dim.)*, strunguță.

Adj. Îngust, îngustat, strîmt, strîmtorat, strîmticel *(dim.)*, strîmtuț; restrîns, strîns, limitat, redus. Subțire, subțirel *(dim.)*, subțietic *(rar)*, subțiratic, subțiat, suleget *(rar)*, suletic *(reg.)*.

Vb. A se îngusta, a deveni mai îngust, a se strîmta, a se strînge, a se restrînge; a se sugruma, a se gîtui. A se subția, a se subțira *(rar)*, a se face mai subțire. A îngusta, a face mai îngust, a strîmta, a subția, a face mai subțire, a strînge, a restrînge, a limita, a strîmtora.

V. **dimensiune, micime.**

313. ÎNMORMÎNTARE

Subst. Înmormîntare, mormîntare *(reg.)*, îngropare, îngropat, îngropăciune *(pop.)*, astrucare *(înv. și reg.)*, înhumare; incinerare; cremațiune; funeralii. Doliu, îndoliere, cernire. Pompe funebre. Cortegiu funerar. Marș funerar. Sicriu, sicriaș *(dim.)*, sicriel *(rar)*, coșciug, raclă *(pop.)*, sălaș *(reg.)*, sălășel *(dim., reg.)*, tron *(reg.)*; sarcofag. Urnă funerară, urnă cinerară, cenușar. Catafalc. Năsălie. Cimitir, țintirim *(reg.)*, morminți *(reg.)*, gropiște *(reg.)*, temeteu *(reg.)*, necropolă. Morgă. Crematoriu. Car funebru (funerar, mortuar), dric, patașcă *(reg.)*. Dricar, cioclu *(peior.)*. Gropar. Mormînt, mormîntel *(dim., pop.)*, sepulcru *(livr.)*, sepultură *(rar)*, casă de vecie, gropniță, criptă, cavou, columbar; piatră funerară; stelă funerară; columelă *(rar)*; mausoleu; cenotaf *(livr.)*; osuar; panteon; piramidă; dolmen; menhir. Monument funerar. Cruce, cruciuliță *(dim.)*. Inscripție funerară, epitaf. Necrolog.

Adj. Îngropat. Incinerat. Mortuar, mormîntal *(livr.)*, sepulcral *(livr.)*, funerar, funebru. De doliu, în doliu, îndoliat, cernit.

Vb. A înmormînta, a mormînta *(reg.)*, a băga în mormînt, a îngropa, a duce pe cineva la groapă (la ultima locuință, pe ultimul drum), a astruca *(înv. și reg.)*, a înhuma *(livr.)*. A incinera. A purta doliu, a fi în doliu, a se cerni.

V. **moarte, monument.**

314. ÎNSĂNĂTOȘIRE

Subst. Însănătoșire, vindecare, vindec *(pop.)*, lecuire, tămăduială *(pop.)*, tămăduire *(pop.)*, înzdrăvenire; convalescență, întremare, refacere *(fig.)*, restabilire; fortificare, tonificare, întărire *(fig.)*, călire *(fig.)*, oțelire *(fig.)*. Convalescent.

Adj. Însănătoșit, vindecat, lecuit, înzdrăvenit; întremat, refăcut *(fig.)*; fortificat, întărit *(fig.)*, călit *(fig.)*, oțelit *(fig.)*. Vindecabil, curabil. Vindecător, lecuitor, tămăduitor *(pop.)*, curativ; fortifiant, întăritor, întremător, tonifiant, tonic.

Vb. A se însănătoși, a se vindeca, a se lecui, a se tămădui *(pop.)*, a se face sănătos, a se face bine, a se înzdrăveni, a se pune pe picioare, a scăpa de o boală, a-și recăpăta sănătatea; a se întrema, a se reface *(fig.)*; a se învoinici *(rar)*; a se restabili; a se fortifica, a se întări *(fig.)*, a se căli *(fig.)*, a se oțeli *(fig.)*. A însănătoși, a vindeca, a lecui, a tămădui *(pop.)*,

Scanned with OKEN Scanner

a face pe cineva sănătos, a face pe cineva bine, a lua cu căușul de la inimă, a pune pe cineva pe picioare, a reda cuiva sănătatea, a reface *(fig.)*, a înzdrăveni; a fortifica, a tonifica *(livr.)*, a întări *(fig.)*, a căli *(fig.)*, a oțeli *(fig.)*,

V. **doctor, instituții sanitare, medicament, plante medicinale, sănătate, tratament medical.**

315. ÎNȘELĂTORIE

Subst. Înșelătorie, înșelăciune, înșelare, amăgeală, amăgire, celuială *(reg.)*, mistificare, mistificație *(rar)*, trișare, șulerie *(reg.)*, carotă *(fig., rar)*, păcăleală, păcală *(reg.)*, păcălire, păcălit, păcălitură; minție, minciună, minciunea *(dim.)*, minciunică *(dim.)*, neadevăr. Falsificare, denaturare, dezinformare, alterare, escamotare *(fig.)*, contrafacere, plăsmuire, plastografie, plastografiere, plagiat, plagiere. Trădare, necredință, infidelitate, nefidelitate. Vicleșug, perfidie, prefăcătorie, prefăcătură *(rar)*, fățărnicie, fățărie *(înv.)*, ipocrizie. Escrocherie, impostură, șarlatanie, șarlatanism *(rar)*, coțcărie, *(fam.)*, potlogărie *(fam.)*, potlogărit *(fam.)*, pungășie, pungășeală *(fam.)*, boscărie *(fig.)*. Înșelător, mincinos, amăgitor, celuitor *(reg.)*, mistificator, trișor, șuler *(reg.)*. Falsificator, plăsmuitor, plastograf, plagiator. Trădător. Viclean, fățarnic, ipocrit. Escroc, impostor, șarlatan, coțcar *(fam.)*, potlogar *(fam.)*, pungaș; păcală, păcălici.

Adj. Înșelător, deluzoriu *(livr.)*, amăgitor, celuitor *(reg.)*, falacios *(rar)*, păcălitor; mincinos, mințitor *(rar)*. Înșelat, celuit *(reg.)*, tras pe sfoară, indus în eroare, păcălit. Falsificat, denaturat, alterat, contrafăcut, plăsmuit, plagiat. Trădător, necredincios, infidel, nefidel. Viclean, prefăcut, prefăcător *(rar)*, fățarnic, ipocrit. Șarlatanesc *(rar)*, potlogăresc *(fam.)*, pungășesc *(fam.)*.

Vb. A înșela, a carota *(franțuzism)*, a induce în eroare, a amăgi, a celui *(reg.)*, a minți, a minciuni *(reg.)*, a trage pe sfoară, a trișa, a escroca, a potlogări *(fam.)*, a vicleni *(înv.)*, a pungăși *(fam.)*, a păcăli, a mistifica, a duce de nas, a-i juca (cuiva) o festă, a face festa, a umbla cu cioara vopsită, a umbla cu cacialmale, a umbla cu mîța-n sac, a încînta (pe cineva) cu migdale amare, a pune (cuiva) ghioc la ureche, a lăsa (pe cineva) cu buzele umflate, a lega la ochi, a-i pune (cuiva) perdea la ochi, a duce cu zăhărelul (cu cobza, cu prețul), a-i trage (cuiva) butucul, a-i trage (cuiva) clapa, a trage (cuiva) o cacialma, a îmbăta (pe cineva) cu apă rece, a lega (pe cineva) de gard, a pune (pe cineva) în calup, a-i arunca (a-i da) (cuiva) praf (nisip, colb) în ochi, a scoate panglici pe nas, a umbla cu ocaua mică, a umbla cu fofîrlica, a juca renghiul (un renghi, renghiuri) (cuiva), a-i face (cuiva) un topor (toporul), a-i face (cuiva) pontul, a-i trage (cuiva) chiulul, a-i face (cuiva) una bună (latră, cu vîrf), a atrage (pe cineva) în cursă, a ademeni, a ispiti, a prinde (pe cineva) în plasă, a învîrti (a juca) (pe cineva) pe degete, a purta lumea pe degete. A se lăsa păcălit, a fi păcălit, a se lăsa tras pe sfoară, a rămîne cu buzele umflate, a cădea (a se prinde) în cursă. A falsifica, a denatura, a altera, a escamota *(fig.)*, a contraface, a plăsmui, a plastografia, a plagia. A dezinforma, a dezorienta, a duce cu vorba, a purta (a duce, a ține) pe cineva cu minciuni. A se înșela, a se amăgi, a se păcăli. A se preface, a se fățărnic *(înv.)*, a se fățări *(înv.)*.

Adv. Fățărnicește *(înv.)*, potlogărește *(fam.)*.

V. **ilegalitate, imoralitate, minciună, necinste, neprincipialitate, viclenie.**

Scanned with OKEN Scanner

316. ÎNTÎMPLARE

Subst. Întîmplare, fapt, fapt divers, eveniment (fortuit), neprevăzut, hazard, incident, accident. Eventualitate, probabilitate, posibilitate, posibil, virtualitate. Peripeție, halima, aventură, pățanie, pățeală *(rar)*, pățire *(înv. și reg.)*, pățit, pătăranie *(pop. și fam.)*, avatar *(fig.)*. Ghinion, nenoroc, nesănsă. Noroc *(pop.)*, norocel *(dim., pop.)*, șansă, baftă *(arg. și fam.)*. Necaz, bucluc *(pop. și fam.)*, belea *(fam.)*, pacoste. Nenorocire, nefericire, tragedie *(fig.)*, năprasnă *(înv. și reg.)*.

Adj. Întîmplător, fortuit *(livr.)*, aleatoriu *(livr.)*, stocastic, incidental, accidental, ocazional, de ocazie, neprevăzut, neașteptat, inopinat, intempestiv *(livr.)*, inoportun. Eventual, probabil, posibil. Ghinionist, nenorocos, fără șansă. Norocos, norocit *(înv.)*, băftos *(arg. și fam.)*.

Vb. A se întîmpla, a se întîmpla pe neașteptate, a se petrece, a se produce, a avea loc, a surveni, a se nimeri. A avea ghinion; a avea noroc. A da de bucluc, a da de belea.

Adv. (În mod) întîmplător, ocazional, de ocazie, incidental, neașteptat, pe neașteptate, pe nepusă masă, nitam-nisam *(pop. și fam.)*, tam-nisam *(pop. și fam.)*, la noroc, la întîmplare, la (în) voia întîmplării, în voia soartei, la nimereală, din întîmplare. Probabil, poate, după toate probabilitățile.

V. **circumstanță, destin, dezastru, necaz, posibilitate.**

317. ÎNTÎRZIERE

Subst. Întîrziere, tardivitate *(rar)*; tergiversare, tergiversațiune *(înv.)*, amînare, prorogare, prorogație, trenare, tărăgănare, tărăgăneală, tărăgănire; temporizare; păsuială, păsuire, răgaz; zăbavă *(pop.)*, zăbovire *(pop.)*; încetineală, încetinire, domolire, potolire, potoleală *(înv.)*; mocăială, moșmoleală, mocoșeală *(pop. și fam.)*; prelungire, lungire; împiedicare *(fig.)*, frînare *(fig.)*, stăvilire *(fig.)*. Oră tîrzie, ultimul moment, ceasul al 12-lea, ultima clipă. Reacție întîrziată.

Adj. Tîrziu, tardiv, întîrziat. Tărăgănat, zăbovit *(înv.)*; încet, încetinit *(rar)*, încetinel *(dim.)*. Zăbovitor *(înv.)*, zăbavnic *(înv.)*, domol, mocăit, mocoșit, moșmondit, bun de trimis după moarte (după popă).

Vb. A întîrzia, a fi în întîrziere, a veni (a sosi) tîrziu (cu întîrziere), a nu veni (a nu sosi) la timp, a ajunge undeva la spartul tîrgului (iarmarocului, stînii); a se lăsa așteptat, a face pe cineva să aștepte. A tergiversa, a amîna, a amîna de azi pe mîine, a proroga, a trena, a tărăgăna; a păsui, a da răgaz. A face ceva cu întîrziere, a nu face la timp, a zăbovi *(pop.)*, a nu se grăbi, a-și face zăbavă, a-și pierde vremea; a (se) mocăi *(pop. și fam.)*, a a (se) moșmoni, a (se) mocoși *(pop. și fam.)*, a moșmondi. A (se) prelungi, a (se) lungi. A împiedica *(fig.)*, a frîna *(fig.)*, a stăvili *(fig.)*, a potoli, a domoli. A rămîne în urmă, a pierde ocazia, a lăsa să treacă momentul, a scăpa trenul *(fig.)*.

Adv. Cu întîrziere, tîrziu, amînat *(înv.)*, prea tîrziu, în ultimul moment, la închiderea ediției, în ceasul al 12-lea; peste soroc; agale, alene, încet, domol, anevoie, încetișor, încetinel, fără zor, fără grabă, cu încetinitorul.

V. **indolență, încetineală, lene, moliciune, obstacol, timp.**

318. ÎNTOARCERE

Subst. Întoarcere, reîntoarcere, înapoiere, întîrnare, întîrnat, reîntîrnare *(pop.)*, retur. Retragere, recesiune *(rar)*, retretă *(franțuzism înv.)*. Recul, reculare. Revenire, recurență, recidivă *(med.)*, reversiune *(jur.)*. Reversibilitate. Respingere, rejet *(livr.)*, repulsie *(fiz.)*, reflectare, reflexie, reflecție.

Adj. Întors. Recesiv *(rar)*. Reculant, regresiv. Recurent. Reversibil.

Vb. A se întoarce, a se întoarce din drum, a face (a apuca) cale(a) întoarsă, a merge pînă la calea întoarsă, a reveni, a se înapoia, a se înturna *(reg.)*, a se returna *(pop.)*. A întoarce, a înapoia, a da înapoi, a da îndărăt, a restitui, a înturna *(reg.)*, a reînturna *(pop.)*. A se retrage, a se trage înapoi, a da înapoi, a bate în retragere, a merge ca racul. A recula, a face un recul; a da înapoi *(fig.)*, a da îndărăt *(fig.)*. A respinge, a reflecta.

Adv. Înapoi, îndărăt, în urmă, în spate.

V. **călătorie, mișcare, renunțare, repetare, sosire.**

319. ÎNTRETĂIERE

Subst. Întretăiere, intersecție, încrucișare, încrucișat, crucișătură *(reg.)*. Punct de intersecție, răscruce, răspîntie, cruce (furcă) de drumuri, nod, noduleț *(dim.)*; nod de cale ferată. Răscrucile cerului, crucea amiezii. Confluență; interferență; împletire, împletit, împletitură; întrepătrundere. Traversare. Cruce, cruciuliță *(dim.)*, cruciță *(rar)*; fofelniță, răscruce.

Adj. Întretăiat, încrucișat, cruciș, în cruce. Nodal. Confluent, întrețesut; împletit.

Vb. A se întretăia, a se intersecta, a se încrucișa, a face cruce, a se împleti *(fig.)*, a se întîlni, a i se face (cuiva) calea cruce cu cineva. A intersecta. A interfera. A împleti; a întrețese. A se întrețese *(fig.)*, a se întrepătrunde. A traversa, a trece peste .... A încrucișa, a cruci *(rar)*, a pune (a așeza) cruciș.

Adv. Cruciș, în cruciș, cruce, în cruce, în răscruce.

V. **apropiere, coeziune, convergență, legătură, unire.**

320. ÎNTUNERIC

Subst. Întuneric, întunecime, întunec *(rar)*, beznă, negură, noapte *(fig.)*; obscuritate, tenebră *(livr.)*. Semiîntuneric, semiobscuritate, penumbră. Seară; noapte, nopticică *(dim.)*, noptiță *(rar)*. Întunecare, înnegurare; amurg, murg *(pop.)*, crepuscul; înserare, înserat; înnoptare, înnoptat, căderea nopții. Cameră obscură.

Adj. Întunecat, întunecos, beznatic, neguros, negurat *(reg.)*, neguriu *(rar)*, înnegurat, noptatic, noptos *(rar)*, obscur, tenebros *(livr.)*, sumbru, fără lumină, neluminat. Semiobscur.

Vb. A (se) întuneca, a (se) înnegura; a (se) înseră, a (se) înnopta, a se lăsa întunericul, a coborî întunericul, a se face (a fi) beznă; a (se) înnora *(pop.)*. A stinge lumina, a face întuneric.

Adv. În întuneric, în beznă, în nocturnă; fără lumină.

V. **fenomene atmosferice, negru, seară.**

321. ÎNVĂȚARE

Subst. Învățare, învățat, învățătură, studiu, studiere, instruire, cultivare, pregătire, formare; inițiere. Alfabetizare. Toceală, bucherească *(fam.)*, bucherie *(rar, fam.)*, buchisească *(pop. și fam.)*. Memorare, memorizare, memorizat *(rar)*. Știință de carte, instrucție, instrucțiune, slovă *(pop.)*, carte *(fig.)*, erudiție. Știutor de carte. Școlar, elev, student. Bucher, tocilar *(fig.)*; șoarece de bibliotecă. Învățămînt. Profesor, dascăl. Școală.

Adj. Studios. Știutor, știut, citit, învățat, instruit, școlit *(reg.)*, pregătit, format, cult, erudit. Învățător *(înv.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A învăța, a studia, a citi, a se adăpa la izvoarele științei (culturii) *(fig.)*, a se instrui, a se cultiva, a se pregăti, a căpăta (a dobîndi) cunoștințe; a se iniția. A toci *(fig.)*, a buchirisi *(rar)*, a buchisi *(pop. și fam.)*. A se apuca de învățat, a se pune cu burta pe carte, a-și băga nasul în cărți. A învăța pe de rost, a memora, a memoriza; a ști pe de rost (pe dinafară, ca pe apă, ca pe Tatăl nostru). A cunoaște, a ști, a ști carte, a fi (a se face, a ajunge) tobă (burduf) de carte (de învățătură), a ști cîte în lună și în stele. A-și face studiile; a școlări *(rar)*, a merge (a umbla) la școală, a urma o școală. A învăța, a instrui, a cultiva, a pregăti, a forma, a da cunoștințe, a lumina *(fig.)*; a iniția. A alfabetiza.

V. **cunoaștere, educație, elev, erudiție, informație, pedagog, școală.**

322. JOSNICIE

Subst. Josnicie, mîrșăvie, ticăloșie, ticăloșenie *(rar)*, mișelie, nelegiuire, fărădelege *(înv. și pop.)*, nemernicie, netrebnicie, păcătoșenie, păcătoșie, abjecție, infamie, ignominie *(livr.)*, meschinărie, murdărie *(fig.)*, micime *(fig.)*, imoralitate. Om de nimic, ticălos, mișel, nemernic, netrebnic, secătură, păcătos, infam, mizerabil, hienă *(fig.)*.

Adj. Josnic, mîrșav, ticălos, mișel, mișelnic, mișaucă *(reg.)*, nelegiuit, nemernic, netrebnic, păcătos, abject, vil *(franțuzism înv.)*, infam, mizerabil, ignobil *(livr.)*, meschin, murdar *(fig.)*, mic *(fig.)*, ordinar, decăzut, imoral.

Vb. A fi josnic (mîrșav, ticălos etc.).

Adv. (În mod) josnic, mîrșav, mișelnic; ticăloșește *(rar)*, mișelește, ca un mișel.

V. **imoralitate, înșelătorie, necinste, neîndurare, necmenie, răutate.**

323. JURNALISTICĂ

Subst. Jurnalistică, jurnalism *(rar)*, gazetărie, ziaristică, publicistică. Presă, publicație, jurnal, gazetă, revistă, ziar; cotidian; hebdomadar, săptămînal; periodic. Articol; articol de fond; editorial; cronică; reportaj; informație; fapt divers; interviu; reclamă; anunț. Ediție specială. Tiraj. Jurnalist, ziarist, gazetar, gazetăraș *(dim., depr.)*, publicist; reprezentant al presei, corespondent, corespondent special, trimis special; corespondent voluntar; comentator; foiletonist; reporter, reporteraș *(dim., depr.)*, fotoreporter, colaborator. Redactor, redactor-șef; secretar de redacție; colegiu de redacție; redacție.

Adj. Jurnalistic, gazetăresc, ziaristic, publicistic; reportericesc; redacțional; editorial.

Vb. A fi ziarist, a lucra la (un) ziar, a face ziaristică, a scrie la (un) ziar, a colabora la un ziar (la o revistă), a publica. A scoate un ziar (o revistă), a redacta un ziar (o revistă), a redacta.

V. **autor, informație.**

Scanned with OKEN Scanner

L

324. LAMENTARE

Subst. Lamentare, lamentație *(rar)*, deplorație *(rar)*; boceală, bocet, bocit, bocire, ieremiadă *(livr.)*, jelanie, jelire, jelit, jeluială, jeluire, plîngere, plîns, plînset, plînsoare, tînguială, tînguire, tînguit, vaiet, văitare, văitătură, văicăreală *(pop. și fam.)*, vaicăr *(reg.)*, vaier, văierare *(reg.)*, căinare. Bocitoare, jeluitoare, plîngătoare *(reg.)*, prefice *(rar)*.

Adj. Bocitor, jelitor, jeluitor, plîngăcios, plîngăreț, plîngător, tînguitor, tînguios, văităreț *(rar)*, văitător *(rar)*. De plîns, lamentabil, deplorabil, jalnic.

Vb. A se lamenta, a (se) boci, a se jeli, a se jelui, a se plînge, a se tîngui, a se văita, a se văicări *(pop. și fam.)*, a se văiera *(reg.)*, a se căina. A deplînge, a deplora *(rar)*, a boci, a jeli, a plînge, a tîngui, a văita, a căina.

V. **durere, milă, plîns, regret, tristețe.**

325. LAPTE

Subst. Lapte, lăptișor *(dim., rar)*, lăptic *(fam.; în limbajul copiilor)*; lapte matern; coraslă; lapte de vacă; lapte de bivoliță; lapte de oaie; lapte de capră; lapte de iapă, lapte de cămilă. Lapte dulce, lapte pasteurizat, lapte sterilizat. Lapte acru, pocriș, chișleag *(reg.)*, sămăchișă *(reg.)*, smiuchișă *(reg.)*, lapte gros, lapte închegat, lapte covăsit, lapte de putină, lapte bătut; chefir; iaurt; cumis. Lapte praf; lapte condensat. **Produse lactate:** Smîntînă, smîntînică *(dim.)*, groscior *(pop.)*, frișcă; caimac. Unt. Caș, cășuț *(dim., rar)*; urdă; brînză; brînză de vacă, brînză de oaie; brînză dulce; brînză sărată; brînză frămîntată; brînză de burduf; brînză topită; brînză de Brăila (albă, murată); telemea; camambert; cașcaval; penteleu; șvaițer; parmezan; trapist; brînzeturi. Jintiță. Zer; jintuială, jintuit; zară; acriș *(reg.)*. Lactofermentator; lactometru; lactofiltru. Lăptărie; iaurgerie; brînzărie. Lăptar; iaurgiu; untar; urdar; brînzar.

Adj. Lăptos. Lactat; lactic. Smîntînos; untos; brînzos. Zeros.

Vb. A fierbe laptele. A covăsi. A se acri, a se înăcri, a se zeri *(reg.)*. A se brînzi, a se corăsli, a se covăsi. A se prinde, a se închega.

V. **acreală, alimentație, feluri de mîncare.**

326. LAȘITATE

Subst. Lașitate, poltronerie *(livr.)*, lipsă de curaj. Șovăire, șovăială, ezitare, pregetare *(pop.)*, preget *(pop.)*; eschivare; dezertare, fugă. Trădare, înșelare, delațiune; ticăloșie, mîrșăvie, mișelie, nemernicie. Laș, poltron *(livr.)*, fricos; mișel, ticălos, nemernic. Dezertor, trădător, delator, coadă de topor.

Adj. Laș, poltron *(livr.)*, fără curaj, temător, fricos. Trădător; ticălos, mîrșav, nemernic, mișel, mișelnic *(rar)*, mișaucă *(reg.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A fi laș, a nu avea curaj, a trăi cu frica în sîn. A se teme, a-i fi frică, a tremura de frică, a se speria, a intra spaima în cineva, a trage spaimă, a se înspăimînta, a se înfiora, a se îngrozi. A șovăi, a oscila *(fig.)* a ezita, a nu îndrăzni, a se codi, a pregeta *(pop.)*, a se eschiva. A dezerta, a trăda, a fi coadă de topor; a fugi, a da bir cu fugiții, a se ascunde în spatele cuiva.

Adv. Cu lașitate, ca un laș, fără curaj; cu teamă, cu frică, cu groază, cu frica în sîn. Mișelește, ticăloșește *(rar)*.

V. frică, fugă, **imoralitate, josnicie, nehotărîre.**

327. LĂȚIME

Subst. Lățime, lat, lărgime; cuprindere, cuprins, întindere, amplitudine *(fig.)*, amploare, mărime, vastitate. Lățire, lărgire, lărgit, lăbărțare, extindere, extensiune; îngroșare, dilatare, dilatație, umflare, mărire, mărit; deschidere, desfacere. Lărgitor.

Adj. Lat, larg, lărguț *(dim.)*; cuprinzător, întins, amplu, mare, vast. Lățit, lărgit, lăbărțat; gros, grosuț *(dim.)*, groscior, îngroșat, dilatat, umflat, mărit. Spătos, cu umerii largi, larg în spete. Extensibil, dilatabil. Dilatant, dilatator.

Vb. A (se) lăți, a (se) face (mai) lat, a (se) lărgi, a (se) face (mai) larg, a da (a căpăta) lărgime, a se lăbărța, a (se) extinde, a (se) întinde, a se căței *(reg.)*; a se îngroșa, a (se) dilata, a (se) umfla, a (se) mări, a crește, a (se) amplifica.

Adv. În lat, în lățiș *(pop.)*, de-a latul.

V. creștere, **dimensiune.**

328. LEGĂTURĂ

Subst. Legătură, unire, relație, raport, conexiune, conexitate; contingență; contiguitate *(livr.)*, contact, racord; contextură, înlănțuire; reciprocitate. Legare, legat, conexare, reunire, conectare, racordare, cuplare, cuplaj, acuplare, acuplaj, împreunare, împerechere, îmbinare. Fixare, prindere, înțepenire; cimentare; sudare, sudaj; lipire, încleiere, încleiat, încleială; nituire, nituit; țintuire; înșurubare; înlănțuire; încătușare.

Adj. Legat, conex, unit, cuplat *(tehn.)*; îmbinat, împreunat, anexat; prins, fixat, înțepenit; lipit, alipit, alăturat, adăugat; încleiat; nituit, bătut cu ..., țintuit, înșurubat; sudat; înlănțuit, încătușat.

Vb. A lega, a uni, a împreuna, a asocia, a îmbina, a atașa, a anexa; a conexa, a cupla *(tehn.)*, a acupla; a conecta *(rar)*, a racorda; a prinde, a fixa, a înțepeni, a cimenta, a suda, a lipi, a încleia; a prinde (a bate) în cuie, a țintui, a nitui; a înșuruba; a înlănțui, a încătușa, a pune în lanțuri.

Adv. Unul lîngă altul, împreună, laolaltă.

V. adăugare, **întretăiere, relație, unire, uniune.**

329. LEGE

Subst. Lege, pravilă *(înv.)*, decret, ucaz *(înv. și pop.)*, edict *(înv.)*, firman *(înv.)*; normă, regulă, dispoziție, hotărîre, rezoluție, decizie, ordin, ordonanță. Lege scrisă; lege nescrisă, lege naturală, obiceiul pămîntului, cutumă, consuetudine. Constituție, statut *(înv.)*, cartă. Cod, codice *(înv.)*, corp de legi; cod penal; cod civil; codul familiei; codul muncii. Statut, regulament, reglement *(înv.)*; statut personal *(jur.)*; statut real. Legislație. Legalitate, legitimitate *(livr.)*; constituționalitate. Legalizare; validare. Legiferare,

Scanned with OKEN Scanner

legiuire *(înv. și pop.)*. Codificare. Legislator, legiuitor. Organ legislativ; putere legislativă; consiliu legislativ.

Adj. Legal, legiuit *(înv. și pop.)*, legitim, licit, pravilnic *(înv.)*, pravilnicesc *(înv.)*; regulat, regular *(înv.)*; constituțional; statutar, regulamentar, reglementar; cutumiar, consuetudinar. Legislativ. Legalizat.

Vb. A fi în legalitate, a intra în legalitate, a se conforma legilor, a respecta legea, a aplica legea. A legisla, a face legi, a promulga o lege; a pune (a rîndui) pravilă *(înv.)*; a decreta, a da un decret, a hotărî, a decide, a statua *(livr.)*; a reglementa, a legaliza. A legifera, a legiui *(înv. și pop.)*, a sancționa. A încălca legea; a se abate de la litera legii; a se abate de la lege, a deroga. A abroga o lege.

Adv. (În mod) legal, legalmente, legitim, de drept, după lege, conform legii, după pravilă, pravilicește *(înv.)*.

V. **document, dreptate, obicei, ordine.**

330. LEGUME ȘI ZARZAVATURI

Subst. Legume, zarzavaturi, verdețuri, cruditați, tarapangele *(reg.)*, Legume proaspete; legume de sezon; trufanda; legume conservate. Ardei, ardeiaș *(dim.)*; ardei gras, gogoșar; ardei iute, papricâ *(reg.)*, piparcă *(reg.)*, pipărcuță *(dim. și reg.)*, pipăruș *(pop.)*, chipăruș *(reg.)*, piper *(reg.)*. Bamă. Baraboi. Cartof, cartofior *(dim.)*, barabulă *(reg.)*, barabușcă *(reg.)*, bulughină *(reg.)*, crumpenă *(reg.)*, perușcă *(reg.)*, picioică *(reg.)*. Castravete, castravecior *(dim.)*. Ceapă, cepușoară *(dim.)*; ceapă de apă; arpagic, ceapă de sămînță, orceag *(reg.)*. Conopidă. Fasole, fasolică *(dim.)*; fasole oloagă; fasole țucără; fasole grasă. Gulie. Lăptucă, marulă *(reg.)*. Linte. Lobodă. Mazăre. Măcriș. Mărar, mărăraș *(dim.)*. Morcov, morcovel *(dim.)*; carotă. Nap, broajbă *(reg.)*. Pătlăgea (roșie), roșie, tomată *(livr.)*, paradaisă *(reg.)*. Pătlăgea (vînătă), vînătă. Pătrunjel. Păstîrnac, morcov-alb. Praz. Ridiche, ridiche de lună. Salată (verde). Sfeclă. Spanac. Sparanghel. Țelină, țelinioară *(dim.)*. Usturoi, ai *(reg.)*. Varză, verzișoară *(dim.)*, curechi *(reg.)*; varză de Bruxelles; varză creață; varză roșie. Grădină, bulgărie *(reg.)*, barabuliște *(reg.)*. Grădinărie, grădinărit. Grădinar; zarzavagiu. Legumicultură. Legumicultor.

Adj. Legumicol.

Vb. A grădinări *(rar)*, a cultiva, a crește.

V. **alimentație, condimente, feluri de mîncare, fructe, terenuri cultivate.**

331. LENE

Subst. Lene, lenevie, lenevire, lenevit, trîndăveală, trîndăvie, trîndăvire, trîndăvit *(rar)*, parazitism *(fig.)*, trîntorire *(rar)*, puturoșenie, puturoșie, tandur *(turcism înv., fig.)*, chiul. Indolență, delăsare, nepăsare, indiferență, apatie, inactivitate, pasivitate, lîncezeală, lîncezire, inerție, comoditate, tembelism. Leneș, trîndav *(pop.)*, trîntor, puturos, dugliș *(reg.)*, molîu, parazit *(fig.)*, propteaua gardului, chiulangiu *(fam.)*, pierde-vară, fluieră-vînt, taie-paie, burtăverde *(ir.)*.

Adj. Leneș, lenevior, lenevos *(înv. și pop.)*, trîndav *(pop.)*, puturos, torpid *(livr.)*, tanduriu *(înv.)*, dugliș *(reg.)*, parazit *(fig.)*; delăsător, tembel. Indolent, nepăsător, indiferent, apatic, inactiv, pasiv, inert.

Vb. A lenevi, a trîndăvi, a trîntori, a zăcări *(reg.)*, a lîncezi; a sta inactiv, a sta cu mîinile în sîn (subsuoară), a sta cu mîinile în șolduri, a sta cu mîinile încrucișate, a sta cu ochii în tavan, a cloci pe vatră, a rezema pereții, a-și pierde vremea, a pierde timpul de pomană, a se muta de pe vatră pe cuptor, a pune mîinile sub fălci, a sta (a ședea) cloșcă, a arde gazul de pomană (degeaba), a

Scanned with OKEN Scanner

tăia frunze la cîini, a duce cîinii la apă, a sta pe cotlon, a căuta peri în palmă; a chiuli *(fam.)*, a trage chiulul; a parazita *(fig., rar)*, a strica mîncarea degeaba, a trăi ca un parazit, a trăi ca un trîntor, a sta la căldurică; a sta cu burta la pămînt, a sta cu burta la soare, a-și prăji burta la soare, a se lăsa pe tînjală, a tîndăli. A fi leneș, a face degeaba umbră pămîntului, a puți locul sub cineva, a-i puți cuiva și urma.

Adv. Cu lene, cu trîndăvie; cu indolență, cu nepăsare, fără tragere de inimă; ca un trîntor, ca un parazit.

V. **hoinăreală, inactivitate, indolență, inerție, încetineală, moliciune.**

332. LIBERTATE

Subst. Libertate, slobozenie *(pop.)*, volnicie *(înv.)*; independență, suveranitate, autonomie, neatîrnare *(înv.)*. Drepturi, privilegii; libertate de conștiință, libertate de gîndire, libertatea cuvîntului; libertatea presei; libertate individuală. Eliberare, liberare *(pop.)*, slobozire *(pop.)*, dezrobire, descătușare, emancipare, emancipație *(înv.)*. Eliberator, liberator *(înv.)*, dezrobitor.

Adj. Liber, slobod *(pop.)*, volnic *(înv.)*; independent, suveran, autonom, neatîrnat *(înv.)*, de-sine-stătător; eliberat, slobozit *(pop.)*, volnicit *(înv.)*, dezrobit, descătușat, emancipat. Eliberator, dezrobitor.

Vb. A fi liber, a se simți liber, a trăi în libertate, a avea cîmp liber. A se elibera, a deveni (om) liber, a se dezrobi, a se descătușa, a-și căpăta (a-și cîștiga, a-și cuceri) libertatea, a-și cîștiga independența, a se elibera din iobăgie (din robie, din sclavie), a rupe lanțurile, a scutura jugul, a se emancipa. A elibera, a slobozi *(pop.)*, a volnici *(înv.)*, a da libertate, a da cuiva frîu slobod, a pune în libertate, a lăsa liber, a lăsa în voia lui, a dezrobi, a descătușa, a emancipa.

Adv. În libertate, în mod liber, slobod, în voie, volnicește *(înv.)*, de-sine-stătător, de bună voie, nesilit de nimeni.

V. **dreptate, independență, salvare.**

333. LIMBUȚIE

Subst. Limbuție, vorbărie, facondă *(franțuzism)*, verbiaj *(franțuzism)*, verbozitate *(livr.)*, verbalism, beție de cuvinte; flecăreală, flecărie, lehăit *(reg.)*, trăncăneală, trăncănire, trăncănit, logoree *(fam.)*, pălăvrăgeală, pălăvrăgit *(rar)*, sporovăială *(pop. și fam.)*, volubilitate, locvacitate *(livr.)*. Vorbărie, frazeologie *(fig.)*, poliloghie *(depr.)*, vorbe goale, vorbe de clacă, taclale *(fam.)*, palavre *(fam.)*. Fleacuri, baliverne, brașoave *(fam.)*, minciuni, gogoși *(fam.)*, gogoși de tufă, povești, verzi și uscate, vorbe în vînt, vrute și nevrute. Limbut, flecar, vorbăreț, guraliv, palavragiu *(depr.)*, gură-spartă, gura satului (mahalalei), gură largă, vorbă-lungă, farfara *(fam. și peior.)*, treanca-fleanca, meliță *(fig., fam. și depr.)*.

Adj. Limbut, limbareț, vorbăreț, vorbitor, vorbareț *(înv.)*, vorbar *(reg.)*, flecar, guraliv, gureș, bun de gură (de clanță, de hanță), volubil, locvace *(livr.)*.

Vb. A fi bun de gură (de clanță), a fi ușor de limbă, a avea limbă lungă, a fi lung de limbă, a fi limbă lungă, a avea gură spartă, a avea gîdilici la limbă, a avea mîncărime (vierme) la gură, a avea sămînță de vorbă, a fi cu două limbi, a avea mai multe limbi, a avea papagal, a avea o gură cît o șură. A limbuți *(înv.)*, a lehăi *(reg.)*, a pălăvrăgi, a flecări, a trăncăni, a flencăni *(pop.)*, a sporovăi *(pop. și fam.)*, a(-i tot) da din gură (cu gura), a-i umbla (a-i merge, a-i toca) gura (ca o meliță, ca o moară stricată, ca o moară hodorogită, ca o pupăză), a da cu melița (din meliță), a-i umbla gura ca la o țarcă, a-i toca cuiva gura bureți, a spune vorbe de clacă, a bate apă-n piuă, a bate apa să se aleagă untul, a vorbi (a îndruga) vrute și nevrute, a vorbi în neștire, a spune

(a înșira, a îndruga) moși-pe-gogoși, a înșira (a spune) gogoși (de tufă), a vorbi cîte în lună și în stele, a vorbi alăturea cu drumul, a nu-i sta cuiva gura. A(-și) da drumul la gură (gurii), a-și lua paza de la gură, a lăsa gura slobodă, a nu-i mai sta cuiva gura.

V. **afectare, convorbire, grandilocvență, minciună, neseriozitate, ostentație, sociabilitate, vorbire.**

334. LIPSĂ DE IMPORTANȚĂ

Subst. Lipsă de importanță, modicitate *(livr.)*, insignifianță *(livr.)*, nonvaloare, mărunțime *(rar)*, nimicnicie, nimicie *(înv.)*; inutilitate, neutilitate, nefolosință; zădărnicie, deșertăciune. Banalitate, mediocritate, platitudine. Lucru de nimic, nimic, nimicuța *(dim.)*, o nimica toată, mărunțiș, bagatelă, fleac, flecușteț *(dim.)*, fleculeț, jucărie *(fig.)*, chițibuș *(fam.)*. Vorbe goale, vorbe de clacă, palavre, apă de ploaie *(fig.)*, balon de săpun *(fig.)*. Minimalizare, bagatelizare; subapreciere, subestimare, subevaluare. Devalorizare, depreciere, degradare.

Adj. Lipsit de importanță, fără importanță, neimportant; neglijabil, neînsemnat, nesemnificativ, modic *(livr.)*, insignifiant *(livr.)*, fără valoare, fără preț, de nimic, de doi bani; a cincea roată la căruță, inutil, neutil, nefolositor, netrebuincios, zadarnic. Banal, mediocru, plat *(fig.)*, șters *(fig.)*, de rînd, ordinar, comun, obișnuit. Mic, minim, mărunt, minor; secundar, marginal *(livr.)*, colateral, lateral *(fig.)*. Devalorizat, depreciat, degradat.

Vb. A fi lipsit de importanță, a nu avea (nici o) importanță, a fi fără valoare, a nu avea (nici o) valoare, a nu însemna nimic, a nu conta, a nu valora, a nu face doi bani, a nu face o para chioară, a nu face nici cît o ceapă degerată. A fi de prisos, a fi în plus, a fi a cincea roată la căruță. A se devaloriza, a-și pierde valoarea (importanța), a se deprecia, a se degrada; a cădea în desuetudine, a se perima. A minimaliza, a bagateliza; a subaprecia, a subestima, a subevalua.

V. **inutilitate, micime.**

335. LITERATURĂ

Subst. Literatură, arta cuvîntului, litere. Literatură populară, folclor, literatură orală, literatură anonimă; literatură scrisă, literatură cultă. Literatură beletristică, literatură artistică, beletristică. Literatură națională; literatură străină; literatură universală. Literatură veche; literatură antică; literatură clasică; literatură premodernă; literatură modernă; literatură contemporană. Literatură religioasă; literatură laică. Literatură științifico-fantastică; literatură didactică. Literatură pentru copii. Literatură epică; literatură lirică, lirică; literatură dramatică, dramaturgie, teatru. Proză; gen epic; poezie, gen liric; gen dramatic. Operă literară. Roman, povestire, nuvelă, nuveletă *(rar)*, schiță; poveste; basm; snoavă. Poezie, poezioară *(dim.)*, poezea *(depr.)*, vers; poem, epopee, epos *(livr.)*. Piesă, piesetă, scenetă; dramă; tragedie; tragicomedie, melodramă; comedie, comedioară *(dim., depr.)*. Gen satiric; satiră; parodie. Teorie literară, teoria literaturii; critică literară, critică; istorie literară; estetică literară. Publicistică, ziaristică, jurnalistică, presă. Stilistică literară; poetică; retorică. Textologie. Bibliografie. Literat, om de litere, literator *(înv.)*; scriitor, poet; prozator, romancier; povestitor; narator; nuvelist; dramaturg; scenarist; publicist, ziarist, jurnalist; redactor.

Adj. Literar, artistic, beletristic, poetic; literaturizat, poetizat; epic; prozaic; romanesc; nuvelistic; liric; dramatic; tragic; melodramatic; satiric, comic, grotesc; publicistic, ziaristic, jurnalistic; stilistic; retoric.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A literariza, a literaturiza; a poetiza; a crea, a scrie, a compune, a redacta.

V. artă, artist, autor, cîntăreț, curente literare, dramaturgie, folclor, poezie, proză, teatru.

336. LOCAL

Subst. Local (de consum), restaurant, birt, ospătărie *(înv. și pop.)*, bodegă, cîrciumă, cîrciumioară *(dim.)*, crîșmă *(reg.)*, crîșmuliță *(dim.)*, crîșmușoară *(reg.)*, crîșmuță *(reg.)*, orîndă *(înv. și reg.)*, tavernă; cramă; mustărie; țuicărie; berărie; braserie. Han, locandă, locantă *(înv.)*, birt *(înv.)*, făgădău *(reg.)*, tractir *(înv.)*, rateș *(reg., înv.)*, caravanserai *(în Orient)*. Bufet, bufet-expres, expres; bistro; rotiserie; cantină, cantină-restaurant, popotă, pensiune; lactobar; patiserie, plăcintărie; cofetărie; ceainărie *(înv.)*; cafenea, mihamea *(turcism înv.)*. Bar; bar de noapte, cabaret, dancing *(rar)*, șantan *(rar)*. Speluncă, bombă *(fig., arg.)*. Restaurator, birtaș, ospătar *(înv.)*, cîrciumar, crîșmar *(reg.)*, orîndar *(înv., reg.)*, orîndaș *(reg.)*; berar. Hangiu, locantier *(înv.)*, făgădar *(reg.)*, tractirgiu *(înv.)*. Bufetier; cantinier, popotar; plăcintar; cofetar; cafegiu *(înv.)*. Barman; cabaretier *(rar)*. Ospătar, chelner; obertal *(ieșit din uz)*, țal *(ieșit din uz)*; chelner-șef, ober *(ieșit din uz)*, oberchelner *(ieșit din uz)*; picolo, garson *(ieșit din uz)*.

Vb. A ține un local; a cîrciumări *(pop.)*. A se duce (a merge) la (un) local, a frecventa un local. A servi (ceva), a consuma.

V. comerciant, comerț, construcție, locuri comerciale.

337. LOCALITATE

Subst. Localitate, așezare; localitate urbană; localitate rurală. Oraș, orășel *(dim.)*, burg, urbe *(livr. și fam.)*; municipiu, municipalitate; centru; centru universitar; centru cultural; centru industrial; capitală, oraș de reședință, reședință, scaun *(fig.)*, cetate de scaun, metropolă; cetate, cetățuie *(dim.)*, citadelă; fort, fortificație; colonie *(ant.)*; tîrg, tîrgușor *(dim.)*, tîrguleț; suburbie. Localitate rurală, comună, sat, sătuleț *(dim.)*, sătucean, sătișor, sătuc, săticel *(pop.)*, cătun. Port; port fluvial; port maritim; portofranc. Stațiune, stațiune de odihnă, stațiune balneară, băi. Urbanizare. Urbanistică, urbanism; edilitate. Urbanist.

Adj. Urban, orășenesc, citadin *(livr.)*; municipal; metropolitan; portuar. Sătesc, rural; suburban. Urbanistic; edilitar.

Vb. A se situa, a se găsi, a se afla, a fi așezat, a se amplasa. A întemeia un oraș, a construi un oraș. A (se) urbaniza, a se orășeniza *(rar)*.

V. construcție, locuire, locuitor.

338. LOCUINȚĂ

Subst. Locuință, locaș *(rar)*, domiciliu, casă, căsuță *(dim.)*, căscioară, căsișoară *(rar)*, căsulie *(rar)*, căsoaie *(augm.)*, adăpost, acioală *(rar)*, sălaș *(pop.)*, cămin *(fig.)*, penați *(fig., livr.)*. Vilă. Conac. Castel, palat, palută *(reg., înv.)*. Clădire, imobil, bloc, blochaus *(rar)*, bloc-turn, zgîrie-nori. Cămin (studențesc); internat; cazarmă. Azil, orfelinat. Hotel, motel, camping, cabană. Colibă, budă *(reg.)*, comarnic, surlă, cocioabă, tîroagă *(reg.)*, coștoroabă *(rar)*, magherniță, hardughie, șandrama, chichineață *(fam.)*, baracă, bojdeucă *(reg.)*, bujdă *(reg.)*, otac *(reg.)*, coșmagă *(reg.)*, coșmelie *(reg.)*, colnă *(reg.)*, izbă, bordei, bordeiaș *(dim.)*. Palafită, locuință palustră, locuință lacustră. Apartament; garsonieră; mansardă. Spațiu locativ.

Vb. A locui, a domicilia; a sta; a se stabili, a-(și) avea domiciliul.

V. construcție, încăpere, locuire.

Scanned with OKEN Scanner

339. LOCUIRE

Subst. Locuire, domiciliere. Convieţuire, coabitare *(jur.)*. Stabilire, instalare, oploşire *(rar)*. Găzduire, adăpostire, adăpost, aciuare; închiriere; abitaţie *(jur.)*. Locuinţă, domiciliu, adăpost, casă, acioală *(rar)*, aciuaş *(rar)*, sălaş *(pop.)*. Domiciliu permanent, domiciliu temporar, cvartir *(reg.)*. Adresă. Locuitor, locatar, chiriaş, subchiriaş, sublocatar. Gazdă, găzdaş *(reg.)*, găzdoaie *(înv. şi reg.)*, amfitrion *(livr.)*, stăpînul (stăpîna) casei.

Adj. Domiciliar. Găzduit, adăpostit, oploşit, pripăşit. Locuibil; locuit.

Vb. A locui, a domicilia, a-şi avea domiciliul, a fi stabilit (undeva), a sta, a şedea, a sălăşlui *(pop.)*. A locui împreună (laolaltă), a coabita *(jur.)*, a convieţui. A se stabili (undeva), a se instala (undeva). A trage în (la) gazdă, a se aşeza în gazdă, a rămîne în gazdă, a şedea (a sta) în gazdă, a găzdui; a lua cu chirie, a închiria, a şedea (a sta) cu chirie; a se adăposti, a-şi găsi adăpost, a se aciola *(rar)*, a se aciua, a se oploşi, a se pripăşi. A primi în gazdă, a găzdui, a sălăşlui *(pop.)*; a da cu chirie, a închiria, a subînchiria, a adăposti, a da adăpost, a oploşi, a pripăşi.

V. **construcţie, existenţă, încăpere, locuinţă, locuitor.**

340. LOCUITOR

Subst. Locuitor, cetăţean; localnic, băştinaş, autohton, indigen, aborigen *(livr.)*, pămîntean. Muntean, plăieş; cîmpean; pădurean. Orăşean, citadin, tîrgoveţ; orăşenime *(rar)*, tîrgoveţime. Sătean, ţăran; ţărănime. Mărginaş, mărginean *(înv. şi reg.)*. Mahalagiu; mahala. Străin, venetic *(adesea peior.)*, imigrant, emigrant, emigrat. Compatriot, simpatriot *(grecism înv.)*, concetăţean, consătean. Vecin, megieş *(pop.)*, vecinătate, megieşie *(înv. şi pop.)*. Populaţie, poporaţie *(înv.)*, poporime *(înv. şi reg.)*.

Adj. Cetăţenesc. Localnic, băştinaş, de baştină, autohton, indigen, aborigen *(livr.)*, pămîntean, pămîntesc, pămîntenesc *(înv.)*. Orăşenesc, citadin, urban; sătesc, ţărănesc. Mărginaş, mărginean *(înv. şi reg.)*. Străin, venetic *(adesea peior.)*, emigrant, imigrant. Vecin, megieş *(pop.)*.

Vb. A locui, a sta, a şedea, a trăi, a sălăşlui *(pop.)*; a se stabili, a se statornici, a se instala, a se aciua, a se aciola *(rar)*, a se pripăşi, a se oploşi, a se adăposti, a-şi găsi locul, a-şi afla locul. A popula, a locui *(înv.)*, a coloniza. A fi de loc din ..., a se trage din ..., a fi din partea locului. A se învecina, a fi vecin, a se megieşi *(înv. şi reg.)*, a se mărgini. A se orăşeniza *(rar)*; a se urbaniza.

Adv. Cetăţeneşte; orăşeneşte; ţărăneşte.

V. **localitate, locuire, naţiune.**

341. LOCURI COMERCIALE

Subst. Piaţă, tîrg, bazar, hală, obor; talcioc, piaţă de vechituri; iarmaroc *(reg.)*, bîlci, tîrg; drăgaică, moşi; tîrg de ţară, tîrg de mostre; expoziţie cu vînzare. Magazin, magazie *(înv.)*, prăvălie, prăvălioară *(dim.)*, prăvăliuţă; dugheană *(depr.)*, dugheniţă *(dim., depr.)*, boltă *(reg.)*, boltiţă *(reg., dim.)*, magherniţă; chioşc, gheretă, pavilion; tarabă, tejghea, tejgheluţă *(dim.)*; punct comercial. Magazin alimentar, alimentară. Măcelărie; mezelărie, cîrnăţărie; pescărie; păsărărie. Brutărie, franzelărie, pitărie *(înv., reg.)*. Patiserie, cofetărie, plăcintărie, simigerie, gogoşerie, langoşerie. Lăptărie, iaurgerie. Bomboneric. Fructărie. Bragagerie. Debit (de tutun), tutungerie, tutunărie *(înv.)*, regie. Ceaprăzărie; găitănărie *(înv.)*. Magazin de confecţii; hăinărie

(înv.); cojocărie; pînzărie *(rar)*, postăvărie. Lipscănie, brașovenie *(înv.)*; marchitănie *(înv.)*. Marochinărie; pielărie. Mercerie. Drogherie, parfumerie. Fierărie, alămărie. Curelărie; frînghierie; lumînărie, mungerie *(înv.)*; șelărie. Local, restaurant, birt, cîrciumă; locandă, locantă *(înv.)*, han; vinărie *(rar)*; cramă; sifonărie.

Vb. A se vinde, a se desface. A cumpăra, a face cumpărături, a face piața, a tîrgui.

V. **comerciant, comerț, local.**

342. LUMINĂ

Subst. Lumină, luminiță *(dim.)*, luminare, luminație *(rar)*, iluminare, iluminat, iluminație, luminat. Lumină naturală; lumină polarizată; lumină electrică; lumină rece; lumină monocromatică; lumină compusă; lumină polarizantă; lumină zodiacală. Luminozitate; luminescență; fosforescență, bioluminescență, chemiluminescență, fotoluminescență *(fiz.)*, fluorescență. Refracție *(fiz.)*; reflexie. Strălucire *(rar)*, străluciu *(rar)*, străluminare *(rar)*, luminanță *(fiz.)*; sclipire, sclipit, sclipitură, sclipeală *(rar)*, reflex, scînteiere, sticlire, lucire, luciu, licăr, licărire, licărit, licăriș *(rar)*. Fulger, fulgerare, fulgerătură *(rar)*, străfulgerătură; fulgurație. Răsărit, răsărire, revărsarea zorilor, ivirea zorilor, zorit *(rar)*, zori, faptul zilei. Sursă de lumină; soare; lună, foc; lampă; bec; far. Rază de lumină, rază; fascicul luminos; iradiație, iradiere. Lumen *(fiz.)*. Lumenmetru. Optică. Optician. *Foto—* (fotocelulă; fotochimie; fotocromie; fotoelement; fotoenergetică; fotometrie etc.).

Adj. Luminos, luminat, iluminat, plin de lumină; luminător, luminescent, strălucitor, strălucit, fosforescent, fluorescent, lucitor, luciu, lucios, sclipitor, sclipicios *(reg.)*, sticlitor, sticlos, scînteietor, scînteios *(înv.)*, licăritor; fulgurant; iradiant. Optic. *Foto-* (fotochimic; fotoconductiv; fotoelectric; fotometric etc.).

Vb. A lumina, a răspîndi lumină, a emite lumină, a iradia, a fi luminos, a ilumina; a strălumina *(rar)*; a străluci, a sclipi, a scînteia, a sticli, a luci, a licări; a fulgera, a străfulgera. A se lumina, a deveni luminos, a se umple de lumină. A revărsa raze. A miji de ziuă, a se zori *(pop.)*, a zori de ziuă, a se revărsa (a se vărsa, a crăpa, a se crăpa, a se ivi, a se zări, a miji) zorile (zorii, zori de zi, zori de ziuă); a da în fapt de zori, a se crăpa de ziuă, a se lumina de ziuă, a se face ziuă.

V. **dimineață, foc, surse de lumină.**

343. LUNGIME

Subst. Lungime, lung. Lungire, prelungire, alungire; întindere, extindere, extensiune. Distanță, depărtare. Linie, liniuță *(dim.)*, dungă, dunguliță *(dim.)*; șir, șirag, lanț. Alonjă. Longitudine. Măsură de lungime. Metru; centimetru; kilometru.

Adj. Lung, lunguț *(dim.)*, lunguieț, lunguleț, lungăreț; alungit, prelung, prelungit; întins, extins, vast, interminabil, fără sfîrșit, fără capăt. Longilin. Longitudinal.

Vb. A (se) lungi, a (se) prelungi, a (se) îndelunga *(înv.)*, a (se) întinde, a (se) extinde.

Adv. În lungiș, de-a lungișul, în lung, de-a lungul.

V. **dimensiune, măsurare.**

Scanned with OKEN Scanner

344. LUNILE ANULUI

Subst. Ianuarie, cărindar *(înv. și pop.)*, gerar *(pop.)*; februarie, faur *(pop.)*, făurar *(pop.)*; martie, mărțișor *(pop.)*, germănar *(rar)*; aprilie, prier *(înv. și pop.)*, florar *(pop., rar)*; mai, florar *(pop.)*; iunie, cireșar *(pop.)*; iulie, (luna lui) cuptor *(pop.)*; august, gustar *(pop.)*, măsălar *(pop.)*, secerar *(pop.)*; septembrie, răpciune *(pop.)*, brumărel *(pop.)*, vinicer *(pop.)*; octombrie, brumărel *(pop.)*, brumar *(pop.)*; noiembrie, promorar *(pop.)*, brumar *(pop.)*, brumărel *(pop.)*; decembrie, ningău *(reg.)*.

V. timp.

345. LUX

Subst. Lux, fast, măreție, pompă, somptuozitate *(livr.)*, magnificență *(livr.)*, eleganță, strălucire *(fig.)*, falâ, grandoare, splendoare, frumusețe, șic; bogăție, avuție, opulență *(livr.)*. Viață mondenă, mondenitate.

Adj. Luxos, fastuos *(livr.)*, măreț, pompos, grandios, somptuos *(livr.)*; elegant, fașionabil *(înv.)*, strălucitor, splendid, bogat, avut, opulent *(livr.)*. Monden.

Vb. A trăi în lux, a trăi pe picior mare, a huzuri.

V. bogăție, frumusețe, grandoare, împodobire, modă.

Scanned with OKEN Scanner

M

346. MAGAZIE

Subst. Magazie, magazioară *(dim.)*, depozit, antrepozit, doc, dană; cală, hambar. Magazie de lemne, lemnărie *(reg.)*; siloz, buncăr; magazie pentru unelte, polată *(reg.)*; magazie pentru nutreţuri, samalîc *(reg.)*; arsenal, armurărie *(rar)*. Depou, hangar, garaj, remiză, droşcărie *(înv.)*; şopron, şoproneaţă *(rar)*, şop *(reg.)*, obron *(reg.)*, prelipcă *(reg.)*, slon *(reg.)*, poiată; şură, măietoare *(reg.)*. Hambar, grînar, jitniţă *(înv.)*, standoală *(reg.)*, pătul, coşar, porumbar. Pivniţă, pivnicioară *(dim.)*, beci, hrubă, sladniţă *(reg.)*, zemnic *(reg.)*, temnic *(reg.)*; vinărie *(înv. şi pop.)*; rachierie *(reg.)*.

Adj. Depozitat, înmagazinat, însilozat.

Vb. A depozita, a pune (ceva) în depozit, a înmagazina, a pune (a aşeza) într-o magazie; a însiloza; a băga în depou, a pune la garaj, a gara.

V. **construcţie, încăpere, subterană.**

347. MANIE

Subst. Manie, monomanie, obsesie, obsesiune *(înv.)*, obsedare, idee fixă; patimă; ciudăţenie, toană, păsărică *(fam.)*. Algomanie *(livr.)*; anglomanie; bibliomanie; cleptomanie; dipsomanie; dromomanie *(rar)*; eteromanie; galomanie; gastrolatrie *(fam.)*; ginecomanie *(livr.)*; grafomanie, graforee, scribomanie, scriptomanie *(depr.)*; grandomanie, megalomanie; melomanie, muzicomanie; nimfomanie; nosomanie; piromanie; posteriomanie; toxicomanie, morfinomanie. Maniac, monoman, obsedat; cleptoman; cocainoman; dipsoman; eteroman; gastrolatru *(fam.)*; grafoman, scriboman, scriptoman *(rar, depr.)*; grandoman, megaloman; meloman, muzicoman; mitoman; piroman; toxicoman.

Adj. Maniac, monoman, obsedat; maniacal, obsesiv, obsedant.

Vb. A avea idei fixe, a fi obsedat. A obseda, a urmări, a preocupa, a chinui.

V. **boală, fobie, nebunie.**

348. MATURITATE

Subst. Maturitate, vîrstnicie *(rar)*, vîrstă matură, vîrsta maturităţii, vîrsta marilor împliniri. Bărbăţie; plinătatea forţelor. Maturizare, maturare *(livr.)*, maturaţie, dezvoltare. Experienţă, pricepere. Adult.

Adj. Matur, maturizat, maturit *(rar)*; adult, vîrstnic, între două vîrste; copt *(fig.)*, dezvoltat, crescut; bărbătesc; femeiesc.

Vb. A se maturiza, a se matura *(livr.)*, a deveni matur, a ajunge la maturitate; a fi copt (la os), a fi matur, a fi în puterea vîrstei.

V. **creştere, experienţă, vigoare.**

Scanned with OKEN Scanner

349. MĂSURARE

Subst. Măsurare, măsură, măsurătoare, măsurat, măsoriște *(înv.)*; determinare, stabilire, precizare, fixare, etalonare; apreciere, estimare, estimație, evaluare, prețuire, prețăluire *(înv. și pop.)*; calculare, calculație, calcul, socotire, socotit, socoteală; numărare, numărat, numărătoare, numărătură; cîntărire, cîntăreală, cîntărit; gradare; calibrare, calibraj; dimensionare; normare, standardizare. Calibru; capacitate; circumferință; conținut; densitate; dimensiune; distanță; greutate; intensitate; masă; putere; forță; volum. Unitate de măsură; kilometru; hectometru; decametru; metru; decimetru; centimetru; milimetru. Metru cub; metru pătrat. Kilogram; hectogram; decagram; gram. Kilolitru; hectolitru; decalitru; litru; decilitru; centilitru; mililitru. Etalon de măsură. Instrument de măsurat. Metrologie; metronomie; topometrie; topografie; planimetrie; altimetrie; cronometrie; fonometrie; fotometrie; colorometrie; volumetrie. Metrolog; măsurător; măsurător de pămînt, inginer hotarnic; topograf, topometru; calculator, socotitor, numărător; apreciator, prețuitor, prețăluitor *(înv. și pop.)*, normator.

Adj. Măsurat, determinat, numărat; normat. Măsurabil, calculabil, numărabil, comensurabil, determinabil, evaluabil, estimabil; dozabil. Metrologic.

Vb. A măsura, a determina, a stabili; a calcula, a socoti, a număra; a aprecia, a evalua, a estima, a prețui, a prețălui *(înv. și pop.)*; a cîntări; a doza, a grada, a etalona; a dimensiona, a calibra; a norma, a standardiza.

V. **dimensiune, formă, înălțime, îngustime, lățime, lungime.**

350. MEDICAMENT

Subst. Medicament, doctorie, doftorie *(pop.)*, leac, remediu, elixir, antidot *(fig.)*, panaceu, medicină *(înv. și reg.)*; produs farmaceutic. Tabletă, pilulă, nasture *(reg.)*, pastilă, bulin, cașetă, hap *(pop. și fam.)*, praf *(pop.)*. Injecție; ser; vaccin; perfuzie. Unguent, alifie, pomadă, cremă, emolient. Sirop, decoct, mixtură. Plantă medicinală, iarbă (buruiană) de leac. Algocalmin; amidopirină; analeptic, fortifiant, întăritor, tonic; analgezic, calmant, sedativ, lenitiv, tranchilizant; anestezic, anesteziant *(rar)*; antibiotic; antifebrină, antifebril, febrifug, antipiretic; antiluetic, antisifilitic; antimalaric, antipaludic; antimitotic; antinefretic; antinevralgic; antipirină, analgezină; antiseptic; antiscorbutic; antispasmodic, antispastic; antitermic; antitific; antivomitiv; aspirină; betaxină; biomicină, cafeină, cofeină; calciu; calomel, clorură mercuroasă; cardiotonic; chinidină; chinină; cloral; cloramfenicol, cloromicetină; cocaină; codeină; colargol; deconectant; diaforetic; digitalină; diuretic; dolantină; expectorant; foliculină; hemostatic; heparină; heroină; hidragog; laudanum; laxativ, purgativ; morfină, morfiu *(reg.)*; narcotic; neosalvarsan; novocaină; novocilină; paludrină; penicilină; peromină; piramidon; pirogalol, acid pirogalic; rivanol; romergan; salipirină; salol; sare amară; simpaticolitic; simpaticomimetic; somnifer, soporific *(livr.)*, soporifer *(livr.)*, hipnotic; spasmolitic; streptocid; sulfamidă; sulfatiazol; ulei de ricin; urotropină; valeriană; vermifug, vermicid; vin tonic; vitamină, polivitamină; vomitiv, emetic.

Adj. Medicamentos; farmaceutic; vaccinal *(rar)*; injectabil; analeptic, fortifiant, tonic; analgezic; calmant, sedativ, lenitiv, tranchilizant; anestezic, anesteziant *(rar)*; antifebril, febrifug, antipiretic; antiluetic, antisifilitic; antimalaric, antipaludic; antimitotic; antinefritic; antinevralgic; antiseptic; antiscorbutic; antispasmodic, antispastic; antitermic; antitetanic, antitetanos; antitific; antivomitiv; cardiotonic; deconectant; diaforetic; diuretic; expectorant; hemostatic; laxativ, purgativ; narcotic; simpaticolitic; simpa-

Scanned with OKEN Scanner

ticomimetic; somnifer, soporific *(livr.)*; hipnotic; spasmolitic, vermifug, vermicid; vomitiv, emetic.

Vb. A medicamenta *(rar)*, a administra medicamente; a prescrie medicamente. A face injecție, a injecta; a vaccina. A înghiți prafuri. A narcotiza. A (se) vitaminiza.

V. **boală, instituții sanitare, însănătoșire, medicină, sănătate.**

351. MEDICINĂ

Subst. Medicină, știință medicală; medicină populară; medicină generală; medicină internă; medicină judiciară. Medicină umană; medicină veterinară. Igienă; profilaxie; terapeutică, terapie. Alergologie; alopatie; balneologie; balneoterapie; cardiologie; chirurgie; dermatologie; farmacologie; farmacie; farmacodinamie; farmacoterapie; fiziopatologie; fizioterapie; ftiziologie; geriatrie; ginecologie; hematologie; homeopatie; laringologie; logopedie; neurologie, neuropatologie; obstetrică; oftalmologie; oncologie; ortopedie; osteologie; otorinolaringologie; pediatrie; psihiatrie; psihopatologie; radiologie; radioterapie; reumatologie; sexologie; stomatologie, dentistică; toxicologie; urologie; venerologie; virusologie. Doctor, medic. Institut de medicină; facultate de medicină; academie de medicină; student în medicină, medicinist; intern, extern.

Adj. Medical, medicinal; medico-farmaceutic; medico-sanitar; medico-veterinar; medico-legal; medico-militar; igienic, de igienă; profilactic, preventiv; terapeutic; balneologic; cardiologic; dermatologic; farmacologic; fiziopatologic; fizioterapeutic; ginecologic; hematologic; homeopatic; laringologic; logopedic; neurologic; obstetric, obstetrical; oftalmologic, oculistic *(neobișnuit)*; oncologic; ortopedic; osteologic; pediatric; psihiatric; psihopatologic; radiologic; reumatologic; stomatologic; toxicologic; urologic; virusologic.

Vb. A trata, a îngriji, a cura, a aplica un tratament, a prescrie o cură. A opera, a face o operație. A prescrie o rețetă. A vindeca, a tămădui *(pop.)*, a lecui, a pune pe picioare.

V. **doctor, instituții sanitare, însănătoșire, medicament, sănătate, tratament medical.**

352. MEMORIE

Subst. Memorie, ținere de minte. Memorie vizuală; memorie auditivă; memorie mecanică; memorie selectivă; memorie afectivă. Memorizare, memorizat *(rar)*, memorare *(rar)*, reținere, întipărire *(fig.)*. Aducere-aminte, amintire, reamintire, reînviere *(fig.)*, rememorare, memento; evocare, evocație *(rar)*; comemorare. Mnemotehnică, mnemotehnie. Memorie (electronică), memorator *(tehn.)*.

Adj. Mnezic *(rar)*, de memorie, mnemonic *(rar)*, memorial, din memorie. Memorabil; evocabil. Comemorativ, rememorativ; Evocativ, evocator. Mnemotehnic.

Vb. A ține minte, a nu uita; a avea memorie (bună), a avea ținere de minte. A memora, a memoriza, a reține, a-și scrie ceva în frunte, a-și întipări în minte, a învăța (pe de rost); a se întipări (a se fixa) în memoria cuiva *(fig.)*. A-și aminti, a-i veni în minte, a(-și) aduce aminte, a(-și) reaminti, a-i răsări cuiva ceva în minte, a-i scăpăra cuiva ceva prin minte, a rechema în minte, a rememora,

a reimprospăta *(fig.)*; a reînvia *(fig.)*, a reveni în amintirea cuiva. A evoca; a comemora. A mnemoniza *(rar)*.

Adv. Din memorie, pe de rost, pe dinafară. Ca amintire.

V. atenție, inteligență, învățare.

353. MESAGER

Subst. Mesager, vestitor, crainic *(înv.)*, trîmbițaș *(înv.)*, toboșar. Curier, ștafetă *(înv.)*, ștafetar *(înv.)*; trimis, sol, trimis special; imbrohor *(turcism înv.)*; agent; agent diplomatic; agent de legătură. Crainic, spicher.

Adj. Mesager, vestitor, anunțător *(rar)*.

Vb. A transmite, (a duce) un mesaj, a anunța, a aduce la cunoștință, a face cunoscut, a înștiința, a încunoștința, a da de veste, a vesti, a prevesti, a informa, a semnala.

V. informație.

354. MEȘTEȘUG

Subst. Meșteșug, meșteșugărie, meșteșugire *(înv. și pop.)*, meserie, meșterie *(înv. și reg.)*, zănat *(reg.)*, artizanat. Fierărie, fierărit, făurărie *(reg. și arh.)*, covălie *(reg.)*, covăcie *(reg.)*; potcovărie; lăcătușerie; strungărie, strungărit *(rar)*; tinichigerie; cazangerie; aurărie, orfevrărie, orfăurărie; arămărie; spoitorie. Dulgherie, dulgherit, tîmplărie, tîmplărit, lemnărie, lemnărit *(rar)*, stolerie *(reg.)*, stolerit *(reg.)*; teslărie *(reg.)*; caretășie, droșcărie *(înv.)*, rotărie, rotărit; dogărie, dogărit, butnărie *(reg.)*; rudărie; drănițit, șindrilit. Pielărie; tăbăcărie, tăbăcărit, dubălărie *(reg.)*; cojocărie, cojocărit, blănărie, blănărit; curelărie; hămurărie *(rar)*; șelărie. Cizmărie, pantofărie, ciubotărie *(reg.)*. Croitorie, cusătorie; ciorăpărie; sumănărie; plăpumărie. Țesătorie; mătăsărie, abagerie. Brutărie. Olărie, olărit, ceramică: cărămidărie; țiglărit. Zidărie, zidărit. Pietrărie. Sticlărit *(rar)*. Minerit. Vărărit. Găzărit. Lumînărit. Frînghierie. Boiangerie; vopsitorie. Tapițerie. Morărit, morărie *(rar)*. Cărăușie, cărăușit; birjărie. Plutărie, plutărit.

Vb. A meșteșugări *(rar)*, a practica o meserie; a meșteșugi, a meșteri.

V. atelier, îndeletnicire, meșteșug.

355. MEȘTEȘUGAR

Subst. Meșteșugar, meseriaș, meșter, meșteraș *(dim., rar)*, artizan, șuster *(reg.)*, cîrpaci *(depr.)*. Fierar, făurar *(înv. și reg.)*, covaci *(reg.)*, covali *(reg.)*, potcovar; lăcătuș, strungar, strugar *(reg.)*; aurar; zlătar *(înv.)*, argintar *(rar)*, alămar, arămar; tinichigiu; cazangiu; căldărar; cositorar, spoitor; armurier, zălar, săbier *(înv.)*. Lemnar, dulgher, tîmplar, teslar *(reg.)*, stoler *(reg.)*, bărdaș *(reg.)*; dogar, butnar *(reg.)*, văsar *(reg.)*, putinar *(rar)*, covătar; rudar, lingurar; rotar, caretaș, brișcar, droșcar *(înv. și pop.)*; șindrilar, șițar, drănicer; parchetar. Pielar, tăbăcar, dubălar *(reg.)*, timar *(reg.)*; cojocar, blănar; curelar, șelar, samaragiu *(rar)*. Cizmar, pantofar, ciubotar *(reg.)*, cavaf *(înv.)*, papucar *(înv. și reg.)*. Croitor; croitoreasă, cusătoreasă *(rar)*, lenjereasă, brodeză; sumănar, zăbunar; plăpumar, plăpumăreasă; ceaprazar, găitănar, șepcar, pălărier, căciular, işlicar *(înv.)*. Țesător, țesătoare; abagiu, pînzar *(înv.)*, postăvar, postăvăreasă, mătăsar *(înv.)*. Măcelar, casap *(reg.)*, mezelar, cîrnățar, pastramagiu *(ieșit din uz)*. Brutar, pitar *(reg.)*, franzelar; covrigar; plăcintar, simigiu. Bucătar, bucătăreasă. Olar, ceramist, faianțator, olănar; cărămidar, țiglar. Pietrar, cioplitor, mărmurar. Sticlar, suflător; șlefuitor; gravor. Zidar; zugrav; spoitoreasă; mozaicar. Morar, morăraș *(dim.)*,

Scanned with OKEN Scanner

morărel, măcinar *(neobișnuit)*, morăriță. Fîntînar, puțar *(pop.)*. Frînghier, sforar. Frizer, bărbier, coafor; peruchier; frizeriță, coafeză. Bijutier, giuvaergiu. Geamgiu. Cărăuș, chirigiu *(înv.)*, birjar, vizitiu, rotaș. Plutaș. Pieptănar. Lumînărar, mungiu *(înv.)*. Lustragiu, lustrar *(rar)*. Rogojinar. Săpunar. Tapițer. Vărar. Iconar, zugrav.

Adj. Meșteșugăresc, de meșteșugar, meșteresc; artizanal; cizmăresc, ciubotăresc *(reg.)*; cojocăresc, rudăresc; măcelăresc; morăresc; birjăresc.

Vb. A meșteșugări *(rar)*, a practica o meserie; a meșteșugi, a meșteri. A lucra, a munci, a trudi *(pop.)*.

V. **atelier, îndeletnicire, meșteșug.**

356. METALE

Subst. Metal. Metale alcaline; metale alcalino-pămîntoase; metale prețioase; metale nobile; metale tranziționale; metale feroase; metale neferoase; metale rare; metale dure. Aluminiu; amoniu; aramă, cupru; argint; aur; bariu; beriliu; bismut; cadmiu; calciu; ceriu; crom; galiu; hafniu; indiu; iridiu; kaliu, potasiu; litiu; mangeziu; mangan; mercur, hidrargir, argint-viu *(pop.)*; molibden; natriu, sodiu; nichel; niobiu; osmiu; paladiu; platină; reniu; rodiu; rubidiu; ruteniu; scandiu; staniu,ositor; stronțiu; tantal; titan; toriu; tuliu; uraniu; vanadiu; widia; wolfram, tungsten; yterbiu; ytriu; zinc; zirconiu. Metalurgie; metalochimie, metalografie. Metalurgist, metalurg *(rar)*; metalograf.

Adj. Metalic; metalifer. Argentifer, argintos; aurifer; magnezic; manganic; manganos; mercuric; stanic; stanifer, stanos. Argintat; aurit, înaurit *(pop.)*, întraurit *(rar)*; cositorit; cromat; nichelat; platinat; zincat.

Vb. A metaliza; a arăma; a arginta, a argintui *(rar)*; a auri, a înauri *(pop.)*, a întrauri *(înv. și pop.)*; a cadmia; a croma; a platina; a cositori.

V. **minerale.**

357. MICIME

Subst. Micime, micșorime *(înv.)*, puținătate, puțintime *(rar)*; scurtime; îngustime. Micron; atom, moleculă, particulă, corpuscul; părticică, bucățică, fracțiune. Fir de praf; fir de nisip; bob; fărîmă, fărîmitură. Pitic, pitcoace *(reg.)*, pigmeu, liliputan. Micșorare, diminuare, reducere, descreștere, scădere, restrîngere; scurtare; îngustare. Abreviere, abreviație, prescurtare. *Micro-* (microcentrală; microchimie; microclimat; microcosm; microelement; microbuz; microfaună; microfloră; micrometeorit; micronucleu; microobiect; microorganism). *Mini-* (minibaschet; minicampionat; minifotbal etc.).

Adj. Mic, micuț *(dim.)*, micuțel *(dim., reg.)*, micșor, mărunt, minuscul, infim, infinitezimal, microscopic *(fig.)*, neînsemnat, neglijabil, subdimensionat, miniatural; invizibil, imperceptibil; diminuat, diminutiv, diminutival, redus, abreviat, micșorat, scurtat, scurt, scund, restrîns, de un cot, cît un deget, cît un purice, de o șchioapă, cît un fir de nisip, cît un ac de gămălie; pitic, liliputan, liliput.

Vb. A micșora, a scurta, a împuțina, a face mic, a reduce, a diminua, a miniaturiza, a abrevia, a scădea, a restrînge, a limita, a mărgini, a îngusta, a strîmta. A se micșora, a se reduce, a se scurta, a deveni mic, a se face mic, a scădea, a se strînge, a se contrage, a se contracta.

Adv. Puțin, puțintel *(dim.)*, puțineluș, oleacă, cît de cît; în miniatură.

V. **bucată, dimensiune, sfărîmare, statură.**

Scanned with OKEN Scanner

358. MILĂ

Subst. Milă, miluță *(dim., pop.)*, milostivire, îndurare, milostenie *(înv.)*, milosîrdie *(înv.)*, mizericordie *(livr.)*, mizerație *(livr.)*, comizerație *(rar)*, compătimire, părere de rău, compasiune *(livr.)*; iertare, iertăciune *(înv. și pop.)*, indulgență, îngăduință, toleranță, clemență *(livr.)*; caritate, filantropie. Bunătate, bunăvoință, blîndețe, generozitate, mărinimie.

Adj. Milos, milostiv, cu inimă, îndurător, mizericordios *(livr.)*, compătimitor; iertător, indulgent, tolerant, clement *(livr.)*; uman, caritabil, filantropic. Bun, binevoitor, blînd, generos, mărinimos. Vrednic de milă, vrednic de plîns, deplorabil, jalnic, lamentabil.

Vb. A fi milos, a avea inimă bună (de aur), a fi bun la inimă (cu inima bună), a-i fi milă de cineva, a se îndura, a-i părea rău de cineva, a compătimi, a căina, a deplînge, a deplora *(rar)*, a plînge cuiva de milă; a i se face milă, a se muia la inimă, a fi cuprins de milă, a i se rupe cuiva inima (sufletul), a se înduioșa, a se milostivi, a se îndura; a ierta. A găsi milă, a găsi compasiune, a găsi îndurare. A fi vrednic de milă, a fi vrednic de plîns, a face (a produce) cuiva milă, a înduioșa.

Adv. Din milă, de mila cuiva; cu milă, cu compasiune.

V. **bunătate, iertare, omenie, regret.**

359. MINCIUNĂ

Subst. Minciună, minciunea *(dim.)*, minciunică, brașoavă *(fam.)*, gogoașă *(fig.)*, gogoriță *(fig.)*; fleacuri, palavre *(fam.)*, baliverne, nimicuri. Neadevăr, inexactitate; fals, falsitate, falsificare, denaturare, alterare, deformare, deformație, contrafacere, escamotare *(fig.)*, simulare, simulație, simulacru, mistificare, mistificație *(rar)*; înșelare, înșelăciune, păcălire, șarlatanie, șarlatanism *(rar)*, amăgire, amăgeală. Ipocrizie, prefăcătorie, fățărnicie, fățărie, *(înv.)*. Născocire, născocitură *(rar)*, născocească *(rar)*, scornire, scorneală, plăsmuire, invenție, inventare. Calomnie, bîrfă, clevetire *(pop. și fam.)*, cleveteală *(pop. și fam.)*, bîrfire, bîrfit, bîrfeală. Mincinos, scornitor, născocitor, gogoșar *(fig.)*; flecar, palavragiu *(depr.)*; mistificator, simulant *(rar)*, înșelător, șarlatan; ipocrit, fariseu, fățarnic; calomniator, bîrfitor, clevetitor.

Adj. Mincinos; neadevărat, inexact, eronat, greșit, neîntemeiat; neautentic, fals, falsificat, deformat, denaturat, alterat, contrafăcut; fictiv, imaginar, plăsmuit. Înșelător, amăgitor, nesincer, prefăcut, necinstit, ipocrit, fariseic, fățarnic, scornitor, mistificator; calomniator, calomnios, clevetitor, bîrfitor, defăimător.

Vb. A minți, a minciuni *(reg.)*, a spune minciuni (brașoave, neadevăruri), a spune (a înșira, a croi) gogoși (de tufă), a vinde castraveți, a umbla cu traista (cu plosca) de minciuni, minte de stinge (de stă soarele-n loc, de-ți stă ceasul, de-ngheață apele, de se opresc apele în loc); a înșela, a păcăli, a amăgi, a induce în eroare, a duce cu prețul (cu cobza, cu zăhărelul), a umbla cu fofîrlica, a-i pune cuiva ghioc la ureche, a-i arunca (a-i da) cuiva praf (nisip, colb) în ochi, a orbi (a prosti) pe cineva de la obraz. A scorni, a născoci, a inventa, a plăsmui; a denatura, a deforma, a altera, a falsifica, a contraface, a mistifica, a escamota, a simula.

V. **defăimare, discreditare, exagerare, imaginație, imoralitate, înșelătorie, necinste.**

Scanned with OKEN Scanner

360. MINERALE

Subst. Mineral; minereu. Acvamarin; agat; alait; albit; alunit; ametist; amfibol; amiantă; andaluzit; apatit; argonit; aur nativ; azbest; azurit; baritină; beril; blendă; bronzit; calcedonie; calcit; calcopirită; celestină; cleveit; columbit, niobit; corindon; cornalină; crisoberil; cuarț; diamant; dolomită; durit; epidot; euclaz; feldspat; ferită; fier nativ; fluorină; gagarinit; galenă; ghips; grafit; granat; hornblendă; kainit; labrador; lapislazuli, lapis, lazurit; leucit; magnetit, magnetită; magnezit; malahit; mangan; marcasit; mică; molibden; molibdenit, muscovit; nichelină; ortoclaz, ortoză; pirită; pirotină; realgar; rubin, balaș *(înv.)*; safir; scapolit; serpentin; silex; silicat; smarald, smaragd; spinel; stibină; stronțianit; sulf; talc, talcșist *(înv.)*; tantalit; topaz; tremolit; turanit; turmalină; uraninit. Mineralizare; demineralizare. Mineralogie; mineralog. Geologie; geolog. Muzeu mineralogic. Minerit. Miner.

Adj. Mineral; mineralizat; mineralogic; mineralizator.

Vb. A se mineraliza; a se demineraliza; a demineraliza.

V. **metale, pietre prețioase și semiprețioase, rocă.**

361. MIROS

Subst. Miros, odorat *(înv.)*, olm *(înv.)*; emanație, exalare, exalație. Miros plăcut, parfum, aromă, balsam *(fig.)*, buchet, fragranță *(rar)*, mireasmă, mirozną *(reg.)*, odor *(înv.)*. Miros neplăcut, miros greu, miros urît, miros pestilențial, damf *(fam.)*, disodie, duhoare, împuțiciune *(rar)*, miasmă, putoare, puturoșenie. Aromatizare, înmiresmare, miresmare, parfumare; odorizare. Parfum, apă de colonie, colonie, odicolon *(pop.)*, esență, odorizant; mirodenie, mirodie *(înv.)*, aromat *(rar)*. Simțul mirosului, simțul olfactiv, olfacție. Cacosmie. Pierderea mirosului, anosmie, disosmie. Osmologie. Parfumerie; drogherie.

Adj. Mirositor, odorific, aromat, aromatic, aromit, aromitor, îmbălsămat, fragrant *(rar)*, înmiresmat, miresmat *(rar)*, odorant, odorifer *(rar)*, odoriferant *(înv.)*; îmbătător, amețitor. Rău mirositor, fetid, împuțit, puturos, mefitic *(livr.)*, miasmatic, pestilențial *(fig.)*.

Vb. A mirosi, a avea miros; a exala, a emana, a împrăștia (a răspîndi) un miros. A aromatiza, a umple de aromă, a aromi, a îmbălsăma, a înmiresma, a miresma *(rar)*, a parfuma, a odoriza. A mirosi urît, a puți, a duhni, a duhori *(rar)*. A mirosi, a simți (a percepe) un miros, a adulmeca, a mușina *(reg.)*, a mușlui *(reg.)*; a avea nas bun.

V. **condimente, cosmetică.**

362. MIȘCARE

Subst. Mișcare, deplasare, mutare, mutat, strămutare. Dinamism, schimbare, transformare, dezvoltare, evoluție. Mișcare lentă; mișcare rapidă. Automișcare. Mișcare mecanică; mișcare fizică; mișcare chimică; mișcare biologică; mișcare socială. Mișcare rectilinie, mișcare (în linie) dreaptă; mișcare curbilinie; mișcare circulară; mișcare de rotație; mișcare centrifugă; mișcare centripetă; mișcare periodică, mișcare regulată; mișcare vibratorie; mișcare uniformă; mișcare accelerată. Animație, agitație, forfotă, forfoteală, foială, foire. Mers pe jos, mers, mergere *(rar)*, deambulație *(rar)*, umblare, umblat, umblet, umblătură *(pop.)*; cutreierare, cutreierat, cutreier *(rar)*, colindare; plimbare, plimbat, plimbărică *(fam.)*, preumblare, promenadă *(livr.)*; hoinăreală, vagabondaj, vagabondare, rătăcire, peregrinare, peregrinație, peregrinaj; marș, mărșăluire, marș forțat. Călătorie, voiaj, turneu, croazieră, pelerinaj; migrare,

Scanned with OKEN Scanner

migrațiune. Circulație, trafic; rulare. Fugă, fuguță *(dim.)*, alergare, alergătură, goană, repeziș, repezeală, repezitură *(rar)*; năvală, buzna; fugărire, urmărire; cursă, cros. Zbor, zburare *(rar)*, plutire, planare, survol, survolare. Plutire, plutit; înot, înotat *(înv.)*, înotare; navigație, navigare. Transport, transportare; transbordare; tranzit, tranzitare *(rar)*. Curgere, curs, scurgere, cursoare *(înv.)*, prelingere, vărsare, revărsare. Rotire, rotație, mișcare de rotație, rotit, roată, rotitură *(pop.)*, învîrtire, învîrtitură, învîrtit, învîrteală, sucire, răsucire, rotocol. Mobilitate; motricitate; mutabilitate, flotabilitate. Cinetică, cinematică.

Adj. Mișcător, mobil, dinamic, evolutiv; deplasabil, mutabil, mutător. Agitat, animat, forfotitor; vioi, sprinten, agil. Instabil, variabil, schimbător, nestatornic, inconstant. Umblător *(rar)*, mergător *(rar)*, plimbăreț, hoinar, vagabond, rătăcitor; călător, pasager, voiajor; migrator; alergător, fugar, fugător *(rar)*, fugarnic *(rar)*, fugăreț *(reg.)*; fugaci. Zburător, planor, plutitor. Înotător, plutitor, plutind, flotant, flotabil; navigator, navigant. Circulant, circulator: rulant. Transportator. Curgător, fluid. Rotitor, rotativ, învîrtitor. Cinetic, cinematic.

Vb. A se mișca, a se deplasa, a se muta, a-și schimba locul (poziția), a se strămuta, a fi în mișcare, a fi mobil. A se schimba, a se transforma, a se dezvolta, a evolua. A mișca, a mișca din loc, a deplasa, a urni, a schimba locul (poziția), a muta, a strămuta, a permuta, a transfera. A pune în mișcare, a dinamiza, a agita. A merge, a umbla pe jos; a călca, a păși; a pune piciorul; a colinda, a peregrina, a cutreiera, a bate drumurile, a bătători; a hoinări, a rătăci, a pribegi, a umbla haihui, a vagabonda. A călători, a fi pe drum, a face o călătorie, a voiaja; a circula; a rula. A fugi, a alerga, a da o fugă, a o lua la fugă, a goni, a da fuguța. A zbura, a zburătăci, a zburături *(rar)*, a pluti (în aer), a plana, a survola. A înota; a pluti, a aluneca (pe apă); a naviga. A transporta, a căra, a duce, a purta; a transborda; a tranzita. A curge, a se scurge, a se prelinge, a se vărsa, a se revărsa. A (se) roti, a (se) rotocoli *(rar)*, a (se) învîrti, a (se) întoarce, a (se) răsuci, a (se) suci.

Adv. În mișcare; în (din) mers, în (din) fugă, în fuga mare, de-a fuga *(reg.)*; în (din) zbor, zburiș *(rar)*, fără oprire, fără încetare.

V. aeronavă, ambarcație, animație, apropiere, automobil, călătorie, căruță, coborîre, convergență, creștere, curgere, depărtare, direcție, drum, forfotă, fugă, grabă, hoinăreală, întoarcere, oscilare, rotire, săritură, sosire, sport, urcare.

363. MÎNĂ

Subst. Mînă, mînuță *(dim.)*, mînușiță, mînuriță *(reg.)*, brîncă *(reg.)*, braț, labă *(fam., depr.)*, lăbuță *(dim., fam.)*, lăboaie *(augm.)*. Mîna stîngă, mîna dreaptă. Braț; antebraț; radius; cubitus. Cot, cotișor *(dim.)*. Încheietura mîinii. Palmă, pălmuță *(dim.)*, pălmiță. Dosul palmei; podul palmei. Pumn, pumnișor *(dim.)*, pumnicel. Deget, degețel *(dim.)*, degetuț *(rar)*; degetul mare, policar; police; degetul arătător, arătător, index; degetul mijlociu, medius; inelar, anular; degetul mic. Unghie, unghiuță *(dim.)*, unghioară, unghișoară. Falangă. Digitație. Ambidextrie. Manipulare. Manufactură. Manoperă.

Adj. De mînă; manual; digital. Dreptaci; stîngaci; ambidextru.

Vb. A apuca cu mîna, a lua cu mîna, a lua în mîini (în brațe); a ridica mîna; a strînge mîna; a întinde mîna; a ține în mînă; a mînui, a manipula.

Scanned with OKEN Scanner

364. MÎNIE

Subst. Mînie, furie, înfuriere, turbare *(fig.)*, turbăciune *(rar)*, acces de furie, năbădăi *(pop. și fam.)*, năbădaică *(reg.)*. Enervare, nervozitate, nervi, iritație, iritare, iritabilitate, irascibilitate, excitație, surescitare, aținare. Ură, ciudă, pică *(pop.)*, necaz, bănat *(reg.)*. Înverșunare, îndîrjire, întărîtare. Pornire, dezlănțuire, răbufnire, izbucnire, violență, explozie *(fig.)*, puseu *(fig.)*.

Adj. Mînios, mîniat, furios, înfuriat, supărat, nervos, scos din fire, turbat *(fig.)*, furibund, plin de furie, plin de mînie. Enervat, iritat, excitat, surescitat. Aținat, incitat *(livr.)*, întărîtat, înciudat, ciudos; înverșunat, pornit, îndîrjit, aprins *(fig.)*; violent, furtunos *(fig.)*, năprasnic, dezlănțuit. Irascibil, iritabil, excitabil, susceptibil, recalcitrant, supărăcios, nervos, nevricos *(fam.)*; coleric, aprig, țîfnos *(pop.)*, iute (grabnic, rău) la mînie.

Vb. A fi mînios, a fi furios, a fi supărat, a avea (a fi cu) draci, a nu vedea (lumea) înaintea ochilor, a fi foc și pară, a face spumă la gură, a fi cu o falcă în cer și cu una în pămînt, a fierbe de mînie (furie), a fierbe sîngele în cineva, a spumega de furie (mînie); a (se) mînia, a (se) supăra, a (se) înfuria, a (se) irita, a (se) enerva, a (se) surescita, a turba *(fig.)*, a crăpa de ciudă (de necaz); a deveni furios, a i se urca (cuiva) sîngele la cap, a i se face negru înaintea ochilor, a scoate luleaua de la ciubuc, a-i veni (cuiva) mustarul la nas, a i se sui (cuiva) piperul la nas, a i se umfla (cuiva) pipota, a i se înclești (cuiva) pumnii și fălcile, a-i tremura (a-i fumega) (cuiva) nasul, a-l apuca pe cineva pîrțagul, a lua foc, a se face foc și pară, a-și pierde cumpătul (sărita), a se înroși de furie, a se face negru la față, a-și ieși din fire, a-și pierde firea, a-și ieși din pepeni (țîțîni, balamale), a-i da (cuiva) oala în foc, a-i sări mustarul, a-i sări țîfna (țandăra, bîzdîcul, obada), a-și pierde sărita, a-i veni cuiva (toți) dracii, a i se ridica (cuiva) sîngele la creieri, a se face foc și catran (de mînie), a fierbe mațele în cineva, a se face borș, a-i da (cuiva) borșul în foc, a-l apuca (pe cineva) năbădăile, a-i crăpa (a-i plesni) (cuiva) fierea de mînie, a se face leu-paraleu. A enerva, a mînia, a irita, a supăra, a ațina, a înverșuna, a îndîrji, a face să turbeze, a face sînge rău (cuiva), a-i da (cuiva) cu piper la nas, a călca pe nervi, a scoate (pe cineva) din răbdări (din minți, din sărite, din răboj, din pepeni, din boii lui). A se porni, a se dezlănțui, a izbucni, a exploda *(fig.)*.

Adv. Cu mînie, cu furie, cu ciudă; fără socoteală, nebunește, orbește; ca un bezmetic, ca un nebun.

V. ceartă, dușmănie, iritare, nebunie, nestăpînire, provocare, supărare, temperament.

365. MOARTE

Subst. Moarte, murire *(înv.)*, deces, sucombare *(livr.)*, exitus *(livr.)*, răposare *(rar)*, răposat *(rar)*, repauzare, dispariție, pieire, stingere, sfîrșit, obștescul sfîrșit *(ir.)*, adormire *(fig.)*, somnul de veci (cel lung, veșnic). Moarte subită; moarte prematură; moarte violentă. Moarte naturală. Moarte clinică. Eutanasie. Mortalitate; mortalitate infantilă. Muribund, murind *(înv.)*. Mort, decedat, răposat, repauzat *(livr.)*, defunct, dispărut, adormit *(fig.)*. Cadavru. Înmormîntare, îngropare, înhumare; incinerare.

Adj. Muritor, pieritor. Mort, decedat, răposat, defunct, dispărut, pierit *(pop.)*, stins, adormit *(fig.)*, adormit întru vecie (pe veci, pe vecie), dus pe vecie, dus pe lumea cealaltă. Mortal, ucigător; letal *(med.)*, de mort, de moarte; funebru, funest. Cadaveric, de cadavru.

Vb. A muri, a deceda, a sucomba *(livr.)*, a răposa, a repauza *(livr.)*, a dispărea, a pieri, a se stinge, a se sfîrși, a expira *(fig.)*, a înceta din viață, a adormi *(fig.)*, a-și da sufletul, a-și da sfîrșitul (obștescul sfîrșit), a-și da duhul,

Scanned with OKEN Scanner

a da ortul popii, a da hîrștioaga popii *(reg.)*, i-a cîntat popa aghiosul, l-a luat aghiuță, a-i ieși (cuiva) sufletul, a închide ochii (pentru totdeauna), a(-și) pune (încrucișa) mîinile pe piept, a-l lua (pe cineva) moartea, a se duce pe drum neîntors (pe cale neîntoarsă), a-și da otpustul, a-și pierde papucii, a-și da pielea popii, a se strămuta (din viață), a-și da suflarea (de pe urmă), a-și da ultimul suspin, a plăti naturii tributul, a-și închina fruntea-n țărînă, a i se isprăvi (tăia) (cuiva) zilele, a adormi pe veci, a adormi întru Domnul, a adormi (a dormi) somnul (cel) de veci (cel lung, cel de pe urmă); a trece (a se trece, a înceta) din viață, a-și lăsa pielea zălog, a muri cu zile (în sîn), a muri înainte de vreme (prematur), a muri de moarte bună, a muri în patul său; a muri fără pernă la cap, a muri ca un pui de găină, a-și lăsa pielea pe undeva, a-i rămîne (a-i putrezi) (cuiva) oasele pe undeva, a-și găsi mormîntul (moartea). A se sinucide, a se omorî, a-și lua zilele (viața), a-și face (singur) seama (seamă), a-și face moarte; a-și pierde viața, a-și frînge gîtul, a muri sub cuțit. A fi mort, a nu mai fi printre cei vii, a fi în lumea celor drepți, a (se) odihni cu drepții, a se face (a fi) oale și ulcele (ulcioare), a fi în pămînt, a nu (mai) sufla. A fi pe moarte, a fi bolnav (beteag) de moarte, a vedea moartea cu ochii, a se zbate (a se lupta) între viață și moarte, a fi pe patul de moarte (patul morții), a nu mai avea mult, a lupta cu moartea, a da mîna cu moartea, a pune ochii în grindă, a fi cu ochii stîlpiți după ușă, a mirosi a pămînt, a fi numai sapa și hîrletul, a fi cu un picior în groapă, a ajunge pe marginea gropii, a fi în doaga morții, a fi pe cuțit, a-i suna (cuiva) ceasul morții, a fi pe dric, a fi pe ducă, a-și lepăda (a sta să-i pice cuiva) potcoavele, a trage să moară, a vărsa sudori de moarte. A înmormînta, a îngropa, a înhuma; a incinera.

Adv. Pe moarte, între viață și moarte.

V. **boală, dispariție, inexistență, înmormîntare, omor, pedeapsă, sfîrșit.**

366. MOBILĂ

Subst. Mobilă, mobile, mobilier; dormitor, mobilă de sufragerie, mobilă de birou, mobilă de bucătărie. Mobilă stil. Pat, pătuț *(dim.)*, pătuc, pătucean *(pop.)*, pătuiac *(neobișnuit)*, pătuleț *(rar)*, iatac *(înv.)*, prici; pat simplu, pat dublu; pat pliant, pat extensibil; pat de campanie; pat de lemn, pat de fier; dormeză, recamieu, studio, divan, canapea, canapeluță *(dim.)*, cușetă, sofa, otomană *(înv.)*, fotoliu-pat. Masă, măsuță *(dim.)*, mescioară, mesișoară, măsoi *(augm.)*; masă de sufragerie; masă de televizor, măsuță de radio; masă de bucătărie; masă de lucru, masă de scris, birou; masă verde, gheridon. Măsuță de noapte, noptieră. Scaun, scăunel *(dim.)*, scăunaș; taburet; trepied, tripod *(înv.)*; fotoliu, jeț, jilț; berjeră *(rar)*; balansoar; șezlong. Dulap, dulăpior *(dim.)*, dulăpaș, șifonier; vitrină, scrin, comodă, dulap de sufragerie, dulap de bucătărie, servantă, blidar *(pop.)*, bufet, bar. Ladă, lădiță *(dim.)*, casone, scrin *(rar)*, cufăr, cufăraș *(dim.)*. Bibliotecă. Etajeră, stelaj. Poliță, policioară *(dim.)*, policuță *(rar)*, policer, raft, răftuleț *(dim.)*. Lavoar. Tîmplar, stoler *(reg.)*. Tîmplărie, stolerie *(reg.)*. Magazin de mobile.

Adj. Mobilat.

Vb. A mobila.

V. **locuință.**

367. MODĂ

Subst. Modă, vogă *(franțuzism)*; gust, preferință; ultima modă, ultimul strigăt (răcnet) al modei; capriciile modei. Stil, ton, ținută; etichetă *(fig.)*; uz, uzaj, uzanță. Eleganță, lux. Dandism; snobism. Dandi, filfizon *(fam. și peior.)*; papițoi *(fam. și peior.)*, snob. Magazin de mode, casă de modă (de

mode). Revistă (jurnal) de modă (de mode). Parada modei. Modelist *(rar)*, modelor, modistă; manechin.

Adj. La modă, de stil. Stilat, manierat, elegant. Snob.

Vb. A fi la modă, a fi în vogă; a se îmbrăca la modă. A ține pasul cu moda.

Adv. După (ultima) modă, la modă, după ultimul strigăt (răcnet) al modei, în pas cu moda.

V. **îmbrăcare, îmbrăcăminte, împodobire, lux.**

368. MODESTIE

Subst. Modestie, simplitate, naturalețe, natural *(astăzi rar)*, atitudine naturală, comportare firească; sobrietate, măsură *(fig.)*, cumpăt, cumpătare, discreție *(fig.)*, moderație, ponderație *(rar)*. Cuviință, bună-cuviință, decență, politețe, respect, plecăciune.

Adj. Modest, simplu, natural, firesc; sobru, măsurat *(fig.)*, cumpătat, chibzuit, discret *(fig.)*, moderat, ponderat. Cuviincios, cuvios *(înv.)*, decent, politicos, respectuos, plecat.

Vb. A fi modest; a se purta modest, a se purta simplu. A da dovadă de modestie, a nu fi pretențios, a nu avea pretenții, a-și cunoaște lungul nasului, a fi (a sta) la locul lui.

Adv. Cu modestie, cu măsură, fără pretenții.

V. **moralitate, politețe, respect, seriozitate, sinceritate.**

369. MOLICIUNE

Subst. Moliciune, slăbiciune, debilitate, debilitare, moleșeală, moleșire, toropeală, toropire, sfîrșeală; somnolență, somnoroșie *(rar)*, somnie *(rar)*, aromeală, aromire, ațipeală, ațipire, adormire. Slăbiciune, slăbire, anemie, astenie, oboseală, obosire *(rar)*, istoveală, istovire, epuizare, extenuare, sleire *(fig.)*, secătuire. Inerție *(fig.)*, inactivitate, inacțiune *(rar)*, nelucrare *(înv.)*, pasivitate, apatie, indiferență, impasibilitate, indolență, delăsare.

Adj. Molatic, torpid *(livr.)*, moleșit, slăbit, toropit, sfîrșit; bleg, moliu, molălău *(reg.)*, lălîu; somnoros, somnolent, aromit *(rar)*, adormit. Slăbit, slab, vlăguit, fără vlagă, anemic *(fig.)*, anemiat, astenic, istovit, obosit, epuizat, extenuat, frînt *(fig.)*, sleit *(fig.)*, secătuit, slab de-l suflă vîntul; plăpînd, firav, slăbuț *(dim.)*, slăbănog, debil, debilitat. Inert, pasiv, inactiv, apatic, indiferent, indolent, delăsător. Moleșitor, toropitor, amețitor, obositor, vlăguitor, istovitor, extenuant, ostenitor.

Vb. A fi moleșit (toropit, sfîrșit), a fi (a sta, a ședea, a umbla) ca o curcă plouată. A se moleși, a se blești *(reg.)*, a se blegi, a se bleojdi *(pop. și fam.)*, a slăbi, a se sfîrși, a amorți *(fig.)*, a se anemia, a se debilita, a se istovi, a se epuiza, a se extenua, a se usca *(fig.)*. A moleși, a blești *(reg.)*; a toropi, a obosi, a epuiza, a osteni, a istovi, a anemia, a debilita, a vlăgui, a secătui, a slei *(fig.)*, a extenua.

Adv. Fără vlagă, fără puteri. (În mod) anemic. Cu moliciune, cu apatie, cu indiferență. Ca o curcă beată (plouată).

V. **inactivitate, indolență, încetineală, lene, oboseală, somn.**

370. MONUMENT

Subst. Monument; monument istoric; vestigiu *(livr.)*, relicvă; monument de artă; monument arhitectonic; monument al naturii. Monument funerar, piatră funerară, lespede funerară, cenotaf *(livr.)*; columbar, columelă *(rar)*, dolmen, mausoleu, menhir, osuar, panteon, piramidă, sarcofag, stelă funerară.

Scanned with OKEN Scanner

Monument megalitic, megalit; trilit. Statuie, statuetă; acrolit; acroteră; amoraș; atlant, colos, gigant; paladiu; sfinx; statuie ecvestră; tanagră; triton. Bust, tors. Coloană, columnă, monolit. Turn, foișor, turlă; castel; fortăreață, castru, cetate, cetățuie. Edificiu, construcție; peripter, templu, bazilică, catedrală, biserică, bisericuță *(dim.)*; pagodă; minaret; geamie, moschee. Monumentalitate; sculpturalitate. Artă monumentală, artă statuară, statuară. Arhitectură. Sculptură. Arhitect. Sculptor.

Adj. Monumental; arhitectonic, arhitectural; sculptural, statuar; sculptat.

Vb. A ridica (a înălța) un monument; a ridica o statuie; a zidi un templu; a construi o piramidă. A sculpta, a dura în piatră.

V. artă, artist, așezămînt de cult, construcție.

371. MORALITATE

Subst. Moralitate, morală, etică; conștiință; virtute, noblețe, nobilitate *(înv.)*; cinste, onestitate, corectitudine, caracter, probitate *(livr.)*, integritate, incoruptibilitate, cumsecădenie. Inocență, curățenie sufletească, curățenie morală, puritate *(fig.)*, nevinovăție, neprihănire, candoare, ingenuitate, castitate. Sinceritate, franchețe, lealitate, loialitate; devotament, devoțiune *(rar)*, credință, fidelitate, statornicie. Dreptate, justețe, echitate; imparțialitate, nepărtinire *(pop.)*, obiectivitate. Bunătate, omenie, generozitate. Deontologie.

Adj. Moral, moralicesc *(înv.)*, etic; virtuos, nobil; cinstit, onest, corect, prob *(livr.)*, integru, incoruptibil, cumsecade. Inocent, curat *(fig.)*, pur *(fig.)*, nevinovat, neprihănit, candid, nepătat *(fig.)*, neîntinat, imaculat *(fig.)*, ingenuu, pudic, cast. Sincer, deschis, nefățărit *(înv.)*, franc, leal, loial; devotat, credincios, fidel, statornic, de nădejde. Drept, just, echitabil; imparțial, nepărtinitor *(pop.)*, obiectiv. Bun, omenos, de omenie, omenesc *(înv. și pop.)*, omenit *(înv.)*, generos. Moralizator.

Vb. A fi moral, a da dovadă de moralitate; a rămîne inocent (pur, nevinovat); a fi cinstit (onest, corect); a proceda echitabil (just). A moraliza.

Adv. Cu simț moral, cu inocență, cu nevinovăție. Moralmente, moralicește *(înv.)*. Omenește, cu omenie.

V. adevăr, cinste, comportare, dreptate, inocență, omenie, principialitate, sinceritate.

372. MULȚIME

Subst. Mulțime, multitudine, număr mare, cantitate mare, avalanșă *(fig.)*, batalion *(fig.)*, buluc, ceată, cohortă *(fig.)*, ciurdă *(fam.)*, desiș *(rar)*, droaie, duium, gloată, grămadă, grămădeală *(pop.)*, legiune *(fig.)*, liotă *(pop. și fam.)*, mahală *(reg.)*, milaret *(reg.)*, miriade *(livr.)*, nămol *(fig.)*, noian *(fig.)*, omenime, pletoră, ploaie *(fig.)*, potop *(fig.)*, prăpăd *(fig.)*, prăpădul pămîntului, prăpădenia pămîntului, prăpăstenia pămîntului, pulbere *(fig.)*, puzderie, sodom *(pop.)*, spuză *(fig.)*, spuzeală *(fig., pop.)*, sumă, sumedenie, tabără, toalpă *(reg.)*, urdie *(înv.)*, viespar *(fig.)*, furnicar *(fig.)*.

Adj. Numeros, în număr mare, mult, fără număr, nenumărat, cîtă frunză și iarbă.

Vb. A (se) înmulți, a (se) mări, a (se) amplifica, a spori, a crește, a (se) aduna; a adăuga.

Adv. Foarte mult, mult (multul) cu multul, fără număr, fără seamă; cu ghiotura *(pop. și fam.)*, cu toptanul, cu grămada, cu ruptul, cu carul (cu sacul), cu duiumul, cu stamboala, cu vîrf și îndesat; droaie, cu droaia; doldora, gră-

Scanned with OKEN Scanner

madă, din belșug, angro; cu toți, cu mic cu mare, mic și mare, o lume toată, lumea toată (de pe lume); ca frunza și ca iarba, rîuri-rîuri.

V. **adăugare, adunare, creștere, grămadă, grup.**

373. MUNCĂ

Subst. Muncă, munculiță *(dim.)*, muncușoară, muncire *(înv. și pop.)*, lucru, lucrat, lucrare *(înv.)*, treabă, trebușoară *(dim., pop. și fam.)*, trudă *(pop.)*, trudnicie, robotă, roboteală, robotit. Producție. Osteneală *(înv. și pop.)*, oboseală, efort, strădanie, străduială *(rar)*, străduință *(rar)*, istovire. Acțiune, activitate; ocupație, îndeletnicire, preocupare; meserie, profesie, profesiune; slujbă, slujbuliță *(dim.)*, slujbușoară *(rar)*, serviciu, post; cîmpul muncii. Muncă fizică, muncă manuală; muncă agricolă, munca cîmpului; muncă industrială; muncă intelectuală. Muncă grea. Muncă salariată. Forță de muncă. Muncitor, om al muncii, lucrător, truditor *(pop. și livr.)*, slujbaș, salariat.

Adj. Muncitor, truditor *(pop. și livr.)*, trudnic *(pop.)*, lucrător, harnic, strădalnic *(înv. și pop.)*, activ, zelos, robaci *(reg.)*. Muncit, trudit *(pop.)*, obosit, ostenit *(înv. și pop.)*, istovit, spetit.

Vb. A munci, a lucra, a munci din greu, a se speti muncind, a munci (a lucra) pe brînci, a trage în (la) ham, a munci ca un hamal, a roboti, a trebălui, a se istovi, a se osteni *(înv. și pop.)*, a-și da (toată) osteneala, a se căzni, a se sili, a (se) trudi *(pop.)*, a-și da truda *(pop.)*; a face treabă, a avea treburi, a avea treabă pînă peste cap, a nu-și vedea capul de treburi, a fi în treabă, a avea de lucru, a avea lucru *(reg.)*, a fi ocupat, a fi prins (cu lucru, cu treburi); a activa, a fi activ; a produce, a crea. A porni la muncă, a veni singur la ham, a se pune pe treabă, a se da la treabă, a se pune pe (la) lucrate, a se înhăma la lucru, a pune umărul, a ajuta, a da o mînă de ajutor.

V. **activitate, efort, hărnicie, îndeletnicire, meșteșug, meșteșugar, oboseală.**

374. MURDĂRIE

Subst. Murdărie, murdărire, necurățenie, necurăție *(înv.)*, ordură *(rar)*, îngălare *(pop.)*, îngălăciune *(înv.)*; soi *(rar)*, slin *(reg.)*, jeg, rapăn, izină *(reg.)*, izineală *(reg.)*; mînjeală, mînjire, mînjitură *(rar)*, mozoleală *(reg.)*, întinare *(reg.)*, pată, pătare; mîzgăleală, mîzgălitură. Gunoi, goz *(reg.)*.

Adj. Murdar, necurat, imund *(livr.)*, sordid *(livr.)*, ordurier *(rar)*, îngălat *(pop.)*; soios, slinos *(reg.)*, jegos, răpănos, nespălat, izinit *(reg.)*, mînjit, mozolit *(reg.)*, întinat *(reg.)*, imos *(reg.)*, pătat, mîzgălit. Gunoios *(rar)*.

Vb. A fi murdar. A se murdări, a se soi *(rar)*, a se mînji, a se mozoli *(reg.)*, a se păta, a se întina *(rar)*. A murdări, a îngăla *(pop.)*, a soi *(rar)*, a mînji, a mozoli *(reg.)*, a tămînji *(reg.)*, a păta, a mîzgăli.

V. **dezordine.**

375. MUSTRARE

Subst. Mustrare, admonestare, admonestație *(rar)*, admoniție *(rar)*, apostrofă, apostrofare, mustruluială *(fam.)*, dojană, dojenire, critică, observație, avertisment, reproș, probozeală *(înv., reg. și fam.)*, probozire *(înv., reg. și fam.)*, morală *(fam.)*, cicăleală, cicălire, certare *(înv.)*, ocărîre *(rar)*, săpuneală *(fig., fam.)*. Răsteală *(pop.)*, stropșeală *(pop. și fam.)*, stropșire *(pop. și fam.)*, rățoială *(fam.)*, burzuluială. Dezaprobare, reprobare, reprobație *(rar)*, blam, blamare, oprobriu *(livr.)*, reprehensiune. Avertisment; mustrare scrisă; mustrare verbală. Moralist *(fam., peior.)*, moralizator *(peior.)*, criticant.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Mustrător, reprobator, dojenitor, cicălitor, criticant, admonitiv. Reprobabil, blamabil *(livr.)*, criticabil, reproșabil, reprehensibil *(livr.)*.

Vb. A mustra, a admonesta, a apostrofa, a dojeni, a critica, a face (cuiva) observații, a reproșa, a-i scoate (cuiva) ochii, a probozi *(înv., reg. și fam.)*, a moraliza *(fam.)*, a face (cuiva) morală, a certa, a ocărî *(pop.)*, a muștrului *(fam.)*, a săpuni *(fig., fam.)*, a trage (cuiva) o săpuneală, a da (a trage) (cuiva) un perdaf, a face (pe cineva) cu ou și cu oțet, a-i bate (cuiva) perele, a-i face (cuiva) mizerii, a da cu boldul(în cineva), a-i da (cuiva) bolduri, a lua (pe cineva) la rost (la zor, la socoteală, la întrebări, la refec, la trei păzește, la trei parale, la depănat, în răspăr, în fabrică, din scurt, repede), a-i trage (cuiva) un frecuș, a-i trage (cuiva) un tighel, a trage (cuiva) un refec; a cicăli, a bodogăni, a boscorodi, a morocăni *(reg.)*, a moronci *(reg.)*. A se răsti, a se stropși *(pop. și fam.)*, a se burzului, a se oțărî *(pop.)*, a se zborși, a se rățoi *(fam.)*. A dezaproba, a blama, a reproba. A fi luat la rost.

V. **bătaie, ceartă, cicăleală, iritare, pedeapsă.**

376. MUZICANT

Subst. Muzicant, muzician, muzicuș *(reg.)*, muzicastru *(depr.)*; instrumentist, orchestrant *(rar)*; cîntăreț *(rar)*, lăutar, zicaș *(reg.)*, zicălaș *(reg.)*, zicălău *(reg.)*. Fluieraș, fluierar, trișcar; naist, naingiu, neisan *(înv.)*, muscalagiu *(înv. și pop.)*; buciumaș, tulnicaș; cimpoiaș, cimpoier; surlaș, surlar; flautist; clarinetist; oboist; fagotist; trompet, trompetist, trompetaș *(înv.)*, cornist, gornist, trîmbițaș, trombaș *(reg.)*, trubaci *(înv.)*, trombonist; saxofonist. Organist; flașnetar. Acordeonist, armonist *(rar)*. Violonist, viorist, ceteraș *(reg.)*, scripcar *(reg.)*, diblar *(pop.)*; violoncelist; contrabasist, contrabas, basist; bandurist, bandurar *(rar)*; chitarist; cobzar. Harpist. Țambalagiu, Pianist. Toboșar, tobaș *(reg.)*, barabanci *(înv. și reg.)*, tambur *(ieșit din uz)*, daragiu *(înv.)*, vuvar *(reg.)*.

Adj. Muzical; lăutăresc.

Vb. A cînta, a cînta la un instrument, a zice *(pop.)*. A fluiera, a buciuma; a trîmbița, a trompeti; a bate toba, a vuvui *(reg.)*.

Adv. Lăutărește.

V. **artă, artist, cîntăreț, formație muzicală, forme și genuri muzicale, instrumente muzicale.**

Scanned with OKEN Scanner

N

377. NAȘTERE

Subst. Naștere, născare *(pop.)*, născut *(înv. și reg.)*, parturiție *(med.)*; naștere normală, eutocie; (naștere cu) cezariană. Fătare, fătat. Procreare, procreație, concepere, zămislire *(înv. și reg.)*, reproducere, reproducție, înmulțire, prăsire, prăsit. Făt, fetus; Nou-născut. Casă de nașteri, maternitate. Fătătoare *(pop.)*. Natalitate. Obstetrică, ginecologie. Mamoș, obstetrician; moașă.

Adj. Născut, fătat *(despre animale)*. Prăsit *(despre animale)*. Procreator, prolific, prăsitor *(despre animale)*.

Vb. A naște, a acușa *(franțuzism)*, a face copii, a procrea, a zămisli *(înv. și reg.)*, a concepe, a da viață, a da ființă, a aduce pe lume; a se înmulți, a se reproduce; a face pui, a pui *(reg.)*, a făta, a se prăsi, a se înmulți, a se reproduce, a plodi *(pop.)*, a cățeli *(pop., despre cățele, lupoaice, vulpoaice)*. A se naște, a veni pe lume, a vedea lumina zilei *(fig.)*.

V. **existență, început.**

378. NAȚIUNE

Subst. Națiune, naționalitate. Popor, popul *(înv.)*, neam, norod *(pop.)*; poporație *(înv.)*, poporime *(înv. și reg.)*, populație, comunitate etnică, grup etnic; semințe, semințenie *(înv.)*, spiță *(fig.)*, gintă *(livr.)*, suflare *(fig.)*, limbă *(înv. și arh.)*. Conațional, concetățean. Patriotism. Poporanism *(rar)*. Naționalism; șovinism. Naționalist; șovinist, șovin. Etnogeneză, etnogenie. Demografie. Etnologie. Etnografie. Etnopsihologie. Etnolog. Etnograf.

Adj. Național, naționalnic *(înv.)*, naționalicesc *(înv.)*, naționalitar *(rar)*, naționalistic *(neobișnuit)*; etnic, de neam; popular, poporal *(înv.)*, poporan *(înv. și pop.)*, poporanist *(rar)*. Naționalist, șovinist, șovin. Etnologic. Etnografic. Demografic.

Vb. A fi de naționalitate ..., a-și trage neamul din ..., a proveni din ..., a se trage din ... . A naționaliza.

Adv. Naționalicește *(rar)*, (în mod) național.

V. **locuitor, stat.**

379. NĂMOL

Subst. Nămol, mîl, noroi, noroială *(neobișnuit)*, mîzgă, imală *(reg.)*, glod *(pop.)*; glodăraie *(pop.)*, glodărie *(pop.)*, tină *(reg.)*, mocirlă, fleșcăraie, țîrfîială *(reg.)*, muciorniță. Aluviune, podmol *(pop.)*, nisipiște. Loc noroios, loc mlăștinos, teren mlăștinos, mlăștiniș *(rar)*, mlaștină, rovină, smîrc, mlacă *(reg.)*, sforac *(reg.)*, tinovă *(reg.)*. Depunere de nămol, înnămolire, mîlire, mîlitură.

Adj. Nămolos, nămolit, mîlos, noroios, noroit *(rar)*, înnoroiat, mîzgos, gloduros *(pop.)*, tinos *(reg.)*, mocirlos; mlăștinos, smîrcos.

Vb. A mîli, a noroi; a se mîli.

V. **ape stătătoare.**

Scanned with OKEN Scanner

380. NEATENȚIE

Subst. Neatenție, distragere *(rar)*, distracție, absență *(fig.)*, lipsă de atenție, omitere, omisiune, scăpare din (de) vedere, nebăgare de seamă, trecere cu vederea, uitare, uitucie *(rar)*, uituceală; zăpăceală, buimăceală, năuceală, năucie *(rar)*. Lipsă de interes, dezinteres, dezinteresare; superficialitate; neglijare, neglijență, delăsare, apatie, indiferență, indolență, pasivitate. Gură-cască, cască-gură, încurcă-lume; uituc; zăpăcit.

Adj. Neatent, distrat, absent *(fig.)*, cu gîndul aiurea, cu capul în nori, dus pe gînduri, absorbit de gînduri, pierdut, împrăștiat, adormit *(fig.)*, uituc, uitit *(reg.)*, uitător *(rar)*; zăpăcit, buimac, buimatic *(rar)*, buimăcit, năuc, năucit. Neglijent, delăsător, apatic, indiferent, pasiv; superficial. Nepoliticos.

Vb. A fi neatent, a fi distrat, a fi absent *(fig.)*, a fi cu capul în nori. A umbla neatent, a călca în strâchini. A uita, a uita de la mînă pînă la gură. A pierde din vedere, a scăpa din vedere, a trece cu vederea, a nu observa, a nu băga în seamă, a nu acorda nici o atenție. A se zăpăci, a se buimăci. A se dezinteresa, a arăta lipsă de interes, a neglija.

Adv. Fără atenție, fără băgare de seamă, fără interes.

V. **inactivitate, indolență, neseriozitate, uitare, zăpăceală.**

381. NEBUNIE

Subst. Nebunie, nebuneală *(pop.)*, nebunire *(rar)*, înnebunire, demență, alienare mintală, alienație *(livr.)*, insanitate *(rar)*, tulburare mintală *(fig.)*, boală mintală, detracare *(livr.)*, dezaxare *(fig.)*, dezechilibru *(fig.)*, rătăcire *(fig.)*, sminteală, smintire *(rar)*, căpiere *(rar)*, țicneală *(fam.)*, scrînteală *(fig.)*, scrîntire *(fig.)*, țăcăneală *(fig.)*, bolunzeală *(reg.)*, zăluzeală *(reg.)*, zăluzie *(reg.)*, zărgheală *(reg.)*, zărghenie *(reg.)*. Delir, aiurare, halucinație; manie; psihopatie, psihoză; schizofrenie. Nebun, dement, alienat, psihopat, detracat *(livr.)*, dezaxat *(fig.)*, smintit, aiurit, trăsnit, iresponsabil. Casă de nebuni, ospiciu, balamuc. Psihiatrie, psihopatologie. Psihiatru.

Adj. Nebun, nebunit *(rar)*, înnebunit, dement, alienat, iresponsabil, bolnav mintal, dezaxat *(fig.)*, dezechilibrat *(fig.)*, căpiat *(fig., fam.)*, smintit, rătăcit *(fig.)*, țicnit *(fam.)*, șui *(fam.)*, capiu *(fig.)*, scrîntit *(fig.)*, țăcănit *(fig.)*, trăsnit, aiurit, aiurea, zălud, zăluzit *(reg.)*, zărghit *(reg.)*, vîntuit *(reg.)*, tuieș *(reg.)*, bolînd *(reg.)*, într-o ureche, ieșit (sărit) din minți, cu mintea rătăcită, sonat *(fam.)*, sărit (ieșit) de pe fix *(fam.)*.

Vb. A înnebuni, a (se) nebuni *(rar)*, a se aliena *(livr.)*, a se detraca *(livr.)*, a se dezaxa *(fig.)*, a se dezechilibra *(fig.)*, a căpia *(fig., fam.)*, a se sminti, a se sona *(fam.)*, a se țicni *(fam.)*, a se scrînti *(fig.)*, a se țăcăni *(fig.)*, a se trăsni *(fig.)*, a bolunzi *(reg.)*, a (se) zăluzi *(reg.)*, a se zărghi *(reg.)*, a-și pierd, minții (mintea), a-și pierde dreapta judecată, a i se tulbura mintea (minții) a-și sări (ieși) din minte, a da în mintea copiilor, a se scrînti la cap. A scoate din minți (din minte), a înnebuni, a băga în nebuneli, a sminti, a lua (a fura, a răpi, a suci) (cuiva) mintea, a tulbura (cuiva) mintea, a vîntui. A fi nebun (smintit, scrîntit), a nu fi în toate mințile, a nu fi sănătos la minte, a fi într-o ureche, a fi cam tralala, a fi (cam) într-o doagă, a-i lipsi (cuiva) o doagă, a fi lovit (bătut, pălit, trăsnit) cu leuca (în cap), a avea gîndaci la cap, a avea clavir la cap, a fi bun de (dus la) balamuc. A delira, a aiura.

V. **boală, fobie, iritare, manie, nestăpînire, zăpăceală.**

Scanned with OKEN Scanner

382. NECAZ

Subst. Necaz, neajuns, neplăcere; impas, ananghie, dificultate, greutate, încurcătură, complicație, strîmtoare *(fig.)*; belea *(fam.)*, pacoste, bucluc *(pop. și fam.)*, chichion *(reg.)*, dănănaie *(reg.)*; năpastă, nenorocire, calamitate; pățanie, pățeală *(rar)*, pățire *(înv. și reg.)*, pățit *(rar)*, pătăranie *(pop. și fam.)*, daraveră; nenoroc, neșansă, ghinion. Ghinionist; buclucaș.

Adj. Necăjit, supărat, mîhnit, întristat, amărît, trist, îndurerat.

Vb. A avea un necaz, a da de necaz, a da de belea, a-și găsi beleaua, a-i cădea cuiva beleaua pe cap, a intra într-o belea, a-și bate un cui în cap, a da de bucluc, a intra în bucluc, a avea încurcături, a o încurca, a da de încurcături, a o păți, a intra la apă, a o da prin șperlă, a da de potcă, a da de naiba, a i se înfunda (cuiva), a da peste nevoi, a o băga pe mînecă, a o sfecli *(fam.)*, a o împătra cu ceva (cu cineva), a i se face (a-i sta) cuiva calea (drumul) cruce; a fi la necaz, a fi la ananghie, a-l strînge (pe cineva) opinca, a-i ajunge (cuiva) focul la unghii, a se afla în gura tunului, a fi la strîmtoare, a ajunge la aman, a fi la aman, a-i fi (cuiva) paharul plin, a fi la gură de cuptor, a-i ajunge (cuiva) cuțitul la os, a fi cam albastru, a se zbate ca peștele pe uscat, a trece prin necaz; a înghiți cu noduri, a-i ajunge (cuiva) mucul la deget, a înghiți hapul (gălușca), a-și găsi nașul, a-și căpăta (a-și găsi) halageaua, a-și găsi bacăul (cu cineva) *(pop.)*. A băga (pe cineva) la apă, a vîrî în belea; a face (cuiva) greutăți, a face (cuiva) zile amare, a pune (cuiva) bețe în roate. A necăji, a supăra, a enerva, a agasa, a irita, a exaspera.

V. **dezastru, întîmplare, nefericire, neplăcere, pagubă, supărare, tristețe.**

383. NECESITATE

Subst. Necesitate, nevoie; nevoință *(înv.)*, trebuință, cerință, imperativ; obligație, obligativitate. Inevitabilitate, implacabilitate *(rar)*, inexorabilitate *(rar)*, ineluctabilitate *(livr.)*.

Adj. Necesar, indispensabil, trebuitor *(rar)*, trebuincios; folositor, util; obligatoriu, imperios. Inevitabil, neevitabil, implacabil, inexorabil, ineluctabil *(livr.)*, neeluctabil *(livr.)*.

Vb. A fi necesar, a trebui, a fi musai *(pop.)*, a fi obligatoriu. A fi nevoit, a fi obligat.

Adv. (În mod) necesar, cu necesitate, necesarmente *(rar)*, obligatoriu, imperios, forțamente *(rar)*, neapărat, musai *(pop.)*, negreșit, vrînd-nevrînd, volens-nolens.

V. **cauză, cerere, constrîngere, destin, obligație.**

384. NECINSTE

Subst. Necinste, incorectitudine, necorectitudine, incorecțiune *(înv.)*, corupție, corupere, coruptibilitate, venalitate *(livr.)*. Escrocare, escrocherie, hoție, șarlatanie, șarlatanism *(rar)*, potlogărie *(fam.)*, potlogărit *(fam.)*, pungășie, pungășeală *(fam.)*, borfășie *(rar)*. Înșelare, înșelăciune, înșelătorie, trișare. Infidelitate, nefidelitate, trădare. Ipocrizie, prefăcătorie, fățărnicie, fățărie *(înv.)*, șiretenie, șireție *(rar)*, viclenie, vicleșug, vulpenie. Măsluire, măsluială *(rar)*, mistificare, mistificație *(rar)*, falsificare. Mituială, mituire, șperțuială *(fam.)*. Escroc, hoț, șarlatan, potlogar *(fam.)*, pungaș, borfaș. Înșelător, trișor. Trădător. Ipocrit, fățarnic. Măsluitor, mistificator, falsificator. Mituitor. Șperțar, ciubucar *(fig., fam.)*.

Adj. Necinstit, neonest, incorect, corupt, coruptibil, venal *(livr.)*, veros *(livr.)*. Hoțesc, șarlatanesc *(rar)*, potlogăresc *(fam.)*, pungășesc *(fam.)*. Infi-

Scanned with OKEN Scanner

del, nefidel, neloial, neleal. Ipocrit, prefăcut, prefăcător *(rar)*, fățarnic, șiret, viclean. Măsluit, falsificat, denaturat.

Vb. A fi necinstit, a fi incorect. A escroca, a fura, a hoți *(rar)*, a potlogări *(fam.)*, a pungăși *(fam.)*. A înșela, a duce de nas, a trișa. A trăda. A se preface, a se fățărnici *(înv.)*, a se fățări *(înv.)*. A măslui, a falsifica. A da mită, a mitui, a da șperț, a șperțui. A lua mită, a umbla după șperț (după ciubuc).

Adv. (În mod) necinstit, incorect. Hoțește, potlogărește *(fam.)*.

V. **hoție, imoralitate, înșelătorie, josnicie, minciună, viclenie.**

385. NECLARITATE

Subst. Neclaritate, obscuritate *(fig.)*, ambiguitate *(livr.)*, imprecizie, prolixitate, confuzie, nebulozitate *(fig.)*, încîlceală *(fig.)*, încîlcire *(fig.)*, haos *(fig.)*, dezlînare *(fig.)*, incoerență, inexactitate, neexactitate, echivoc, nelămurire. Galimatias, logogrif *(fig.)*; hieroglifă *(fig.)*, rebus *(fig.)*, șaradă *(fig.)*; enigmă, mister. Ermetism.

Adj. Neclar, indistinct *(livr.)*, obscur *(fig.)*, ambiguu *(livr.)*, imprecis, echivoc, vag, sibilic, sibilin *(rar)*, sibilinic *(rar)*, prolix, greoi *(fig.)*, confuz, abstrus *(rar)*, neinteligibil, amfiguric *(franțuzism)*, sofisticat, ermetic *(fig.)*, alambicat, abscons *(livr.)*, nebulos *(livr.)*, incoerent, nedefinit, nelămurit, nedeslușit, încîlcit *(fig.)*, întortocheat *(fig.)*, haotic *(fig.)*, complicat; indescifrabil, nedescifrabil, neciteț, ilizibil *(livr.)*, logogrific, criptic; enigmatic, misterios.

Vb. A fi neclar (ambiguu). A nu desluși, a nu înțelege, a nu pricepe. A se exprima inexact, a vorbi în dodii, a vorbi în doi peri. A complica, a încîlci *(fig.)*, a alambica *(fig.)*.

Adv. Fără claritate, (în mod) confuz (încîlcit, alambicat), cu două înțelesuri, în doi peri.

V. **dezordine.**

386. NEFERICIRE

Subst. Nefericire, nenorocire, necaz. Dezamăgire, decepție, deziluzie, deznădejde, desperare. Tristețe, întristare, jale, durere *(fig.)*, îndurerare, amar, amărîre *(rar)*, amărăciune, suferință, suferire *(înv.)*, necaz, supărare, dezolare, mîhnire, zdrobire *(fig.)*. Nefericit, nenorocit.

Adj. Nefericit, neferice *(înv.)*, nenorocit. Dezamăgit, decepționat, deziluzionat, deznădăjduit, desperat. Trist, întristat, abătut, zdrobit *(fig.)*, dărîmat *(fig.)*, neconsolat, nemîngîiat, îndurerat, amar *(fig.)*, amărît, mîhnit, necăjit, supărat, dezolat.

Vb. A fi nefericit, a fi nenorocit, a fi necăjit. A neferici *(rar)*, a aduce (cuiva) nefericire, a nenoroci, a amărî, a necăji, a năpăstui. A deznădăjdui, a despera. A se întrista, a se amărî *(fig.)*, a se îndurera, a se mîhni. A-i fi (cuiva) viața amară, a fi vai și amar de viața cuiva, a fi vai de capul cuiva. A se nenoroci, a-și distruge viața.

Adv. Din nefericire, din nenorocire, din păcate.

V. **dezastru, durere, necaz, neplăcere, supărare, tristețe.**

387. NEGARE

Subst. Negare, negație, denegare, denegație, tăgadă, tăgăduială, tăgăduință *(înv.)*, tăgăduire, dezmințire, contestare, contestație, renegare, dezicere; respingere, refuz, refuzare, recuzare, recuzație; combatere, refutare *(înv.)*,

Scanned with OKEN Scanner

refutație *(franțuzism înv.)*, dezaprobare, reprobare, reprobațiune *(rar)*, dezavuare *(livr.)*. Opoziție, opunere, contrazicere, obiecție; rezistență, împotrivire, împotriveală *(rar)*, înfruntare; protest, protestare, protestație *(înv.)*. Anulare, anulație *(rar)*, abolire, abolițiune *(înv.)*, infirmare, abrogare, abrogație, contramandare, revocare, revocație, retractare. Atitudine negativă, negativism, nihilism. Negator *(livr.)*, împotrivitor *(înv.)*; negativist, nihilist. *Non-* (nonexistență; nonsens; nonvaloare etc.).

Adj. Negator *(livr.)*; tăgadnic *(înv.)*. Negativ; contrar, opus. Opoziționist, împotrivitor *(înv.)*. Contestabil, refutabil *(livr.)*, recuzabil. Anulabil, infirmabil, revocabil. *Non-* (nonconformist; nonfigurativ etc.).

Vb. A nega, a denega *(înv.)*, a tăgădui, a dezminți, a contesta, a renega, a dezice; a respinge, a refuza, a nu accepta, a nu admite, a nu recunoaște, a recuza; a combate, a refuta *(franțuzism înv.)*, a dezaproba, a reproba, a dezavua *(livr.)*. A nu fi de acord, a se opune, a contrazice, a obiecta, a zice (a spune) împotrivă, a se împotrivi, a fi (a sta, a ședea) împotrivă, a protesta. A anula, a aboli, a infirma, a abroga, a contramanda, a decomanda *(franțuzism)*, a revoca, a retracta.

Adv. Nu, ba, deloc, defel, nicidecum, nicicum *(pop.)*, nicicacum *(reg.)*, nicidecît *(reg.)*, nici vorbă, da de unde, nici gînd, în nici un chip, în nici un caz, nici în ruptul capului, nici mort, pentru nimic în lume; niciodată, nicicînd, niciodinioară *(înv.)*. Împotrivă, în contra.

V. **anulare, dezacord, împotrivire, opoziție, renunțare.**

388. NEGRU

Subst. Negru, culoare neagră, negreală, negreață; înnegrire, înnegreală *(rar)*, negritură *(rar)*, cernire, cernit *(pop.)*, cănire *(pop.)*. Brunet; arăpilă *(pop.)*. Cioară *(fig.)*, cioroi *(fig.)*. Rasă neagră; negroid; negru, arap *(pop.)*.

Adj. Negru, de culoare neagră; negru ca tăciunele, tăciunat, (negru) ca pana corbului, corbiu *(rar)*, negru ca abanosul, ebenin, negru ca smoala, negru ca păcura, păcuriu *(rar)*, înnegrit, cernit, întunecat, fumuriu, lai *(pop.)*; negricios, negrișor *(dim.)*, negrior *(pop.)*, negriu, negruț, smolit, cătrănit, tuciuriu, brunet, brun, oacheș, țigănos, smead, smedior *(dim., pop.)*, smedișor, bărnaci *(reg.)*.

Vb. A (se) face negru, a (se) înnegri, a (se) negri *(înv. și pop.)*; a cerni *(pop.)*, a căni *(pop.)*.

V. **cafeniu, întuneric.**

389. NEHOTĂRÎRE

Subst. Nehotărîre, ezitare, codeală, codire, șovăială *(fig.)*, șovăire *(fig.)*, pregetare *(pop.)*, indecizie. Îndoială, îndoire *(înv.)*, nesiguranță, incertitudine, dubiu, semn de întrebare *(fig.)*, echivoc, ambiguitate. Suspiciune, neîncredere, rezervă. Nestatornicie, instabilitate, nestabilitate, inconstanță, inconsecvență, neconsecvență; oscilare *(fig.)*, oscilație *(fig.)*, fluctuație, pendulare *(fig.)*. Sfială, sfiiciune, sfiire, timiditate.

Adj. Nehotărît, ezitant, șovăitor *(fig.)*, șovăit *(rar)*, șovăielnic *(fig.)*, șovăind *(rar)*, indecis, nedecis. Îndoielnic, îndoios *(rar)*, nesigur, neclar, vag, echivoc, ambiguu *(livr.)*, incert, dubios, suspect. Suspicios, neîncrezător, rezervat. Nestatornic, instabil, nestabil, schimbător, inconstant, neconstant, inconsecvent, neconsecvent; oscilant *(fig.)*, fluctuant. Sfios, sfiicios, sfieț *(înv.)*, timid.

Vb. A fi nehotărît, a ezita, a se codi, a șovăi *(fig.)*, a pregeta *(pop.)*. A fi nesigur, a se îndoi, a sta la îndoială, a nu avea certitudinea, a fi în dubiu, a fi

Scanned with OKEN Scanner

sub semn de întrebare, a sta în cumpănă, a cumpăni, a cîntări *(fig.)*. A suspecta, a nu avea încredere (în ceva, în cineva). A oscila *(fig.)*, a pendula *(fig.)*. A se sfii, a nu îndrăzni, a nu se încumeta, a se jena să ... .

Adv. Fără convingere, fără siguranță; cu șovăire, cu pași nesiguri. În cumpănă, în cumpănire.

V. evitare, frică, instabilitate, prudență, suspiciune.

390. NEÎNDURARE

Subst. Neîndurare, neînduplecare, înverșunare, neomenie, cruzime, cruzie *(înv.)*, crîncenie *(înv.)*, nemilă *(rar)*, cîinie, cîinoșenie. Atrocitate, ferocitate, barbarie, brutalitate, violență, monstruozitate, bestialitate, sălbăticie, sadism. Răutate, ură, dușmănie. Pedeapsă, pedepsire, sancționare, sancțiune, condamnare, osîndă *(pop.)*, osîndire *(pop.)*, represalii, reprimare, represiune. Chinuire, chinuială *(rar)*, caznă, maltratare, brutalizare, molestare, schingiuire, schingi *(înv.)*, tortură, torturare. Răzbunare, revanșă, vendetă, talion. Tiran, despot *(fig.)*, satrap *(fig.)*, călău *(fig.)*, gîde *(pop.)*, gealat *(peior.)*, cîine *(fig.)*, barbar, brută, monstru *(fig.)*, bestie *(fig.)*, sadic.

Adj. Neîndurător, neîndurat *(rar)*, fără (de) milă, neînduplecat, necruțător, înverșunat, neomenesc, neomenos, neomenit *(înv.)*, inuman, crunt, crud *(fig.)*, sîngeros, sîngeratic *(înv.)*, crîncen, crîncenit *(rar)*, nemilos, nemilostiv, cîinesc *(fig.)*, cîinos, încîinit *(rar)*; atroce, feroce, cumplit, înfiorător, îngrozitor, fioros, groaznic, barbar, brutal, violent, monstruos, bestial, sălbatic, sadic. Rău, plin de răutate, înrăit; dușmănos, dușmănesc *(înv.)*, vrăjmășesc, vrăjmășos *(rar)*, pătimaș, pizmaș *(pop.)*, pizmăreț *(rar)*, pizmuitor, ranchiunos. Pedepsitor *(rar)*, osînditor *(rar)*. Chinuitor. Răzbunător, revanșard, vindicativ *(livr.)*. Tiran, tiranic, tiranicesc *(înv.)*, tirănesc *(înv.)*, despotic.

Vb. A fi neîndurător, a fi crud. A se înverșuna, a se înrăi, a se încîina *(rar)*. A se purta fără milă (cu cineva), a-și face osînda cu cineva. A urî, a dușmăni, a vrăjmăși, a pizmui. A pedepsi, a sancționa, a condamna, a osîndi *(pop.)*, a reprima. A chinui, a maltrata, a brutaliza, a molesta *(livr.)*, a schingiui. A se răzbuna, a vărsa sînge.

Adv. Fără (de) milă, cu cruzime, (în mod) barbar, cu brutalitate.

V. asuprire, batjocură, bătaie, constrîngere, dușmănie, neomenie, omor, pedeapsă, răutate, severitate.

391. NELINIȘTE

Subst. Neliniște, frămîntare, tulburare *(fig.)*, fior, emoție, emoționare, îngrijorare, îngrijare *(rar)*, angoasă *(livr.)*, alarmă, alarmare, impacientă *(livr.)*, neastîmpăr, agitație, tulburare *(fig.)*, zbucium, zbuciumare, încordare, anxietate, tensiune *(fig.)*; înfrigurare, febrilitate. Enervare, exasperare, nervozitate, iritare; iritabilitate, irascibilitate, surescitare, surescitație, surescitabilitate. Teamă, teamăt *(înv.)*, temere, temut *(rar)*, aprehensiune *(livr.)*, frică, spaimă, speriat, sperietură, panică, groază, cutremur *(fig.)*, cutremurare *(fig.)*.

Adj. Neliniștit, frămîntat *(fig.)*, tulburat *(fig.)*, tulbure *(fig.)*, emoționat, îngrijorat, îngrijat, alarmat, impacient *(livr.)*, neastîmpărat, agitat, zbuciumat, încordat *(fig.)*, anxios, angoasat *(livr.)*, înfrigurat *(fig.)*, febril *(fig.)*. Enervat, exasperat, nervos, iritat, surescitat; iritabil, irascibil, surescitabil. Temător, plin de teamă, cuprins de teamă, aprehensiv *(livr.)*, înfricoșat, înfricat *(reg.)*, înspăimîntat, speriat, îngrozit. Neliniștitor, tulburător, îngrijorător, îngrijitor *(înv.)*, alarmant, surescitant, zbuciumător *(rar)*.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A se neliniști, a se frămînta *(fig.)*, a se tulbura *(fig.)*, a se emoționa, a se îngrijora, a se îngrija *(rar)*, a se alarma, a se impacienta *(livr.)*, a nu avea astîmpăr, a nu-și găsi locul, a se agita *(fig.)*, a se zbuciuma. A se enerva, a se irita, a fi nervos, a avea nervi. A se teme, a-i fi teamă (frică, groază), a se înfricoșa, a se înfrica, a se înspăimînta, a fi înspăimîntat (speriat), a se speria, a se înfiora, a se îngrozi, a se cutremura *(fig.)*. A neliniști, a frămînta *(fig.)*, a tulbura *(fig.)*, a emoționa, a îngrijora, a alarma, a provoca panică, a agita *(fig.)*. A enerva, a exaspera, a irita, a surescita, a scoate din sărite. A înfricoșa, a înspăimînta, a îngrozi, a băga (pe cineva) în sperieți (în toți sperieții), a cutremura *(fig.)*.

Adv. Cu neliniște, cu înfrigurare, cu îngrijorare. Cu teamă, cu frică, cu spaimă, cu groază.

V. **animație, frică, iritare, nestăpînire, temperament, tristețe.**

392. NEMIȘCARE

Subst. Nemișcare, imobilitate, imobilizare, neclintire, încremenire, înmărmurire, înlemnire, împietrire *(fig.)*, petrificare *(fig.)*, înțepenire; fixitate, imuabilitate; fixare, înțepenire, amorțeală, prindere. Stagnare, oprire pe loc, rămînere pe loc; inactivitate, inacțiune *(rar)*, inerție *(fig.)*, pasivitate, apatie. Sedentarism, viață sedentară, oblomovism *(livr.)*. Adormire, somn. Letargie; anchiloză; paralizie.

Adj. Nemișcat, nemișcător, fix, imobil, imobilizat, pironit, ținut pe loc, țintuit locului, bătut în cuie *(fig.)*, neclintit, neclătit *(înv.)*, nesmintit *(înv. și reg.)*, încremenit, înmărmurit, împietrit *(fig.)*, petrificat *(fig.)*, înlemnit, înțepenit, înghețat *(fig.)*; imuabil, permanent, constant; stagnant, inactiv, înert, pasiv; sedentar.

Vb. A imobiliza, a țintui pe cineva locului, a fixa, a înțepeni, a prinde, a pironi. A sta (a rămîne) înlemnit, a sta (a rămîne) înmărmurit, a sta neclintit, a sta (a ședea) lipcă, a sta pe (în) loc, a sta (a rămîne) locului, a sta (a rămîne) ca țintuit locului (pe loc, în loc), a sta ca o stană (ca un stîlp) de piatră, a sta ca o statuie, a sta piatră (țeapăn, înfipt în pămînt), a se ține nemișcat, a nu se clinti din loc, a nu se mișca din loc, a rămîne nemișcat; a încremeni, a înmărmuri, a rămîne de marmură, a rămîne tablou, a împietri *(fig.)*, a se petrifica *(fig.)*, a înlemni, a înțepeni, a îngheța *(fig.)*, a-i îngheța (cuiva) inima (sîngele în vine). A stagna, a se opri, a nu înainta, a nu se dezvolta, a nu progresa, a bate pasul pe loc.

V. **inactivitate, indolență, inerție, moliciune, odihnă, somn.**

393. NEOMENIE

Subst. Neomenie, lipsă de omenie, cruzime, neîndurare, neînduplecare, nemilă *(rar)*, crîncenie *(înv.)*, năsilnicie *(înv. și reg.)*, cîinie, cîinoșenie, hainie; brutalitate, violență, atrocitate, ferocitate, barbarie, sălbăticie, animalitate, bestialitate, monstruozitate *(fig.)*. Josnicie, mîrșăvie, mișelie, ticăloșie, ticăloșenie *(rar)*, infamie, nemernicie, netrebnicie. Răutate, rea-voință. Dușmănie, vrăjmășie, ură, pizmă, pizmuire, pică *(pop.)*, ranchiună. Răzbunare. Neom, sălbatic, brută, tiran, despot, monstru *(fig.)*, vampir.

Adj. Neomenesc, neomenos, neomenit *(înv.)*, lipsit de omenie, inuman, neuman, crud *(fig.)*, crunt, neîndurător, neîndurat *(rar)*, neînduplecat, necruțător, neiertător, nemilos, nemilostiv, fără milă, fără inimă, fără suflet, crîncen, crîncenit *(rar)*, cumplit, năsilnic *(înv. și reg.)*, cîinos, încîinit *(rar)*, hain, hainit *(rar)*, hapsîn; brutal, violent, dur *(fig.)*, atroce, feroce, barbar *(fig.)*,

Scanned with OKEN Scanner

sălbatic, animalic, bestial, monstruos *(fig.)*, sîngeros, sîngeratic *(înv.)*. Josnic, mîrșav, mișel, mișelesc, ticălos, infam, nemernic, netrebnic. Rău, rău-voitor. Dușmănos, dușmănesc *(înv.)*, vrăjmaș, vrăjmășesc, vrăjmășos *(rar)*, pizmuitor, pizmaș *(pop.)*, pizmăreț *(rar)*, pizmătăreț *(rar)*, pizmătăreț *(înv. și reg.)*, ranchiunos. Răzbunător, vindicativ *(livr.)*. Fanatic, tiran, despotic.

Vb. A fi neomenos (inuman), a fi lipsit de omenie. A se înrăi, a se încîina *(rar)*, a se haini. A se purta rău (cîinește) cu cineva. A brutaliza. A fi josnic. A dușmăni, a vrăjmăși, a urî, a avea pică pe cineva, a pizmui. A se răzbuna.

Adv. Neomenește, fără milă, nemilos, (în mod) necruțător, necruțat *(înv.)*, dușmănește, vrăjmășește *(înv.)*.

V. **dușmănie, invidie, josnicie, neîndurare, răutate.**

394. NEPLĂCERE

Subst. Neplăcere, dezagrement *(livr.)*, insatisfacție, nesatisfacție, nemulțumire. Proastă dispoziție, indispoziție, apăsare, supărare, necăjire, mîhnire, mîhniciune *(înv.)*, amar, amărîre, amărăciune, tristețe, întristare, jale, dezolare, deprimare; decepție, dezamăgire, deziluzie. Nefericire, nenorocire; durere, suferință, chin. Necaz, neajuns, impas, pacoste, belea *(fam.)*, bucluc *(pop. și fam.)*, bai *(reg.)*, ananghie, situație neplăcută, strîmtoare *(fig.)*, încurcătură.

Adj. Neplăcut, displăcut, dezagreabil, dezgustător. Prost dispus, indispus, supărat, necăjit, mîhnit, amărît, trist, întristat, dezolat, deprimat; decepționat, dezamăgit, deziluzionat. Nefericit, nenorocit.

Vb. A(-i) displăcea, a nu(-i) plăcea. A (se) indispune, a(-și) strica buna dispoziție, a (se) supăra, a (se) necăji, a (se) mîhni, a (se) întrista, a dezola *(livr.)*, a (se) deprima; a decepționa, a dezamăgi, a deziluziona. A nefericí, a nenoroci; a fi nefericit. A face (a pricinui) (cuiva) necazuri, a face (cuiva) zile amare; a da de bucluc; a fi la ananghie (la strîmtoare), a fi la încurcătură.

Adv. În (cu, de) silă, fără plăcere, cu scîrbă.

V. **aversiune, deznădejde, durere, insucces, necaz, nefericire, tristețe.**

395. NEPRICEPERE

Subst. Nepricepere, inaptitudine *(livr.)*, lipsă de iscusință (de îndemînare, de destoinicie, de competență), nevrednicie, neîndemînare, stîngăcie; incapacitate, incompetență, necompetență, diletantism *(peior.)*. Prostie, ignoranță. Nepriceput, neisprăvit, ageamiu *(fam.)*, profan, neștiutor; incapabil, prost; diletant, novice.

Adj. Nepriceput, nevrednic, neisprăvit, nepricopsit *(pop. și fam.)*, neîndemînatic, stîngaci *(fig.)*, inabil *(livr.)*, neabil *(livr.)*, ageamiu *(fam.)*, profan, neștiutor; incapabil, inapt, incompetent, necompetent.

Vb. A fi nepriceput; a da dovadă de nepricepere; a fi incapabil (incompetent), a fi lipsit de iscusință (de îndemînare, de destoinicie, de competență); a nu fi bun de nimic, a nu fi bun decît să pască bobocii; a nu pricepe nici o boabă (iotă), a nu pricepe bob, a se uita ca mîța în calendar, a sta ca vițelul la poarta nouă; a face pe dos, a turna iaurt peste smîntînă, a împiedica la deal și despiedica la vale, a porni ca surda-n joc, a pune carul înaintea boilor. A-și da în petic, a o face de oaie, a călca în strîchini.

Adv. Neîndemînatic, cu stîngăcie.

V. **ignoranță, prostie.**

Scanned with OKEN Scanner

396. NEPRINCIPIALITATE

Subst. Neprincipialitate, subiectivitate, subiectivism *(rar)*, părtinire, parțialitate *(rar)*. Nedreptate, strîmbătate *(înv. și pop.)*, inechitate, neechitate, inicvitate *(livr.)*. Abuz, samavolnicie. Inconsecvență, neconsecvență *(rar)*; infidelitate, nefidelitate, neloialitate. Subiectivist.

Adj. Neprincipial, subiectiv, părtinitor, parțial *(rar)*. Nedrept, strîmb *(fig.)*, inechitabil, neechitabil, inic *(livr.)*. Inconsecvent, neconsecvent; infidel, nefidel, neloial, neleal. Abuziv, arbitrar, samavolnic.

Vb. A fi neprincipial, a da dovadă de lipsă de principialitate, a fi subiectiv, a fi părtinitor, a părtini. A nedreptăți, a(-i) face (cuiva) o nedreptate.

Adv. (În mod) neprincipial (subiectiv, părtinitor, abuziv, arbitrar, samavolnic).

V. imoralitate, instabilitate, înșelătorie, minciună, necinste, neseriozitate.

397. NESERIOZITATE

Subst. Neseriozitate, superficialitate *(fig.)*, netemeinicie, ușurătate, ușurință, frivolitate. Nechibzuință, nesocotință, iresponsabilitate, neresponsabilitate. Instabilitate, nestabilitate, inconstanță, nestatornicie, inconsecvență, neconsecvență *(rar)*, capriciu. Iresponsabil. Flușturatic, fluturatic.

Adj. Neserios, superficial, ușuratic, flușturatic, fluturatic, frivol. Nechibzuit, nesocotit, irespònsabil, neresponsabil. Instabil *(fig.)*, nestabil *(fig.)*, inconstant, nestatornic, inconsecvent, neconsecvent, schimbător, schimbăcios; capricios (ca vremea).

Vb. A fi neserios (superficial); a da dovadă de neseriozitate.

Adv. Fără seriozitate, ușor, (în mod) superficial, cu (multă, mare) ușurință.

V. imoralitate, instabilitate, nehotărîre, neprincipialitate.

398. NESOCIABILITATE

Subst. Nesociabilitate, necomunicativitate; posăceală *(rar)*, ursuzenie *(rar)*, ursuzlîc *(înv.)*, posomoreală, posomorîre, mohorîre *(fig.)*, taciturnitate *(rar)*. Singurătate, solitudine *(livr.)*, solitarism *(livr.)*, pustietate, pustnicie *(fig.)*, pustnicire; izolare, însingurare, separare, retragere, închistare *(fig.)*, mizantropie. Timiditate, sfială, sfiiciune, stingherealâ, stînjeneală, stînjenire. Caracter închis, fire închisă; urs *(fig.)*. Mizantrop.

Adj. Nesociabil, necomunicativ, neprietenesc, neprietenos, inospitalier, neospitalier, neprimitor, rece *(fig.)*; posac, ursuz, posomorît, mohorît *(fig.)*, încruntat, întunecat *(fig.)*, tăcut, taciturn, mut. Singur, singurel *(dim.)*, singur-singurel, singuratic, însingurat, solitar, izolat, retras, închis *(fig.)*, pustiit *(pop.)*, pustnicit *(rar)*. Timid, sfiicios, sfios. Mizantropic.

Vb. A se izola, a se retrage, a se însingura, a se pustii *(pop.)*, a se pustnici *(rar)*; a sta retras, a sta de o parte, a se ține de o parte, a se separa. A trăi izolat (în singurătate), a trăi ca un călugăr, a pustnici *(rar)*, a trăi ca un urs. A se sfii, a se stînjeni *(reg.)*.

V. ascetism, pudoare, singurătate, tăcere.

399. NESTĂPÎNIRE

Subst. Nestăpînire (de sine), impulsivitate, violență, vehemență, impetuozitate. Irascibilitate, iritabilitate, surescitabilitate, nervozitate. Iritare, iritație, enervare, surescitare, surescitație; mînie, furie, turbare *(fig.)*, turbăciune *(rar)*; pornire, izbucnire, dezlănțuire. Nechibzuință, nesocotință, necugetare, inconștiență, necumpănire, necumpătare, nesăbuință *(rar)*, nesăbuire.

Scanned with OKEN Scanner

Pripeală, pripire, grabă, grăbire, precipitare, precipitație; agitare, agitație, neastîmpăr, neliniște, nerăbdare, impacientă *(livr.)*.

Adj. Nestăpînit, impulsiv, aprig, nestăvilit, nedomolit, năvalnic, furtunos *(fig.)*, furtunatic, violent, vehement, impetuos. Irascibil, iritabil, surescitabil. Iritat, enervat, nervos, surescitat; mînios, furios, pornit, înfuriat, furibund, turbat *(fig.)*; dezlănțuit. Certăreț, arțăgos *(pop. și fam.)*, țîfnos *(pop.)*. Nechibzuit, nesocotit, necugetat, inconștient, instinctiv, necumpănit, necumpătat, nesăbuit. Iute, repezit, pripit, grăbit, precipitat; agitat *(fig.)*, neastîmpărat, neliniștit, nerăbdător, impacient *(livr.)*.

Vb. A-și pierde stăpînirea de sine, a-și pierde cumpătul, a-și pierde calmul, a se pierde cu firea, a-și pierde firea. A se irita, a se enerva, a se mînia, a se înfuria, a turba *(fig.)*, a-i sări (cuiva) țandăra (țîfna, bîzdîcul, obada, mustarul etc.). A porni, a izbucni, a se dezlănțui, a exploda *(fig.)*, a sări în aer, a sări în sus. A se pripi, a se grăbi, a se repezi, a se precipita; a se agita *(fig.)*, a se neliniști, a-și pierde răbdarea, a se impacienta *(livr.)*.

V. **animație, grabă, iritare, mînie, neliniște, temperament.**

400. NOU

Subst. Nou, noutate; prospețime. Modernism, modernitate. Actualitate, contemporaneitate, prezent. Știre, veste, novita *(înv.)*, nuvelă *(înv.)*. Modă, vogă *(franțuzism)*. Modernizare, actualizare, înnoire, inovare, inovație, novație *(rar)*, invenție, inventare; împrospătare, regenerare *(fig.)*, primenire *(fig.)*, primenit *(fig.)*; reînnoire, renovare, renovație, reîmprospătare. *Neo-* (neorealism; neoromantism; neocolonialism). Inventator, inovator.

Adj. Nou, nouț *(dim.)*, nou-nouț, nou-nouleț *(rar)*; original, inedit; proaspăt, recent; modern, la modă. Actual, contemporan. Modernizat, înnoit, împrospătat, regenerat *(fig.)*, primenit *(fig.)*; reînnoit, renovat. Modernizator *(rar)*, înnoitor *(rar)*, inovator, novator *(livr.)*; renovator. *Neo-* (neogotic; neopozitivist; neorealist).

Vb. A fi nou, a fi inedit (fără precedent, original). A actualiza. A moderniza, a înnoi, a inova, a împrospăta, a regenera *(fig.)*, a primeni *(fig.)*; a reînnoi, a renova, a reîmprospăta. A se înnoi, a se împrospăta, a se regenera *(fig.)*, a se primeni *(fig.)*.

Adv. Actualmente, în prezent, acum; actual; în pas cu vremea.

V. **descoperire, modă, prezent, refacere, timp.**

Scanned with OKEN Scanner

401. OAIE

Subst. Oaie, oiță *(dim.)*, oișoară *(pop.)*, oițică *(pop.)*, mioară, mioriță *(dim.)*, miorea, păcurea *(pop.)*, noatenă *(pop.)*, păcuină *(reg.)*; bucălaie; strămioară *(pop.)*; mînzare; sterpătură *(pop.)*. Berbec, berbecuț *(dim.)*, berbecel, arete *(înv. și pop.)*, strămior *(pop.)*, terțin *(reg.)*; batal. Miel, mielușel *(dim.)*, mieluș *(rar)*, mielușor, mieluț, cîrlan, cîrlănaș *(dim., pop.)*, mior *(reg.)*, noaten *(pop.)*. Mia, mielușea *(dim.)*, mielușică *(dim.)*, mieluță. **Rase de oi:** bîrsană; caracul; merinos; oaie mocană; țigaie; țurcană. Ovine. Oierie *(rar)*, oierit, ciobănie, ciobănit. Turmă de oi. Stînă, tîrlă, oierie. Oier, păstor, cioban, păcurar *(înv. și reg.)*.

Adj. Ovin.

Vb. A crește oi; a paște oi. A tunde oi. A ciobăni. A behăi, a mehăi, a mecăi.

V. **adăposturi pentru animale, animale erbivore, glasuri de animale, păstor, pășunat, vite.**

402. OBEZITATE

Subst. Obezitate, grăsime, corpolență. Îngrășare, îngrășat, buhăială *(rar)*. Grăsan *(depr. sau glumeț)*, grăsun, buftea *(fam. și glumeț)*; burduhănos *(fam.)*; burtea; huidumă *(fam.)*; grosoman *(înv.)*.

Adj. Gras, grăsan *(depr. sau glumeț)*, grăsuț *(dim.)*, grăscean, grăsun, dolofan, rotofei, grăsuliu, durduliu, durd *(reg.)*, bucălai, bucălat, bucăliu *(rar)*, fălcos, rotund, rotunjor *(dim.)*, împlinit, plin, plinuț *(dim.)*, plinișor, corpolent, planturos, solid *(fam.)*; îngrășat, umflat *(fig., fam.)*, obez, buhăit, buged *(reg.)*, puhav, burtos, burticos *(rar)*, burduhănos *(fam.)*, burduhos; gras pepene, gras ca pepenele (ca un pepene).

Vb. A se îngrășa, a se umfla, a se rotunji, a se împlini, a se buhăi, a se puhăvi, a face burtă, a prinde carne (seu, osînză), a face fălci, a face ceafă, a face buci; a se sparge de gras.

V. **deformare, statură.**

403. OBICEI

Subst. Obicei, obișnuință, obicinuință *(înv.)*, deprindere, habitudine *(livr.)*, consuetudine; învăț, învățătură; apucătură *(fig.)*, a doua natură, năravuri, năravă *(pop.)*, nărăvire *(pop.)*, nărăvie *(reg.)*, zăcon *(reg.)*; tabiet, cusur, viciu, patimă, manie. Datină, tradiție, tradițiune *(înv.)*, cutumă, obiceiul locului (pămîntului), lege nescrisă. Moravuri, bunele moravuri. Ritual, rit, cult, ceremonie, ceremonial, canon, protocol. Ordine, normă, regulă, tipic, uz, uzaj, uzanță, rînduială, rînduire, orînduială, convenție, convenință. Adaptare, adaptație, acomodare, familiarizare, aclimatizare, naturalizare; domesticire, îmblînzire, dresare, dresură, dresaj. Rutină, practică, conservatorism, conservatism, anchilozare *(fig.)*, formalism; conformism, tradiționalism, convenționalism, canonici-

Scanned with OKEN Scanner

tate. Regulă generală, drum bătut *(fig.)*; loc comun. Tradiționalist, conservator, rutinar, tipicar, maniac.

Adj. Obișnuit, uzual, uzitat, familiar, curent, comun, frecvent, cotidian. Tradițional, tradiționalist, consuetudinar, cutumiar; învechit, ruginit *(fig.)*, rutinar, stereotip. Convențional, convenționalist, protocolar, canonic, canonial *(rar)*, ritual, ritualic *(rar)*. Stabil, fix, imuabil, neschimbat, invariabil; consacrat, prestabilit, fixat. Încetățenit, înrădăcinat; aclimatizat, naturalizat, domesticit, îmblînzit, dresat. Obișnuit, deprins, învățat, familiarizat, cu tabieturi, nărăvit *(pop)*. Maniac, maniacal.

Vb. A avea obicei (obiceiul, de obicei), a fi obișnuit, a avea obișnuință, a obișnui, a-și face un obicei; a-și face tabietul. A se obișnui, a se deprinde, a se familiariza, a se învăța, a căpăta un obicei, a fi învățat ca mîța la lapte, a se adapta, a se aclimatiza, a se naturaliza, a se acomoda, a se conforma. A prinde rădăcini, a deveni regulă, a intra în uz. A se împămînteni, a se încetăți, a se fixa, a se prestabili. A obișnui, a deprinde pe cineva cu ..., a învăța; a adapta, a acomoda, a aclimatiza; a domestici, a îmblînzi, a dresa.

Adv. În mod obișnuit, de obicei, de regulă; după datină, conform tradiției; după tipic; din obișnuință, potrivit obiceiului.

V. **comportare, învățare, lege.**

404. OBLIGAȚIE

Subst. Obligație, datorie, îndatorire, sarcină; însărcinare, misiune, atribuție; răspundere, responsabilitate. Obligativitate, necesitate, imperativ. Obligare, constrîngere, silire, silnicie, impunere, forțare. Angajare, angajament, promisiune, făgăduială, făgăduință, juruință *(înv. și reg.)*, jurămînt, legămînt *(pop.)*; jurămînt solemn.

Adj. Obligat, dator, îndatorat. Răspunzător, responsabil. Obligatoriu, obligat *(rar)*, de datorie *(înv.)*, îndatoritor *(neobișnuit)*, necesar, imperios. Obligat, silit, silnicit *(rar)*, impus, forțat.

Vb. A fi obligat, a avea obligații, a fi dator, a fi îndatorat; a fi însărcinat cu ceva, a răspunde de ceva, a avea o răspundere, a avea o responsabilitate. A fi obligatoriu, a fi necesar. A obliga, a constrînge, a sili, a silnici *(rar)*, a impune, a forța. A se obliga, a-și asuma o obligație (o răspundere, o responsabilitate), a se angaja, a-și lua o sarcină, a se însărcina; a promite, a face promisiuni, a făgădui, a jurui *(înv. și reg.)*; a jura, a depune jurămîntul. A-și îndeplini obligațiile, a face față obligațiilor, a-și face datoria, a se achita de datorii, a se ține de cuvînt.

Adv. Obligatoriu, forțamente *(livr.)*, cu forța, cu sila, de nevoie, vrînd-nevrînd.

V. **constrîngere, necesitate, promisiune.**

405. OBOSEALĂ

Subst. Oboseală, obosire *(rar)*, osteneală *(înv. și pop.)*, istoveală, istovire, trudă *(pop.)*, trudnicie, moleșeală, moleșire, sleire *(fig.)*, epuizare, uzură *(fig.)*, extenuare, sfîrșeală, vlăguire, surmenare, surmenaj; astenie.

Adj. Obosit, ostenit *(înv. și pop.)*, istovit, trudit *(pop.)*, sleit *(fig.)*, secătuit, stors *(fig.)*, slăbit, epuizat, uzat *(fig.)*, extenuat, sfîrșit, prăpădit, vlăguit, moleșit, surmenat; astenic. Obositor, ostenitor *(înv. și pop.)*, ostenicios *(înv. și reg.)*, istovitor, trudnic *(pop.)*, epuizant, extenuant, vlăguitor, moleșitor.

Vb. A (se) obosi, a osteni *(înv. și pop.)*, a se istovi, a se epuiza, a se uza *(fig.)*, a se extenua, a se vlăgui, a se surmena; a se asteniza. A obosi (pe cineva), a

Scanned with OKEN Scanner

osteni *(înv. și pop.)*, a istovi, a slei *(fig.)*, a secătui, a stoarce pe cineva de puteri (de vlagă), a epuiza, a extenua, a vlăgui, a surmena; a asteniza. A fi obosit, a fi istovit, a fi rupt (frînt, mort) de osteneală, a-i trece (cuiva) os prin os, a-i trece ciolan prin ciolan, a simți oboseală, a se simți sleit (de puteri), a fi stors de puteri, a fi numai apă (o apă), a i se muia (cuiva) ciolanele, a pica (a cădea) de pe (din) picioare, a nu se (mai) putea ține pe picioare, a nu-l mai ține picioarele (de oboseală), a i se rupe picioarele (de oboseală), a fi zdrobit de oboseală, a cădea (a da) în (pe) brînci.

V. efort, muncă.

406. OBSTACOL

Subst. Obstacol, piedică, stîncă *(fig.)*, frînă *(fig.)*, impediment, dificultate; barieră, bară, stavilă, opreliște, opreală *(înv. și reg.)*; baraj, stăvilar, zăgaz, opritoare, dig; stop. Gard, împrejmuire, îngrădire, palancă *(reg.)*, pălan *(reg.)*, zăplaz, ulucă. Zid, zidurel *(dim., pop.)*, mur *(latinism înv.)*, perete. Fortificație, întăritură, baricadă. Șanț, tranșee. Baraj de sîrmă ghimpată; baraj de mine, cîmp de mine; baraj de artilerie, baraj de foc; linie fortificată, linie de apărare. Fort, fortăreață, cetate; meterez, redută. Blocadă, împresurare, încercuire, asediu, asediere, izolare. Oprire, stăvilire; zăgăzuire, îndiguire, baricadare, barare, blocare, blocaj *(rar)*; fortificare, întărire; încuiere, zăvorîre, ferecare. Restricție; embargo; prohibiție.

Adj. Barat, oprit, închis, zăgăzuit, îndiguit; împiedicat, înțepenit; zidit, închis; fortificat, întărit.

Vb. A pune (a ridica) obstacole (în calea cuiva), a împiedica, a pune piedică (piedici); a pune bețe-n roate; a stăvili, a bara, a opri, a zăgăzui, a îndigui, a împrejmui, a îngrădi, a face (a ridica) un gard, a ridica (a construi) un zid, a zidi, a zidui *(rar)*; a baricada, a ridica baricade; a fortifica, a întări; a închide, a zăvorî, a încuia, a ferecа. A bloca, a încercui.

V. **apărare, împotrivire, împrejmuire, opoziție.**

407. OCROTIRE

Subst. Ocrotire, ocrotință *(înv.)*, apărare, scut *(fig.)*, protejare, proteguire *(rar)*, patronare, patronaj, sprijin *(fig.)*, sprijinire *(fig.)*, susținere, oblăduire *(înv. și pop.)*, fereală, ferire. Ocrotirea sănătății; ocrotirea naturii; protecția muncii. Pază, păzire, păzit *(rar)*, gardă, escortă, strajă, străjuire, veghe, veghere, priveghere, priveghеală *(pop.)*, priveghi *(pop.)*, supraveghere. Tutelă, tutelaj *(rar)*, epitropie, curatelă. Favoritism, favorizare, părtinire, nepotism, protecție, proptea *(fig.)*, pilă *(fig., fam.)*. Protecționism. Ocrotitor, apărător, protector. Paznic, păzitor, gardian, santinelă, caraulă, strajă *(rar)*, străjer *(înv. și pop.)*, străjuitor *(rar)*, supraveghetor. Tutore, epitrop, curator. Mecena *(livr.)*, mecenat *(livr.)*. Protejat, favorit.

Adj. Ocrotitor, apărător, protector, de protecție, proteguitor *(rar)*; sprijinitor *(fig.)*; părtinitor. Păzitor, străjuitor *(rar)*, veghetor. Protejat, ferit.

Vb. A ocroti, a lua pe cineva sub ocrotirea (sub aripa) sa, a apăra, a lua apărarea, a lua sub aripă *(fig.)*, a susține (pe cineva), a proteja, a protegui *(rar)*, a protege *(rar)*, a protecta *(înv., rar)*, a oblădui *(înv. și pop.)*; a feri, a scuti, a ține la adăpost. A păzi, a străjui, a face de gardă, a veghea, a priveghea *(pop.)*, a supraveghea. A tutela, a avea grijă, a patrona. A favoriza, a acorda favoruri, a părtini, a proteja; a pune (a băga) pile *(fam.)*. A se bucura de protecția cuiva, a fi ocrotit, a fi sub ocrotire, a ajunge (a fi) în mîini bune, a fi sub mîna cuiva,

Scanned with OKEN Scanner

a avea spete (pile, proptele). A da în grija cuiva, a da pe mîna cuiva, a lăsa în seama cuiva.

Adv. Sub ocrotire, sub pază; sub tutelă.

V. **apărare, pază.**

408. ODIHNĂ

Subst. Odihnă, odihnire *(rar)*, inactivitate, repaus, repauzare, răgaz, răspas *(pop.)*. Tihnă, tihneală *(înv.)*, tihnire *(înv.)*, liniște, liniștire, pace, calm. Recreare, recreație, relaxare *(fig.)*, destindere, reconfortare, deconectare *(fig.)*; înviorare, înviosare *(reg.)*, împrospătare. Pauză, popas *(pop.)*; recreație; zi liberă, zi nelucrătoare, zi de odihnă, zi de sărbătoare; week-end; vacanță, concediu. Stațiune de odihnă; tabără; casă de odihnă; cabană.

Adj. Odihnit, repauzat; recreat, refăcut *(fig.)*; destins, relaxat; înviorat, înviosat *(reg.)*, împrospătat. Odihnitor, tihnit, recreativ, recreator, reconfortant.

Vb. A se odihni, a odihni *(rar)*, a se repauza, a fi (a se afla) în repaus. A (se) recrea, a (se) relaxa *(fig.)*, a (se) destinde, a se deconecta *(fig.)*; a (se) înviora, a (se) înviosa *(reg.)*, a prinde puteri, a se reface, a se primeni *(fig.)*, a (se) împrospăta, a-și trage sufletul, a respira *(fig.)*, a răsufla.

V. **amuzament, inactivitate, plăcere, sănătate, vigoare.**

409. OFENSĂ

Subst. Ofensă, insultă, insultare, jignire, lezare *(fig.)*, injurie, ocară *(pop.)*, invectivă, ultragiere, ultraj, afront, vexațiune *(livr.)*; crimă de lezmajestate. Înjurare, drăcuire; înjurătură, sudalmă *(pop.)*, suduitură *(pop.)*, hulă *(pop.)*. Înjosire, umilire.

Adj. Ofensator, ofensant *(rar)*, insultător, jignitor, injurios, ocărîtor *(înv.)*, vexatoriu *(livr.)*. Ofensat, lezat *(fig.)*, insultat, jignit, ofuscat *(fam.)*, vexat *(livr.)*.

Vb. A ofensa, a insulta, a jigni, a invectiva, a ultragia, a-i da (a-i spune) (cuiva) o pupăză în obraz, a leza *(fig.)*, a vexa *(livr.)*. A se ofensa, a se simți jignit, a se ofusca *(fam.)*. A (se) înjura, a (se) sudui *(pop.)*, a (se) drăcui, a (se) ocărî, a (se) blestema, a huli *(pop.)*.

V. **batjocură, blestem, defăimare, discreditare, impolitețe, umilință.**

410. OFILIRE

Subst. Ofilire, veștejire, pălire, îngălbenire; uscare, uscat.

Adj. Ofilit, veșted, veștejit, pălit, îngălbenit, gălbenit *(înv. și pop.)*, trecut, fanat, uscat, ars.

Vb. A (se) ofili, a (se) veșteji, a (se) păli, a (se) îngălbeni, a (se) gălbeni *(înv. și pop.)*, a se trece, a se fana, a se usca.

V. **galben.**

411. OMENIE

Subst. Omenie, omenire *(înv.)*, umanitarism, umanitate, dragoste de oameni. Bunătate, cumsecădenie, generozitate, noblețe, nobilitate *(înv.)*, mărinimie, dărnicie, largheță; altruism. Blîndețe, blajinătate *(rar)*. Bunăvoință, îngăduială, îngăduință, îngăduire, indulgență, clemență *(livr.)*, toleranță. Milă, milostivire, milosîrdie *(înv.)*, milostenie *(înv.)*, mizericordie *(livr.)*, compătimire, compasiune *(livr.)*, înțelegere, îndurare; iertare, iertăciune *(înv. și pop.)*. Caritate,

Scanned with OKEN Scanner

binefacere, filantropie. Atenție, grijă, solicitudine. Umanitarist; filantrop, binefăcător.

Adj. Omenos, omenit *(înv.)*, uman, umanitar. Bun, cumsecade, generos, nobil, mărinimos, darnic, larg *(fig.)*. Blînd, blajin. Binevoitor, omenesc *(înv. și pop.)*, îngăduitor, indulgent, clement *(livr.)*, tolerant. Milos, milostiv, mizericordios *(livr.)*, compătimitor, înțelegător, îndurător, iertător. Caritabil, binefăcător, filantropic. Atent, grijuliu, grijitor *(reg.)*, grijnic *(înv.)*. Frățesc, patern.

Vb. A fi omenos, a fi plin de omenie. A ști (la) omenie, a ști ce-i omenia.
Adv. Omenește, cu omenie, frățește.

V. **atenție, bunătate, cordialitate, dărnicie, iertare, milă, politețe, prietenie.**

412. OMOR

Subst. Omor, omorîre, omucidere, homicid, ucidere, ucis *(rar)*, asasinare, asasinat, crimă; suprimare, lichidare *(arg.)*, răpunere *(pop.)*; măcel, măcelărire, hecatombă *(fig.)*, masacrare, masacru, căsăpire, carnaj *(franțuzism)*, ciopîrțeală *(fig.)*, ciopîrțire *(fig.)*, decimare, decimație, exterminare, exterminațiune *(rar)*; pogrom, genocid. Execuție. Împușcare; spînzurare, spînzurat, spînzurătoare; strangulare, strangulație, sugrumare, jugulare *(rar)*, gîtuire; decapitare, decapitație; ghilotinare; înjunghiere, imolație *(rar)*; spintecare; otrăvire, otrăvit *(rar)*; crucificare, răstignire; ardere pe rug; tragere pe roată; lapidare *(livr.)*, lapidație *(livr.)*. Deicid *(rar, livr.)*; feticid; fratricid; infanticid, pruncucidere; matricid; paricid, patricid *(rar)*; regicid; uxoricid. Sinucidere, suicid *(livr.)*; harachiri. Omorît. Spînzurat. Otrăvit. Omorîtor, omucigaș *(rar)*, homicid, ucigaș, asasin, criminal, măcelar *(fig.)*; progromist. Călău, casap *(reg.)*, gealat *(înv.)*, gîde *(pop.)*, hoher *(reg.)*. Sinucigaș.

Adj. Omorît, răpus *(pop.)*; măcelărit, căsăpit, masacrat, exterminat, suprimat. Spînzurat; sugrumat; decapitat; otrăvit; răstignit; ars pe rug; tras pe roată. Ucigaș, criminal, homicid; omorîtor, ucigător, spintecător. Deicid *(rar, livr.)*, fratricid; pruncucigaș; matricid; regicid.

Vb. A omorî, a ucide, a asasina, a face (a comite) o crimă; a suprima, a lichida *(arg.)*, a achita *(arg.)*, a răpune *(pop.)*, a trimite pe lumea cealaltă, a face moarte de om, a face cuiva de petrecanie *(fam.)*, a trece pe cineva prin ascuțișul fierului (sabiei), a da cuiva la cap, a face cuiva de cap, a-i pune cuiva capul sub picior, a face (pe cineva) tărîțe, a vărsa sînge, a-i zbura cuiva capul (creierii), a lua (a-i ridica, a-i răpune) (cuiva) zilele, a tăia zilele (cuiva), a trece prin foc și sabie, a se scălda în sînge, a se adăpa cu sînge, a-i scurta (a-i tăia, a-i închide) (cuiva) cărarea (cărările), a face capătul cuiva, a-l face (pe cineva) în două (în patru), a-i face (cuiva) felul, a-i lua (cuiva) mirul, a pune (pe cineva) pe copcă, a prăpădi (pe cineva), a-i da (cuiva) otpustul, a lua duhul (cuiva), a-i mînca cuiva paosul, a pune la pastramă, a-i lua (a tăia, a curma) (cuiva) piuitul *(rar)*, a scoate (pe cineva) din viață (dintre cei vii), a băga (pe cineva) în mormînt, a scurta (pe cineva) cu o palmă (de un cap), a-i face (cuiva) seama; a măcelări, a imola *(rar)*, a masacra, a căsăpi, a ciopîrți *(fig.)*, a secera *(fig.)*, a decima. A executa; a împușca; a spînzura; a strangula, a sugruma, a jugula *(rar)*, a gîtui, a sugusa *(înv.)*; a decapita; a ghilotina; a înjunghia, a spinteca, a pumnala *(rar)*; a otrăvi; a crucifica, a răstigni; a arde pe rug; a trage pe roată; a lapida *(livr.)*. A fi asasin, a avea (a fi) cu mîinile pătate de sînge, a-și băga mîinile în sînge, a fi omul sîngelui, a fi iubitor (dornic, setos) de sînge. A se sinucide, a se

ucide *(rar)*, a-și pune capăt zilelor, a-și lua viața, a-și face seama; a se împușca; a se spînzura; a se strangula, a se sugruma, a se gîtui, a se otrăvi.

V. **inexistență, moarte, neîndurare, neomenie, pedeapsă, răutate.**

413. OPOZIȚIE

Subst. Opoziție, contrast, antiteză; contradicție, contrarietate, antinomie, polaritate; antagonism, contradicție antagonică (antagonistă). Nepotrivire, incompatibilitate, necompatibilitate. Împotrivire, împotriveală *(rar)*, opunere, rezistență, stavilă *(fig.)*. Conflict, ciocnire *(fig.)*. Contrazicere, dezacord; controversă, dispută, confruntare, discuție, litigiu. *Anti-* (antialcoolism; anticentru; anticlericalism; antifascist etc.). *Contra-* (contraatac; contralovitură; contrapropunere etc.). Antifrază. Antonim; antipod. Oponent, opozant, potrivnic; rival; concurent; adversar.

Adj. Opozabil. Opus, opozit *(înv.)*, opoziționist, contrar, advers *(fig.)*, împotrivit *(rar)*; contrastant, contrastiv, antitetic, adversativ; contradictoriu, ireconciliabil *(livr.)*, nereconciliabil *(livr.)*, incompatibil, necompatibil, antagonic, antagonist. *Anti-* (antialcoolic; anticanonic; anticlerical; anticonstituțional; antidemocratic; antidinastic; antinațional; antinomic etc.). *Contra-* (contraindicat; contrarevoluționar etc.).

Vb. A se opune, a fi în opoziție, a contrasta; a se împotrivi, a nu fi de acord, a sta (a fi, a se pune) împotriva, a fi diametral opus (cu cineva). A se contrazice, a nu se potrivi, a fi incompatibil cu..., a fi la antipod, a se bate cap în cap. A contrazice, a combate, a protesta, a zice (a răspunde, a vorbi) împotrivă.

Adv. În opoziție cu ..., în contrast cu ...; în contradictoriu, în contradicție cu ...; din contra (contră), dimpotrivă; contra, împotriva; în contra, contrar, invers, de-a-ndoasele(a), pe de-a-ndoasele(a), pe dos, viceversa.

V. **ceartă, deosebire, dezacord, dușmănie, împotrivire, negare, obstacol.**

414. OPTIMISM

Subst. Optimism, încredere, credință, speranță, nădejde, nădăjduire *(rar)*, entuziasm, însuflețire, elan, avînt, ardoare, ardență *(livr.)*, înfocare, înflăcărare, pasiune. Bucurie, voioșie, veselie. Îndemn, imbold, încurajare, îmbărbătare. Optimist; visător.

Adj. Optimist, încrezător, plin de speranțe; entuziasmat, însuflețit, ardent *(livr.)*, înfocat, înflăcărat, pasionat. Bucuros, vesel.

Vb. A fi optimist, a manifesta optimism, a vedea lucrurile în roz, a fi încrezător, a spera, a nădăjdui. A (se) entuziasma. A insufla încredere; a îndemna, a îmboldi, a încuraja, a îmbărbăta.

Adv. Cu optimism, cu încredere; cu entuziasm.

V. **bucurie, entuziasm, fericire, speranță.**

415. ORIGINALITATE

Subst. Originalitate; nou, noutate; unicitate, singularitate; individualitate, personalitate; particularitate, caracteristică, trăsătură caracteristică, (specifică), notă distinctivă, specific, specificitate. Particularism *(rar)*. Individualizare. Original. Unicat.

Adj. Original, unic, singular, sui-generis, inimitabil, neimitabil *(rar)*, neasemănat, neasemuit, fără seamăn, fără pereche, incomparabil, ieșit din comun, excepțional, extraordinar, deosebit, neobișnuit, insolit, nemaipomenit, nemaivăzut, neauzit; individual, personal, particular, particularist *(rar)*, particu-

Scanned with OKEN Scanner

larnic *(înv.)*, caracteristic, caracterizator, distinctiv, specific, propriu. Particularizant *(rar)*. Individualizat, personalizat *(rar)*.

Vb. A singulariza; a individualiza, a personaliza *(rar)*; a caracteriza.

Adv. Neasemănat, neasemuit. Aparte. Extraordinar, excepțional.

V. **ciudățenie, deosebire, nou, specific, superlative.**

416. OSCILARE

Subst. Oscilare, oscilație; fluctuație, fluctuare, variație. Balans, balansare, clătinare, clătinat, clătinătură, legănare, legănat, legănătură *(rar)*, pendulare; tangaj. Ondulare, ondulație, unduire. Mișcare vibratorie, vibrare, vibrație, tremur, tremurare, tremurat, tremurici *(rar)*, tremuriș, trepidație *(neobișnuit)*. Zguduială, zguduire, zguduitură, scuturare, scuturat, scuturătură, zdruncin, zdruncinare, zdruncinătură, hurducare, hurducătură, hurducăială, zgîlțîială, zgîlțîit, zgîlțîitură. Fîlfîire, fîlfîit, fîlfîitură *(rar)*, pîlpîială, pîlpîit, pîlpîire, pîlpîitură, fluturare, fluturat *(rar)*. Balansier, balansor. Balansoar. Leagăn, legănel *(dim., pop.)*, legănaș *(pop.)*, legănuș *(reg.)*, legănuț *(pop.)*, scrînciob, scrînciobaș *(dim. reg.)*; hamac. Pendul. Oscilograf. Osciloscop. Oscilogramă.

Adj. Oscilatoriu, oscilant; fluctuant, variabil, variat. Legănător *(rar)*, pendular; ondulator *(rar)*; ondulatoriu, unduios, unduit *(rar)*. Vibrator, vibrant, tremurat, tremurător, tremurînd, trepidant. Zguduitor, zdruncinător. Fîlfîitor, pîlpîitor, fluturător.

Vb. A oscila, a fluctua, a varia. A (se) balansa, a (se) clătina, a clăti *(înv. și pop.)*, a (se) legăna, a pendula. A ondula, a se undui. A vibra, a tremura, a trepida. A (se) zgudui, a scutura, a zdruncina, a (se) hurduca, a (se) hurducăi *(reg.)*, a (se) zgîlțîi, a zgîlțîia *(pop.)*, a zgîcina *(reg.)*, a (se) hîțîna, a (se) hîțîi *(reg.)*.

Adv. Încoace și încolo, într-o parte și într-alta, în sus și-n jos; hurduz-burduz *(rar)*.

V. **mișcare.**

417. OSPĂȚ

Subst. Ospăț, ospătare, ospătat *(rar)*, ospeție *(rar)*, regal *(înv.)*, simpozion *(ant.)*, masă, mesișoară *(dim.)*, cinste, chef, chefuleț *(dim., fam.)*, chefușor *(fam.)*, petrecere, sindrofie *(fam.)*, dineu, cocteil, recepție, banchet, benchetuială *(fam.)*, benchet *(pop.)*, tămbălău *(fam.)*, chiolhan *(pop. și fam.)*, zaiafet, zamparalîc *(turcism înv.)*, guleai *(înv. și pop.)*, agapă, festin *(livr.)*. Oaspete, musafir, invitat, comesean, conviv *(livr.)*. Musafirlîc *(înv., depr.)*.

Vb. A da un ospăț, a da o masă, a da o recepție, a oferi un dineu, a invita la un cocteil. A se ospăta *(înv. și pop.)*, a petrece, a petrece în ospețe (în chefuri), a chefui, a face chef, a trage un chef (un chiolhan), a se încinge la chef, a benchetui *(fam.)*.

V. **alimentație, amuzament, beție, plăcere.**

418. OSTAȘ

Subst. Ostaș, oștean *(înv. și pop.)*, soldat, soldățel *(dim.)*, soldățoi *(augm., peior.)*, militar, milităroi *(augm., depr.)*, cătană *(reg.)*, cătăniță *(dim., reg.)*, cătănioară *(reg.)*, luptător, luptaș *(rar)*, scutier *(înv.)*, sprintenaș *(înv. și arh.)*, hărțaș *(înv.)*, voinic *(înv.)*, stratiot *(înv.)*, pandur. Recrut, răcan *(depr.)*, leat *(fam.)*. Ostaș de curte, curtean *(înv.)*, viteaz *(înv. și arh.)*; mameluc; scutelnic *(înv.)*, scutelnicel *(dim.)*, paic *(înv.)*; manaf *(turcism înv.)*,

nefer *(înv.)*. Mercenar, lefegiu *(înv. și arh.)*, levent *(înv.)*, joimir *(înv.)*, tufecciu *(turcism înv.)*, arnăut, arnăuțel *(dim., pop.)*, lanschenet. Voluntar, volintir *(înv.)*, volintiraș *(dim., înv.)*, volintiroi *(augm., înv.)*, başbuzuc *(înv.)*. Țintaș, ochitor, trăgător, trăgaci, lunetist, tiralior; pușcaș, carabinier *(înv.)*, archebuzier, mușchetar, mitralior. Infanterist, pedestraș *(înv. și pop.)*, pedestru *(înv.)*, pifan *(fam. și ir.)*, pihotaș *(înv. și reg.)*, odivoi *(înv.)*, dorobanț *(înv.)*, glotaș *(înv.)*, curcan *(fig.)*, căciular *(înv.)*, ferentar *(înv.)*, grenadier, tălpaș *(înv.)*, vînător de munte; culoglu *(înv.)*, ienicer, honved *(înv.)*, streliț *(înv.)*. Cavalerist, călăraș *(înv.)*, călăreț *(înv.)*, cazac *(înv.)*, beșliu *(înv.)*, verzișor, ulan, cuirasier, deliu *(înv.)*, dragon *(înv.)*, drăgan *(înv.)*, panțir *(înv.)*, saragea *(înv.)*, spahiu *(înv.)*, husar *(înv.)*. Artilerist, tunar, pușcar *(înv.)*, topciu *(înv.)*. Tanchist. Pionier. Grănicer. Vînător *(înv.)*, bersalier. Jandarm, jadarnic *(înv.)*. Aviator, pilot. Marinar, matroz, clasiar, levent *(înv.)*, epibat *(ant.)*. Arcaș, sagitar *(rar)*, săgetar *(înv.)*, săgetaș *(înv.)*, săgetător, arbaletier. Sulițaș *(înv.)*, sulițar *(înv.)*, lăncier *(înv.)*, fustaș *(înv.)*; halebardier, trabant *(germanism înv.)*. Furier. Pahonț *(pop.)*. Stegar, portdrapel. Toboșar, gornist, trîmbițaș. Ostășime *(rar)*, soldățime, cătănime *(reg.)*. Panduri-me. Ienicerime. Arnăuțime. Pedestrime, dorobănțime *(înv.)*. Cavalerie, cavalerime *(înv.)*. Serviciu militar, soldăție *(rar)*, ostășie *(înv.)*, cătănie *(reg.)*, moscălie *(înv.)*.

Adj. Ostășesc, oștenesc *(înv.)*, soldățesc, milităresc, cătănesc *(reg.)*, pandurese. Arnăuțesc; ieniceresc; volintiresc *(înv.)*; dorobănțesc *(înv.)*; grăniceresc.

Vb. A fi ostaș, a fi soldat, a(-și) face serviciul militar, a face armata, a satisface serviciul (stagiul) militar, a fi la oaste, a sluji în oaste, a ostăși *(înv.)*, a cătăni *(reg.)*, a voinici *(înv. și arh.)*. A se înrola, a se încorpora, a se înregimenta.

Adv. Ostășește, militărește, soldățește, cătănește *(reg.)*. Arnăuțește. În (la) cătane.

V. **armată, grade militare, război, steag.**

419. OSTENTAȚIE

Subst. Ostentație, paradă *(fig.)*, provocare, provocație *(rar)*; etalare, etalaj, exhibiție. Afectare, prețiozitate *(rar)*, retorism, emfază, grandilocvență. Aroganță, îngîmfare, înfumurare, infatuare, iactanță *(rar)*, prezumție *(livr.)*, fală, făloșie *(reg.)*, fudulie, țanțoșie *(rar)*, trufie, trufă *(înv.)*; orgoliu, vanitate; fanfaronadă, lăudăroșenie, lăudăroșie *(rar)*, grozăvire *(fam. și depr.)*. Dispreț, disprețuire, desconsiderare, desconsiderație, bravadă, sfidare. Arogant, îngîmfat, înfumurat, trufaș; fanfaron; exhibiționist.

Adj. Ostentativ, ostentatoriu *(rar)*, provocator, demonstrativ; exhibiționist, exhibitoriu *(rar)*. Afectat, prețios, retoric *(peior.)*, emfatic, teatral, nenatural, bombastic, umflat *(fig., fam.)*, grandilocvent. Arogant, îngîmfat, înfumurat, infatuat, iactant *(rar)*, prezumțios *(livr.)*, plin de sine, bățos *(fig.)*, țanțoș, fudul, trufaș; orgolios, vanitos; fanfaron, lăudăros, lăudăcios *(rar)*, fălos *(pop. și peior.)*. Disprețuitor, sfidător.

Vb. A face paradă de..., a face caz de ..., a parada *(livr. și ir.)*, a exhiba *(rar)*, a etala, a arbora *(fig.)*, a-și da importanță, a se uita de sus, a-și da (a-și lua) aere, a se umfla în pene, a se da în spectacol; a se îngîmfa, a se înfumura, a se infatua, a se făli *(pop.)*, a se făloși *(reg.)*, a se fuduli, a se furlandisi *(fam.)*; a se lăuda, a se făli, a-și face reclamă, a face pe grozavul, a se grozăvi *(fam. și depr.)*. A disprețui, a desconsidera, a sfida, a desfide.

Adv. (În mod) ostentativ, demonstrativ etc. cu ostentație; cu dispreț; fățărnicește.

V. afectare, automulțumire, capriciu, dispreț, grandilocvență, îngîmfare.

420. OTRAVĂ

Subst. Otravă, venin, toxic, toxină; drog; substanță otrăvitoare (toxică), gaz otrăvitor (toxic), gaz de luptă; plantă otrăvitoare. Acqua-toffana; anilină, aminobenzen, fenilamină; arsenic, arsen, săricică, șorecie *(pop.)*, șoriceasă *(pop.)*, șoricioaică *(pop.)*; cian, cianogen; cianură; cocaină; cocleală; curara; ergotină, ergotoxină; fitotoxină; fosfor; fosgen; haşiş; heroină; insecticid; insecticid remanent; insectofungicid; iperită; levizită; marijuana; morfină, morfiu *(reg.)*; muscarină; narcotic; neurină; nicotină; opiu; pelargozină; ptomaină; ricină; rodenticid; santonină; solanină; stricnină; strofantină; tebaină; tuberculină; vitriol *(pop.)*; zootoxină. Toxicitate. Otrăvire, otrăvit *(rar)*, otrăvitură *(înv. și pop.)*, înveninare, intoxicare, intoxicație, toxemie, hemotoxie; lacticemie; anilism; cuprism; ergotism; fosforism; haşişism; hidrargirism; iodism; morfinism; nicotinism, tabagism; saturnism; tebaism. Toxofobie. Toxicomanie; morfinomanie. Toxicoman; morfinoman. Toxicologie. Toxicolog.

Adj. Otrăvitor, otrăvit, otrăvicios *(rar)*, veninos, înveninat, veninat *(pop.)*. Intoxicat; topsicat *(pop.)*. Toxicofor; toxicogen. Toxicologic.

Vb. A (se) otrăvi, a (se) înveninа, a (se) venina *(pop.)*, a topsica *(pop.)*, a (se) intoxica. A (se) droga.

V. manie, medicament, plante otrăvitoare.

Scanned with OKEN Scanner

P

421. PACE

Subst. Pace; înțelegere, armonie; prietenie; liniște, tihnă, tihneală, tihnire *(înv.)*, calm; împăcare, împăcăciune *(înv.)*, împăciuire *(rar)*, conciliație, conciliere, reconciliere. Coexistență pașnică; bună vecinătate. Pacificare, pacificație *(rar)*. Pacifism. Pipa păcii; porumbelul păcii. Armistițiu; capitulare; încheierea păcii; tratat de pace; pact de neagresiune; acord. Conferință de pace. Dezarmare. Demobilizare. Pacificator, luptător pentru pace; pacifist. Sol de pace.

Adj. Pașnic, iubitor de pace, pacific *(înv.)*; pacifist. Pacificator; împăciuitor, conciliant, conciliator.

Vb. A trăi în pace. A menține pacea, a apăra pacea, a lupta pentru pace. A înceta ostilitățile; a cere pace, a depune armele, a capitula; a face pace, a încheia pace; a cădea la pace, a se împăca, a se împăciui *(rar)*, a fuma pipa păcii. A pacifica, a restabili pacea, a împăca, a împăciui *(rar)*, a concilia. A dezarma. A demobiliza.

V. **calm, coeziune, existență, prietenie, unire.**

422. PAGUBĂ

Subst. Pagubă, păgubire, pierdere, deficit, prejudiciu, daună, vătămare *(pop.)*, stricăciune; avarie, deteriorare; distrugere, nimicire; dezastru, calamitate, prăpăd, prăpădenie *(pop.)*. Păgubaș, dăunaș *(reg.)*.

Adj. Păgubitor, prejudiciabil, dăunător, dăunos *(rar)*, pernicios *(livr.)*, vătămător, stricător, stricăcios; distrugător, nimicitor, prăpăditor *(rar)*. Păgubit, prejudiciat. Păgubaș, ghinionist.

Vb. A păgubi, a pricinui pagube, a face pagubă, a da cu praștia în (prin) ceva, a pîrjoli *(fig.)*, a lăsa (pe cineva) păgubaș, a prejudicia, a cauza prejudicii, a dăuna, a pricinui daune, a vătăma *(pop.)*, a strica. A suferi o pagubă, a fi (a rămîne) păgubaș, a pierde, a fi (a rămîne) în pierdere, a fi în pagubă, a fi în deficit, a avea (a ieși în) deficit, a se șterge (a se linge) pe bot de ceva, a bate (a da, a sufla) din (în) buze, a fluiera a pagubă. A lucra (a ieși) în pagubă.

Adv. În pagubă, în pierdere, în deficit.

V. **dezastru, dispariție, distrugere.**

423. PANTĂ

Subst. Pantă, versant, coastă, costișă, costie *(reg.)*, grindiș, clină *(pop.)*, corhană, țurană *(reg.)*, povîrniș, prăvăliș *(pop.)*, răsturniș *(reg.)*, repeziș, repeguș, pripor, țipiș *(reg.)*, tihăraie *(pop.)*, tihărie *(pop.)*; suiș, urcuș; rampă; coborîș; derdeluș, săniuș. Urcare, urcat, suire, suit.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A urca (a sui) o pantă; a se cățăra; a coborî o pantă.
Adv. În pantă; în urcuș.
V. coborîre, ridicătură de teren, urcare.

424. PARTICULARITĂȚI DE VORBIRE

Subst. Bîlbîială, gîngăveală, gîngăvie, gîngăvire, gîngăvit, bolboroseală, bolborosire, bolborosit, îngăimare, îngăimeală *(rar)*, slomnire *(reg.)*, îngălare *(reg.)*; fornăială *(rar)*, fornăit, fîrnîire, fîrnîit; sîsîială, sîsîit; graseiere; pelticărie, pelticeală *(rar)*, pelticie. Bîlbîit, gîngav, gîngăvit. Logopatie. Foniatrie. Logopedie. Foniatru. Logoped.

Adj. Bîlbîit, gîngav, gîngăvit; fonf, fonfăit, fîrnîit, fornăit, onănăit *(reg.)*; îngăimat, îngălat *(reg.)*; îngăimător *(rar)*; graseiat; peltic.

Vb. A (se) bîlbîi, a (se) gîngăvi, a bolborosi, a îngăima, a îngăla *(pop.)*, a slomni *(reg.)*, a folfăi *(pop.)*, a molfăi *(fig.)*; a fonfăi, a fornăi, a fîrnîi, a onănăi *(reg.)*; a sîsîi; a graseia; a vorbi peltic, a peltici *(rar)*, a i se încurca limba în gură, a i se bate limba în gură, a avea ață la limbă, a i se împiedica limba în gură, a amesteca vorba ca făcălețul în mămăligă, a vorbi parcă ar avea prune în gură, a mînca cuvintele.

Adv. Bîlbîit.
V. vorbire.

425. PATRIE

Subst. Patrie, țară, țărișoară *(dim.)*, pămînt, glie *(fig.)*; patrie-mamă; țară de baștină, loc de baștină, loc de origine, locuri natale, vatră, vatră strămoșească, vatră părintească, pămînt străbun, pămînt strămoșesc, pămînt natal. Cetățenie; încetățenire, împămîntenire, naturalizare, indigenizare *(înv.)*, indigenat *(înv.)*. Patriotism, dragoste de patrie, dragoste de țară; dor de patrie, dor de țară. Băștinaș, autohton, indigen, aborigen *(livr.)*, pămîntean. Cetățean, concetățean, compatriot, simpatriot *(grecism înv.)*, patriot *(înv.)*. Patriot; patriotard *(depr.)*.

Adj. Băștinaș, autohton, indigen, aborigen *(livr.)*, pămîntean, pămîntesc, pămîntenesc *(înv.)*. Naturalizat. Patriotic; patriotard *(depr.)*.

Vb. A încetățeni, a împămînteni, a naturaliza, a indigena *(înv.)*.
V. locuitor, națiune, stat.

426. PAZĂ

Subst. Pază, păzit *(rar)*, strajă, străjuire, patrulare, caraulă, gardă, supraveghere, veghe, veghere. Ocrotire, protejare, proteguire *(rar)*, apărare, scut *(fig.)*. Tutelă, epitropie, eforie. Paznic, păzitor, gardian, strajă *(rar)*, străjer *(înv. și pop.)*, străjuitor *(rar)*, pază, caraulaș *(reg.)*, supraveghetor, cerber *(fig., livr.)*. Ocrotitor, apărător, protector. Pîndar, păzitor; jitar *(reg.)*; pădurar, gornic *(reg.)*; vier, vînțeler *(reg.)*. Milițian, miliționer *(neobișnuit)*; sergent de stradă *(în trecut)*, curcan *(depr., în trecut)*, gardian *(în trecut)*, gardist *(în trecut)*, vardist *(în trecut)*, polițai *(în trecut)*, polițist *(în trecut)*, polițmaistru *(înv.)*; pazarnic *(înv.)*. Miliție; poliție *(în trecut)*. Santinelă, planton, șilboc *(germanism reg.)*. Patrulă. Grănicer, cordonaș *(înv.)*, pichetaș *(înv.)*, potecaș *(înv. și pop.)*, plăieș *(înv.)*. Pichet, post de pază. Gardă, escortă, suită, cortegiu, alai *(înv.)*; gardă personală; gardă de onoare. Gardă civică (națională). Tutore, epitrop.

Adj. Străjuitor *(rar)*, veghetor *(rar)*, de pază, de gardă, de strajă. Păzit, sub pază, sub escortă. Ocrotitor, protector, proteguitor *(rar)*, tutelar, apărător.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A păzi, a fi (a sta, a face) de pază, a străjui, a face (a ține) strajă, a fi (a sta, a se pune) de strajă, a fi (a face, a se afla) de gardă, a patrula, a fi de santinelă, a fi (a face) de planton, a supraveghea, a veghea. A da în paza cuiva, a lăsa în paza cuiva, a fi (a se afla) în paza cuiva. A ocroti, a proteja, a protegui *(rar)*, a tutela, a apăra.

V. **apărare, armată, ocrotire, prudență.**

427. PĂDURE

Subst. Pădure, silvă *(rar)*; pădure de foioase; pădure de rășinoase. Pădure virgină, pădure seculară, codru secular. Pădure tropicală; pădure subtropicală; taiga; junglă. Pădurice *(dim.)*, pădurea, pădurică, pădurișie *(rar)*, selbă *(rar)*, șleau, dumbravă, dumbrăvioară *(dim.)*, dumbrăviță, berc *(reg.)*, crîng, crînguleț *(dim.)*, crîngușor, zăvoi, luncă, lunculiță *(dim.)*, luncuță; codru, codruleț *(dim.)*, codruț. Desiș, bunget *(reg.)*, sihlă, smidă, smidărie, hățiș, huceag *(reg.)*, huci *(reg.)*, tufiș, tufărie, tufăriș, hălăciugă *(reg.)*, sturichiș *(reg.)*. Arboret. Boschet. Braniște, opritură *(reg.)*. Parc, parc dendrologic, plantație. Afiniș; alunet, aluniș; ariniș, arinișie; brădet, brădiș, brădiniș *(rar)*, brădățel *(rar)*; călinet *(rar)*; cărpinet, cărpiniș; cetiniș; făget, făgeț *(dim., pop.)*; frăsinet; gorunet, goruniș, goruniște; jiriște *(rar)*; jnepeniș *(rar)*; mestecăniș; molidiș; păltiniș; plopărie, plopiș; răchitiș; sălciniș, sălciș; stejăriș, stejărișie *(pop.)*. Dendrologie, dendrografie; silvicultură, pădurărie *(înv.)*. Silvicultor, silvic. Pădurar, gornic *(reg.)*.

Adj. Păduros, împădurit, silvestru. Dendrologic, dendrografic; silvic.

Vb. A împăduri, a despăduri.

V. **arbori, arbuști.**

428. PĂR

Subst. Păr, perișor *(dim.)*. Plete, coamă, cînepa-dracului *(glumeț)*, chică *(pop. și fam.)*, chiculiță *(dim., pop.)*, chicuță *(reg.)*; șuviță, moț, laț, ciuf, ciup *(reg.)*, țuluc *(reg.)*, smoc, smoculeț *(dim.)*, smocușor, floc, flocușor *(dim.)*, meșă, gîță *(reg.)*, gîțișoară *(dim., reg.)*. Coc, conci, moțoc *(reg.)*, breton. Coadă, codiță *(dim.)*, cosiță, cosicioară *(dim.)*. Buclă, cîrlionț, zuluf, zulufel *(dim., rar)*, percică *(reg.)*, creț. Perucă. Barbetă; perciune. Barbă, bărbuță *(dim.)*, bărbiță *(rar)*, bărboi *(augm.)*, bărbărie, tîrsoagă *(reg.)*; barbișon, barbișă *(rar)*, cioc, țăcălie; favoriți, perciuni *(rar)*, cotlete. Mustață, mustăcioară *(dim.)*. Sprînceană, sprîncenuță *(dim., rar)*, sprîncenea. Geană. Bărbos. Mustăcios. Sprîncenat. Pilozitate. Coafare, coafat, frizare *(rar)*, frizat *(rar)*; pieptănare, pieptănat; bărbiereală, bărbierit, ras. Depilare. Frizerie, bărbierie; coafură. Frizer, bărbier; coafor, coafeză. Coafură, pieptănătură; frizură, freză; tunsoare, tuns, tunsură *(rar)*.

Adj. Pilos. Păros, pletos, lățos. Bărbos. Perciunat. Mustăcios. Sprîncenat. Genat *(rar)*. Cîrlionțat, încrețit; ciufulit, zbîrlit, zbîrlog *(rar)*. Coafat, pieptănat, tuns; ras.

Vb. A (se) tunde, a(-și) tăia părul; a (se) coafa, a se friza *(rar)*; a (se) pieptăna, a(-și) aranja părul, a(-și) face freza. A (se) bărbieri, a (se) rade. A (se) depila. A (se) pensa.

V. **fir.**

429. PĂSĂRELE

Subst. Pasăre, păsărea *(dim.)*, păsărică *(dim.)*, păsăruică, păsăroi *(augm.)*; **păsări cîntătoare, cîntăreți de pădure** *(poetic)*. Alunar, gaiță de munte, nucar; **aușel**; botgros, cireșar; botroș; canar; cinteză, pențiu, cintez, cintezoi; cioară,

Scanned with OKEN Scanner

cioroi; ciocănitoare; ciocîrlie, ciocîrlan; cînepar; pietroșel cînepiu, pietroșelul-cînepii, pasărea-cînepii; codobatură, prundaș; codroș; colibri, pasărea-muscă; coțofană, caragață; țarcă, țărcoi *(reg.)*; fîsă; fîsă-de-cîmp; fîsă-de-munte; florean, florinte, brotăcel *(rar)*; fluieraș; forfecuță, papagal-de-brazi; grangur, cinflor *(reg.)*, zamfiră *(reg.)*; graur; guguștiuc, porumbel-rîzător; lăcustar; lăstun, lăstunaș *(dim.)*; lăstun de apă, lăstun de mal; mărăcinar; mătăsar; mierlă, mierliță *(dim.)*, mierlică *(rar)*, mierlușcă *(reg.)*, mierluță *(pop.)*, mierloi; papagal, papagaliță *(rar)*; pasărea-omătului; pietrar, pietroaică, pietroșel, pietroșel sur; pitulice, sfredeluș; pițigoi, pițiguș *(reg.)*; privighetoare, filomelă *(înv.)*; rîndunică, rîndunea, rîndunel; scatiu; scorțar, scorțăraș, scorțărel; stăncuță, stancă *(pop.)*, ceucă, ceucuță *(dim.)*, papagal-țigănesc *(pop.)*; sticlete, sticletel *(dim.)*; sturz, sturzișor *(dim.)*, sturzuleț, sturzoaică *(rar)*, cocoșar; turturea, turturică, turtureluță *(dim., rar)*, turturel; țiclete, țiclean, țoi *(reg.)*; urzicar; vrabie, vrăbiuță *(dim.)*, vrăbioară, vrabete *(reg.)*, vrăbioi, pasăre *(reg.)*. Ornitologie. Ornitolog. Ornitofil *(rar)*.

Adj. Păsăresc *(rar)*; ornitologic.

Vb. A zbura, a-și lua zborul. A ciripi, a cînta. A oua; a cloci, a scoate pui. A(-și) face cuib.

Adv. Păsărește *(rar)*.

V. glasuri de păsări.

430. PĂSĂRI ACVATICE

Subst. Pasăre acvatică, pasăre de apă; pasăre de baltă; pasăre marină. Albatros; becață, becațină; bîtlan, stîrc cenușiu; bîtlănaș; bodîrlău, cufundăr, corcodel *(reg.)*; bodîrlău-cu-ferestrău; bou-de-baltă, buhai-de-baltă; călifar alb; călifar roșu; ciovică; ciovilică-de-mare; corlă, găinușă de baltă; chirighiță; cocor, cocoară *(reg.)*; cufundar, cufundac; cocostîrc, barză (neagră, cernită, grivă); cormoran, corb-de-mare; egretă, erodiu, stîrc alb; gîscă, gîsculiță *(dim.)*, gîscan, gîscoi *(rar)*, gînsac *(pop.)*, gîscă sălbatică, gîrliță; lebădă, lebejoară *(dim.)*, lebediță *(dim., pop.)*, lebădoi *(rar)*; lișiță; lopătar; nagîț, bibic, ciovică *(reg.)*, pasăre-tătărască; pelican, babiță; pescar; pescăraș, pescărel; pescăriță; pescăruș; ploier; rață, rață domestică, rață sălbatică, rățușcă *(dim.)*; rățișoară, rățucă *(rar)*, rățoi, rățoiaș *(dim., rar)*; stîrc, stîrculeț *(dim.)*; stîrcul-mare cenușiu; stîrcul-alb nobil; stîrcul-galben; stîrcul-purpuriu; stîrcul-pitic; țigănuș.

Vb. A înota, a se scufunda, a plonja.

V. glasuri de păsări.

431. PĂSĂRI DOMESTICE

Subst. Păsări domestice, păsări de curte, orătănii, cobăi *(reg.)*, gobăi *(reg.)*, galițe *(reg.)*, oare *(reg.)*. Găină, găinușă *(dim.)*, cobaie *(reg.)*, cloșcă, cloță *(reg.)*; cocoș, cocoșel *(dim.)*, cucurigu. Bibilică, pichere *(reg.)*; bibiloi, picheroi *(reg.)*. Curcă, curcioaică *(rar)*; curcan, curcănaș *(dim.)*. Rață, rățușcă *(dim.)*, rățișoară, rățucă *(rar)*; rățoi, rățoiaș *(dim.)*. Gîscă, gîsculiță *(dim.)*; gîscan, gîscoi *(rar)*, gînsac *(pop.)*. Păun, păunaș *(dim.)*, păunel; păuniță, păună *(rar)*; păunărie *(rar)*. Porumbel, porumb *(pop.)*, porumbaș *(pop.)*, hulub *(reg.)*, hulubaș *(dim., reg.)*, hulubel *(reg.)*; porumbiță, porumbioară *(rar)*, porumbă *(pop.)*, porumbea *(reg.)*, hulubiță *(dim., reg.)*. Pui, puișor *(dim.)*, puiuc *(rar)*, puiuleț, puigan *(reg.)*, puiandru *(augm.)*; puică, puicuță *(dim.)*, puichiță *(rar)*, puiculiță *(pop.)*, puiculeană *(pop.)*. Boboc

Scanned with OKEN Scanner

(de rață, de gîscă), bobocel *(dim.)*. Avicultură. Avicultor. Găinărească, găinăriță *(rar)*; gîscar.

Vb. A ciuguli; a oua; a cloci.

V. glasuri de păsări.

432. PĂSĂRI RĂPITOARE

Subst. Vultur, vultan, vulturaș *(dim.)*, vulturel; vulturiță *(rar)*, vulturoaică, vulturoaie *(rar)*; vultur-bărbos, vultur-cu-barbă, vultur-negru, zăgan; vultur-pleșuv; vultur-pescar; acvilă, pajură, aceră *(reg.)*; șoim, șoiman, șoimuleț *(dim.)*, șoimel, șoimulean, șoimușor, șoimuț *(pop.)*; vindereu, vinderel *(reg.)*, vînturel; coroi; corb, corbuleț *(dim., rar)*, corbișor *(rar)*, corbușor *(rar)*; gaiță; uliu, ulișor *(dim.)*, ulieș, uliuț, uligaie *(reg.)*, hîrău *(reg.)*; erete; gaie; șoricar; bufniță, bufnă *(rar)*, buhă, buhnă *(reg.)*, bou-de-noapte; cucuvea, cucuveică *(reg.)*, pasărea-morții; huhurez, ciuhurez, ciuf; sfrîncioc; sfrîncioc mare, lupul-vrăbiilor.

Adj. Vulturesc; șoimănesc.

Vb. A răpi, a prinde, a înhăța, a lua, a duce; a mînca, a sfîrșia, a devora.

Adv. Vulturește; șoimănește.

V. glasuri de păsări.

433. PĂSTOR

Subst. Păstor, păstorel *(dim.)*, păstoraș *(rar)*, cioban, ciobănaș *(dim.)*, ciobănel, păcurar *(înv. și reg.)*, păcurăraș *(dim., pop.)*, păcurărel *(pop.)*, mocan, țuțuian *(reg.)*, oier; mînzărar *(pop.)*; miorar *(reg.)*; cîrlănar; berbecar; baci; scutar, urdar; zărar *(reg.)*; strungar; mînător. Căprar *(rar)*. Boar, văcar, vițelar, ciurdar *(reg.)*, gaucho, cow-boy; bivolar; haidău *(reg.)*. Porcar, sămădău *(reg.)*. Herghelegiu *(rar)*, stăvar *(reg.)*. Păstorie, păstorire *(rar)*, păstorit, ciobănie, ciobănit, păcurărie *(înv. și reg.)*, păcurărit *(reg.)*, băcit, oierie, oierit. Văcărie.

Adj. Păstoresc, pastoral, ciobănesc, păcurăresc *(înv. și reg.)*, mocănesc.

Vb. A păstori, a ciobăni, a păcurări *(înv. și reg.)*, a paște (oile), a păzi; a mulge; a tunde; a țesăla.

Adv. Ciobănește, păcurărește *(înv. și reg.)*.

V. oaie, pășunat, vite.

434. PĂȘUNAT

Subst. Pășunat, pășunare, pășune *(înv. și reg.)*, pășuneală *(reg.)*, păscut, păscare *(pop.)*. Loc de păscut, pășune, păștiune *(reg.)*, păscătoare *(pop.)*, imaș, izlaz, suhat, suhăție *(reg.)*, toloacă *(reg.)*, seci *(înv. și pop.)*, pajiște; livadă. Plai. Fîneață, fînărie *(pop.)*, fîneț *(pop.)*; rît *(reg.)*.

Vb. A paște, a pășuna.

V. oaie, păstor, vite.

435. PEDAGOG

Subst. Pedagog, educator; învățător, învățătoraș *(dim., depr.)*, dascăl *(înv.)*, dăscălaș *(dim., peior.)*, dăscălici *(rar)*, institutor *(în trecut)*; profesor, profesoraș *(dim., depr.)*, maestru. Preparator; asistent; lector, șef de lucrări;

Scanned with OKEN Scanner

conferențiar, docent *(în alte țări)*; profesor universitar. Preceptor, pedagog, instructor; diriginte; meditator, repetitor *(ieșit din uz)*. Magistru *(livr.)*; mentor. Cadru didactic. Grad didactic. Corp didactic, corp profesoral; învățătorime, dăscălime *(pop.)*, profesorime. Dăscălie, profesorat.

Adj. Dăscălesc, dăscălicesc *(rar)*; profesoral.

Vb. A preda, a ține o lecție, a conduce un seminar. A îndruma, a călăuzi, a sfătui, a povățui. A educa, a învăța, a instrui, a forma.

Adv. Dăscălește.

V. educație, elev, învățare, școală.

436. PEDEAPSĂ

Subst. Pedeapsă, pedepsire, punițiune *(rar)*, inflicțiune *(rar)*, sancționare, sancțiune, penalizare, penalizație *(rar)*, nacazanie *(înv.)*; pedeapsă disciplinară, măsură disciplinară; pedeapsă penală, sancțiune penală. Pedepsibilitate *(jur.)*; penalitate. Condamnare, osîndă *(pop.)*, osîndire *(pop.)*. Mustrare, mustrare verbală; mustrare scrisă; dojană, dojenire, apostrofare, apostrofă, admonestare, admonestație *(rar)*, admoniție *(rar)*, certare. Amendare, amendă, ștraf *(înv.)*; confiscare; sechestrare, sechestru; expropriere. Deportare, expulzare, relegare *(înv.)*, relegație *(înv.)*, exil, exilare, surghiun, surghiunire, proscriere, proscripție, pribegie. Ostracism, ostracizare; damnațiune, anatemizare *(rar)*, anatemă, afurisenie. Arest, arestare, arestuire *(pop.)*; prevenție; detențiune. Întemnițare, recluziune *(ieșit din uz)*, închisoare, închisoare corecțională, temniță grea, muncă silnică, ocnă. Pedeapsă corporală, corecție *(în trecut)*; bătaie, ciomăgeală *(fam.)*, bumbăceală *(fig., fam.)*; pălmuire; biciuială, biciuire, flagelare, flagelație; orbilianism *(livr.)*. Torturare, tortură, supliciu, caznă, chin, chinuială *(rar)*, chinuire, schingiuire, schingi *(înv.)*. Condamnare la moarte, pedeapsă capitală, proscriere, proscripție; execuție; împușcare; spînzurare, spînzurat *(rar)*, spînzurătoare; decapitare, decapitație, ghilotinare, ghilotină; strangulare, sugrumare, jugulare *(rar)*, garotte; crucificare, răstignire; tragere în țeapă; tragere pe roată; ardere pe rug. Răzbunare, vendetă; talion. Condamnat, osîndit *(pop.)*. Deportat, exilat, surghiunit, surghiun *(înv.)*, proscris. Arestat, arestant *(înv.)*, deținut. Pușcăriaș, ocnaș, șalgău *(reg.)*.

Adj. Pedepsitor *(rar)*, punitiv *(livr.)*. Pedepsibil *(rar)*, punibil *(jur.)*. Pedepsit. Osîndit *(pop.)*. Deportat, relegat *(înv.)*, exilat, surghiunit, proscris. Arestat, deținut. Întemnițat, închis. Pălmuit. Căznit. Spînzurat; decapitat; strangulat, sugrumat; răstignit; tras în țeapă; tras pe roată; ars pe rug. Răzbunător, vindicativ *(livr.)*.

Vb. A pedepsi, a da o pedeapsă, a aplica o pedeapsă, a inflige *(rar)*, a penaliza, a pena *(jur., rar)*, a certa *(înv.)*. A condamna, a osîndi *(pop.)*. A mustra, a dojeni, a apostrofa, a admonesta, a certa, a face morală *(fam.)*, a trage (cuiva) o săpuneală (un perdaf), a da (cuiva) o lecție, a învăța (pe cineva) minte. A amenda, a da (cuiva) o amendă, a aplica (cuiva) o amendă, a atinge (pe cineva) la pungă, a penaliza; a confisca; a sechestra, a pune sechestru; a expropria. A deporta, a expulza, a relega *(înv.)*, a exila, a trimite în exil, a surghiuni, a proscrie. A aresta, a arestui *(pop.)* a reține; a ține sub stare de arest. A închide, a băga la închisoare, a întemnița, a vîrî în temniță, a arunca în temniță, a pune în lanțuri, a băga la zdup *(pop.)*, a băga la răcoare, a pune (a ține) (pe cineva) la opreală, a pune (a băga) (pe cineva) la secret, a băga la pîrnaie *(arg.)*, a trimite la ocnă (la muncă silnică). A bate, a stinge (a snopi, a zvînta) (pe cineva) în bătaie (în bătăi), a trage (cuiva) o mamă de bătaie, a-i număra (cuiva) coastele, a ciomăgi *(fam.)*, a bum-

băci *(fig., fam.)*; a pălmui; a biciui, a bate cu biciul, a flagela. A tortura, a căzni, a chinui, a schingiui. A condamna la moarte, a proscrie; a executa; a împușca; a spînzura; a decapita, a tăia (cuiva) capul, a ghilotina; a strangula, a sugruma, a jugula *(rar)*; a crucifica, a răstigni; a trage în țeapă; a trage pe roată; a arde pe rug; a arde de viu. A fi pedepsit, a primi o pedeapsă, a-și lua plata, a-și primi răsplata, a suferi consecințele, a trage ponoasele; a ispăși o pedeapsă.

V. **amenințare, bătaie, blestem, constrîngere, închisoare, mustrare, omor, plată.**

437. PERMANENȚĂ

Subst. Permanență, permanentizare, perpetuitate *(rar)*, perpetuare, perpetuație *(rar)*, continuitate, continuare, stabilitate, constanță, invariabilitate, fixitate, persistență, perenitate, menținere, dăinuire, durabilitate, trăinicie, indestructibilitate *(rar)*, rezistență, viabilitate. Eternitate, veșnicie, vecie, nemurire. Infinit, nesfîrșit, nemărginire, nemargine *(rar)*.

Adj. Permanent, perpetuu, constant, continuu, necontenit, neîntrerupt, necurmat, neîncetat, infinit, nesfîrșit, interminabil, neterminabil, stabil, fix, persistent, peren *(fig.)*, dăinuitor, durabil, trainic, indestructibil *(fig.)*, rezistent, solid, viabil *(livr.)*. Etern, veșnic, de veci, nemuritor, nepieritor.

Vb. A (se) permanentiza, a (se) perpetua, a (se) continua, a persista, a (se) menține, a dăinui, a dura, a dura la nesfîrșit, a ține, a ține mult, a ține o veșnicie. A eterniza, a veșnici *(înv.)*, a înveșnici *(înv.)*, a nemuri *(rar)*, a înnemuri *(înv.)*, a imortaliza.

Adv. (În mod) permanent, în permanență, continuu, încontinuu, mereu, neîntrerupt, fără întrerupere, neîncetat, fără încetare, fără sfîrșit, fără capăt, întotdeauna, totdeauna, întruna, oricînd, pururi *(înv. și pop.)*; pe (pentru) vecie, pentru totdeauna, de-a pururi *(înv. și pop.)*, în veci de veci, în veac de veac, în vecii vecilor, în vecia vecilor *(rar)*; regulat, de nenumărate ori, zilnic, ziua și noaptea, ore (zile, luni, ani) în șir, de-a rîndul.

V. **existență, imensitate, timp.**

438. PESCUIT

Subst. Pescuit, pescărie *(înv. și reg.)*, pescărit *(reg.)*; arta pescuitului, halieutică; pescuire, undire, undit, năvodire *(rar)*, năvodit, văpăit *(reg.)*. Pescar, pescăraș *(dim., rar)*, pescuitor, măjar *(înv. și reg.)*, undițar *(rar)*, muscar, năvodar, setcar *(reg.)*, orier *(rar)*, zătonar *(reg.)*, vîrșar, vintiragiu; păraș *(reg.)*; păstrăvar. **Unelte de pescuit:** Undiță, undișoară *(dim.)*, spining, lansetă; mulinetă; cîrlig, hapcă, pripon, zancă *(reg.)*; carmac, perimet, periteag, visilă *(reg.)*; ostie, timleac, harpon; plasă pescărească, orie, zăgaștină *(reg.)*, plavă, mreajă, plopovăț *(reg.)*, rară *(reg.)*, setcă *(reg.)*, avă, tifan; lăptaș; năvod, talian *(reg.)*; reșcă, tîrboc; opritoare; prostovol, năpastă *(reg.)*, plașcă *(reg.)*, trandada; voloc, volocel *(dim.)*; leasă, selnic; crîsnic, halău *(reg.)*, năpatcă *(reg.)*; minciog, meredeu *(reg.)*, ciorpac; sirec *(reg.)*, radină *(reg.)*; vîrșă, vintir, țăpoiacă *(reg.)*; țiclă. Pescărie, păstrăvărie. Piscicultură. Piscicultor.

Adj. Pescăresc, de pescărie, de pescuit.

Vb. A pescui, a undi, a năvodi *(rar)*, a prinde pește; a arunca undița, a arunca harponul, a arunca plasa; a întinde toana (năvodul, mreaja), a închide toana.

Adv. Pescărește.

V. **pești.**

Scanned with OKEN Scanner

439. PESIMISM

Subst. Pesimism; deprimare, descurajare, demoralizare, demoralizație *(înv.)*, desperare, desperație *(înv.)*, deznădăjduire, deznădejde, dezolare, întristare, tristețe, depresiune *(fig.)*, indispoziție, apăsare; melancolie, alean. Decepție, dezamăgire, deziluzie. Scepticism, neîncredere, îndoială, îndoire *(înv.)*. Pesimist; sceptic.

Adj. Pesimist; deprimat, descurajat, demoralizat; desperat, deznădăjduit; dezolat, întristat, trist, indispus, melancolic. Decepționat, dezamăgit, deziluzionat. Sceptic, neîncrezător. Deprimant, descurajator, demoralizant, demoralizator; dezolant *(livr.)*, dezolator *(rar)*, întristător.

Vb. A fi pesimist, a vedea totul în negru. A deveni pesimist, a cădea în pesimism. A (se) deprima, a (se) descuraja, a (se) demoraliza; a despera, a-și pierde orice speranță, a deznădăjdui, a-și pierde orice nădejde; a dezola *(livr.)*; a (se) întrista, a deveni melancolic, a cădea în melancolie. A decepționa, a dezamăgi, a deziluziona. A deveni sceptic, a-și pierde încrederea în..., a nu crede în... .

V. **deznădejde, necaz, supărare, temperament, tristețe.**

440. PESTRIȚĂTURĂ

Subst. Pestrițătură *(rar)*, tărcătură; împestrițare; împestrițătură, învîrstare.

Adj. Pestriț, pestricior *(dim., pop.)*, pestricel *(rar)*, pestricuț *(rar)*, pestrișor *(reg.)*, pestrițat *(rar)*, împestrițat, pestricat *(înv.)*, mistrui *(pop.)*, smălțuit, pistrui *(rar)*, pistruiat, pepit, dungat, vărgat, vărgățel *(dim., pop.)*, învîrstat, tărcat, pătat, pag, bălțat, florean *(rar)*; griv *(pop.)*, grivei *(reg.)*,

Vb. A (se) împestrița, a pestrița *(rar)*, a (se) pistruia, a popistra *(reg.)*, a smălțui *(fig.)*, a smălța *(rar)*, a dunga, a vărga, a învîrsta, a tărca.

V. **amestec, diversitate.**

441. PEȘTI

Subst. Pește, peștișor *(dim.)*, pescuț *(reg.)*. Pește de apă dulce; pește de mare, pește marin. Pește răpitor. Albișor, albișoară, albiță, obleț, sorean *(pop.)*; aterină; avat, pește-lup; baboi, baboiaș *(dim.)*; barbun; biban, baboi *(reg.)*, costraș *(pop.)*; boarță; boiștean; calcan, pește-de-mare; cal-de-mare, calul-mării, căluț-de-mare; caracudă, pește-țigănesc; caras; cegă; chefal; clean; cosac, cosăcel *(dim.)*; crap, crăpcean *(dim.)*; crăpuștean, crăpoaică, ciortan, ciortănaș *(dim.,)*; fusar, pește-de-piatră, ghiborț, ghiborțaș *(dim.)*; guvid; guvid mare, strunghil; hamsie; hering; lin; lipan; lostriță; mihalț; morun, morunaș *(dim.)*; mreană, mrenuță *(dim.)*; nisetru, nisipariță; obleț; obleț mare, țușcov; ocheană, ocheniță *(dim., reg.)*; babușcă, țărancă *(reg.)*; pălămidă; pălămidă-de-baltă, pește-țigănesc, osar; păstrăv, păstrăvior *(dim.)*, păstrăviță *(rar)*; păstrugă; pește-auriu, pește-curcubeu, pește-soare; pește-ciocan; pește-cu-spadă; pește-de-piatră, pietrar; pește-ferestrău; pește-porcesc, porcușor, pietroșel; pește-zburător; pisică-de-mare; plătică; plevușcă; plevușcă-de-baltă; rechin, rechin-albastru, rîndunică-de-mare; roșioară; sabie, sabiță, săbioară; sardea, sardeluță *(dim.)*; scobar, scobai *(reg.)*, mațe-negre; scorpie-de-mare; scrumbie; scrumbie de Dunăre; scrumbie albastră, scrumbioară; scrumbiță; somn, somnișor *(dim.)*, somnuleț, somotei; somon; stavrid; șalău; știucă; știucă-de-mare; țipar, chișcar *(reg.)*; torpilă; vatos, vulpe-de-mare;

Scanned with OKEN Scanner

zvîrlugă. Pescărie, pescărime *(rar)*; ihtiofaună. Pescărie; păstrăvărie. Pescuit. Pescar. Ihtiologie. Ihtiolog. Piscicultură. Piscicultor.

Adj. Piscicol. Ihtiologic.

V. **pescuit.**

442. PICIOR

Subst. Picior, picioruș *(dim.)*, picioraș, piciorel, picioruț, crac *(pop.)*, gionat *(fam., depr.)*; picioare lungi, picioroange, gaibe, gaide *(fig.)*, gaibarace *(fam.)*, catalige *(fig.)*. Piciorul stîng; piciorul drept. Coapsă. Genunchi. Oul genunchiului, rotulă. Gambă. Tibie. Peroneu. Pulpă, pulpișoară *(dim.)*. Gleznă, gleznișoară *(dim., rar)*. Laba (piciorului), lăbuță *(dim.)*, lăboaie *(augm.)*. Talpa (piciorului), tălpiță *(dim.)*. Călcîi, călcîiaș *(dim.)*. Mînc *(reg.)*. Deget, degețel *(dim.)*, degetuț. Falangă. Unghie, unghiuță *(dim.)*, unghioară, unghișoară. Pedichiură. Încălțăminte, încălțări *(înv. și reg.)*. Încălțător.

Adj. Lăbos *(rar)*. Încălțat. Descălțat, desculț. Ortopedic.

Vb. A sta în picioare; a se ridica în picioare; a pune piciorul (pe ceva); a da cu piciorul; a îndoi piciorul; a întinde piciorul. A (se) încălța, a(-și) pune ghetele. A (se) descălța, a(-și) scoate ghetele.

V. **încălțăminte.**

443. PICTURĂ

Subst. Pictură, artă plastică, plastică, zugrăvit *(înv.)*, desen. Pictură de șevalet. Pictură monumentală; pictură decorativă; pictură murală, frescă; pictură bisericească, zugrăveală; pictură de gen; pictură marină; plein-air. Pictură în ulei; acuarelă; guașă; frescă, afrescă *(italienism)*; encaustică *(ant.)*; kakemono; pastel; tempera. Gravură; acvaforte; acvatintă; heliogravură, heliografie; linogravură; pirogravură; xilogravură. Monocromie; policromie. Portretistică; peisagistică; pastel; miniaturistică, miniaturism *(rar)*. Artist plastic, pictor, desenator; ilustrator; zugrav *(înv.)*, iconar; grafician, creionist *(rar)*; portretist; caricaturist; peisagist; pastelist; acuarelist; gravor. Școli de pictură; renaștere; baroc; clasicism; romantism; prerafaelism; fovism; impresionism; expresionism; pointilism; modernism; cubism; constructivism; futurism; neoimpresionism; suprarealism, surrealism. Galerie. Pinacotecă. Muzeu. Expoziție; vernisaj.

Adj. Pictural, plastic; grafic. Pictat, zugrăvit, ilustrat, gravat. Monocrom, monocromatic; policrom, policromatic *(rar)*. Portretistic, peisagistic.

Vb. A picta, a desena, a zugrăvi *(rar)*, a schița, a creiona; a portretiza; a caricaturiza; a plasticiza; a grava; a ilustra.

V. **artă, artist, tablou.**

444. PIETRE PREȚIOASE ȘI SEMIPREȚIOASE

Subst. Piatră prețioasă, piatră nobilă, piatră scumpă, piatră nestemată; nestemată; gemă; camee; piatră semiprețioasă. Acvamarin; agat; ametist; andaluzit; beril; briliant; calcedonie; carneol; chihlimbar, ambră galbenă; coral, mărgean; corindon; cornalină; crisoberil; crisolit; crisopraz; cristal, cristal de stîncă; cuarț; diamant, adamant *(pop.)*; disten, cianit; gagat; granat; heliotrop; hiacint; jad, jadeit; jasp; lapislazuli, lapis, lazurit; malahit; matostat; nefrit; opal; perlă, mărgăritar, mărgărit; onix; peruzea, turcoază *(livr.)*; rubin, balaș *(înv.)*; rumanit; safir; sardiu; sardonix; smarald;

Scanned with OKEN Scanner

sidef, nacru; spinel; titanit, ofen; topaz; turmalină, rubelit; vezuvian, idocraz; zircon.

V. **bijuterie, mineral, podoabă, rocă.**

445. PISICĂ

Subst. Pisică, pisicuță *(dim.)*, mîță *(pop.)*, mîțucă *(dim., pop.)*, felină; pisică domestică, pisică sălbatică; pisică siameză; angora. Pisic, pisicuț *(dim.)*, mîț *(pop.)*, mîțișor *(dim., pop.)*, mîțuc *(rar)*, mîțan *(rar)*, mîțoi *(rar)*, motoc *(reg.)*, motan, motănaș *(dim.)*, motănel, cotoi, cotoc *(pop.)*, cotoșman *(pop.)*, mîrtan *(reg.)*, pisoi, pisoiaș *(dim.)*. Neamul pisicesc; motănime, neamul motanilor; rasa felină.

Adj. Pisicesc, mîțesc *(pop. și fam.)*, felin.

Vb. A mieuna, a miorlăi. A toarce. A lipăi. A zgîria. A prinde șoareci.

V. **animale carnivore, glasuri de animale.**

446. PÎINE

Subst. Pîine, pîinișoară *(dim.)*, pîinică, pîiniță, pitușcă, pită *(reg.)*, pituță *(dim., pop.)*, pitoi *(reg., augm.)*, hliban *(rar. reg.)*; răsunoi *(reg.)*, țipău (de pîine) *(reg.)*; pitan *(reg.)*; lipie; franzelă, franzeluță *(dim.)*, jimblă *(înv.)*, bulcă *(reg.)*. Pîine albă; pîine neagră; pîine intermediară; pîine de graham; pîine de casă. Turtă, turtișoară *(dim.)*, turtică, turticică. Colac, colăcel *(dim.)*; colindeț *(pop.)*; chiflă. Pesmet, posmag *(reg.)*. Azimă, azimioară *(dim.)*; prescură, anafură, pască. Panificație. Panificare. Brutărie, franzelărie, jimblărie *(înv.)*, pitărie *(înv. și reg.)*. Brutar, franzelar, jimblar *(înv.)*, pitar *(reg.)*.

Adj. Panificabil.

Vb. A panifica; a face pîine, a frămînta; a dospi; a coace.

V. **alimentație, atelier, feluri de mîncare, locuri comerciale.**

447. PLANTE ACVATICE

Subst. Plantă acvatică, plantă de apă, plantă de baltă. Algă, algă-marină, algă-roșie-marină; broscariță, limba-apei, notătoare; broscărițe, iarba-șerpilor; cosor, brădiș; cornaci, castane-de-baltă; crinul-de-baltă; cucuta-de-apă; drețe, floare-de-tău; foarfeca-bălții; hreniță; iarbă-de-mare; iarba-broaștei; inariță; limbariță; lintiță; mărăraș; mătreața-verde, mătreață-de-apă, mătreața-broaștei, lîna-broaștei, mătasea-broaștei; nufăr, nufăr-alb; nufăr-galben; obligeană, trestia mirositoare; papură; șovar; pipirig; pipiriguț; plutică; roua-cerului; săgeata-apelor; sîrmuliță; orzoiacă-de-baltă; stuf, trestie, trestioară *(dim.)*; stînjeni-galbeni; șovar, capul-ariciului, buzdugan.

V. **plante medicinale.**

448. PLANTE MEDICINALE

Subst. Plantă medicinală, plantă de leac, buruiană de leac; ierburi, buruieni; farmacie verde *(fig.)*. Anason; anghinare; arnică; avrămeasă, milostivă, veninariță; bolbotină *(reg.)*; brusture, lipan; chimen, chimion, chimion-de-cîmp, chimion sălbatic, secărea, secărică; cicoare; cimbrișor; ciuboțica-cucului; ciulin, odogaci, săpunariță; coada-calului, barba-ursului; coada-cocoșului; coada-șoricelului; coriandru; crețușcă; crușin; cucută, dudău *(pop.)*, buciniș *(reg.)*; cucută-de-apă; degețel-roșu; dracilă; dumbravnic; feciorică; fenicul; ferigă; fumăriță; gălbenea; iarbă-mare, ienupăr, jneapăn, turtel *(rar)*; ipecacuana;

Scanned with OKEN Scanner

izmă, mentă; izmă creață, mentă creață; jalapă; jale, salbie *(reg.)*; laur; lavandă, levănțică; lămîiță; lumînărică; mac; măceș, răsură, trandafir sălbatic, cacadîr *(reg.)*, rujă *(reg.)*; măselariță, măselar *(reg.)*, nebunariță *(pop.)*; mătrăgună, beladonă, doamnă-mare; mușețel, romaniță *(reg.)*; nalbă; nalbă-de-grădină; nalbă-mare; obligeană; odolean; valeriană; omag; păducel; păpădie; pătlagină; pelin; pelinariță; plămînărică, plămînăriță, cuscrișor; podbal; revent, rubarbă; roiniță, mătăciună, melisă; rozmarin; saschiu; schinduf; schinel; scoruș; siminoc; soc; sorbestrea; șovîrf, savur; spînz, stînjenel, stînjen, iris; sulfină; sunătoare, pojarniță *(pop.)*; talpa-gîștei; talpa-lupului; tei; trei-frați-pătați; trifoi-de-lac, trifoi-de-baltă, trifoi-amar, trifoiște; trînjoaică; țintaură; unguraș; usturoiță, aișor, voinicică; vătămătoare; vindecea; vineriță, vinețică. Plafar.

V. **arbuști, medicament, plante acvatice, plante otrăvitoare.**

449. PLANTE ORNAMENTALE

Subst. Plantă ornamentală, plantă decorativă. Acantă; agavă; aloe; asparagus; azalee; balsamină; barba-împăratului; begonie; bujor, bujor-de-grădină, bujoraș *(dim.)*; busuioc; cactus; cafeluță; cală; camelie; caprifoi; cătină; cerceluș, fuxie; ciclamă; cimișir; clopoței; crăiță, vîzdoagă *(reg.)*; curpen; dalie; dracilă; drob; ficus; filodendron; gardenie; garoafă, garofiță *(dim.)*; gherghină; glicină; hortensie; hurmuz; iasomie; iederă; indrușaim, sîngele-voinicului; lăcrămioară, mărgărit, mărgăritar; laur, dafin; lalea, tulipă, tulipan *(reg.)*, lămîiță; leandru; lemn-cîinesc, lemnul-cîinelui; lemnul-domnului, lemnuș *(reg.)*; liliac, iorgovan *(reg.)*; magnolie, mielărea; mimoză senzitivă; mirt; mușcată, mușcată-creață, pelargonie, orhidee; palmier, palm *(rar)*; păducel, albaspină; primulă; rezedă, rozetă; rozmarin; stînjenel, stînjen, iris; surguci; știr-roșu; tamariscă; trandafir, trandafiraș *(dim.)*, trandafirel *(pop.)*, trandafiruț *(pop.)*, roză, rujă *(reg.)*; trîmbiță; tuia, arborele-vieții; tulichină; zambilă, zambilică *(dim.)*; zizanie; zorele, bună-dimineața, adormițele (reg.).

V. **arbuști, plante medicinale.**

450. PLANTE OTRĂVITOARE

Subst. Plantă otrăvitoare, plantă veninoasă, plantă toxică. Alior, laptele-cîinelui, laptele-cucului; avrămeasă, milostivă, veninariță; ciumăfaie, laur, cucută, dudău *(pop.)*, buciniș *(reg.)*; dediței, dediță, adormițele; degetar, degetăriță, degețel; degețel-roșu, digitală; gărdurariță; iarba-fiarelor, iarba-fierului; leandru; mac, somnișor; mătrăgună, beladonă, cinstită, cireașa-lupului, cucoană-frumoasă, doamna-codrului, doamnă-mare, împărăteasa-buruienilor; măselariță, măselar *(reg.)*, nebunariță; neghină, neghiniță *(dim.)*, năgară *(rar)*; omag, pătrunjelul-cîinelui; piciorul-vițelului, rodul-pămîntului, pîinea-porcului; rostopască, negelariță *(reg.)*; ruscuță-de-primăvară, ruscuță-primăvăratică; rută, virnanț; sălbăție; spînz; stirigoaie; trepădătoare; trifoi-de-baltă, trifoi-de-lac, trifoi-amar, trifoiște; tulichină; zîrnă, umbra-nopții.

V. **plante medicinale, otravă.**

451. PLATĂ

Subst. Plată, plătire *(rar)*, achitare, lichidare. Plată în rate. Cheltuială, cheltuire; cheltuieli curente; cheltuieli neprevăzute. Bani de buzunar (de cheltuială); bani în numerar, bani gata (buni, lichizi, gheață, pești, numărați). Remunerare, remunerație, retribuire, retribuție, salariu, onorariu, leafă, lefu-

șoară *(dim., fam.)*, chenzină, simbrie *(pop.)*, simbrioară *(dim., pop.)*; soldă, leafă *(înv.)*; salarizare, salariere *(rar)*. Ajutor financiar (bănesc), subvenție, subvenționare, indemnizație, indemnizare *(rar)*, indemnitate *(rar)*; alocare, alocație; bursă, stipendiu *(înv.)*; pensie, pensioară *(dim., fam.)*; pensie de întreținere (alimentară); rentă viageră. Răsplată, răsplătire, gratificare, gratificație, recompensă, recompensație *(înv.)*, premiere, premiu. Asigurare, despăgubire, compensare, compensație, recompensă *(rar)*; dușegubină *(înv.)*. Comision. Mită, mituială, mituire, rușfet *(turcism înv.)*, șperț, șperțuială, bacșiș, ciubuc *(fig., fam.)*. Taxă, vamă; contribuție; dare, bir *(înv.)*. Amendă, ștraf *(înv.)*; taxă de locație. Chirie, locație; navlu. Taxare, încasare. Cumpărare; vînzare. Avans, acont, acontare, arvună *(pop.)*, arvunire *(pop.)*. Ramburs, rambursare. Investiție, investire. Împrumut, împrumutare, datorie; credit; cămătărie. Rată, cotă. Cambie, obligă *(înv.)*, bilet de ordin; poliță, vecsel *(germanism înv.)*; notă de plată, bon de plată; chitanță; acreditiv, obligație, cec. Dobîndă, camătă, scont, rentă. Plătitor, platnic, bun (rău) platnic; datornic, debitor; împrumutător; creditor, creanțier *(rar)*, datornic *(rar)*. Cămătar, zaraf *(înv.)*.

Adj. Plătitor, platnic. Plătibil.

Vb. A plăti, a face plata, a debursa, a achita, a lichida (o datorie, o creanță etc.), a onora (o notă de plată, o poliță etc.). A plăti cu bani gheață (pesin etc.), a deschide punga, a scoate banii din pungă, a desface băierele pungii, a cheltui. A remunera, a retribui, a salariza, a salaria *(rar)*. A acorda (cuiva) ajutor financiar (bănesc), a subvenționa, a acorda (cuiva) o indemnizație, a stipendia *(livr.)*. A răsplăti, a gratifica, a recompensa, a da o recompensă, a premia. A despăgubi, a plăti despăgubiri, a compensa, a indemniza *(rar)*. A mitui, a da mită, a șperțui, a da șperț, a da bacșiș, a da ciubuc. A plăti taxă (vamă, impozit etc.). A plăti amendă. A plăti chirie. A cumpăra; a vinde. A împrumuta, a credita. A se împrumuta, a face datorii, a se îndatora, a se băga în datorii, a se îngloda (a se îneca) în datorii. A avansa, a aconta, a arvuni *(pop.)*. A investi, a face investiții. A rambursa, a da înapoi, a restitui. A plăti dobîndă.

Adv. Cu plată; cu taxă. Cu (pe) cheltuiala cuiva.

V. **bani, impozit, recompensă.**

452. PLĂCERE

Subst. Plăcere, plac, satisfacție, mulțumire, mulțumită *(înv. și pop.)*, contentație *(latinism)*; bucurie, fericire; desfătare, deliciu, delectare, încîntare, farmec, fermecare, vrajă, atracție, captivare. Bună dispoziție, voie bună, veselie, înveselire, veselire *(pop.)*, voioșie. Amuzament, divertisment, distracție, agrement, petrecere, petrecanie *(înv. și reg.)*. Bucuriile vieții, plăcerile vieții. Voluptate; senzualitate. Hedonism. Hedonist.

Adj. Plăcut, agreabil, desfătător, desfătat *(înv.)*, delicios *(fig.)*, delectabil, îmbucurător, încîntător, încîntat *(rar)*, savuros *(fig.)*, fermecător, vrăjit *(fig.)*, atractiv, atrăgător, captivant. Amuzant, distractiv, înveselitor, veselitor *(pop.)*. Bucuros, fericit, satisfăcut, mulțumit, bine dispus, vesel, înveselit, veselit *(pop.)*, voios, încîntat, fermecat. Voluptuos; senzual. Hedonist.

Vb. A plăcea, a fi plăcut (agreabil etc.). A simți o plăcere, a-i fi (cuiva) drag să..., a-i rămîne (cuiva) inima la ceva, a-i fi (cuiva) mai mare dragul, a mînca (a înghiți, a sorbi) ceva cu ochii. A (se) desfăta, a (se) delecta, a savura *(fig.)*, a-și linge degetele, a (se) bucura, a (se) îmbucura *(reg.)*, a (se) încînta, a (se) ferici, a (se) înveseli, a (se) veseli *(pop.)*, a (se) amuza, a (se) distra, a petrece; a fi vesel, a fi bine dispus.

Scanned with OKEN Scanner

Adv. (În mod) plăcut; cu bucurie, cu toată bucuria, cu încîntare; cu dragă inimă, din toată inima.

V. **amuzament, bucurie, ospăț.**

453. PLECARE

Subst. Plecare, pornire, urnire, purcedere *(pop.)*, purces *(înv. și pop.)*, deplasare; demaraj, demarare; decolare, lansare, start. Ieșire, ieșit. Depărtare, îndepărtare, retragere. Părăsire, abandonare, fugă, evadare, dezertare. Evacuare. Migrație. Exilare. Emigrare, emigrație *(rar)*, expatriere; exod, băjenie, băjenărie *(înv.)*, băjenărit *(înv.)*. Fugar, fugit, dezertor, evadat, emigrant, emigrat; băjenar.

Adj. Plecat, pornit. Părăsit, abandonat. Fugit, fugar, evadat, dezertor; expatriat, exilat; emigrat, emigrant.

Vb. A pleca, a porni, a purcede *(pop.)*, a porni la drum, a ridica ancora, a pleca din loc, a o lua din loc, a se pune în mișcare, a se urni, a se mișca, a se deplasa, a demara; a-și lua avînt, a se avînta. A se duce, a se depărta, a se îndepărta, a se retrage; a dispărea, a se face nevăzut, a se evapora *(fig.)*; a fugi, a da bir cu fugiții, a spăla putina, a-și lua catrafusele, a o întinde, a evada, a dezerta. A ieși, a părăsi. A abandona. A (se) evacua. A migra. A emigra, a (se) expatria, a exila; a (se) băjeni, a băjenări *(înv.)*.

V. **călătorie, fugă, început, mișcare.**

454. PLICTISEALĂ

Subst. Plictiseală, plictis *(înv. și fam.)*, anosteală, anostie *(rar)*, lasitudine, urît, splin (spleen); importunitate *(livr.)*, uniformitate, monotonie *(fig.)*; lehamite *(pop.)*, blazare, dezgust, saturație *(fig.)*, săturare *(rar)*, sastisire *(înv.)*.

Adj. Plictisit; sătul *(fig.)*, săturat *(fig.)*, sastisit *(înv.)*, dezgustat, blazat, lehămetit *(reg.)*, lehămetuit *(reg.)*. Plicticos, plictisitor, anost, ambetant *(rar)*, fastidios *(livr.)*, fad *(fig.)*, importun *(livr.)*, monoton *(fig.)*, uniform *(fig.)*, tern *(fig.)*.

Vb. A se plictisi, a se anosti *(rar)*, a se ambeta *(rar)*, a i se urî, a i se face urît, a fi plictisit, a se sastisi *(grecism înv.)*, a-i fi (cuiva) urît, a fluiera în (a) pustiu, a muri de plictiseală, a muri de urît, a se sătura (de cineva, de ceva) *(fig.)*, a se sătura (de cineva, de ceva) ca de mere pădurețe, a se sătura pînă în gît, a i se acri, a-i fi (a-i veni) (cuiva) acru, a-i fi lehamite, a i se face lehamite, a se lehămeti *(reg.)*, a se lehămetisi *(reg.)*, a se lehămetui *(reg.)*. A plictisi, a anosti *(rar)*, a ambeta *(rar)*, a asasina *(fig)*; a importuna *(livr.)*, a indispune.

V. **aversiune, cicăleală, saturație, tristețe.**

455. PLÎNS

Subst. Plîns, plînset, plînsoare, plîngere, lăcrimare, lacrimi. Lacrimă, lăcrămioară *(dim.)*, lăcrimea *(reg.)*, lăcrimiță *(reg.)*, lăcrimuță *(reg.)*. Smiorcăială, smiorcăire, smiorcăit, smîrcîială *(reg.)*, smîrcîit *(reg.)*; scînceală, scîncet, scîncire, scîncit, scîncitură. Bocet, bocire, bocit, jelanie, jelire, jelit, jeluială, jeluire, lamentare, lamentație *(rar)*, tînguială, tînguire, tînguit, vaier, văierare, văitare, văitătură, văicăreală *(pop. și fam.)*. Suspin, suspinare, suspinat; sughiț.

Adj. Plîns, cu lacrimi în ochi, plin de lacrimi, scăldat în lacrimi, înlăcrimat, lăcrimat, lăcrămos *(pop.)*. Plîngăcios, plîngător, plîngăreț, lăcrimător *(rar)*, lacrimogen *(fig., ir. și depr.)*. Smiorcăit, smîrcîit *(reg.)*, scîncitor. Bocitor, jelitor, jeluitor, tînguios, tînguitor, văităreț, văitător.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A-i da (veni) (cuiva) lacrimile (în ochi), a i se umezi ochii, a lăsa (a pune) buza, a-l podidi plînsul, a izbucni în plîns, a-l umfla (pe cineva) plînsul. A plînge, a vărsa lacrimi, a i se scălda ochii în lacrimi, a înlăcrima, a lăcrima, a da apă la șoareci, a face rachiu pisicii; plînge de sare cămașa de pe el, a plînge cu foc și pîrjol, a plînge ca o mireasă, a se umfla de plîns; a (se) smiorcăi, a smîrcîi *(reg.)*, a plînge înăbușit, a (se) scînci; a plînge cu suspine. A-și înghiți plînsul (lacrimile). A (se) boci, a se jeli, a se jelui, a se tîngui, a se lamenta, a se văiera *(reg.)*, a se văicări *(pop. și fam.)*, a se văita, a se vălăcăi *(reg.)*.

V. **durere, lamentare, necaz, neplăcere, tristețe.**

456. PLOAIE

Subst. Ploaie, ploicică *(dim.)*, ploiță, ploișoară *(rar)*; aversă, ploaie torențială, rupere de nori, potop, răpăială; bură, burniță, burnițeală, buroaică *(rar)*, țîrîială. Grindină, piatră *(pop.)*. Lapoviță, zloată. Pic, picătură strop. Pluviozitate. Plointe *(reg.)*. Inundație. Fulgarin, fîș, impermeabil; umbrelă, umbreluță *(dim.)*, ploier *(reg.)*.

Adj. Ploios, pluvios *(livr.)*, burnițos; de ploaie, pluvial; plouat, ud, umed, umezit, leoarcă. Torențial.

Vb. A ploua, a cădea ploaie, a curge ploaie, a ploua cu găleata, a ploua ca din cofă, a se rupe norii; a ploua mărunt, a ploua ca prin sită, a ploua mocănește, a picura, a cerne, a bura, a burnița, a țîrîi; a inunda, a potopi *(pop.)*. A bate grindina (piatra).

V. **apă, fenomene atmosferice.**

457. PODOABĂ

Subst. Podoabă, împodobire, găteală, dichis *(pop. și fam.)*, decor, ornament, ornamentație, zorzoane, farafastîcuri *(fam. și peior.)*, țarțamuri *(reg.)*. Dantelărie, ceaprăzărie. Coroană, coroniță *(dim.)*, cunună, cununiță *(dim.)*. Dantelă, danteluță *(dim.)*, cipcă *(reg.)*, horbotă *(reg.)*, horboțică *(dim., reg.)*. Franj, țarțam *(reg.)*, ciucure, ciucuraș *(dim.)*, ciucurel, canaf, pompon, tuftur *(reg.)*, peleș *(reg.)*. Panglică, panglicuță *(dim.)*, panglicea *(reg.)*, cordea, cordeluță *(dim.)*, betea *(reg.)*; fundă, fiong *(înv. și reg.)*. Sovon *(pop.)*. Broderie, chilim, găurele, firet; alesătură, cusătură. Ceapraz, găitan, brandenburg, treflă, șiret, șinor *(reg.)*, șnur, șnuruleț *(dim.)*; sărad *(reg.)*; dragon. Panaș, egretă, surguci, pompon, pană, penaj. Bijuterie, giuvaer, odor, gemă, giuvaericale *(pop.)*. Brodeză. Ceaprazar, găitănar *(înv.)*. Bijutier, giuvaergiu. Împodobire, înfrumusețare, ornamentare, ornamentație; gătire, dichisire *(pop. și fam.)*; înzorzonare, împopoțonare.

Adj. Împodobit, înfrumusețat, ornat, gătit, dichisit *(pop. și fam.)*; înzorzonat, împopoțonat, înțoțonat *(rar)*.

Vb. A (se) împodobi, a (se) înfrumuseța, a orna; a (se) găti, a (se) dichisi *(pop. și fam.)*; a (se) înzorzona, a (se) împopoțona, a (se) împopoța *(reg.)*, a (se) înțoțona *(rar)*.

V. **bijuterie, îmbrăcare, îmbrăcăminte, împodobire.**

458. POEZIE

Subst. Poezie, muză *(livr.)*, versuri, stihuri, lirică, versificație. Poezie populară; poezie cultă. Poezie lirică; poezie epică; poezie dramatică. Poezie, poezioară *(dim.)*, poezea *(depr.)*. **Specii și forme de poezie:** acrostih; aubadă;

baladă; bucolică; cantilenă; cançonă; cançonetă; catren; centon *(rar)*; colind, colindă; cuplet; ditiramb *(la vechii greci și romani)*; discord; distih; doină, doiniță *(dim.)*, doinișoară; eglogă; elegie; epigramă; epistolă; epitaf; epitalam *(livr.)*; epodă; epopee, epos *(livr.)*; fabulă; fatrasie; gazel; giostră; glosă; himeneu; idilă; imn; legendă; madrigal; meditație; monostrofă; odă; odeletă; palinodie; pantum; pastel; pastorală; poem; psalm; rapsodie; romanță; rondel; rubaiat; satiră; sextină; sirventă; sonet; stanță; tautogramă; terțet, terțină; triolet; vilanelă. Artă poetică; poetică. Prozodie. Versificație. Vers. Rimă. Refren, ritornelă. Ritm. Metrică. Inspirație. Lirism. Poet.

Adj. Poetic, liric. Bucolic, idilic, pastoral; ditirambic; elegiac; poematic.

Vb. A face (a scrie, a compune) versuri, a versifica, a versui *(înv.)*, a încăleca pe pegas *(ir.)*. A declama (a recita) versuri.

V. artist, autor, carte, curente literare, literatură.

459. POLITEȚE

Subst. Politețe, amabilitate, omenie, amenitate *(franțuzism)*, manieră, bună-cuviință; decență; urbanism *(fig.)*, urbanitate *(rar)*; curtenie, curtoazie, galanterie, gentilețe. Respect, stimă, considerație, condescendență, deferență. Omagiu. Afabilitate, cordialitate; bună-voință, atenție, îndatorire *(rar)*, complezență, serviabilitate. Salut, salutare, reverență, închinare, închinăciune, plecăciune. Felicitare; compliment. Bună-creștere, educație; cei șapte ani de acasă. Reguli de politețe, codul manierelor elegante, etichetă *(fig.)*, protocol, ceremonial, ceremonie.

Adj. Politicos, de politețe, amabil, manierat, bine-crescut, cuviincios, respectuos, condescendent, civilizat, urban *(fig.)*, ceremonios, ceremonial *(rar)*; curtenitor, galant, gentil. Afabil, cordial; binevoitor, atent, îndatoritor, prevenitor, complezent, serviabil.

Vb. A fi politicos; a avea o comportare civilizată, a se purta cu mănuși, a da dovadă de tact. A saluta, a se închina, a face reverențe, a se pleca. A prezenta (cuiva) omagii. A felicita, a complimenta.

Adv. Din politețe, (în mod) politicos, amabil.

V. comportare, cordialitate, educație, formule de salut, respect, salut, sociabilitate.

460. POMI FRUCTIFERI

Subst. Pom fructifer, arbore (arbust) fructifer, pom (arbore, arbust) roditor. Afin; alun, alunel *(dim.)*, alunaș; agriș; ananas; arbore de cacao, cacaotier; arbore de cafea; bananier; cais; castan; cireș, cireș amar; chitru; coacăz; cocotier; corcoduș, zarzăr *(pop.)*; corn; curmal; dud, agud *(reg.)*, frăgar *(reg.)*; gutui, măr-gutui; lămîi; mandarin; măr, merișor *(dim.)*, măr pădureț, ionatan; măslin; migdal; mur; nuc, nuculeț *(dim.)*, nucșor, nucuț *(rar)*; papaia; păr, perișor *(dim.)*, păr pădureț, pergamut; piersic; portocal; porumbar, porumbel, scoroamb *(reg.)*; prun, prunișor *(dim.)*, prunuț, goldan; răchițele; rodiu, rodier *(rar)*; roșcov; scoruș, scoruș de munte; smochin; vișin, vișinel *(dim.)*, vișin sălbatic, vișin turcesc; zarzăr, zărzărel *(dim., pop.)*, zărzăraș *(pop.)*. Livadă, grădină; alunet, aluniș; nucet; prunet, prunărie, pruniș, pruniște *(reg.)*; vișinet *(rar)*. Pomologie, pomicultură; grădinărie, grădinărit. Pomicultor, pomolog *(rar)*, grădinar; merar *(rar)*; prunar.

Adj. Fructifer, roditor, cu rod. Pomicol; pomologic.

Vb. A rodi, a da (a aduce) rod. A sădi, a planta. A altoi. A culege fructe, a scutura pomii.

V. arbori, arbuști, fructe, terenuri cultivate.

Scanned with OKEN Scanner

461. PORC

Subst. Porc, porcușor *(dim.)*, porculeț, porcan *(reg.)*, rîtan *(reg.)*, rîmător *(pop.)*; vier; mascur *(reg.)*. Purcea, purcică, scroafă, scrofiță *(dim.)*, poarcă *(pop.)*. Purcel, purceluș *(dim.)*, purcelaș *(rar)*, grăsun, godac *(pop.)*, godin *(reg.)*, godînac *(reg.)*, groștei *(reg.)*. Porcine. Crescătorie de porci, porcărie. Porcar.

Adj. Porcesc, porcin.

Vb. A guița, a grohăi.

V. **glasuri de animale.**

462. POSESIUNE

Subst. Posesiune, posedare, proprietate, stăpînire, deținere. Proprietate individuală; proprietate particulară; proprietate privată; proprietate colectivă; proprietate de stat; proprietate socialistă. Avere, avut, avuție, bunuri. Avere mobilă; avere imobilă; proprietate funciară. Posesiune ereditară, avere părintească, patrimoniu. Patrimoniu public, bun public, avut obștesc; avuție națională; patrimoniul statului. Posesor, proprietar, stăpîn, stăpînitor, deținător, patron. Clasă posedantă.

Adj. Posedant *(rar)*, stăpînitor. Proprietăresc, stăpînesc *(rar)*.

Vb. A poseda, a avea, a stăpîni, a avea în stăpînire, a deține.

V. **bogăție.**

463. POSIBILITATE

Subst. Posibilitate, virtualitate, probabilitate, eventualitate, potențialitate, latență *(livr.)*; verosimilitate, verosimilitudine *(rar)*, plauzibilitate. Presupunere, presupus *(pop. și fam.)*, presupoziție *(rar)*, prezumție *(livr.)*; supoziție, ipoteză; prezicere, previziune, predicțiune *(livr.)*, pronostic. Speranță, sperare *(înv.)*, nădejde, nădăjduire *(rar)*. Șansă, circumstanță favorabilă, prilej, ocazie.

Adj. Posibil, virtual, probabil, eventual; potențial, latent; verosimil, plauzibil. Prezumtiv, ipotetic.

Vb. A fi probabil (posibil). A presupune; a prezice, a prevedea, a pronostica. A spera, a nădăjdui. A avea șansă (noroc, baftă); a avea prilejul, a avea ocazia.

Adv. Probabil, poate.

V. **destin, întîmplare, prezicerea viitorului, speranță, viitor.**

464. POSTERIORITATE

Subst. Posterioritate; urmare, succedare, succesiune, continuare; posteritate, descendență. Urmaș, următor *(înv.)*, descendent, succesor, continuator, discipol. *Post-* (postdată; postpunere; postpoziție etc.).

Adj. Posterior, ulterior, următor; succesiv; postum. Descendent, descensiv *(livr.)*. *Post-* (postbelic; postdiluvian; postglaciar; postmeridian; postprandial; postșcolar; postuniversitar etc.).

Vb. A urma, a (se) succeda, a veni după, a fi după. A postdata.

Adv. După aceea (aceasta, asta), apoi, pe urmă; tardiv, tîrziu, tîrzior. Post-factum. Post-mortem.

V. **timp, urmaș, viitor.**

465. PRĂJITURĂ

Subst. Prăjitură, prăjiturică *(dim.)*; turtă, turtișoară *(dim.)*, turtiță; prăjitură de casă, coptură. Baclava; bezea; brioșă; bușeu; cataif; chec; corăbioare, corăbiele *(rar)*; cozonac; doboș, doboș-tort; flanc; fursec; indiană; învîrtită; mascotă; melc; mereng; minciuni, minciunele; pandișpan; picro-

migdale; profiterol; ruladă; sarailie; savarină; tort; trigon; turtă dulce. Cofetărie. Cofetar.

V. **alimentație, dulciuri, feluri de mîncare.**

466. PREȚ

Subst. Preț, cost, valoare, contravaloare. Preț de cost, preț de producție; preț de vînzare, preț de cumpărare, preț de piață; preț curent; preț scăzut, preț ridicat; preț minimal; preț maximal; preț fix, preț tarifar; preț de stat. Listă de prețuri, tablou de prețuri, catalog de prețuri, tarif, mercurial. Prețuire, prețăluire *(înv. și pop.)*, evaluare, estimare, estimație. Prețuitor, prețăluitor *(înv. și pop.)*.

Adj. Ieftin, ieftior *(pop.)*, ieftinit; scump, costisitor; scumpit.

Vb. A avea un preț (o valoare), a prețui, a costa (mult, puțin, scump, ieftin etc.), a costisi *(înv.)*, a valora. A avea preț; a-și mînca din preț, a pierde din valoare. A stabili prețul, a fixa prețul, a prețui, a prețălui *(înv. și pop.)*, a pune nart, a tăia nartul, a evalua, a estima. A ține la preț; a se învoi din preț; a reduce (a scădea) prețul, a mai lăsa din preț; a ridica (a mări, a majora) prețul. A vinde sub cost; a vinde în cost.

Adv. Ieftin; scump.

V. **ieftinătate, plată, scumpete.**

467. PREZICEREA VIITORULUI

Subst. Ghicit, ghicire, prezicere, prevestire, profeție, prorocire, prorocie *(rar)*, divinație *(livr.)*, oracol *(ant.)*, vaticinație *(rar)*, vaticiniu. Astrologie; capnomanție *(rar)*; ghicit în cărți; cartomanție; chiromanție; dactilomanție *(rar)*; enoptromanție; extispiciu *(ant.)*; geomanție; giromancie; hidromanție; hipomanție; iatromanție; meteoromanție *(livr.)*; necromanție; nefelomancie *(livr.)*; ornitomanție *(ant.)*; pegomanție; piromanție; psihomanție; rabdomanție; teomanție. Ghicitor, cărturăreasă, vidmă *(reg.)*, prezicător, prevestitor, profet, proroc, prorocitor *(înv.)*, vaticinator, vates *(ant.)*, mag, cititor în stele, astrolog, zodier; chiromant; haruspiciu *(ant.)*; necromant; piromant; pitonisă, sibilă. Carte de zodii, zodiac, zodiar, rojdanic, gromovnic, horoscop.

Adj. Profetic, prorocesc *(înv.)*, oracular *(rar)*, vaticinant *(rar)*; divinatoriu. Prorocitor, prevestitor.

Vb. A ghici, a prevesti, a prezice viitorul, a proroci, a profetiza, a profeți, a vaticina. A da în cărți, a da în bobi, a trage (a întinde, a pune) bobii, a-i da (cuiva) în zodii, a da cu ghiocul, a căta (cuiva) în ghioc, a ghici în palmă, a ghici în cafea, a-i citi (cuiva) în stele.

V. **destin, posibilitate, viitor, vrăjitorie.**

468. PRIETENIE

Subst. Prietenie, prieteșug *(pop.)*, amiciție, frăție, frățietate *(înv.)*, fraternitate; tovărășie, ortăcie *(reg.)*, camaraderie, colegialitate. Atașament, cordialitate, afecțiune, simpatie, tandrețe, intimitate, dragoste, iubire. Împrietenire, înfrățire, fraternizare, întovărășire, însoțire. Prieten, amic, frate; tovarăș, ortac *(reg.)*, camarad, coleg, confrate.

Adj. Prietenesc, prietenos, amical, frățesc, fratern; familiar, intim; tovărășesc, cordial, camaraderesc, colegial, confrățesc *(neobișnuit)*.

Vb. A fi prieten cu cineva, a fi prieten unghie și carne cu cineva, a fi prieten la cataramă, a fi pîine și caș cu cineva, a fi cîrlig cu cineva, a se ține de gît cu cineva, a întinde masă cu cineva, a mînca dintr-o strachină

Scanned with OKEN Scanner

cu cineva. A (se) împrieteni, a lega prietenie, a se atașa (de cineva), a face chelemet (cu cineva), a (se) înfrăți, a se întovărăși, a lega (a face) tovărășie, a se însoți *(pop.)*, a se ortăci *(reg.)*. A fraterniza. A fi în relații bune (cu cineva), a se avea bine (cu cineva), a se înțelege (bine, perfect) (cu cineva).

Adv. Prietenește, prietenos, amical, frățește; tovărășește, camaraderește. Cu prietenie, cu drag, cu tot dragul, cu dragoste, cu toată dragostea.

V. **cordialitate, dragoste, simpatie, sociabilitate, uniune.**

469. PRINCIPIALITATE

Subst. Principialitate, obiectivitate, obiectivism, nepărtinire *(pop.)*, imparțialitate; dreptate, echitate, justețe. Consecvență, constantă, statornicie, fidelitate, lealitate, loialitate. Cinste, corectitudine. Integritate, incoruptibilitate.

Adj. Principial, obiectiv, obiectivist *(ieșit din uz)*, nepărtinitor *(pop.)*, imparțial; drept, echitabil, just. Consecvent, constant, statornic; fidel, leal, loial. Cinstit, corect. Integru, incoruptibil.

Vb. A fi principial, a fi obiectiv (nepărtinitor, imparțial).

Adv. (În mod) principial, obiectiv, imparțial; fără ocolișuri, fără părtinire.

V. **adevăr, cinste, comportare, conștiinciozitate, dreptate.**

470. PRIVIRE

Subst. Privire, privit, priveală *(înv. și reg.)*, căutare, căutătură din ochi, ochitură *(rar)*, uitătură, aruncătură de ochi; privire fixă, fixare, holbare, zgîire, bleojdire *(reg. și fam.)*; privire pătrunzătoare, privire acvilină; privire aspră, încruntare, încruntătură; privire piezișă, privire furișă, ochire, ochit, ocheadă; observare; observație, zărire, scrutare. Ochi, ochișor *(dim.)*, ochiuleț *(dim.)*. Privitor, spectator. Ochelari; monoclu; lunetă; binoclu, ochean; telescop; microscop; lupă. Optică. Optician.

Adj. Privitor; scrutător. Holbat, zgîit, bleojdit *(reg. și fam.)*, bulbucat, bolboșat, boldit *(reg.)*, bolboșit *(reg.)*. Optic.

Vb. A privi, a vedea, a observa, a remarca, a se uita, a căuta, a căta *(pop.)*, a ochi, a fixa, a scruta, a (se) holba, a (se) zgîi, a (se) boldi *(reg.)*, a (se) bleojdi *(reg. și fam.)*, a bolboșa *(pop.)*, a (se) bulbuca, a holba ochii, a căsca ochii, a(-și) beli ochii *(fam.)*, a face (a deschide) ochii mari (cît cepele), a se uita cu ochii mari, a căsca gura, a admira, a privi cu gura căscată; a-și îndrepta (a-și aținti) privirea, a arunca o privire, a fixa cu privirea, a privi țintă, a țintui cu privirea, a sidera *(rar)*, a devizaja *(franțuzism)*, a contempla, a privi lung; a arunca ochii, a da cu ochii de ceva (de cineva), a avea (a fi) cu ochii pe cineva, a nu pierde pe cineva din vedere; a-i fugi (a-i aluneca) cuiva ochii după cineva, a fura cu ochiul; a nu-i sta cuiva (bine) ochii în cap, a-și face ochii roată, a-și roti ochii (privirea), a se uita jur împrejur; a se uita pe furiș (pe ascuns), a trage cu coada ochiului, a se uita pe sub sprîncene; a face cu ochiul; a privi (a se uita) în gol, a privi (a se uita) fără (de) țintă, a privi (a se uita) aiurea, a sta cu privirea pierdută; a privi cu ochii de piatră; a privi printre gene; a se uita cruciș, a se uita chiorîș, a privi (a măsura) pe cineva de sus în jos.

Adv. Boldiș *(reg.)*, chiorîș.

471. PROMISIUNE

Subst. Promisiune, promitere, juruință *(înv. și reg.)*, juruită *(reg.)*, făgăduială, făgăduință, făgadă *(reg.)*, făgădaș *(reg.)*. Obligație, angajament, angajare, angajament solemn, legămînt *(pop.)*, jurămînt, jur *(pop.)*, cuvînt, cuvînt de onoare (de cinste); asigurare, încredințare, garantare. Om de cuvînt.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A promite, a face promisiuni, a făgădui, a jurui *(înv. și reg.)*, a da făgăduință, a da speranțe; a se angaja, a se îndatora, a se făgădui *(înv.)*, a-și lua angajamentul, a se obliga, a-și lua obligația, a se lega *(fig.)*, a-și da cuvîntul (de onoare); a da garanție, a garanta, a da asigurări, a făgădui marea cu sarea, a făgădui (a promite) cerul și pămîntul, a făgădui cîte în lună și în stele, a făgădui munți de aur, a făgădui luna de pe cer. A se ține de cuvînt, a-și ține cuvîntul, a se ține de promisiune.

V. **cinste, obligație, siguranță.**

472. PROSTIE

Subst. Prostie, mărginire *(fig.)*, nătăraie *(înv. și reg.)*, nătîngie, neghiobie, nerozie, obtuzitate, obtuziune *(rar)*; cretinism, idiotenie, idioție, imbecilitate, tîmpeală, tîmpenie. Prosteală, prostire; cretinizare, idiotizare, imbecilizare, îndobitocire, tîmpire. Absurditate, stupiditate, stupizenie *(rar)*. Prost, prostuț *(dim.)*, prostălău *(augm.)*, prostan *(înv.)*, prostănel *(rar)*, prostănac, prostănău, prostolan *(fam.)*, prostovan *(fam. și pop.)*, bleot *(reg.)*, bobleț *(reg.)*, budală *(turcism înv.)*, flaimoc *(pop.)*, găgăuță, gog *(reg.)*, gogoman *(fam. și depr.)*, mangafa *(fam.)*, mangafache *(rar)*, mangosit *(reg. și fam.)*, mototol, natantol *(reg.)*, năprui *(reg.)*, nătăfleț, nătărău, nătîng, nătîntoc *(înv. și reg.)*, năuc *(înv. și reg.)*, năvleg *(reg.)*, neder *(reg.)*, neghiob, nerod, netot, strolea, tont, tontălău *(fam.)*, tontolete *(pop.)*; cretin, idiot, imbecil, tîmp, tîmpit.

Adj. Prost, prostuț *(dim.)*, prostic *(rar)*, prosticel, prostuleț, prostălău *(augm.)*, prostănău, prostan *(înv.)*, prostănel *(rar)*, prostănac, prostolan *(fam.)*, prostovan *(pop. și fam.)*, bleot *(reg.)*, bobletic *(reg.)*, bobleț *(reg.)*, idiot, imbecil, cretin, gogoman *(fam. și depr.)*, limitat *(fig.)*, mărginit *(fig.)*, obtuz *(fig.)*, redus, mangosit *(reg. și fam.)*, mototol, natantol *(reg.)*, năprui *(reg.)*, nătăfleț, nătărău, nătîng, nătîntoc *(înv. și reg.)*, năuc *(înv. și reg.)*, năvleg *(reg.)*, neghiob, nerod, netot, obtuz *(fig.)*, pliurd *(reg.)*, tanău *(reg.)*, tembel, tîmp, tîmpit, tont, tontălău *(fam.)*, tontolete *(pop.)*, vlad *(pop.)*; un prost și jumătate, prost fără pereche, prost de dă în gropi, prostul-proștilor, prost ca noaptea, prost de-a binelea, mare și prost, lovit (bătut, pălit, trăsnit) cu leuca (în cap), bătut (căzut) în cap, greu de cap, tare de cap, cap pătrat (sec, de lemn, de bostan, de dovleac, de fag), cap umplut cu tărîțe, cap de bou, puțin la minte, orb de minte, slab la (de) minte, deștept ca oaia, Tănase tot Tănase, sărac cu duhul. Prostit, imbecilizat, îndobitocit. Prostesc, prostatic *(înv.)*, boacăn *(fam.)*, neghiobesc, nerozesc *(rar)*.

Vb. A fi prost, a avea minte de cocă, a avea grăunțe (tărîțe) în cap, a fi din butuci (ca butucul), a avea igrasie la cap, a paște bobocii, a nu-l ajuta (pe cineva) capul (mintea), a fi tare de boacă, a avea apă la cap, a fi greu (tare) la (de) cap. A (se) prosti, a (se) năuci, a (se) cretiniza, a (se) idiotiza, a (se) imbeciliza, a (se) îndobitoci, a (se) tîmpi.

Adv. Prostește, neghiobește, nerozește.

V. **ignoranță, nepricepere.**

473. PROVOCARE

Subst. Provocare, provocație *(rar)*, instigare, instigație, incitare *(livr.)*, incitație *(livr.)*, ațîțare, întărîtare, zgîndărire *(fig.)*, asmuțire, asmuțare *(pop.)*, zădărîre, stîrnire, montare *(fig.)*. Provocator, instigator, incitator *(livr.)*, răzvrătitor *(rar)*, ațîțător.

Adj. Provocator, instigator, incitator *(livr.)*, răzvrătitor *(rar)*, ațîțător. Instigat, incitat *(livr.)*, ațîțat, întărîtat, asmuțit, sumuțat *(pop.)*, zădărît.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A provoca, a instiga, a incita *(livr.)*, a agita *(fig.)*, a aţiţa, a întărîta, a zgîndări *(fig.)*, a asmuţi, a sumuţa *(pop.)*, a zădărî, a stîrni, a monta *(fig.)*.

V. ameninţare, intrigă, răzvrătire.

474. PROZĂ

Subst. Proză literară, proză artistică; proză epică, proză narativă; proză lirică. Proză populară. Basm; poveste, povestioară *(dim.)*; istorioară; legendă; mit; snoavă; proverb; zicătoare. Schiţă; nuvelă, nuvelică *(dim.)*, nuveletă; povestire; roman, roman-fluviu. Memorialistică; amintiri; memorii; însemnări de călătorie, memorial de călătorie, jurnal de călătorie; jurnal intim; antijurnal; corespondenţă literară. Autobiografie, confesiune. Biografie. Critică literară; recenzie; articol, articolaş *(dim.)*; medalion literar; eseu; studiu; monografie literară; micromonografie. Autor, prozator; narator *(livr.)*; povestitor, povestar *(reg.)*, povestaş *(reg.)*; nuvelist; romancier; memorialist; hageograf; biograf; critic literar; recenzent; eseist.

Adj. Nuvelistic; romancier. Memorialistic. Eseistic. Epic.

Vb. A scrie, a nara, a istorisi, a descrie, a povesti.

V. autor, carte, curente literare, literatură.

475. PRUDENŢĂ

Subst. Prudenţă, precauţie, prevedere, circumspecţie *(livr.)*, rezervă *(fig.)*, grijă, îngrijire, atenţie, băgare de seamă, fereală, ferire. Spirit de conservare, instinct de conservare, conservare, menajament, autocontrol, autoconservare. Prevenire, avertizare; profilaxie. Măsuri de siguranţă, asigurare, acoperire.

Adj. Prudent, precaut, prevăzător, circumspect *(livr.)*, rezervat, grijuliu, atent. Preventiv; profilactic.

Vb. A fi prudent (precaut, prevăzător etc.), a fi cu băgare de seamă, a fi cu ochii în patru, a se feri. A avea grijă de sine, a se conserva, a se menaja, a se autoconserva. A atrage (cuiva) atenţia, a preveni, a prevesti *(înv. şi pop.)*, a avertiza. A lua măsuri de siguranţă, a lua măsuri de precauţie, a se pune la adăpost *(fig.)*, a se acoperi *(fig.)*, a se asigura. A-şi ţine gura, a-şi pune pavăză gurii, a-şi pune lacăt la gură. A nu risca, a merge la sigur.

Adv. Cu prudenţă, cu precauţie, rezervat, cu băgare de seamă, cu atenţie.

V. apărare, atenţie, ocrotire, pază.

476. PUDOARE

Subst. Pudoare, pudicitate, decenţă, ruşine, ruşinare, jenă; sfială, sfiire, sfiiciune, timiditate, stînjeneală, stînjenire, stingherealâ, reticenţă. Castitate, puritate, neprihănire, nevinovăţie, moralitate, virtute.

Adj. Pudic, decent, ruşinos; ruşinat, jenat; sfiicios, sfios, sfielnic, sfieţ *(înv.)*, timid, stînjenit, stingherit, încurcat. Pudibund *(livr.)*. Cast, pur, neprihănit, angelic, moral, virtuos.

Vb. A se ruşina, a fi ruşinos, a-i fi ruşine, a muri de ruşine, a-i plesni (a-i crăpa) cuiva obrazul (ochii) de ruşine, a intra în pămînt de ruşine, a fi cuprins de ruşine, a-i veni (cuiva) să intre în pămînt, a rămîne cu nasul în pămînt, a se jena, a-i fi jenă, a se sfii, a se stînjeni *(reg.)*.

Adv. Cu jenă, cu sfială.

V. inocenţă, modestie, nehotărîre, politeţe, sensibilitate.

Scanned with OKEN Scanner

477. PUNCTE CARDINALE

Subst. Punct cardinal. Est, răsărit, orient, soare-răsare *(pop.)*, ost *(înv.)*. Vest, apus, occident, soare-apune *(pop.)*, soare-scapătă *(pop.)*, asfințit. Nord, septentrion *(livr.)*, miază-noapte. Polul nord. Nord magnetic. Sud, miazăzi, amiază *(înv.)*. Polul sud. Puncte cardinale secundare: nord-est; nord-vest; sud-est; sud-vest. Meridian. Paralelă. Direcție. Orientare. Busolă.

Adj. Estic, răsăritean, de (la) răsărit, de (la) est, oriental. Vestic, apusean, de (la) apus, occidental. Nordic, de(la) nord, de (din, despre) miazănoapte, boreal, septentrional. Sudic, de (la) sud, meridional, de (din, despre) miazăzi, austral. Nord-estic; nord-vestic; sud-estic; sud-vestic.

Vb. A merge spre nord (sud, est, vest). A se orienta spre nord (sud, est, vest). A indica nordul (sudul, estul, vestul).

Adv. La (spre, către, despre) nord (sud, est, vest).

V. **direcție.**

Scanned with OKEN Scanner

R

478. RAFINAMENT

Subst. Rafinament, finețe, delicatețe, gingășie, subtilitate, sensibilitate, simțibilitate *(rar)*, simțiciune *(înv.)*, subțirime *(fig.)*; gust *(fig.)*, bun gust; simț estetic. Distincție, eleganță, noblețe. Receptivitate, emotivitate, sentimentalitate, sentimentalism, simțimintalism *(înv.)*; impresionabilitate. Educație, cultură. Estetism; snobism. Artist. Estet; snob.

Adj. Rafinat, fin, sensibil, sensibilizat, delicat, gingaș, subtil, subțire *(fig.)*; cu (mult) gust. Receptiv, emotiv, simțitor, impresionabil. Cult, educat. Distins, nobil, ales, elegant, strălucitor. Snob.

Vb. A avea gust, a da dovadă de bun gust, a avea simțul frumosului. A fi fin (delicat). A educa (a cultiva, a dezvolta) simțul estetic, a forma gustul cuiva, a (se) rafina *(fig.)*, a se sensibiliza. A fi rafinat.

Adv. Cu rafinament; cu finețe; cu gust.

V. **educație, frumusețe, sensibilitate.**

479. RĂUTATE

Subst. Răutate, răutăție *(înv., rar)*, înrăire, rea-voință, rea-intenție; ură, zăcășeală *(reg.)*, venin *(fig.)*, dușmănie, vrăjmășie, ostilitate; pizmă, pizmuire, pică *(pop.)*, ranchiună; maliție *(livr.)*, malițiozitate *(livr.)*, ironie, sarcasm, causticitate *(fig.)*; mușcătură *(fig.)*, înțepătură *(fig.)*, împunsătură *(fig.)*. Neîndurare, neomenie, nemilă *(rar)*, asprime *(fig.)*, cruzime, cruzie *(înv.)*, cîinie, cîinoșenie, hainie, sadism, canibalism *(fig.)*, ferocitate, sălbăticie *(fig.)*, monstruozitate *(fig.)*, bestialitate. Răzbunare, răzbun *(rar)*, răfuială. Rău, răuvoitor, răutăcios. Cîine *(fig.)*, cîner *(reg.)*, hain, hapsîn, canibal *(fig.)*.

Adj. Rău, rău de mama focului, răuvoitor, răutăcios, înrăit, zăcaș *(reg., fig.)*, plin de răutate; dușmănos, veninos *(fig.)*, vrăjmășos *(rar)*; pizmaș, ranchiunos; maliții os; ironic, sarcastic, caustic *(fig.)*; mușcător *(fig.)*, înțepător *(fig.)*, împungător *(fig.)*. Neîndurător, neîndurat *(rar)*, neomenesc, neomenos, neomenit *(înv.)*, nemilos, nemilostiv, crunt, aspru *(fig.)*, crud *(fig.)*, cîinos, cîinesc *(fig.)*, încîinit *(rar)*, înrăit, hain, hapsîn, rău la inimă, negru-n cerul gurii, sadic, feroce, sălbatic, bestial, monstruos *(fig.)*. Răzbunător, vindicativ *(livr.)*.

Vb. A fi rău, a fi răutăcios, a fi fără inimă, a fi cîinos (negru) la inimă, a fi dat dracului, a fi cu crucea bălțată. A urî, a dușmăni, a nu suferi pe cineva, a vrăjmăși, a invidia, a pizmui, a avea (a purta) pică (rîcă, ranchiună), a purta (a ține) (cuiva) sîmbetele; a face rău, a i-o face bună, a lua (pe cineva) cu răul, a privi (pe cineva) cu ochi răi, a lua (a avea) (pe cineva) în nume de rău.

Adv. Cu răutate, cu ură, cu dușmănie; fără milă, fără cruțare, fără îndurare, cu neîndurare, cu sălbăticie; cîinește *(fig.)*, neomenește, vrăjmășește *(înv.)*.

V. **asuprire, aversiune, invidie, josnicie, neîndurare, neomenie, omor, pedeapsă, severitate.**

Scanned with OKEN Scanner

480. RĂZBOI

Subst. Război, războel *(înv.)*, oaste *(înv.)*, conflagrație. Beligerantă, stare de război. Război mondial; război civil, război de secesiune; război pentru apărarea patriei; război de partizani, gherilă; război drept, război de eliberare; război de independență (de neatîrnare); război nedrept; război de cucerire; război colonial; război chimic; război bacteriologic; război atomic. Război rece. Măcel *(fig.)*, masacru, carnaj *(franțuzism)*. Conflict militar (armat), confruntare de forțe, ostilități. Agresiune, invazie, intervenție militară. Campanie militară, expediție militară; cruciadă. Operații militare, incursiune, raid. Luptă, luptare, bătălie, bătaie *(înv.)*, ciocnire *(fig.)*, războire. Ofensivă, atac; apărare, rezistență; retragere, defensivă. Stare de război; declarație de război. Ocupație. Capturare. Capitulare; armistițiu; tratat de pace. Militarism. Tactică. Strategie. Militar, luptător, soldat, războinic, combatant, beligerant; agresor; invadator, cotropitor, cuceritor; militarist.

Adj. De război, de luptă; beligerant, conflagrant; războinic, războinicesc *(înv.)*, războitor *(înv.)*, războlnic *(înv.)*, belicos *(livr.)*, belicist *(rar)*; agresiv, revanșard, militarist.

Vb. A (se) război, a duce (a purta) război, a se bate în război, a fi pe picior de război; a se bate, a se lupta, a (se) oști *(înv. și pop.)*, a ostăși *(înv.)*, a voinici *(înv.)*. A declara război, a declanșa un război, a dezlănțui un război, a aprinde butoiul cu pulbere, a se pune pe picior de război, a intra în război, a intra în luptă, a începe războiul, a chema sub arme (sub drapel), a ridica (a lua) armele, a scoate sabia din teacă, a dezgropa securea de război.

V. **apărare, armată, armă, atac, ostaș.**

481. RĂZVRĂTIRE

Subst. Răzvrătire, rocoșire *(înv.)*, rocoș *(înv.)*, rocoșitură *(înv.)*, rocoșenie *(înv.)*, rocoșeală *(înv., rar)*, rocoșit *(înv., rar)*; revoltă, răscoală, răsculare *(rar)*, hainie *(înv.)*, hainlîc *(înv.)*, zurba *(înv.)*, zurbalîc *(pop.)*, tulburare *(fig.)*, sedițiune *(livr.)*, apostazie, răzmeriță *(pop.)*, rebeliune, puci, bunt *(înv. și reg.)*, agitație *(fig.)*, fierbere *(fig.)*, zaveră *(înv. și reg.)*; insurecție, insurgență *(rar)*; lovitură de stat; contrarevoluție; revoluție. Conspirație, complot, conjurație *(rar)*. Răzvrătit, revoltant *(înv.)*, rocoșelnic *(înv.)*, rocoșan *(înv.)*, răsculat, răsculător *(înv.)*, zurbagiu *(înv.)*, rebel, apostat, buntaș *(înv. și reg.)*, buntușnic *(înv. și reg.)*, zavergiu *(înv.)*, insurgent; revoluționar. Răzvrătitor *(rar)*. Conspirator, complotist, complotaș *(înv.)*, conjurat *(rar)*.

Adj. Răzvrătit, revoltat, răsculat, rocoșit *(înv., rar)*, rocoșitor *(înv., rar)*, zurbagiu *(înv.)*, sedițios, apostat *(livr.)*, facțios *(livr.)*, rebel, rebelist *(înv.)*, rebelionist *(rar)*; revoluționar. Insurecțional. Răzvrătitor *(rar)*. Conspirativ.

Vb. A (se) răzvrăti, a (se) revolta, a (se) răscula, a se rocoși *(înv.)*, a se răzmiriți *(înv.)*, a se zavergisi *(înv.)*. A conspira, a complota, a conjura *(rar)*, a răzvrăti *(rar)*, a unelti, a urzi *(fig.)*.

V. **dezordine, ilegalitate, intrigă, provocare, tăinuire.**

482. RECIPIENT

Subst. Recipient, vas, butelie. Sticlă, sticluță *(dim.)*, sticlișoară, sticluliță *(rar)*, uiagă *(reg.)*, butelie *(rar)*, butelcă *(reg.)*, butelcuță *(dim.)*, garafă, gărăfioară *(dim.)*, șip *(reg.)*, șipușor *(dim.)*, șipurel, glajă *(reg.)*, glăjuță *(dim.)*, paporniță *(rar)*, clondir, clondiraș *(dim.)*. Borcan, borcănaș *(dim.)*. Flacon, flaconaș *(dim.)*, fiolă. Ploscă, ploscuță *(dim.)*, ploschiță. Damigeană. Urcior, urcioraș *(dim.)*, urcioruș; bidon, canistră. Cofă, cofiță *(dim.)*, cofăiel

Scanned with OKEN Scanner

(reg.), cofăieș *(reg.)*, cofei *(reg.)*, doniță, donicioară *(dim.)*, donicuță. Amforă. Butoi, butoiaș *(dim)*, bute, poloboc, polobocel *(dim.)*, antal *(reg.)*, balercă *(reg.)*, balercuță *(dim., reg.)*, buriu *(înv. și reg.)*, fedeleș, botă *(reg.)*, saca. Putină, putinică *(dim.)*, putioară, putinei, budăi *(reg.)*, ghiob *(reg.)*, ghiobuleț *(dim., reg.)*, borșincă *(reg.)*, șteand *(reg.)*; ciubăr, ciubăraș *(dim.)*, hîrdău, hîrdăiaș *(dim.)*. Găleată, căldare. Cazan; ceaun, ceaunaș *(dim.)*. Cisternă; rezervor.

Vb. A umple; a îmbutelia; a astupa, a înfunda, a pune dop. A desfunda, a destupa, a scoate dopul.

V. **coș, vase de băut, văsărie.**

483. RECOMPENSĂ

Subst. Recompensă, recompensație *(înv.)*, răsplată, răsplătire, mulțumire mulțumită *(înv. și pop.)*, recunoștință, recunoaștere, gratitudine *(livr.)*. Plată, remunerare, remunerație, retribuție, retribuire, onorariu, salariu, leafă, lefușoară *(dim., fam.)*; bursă. Indemnizație, indemnizare *(rar)*, diurnă. Gratificare, gratificație, primă, premiu, premiere, evidențiere, distingere, decorare. Trofeu, cupă, diplomă (de onoare), mențiune, distincție, decorație, medalie, ordin. Dăruire, dăruială; dar, cadou, atenție, plocon *(fam.)*, prinos, ofrandă *(fig.)*. Evidențiat; laureat.

Adj. Premiat, evidențiat, decorat, medaliat, distins cu ... .

Vb. A recompensa, a răsplăti, a mulțumi, a-și arăta recunoștința. A plăti, a remunera, a retribui, a salariza, a salaria *(rar)*. A gratifica, a premia, a evidenția, a distinge, a medalia, a decora, a acorda (a conferi) (cuiva) o decorație, a acorda (a conferi) (cuiva) titlul de ... . A dărui, a oferi un dar, a face un cadou. A primi o recompensă.

Adv. Cu recunoștință, cu gratitudine; în semn de recunoștință; în dar.

V. **bani, compensație, dar, dărnicie, plată.**

484. REDUCERE

Subst. Reducere, reducție, scădere, scăzămînt, micșorare, descreștere, diminuare, împuținare; limitare, restrîngere, strîmtare, îngustare, mărginire; scurtare, prescurtare, abreviație, abreviere; comprimare, concentrare, condensare. Rezumat.

Adj. Redus, scăzut, micșorat, diminuat, împuținat; limitat, restrîns, îngustat, mărginit; prescurtat, abreviat; condensat, comprimat, concentrat. Descrescător. Reductibil.

Vb. A (se) reduce, a scădea, a (se) micșora, a descrește, a (se) diminua, a se împuțina; a (se) limita, a (se) strînge, a restrînge, a (se) strîmta, a (se) îngusta, a (se) mărgini; a scurta, a prescurta, a abrevia; a condensa, a comprima, a concentra. A rezuma.

Adv. În scădere, pe scăzute, în descreștere; pe scurt, în rezumat.

V. **îngustime, micime, scurtime.**

485. REFACERE

Subst. Refacere, restaurare, restaurație, renovare, renovație, recondiționare, redresare, restabilire; reparare, reparat, reparație, dres *(pop.)*; meremetiseală *(înv. și reg.)*, meremetisire *(înv. și reg.)*; depanare. Reparație capitală. Reconstruire, reconstrucție, reclădire. Remediere, îndreptare, corectare, retușare, retuș, corijare, transformare. Cîrpire, cîrpeală, cîrpitură, cîrpăceală *(rar)*, peticire, peticit; pingelire, tălpuire, tălpuit; remaiere, remaiat; stopaj.

Scanned with OKEN Scanner

Regenerare, reînviere, revenire; vindecare, tămăduire, tămăduială *(pop.)*, însănătoșire, întremare, înzdrăvenire. *Re-*(reajustare; rebobinare; reeducare; reinstalare; reînnoire etc.). Restaurator; depanator; cîrpaci; remaieză.

Adj. Refăcut, renovat, recondiționat, redresat, reparat, dres *(pop.)*; meremetisit *(înv. și reg.)*; îndreptat. Pingelit. Regenerat, vindecat, însănătoșit, întremat. Reparabil, remediabil, rectificabil, recuperabil.

Vb. A reface, a restaura, a renova, a recondiționa, a redresa, a restabili; a repara, a face o reparație, a depana, a drege *(pop. și fam.)*, a meremetisi *(înv. și reg.)*, a face la loc, a aduce în stare bună. A reconstrui, a reclădi. A remedia, a îndrepta, a corecta, a rectifica, a retușa, a corija. A cîrpi, a cîrpăci, a petici; a pingeli, a tălpui; a remaia; a stopa. A (se) regenera, a reînvia, a-și reveni, a se vindeca, a se tămădui, a se întrema, a se însănătoși, a se înzdrăveni, a se face bine. *Re-*(a reajusta; a rebobina; a recalcula; a reeduca; a reinstala; a reînnoi; a reîntrema etc.).

V. **însănătoșire.**

486. REGRET

Subst. Regret, părere de rău, mustrare (de cuget, de conștiință), remușcare, reproș; căință, pocăință, pocăială *(rar)*, pocăire, pocaianie *(înv.)*, penitență *(livr.)*. Întristare, tristețe, durere, îndurerare, amărăciune, mîhnire, obidă *(pop.)*.

Adj. Regretat. Regretabil, de regretat, vrednic de regretat. Remușcător *(rar)*. Pocăit. Întristat, îndurerat, amărît, mîhnit, obidit *(înv. și pop.)*, obidos *(înv.)*.

Vb. A regreta, a simți un regret, a-i părea rău, a fi cuprins de părere de rău, a avea remușcări, a avea mustrări de conștiință, a-l mustra (pe cineva) cugetul (conștiința); a se mustra, a se dojeni, a-și face reproșuri, a-și reproșa; a se căi; a se pocăi, a-și smulge părul din cap, a-și mușca buzele (de părere de rău), a-și pune cenușă în cap, a-și mușca limba, a se da cu capul de pereți; a-și exprima regretul, a-i plînge (cuiva) de milă, a deplînge, a deplora *(rar)*. A cere scuze, a cere iertare, a-și prezenta scuzele. A se întrista, a se îndurera, a se amărî, a se mîhni, a se obidi *(înv. și pop.)*.

Adv. Cu regret, cu tot regretul, cu părere de rău; (în mod) regretabil.

V. **durere, lamentare, milă, tristețe.**

487. RELAȚIE

Subst. Relație, raport, conexiune, conexitate, legătură *(fig.)*, filiație *(fig.)*; tangență, contiguitate *(livr.)*, contingență; relație reciprocă, corelație, reciprocitate, mutualism; unitate, unire, coeziune *(fig.)*, solidaritate; alianță, asociere, afiliere, afiliație; interdependență, interacțiune. Afinitate, potrivă, potriveală *(pop.)*, potrivire, asemănare, similitudine, analogie; corespondență, concordanță, armonie; simetrie, proporție, proporționalitate; egalitate, echivalență. Determinare, predeterminare, condiționare; dependență. Cauzalitate, principiul (legea) cauzalității; cauză; efect. Superioritate; inferioritate. Ierarhie, scară ierarhică. Coordonare, conducere; subordonare, dependență. Joncțiune. Copulă. Conjuncție.

Adj. Relativ; conex; tangent, contiguu *(livr.)*; corelativ; corelat; reciproc, mutual; unit, solidar, inseparabil: interdependent. Potrivit, asemănător, similar, analog; simetric, proporțional; egal, identic, la fel. Determinant, determinativ; dependent. Cauzal. Ierarhic; superior; inferior.

Vb. A fi în relație cu ..., a avea legătură cu ..., a fi legat de ..., a sta în legătură cu ..., a se asocia, a intra în legătură, a se afilia; a stabili o relație

(un raport), a raporta, a corela; a corespunde, a concorda; a fi egal cu ..., a fi la fel cu ..., a egaliza. A determina, a predetermina *(rar)*, a condiționa; a depinde de ... . A cauza, a provoca.

V. **asemănare, cauză, clasificare, coeziune, deosebire, dependență, dezacord, formă, includere, legătură, opoziție, prietenie, sociabilitate, structură, unire, uniune.**

488. RELIGIE

Subst. Religie, credință, lege, cult, rit, confesiune. Religiozitate, misticism, devoțiune *(livr.)*, cucernicie, evlavie, pietate, pioșenie; habotnicie, bigotism *(livr.)*; prozelitism. Doctrină religioasă, dogmă, dogmatică; canon. Erezie; schismă; sectă. Convertire. Excomunicare, abjurație, abjurare, afurisenie, anatemă, anatemizare *(rar)*. **Religii și sisteme religioase**: Politeism; henoteism; monoteism. Animism; totemism; zoolatrie, zoomorfism; idolatrie, păgînism, păgînătate, păgînie *(înv.)*. Brahmanism; budism; lamaism; daoism; dravidism; druidism; hinduism; islam, islamism, mahomedanism, mahometism *(înv.)*; iudaism, mozaism; jainism; mazdeism, mitraism; șintoism; creștinism, cristianism *(livr.)*; catolicism, papism *(înv.)*, papistășie *(înv. și reg., adesea depr.)*; ortodoxie, ortodoxism, pravoslavie *(înv.)*, pravoslavnicie *(înv.)*; protestantism; anglicanism; prezbiterianism; calvinism; luteranism; husitism. Biserică; lăcaș sfînt; templu, catedrală. Naos, navă; pronaos; catapeteasmă, iconostas. Altar, sanctuar; sacristie. Icoană, iconiță *(dim.)*. Cruce, cruciuliță *(dim.)*; cruciță *(dim., rar)*; troiță; crucifix. Slujbă (religioasă), serviciu divin (religios), sfînta slujbă, liturghie; utrenie; vecernie. Predică, cazanie, omilie; omeletică. Rugăciune, rugă, molitvă. Spovedanie, spovedire, confesiune, cuminecătură, împărtășanie, euharistie, grijanie *(pop.)*. Penitență; post, postire. Carte religioasă; biblie, sfîntă scriptură, evanghelie; cazanie; liturghie; molitvelnic; octoih; omiliar. Coran; talmud; tora. Botez, creștinare; nuntă religioasă; înmormîntare, prohod, prohodire, prohodit. Sanctificare, sfințire, sfințitură *(rar)*. Dumnezeu, dumnezeire, providență, pronie *(înv. și pop.)*, zeu, divinitate, idol; mucenic. Sfînt, sfințișor *(dim., ir.)*, sfîntuleț *(pop.)*. Credincios; prozelit; habotnic, bigot; schismatic; sectant; politeist; monoteist; animist, zoolatru, idolatru, păgîn; budist; lamaist; hinduist; mahomedan; musulman; mozaic; creștin; catolic, papistaș *(înv. și reg.; adesea depr.)*, papist *(înv.)*; ortodox, pravoslavnic *(înv. și pop.)*; protestant; reformat; anglican; prezbiterian; calvin, calvinist; luteran; husit.

Adj. Religios, confesional; evlavios, cucernic, pios; habotnic, bigot. Dogmatic; canonic. Sectant; schismatic. Politeist; monoteist; animist; totemic; zoolatru, idolatru, păgîn, păgînesc; brahman, brahmanic; budist; lamaist; hinduist; islamic, mahomedan, musulman; mozaic; șintoist; creștin, creștinesc; catolic, papist *(înv.)*, papistaș *(înv. și reg.; adesea depr.)*; protestant, reformat; anglican; prezbiterian; calvin, calvinesc, calvinist; luteran; husit. Sfînt, sacru, sacrosanct *(livr.)*; dumnezeiesc, providențial.

Vb. A crede. A (se) converti; a (se) păgîni; a (se) creștina, a (se) boteza; a (se) catoliciza, a (se) papistăși *(înv. și reg.)*; a (se) calviniza. A merge la biserică; a se închina, a se ruga; a-(și) face cruce, a face mătănii, a mătăni *(reg.)*. A predica, a ține o predică. A excomunica, a anatemiza, a afurisi, a abjura. A (se) cumineca, a (se) împărtăși, a (se) spovedi, a (se) griji *(pop.)*. A oficia o slujbă, a sluji; a boteza, a creștina; a cununa; a înmormînta, a prohodi. A sfinți; a sanctifica, a diviniza.

V. **așezămînt de cult, carte, călugăr, cler.**

Scanned with OKEN Scanner

489. RENUNȚARE

Subst. Renunțare, încetare, abandonare, abandon, retragere, părăsire; omitere, omisiune, neglijare. Resemnare, resignare *(înv.)*, împăcare; cedare, concesie, compromis. Predare, capitulare; dezertare, fugă. Renegare, dezicere, retractare, lepădare *(pop.)*. Dezbărare, dezvăț, dezobișnuire. Înapoiere, restituire, restituție, retrocedare; retrocesiune.

Adj. Resemnat, resignat *(rar)*, împăcat, concesiv. Părăsit, neglijat, omis. Retrocedant.

Vb. A renunța, a înceta, a o lăsa baltă, a o lăsa moartă-n păpușoi, a se lăsa păgubaș, a-și lua gîndul (nădejdea) de la ceva, a-și pune pofta în cui, a abandona; a se retrage, a da înapoi, a bate în retragere, a se da deoparte, a se da în lături, a ieși din joc, a părăsi; a lăsa la o parte; a omite, a neglija. A se resemna, a se resigna *(înv.)*, a se împăca (cu o situație). A ceda, a face concesii, a ajunge la un compromis. A renunța la luptă, a se preda, a depune armele, a capitula; a dezerta, a fugi, a da bir cu fugiții. A renega, a se dezice, a retracta, a se lepăda *(pop.)*. A se dezbăra, a se dezvăța, a se dezobișnui. A înapoia, a restitui, a da înapoi (îndărăt), a retroceda.

V. **anulare, dispariție, fugă, negare.**

490. REPETARE

Subst. Repetare, repetuire *(înv.)*, repetiție, reluare, iterație; reduplicare, reduplicație; reproducere, reproducție. Frecvență, ciclicitate, periodicitate. Repetabilitate, iterativitate. Revenire, reîntoarcere, recurență, recidivă. Multiplicare, multiplicație *(rar)*, dublare, triplare. Tautologie; pleonasm; tautofonie; tautogramă. Imitare, imitație; copiere, copiat. Refren, leitmotiv; aliterație; duplicat, dublet, copie, dublură. Serie, ciclu. *Re-* (recapitulare; reîncepere; reeditare; reexaminare; reintrare; revedere; reîntîlnire; retipărire etc.).

Adj. Repetat, repetuit *(înv.)*, bis, repetativ, reduplicativ, iterativ, frecventativ *(rar)*; frecvent, des, periodic, ciclic, izocron. Intermitent, sacadat. Tautologic; pleonastic. *Re-* (recrudescent; reduplicativ; reeligibil; regenerativ; reintegrabil; reiterativ etc.). Repetabil.

Vb. A repeta, a repetui *(înv.)*, a reitera *(livr.)*, a face din nou, a începe din nou, a relua, a reproduce, a multiplica, a reduplica, a dubla; a imita, a copia; a recapitula, a parcurge din nou, a rememora, a-și aminti. A bisa.

Adv. Adesea, des, deseori, în repetate rînduri, de repetate ori, (în mod) frecvent; a doua oară, bis; din nou, iar, iarăși; încă o dată; periodic.

V. **acțiune, imitație, memorie, mișcare, permanență, timp.**

491. REPUTAȚIE

Subst. Reputație, renume, nume bun, nume, faimă, vogă *(franțuzism)*, celebritate, notorietate, popularitate; prestigiu, autoritate, greutate *(fam.)*, importanță, vază; recunoaștere, consacrare, consacrație *(rar)*; glorie, slavă, măreție, fală, aureolă *(fig.)*, nimb *(fig.)*; considerație, stimă, onoare, prețuire. Autoritate, personalitate, personaj, somitate, mărime, celebritate, notabilitate, notabil; as, maestru; vedetă, stea *(fig.)*, star.

Adj. Renumit, cu renume, știut, reputat, cunoscut, prețuit, apreciat, recunoscut, consacrat, vestit, de vestire *(pop.)*, cinstit, prestigios; însemnat, important, de vază, cu vază, de frunte; marcant, remarcabil, notabil, notoriu; eminent, celebru, faimos, falnic, ilustru, strălucit, magnific; glorios, slăvit, aureolat *(fig.)*, nimbat *(fig.)*, plin de glorie.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A fi renumit (reputat, cunoscut, faimos, ilustru), a fi celebru, a fi o somitate, a avea (un) nume (faimă), a avea trecere; a se bucura de celebritate (popularitate), a-și face (un) nume, a ajunge celebru; a se remarca, a se impune. A fi la modă, a fi în vogă, a avea presă bună (publicitate, reclamă).

V. **glorie, respect, succes.**

492. RESPECT

Subst. Respect, respectare, stimă, onoare, considerație, sevas *(grecism înv.)*, apreciere, prețuire, aprețuire *(înv.)*, cinste, cinstire, onoare, venerație, venerare, reverență, deferență, condenscendență, politețe. Respectabilitate, onorabilitate *(rar)*. Amabilitate, gentilețe; obsecviozitate *(livr.)*. Reverență, închinare, închinăciune *(înv.)*, plecăciune, temenea; compliment. Salut. Stimabil *(azi fam. sau ir.)*, venerabil.

Adj. Respectuos, plin de respect, plecat, deferent, condescendent, reverențios, amabil, gentil, politicos, cuviincios, ceremonios, curtenitor, îndatoritor, obsecvios *(livr.)*. Respectat, stimat, apreciat, prețuit, cinstit *(înv.)*, onorat. Respectabil, stimabil *(azi fam. sau ir.)*, onorabil, venerabil. Onorific, de onoare, onorar *(înv.)*.

Vb. A respecta, a stima, a considera, a avea considerație, a aprecia, a prețui, a aprețui *(înv.)*: a cinsti, a da cuiva cinstea cuvenită, a onora, a venera. A respecta, a se stima, a se cinsti. A fi respectat, a fi stimat. A se înclina, a se închina, a se pleca, a face o plecăciune, a se temeni *(rar)*. A saluta, a aclama.

Adv. Cu respect, cu stimă, cu venerație; (în mod) respectuos.

V. **admirație, formule de salut, politețe, reputație, salut, servilism.**

493. RESPIRAȚIE

Subst. Respirație, respir *(rar)*, respirare *(rar)*, răsuflare, răsuflet *(pop.)*, răsuflu, suflare, suflet, suflu. Răsuflătură *(rar)*. Respirație artificială. Expirație, expirare; aspirare, aspirație, inspirație, inspirare *(rar)*, inhalare, inhalație. Gîfîială, gîfîire, gîfîit; sforăială, sforăire, sforăit, sforăitură, horăit *(reg.)*, horăitură *(reg.)*; hîrcîială, hîrcîit, hîrîială, hîrîit, hîrîitură; horcăială, horcăit, horcăitură. Sufocare, sufocație, înăbușire, asfixiere. Aparat respirator.

Adj. Respirator; răsuflător *(rar)*. Expirator; inspirator. Gîfîitor; sforăitor; hîrîitor. Sufocant, înăbușitor, asfixiant.

Vb. A respira, a răsufla *(pop.)*, a sufla, a-și trage sufletul, a-și lua suflet. A expira, a sufla; a inspira, a aspira, a trage aer, a inhala; a respira pe nas (pe gură). A-și ține (a-și opri, a-și stăpîni) răsuflarea. A sforăi, a mîna porcii la jir, a horăi *(reg.)*, a horcăi *(reg.)*; a hîrcîi, a hîrîi. A (se) sufoca, a (se) înăbuși, a (se) asfixia.

494. RIDICĂTURĂ DE TEREN

Subst. Ridicătură, înălțătură *(rar)*, înălțime, proeminență. Movilă, moviliță *(dim.)*, moviluță *(reg.)*, moviloi *(augm. rar)*, mușuroi *(reg.)*, gorgan; dîmb, dîmbuleț *(dim.)*, dîmbușor, gîlmă *(pop.)*, colină, colnic, colnicel *(dim., pop.)*, colniță *(reg.)*, grui *(reg.)*, gruieț *(dim., reg.)*; deal, delușor *(dim.)*, deluleț *(rar)*, deluț *(pop.)*, dîlmă *(reg.)*, măgură, măgurică *(dim.)*; muscel; munte, munticel *(dim.)*, muntișor *(rar)*, masiv (muntos). Vîrf, vîrfuleț *(dim.)*, vîrfușor, vîrfuț, pisc, pisculeț *(dim., rar)*, piscușor *(rar)*, piscan *(reg.)*, grui *(reg.)*, gruieț *(dim., reg.)*; culme, culmiță *(dim.)*, culmiș *(pop.)*, coamă, creastă, greabăn; obcină.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Deluros; muntos. Montan.
Vb. A se înălța; a vîrfui *(fig.)*.
V. înălțime, pantă, vîrf.

495. RISIPĂ

Subst. Risipă, risipire, părăduire *(reg. și fam.)*, părăduială *(reg. și fam.)*, iroseală, irosire, cheltuială, cheltuire. Sărăcire, scăpătare, ruină *(fig.)*, ruinare. Cheltuitor; fecior de bani gata, mînă-spartă, risipilă *(rar)*, risipitor.

Adj. Risipitor, risipelnic *(rar)*, cheltuitor. Risipit, irosit, părăduit *(reg. și fam.)*. Sărăcit, scăpătat, ruinat *(fig.)*, distrus *(fig.)*.

Vb. A fi risipitor, a-i curge banii printre degete, a avea buzunare rupte, a fi (tot) cu mîna în buzunar, a fi mînă spartă, a lua cu o mînă și a da cu alta (cu zece); a risipi, a face risipă, a irosi, a prăpădi *(pop.)*, a părădui *(reg. și fam.)*, a afierosi *(înv.)*, a cheltui *(peior.)*, a se pune pe (a intra în) cheltuială, a-și cheltui (a-și da) paraua (lețcaia) de anafură, a cheltui și ochii din cap, a arunca banii în vînt (pe fereastră), a strica banii, a-și mînca (a-și păpa, a-și toca) banii (averea), a se distruge *(fig.)*. A băga (a pune) (pe cineva) la cheltuială, a-i mînca (a-i păpa, a-i toca) (cuiva) banii (averea), a ruina *(fig.)*, a distruge *(fig.)*. A sărăci, a scăpăta, a se ruina *(fig.)*, a-și bate averea la tălpi.

V. bani, dispariție, distrugere, plată, sărăcie.

496. RÎS

Subst. Rîs, rîset, surîs, zîmbet, zîmbire, zîmbitură *(înv.)*; chicot, chicoteală, chicotit; hohot, hohotire, hohotit; rînjet, rînjire, rînjeală, rînjitură; haz, veselie, înveselire, veselire *(pop.)*, distracție, amuzament, voie bună; rîs homeric; ilaritate. Caricatură. Glumă, banc *(fam.)*, snoavă, șotie, polojenie *(reg.)*. Bufonerie, bufonadă *(rar)*. Farsă, comedie. Comedian, comediant *(înv.)*, saltimbanc, clovn, bufon.

Adj. Surîzător, zîmbitor, surîzînd, zîmbăreț *(fam.)*, rîzător, rîzăreț *(rar)*, rînjit, rînjitor, hohotitor, hlizit *(reg.)*. De rîs, hazliu, comic, vesel, înveselitor, veselitor *(pop.)*, distractiv, amuzant; ilariant, ilar *(rar)*. Glumeț, ghiduș, poznaș, tivilichiu *(pop.)*, duhliu *(rar)*. Rizibil *(rar)*, ridicol, grotesc, burlesc.

Vb. A rîde, a surîde, a zîmbi, a chicoti, a izbucni în rîs, a pufni în rîs, a-l pufni (pe cineva) rîsul, a-l umfla (pe cineva) rîsul, a se umfla de rîs, a se omorî de rîs, a izbucni în hohote, a hohoti, a rîde cu lacrimi, a leșina (a se prăpădi, a se strîmba, a se tăvăli, a se topi, a se strica) de rîs, a rîde sănătos, a rîde cu poftă, a rîde din toată inima; a rîde din gușă, a rîde prostește, a se hlizi *(reg.)*, a rîde la comandă, a rîde mînzește, a zîmbi mînzește, a rînji, a se jimba *(reg.)*; a rîde rîsul olarului, a rîde în pumni, a(-și) rîde în barbă, a rîde pe sub mustață. A se amuza, a se veseli, a face haz, a se distra.

Adv. În hohote, cu hohote, cu rînjet; cu zîmbet pe buze.

V. amuzament, batjocură, bucurie, glumă, ironie.

497. ROCĂ

Subst. Roçă, șist; rocă vulcanică, rocă eruptivă, rocă magmatică, rocă sedimentară. Acaustobiolit; andezit; aplit; ardezie; argilă, lut, humă *(pop.)*; asfalt; batolit; bauxită; bazalt; biolit; brecie; calcar, piatră-de-var *(pop.)*; caolin; caustobiolit; cărbune, antracit, huilă, lignit, turbă; dacit; diorit, dolomită; filit; fonolit; fosforit; gabro; gnais; granit; granulit; grandiorit; grohotiș; guano; jasp; kimberlit; labradorit; lidită; loess; marmoră; marnă; micașist; migmatită; nisip, obsidian, pegmatit; peridotit; piatră, piatră ponce;

Scanned with OKEN Scanner

pietriș; pirolit; pisolit, porfir; porfirit; radiolarit; riolit; serpentin; sienit; silex; șmirghel; talc, steatit; trahit; tuf, tufit. Mină, baie *(reg.)*, carieră. Petrografie; litologie. Petrologie. Petrograf.

V. **mineral.**

498. ROȘU

Subst. Roșu, culoare roșie, roșeală, roșeață, carmin, rumeneală, rumenire, îmbujorare, împurpurare, bujor *(fig.)*, rujă *(fig., reg.)*, rujuliță *(dim.)*, conabiu, purpură, porfiră *(înv.)*, roșcat, rubin *(fig.)*.

Adj. Roșu, roșior *(dim.)*, de culoare roșie, de culoarea sîngelui, sangvinolent, înroșit, roșit *(pop.)*, roșiatic, zmeuriu, frez, grena *(livr.)*, roșcat, roșcovan, roșcativ *(rar)*, îmbujorat, aprins *(fig.)*, roșu ca racul (ca focul); rumen, rumeior *(dim.)*, rumenel, rumeniu, rumenit, rumineț *(pop.)*, rubicond *(rar)*. Roz, rozalb *(rar)*, trandafiriu, răsuriu *(rar)*, profir, profiriu, ghiurghiuliu *(reg.)*, rozé, roziu *(rar)*, rozatic *(rar)*, marmaziu *(reg.)*. Ruginit, ruginiu, arămiu, cărămiziu. Purpuriu, purpurat *(înv.)*, purpuros *(rar)*; porfiriu, stacojiu, roșu-stacojiu, cireșiu *(rar)*, sîngeriu, sîngerat *(fig.)*, însîngerat *(fig.)*, sîngeros *(fig.)*, roșu-vișiniu, ecarlat, vișiniu, conabiu, bordo, carmin, cîrmîziu *(pop.)*, irmiziu *(pop.)*, rubiniu, rubinos *(înv.)*. Roib *(despre cai)*, roibuleț *(dim.)*.

Vb. A fi roșu, a avea culoare roșie; a (se) înroși, a (se) roși, a se face roșu, a se împurpura, a (se) mohorî, a deveni roșu, a (se) îmbujora, a răsura *(rar)*, a se rumeni; a bate în roșu.

499. ROTIRE

Subst. Rotire, rotit, rotitură *(pop.)*, roată, mișcare circulară, girație *(tehn.)*, rotare, rotație, orbită, tur; piruetă; revoluție, pivotare, pivotație; învîrteală, învîrtire, învîrtit, învîrtitură, rotocol; răsuceală, răsucire, suceală, sucire, sucit, sucitură; mișcare în vîrtej, învîrtejire, vîrtejire, vîrtejuire *(rar)*, învolburare. Rostogol, rostogolire, rostogolit, tăvăleală, tăvălire. Înconjurare, înconjur *(rar)*, încercuire, ocol, ocoleală *(rar)*, ocolire, ocoliș. Roată, cerc.

Adj. Rotativ, circular, giratoriu, de rotație; rotatoriu; orbital; învîrtitor; învolburat; vîrtelnic *(rar)*.

Vb. A (se) roti, a pivota *(tehn.)*, a (se) învîrti, a (se) mișca în cerc; a (se) întoarce de jur-împrejur, a se întoarce pe călcîie, a face stînga împrejur, a pirueta, a face piruete; a se rotocoli *(rar)*; a (se) răsuci, a suci; a (se) învîrteji, a (se) vîrteji, a se vîrtejui, a (se) învolbura. A (se) rostogoli, a se da de-a dura (de-a berbeleacul), a se duce de-a rostogolul, a se duce de-a tăvălugul (tăvălug), a (se) duce de-a roata, a (se) tăvăli. A înconjura, a ocoli, a da ocol, a da roată, a merge de jur-împrejur; a face un circuit (un tur).

Adv. Rotiș *(pop.)*; de-a rostogolul, de-a rostogol *(pop.)*, de-a rostogoala *(rar)*, de-a prostăvala *(rar)*, de-a dura, de-a tumba, de-a berbeleacul, de-a vălătucul.

V. **cerc, mișcare.**

500. RUDENIE

Subst. Rudenie, înrudire, rudire *(înv.)*, înnemurire *(reg.)*, nemotenie *(reg.)*, nemușug *(reg.)*; legătură de sînge; consangvinitate. Neam, viță *(fig.)*, spiță *(fig.)*, rudă, familie, casă, gintă *(livr.)*, seminție, semințenie *(înv.)*, soi *(fam.)*, sămînță *(fig.)*, os *(fig.)*, sînge *(fig.)*. Rudă, rudișoară *(dim.)*, rudenie, rubedenie *(pop.)*, neam, nemurele *(pop.)*, nemuț *(pop.)*, cimotie *(reg.)*, căsean *(pop.)*, casnic *(rar)*; nemet *(rar)*, neamuri, rude. Rudă ascendentă,

rudă prin ascendență, ascendent, suitor *(înv.)*. Rudă descendentă, rudă prin descendență, descendent, coborîtor. Rudă directă, rudă prin alianță, rudă colaterală. Linie ascendentă; linie descendentă; linie dreaptă; linie colaterală. Ascendență. Spița neamului, arbore genealogic, linie genealogică. Generație. Genealogie. Genealogist *(rar)*.

Adj. Înrudit, înrubedenit *(rar)*; de (același) sînge, consangvin, consîngean; de neam, de familie, de casă.

Vb. A fi rudă, a se înrudi, a se rudi *(înv.)*, a se înnemuri *(reg.)*, a fi de neam cu cineva, a-și trage neamul din ..., a se trage din ..., a fi dintr-un neam, a fi rudă de sînge, a fi de același sînge, a fi sîngele cuiva; a fi neam după Adam (și după Eva), a fi rudă îndepărtată, a fi neam (de) a cincea (a șasea etc.) spiță. A se înrudi, a se încuscri, a se nemoti *(reg.)*, a se face rude, a deveni rude, a se înnemuri *(reg.)*.

V. posterioritate, rudenie convențională, rudenie de sînge în linie colaterală, rudenie de sînge în linie dreaptă, rudenie prin încuscrire (alianță), urmaș.

[501] RUDENIE CONVENȚIONALĂ

Subst. Nun (mare), naș (de cununie), nănaș *(reg.)*; nună (mare), nunuță *(dim., pop.)*, nașă (de cununie), nănașă *(reg.)*. Naș, nășic *(dim.)*, nășel *(rar)*, nănaș *(reg.)*, nănășel *(dim., reg.)*, nașă, nășică *(dim.)*, nășicuță *(dim.)*, nășea *(rar)*, nășiță, nănașă *(reg.)*, nănășică *(dim., reg.)*. Nășie. Nășire, nășit. Cumătru, cumetrel *(dim., pop.)*; cumătră, cumetriță *(dim., pop.)*. Cumetrie *(pop.)*. Fin, finișor *(dim., rar)*; fină. Finie *(rar)*.

Vb. A cununa, a boteza, a năși, a fi naș. A se cumetri *(pop.)*.

V. rudenie.

502. RUDENIE DE SÎNGE ÎN LINIE COLATERALĂ

Subst. Frate, frățior *(dim.)*, frățică *(fam.)*, frățîne *(pop.)*; frate bun, frate adevărat, frate drept, frate dulce *(reg.)*; frate-de-suflet, frate vitreg, frați după tată, frați după mamă; frați gemeni, gemeni; frăție, frățietate *(înv.)*. Soră, surioară *(dim.)*; soră bună, soră dulce *(reg.)*; soră vitregă, soră de tată, soră de mamă, soră de scoarță; surori gemene, gemene. Mezin, prîslea, zăpîrstea *(reg.)*. Unchi, unchișor *(dim.)*, unchiaș *(reg.)*, uică *(reg.)*; unchi adevărat, unchi mare; unchi mic. Mătușă, mătușică *(dim.)*, tușă *(pop. și fam.)*, tușică *(pop. și fam.)*, tanti, uină *(reg.)*. Văr, verișor *(dim.)*, veric *(dim., pop. și fam.)*, verican *(pop. și fam.)*; văr primar, văr bun, văr dulce *(reg.)*; văr de-al doilea. Vară, verișoară *(dim.)*, verișorică *(dim., fam., rar)*, vericea *(reg.)*, verișcană *(pop. și fam.)*; vară primară, vară bună, vară dulce *(reg.)*; vară de-a doua.

Adj. Frățesc; consangvin, consîngean.

Adv. Frățește.

V. rudenie, termeni de politețe și respect între rude.

503. RUDENIE DE SÎNGE ÎN LINIE DREAPTĂ

Subst. Străbunic, străbun, răzbunic *(pop.)*, strămoș, tetea *(pop.)*. Străbunică, străbună, răzbunică *(pop.)*, strămoașă. Bunic, bun *(înv. și pop.)*, bunel *(fam.)*, tataie, tata-moșu, tată mare, tetea *(pop.)*, moș *(înv. și reg.)*, bît *(reg.)*. Bunică, bunicuță *(dim.)*, bună *(înv. și pop.)*, buniță, mamaie, mamă mare (bătrînă, bună), moașă *(pop.)*, bîtă *(reg.)*. Părinți. Părinte, părincior *(dim., pop.)*, capul familiei, tată de familie. Tată, tătic *(dim.)*, taică *(pop.)*,

Scanned with OKEN Scanner

tăiculiță *(dim.)*, tataie *(reg.)*, tătiță *(reg.)*, tătișor *(reg.)*, tătîn *(pop.)*, tătucă *(pop.)*, tătucuță *(pop.)*, tătuță *(reg.)*, tăiculean *(pop.)*, tăicușor, tăicuță, tetea *(pop.)*, babacă *(reg.)*, babaie *(înv. și reg.)*, nene *(neobișnuit)*, avă *(rar)*; tată bun, tată drept. Mamă, mămică *(dim.)*, mămiță *(fam.)*, mămițică *(dim., fam.)*, mamaie *(pop. și fam.)*, maică *(pop.)*, măicuță *(dim.)*, măiculeană *(pop.)*, măiculiță *(pop.)*, măicușoară *(pop.)*, mămucă *(pop.)*, mămucuță *(dim. și pop.)*, mămulică *(pop.)*, mămuliță *(pop.)*, mămușoară *(pop.)*, mămuță *(pop.)*, neneacă *(fam. și reg.)*, nenecuță *(dim., reg.)*; mamă bună, mamă adevărată. Copil, urmaș, odraslă, vlăstar *(fig.)*, progenitură; fiu, fiuleț *(dim.)*, fiuț *(pop.)*, băiat, băiețel *(dim.)*, băiețaș, fecior, fecioraș *(dim.)*; fiică, fie *(înv. și pop.)*, fată, fetiță *(dim.)*, fetișoară *(pop. și fam.)*. Copil natural; copil nelegitim, copil din flori, bastard, bastardă. Nepot, nepoțel *(dim.)*; nepoată, nepoțea *(dim.)*, nepoțică *(dim.)*. Strănepot, răznepot *(pop.)*; strănepoată. Străstrănepot, răstrănepot; răstrănepoată.

V. **posterioritate, rudenie, urmaș.**

504. RUDENIE PRIN ÎNCUSCRIRE (ALIANȚĂ)

Subst. Logodnic, voinea *(reg.)*, voiniu *(reg.)*, fidanțat *(italienism înv.)*; logodnică, fidanțată *(italienism înv.)*. Logodnă. Mire, mărit *(înv. și reg.)*, ginere *(pop.)*, ginerică *(dim., reg.)*; mireasă. Însurățel; însurăței. Soț, soțior *(dim., pop.)*, soție *(înv.)*, bărbat, bărbățel *(dim.)*, mărit *(înv. și reg.)*, om, stăpîn, creștin *(pop.)*, gospodar *(reg.)*, român *(pop.)*, scris *(pop.)*, ursit *(pop.)*, ursitor *(pop.)*, zestraș *(reg.)*; soție, soțioară *(dim.)*, soață *(rar)*, soț *(înv.)*, consoartă *(fam.)*, nevastă, nevestică *(dim.)*, nevestea *(rar)*, nevăstoaie *(rar)*, nevăstuică *(reg.)*, nevăstuță *(reg.)*, borească *(reg.)*, balabustă *(glumeț)*, femeie *(pop.)*, muiere *(pop.)*, jumătate *(glumeț)*, creștină *(pop.)*, ursită *(pop.)*, ursitoare *(pop.)*, scrisă *(pop.)*. Socru, soacră, socriță *(dim.)*; socru mare, soacră mare, socri mari; socru mic, soacră mică, socri mici. Tată socru, mamă soacră. Ginere, ginerică *(dim., fam.)*; ginerie *(rar)*; noră. Cumnat, cumnățel *(dim., fam.)*, șogor *(reg.)*; cumnată, cumnățică *(dim., fam.)*, șogoriță *(reg.)*, tătăișă *(reg.)*. Cumnăție *(rar)*. Cuscru, cuscră; cuscri mari, cuscri mici. Cuscrenie, cuscrie, încuscrire. Tată vitreg, mamă vitregă, maștehă *(înv. și reg.)*, mașteră *(înv. și reg.)*. Fiu vitreg, fiastru *(înv. și reg.)*; fiică vitregă, fiastră *(înv. și reg.)*. Adoptator, adoptatoare, înfietor, înfietoare.

Adj. Logodit; căsătorit; nuntit *(rar)*; însurat, măritată. Vitreg, maștер *(reg.)*; înfiat, adoptiv.

Vb. A se logodi, a se lega prin logodnă; a se cununa, a se căsători, a se însura, a se mărita; a gineri *(pop.)*, a lua pe cineva de ginere; a se încuscri, a se cumnăți, a se încumnăți. A înfia, a adopta.

V. **căsătorie, rudenie, termeni de politețe și respect între rude.**

S, Ș

505. SAC

Subst. Sac, săculeț *(dim.)*, săcușor, săcotei *(rar)*, săcuieț *(rar)*, săcăteu *(reg.)*, săculteț *(reg.)*, săcoi *(augm.)*, tăbuieț *(reg.)*, tăbîltoc *(reg.)*; țuhal *(reg.)*; tăfîlcă *(reg.)*; sedilă. Traistă, trăistuță *(dim.)*, trăistică, trăistioară *(pop.)*, straiță *(reg.)*, săcui *(reg.)*, tăgîrță *(reg.)*, desagă, desăguță *(dim.)*, desăgel *(pop.)*, desăgior *(pop.)*; raniță, borneu *(înv. și reg.)*, rucsac; tașcă, tășcuță *(dim.)*, tășculiță, tășulă *(reg.)*, tășulcă *(reg.)*, tecșilă *(reg.)*; sacoșă. Tolbă, cucură *(înv.)*.

Vb. A pune (a băga) în sac, a pune în traistă; a umple sacul; a căra în sac, a duce (a căra) în traistă.

V. **recipient.**

506. SALUT

Subst. Salut, salutare, închinare, închinăciune *(înv.)*, plecăciune, temenea, ploconeală, ploconire, mătanie, salamalec, reverență. Formulă de salut. Ceremonie. Ceremonial, etichetă *(fig.)*, protocol.

Vb. A saluta, a da binețe, a da (a dori, a pofti) cuiva bună ziua, a da noroc; a se închina, a se ploconi, a se pleca, a se mătăni *(reg.)*, a se temeni *(rar)*. A se saluta, a-și da binețe, a-și da bună ziua. A întinde mîna, a da mîna cu cineva, a strînge cuiva mîna. A săruta mîna. A-și ridica pălăria, a-și lua (a-și scoate) căciula. A-și lua rămas bun, a-și lua la revedere, a-și lua ziua bună. A da cuiva bună seara, a-și lua de la cineva bună seara (seara bună).

V. **comportare, formule de salut, politețe.**

507. SALVARE

Subst. Salvare, scăpare, izbăvire *(pop.)*, mîntuire *(pop.)*, mîntuință *(înv.)*, redempțiune *(rar)*. Supraviețuire. Ieșire *(fig.)*, soluție. Eliberare, dezrobire, descătușare, slobozire *(pop.)*. Apărare, salvgardare *(livr.)*, ocrotire, protejare. Ocrotirea sănătății; ocrotirea naturii. Echipă de salvare. Colac (centură) de salvare. Salvator, izbăvitor *(pop.)*, mîntuitor, mesia; eliberator.

Adj. Izbăvit *(pop.)*, mîntuit *(pop.)*, dezrobit, descătușat. Salvator, izbăvitor *(pop.)*, mîntuitor; eliberator, dezrobitor.

Vb. A (se) salva, a scăpa, a (se) izbăvi *(pop.)*, a (se) mîntui *(pop.)*; a găsi o salvare (o scăpare), a ieși cu bine (din ceva), a scăpa ca prin farmec; a scăpa ca prin urechile acului, a scăpa din gura lupului, a scăpa ca pe mîneca cămășii, a scăpa ieftin, a scăpa cu fața curată; a scăpa de belea, a ieși la liman. A rămîne în viață, a scăpa cu viață, a (se) salva de la moarte, a supraviețui. A (se) elibera, a (se) descătușa *(fig.)*, a (se) dezrobi, a slobozi, a pune în libertate. A apăra, a salvgarda *(livr.)*, a ocroti, a proteja.

Adv. În afară de orice pericol; în siguranță.

V. **apărare, libertate, ocrotire, pază, siguranță.**

Scanned with OKEN Scanner

508. SATURAȚIE

Subst. Saturație, saturare; săturare *(rar)*, saț *(pop.)*, sațietate; suprasaturație; suprasaturare. Îmbuibare, ghiftuire *(fam. și peior.)*, îndopare *(fam.)*, îndopat *(fam.)*. Îndestulare, belșug, abundență, bogăție, opulență *(livr.)*, berechet *(reg.)*. Prisos, prisosire, prisosință, prisoseală *(pop.)*, plus, surplus, excedent; superfluitate *(rar)*, redundanță. *Supra-* (supraabundență; supraaglomerare; supraalimentare; supraîncărcare; suprapopulare etc.).

Adj. Saturat, saturant *(impr.)*, săturat, sătul, sațiat *(rar)*; suprasaturat. Îmbuibat, ghiftuit *(fam. și peior.)*, îndopat *(fam.)*. Îndestulător, îndestul *(înv.)*, îmbelșugat, abundent, bogat, opulent *(livr.)*. De prisos, prisositor *(înv.)*, excedentar; excesiv, peste măsură, în plus; superfluu, redundant. *Supra-* (supraabundent; supraaglomerat; supraîncălzit; suprapopulat etc.).

Vb. A fi sătul, a fi sătul peste măsură, a se suprasatura, a fi sătul țifoaie, a omorî păduchele (puricele) pe burtă; a se sătura, a se îmbuiba, a se ghiftui *(fam. și peior.)*, a se îndopa *(fam.)*. A fi din belșug, a abunda; a prisosi, a fi de prisos, a exceda *(livr.)*. A satura, a sătura, a suprasatura; a îndestula, a (-i) ține cuiva (de) saț, a îmbuiba, a ghiftui *(fam. și peior.)*, a îndopa *(fam.)*. *Supra-* (a supraalimenta; a supraîncălzi; a supraîncărca etc.).

Adv. Din abundență, din belșug, din plin, peste măsură, cu vîrf și îndesat, pînă în gît; cu prisos, cu prisosință, în plus.

V. acumulare, bogăție, exagerare, voracitate.

509. SĂNĂTATE

Subst. Sănătate, sănătate fizică, vigoare, forță, putere, robustețe, vînjoșenie, vînjoșie *(rar)*, vînj *(înv. și pop.)*, voinicie *(pop.)*; vitalitate, putere de viață, virilitate; tărie, rezistență; energie, dinamism, vioiciune, sprinteneală. Sănătate psihică, echilibru sufletesc. Viață sănătoasă; cumpătare, moderație. Întărire, fortificare, călire *(fig.)*, oțelire *(fig.)*. Însănătoșire, întremare, împuternicire *(rar)*, vindecare, înzdrăvenire, lecuire, tămăduire, convalescență, analepsie. Igienă, profilaxie. Sănătate publică. Ocrotirea sănătății.

Adj. Sănătos, sănătoșel *(dim.)*, zdravăn, teafăr, întreg, nevătămat, nebolit *(reg.)*, valid. Viguros, plin de forță, puternic, robust, tare, tare (bun) de vînă, tare de vîrtute, voinic, voinicuț *(dim.)*, voinicos, vînjos, vînos, musculos. Rezistent; energic, dinamic, vioi, sprinten, sprintenel *(dim.)*, sprinteior *(pop.)*. Întărit, fortificat, călit *(fig.)*, oțelit *(fig.)*. Convalescent. Însănătoșit, vindecat, înzdrăvenit. Cumpătat, moderat. Igienic; profilactic.

Vb. A fi sănătos, a se simți bine, a avea sănătatea de fier, a fi sănătos tun, a plesni de sănătate, a nu avea nici pe dracul; a arăta bine, a fi roșu în obraz, a avea culoare; a fi în putere, a fi tare ca piatra, a fi sănătos ca un harbuz, a fi tare de chică, a fi tare de coș, a-l ține balamalele *(fam.)*. A (se) întări, a (se) fortifica, a (se) căli *(fig.)*, a (se) oțeli *(fig.)*. A (se) face sănătos, a (se) însănătoși, a (se) pune pe picioare, a (se) întrema, a (se) vindeca, a (se) face bine, a (se) lecui, a (se) tămădui, a (se) înzdrăveni. A vitaliza *(rar)*, a da putere (vigoare), a tonifica *(livr.)*. A se îngriji de sănătate, a-și păstra sănătatea; a ocroti sănătatea.

V. însănătoșire, putere, refacere, tratament medical.

510. SĂRĂCIE

Subst. Sărăcie, mizerie, calicie, calicenie *(rar)*, sărăcie lucie (cu luciu, neagră), goliciune, golătate *(rar)*, mișelie *(înv.)*, mișelătate *(rar)*, viață de cîine, viață cusută cu ață; nevoie, nevoință *(înv.)*, strîmtoare *(fig.)*, strîmtorare,

Scanned with OKEN Scanner

privațiune *(livr.)*, lipsă, penurie *(livr.)*, paupertate *(livr.)*, pauperism *(livr.)*, indigență *(livr.)*. Sărăcie, calicire, pauperizare *(livr.)*; ruinare, ruină *(fig.)*, faliment; insolvabilitate. Sărac, sărăcan *(pop.)*, sărăntoc *(adesea peior.)*, sărăcilă *(pop. și fam.)*, sărman, sărmănel *(dim., pop.)*, om nevoiaș, nevoie *(pop.)*, calic, mizer *(livr.)*, pîrlit *(fig., fam.)*, coate goale *(depr.)*, golan *(peior.)*, desculț *(fig.)*, mișel *(înv., reg.)*; prăpădit, amărît; falit *(fig.)*, mofluz *(înv.)*, mofluzit *(înv.)*. Sărăcime, calicime.

Adj. Sărac, sărăcuț *(dim.)*, sărăcăcios, sărăcan *(pop.)*, sărac lipit (pămîntului), sărman, sărmănel *(dim., pop.)*, sărmănuț *(pop.)*, calic, calicesc *(rar)*, mișel *(înv. și reg.)*, nevoiaș, neavut, strîmtorat, pauper *(livr.)*, mizer *(livr.)*; oropsit, prăpădit, amărît, necăjit, biet; pîrlit *(fig., fam.)*; fără căpătîi, fără casă și masă, cu traista în băț, gol, gol (ca un) nap (ca napul), gol pușcă, gol făcăleț, gol ca degetul; scăpătat, ruinat *(fig.)*, falit, falimentar *(fig.)*; lefter, ifiiliu *(reg. și fam.)*, subțire la pungă.

Vb. A fi sărac, a fi nevoiaș, a trăi în sărăcie (în calicie, în mizerie), a fi mîncat de nevoi, a (o) duce greu, a trăi cu chiu cu vai, a trăi ca Doamne-păzește, a trage mîța (pe dracul) de coadă, a trăi (a o duce) de azi pe mîine; a fi sărac lipit (pămîntului), a fi sărac fript, a nu avea nici cenușă în vatră, a nu avea sare de mămăligă; a fi muritor de foame, a-i fierbe cuiva două oale, una seacă și una goală, a nu avea ce pune pe masă, a nu avea cu ce chiorî o găină (un șoarece); a fi gol pușcă, a fi gol prepeleac, a fi cu coatele goale, a nu avea cămașă pe sine, a-i ieși cuiva părul prin căciulă; a nu avea nici cer nici pămînt, a nu avea unde să-și pună capul, a avea casa sub cușmă; a fi lefter, a nu avea (nici) o lăscaie (para) chioară (frîntă), a-i fi cuiva punga ofticioasă, i-a cîntat cucul în pungă, a nu i se îmbulzi (cuiva) pițulele în buzunar. A sărăci, a (se) calici, a scăpăta, a se ruina *(fig.)*, a da faliment, a mofluzi *(înv.)*, a-și pierde averea, a rămîne falit, a rămîne lefter, a se lefteri *(înv.)*, a da de fundul sacului; a ajunge la sapă de lemn, a ajunge sărac lipit (pămîntului), a rămîne cu ața mămăligii, a ajunge de la moară la rîșniță, a rămîne de dîrvală, a rămîne pe drumuri, a se duce (a ajunge) la hagialîc, a se face hagiu, a ajunge la lulele, a ieși (a ajunge) la covrigi, a rămîne numai cu pielea, a rămîne în cămașă, a ajunge muritor de foame. A sărăci (pe cineva), a pauperiza *(livr.)*, a ruina *(fig.)*; a despuia, a dezbrăca *(fig.)*, a lăsa gol (pușcă), a lua cămașa (de pe cineva), a lăsa pe cineva brebenel, a-i lua cuiva pielea (șapte, nouă piei), a-i scoate cuiva (și) dinții din gură, a lăsa pe cineva la papuci, a-i lua (a-i vinde) cuiva și cenușa din vatră; a lăsa (pe cineva) lefter, a lefteri *(fam.)*; a aduce la sapă de lemn, a scoate pe cineva la covrigi, a lăsa pe cineva lipit pămîntului, a lăsa pe cineva scîndură, a lăsa (a arunca) pe cineva pe drum (pe drumuri), a lăsa pe cineva muritor de foame, a-i lua cuiva și bucățica din (de la) gură, a-i lua cuiva pîinea (pita) de la gură.

Adv. În sărăcie, în mizerie, ca vai de lume.

V. deposedare, dezastru, dispariție, distrugere, nefericire, pagubă, risipă.

511. SĂRITURĂ

Subst. Săritură, sărit, săltătură, săltare, salt; zburdătură. Săritură în înălțime; săritură în lungime; triplu-salt; salt mortal; salt acrobatic; săritură peste cap, tumbă; plonjon, plonjare, plonjeu; voltijă. Detentă; elan, elansare *(livr.)*, avînt, avîntare, zbor. Cabrare, cabraj. Înălțare, ridicare. Ștachetă. Săritor.

Adj. Săritor, săltăreț, săltător *(rar)*.

Vb. A sări, a (se) sălta, a face un salt; a sări în sus; a sări în jos. A plonja. A se înălța, a se ridica, a se avînta, a-și face vînt, a-și lua avînt, a se elansa *(franțuzism)*. A se cabra. A sări peste ștachetă.

Adv. În salturi.

V. mișcare, sport.

512. SCRIERE

Subst. Scriere, scris, scriitură *(fam.)*; grafie; ortografie. Scriere, scris, notare, însemnare, consemnare; scriere frumoasă, caligrafie; mîzgălire, mîzgălitură, mîzgăleală. Scriere de mînă; scriere de tipar. Scriere pictografică, pictografie; scriere ideografică, ideografie; ideogramă; scriere cuneiformă; scriere hieroglifică; scriere runică; scriere alfabetică. Transcriere, transcripție, copiere, copiat. Tipărire, imprimare, multiplicare; dactilografiere, dactilografiat; stenografiere. Literă; semn; caracter. Alfabet. Text, scriere, notă, notiță *(dim.)*, adnotare; stenogramă. Scriitor, scriitoraș *(dim.)*, scrib, copist, conțopist *(azi depr.)*, grefier; pisar *(înv.)*, grămătic *(înv.)*, logofăt *(înv.)*, calemgiu *(înv.)*; caligraf; dactilograf, dactilografă; stenodactilograf, stenodactilografă; stenograf, stenografă. Scriptomanie *(depr.)*. Scriptoman *(rar, depr.)*. Grafologie. Grafolog.

Adj. Scris, scriptic, însemnat, adnotat; imprimat; dactilografit. Grafic; ortografic; caligrafic; indescifrabil. Alfabetic; pictografic; hieroglific; cuneiform; runic; ideografic.

Vb. A scrie, a nota, a însemna, a adnota, a consemna, a așterne pe hîrtie, a caligrafia; a mîzgăli; a ortografia; a copia, a transcrie; a stenografia; a stenodactilografia; a dactilografia, a bate la mașină. A tipări, a imprima, a multiplica.

Adv. În scris.

V. **autor, carte, document, literatură, scrisoare, semn.**

513. SCRISOARE

Subst. Scrisoare, scrisorică *(dim.)*, scrisorea *(dim., pop.)*, epistolă *(rar)*, epistolie *(înv.)*, bilet, bilețel *(dim.)*, misivă *(glumeț)*, răvaș *(pop.)*, răvășel *(dim., pop.)*, carte *(înv. și pop.)*, cărticică *(dim., înv.)*. Scrisoare recomandată, recomandată, scrisoare par avion, scrisoare post-restant; scrisoare oficială, mehtup *(turcism înv.)*; scrisoare de recomandare; scrisoare de acreditare; scrisoare deschisă; ferpar. Mesaj, comunicare scrisă, adresă, citație, citare, înștiințare, notă; notă diplomatică. Carte poștală; vedere, ilustrată. Felicitare. Telegramă, depeșă *(înv.)*, telegramă-fulger, cablogramă, telefonogramă, radiogramă, radiotelegramă. Corespondență; poștă. Epistolar. Timbru, marcă (poștală). Expeditor; adresant, destinatar; corespondent *(rar)*. Cutie poștală. Poștaș, factor poștal, poștar *(rar)*, poștăriță.

Adj. Epistolar; de (pentru) corespondență. Timbrat, francat. Datat.

Vb. A scrie o scrisoare; a trimite (a expedia) o scrisoare; a adresa cuiva o scrisoare; a coresponda, a avea (a ține, a purta) corespondență, a fi în corespodență cu cineva. A primi o scrisoare. A timbra, a franca. A data. A deschide o scrisoare. A telegrafia, a depeșa *(rar)*, a trimite o telegramă; a radiotelegrafia.

Adv. În scris, prin corespondență.

V. **mesager, scriere.**

514. SCUMPETE

Subst. Scumpete, scumpenie *(rar)*, scumpătate *(rar)*. Scumpire. Preț ridicat, preț umflat *(pop.)*, preț pipărat *(pop.)*, bani frumoși *(fig.)*, suprapreț, preț de speculă. Speculă, speculație. Speculant. Inflație, inflaționism.

Scanned with OKEN Scanner

Adv. Scump, scumpișor *(dim.)*, scumpușor, costisitor, costător *(înv.)*

Vb. A scumpi, a urca prețul, a ridica prețul, a umfla prețul *(pop.)*, a cere mai mult, a vinde mai scump, a vinde cu suprapreț, a vinde la preț de speculă, a face speculă. A se scumpi. A costa (mult, scump), a costisi *(înv.)*, a fi scump.

V. **comerț, preț.**

515. SCURTIME]

Subst. Scurtime. Scurtare, prescurtare, reducere, reducție, abreviere, abreviație; siglă. Micșorare, diminuare; retezare, retezat, retezătură, tăiere, tăietură; ciuntire, ciuntitură, amputare, ciumpăvire *(reg.)*. Comprimare, compresiune, contracție, contractare, contragere; condensare *(fig.)*, restrîngere. Concizie, laconism. Îngrădire, limitare, mărginire.

Adj. Scurt, scurticel *(dim.)*, scurtișor, scurtuț. Prescurtat, abreviat; abreviativ. Micșorat, diminuat, redus; retezat, ciunt, ciung, bont. Comprimat, condensat, contras. Concis, laconic, lapidar, succint. Restrîns, limitat, mărginit.

Vb. A (se) scurta, a (se) face mai scurt, a (se) reduce, a (se) prescurta, a abrevia; a (se) micșora, a (se) diminua; a (se) comprima, a (se) contrage, a (se) condensa; a (se) restrînge, a (se) limita, a (se) mărgini. A tăia, a reteza, a ciunti, a amputa, a ciungi, a ciumpăvi *(reg.)*.

V. **dimensiune, formă, înălțime, micime, tăiere.**

516. SEARĂ

Subst. Seară, amurg, amurgit *(pop.)*, murg *(înv. și pop.)*, murgit *(reg.)*, amurgire, sfîrșitul zilei, crepuscul, chindie, vecernie; apus, asfințit, asfințita soarelui *(rar)*, scăpătat, soare-apune, soare-scapătă; înserare, înserat, căderea serii *(fig.)*, întunecare, înnegurare.

Adj. De seară, de înserat *(rar)*, din amurg; crepuscular; seral; vesperal *(livr.)*.

Vb. A (se) însera, a se face seară, a se lăsa seara, a se întuneca, a (se) înnegura, a intrat murga în sat, a da în amurg, a amurgi, a (se) înmurgi *(rar)*, a murgi *(înv. și reg.)*.

Adv. Seara, către (spre, înspre, pe) seară, pe înserate, înserat *(înv.)*, în faptul serii, în fapt de seară, în amurg, în amurg de seară, într-amurgul *(înv.)*, în (pe la) amurgit, în amurgit *(rar)*.

V. **timp.**

517. SEMN

Subst. Semn, semnal; semnalment, signalment *(rar)*, indiciu, indicator; simbol, emblemă, reprezentare. Semn natural, semn convențional. Semn grafic; literă; cifră; semn de punctuație. Semn matematic, simbol matematic; simbol chimic. Semn diacritic. Semn lingvistic. Signal *(rar)*. Semnal sonor, semnal luminos. Semn de circulație; indicator, semnalizator; marcaj. Emblemă, stemă, blazon; însemn *(rar)*; insignă. Semn secret (tainic). Semne heraldice; semnele puterii. Semn bun; semn rău. Gest; mimică; gesticulație, gestică. Urmă, amprentă, pecete *(fig.)*. Sistem de semne; cod, cifru. Sistem de semnalizare. Teoria semnelor; simbolică, simbolistică *(livr.)*; semiologie, semiotică. Semiolog, semiotician.

Adj. Simbolic; heraldic; semiotic, semiologic.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A semnaliza, a semnala, a indica, a arăta, a reprezenta, a simboliza, a semnifica. A face (cuiva) un semn, a comunica prin semne; a gesticula, a mima. A incifra, a codifica, a coda. A descifra, a decoda, a citi.

V. cuvînt, denumire, scriere, semnificație, steag, strigăt.

518. SEMNIFICAȚIE

Subst. Semnificație, sens, înțeles, comprehensiune *(livr.)*, semantism, conținut semantic, conținut, valoare, însemnătate, informație, denotație *(lingv.)*; accepție; cuprins, substanță *(fig.)*, esență, tîlc *(pop.)*, rost, noimă, miez *(fig.)*; conotație, nuanță, subînțeles. Sens principal; sens secundar; sens propriu; sens figurat, sens metaforic; sens uzual; sens ocazional, sens contextual; sens lexical; sens gramatical. Monosemie; polisemie, polisemantism. Sinonim; sinonimie, sinonimitate *(rar)*. Antonim; antonimie. Omonim; omonimie. Paronim; paronimie. Semantică, semantism; semasiologie; onomasiologie; etimologie. Semantician, semasiolog; onomasiolog; etimolog, etimologist. Dicționar explicativ.

Adj. Semnificativ, cu sens, plin de sens (de înțeles, de semnificație), cu înțeles, cu conținut, informațional, informativ; cu rost, cu tîlc, cu miez *(fig.)*, miezos *(fig.)*. Conceptual, ideatic, denotativ; conotativ. Monosemantic; polisemantic, polisemic. Sinonim, sinonimic. Antonim, antonimic. Omonim, omonimic. Semantic, semasiologic; onomasiologic; etimologic.

Vb. A avea (un) sens, a semnifica, a avea înțelesul de ..., a însemna, a denota, a marca, a exprima, a arăta, a semnala. A explica, a interpreta, a tălmăci, a tîlcui *(pop.)*. A(-și) schimba (a-și modifica) sensul; a(-și) lărgi sensul; a-și restrînge sensul. A nu avea (nici un) sens, a fi fără sens.

Adv. Cu sens, cu înțeles, cu tîlc.

V. cuvînt, limbă, semn.

519. SENSIBILITATE

Subst. Sensibilitate, simțire, simț, simțămînt, sentiment, senzație, emoție; simțibilitate *(rar)*, simțiciune *(înv.)*, sentimentalitate, sentimentalism, simțimintalism *(înv.)*; afectivitate, emotivitate, impresionabilitate, receptivitate, rafinament, morbidețe *(livr.)*, susceptibilitate, hipersensibilitate; iritabilitate, irascibilitate, surescitabilitate. Emoționare, tulburare; sensibilizare, sentimentalizare, hipersensibilizare; iritare; iritație, surescitare, surescitație.

Adj. Sensibil, sensibilizat, simțit, simțitor, senzual, simțual *(înv.)*; emotiv, emoțional, afectiv; sentimental, impresionabil, receptiv; susceptibil, hipersensibil; iritabil, irascibil, surescitabil. Emoționat, afectat, tulburat, mișcat, impresionat; excitat, surescitat, iritat, aținat, enervat. Impresionant, mișcător, lacrimogen *(fig., ir. și depr.)*, emoționant, tulburător, sentimentalizat; iritant, enervant, surescitant.

Vb. A simți, a încerca un sentiment, a fi mișcat (impresionat). A se emoționa, a cuprinde (pe cineva) emoția, a fi cuprins de emoție, a se tulbura. A se irita, a se enerva, a se supăra, a-și ieși din fire, a-i sări (cuiva) țandăra, a se înfuria. A sensibiliza, a sentimentaliza; a impresiona, a emoționa, a mișca, a tulbura, a excita, a irita, a aținа, a surescita.

V. cordialitate, dragoste, gingășie, intuiție, iritare, neliniște, nestăpînire, rafinament, sinceritate, temperament.

520. SEPARARE

Subst. Separare, separație, despărțire, despărțit, despărțenie *(înv.)*, izolare; delimitare, demarcare, demarcație, demarcaj; hotărnicie; disociere, disociație; disjuncție, disjungere; dihotomie. Clasificare, clasificație *(rar)*,

Scanned with OKEN Scanner

clasare, triere. Desprindere, detașare, despreunare *(pop.)*, desfacere, desfăcut, dezlegare, despletire, dezlipire, deschidere, descleștare; deconectare, decuplare. Bifurcare, bifurcație. Despicare, tăiere, tăietură, spintecare; disecție; disecare; decupare, decupaj. Rupere, rupt, ruptură. Descompunere, destrămare, dezmembrare. Împărțire, împărțeală; diviziune, divizare, secționare, fracționare, fragmentare; fisiune, fisionare. Scindare, sciziune, scizionare; schismă, rascol *(înv.)*. Segregare, segregație; apartheid. Eliminare, înlăturare, îndepărtare, excludere, excluziune; excomunicare; exilare, exil. Înstrăinare, înstrăinat, alienare. Divorț, despărțenie *(pop.)*. Separatism, izolaționism, sectarism, fracționism. Separatist, izolaționist, fracționist, scizionist; sectar, schismatic, rascolnic.

Adj. Separat, despărțit, izolat. Desprins, detașat, desfăcut, dezlegat, despletit, dezlipit, descheiat, descleștat. Despicat, crăpat, spintecat; decupat. Rupt, smuls. Descompus, destrămat. Împărțit, fracționat, fărîmițat. Separabil, divizibil, disociabil, detașabil, fisionabil; alienabil *(jur.)*. Separator, despărțitor, izolator, delimitator, delimitativ *(rar)*, disociativ, disjunct, disjunctiv, dihotomic; separatist, izolaționist, fracționist, scizionist, sectarist, sectar, sectant, schismatic.

Vb. A (se) separa, a (se) despărți, a (se) izola; a (se) delimita, a (se) demarca, a (se) disocia, a disjunge *(jur.)*. A clasifica, a clasa, a tria. A (se) desprinde, a (se) detașa, a (se) despreuna *(pop.)*, a (se) desface, a (se) dezlega, a (se) despleti, a (se) dezlipi, a (se) descheia, a (se) descleșta; a (se) deconecta, a (se) decupla. A se bifurca. A (se) rupe. A (se) despica, a tăia, a spinteca; a decupa. A (se) descompune, a (se) destrăma, a (se) dezmembra. A (se) împărți, a (se) diviza, a secționa, a fracționa, a fragmenta, a îmbucăți *(rar)*, a îmbucătăți, a bucăți *(pop.)*, a bucățeli *(reg.)*; a fisiona. A (se) elimina, a (se) exclude, a (se) îndepărta, a înlătura; a excomunica. A (se) înstrăina, a aliena *(jur.)*. A divorța, a se despărți, a da divorț.

Adv. (În mod) izolat, separat.

V. bucată, ciopîrțire, clasificare, componentă, depărtare, descompunere, dispersare, divorț, sfărîmare, singurătate, tăiere.

521. SERIOZITATE

Subst. Seriozitate, maturitate, profunzime, profunditate *(livr.)*, temeinicie. Înțelepciune, cumințenie, cuminție *(rar)*, luciditate, minte; chibzuință, chibzuială, chibzuire, socotință *(pop.)*; cumpătare, cumpăt, cumpăneală, cumpănire *(fig.)*, măsură, moderare, moderație, ponderație *(rar)*. Conștiinciozitate, corectitudine, principialitate; scrupulozitate, meticulozitate; acribie *(livr.)*. Statornicie, constanță, fermitate; perseverență, stăruință. Stăpînire de sine, reținere, sobrietate; gravitate, severitate, rigiditate *(fig.)*, austeritate, intransigență.

Adj. Serios, matur, maturizat, profund, temeinic. Înțelept, cuminte, lucid, rațional, rezonabil, cu judecată; chibzuit, socotit, cumpătat, cumpănit, măsurat *(fig.)*, cu măsură, moderat, ponderat, echilibrat *(fig.)*, așezat, la locul lui. Conștiincios, corect, principial; scrupulos, meticulos. Statornic, constant, ferm; perseverent, stăruitor. Stăpînit, reținut, calm, sobru; grav, sever, rigid *(fig.)*, aspru, auster, intransigent.

Vb. A fi serios, a fi chibzuit, a fi la locul lui; a-și măsura vorbele (cuvintele), a cumpăni, a socoti, a chibzui, a sta la chibzuială.

Adv. Cu seriozitate, cu temeinicie, (în mod) serios, temeinic; cu chibzuială, cu socotință.

V. conștiinciozitate, fermitate, maturitate, modestie, prudență, stăpînire de sine, temperament.

Scanned with OKEN Scanner

522. SERVILISM

Subst. Servilism *(livr.)*, atitudine servilă, servilitate *(rar)*, obsecviozitate *(livr.)*, slugărnicie, slugărire *(fig.)*, slugărie *(fig.)*. Docilitate, supunere, supuşenie, obedienţă *(livr.)*, ascultare, smerenie, smerire *(înv.)*. Ploconire, ploconeală, plecăciune, căciulire, căciuleală, îngenunchere, încovoiere *(fig.)*, prosternare, prosternaţie. Umilire, umilinţă, înjosire. Linguşire, linguşeală, linguşitură *(rar)*, lingăreală, periere *(fig., fam.)*, adulare, adulaţie, flatare, flaterie *(rar)*, măgulire, măguleală, măgulitură; adorare, preamărire, glorificare *(livr.)*, divinizare, fetişism, fetişizare; apologie, panegiric, ditiramb *(fig.)*. Slugă *(fig.)*, slugoi *(augm.)*, lacheu *(fig.)*, om de paie, lichea, licheluţă *(fam., depr.)*; linguşitor, lingău, perie *(fam., depr.)*, periuţă *(fam., depr.)*; adulator, proslăvitor *(rar)*, apologet, panegirist.

Adj. Servil *(livr.)*, slugarnic, obsecvios *(livr.)*. Docil, supus, obedient *(livr.)*, ascultător, smerit; umil, plecat, aplecat, preaplecat *(înv.)*. Umilit, înjosit, dezonorat. Înjositor, umilitor, dezonorant, degradant, compromiţător. Linguşitor, lingău, laudativ, măgulitor, ditirambic *(fig.)*, apologetic, elogios; măgulit, preamărit, preaslăvit.

Vb. A fi servil (docil, slugarnic), a slugări *(fig.)*, a se supune, a se pleca, a se apleca *(fig.)*, a-şi pleca capul (fruntea, grumazul, genunchiul), a se smeri, a se ploconi, a se căciuli, a se încovoia *(fig.)*, a se prosterna, a se închina pînă la pămînt, a se tîrî, a se umili, a se înjosi, a face sluj *(fig.)*, a sta în patru labe, a da din coadă, a se gudura *(fig., depr.)*, a fi coada cuiva, a juca cum i se cîntă, a pluti în apele cuiva, a face jocul cuiva, a-i cînta în strună, a-i ţine hangul. A (se) linguşi, a (se) lingări, a măguli, a flata, a adula, a peria *(fig., fam.)*, a umbla cu periuţa, a-i căuta cuiva (a scărpina pe cineva) în coarne, a gîdila pe cineva la inimă, a atinge pe cineva la coarda simţitoare, a tămîia *(fig.)*, a-i da cu cădelniţa la nas; a adula; a preamări, a preaslăvi *(rar)*, a proslăvi, a ridica în slavă (în slăvi), a glorifica *(livr.)*, a fetişiza, a diviniza. A intra în graţiile cuiva, a se băga (a se vîrî) sub pielea cuiva, a se pune (a se lua, a se da) bine cu cineva (pe lîngă cineva).

Adv. Cu slugărnicie, slugăreşte *(rar)*; cu supunere, cu smerenie. (În mod) servil, slugarnic; ca o slugă, ca un lacheu.

V. admiraţie, politeţe, respect, umilinţă.

523. SEVERITATE

Subst. Severitate, strictеţe, exigenţă, rigorism, rigurozitate, rigoare; asprime *(fig.)*, străşnicie; lipsă de indulgenţă, intoleranţă, netoleranţă, neîngăduinţă, intransigenţă; implacabilitate *(rar)*, inexorabilitate *(rar)*; rigiditate *(fig.)*, inflexibilitate *(fig.)*, fermitate. Austeritate, sobrietate; puritanism, ascetism, stoicism. Disciplină, spirit de ordine. Duritate, insensibilitate; neomenie, înverşunare, îndîrjire, neîndurare, neînduplecare.

Adj. Sever, strict, exigent, pretenţios, rigorist, riguros, aspru *(fig.)*, străşnic; intolerant, netolerant, neîngăduitor, intransigent, neiertător, implacabil, inexorabil; rigid *(fig.)*, inflexibil *(fig.)*, ferm. Auster, sobru, puritan, spartan *(fig.)*, ascetic. Dur *(fig.)*, insensibil *(fig.)*, rece, distant; drastic, draconic; neomenos, inuman, neuman, neomenit *(înv.)*, înverşunat, îndîrjit, rău, nemilos, crud, neîndurător, neîndurat, neînduplecat.

Vb. A fi sever (aspru, exigent), a trata cu asprime (cu severitate), a manifesta exigenţă, a nu tolera, a nu ierta, a nu cruţa, a străşnici *(rar)*; a avea inimă de piatră (împietrită); a fi mînă de fier (mînă forte), a ţine la respect, a nu lăsa să crîcnească, a ţine în frîu, a ţine din scurt, a pune şaua pe cineva,

Scanned with OKEN Scanner

a călări pe cineva. A se îndîrji, a se înverșuna, a se înrăi; a nu se îndura, a fi crud (nemilos), a fi fără inimă, a fi rău (cîinos, negru) la inimă.

Adv. Cu severitate, cu asprime, cu strășnicie, fără milă, necruțat *(înv.)*.

V. ascetism, asuprire, neîndurare, neomenie, obligație, răutate.

524. SFAT

Subst. Sfat, sfătuială *(pop.)*, sfătuire *(rar)*, consiliu *(înv.)*, povață *(pop.)*, povățuială *(înv.)*, povățuire, părere, îndemn, îndemnare *(rar)*, recomandare, imbold; îndrumare, dirijare, îndreptare, călăuzire *(rar)*. Consfătuire, sfătuire, consultare, consultație, deliberare, deliberație *(înv.)*. Sfătoșenie. Consiliu, sfat, divan; cislă. Sfătuitor, îndrumător, îndrumar *(rar)*, călăuză, povățuitor, sfetnic *(înv.)*, consilier, mentor.

Adj. Povățuitor, de povață, îndrumător, călăuzitor. Sfătos. Consultativ.

Vb. A sfătui, a da (cuiva) un sfat; a recomanda, a indica; a îndemna, a povăți, a da povețe, a consilia *(livr.)*; a îndruma, a călăuzi. A se sfătui (cu cineva), a cislui *(reg.)*, a se consulta (cu cineva), a delibera, a cere (cuiva) părerea, a cere (cuiva) un sfat, a consulta (pe cineva). A ține consiliu, a sta (a ședea) la divan.

V. adunare, conducere, învățare.

525. SFĂRÎMARE

Subst. Sfărîmare, sfărîmat, fărîmare, fărîmat, fărîmițare, mărunțire, mărunțit, mărunțișare *(rar)*, concasare, zdrumicare *(pop.)*, zdrobire, zdrobeală, zobire *(reg.)*, stropșire *(pop. și fam.)*, stropșeală *(pop. și fam.)*, pistoseală *(înv. și pop.)*, pisare, pisat; spargere, spart; frîngere; tocare, tocat; măcinare, măcinat, măciniș; rîșnit; melițare, melițat. Frîntură; fărîmă, fărîmiță *(dim.)*, fărîmică *(pop.)*, fărîmătură *(reg.)*, sfărîmătură, sfărîmă *(rar)*, zdrumicătură *(pop.)*, tocătură. Bucată, bucățică *(dim.)*, bucățea, firimitură, ciob; zob. Friabilitate, fragilitate. Sfărîmător; berbec; fărîmător; concasor; moară; morișcă, rîșniță, rîșnicioară *(dim.)*; meliță; zdrobitor; pisălog, pilug *(reg.)*.

Adj. Sfărîmat, fărîmat *(pop.)*, făcut fărîmițe (bucățele), fărîmițat, zdrobit, frînt, zdrumicat *(pop.)*, zobit *(reg.)*, stropșit *(pop.)*, strivit; pisat; spart; frînt; tocat; măcinat; melițat. Fragil, casabil, casant, sfărîmicios, friabil *(rar)*.

Vb. A sfărîma, a fărîma *(pop.)*, a fărîmița, a face fărîmițe, a fărîma mărunt, a (se) face (mici, mii) fărîme, a mărunți, a mărunțișa *(rar)*, a concasa, a zdrobi, a (se) zobi *(reg.)*, a face zob, a zdrumica *(pop.)*, a zdroși *(pop.)*, a stropși *(pop.)*, a pistoși *(înv. și pop.)*, a pisa, a pisăgi; a sparge; a frînge; a toca; a măcina, a urlui, a rîșni; a meliță.

V. bucată, ciopîrțire, distrugere, micime, separare.

526. SFÎRȘIT

Subst. Sfîrșit, sfîrșire, moment final, punct final, final, fine *(livr.)*, cap, capăt; coneț *(înv. și reg.)*; extremă, extremitate, margine, limită; încheiere, încheiat, închidere, epilog *(fig.)*. Terminare, terminat, isprăvire, isprăvit, gătire *(reg.)*, săvîrșire, realizare, desăvîrșire, mîntuire *(pop.)*; împlinire, înfăptuire, întregire, definitivare, definitivat *(rar)*, finalizare. Încetare, expirare, oprire, stagnare, suspendare, suprimare, curmare, contenire; extincție. Moarte. Finiș. Terminus. Terminație, desinență.

Adj. Final, terminal; extrem. Încheiat.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A se sfîrși, a lua sfîrșit, a se termina, a se isprăvi, a se încheia, a expira; a se închide, a se găti *(reg.)*, a se mîntui *(pop.)*, a ajunge la capăt; a se săvîrși, a se realiza, a se desăvîrși, a se înfăptui; a se epuiza, a se consuma, a fi gata. A înceta, a se opri, a se curma *(fig.)*, a conteni. A sfîrși, a termina, a face (a pune) sfîrșit, a fini *(înv.)*, a pune capăt, a pune punct, a isprăvi, a mîntui *(pop.)*, a găti *(reg.)*, a încheia; a realiza, a săvîrși, a împlini, a îndeplini, a înfăptui, a întregi, a definitiva, a finaliza, a duce la bun sfîrșit, a duce pînă la capăt, a ajunge la capăt, a da de capăt. A înceta, a opri, a stopa, a curma *(fig.)*, a suspenda, a suprima.

Adv. La sfîrșit, în final, în fine, finalmente *(rar)*, în cele din urmă, la urmă, în sfîrșit, la urma urmelor, în încheiere; pe sfîrșite, pe terminate, pe isprăvite; pînă la capăt, pînă la sfîrșit.

V. **dispariție, distrugere, moarte, timp.**

527. SIGURANȚĂ

Subst. Siguranță, siguritate *(înv.)*, încredere, convingere, convicțiune *(livr.)*, certitudine, credință, persuasiune *(livr.)*; aplomb *(livr.)*; încredințare, promisiune fermă. Certitudine, precizie, exactitate, autenticitate, adevăr. Securitate. Apărare, protecție, protejare, pază, ocrotire. Asigurări sociale. Garanție, garantare. Cauțiune; amanet, gaj, zălog. Garant. Asigurător. Asigurat.

Adj. Sigur, sigurisim *(rar)*, foarte sigur, absolut sigur, convins; neîndoielnic, neîndoios, incontestabil, de necontestat, indubitabil *(franțuzism)*; cert, categoric, precis, exact, autentic, adevărat. Convingător, persuasiv *(livr.)*. Garantat, asigurat.

Vb. A fi sigur, a fi convins, a avea convingerea, a nu avea nici o îndoială (un dubiu), a fi ferm convins; a nu lăsa (a nu încăpea) nici o îndoială, a nu pune la îndoială. A asigura, a da asigurări, a încredința, a convinge, a persuada *(livr.)*; a garanta, a da garanție, a prezenta garanția de .... A (se) asigura, a siguripsi *(înv.)*, a (se) pune la adăpost, a lua măsuri de asigurare, a lua măsuri de siguranță.

Adv. Cu siguranță, în mod cert, fără îndoială, fără umbră de îndoială, desigur, sigur, garantat *(fam.)*, neîndoielnic, de bună seamă. În afară de orice pericol, fără (nici un) risc, în siguranță.

V. **adevăr, afirmație, apărare, certitudine, ocrotire, pază, promisiune salvare.**

528. SIMPATIE

Subst. Simpatie, afecțiune, slăbiciune *(fig.)*, atracție, atragere; afinitate, apropiere, aplecare *(fig.)*, înclinare *(fig.)*, înclinație *(fig.)*; preferință, predilecție, predispoziție, predispunere *(rar)*; atașament, atașare, devotament. Căldură *(fig.)*, cordialitate, afabilitate, amabilitate. Prietenie, prieteșug *(pop.)*, amiciție, tovărășie, frăție, frățietate *(înv.)*, fraternitate; colegialitate, camaraderie. Dragoste, drag *(pop.)*, iubire. Simpatie *(fam.)*, preferat, drag, iubit; prieten. Simpatizant.

Adj. Simpatic *(înv.)*, afectuos; atașat, apropiat, devotat. Cald *(fig.)*, călduros *(fig.)*, cordial, afabil, amabil. Prietenesc, amical, tovărășesc, frățesc, fratern; colegial, camaraderesc. Drag, îndrăgit *(rar)*, iubit. Simpatic, drăguț, plăcut, atrăgător, agreabil; ispititor, tentant, captivant, fermecător. Preferat, preferabil, predilect *(livr.)*.

Vb. A simpatiza, a nutri (a avea) sentimente de simpatie, a agrea, a vedea cu ochi buni, a ține (la ceva, la cineva), a fi de partea cuiva; a se simți atras (de cineva, de ceva), a se înclina *(fig.)*, a se apleca *(fig.)*, a prefera; a se atașa,

Scanned with OKEN Scanner

a se apropia; a se împrieteni, a se întovărăşi; a se înfrăţi. A plăcea, a îndrăgi a se îndrăgosti, a prinde dragoste de (pentru, faţă de) cineva (ceva), a iubi A atrage, a predispune, a ademeni, a ispiti, a tenta, a fermeca, a vrăji, a captiva

Adv. Cu simpatie, cu dragoste, cu (mult, mare, atîta) drag, cu tot dragul. Prietenește, frăţeşte, tovărăşeşte. (În mod) călduros, cordial, din toată inima.

V. cordialitate, dragoste, gingăşie, politeţe, prietenie, sociabilitate, uniune.

529. SIMULTANEITATE

Subst. Simultaneitate, coincidenţă; concordanţă, potrivire, potriveală *(pop.)*, suprapunere; sincronizare, sincronie, sincronism. Coexistenţă. Contemporaneitate. Contingent, leat *(pop.)*. Contemporan.

Adj. Simultan, simultaneu, concomitent, coincident; concordant, potrivit. Sincronic, sincron, sincronizat; sincronistic. Coexistent; contemporan.

Vb. A exista în acelaşi timp, a se produce simultan; a coincide, a se potrivi, a se suprapune; a se sincroniza. A coexista. A fi leat cu cineva.

Adv. (În mod) simultan, concomitent, în acelaşi timp, deodată. În timp ce, în vreme cînd *(înv.)*, pe cînd, pe vreme ce; cît timp, atît timp, atît timp cît, pînă cînd.

V. asemănare, existenţă, prezent, relaţie, timp.

530. SINCERITATE

Subst. Sinceritate, francheţe; loialitate, lealitate. Cinste, onestitate, corectitudine, probitate *(livr.)*, integritate. Credinţă, fidelitate, devotament, devoţiune *(livr., rar)*. Naturaleţe, simplitate, spontaneitate, dezinvoltură *(livr.)*. Nevinovăţie, puritate, inocenţă, candoare; naivitate, credulitate. Confidenţă, destăinuire, divulgare, mărturisire, spovedanie, confesiune. Obiectivitate, obiectivism *(ieşit din uz)*, imparţialitate, nepărtinire. Adevăr, veridicitate, veracitate *(livr.)*, veritate *(rar)*. Verosimilitate *(rar)*, verosimilitudine *(rar)*.

Adj. Sincer, franc, deschis *(fig.)*, deschis la vorbă, cu sufletul deschis, cu inima deschisă, făţiş; loial, leal. Cinstit, onest, corect, prob *(livr.)*, integru. Credincios, de bună credinţă, fidel, devotat. Firesc, natural, simplu, spontan, dezinvolt *(livr.)*, neprefăcut, nefăţărit *(înv.)*. Nevinovat, pur, inocent, candid, naiv, credul. Obiectiv, obiectivist *(ieşit din uz)*, imparţial, nepărtinitor, drept. Adevărat, veridic, autentic, veritabil. Verosimil.

Vb. A fi sincer, a fi deschis, a avea inimă deschisă, a fi cinstit, a umbla (a veni) pe drum nu pe potecă. A spune adevărul, a mărturisi, a (se) destăinui, a se spovedi, a se confesa, a se confia *(rar)*, a-şi deschide inima (sufletul). A spune pe faţă, a da în vileag, a da pe faţă, a vorbi (a spune) pe şleau, a spune de-a dreptul, a spune cuiva verde în faţă, a-i spune cuiva oarzăn (în faţă); a da cărţile pe faţă; a spune de la (din) inimă.

Adv. (În mod) sincer, sinceramente *(rar)*, cu toată sinceritatea, din toată inima, deschis, franc, fără ascunzişuri, cu mîna pe conştiinţă, cu mîna pe inimă; făţiş; pe faţă, pe şleau, fără ocol, fără înconjur, fără menajamente. Cu nevinovăţie, cu candoare.

V. adevăr, certitudine, cinste, comportare, destăinuire, inocenţă, principialitate.

531. SINGURĂTATE

Subst. Singurătate, izolare, claustrare, solitudine *(livr.)*, solitarism *(livr.)*, pustietate, pustiu *(fig.)*, pustnicie *(fig.)*, sihăstrie *(fig.)*. Îndepărtare, despărţire, răzleţire, înstrăinare, însingurare *(rar)*, alienare. Refugiu, ermitaj *(fig.)*.

Scanned with OKEN Scanner

Pustnic *(fig.)*, sihastru *(fig.)*, anahoret, schimnic, călugăr. Mizantropie. Mizantrop. Monofobie.

Adj. Singur, singurel *(dim.)*, singuratic, singur cuc, singur-singurel *(fam.)*, singurică-singurea *(fam.)*, solitar, izolat, retras, pustiit *(pop.)*, pustnicit *(rar)*; stingher, răzleț, înstrăinat, însingurat *(rar)*; străin, străinel *(dim., pop.)*, străinior. Anahoretic *(rar)*, pustnicesc *(înv.)*, schimnicesc *(rar)*.

Vb. A fi singur, a fi singur pe lume, a nu avea pe nimeni pe lume, a trăi cuc, a trăi uitat de lume. A se izola, a se izola de lume (de oameni), a se claustra *(livr.)*, a se separa, a se înstrăina, a se însingura *(rar)*, a se retrage, a se îndepărta, a se răzleți, a se refugia, a-și căuta un refugiu. A sta retras, a se pustii, a sihăstri *(fig.)*, a pustnici, a schimnici.

Adv. De unul singur, singur cuc; schimnicește *(rar)*.

V. ascetism, călugăr, celibat, nesociabilitate, separare, străin.

532. SLĂBICIUNE

Subst. Slăbiciune, slăbire; piperniceală, pipernicie, pipernicire, jigăreală, scofîlcire, ofilire *(fig.)*, uscare *(fig.)*. Lipsă de putere, debilitate, neputință, impotență, adinamie, consumpție, inaniție, anemie, surmenaj, surmenare, istoveală, istovire, extenuare, sleire *(fig.)*, anemiere, epuizare, sfîrșeală, secătuire. Slăbănog, slăbătură, țîr *(fig.)*, sfrijit, becisnic *(pop.)*, anemic, ofticos *(fig.)*, cadavru viu, umbră *(fig.)*; znamie *(reg.)*.

Adj. Slab, slăbuț *(dim.)*, plăpînd, firav, slăbănog, slăbănogit, uscat, costeliv, scheletic, jigărit *(fam.)*, sfrijit, scofîlcit, slab de-i numeri coastele; pipernicit, pirpiriu, mic, mărunt, puțin la trup, un pumn de om, prizărit *(pop. și fam.)*, o umbră de om. Lipsit de putere, lipsit de vlagă, fără vlagă (putere), vlăguit, debil, debilitat, neputincios, impotent, anemic, anemiat, surmenat, istovit, extenuat, sleit *(fig.)*, epuizat, sfîrșit, frînt, secătuit, lînced *(înv.)*, becisnic *(pop.)*, ofticos *(fig.)*, ca o lămîie stoarsă; palid; galben, veșted *(fig.)*, veștejit *(fig.)*, ofilit *(fig.)*, uscat *(fig.)*, trecut, fanat, tras.

Vb. A fi slab, a fi tras la față, a fi numai piele și os (oase), îi poți număra coastele, îl suflă vîntul, îi fluieră vîntul prin oase, îi curg oasele, are numai sufletul în oase, parcă mănîncă numai vinerea; a nu (mai) avea vlagă, a nu mai avea sînge în obraz. A slăbi, a (se) slăbănogi, a se usca, a se sfriji, a se jigări *(fam.)*, a se scofîlci, a se usca, a descărna, a se face iască (scîndură, pastramă), a ieși ca cîinele din iarnă, a se topi (a se usca, a se pierde) pe picioare (de-a-n picioarele), a se trage la față. A-și pierde vigoarea (puterea), a (se) debilita, a (se) anemia, a (se) istovi, a (se) surmena, a (se) extenua, a (se) epuiza, a (se) slei *(fig.)*, a se sfîrși, a (se) vlăgui; a se veșteji *(fig.)*, a se ofili *(fig.)*, a se fana, a se trece.

Adv. Fără putere, fără vlagă.

V. boală, oboseală, statură.

533. SOCIABILITATE

Subst. Sociabilitate, comunicativitate; volubilitate, locvacitate *(livr.)*, limbuție. Spontaneitate, naturalețe, dezinvoltură. Cordialitate, căldură *(fig.)*, amabilitate, afabilitate; simpatie, afecțiune, atașament. Reciprocitate, legătură *(fig.)*, relație, raport, contact; comunicare, comuniune. Unire, unitate, coeziune, solidaritate; devotament, devoțiune *(rar)*, credință, abnegație. Prietenie, prietășug *(pop.)*, amiciție, tovărășie, frăție, fraternitate, frățietate; camaraderie, colegialitate. Caracter deschis, fire deschisă. Prieten, amic, tovarăș, camarad, coleg. Vorbăreț, guraliv.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Sociabil, comunicativ; volubil, vorbăreț, vorbar *(reg.)*, locvace *(livr.)*, guraliv, gureș, bun de gură, limbut. Spontan, natural, firesc, dezinvolt *(livr.)*. Cordial, cald *(fig.)*, amabil, afabil, afectuos. Unit, solidar; devotat, credincios. Apropiat, intim, familiar. Prietenos, prietenesc, amical, tovărășesc, frățesc, camaraderesc, colegial. Deschis, exuberant, expansiv. Vesel, glumeț, hazliu, spiritual, mucalit, hîtru *(reg.)*, ghiduș *(fam.)*, ghidușar *(rar)*.

Vb. A se apropia, a se lega, a se atașa; a se împrieteni, a lega o prietenie, a se întovărăși, a se însoți, a se înfrăți, a fraterniza. A fi împreună, a fi alături, a ține companie, a ține tovărășie, a întovărăși, a însoți; a trăi (a fi) în intimitatea cuiva.

Adv. Prietenește, frățește; cu prietenie, cu bunăvoință; amical, amabil.

V. **coeziune, comportare, glumă, limbuție, prietenie, simpatie, uniune.**

534. SOMN

Subst. Somn, somnișor *(dim.)*, somnuleț, dormit. Somn ușor, pui de somn. Somn adînc, somn greu, somn de plumb. Dormitare, aromire, aromeală, somnolare *(rar)*, moțăială, moțăit, moțăitură, picoteală, picotire. Toropeală, toropire, amorțeală, moleșeală, moleșire. Somnolență, somnie *(rar)*, somnărie *(rar)*, somnoroșie *(rar)*. Adormire, ațipire, ațipeală, cufundare în somn. Somn natural; somn artificial; hipnoză; narcoză; comă. Letargie, somn letargic; hibernare. Insomnie. Somnifer, soporific, hipnotic, narcotic. Somnoros, somnare *(reg.)*.

Adj. Somnoros, somnolent, ațipit, adormit, toropit, moleșit; hipnotizat. Adormitor, toropitor, moleșitor, amețitor; somnifer, soporific, hipnotic, hipnotizant, narcotic. Letargic.

Vb. A-i fi (cuiva) somn, a-l cuprinde somnul, a nu mai putea de somn, a cădea (a pica) de somn, a picura de somn, a-l păli (a-l toropi) somnul, a i se face (cuiva) somn, a i se închide (cuiva) ochii de somn, a i se face (cuiva) ochii mici, a-l prinde (a-l fura, a-l doborî) pe cineva somnul, a-i veni (cuiva) moș Ene pe la gene, s-a pus Ene pe la gene, a da geană-n geană, a dormi de-a-n picioarele (pe picioare). A dormita, a piroti, a picoti, a aromi, a moțăi, a somna *(rar)*, a somnola *(franțuzism)*. A adormi, a ațipi, a(-i) da (cuiva) ochii (pleoapele) în gene (geană-n geană), a-l fura (pe cineva) somnul, l-a furat aghiuță, a se întinde somnului, a se așterne somnului. A dormi; a dormi ușor, a dormi somnul iepurelui, a dormi iepurește, a dormi numai cu un ochi; a dormi greu, a dormi dus, a dormi buștean (tun, butuc), a dormi neîntors; a sforăi, a trage (la) aghioase, a mîna (a duce) porcii la jir *(pop.)*; a dormi cît un bei, a se umfla de somn. A adormi (pe cineva); a hipnotiza, a narcotiza. A hiberna.

Adv. În somn, în stare de somn, prin somn.

V. **inactivitate, indolență, lene, medicament, moliciune, odihnă.**

535. SOSIRE

Subst. Sosire, venire, venită *(pop.)*, ajungere *(rar)*, descindere, finiș. Revenire, întoarcere, înturnare, înturnat, reîntoarcere, reînturnare *(pop.)*, înapoiere. Apropiere, atingere; aterizare, aterizaj; amerizare, amerizaj; aselenizare, alunizare; amartizare. Coborîre; descălecare, descălecat; debarcare. Oprire; ancorare; staționare; parcare. Apariție, ivire, iveală *(rar)*, sfetire *(înv.)*. Venire neașteptată, vizită inopinată. Venit; nou venit, nou sosit; musafir; venetic *(adesea peior.)*.

Adj. Sositor *(rar)*.

Vb. A sosi, a veni, a ajunge, a descinde. A reveni, a se întoarce, a se reîntoarce, a veni din nou, a se înapoia, a se înturna, a se reînturna *(pop.)*. A se

Scanned with OKEN Scanner

apropia, a atinge (un punct), a ajunge la destinație; a ateriza; a ameriza; a aseleniza, a aluniza; a amartiza. A coborî, a se da jos; a descăleca; a debarca. A opri, a staționa; a ancora, a arunca ancora; a trage la țărm. A apărea, a se ivi, a se sfeti *(înv.)*, a veni pe neașteptate, a ateriza *(fig.)*, a năvăli, a da năvală.

Adv. Pe sosite.

V. **apropiere, călătorie, coborîre, mișcare, vizită.**

536. SPĂLARE

Subst. Spălare, spălat, spălătură, lăut *(pop.)*, lăutoare *(reg.)*, lăutură *(reg.)*. Baie, îmbăiere, fereduire *(reg.)*; scăldat, scăldare *(rar)*, scăldătoare *(pop.)*, scăldăciune *(reg.)*. Săpuneală, săpunire, săpunit. Clătire, clătit, limpezeală, limpezit. Săpun, săpunel *(dim.)*; șampon; detergent; sodă. Baie, vană, cadă, scăldătoare *(pop.)*, scaldă *(pop.)*; lighean; albie, covată, copaie *(reg.)*; lavoar, lavabou, chiuvetă; bideu. Spălător, duș, baie. Baie, feredeu *(reg.)*; baie turcească; baie romană; baie finlandeză, saună. Bazin, piscină. Spălătorie chimică, curățătorie. Spălător.

Adj. Spălat, spălățel *(fam.)*, curat, curățel *(dim.)*. Săpunit. Limpezit, clătit. Lavabil.

Vb. A (se) spăla, a (se) la *(reg.)*, a (se) îmbăia, a (se) feredui *(reg.)*, a (se) scălda, a (-și) face baie. A săpuni, a leșia *(reg.)*, a zoli *(reg.)*. A clăti, a clătări *(reg.)*, a limpezi.

V. **curățenie, recipient.**

537. SPECIFIC

Subst. Specific, specificitate, particularitate, notă particulară, particularism *(rar)*, caracteristică, trăsătură (notă) caracteristică, trăsătură (notă) aparte, trăsătură (notă) distinctivă, însușire, proprietate, tipic. Diferență, diferențiere, deosebire, distincție, distingere *(rar)*. Excepție; unicitate, singularitate *(rar)*, individualitate, originalitate. Ciudățenie, bizarerie *(livr.)*, extravaganță, excentricitate; spectaculozitate; raritate, curiozitate. Caracterizare, specificare, specificație, tipizare. Personalitate, individ. Tipologie; caracterologie.

Adj. Specific, propriu, însușit *(înv.)*, particular, particularist *(rar)*, particularnic *(înv.)*, caracteristic, distinct, distinctiv, relevant; individual, intim, personal, tipic; determinant, diferențial, particularizant *(rar)*, caracterizator; deosebit, diferit, aparte, special, anumit; unic, singular, original, neobișnuit; ieșit din comun, fără seamăn, fără asemănare, neasemuit, remarcabil, distins, incomparabil; excepțional, de excepție, nemaipomenit, nemaiauzit, nemaivăzut; rar; rarisim; ciudat, bizar *(livr.)*, straniu, curios; excentric, extravagant; spectaculos, spectacular *(livr.)*. Tipologic; caracterologic.

Vb. A fi aparte, a nu fi la fel, a avea o notă aparte, a fi deosebit, a se deosebi, a diferi, a se diferenția, a se distinge; a se evidenția, a ieși în evidență, a se reliefa, a ieși în relief, a se remarca, a se particulariza, a se singulariza. A fi fără seamăn, a nu avea asemănare, a fi ieșit din comun. A caracteriza, a particulariza, a individualiza, a diferenția, a releva, a scoate în evidență, a reliefa, a sublinia; a distinge, a deosebi.

Adv. (În mod) specific, particular, special; cu deosebire, cu deosebire(a) că ..., spre deosebire de ...; aparte; în particular.

V. **ciudățenie, deosebire, originalitate, superlative.**

Scanned with OKEN Scanner

538. SPERANȚĂ

Subst. Speranță, sperare *(înv.)*, nădejde, nădăjduire *(rar)*; încredere, credință, crezare *(rar)*; optimism. Încurajare, îmbărbătare, stimulare. Dorință, dor, aspirație, voință, vrere; deziderat, doleanță, năzuință, ideal; vis *(fig.)*, visare, reverie. Speranță deșartă, amăgire, amăgeală, iluzie *(fig.)*, închipuire, himeră, fantezie. Visător, idealist.

Adj. Plin de speranțe, încrezător, optimist. Încurajator, stimulator, stimulant *(rar)*. Amăgitor, iluzoriu, himeric, fantezist. Visător, idealist.

Vb. A spera, a avea speranță, a nutri speranță, a nădăjdui, a trage nădejde, a avea nădejde, a crede; a fi optimist. A (se) încuraja, a (se) îmbărbăta, a stimula. A dori, a aspira, a vrea, a năzui, a visa. A se amăgi, a(-și) face iluzii, a se iluziona; a trăi (a se hrăni) cu nădejdea; a se lăsa în nădejdea (cuiva), a-și pune nădejdea (în cineva); a se bizui (pe ceva, pe cineva), a se încrede (în cineva), a conta (pe cineva, pe ceva). A da (cuiva) speranță, a insufla încredere, a încuraja, a îmbărbăta, a stimula. A fi de bun augur.

Adv. În nădejdea ...; cu încredere, cu optimism.

V. dorință, finalitate, imaginație, încredere, optimism, promisiune.

539. SPORT

Subst. Sport, educație fizică, cultură fizică. Sport de masă; sport de performanță. Disciplină sportivă, ramură sportivă. Jocuri sportive. Probă sportivă. Aeromodelism. Alpinism. Atletism, atletică; atletică ușoară; atletică grea; haltere; alergare; cros; săritură în înălțime; săritură în lungime; triplu salt; săritură cu prăjina. Biatlon; triatlon; pentatlon; decatlon. Box, pugilism, pugilat *(rar)*, sportul cu mănuși. Călărie, hipism, echitație. Ciclism. Culturism. Gimnastică; gimnastică sportivă; gimnastică artistică; acrobație. Jocuri sportive: baschet, baschetbal; fotbal, jocul cu balonul rotund, sportul rege; handbal; hochei, hochei pe iarbă; hochei pe gheață; oină; polo; rugbi, jocul cu balonul oval; șah; tenis, sportul alb; tenis de cîmp; tenis de masă, ping-pong; volei. Haltere. Lupte; lupte greco-romane, lupte clasice; lupte libere; judo. Motosport; motociclism; automobilism; carting; motocros; motonautică. Parașutism. Planorism. Pescuit sportiv. Scrimă. Sporturi de iarnă; schi; schi alpin; slalom; bob, săniuțe; sărituri de pe trambulină; patinaj; patinaj viteză; patinaj artistic. Sporturi nautice; canotaj; canotaj academic; canoe; caiac; caiac-canoe, vele, iahting; natație, înot; polo pe apă. Tir, tragere la țintă. Turism; cicloturism. Vînătoare. Concurs (sportiv), întrecere, competiție, șalanj; meci, întîlnire, partidă, joc; campionat; balcaniadă; universiadă; olimpiadă. Cupă. Titlu. Campionat național; campionat european; campionat mondial.

Adj. Sportiv, de sport; polisportiv. Atletic. Hipic. Ciclist; cicloturist. Gimnastic; acrobatic. Baschetbalistic, fotbalistic; handbalistic; voleibalistic; șahist. Pugilistic. Automobilistic. Vînătoresc, cinegetic. Olimpic.

Vb. A face sport, a practica sportul. A alerga; a fugi; a sări (în lungime, în înălțime); a sări cu prăjina. A arunca (discul, sulița, greutatea etc.). A boxa, a pugila. A călări. A juca fotbal (volei, baschet etc.). A face lupte, a lupta. A schia; a patina. A vîsli, a canota, a trage la rame. A înota. A trage la țintă, a ținti. A (se) antrena, a face antrenament. A (se) întrece, a concura, a participa la o competiție. A obține (a stabili) un record, a bate recordul. A deveni campion, a cîștiga titlul de campion.

V. sportiv.

Scanned with OKEN Scanner

540. SPORTIV

Subst. Sportiv, sportivă, sportsman *(livr.)*; polisportiv; sportiv amator, sportiv profesionist; sportiv de performanță. Junior; senior. Campion,; campion național; campion european; campion mondial; campion olimpic. Recordman; performer. Concurent, rival, adversar; șalanger. Atlet; alergător; sprinter; crosist; fondist; semifondist; maratonist; mărșăluitor. Aruncător; aruncător de disc, discobol; aruncător de ciocan; aruncător de greutate; aruncător de suliță, sulițaș, sulițar. Săritor, săritor în înălțime, săritor în lungime, săritor de triplu-salt, săritor cu prăjina; săritor de la trambulină. Biatlonist; triatlonist; pentatlonist; decatlonist. Alpinist. Automobilist; motocrosist. Boxer, pugilist. Canotor, canotier *(rar)*; caiacist; canoist; schifist; vîslaș; cîrmaci; velier. Călăreț; jocheu. Ciclist, biciclist; cicloturist. Gimnast; acrobat. Halterofil. Înotător. Jucător; baschetbalist; fotbalist; handbalist; hocheist; poloist; rugbist; șahist; tenisman; voleibalist. Luptător; judocan. Motociclist. Patinator. Parașutist. Planorist. Pescar. Schior; slalomist. Scrimer, spadasin; floretist; sabrer. Trăgător, țintaș, pistolar. Turist. Vînător. Echipă, formație, lot; echipă națională, reprezentativă, selecționată.

V. sport.

541. STAT

Subst. Stat, statuleț *(dim.)*, țară, țărișoară, pămînt; patrie. Monarhie, regat, țarat, împărăție, imperiu; principat, voievodat, cnezat; ducat; satrapie; emirat; califat. Republică; republică populară; republică socialistă. Federație, confederație, uniune. Colonie; semicolonie; protectorat; dominion. Oraș liber; oraș-stat, polis *(ant.)*.

Adj. Statal, de stat. Monarhic, regal, imperial. Voievodal. Republican; democratic, democrat. Național; multinațional. Federal, federativ, confederativ, unional. Colonial, colonialist.

Vb. A forma (a alcătui) un stat, a se uni (a se constitui) într-un stat; a se federaliza, a se confedera *(rar)*. A conduce un stat, a guverna. A participa la treburile statului.

V. **conducător de stat, forme de guvernare, localitate, națiune, patrie, uniune.**

542. STATURĂ

Subst. Statură, stat, înălțime, mărime, lungime, talie. Trup, corp, trunchi, boi *(pop.)*, făptură, siluetă. Om scund, om mic de statură, omuleț, omușor, ghibirdic *(reg.)*, pitic, liliputan, prichindel, mirmidon *(livr.)*, pigmeu, mogîldeață. Piperniceală, pipernicie *(rar)*, scurtime; pipernicire, piticire *(rar)*. Om înalt, lungan, vlăjgan, namilă, nămetenie *(rar)*, matahală, zăplan, prăjină *(depr.)*, huidumă *(fam.)*, jarcalete *(reg.)*, hojmălău *(reg.)*, mătăhuie *(reg.)*, zăblău *(reg.)*, măgădău *(reg.)*, măgădan *(reg.)*, zdrahon *(pop. și fam.)*, melian *(reg.)*, moglan *(reg.)*, mal de om (de femeie); gigant, uriaș, novac *(pop.)*, colos. Gigantism.

Adj. Mic de statură, de statură mică, brevilin, mic, mititel *(dim.)*, mărunt, mărunțel *(dim.)*, scund, pitic, liliputan; liliput *(rar)*, scurt *(fig.)*, scurticel *(dim.)*, scurtuț, bondoc, bondocel *(dim.)*, de-o (cît) o șchioapă. De statură (de talie) mijlocie, mijlociu. De statură (de talie) înaltă, înalt, înăltuț *(dim.)*, înălticel, înăltișor, lung, lunguț *(dim.)*, lungăreț, lunguieț, longilin; (lung), cît o prăjină, mare cît malul, cît un mal, cogeamite *(pop.)*, coșcogea *(fam.)*, coșcogeamite *(fam.)*; mătăhălos, voinic, trupeș, corpolent; gigant, gigantic gigantesc *(livr.)*, uriaș, colosal.

Vb. A crește, a se lungi, a se înălța, a crește văzînd cu ochii, a atinge înălțimea de .... A rămîne pitic, a se pitici *(rar)*, a se pipernici, a se închirci.

V. **dimensiune, înălțime, micime, obezitate, slăbiciune.**

543. STĂPÎNIRE DE SINE

Subst. Stăpînire de sine, stăpînire *(fig.)*, sînge rece, imperturbabilitate *(rar)*; calm; prezență de spirit. Cumpăt, cumpătare, cumpăneală, cumpănire; echilibru *(fig.)*, echilibrare *(fig.)*, ponderație *(rar)*, moderație, sobrietate, măsură, tact. Reținere, abținere, abstinență, abstențiune *(rar)*, înfrînare *(fig.)*, strunire *(fig.)*; autocontrol. Răbdare, pacință *(livr.)*.

Adj. Stăpîn pe sine, stăpînit, cu stăpînire de sine, cu sînge rece, imperturbabil, calm, liniștit, potolit; cu prezență de spirit. Cumpătat, cumpănit, socotit, calculat, chibzuit, cu măsură, măsurat; echilibrat *(fig.)*, ponderat, moderat; sobru, așezat, ordonat. Reținut, reticent, rezervat; abstinent. Răbdător, pacient *(livr.)*.

Vb. A se stăpîni *(fig.)*, a avea stăpînire de sine, a-și păstra stăpînirea de sine, a-și păstra sîngele rece, a-și păstra calmul, a-și păstra (a nu-și pierde) cumpătul, a-și ține firea, a nu se pierde cu firea, a avea prezență de spirit. A se reține *(fig.)*; a se abține, a se domina, a se înfrîna *(fig.)*, a se struni *(fig.)*; a se cumpăni; a se cumpăta *(rar)*, a se echilibra, a se pondera, a se tempera, a se potoli, a se modera. A avea răbdare, a răbda.

Adv. Cu stăpînire de sine, cu calm, cu sînge rece, cu cumpătare.

V. **ascetism, calm, comportare, disciplină, fermitate, renunțare, severitate, siguranță, temperament.**

544. STEAG

Subst. Steag, steguleț *(dim.)*, stegărel *(pop., rar)*, drapel, stindard, tricolor, bandieră *(înv.)*, flamură, banderolă; pavilion, pavoaz, marele pavoaz, fanion. Drapel militar, steag de luptă, steag de război, prapur *(înv.)*, banieră *(franțuzism înv.)*, gonfalon, oriflamă. Bairac *(înv.)*. Buciuc *(înv.)*; sangeac *(înv.)*. Steag domnesc; tui. Steag de mire *(pop.)*. Steag bisericesc, prapur. Stegar, portdrapel, stegiș *(reg.)*; gonfalonier.

Vb. A purta steagul; a ridica (a înălța) steagul; a coborî steagul; a flutura steagul.

V. **semn.**

545. STRĂIN

Subst. Străin, persoană străină, (om) necunoscut; nou venit; nou sosit. Musafir, oaspete, invitat. Intrus, venetic *(adesea peior.)*; emigrant, emigrat, imigrant, refugiat, expatriat, exilat, deportat, fugar, băjenar, pribeag, surghiunit, surghiun *(înv.)*. Lume străină, străinime; țară străină, străinătate. Cosmopolitism. Xenomanie, xenofilie. Xenofobie. Cosmopolit. Xenoman, xenofil Xenofob.

Adj. Străin, străinel *(dim., pop.)*, străinior, străinuc *(rar)*, necunoscut de origine străină, de peste mări. Emigrant, emigrat, imigrant, refugiat, expatriat, exilat, deportat, fugar, fugit, pribeag, pribegitor *(rar)*, relegat *(înv.)*. surghiunit.

Vb. A fi străin, a se simți străin, a trăi printre străini, a mînca pîine străină, a fi departe de ai săi, a trăi în pribegie, a pribegi. A părăsi locurile natale, a se înstrăina, a emigra, a se refugia, a se expatria, a (se) exila, a se

Scanned with OKEN Scanner

băjeni, a se băjenări *(înv.)*. A deporta, a exila, a expulza, a expatria, a relega *(înv.)*, a surghiuni.

Adv. Prin (printre, în) străini; prin (în) străinime; peste hotare; de peste hotare; din străinătate, din țări străine.

V. călătorie, locuitor, pedeapsă, plecare, singurătate, vizită.

546. STRIGĂT

Subst. Strigăt, strigare, chemare, țipăt, urlet, urlat, zbierat, zbierătură, răcnet, răcnire, răget, muget, mugire, buhăială *(rar)*; chiot, chiuit, chiu, chiuitură, strigătură; hăulire, hăulit, hăulitură, hăire *(rar)*, hăit *(reg.)*. Strigător.

Adj. Strigător, urlător; țipător, țipat *(rar)*, strident; mugitor, mugind.

Vb. A striga, a țipa, a urla, a zbiera, a striga (a țipa) cît te ia (te ține) gura, a striga (a țipa) în gura mare, a țipa (a striga) ca din (ca în) gură de șarpe, a stricni *(rar)*, a ui *(pop.)*, a răcni, a rage, a mugi, a buhăi *(reg.)*; a chiui, a chioti, a hăuli, a hăui, a aui, a hăi *(reg.)*.

V. glasuri de animale, glasuri de păsări, zgomot.

547. STRUCTURĂ

Subst. Structură, structură internă, organizare, ordine, orînduire, orînduială, rînduire, rînduială, întocmire, alcătuire, constituție, construcție, compoziție. Formă, formație, formațiune, conformație, factură, arhitectură *(fig.)*, arhitectonică *(fig.)*, urzeală *(fig., rar)*. Îmbinare, combinare, combinație, înlănțuire, asamblare, compunere, împreunare, îmbinare, reunire, unire, întocmire, constituire, alcătuire, formare; aranjare, aranjament, așezare, situare; ordonare, sistematizare, ierarhizare, ierarhie, subordonare. Sistem, ansamblu, tot, totalitate, întreg, complex, organism *(fig.)*. Microstructură. Structuralism. Structuralist.

Adj. Structurat, organizat, ordonat, orînduit, rînduit, sistematizat, sistematic. Conformat *(rar)*, constituit, compus, combinat, compozit, îmbinat, împreunat, unit, unitar. Constitutiv, component, alcătuitor. Structural; structuralist.

Vb. A forma o structură, a avea o structură, a forma (a alcătui) un sistem, a forma (a alcătui) un întreg. A (se) organiza, a (se) ordona, a (se) orîndui, a (se) rîndui, a (se) alcătui, a (se) compune, a (se) constitui, a (se) forma, a se configura *(rar)*, a (se) contura *(fig.)*. A (se) îmbina, a (se) combina, a (se) înlănțui, a (se) împreuna, a (se) uni, a (se) reuni. A întocmi, a construi, a asambla; a dispune, a așeza, a aranja, a ordona, a sistematiza, a ierarhiza, a subordona, a structura.

Adv. (În mod) organizat, în ordine, cu orînduială.

V. aranjare, bucată, clasificare, componență, construcție, formă, legătură relație, unire, uniune.

548. SUBTERANĂ

Subst. Subterană, galerie subterană, catacombă, labirint; peșteră, grotă *(livr.)*, cavernă, văgăună. Pivniță, pivnicioară *(dim.)*, beci, bașcă *(înv. și reg.)*, subsol, sladniță *(reg.)*, zemnic *(reg.)*, hrubă, temnic *(reg.)*; bordei, bordeiaș *(dim.)*. Mină, subteran, galerie, baie *(reg.)*, ocnă, salină. Criptă, cavou, gropniță. Tunel.

Adj. Subteran, subpămîntean. Labirintic; cavernicol.

Vb. A fi sub pămînt. A săpa o subterană, a săpa un tunel.

V. adîncime, construcție, groapă.

Scanned with OKEN Scanner

549. SUCCES

Subst. Succes, reușită, reușire *(rar)*, ispravă, izbîndă, izbutire; realizare, înfăptuire, răzbire, răzbatere, îndeplinire, împlinire; consacrare, consacrație *(rar)*, consfințire. Victorie, biruință, biruire, învingere, cucerire, triumf *(fig.)*, triumfare *(rar)*. Cîștig, rod *(fig.)*, rezultat, profit, fruct *(fig.)*. Noroc, șansă, baftă *(arg. și fam.)*. Glorie, lauri *(fig.)*, faimă, renume, onoare, mărire, slavă. Trofeu, laurii victoriei. Om al succesului; învingător, biruitor, cîștigător; realizator, înfăptuitor *(rar)*.

Adj. De succes, încununat cu succes, fructuos, reușit, izbutit, realizat; consacrat. Victorios, biruitor, învingător, izbînditor *(rar)*, triumfător, triumfal, triumfalnic. Cîștigător, răzbitor, răzbătător. Norocos, norocit, băftos *(arg. și fam.)*. Glorios, faimos, renumit, slăvit, preaslăvit.

Vb. A obține un succes, a avea succes, a reuși, a izbuti, a izbîndi; a răzbi, a răzbate, a ajunge bine (departe), a avansa, a promova, a consacra, a consfinți. A realiza (ceva), a înfăptui, a împlini, a ajunge (a duce) la bun sfîrșit. A obține (a cuceri, a repurta) o victorie, a învinge, a birui, a cuceri, a cîștiga, a triumfa; a culege lauri, a se acoperi de glorie, a-și cîștiga faimă. A avea noroc, a-l paște pe cineva norocul, a-l bate pe cineva fericea, a călca cu dreptul, a-i pune Dumnezeu mîna în cap; a da lovitura, a cîștiga lozul cel mare, a-i veni cuiva iapa la hăț, a-i ieși cuiva ceva neted.

Adv. Cu succes; cu noroc. Peste așteptări. Ca pe roate.

V. cîștig, destin, finalitate, glorie, respect, sfîrșit, victorie.

550. SUPĂRARE

Subst. Supărare, necaz, necăjire, mîhnire, mîhniciune *(înv.)*, amărăciune, amărîre, durere, îndurerare, tristețe, întristare; nemulțumire, insatisfacție; contrarietate, contrariere; indispoziție, bosumflare *(fam.)*; îmbufnare *(fam.)*; oftat, suspin, suferință. Ofensă, ofensare *(rar)*, insultă, insultare, jignire, vexațiune *(livr.)*. Întărîtare, iritare, surescitare, incitare. Indignare, indignațiune *(înv.)*, revoltare, scandalizare. Mînie, burzuluială, furie; năbădăi *(pop. și fam.)*.

Adj. Supărat, necăjit, mîhnit, mîhnicios *(înv.)*, amărît, îndurerat, trist, întristat; nemulțumit, nesatisfăcut; contrariat; indispus, prost dispus; bosumflat *(fam.)*, îmbufnat *(fam.)*, abătut, deprimat. Ofensat, insultat, jignit, vexat *(livr.)*, rănit *(fig.)*. Întărîtat, iritat, surescitat, incitat. Indignat, scandalizat, revoltat. Mînios, burzuluit, furios, furibund; năbădăios *(pop. și fam.)*, cu năbădăi. Supărător, insultător, jignitor, ofensator, ofensant *(rar)*.

Vb. A (se) supăra, a (se) necăji, a (se) mîhni, a (se) amărî, a (se) îndurera, a (se) întrista; a (se) bosumfla *(fam.)*, a (se) îmbufna *(fam.)*, a se indispune, a-și strica buna dispoziție, a i se îneca corăbiile, îi tot ninge și-i tot plouă, a nu-i fi (cuiva) (toți) boii acasă. A fi supărat (foc) pe cineva, a fi supărat cu cineva; a se supăra ca văcarul pe sat; a fi (a sta) ca o curcă (ca o găină) plouată (ca un cîine plouat). A ofensa, a insulta, a jigni, a vexa *(livr.)*. A întărîta, a irita, a surescita, a incita, a contraria, a scandaliza. A (se) mînia, a (se) înfuria, a se face (a fi) foc și pară, a se burzului, a turba de mînie, a-l apuca (a-l găsi) pe cineva năbădăile; a scoate (pe cineva) din sărite.

Adv. Cu supărare; cu necaz; la necaz.

V. iritare, lamentare, mînie, necaz, neplăcere, pesimism, temperament, tristețe.

551. SUPERLATIVE

Subst. Gradul superlativ, superlativ.

Adj. Excepțional, excelent, eminent, ieșit din comun, extraordinar, extra, superior, extrem, deosebit, neîntrecut, remarcabil, formidabil; uimitor, uluitor; minunat, admirabil, încîntător, impresionant, fascinant, fascinator *(rar)*; măreț, grandios, colosal, superb; grozav, teribil; neobișnuit, nemaipomenit, nemaivăzut, neauzit; unic, inimitabil, fără precedent, fără pereche; neasemuit, fără seamăn, neasemănat; (de) necrezut, incredibil; (de) neînchipuit, inimaginabil, neimaginabil. *Arhi-* (arhicunoscut; arhiplin etc.). *Prea-* (preacinstit; preafrumos; preaînălțat; preaînțelept etc.). *Super-* (superfin etc.). *Ultra-* (ultramodern; ultraprogresist; ultrarapid; ultrareacționar; ultrasensibil etc.).

Adv. La superlativ, în cel mai înalt grad. Foarte, extrem, peste măsură; maximum.

V. admirație, calitate, desăvîrșire, exagerare, frumusețe, grandoare.

552. SUPORT

Subst. Suport, susținere, sprijin, punct de sprijin, reazem. Bază, temelie, fundament, fundație, talpa casei. Postament, podium, piedestal, acroteră, soclu. Stîlp, bulumac, pilon, pilastru, contrafort, picior; coloană; consolă. Grindă (bară) de susținere, faur-maur *(pop.)*, meștergrindă *(reg.)*; căprior. Banc, platformă, terasament; suspensie *(tehn.)*. Rezemătoare, sprijinitoare, proptea, propteală, proptă *(reg.)*, proptiș, sprijoană *(reg.)*. Stativ, trepied. Șevalet. Ramă. Cuier. Poliță, policioară *(dim.)*, policer, raft, răftuleț *(dim.)*; rastel. Capră. Scară, scăriță *(dim.)*, scăricică, scărișoară. Spătar, spetează, rezemătoare.

Adj. De sprijin, de sprijinire, de susținere; susținător, proptitor.

Vb. A (se) sprijini, a (se) rezema, a (se) propti, a susține, a servi de suport. A pune o proptă.

V. construcție, mobilă, monument.

553. SURSĂ DE LUMINĂ

Subst. Sursă (izvor) de lumină, lumină; corp de iluminat. Lampă, lămpiță *(dim.)*, lămpușoară *(rar)*; lampă de petrol, petromax, gaiță *(reg.)*, gazorniță; opaiț, văpăiță *(pop.)*, șterț *(reg.)*; candelă; felinar, fanar *(înv.)*, fanal *(înv.)*; lampion, lanternă venețiană, lanternă. Lumînare, lumînărică *(dim.)*, lumină *(pop.)*, luminiță *(pop.)*. Faclă, torță, făclie, făclioară *(dim.)*, făcliuță, văpaie, văpăiță, masală *(înv.)*. Arc electric (voltaic). Lampă electrică, lampă cu incandescență; bec, beculeț *(dim.)*; tub fluorescent, tub cu neon; lustră; lampadar; candelabru; sfeșnic; plafonieră; aplică. Lanternă; lanternă magică. Aparat de proiecție; proiector; reflector. Blitz. Far. Lampagiu *(ieșit din uz)*, lampist, fanaragiu *(înv.)*, mucarnic *(înv.)*, masalagiu *(înv.)*, făclier *(rar)*.

Adj. Luminos, strălucitor; luminător; luminescent; fluorescent.

Vb. A lumina, a ilumina, a răspîndi lumină; a arde. A aprinde (lumina). A stinge (lumina).

V. foc, lumină.

554. SUSPICIUNE

Subst. Suspiciune, suspectare, bănuială, bănuire *(rar)*; neîncredere, lipsă de încredere, dubiu, îndoială, îndoire *(înv.)*, incertitudine. Circumspecție *(livr.)*, rezervă *(fig.)*, reținere; fereală, ferire, băgare de seamă, precauție, prudență. Presupunere, presupus *(pop. și fam.)*, prezumție *(livr.)*. Suspect, bănuit.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Suspicios, bănuitor, neîncrezător, circumspect *(livr.)*, rezervat, reținut. Suspect, dubios, îndoielnic, îndoios *(rar)*.

Vb. A suspecta, a bănui, a nu avea încredere; a pune la îndoială; a avea îndoieli, a se îndoi, a sta la îndoială. A fi cu băgare de seamă, a fi precaut, a se feri. A da de bănuit, a trezi suspiciuni (bănuieli).

Adv. Cu suspiciune, cu neîncredere.

V. frică, nehotărîre, precauție.

555. ȘARPE

Subst. Șarpe, șerpișor *(dim.)*, șerpulete *(pop.)*, șerpurel *(pop.)*, șerpoi *(augm.)*; șerpoaică, șerpoaie *(rar)*, șerpuliță *(rar)*, șarpe-de-apă; șarpe-de-casă; viperă, viperă-cu-corn; crotal, șarpe-cu-clopoței; cobra, șarpe-cu-ochelari; boa, boa-constrictor, piton. Șerpărie.

Adj. Șerpesc, șerpiu *(rar)*.

Vb. A se tîrî.

Adv. Șerpește.

556. ȘCOALĂ

Subst. Școală, instituție de învățămînt. Grădiniță (de copii). Școală elementară; școală de cultură generală, școală generală; școală profesională; școală specială. Liceu, gimnaziu, colegiu. Instituție de învățămînt superior; institut; facultate; universitate; academie; seminar (teologic); universitate populară. Învățămînt preșcolar; învățămînt general; învățămînt mediu (liceal, gimnazial); învățămînt superior; învățămînt universitar; învățămînt postuniversitar. Învățămînt de zi; învățămînt seral; învățămînt fără frecvență; cursuri (de pregătire). Doctorat. Lecție, oră; curs; seminar; meditație; pregătire; consultație. Examen; colocviu; lucrare scrisă; teză. Plan (de învățămînt); programă (analitică); plan (de lecție); orar; catalog. An școlar; an universitar; trimestru; semestru; sesiune. Învățămînt, învățare, pregătire, instruire, instrucție; școlarizare; însușire, asimilare; seminarizare; repetare, recapitulare. Pauză, recreație. Vacanță. Sală de clasă, clasă; cabinet; laborator; auditoriu; amfiteatru; aulă. Sală profesorală, cancelarie. Bancă; catedră; tablă, cretă. Preșcolar; elev, școlar; licean, gimnazist, gimnazier *(rar)*; studențime. Educator, pedagog, învățător, dascăl; profesor. Director; rector; prorector; decan; prodecan. Consiliu pedagogic, consiliu profesoral; senat.

Adj. Școlar, de școală, școlăresc; preșcolar; liceal; gimnazial; universitar; academic; profesoral.

Vb. A (se) înscrie la școală, a școlariza. A umbla (a merge) la școală, a urma (a frecventa) cursurile (unei școli), a școlări *(rar)*. A învăța, a studia, a se pregăti, a se instrui; a însuși, a asimila. A repeta, a recapitula. A preda, a ține lecții (cursuri). A da examen, a susține (un) examen; a promova, a lua (un) examen; a cădea (a pica) la examen. A absolvi (a termina) o școală (universitate, facultate).

V. cunoaștere, educație, elev, erudiție, examen, învățătură, pedagog.

Scanned with OKEN Scanner

T, Ţ

557. TABLOU

Subst. Tablou, cadru, pînză, reprezentare plastică, imagine, desen, pictură, icoană *(înv.)*; ilustraţie. Portret; chip; autoportret; nud. Schiţă, studiu; creionaj. Natură moartă; peisaj; marină. Acuarelă; pastel; guaşă; tempera; tablou (pictură, portret) în ulei. Original; copie, reproducere. Pictură murală; frescă; mozaic. Gravură; linogravură; heliogravură, heliografie *(înv.)*; xilogravură; pirogravură; stampă; acvaforte, acvatintă. Pictogramă. Arabesc. Intarsie. Goblen. Panoramă; dioramă; diptic; triptic; medalion; miniatură; tondo. Fotografie, poză; fotoportret; fotogravură; fotogramă. Placat, pancartă, placardă. Colecţie de tablouri; pinacotecă; iconografie.

Adj. Pictat, desenat, zugrăvit; gravat. Pictural, imagistic, iconografic; ilustrativ, grafic; portretistic; peisagistic; fotografic. Panoramic; dioramic.

Vb. A picta, a desena, a înfăţişa, a prezenta, a reprezenta, a zugrăvi, a ilustra. A creiona, a contura, a schiţa. A copia, a reproduce. A grava, a pirograva; a stampa. A face un portret, a portretiza, a portreta *(înv.)*. A miniaturiza. A fotografia. A aduna tablouri, a face o colecţie, a colecţiona.

V. artă, artist, descriere, pictură.

558. TALENT

Subst. Talent, har, dar, vocaţie, înclinaţie *(fig.)*, înclinare *(fig.)*, aplecare *(fig.)*, predispoziţie, predispunere *(rar)*, predilecţie; înzestrare *(fig.)*, dotare, capacitate. Geniu, genialitate. Pricepere, iscusinţă, artă, îndemînare, dibăcie, dexteritate, abilitate, virtuozitate, măiestrie; vrednicie, destoinicie; agerime, perspicacitate, sagacitate *(livr.)*, isteţime, isteciune *(înv.)*; ingeniozitate, inventivitate. Talent, capacitate, geniu; artist *(fig.)*, maestru, virtuoz.

Adj. Talentat, de talent, cu har, cu vocaţie; dotat, înzestrat *(fig.)*; capabil, chemat, înclinat *(fig.)*; genial, de geniu. Priceput, iscusit, îndemînatic, dibaci, abil; vrednic, destoinic; isteţ, ingenios, ager, perspicace, sagace *(livr.)*, inventiv.

Vb. A fi talentat, a avea talent, a avea har, a fi dotat, a fi înzestrat, a avea vocaţie, a avea stofă, a avea înclinaţie (pentru ceva); a fi genial; a se simţi atras de ceva, a se apleca. A fi priceput (iscusit, dibaci), a se iscusi *(înv.)*. A înzestra, a dota *(fig.)*.

Adv. Cu talent; cu îndemînare, cu iscusinţă.

V. artă, artist, imaginaţie, inteligenţă, iscusinţă, succes.

559. TĂCERE

Subst. Tăcere, taciturnitate *(rar)*, posăceală *(rar)*, muţenie, muţie *(rar)*, muţire, mutism; amuţire. Linişte, silenţiu *(înv.)*, calm, pace. Mut, mutălău *(pop.)*, mutulică *(fam.)*.

Adj. Tăcut, silențios *(livr.)*, taciturn, închis, posac, morocănos, necomunicativ, zgîrcit la vorbă, mut, amuțit, cu lacăt la gură, mut ca un pește.

Vb. A tăcea, a amuți, a tăcea din gură, a nu i se auzi gura, a tăcea chitic (molcom, mîlc, ca melcul, ca peștele, ca pămîntul), a păstra tăcere, a nu spune (zice) nimic, a nu zice nici miau, a nu zice (nici) pis, a nu zice mîrc (mac), a nu zice (nici) o boabă (frîntă), a nu zice nici două boabe legate, a nu zice bob, a tăcea ca porcul în păpușoi (în cucuruz), a nu zice (a nu vorbi) (nici) două, a nu zice nici cîrc, a nu zice nici bleau *(reg.)*, a nu scoate nici o vorbă (nici un cuvînt), a fi mut ca pămîntul, a avea lacăt la gură, a nu avea limbă de grăit. A-și impune tăcere, a-și înghiți limba, a-și ține gura, a-și ține pliscul *(fam.)*, a-și păzi gura (limba), a-și pune lacăt la gură, a-și pune botniță la gură, a-și pune gard la gură, a pune stavilă gurii, a-și pune strajă gurii. A amuți, a înceta din gură, a-și pierde graiul, a i se lega cuiva limba, a i se lua (a-i pieri, a i se îngroșa) cuiva limba, a i se muia (cuiva) gura, a rămîne mut. A face (pe cineva) să tacă, a sili (pe cineva) să tacă, a reduce (pe cineva) la tăcere, a-i lua (cuiva) maul (miaul, piuitul), a închide (a astupa) cuiva gura, a-i pune (cuiva) căluș în gură, a-i scurta (a-i tăia, a-i lega) cuiva limba, a pune (cuiva) lacăt la gură.

Adv. În tăcere, pe tăcute, mutește. Nici țiț, nici un cuvînt, nici cîrc, nici pis.

V. liniște, nesociabilitate.

560. TĂIERE

Subst. Tăiere, tăietură. Retezare, retezat, retezătură. Despicare, despicătură; spintecare, spintecătură. Ferestruire; forfecare, forfecătură; decupare. Ciopîrțire, ciopîrțeală, îmbucătățire, măcelărire, măcelărit *(rar)*; sacrificare. Crestare, crestat, zimțuire, zimțare; scrijelire, scrijelare, scrijeleală, brăzduire *(rar)*, moletare. Operație, intervenție chirurgicală; trepanare, trepanație, excizie *(med.)*, rezecție *(med.)*; incizie *(med.)*; disecare, disecție; vivisecție, vivisecționare; autopsie. Amputare, amputație, ciuntire, ciuntitură; scalpare; castrare; castrație; decapitare, decapitație, ghilotinare. Înjunghiere, junghiere *(pop.)*. Tundere, tuns, tunsoare, tunsură *(rar)*; radere, ras, bărbierit, bărbiereală. Tăiș, ascuțiș. Cuțit, cuțitaș *(dim.)*, briceag, brici; lamă. Bisturiu. Topor, toporaș *(dim.)*, bardă, bărdiță *(dim.)*, secure. Foarfecă. Tăietor.

Adj. Tăios, tăietor *(înv. și pop.)*, spintecător, ascuțit. Retezat. Despicat, spintecat. Ciopîrțit, măcelărit, sfîrtecat, crîmpeiat *(neobișnuit)*. Crestat, zimțat, scrijelit, striat, brăzdat. Operat; vivisecționat. Amputat, ciuntit, ciung; decapitat. Înjunghiat. Tuns; ciunt *(rar)*; ras, bărbierit.

Vb. A tăia, a face o tăietură. A reteza, a scurta. A despica, a crăpa, a spinteca. A ferestrui; a forfeca; a săbia *(înv.)*. A ciopîrți, a crîmpoți *(reg.)*, ciocîrti *(reg.)*, a îmbucătăți, îmbucăți *(rar)*, a dumica *(pop.)*, a crîmpeia *(neobișnuit)*, a sfîrteca, a măcelări *(înv. și reg.)*; a sacrifica. A cresta, a zimțui, a zimța; a scrijeli, a brăzda, a brăzdui *(rar)*, a stria, a moleta, a randalina. A opera, a face o operație, a inciza; a trepana; a diseca, a secționa; a vivisecționa. A amputa, a ciunti, a ciungi; a scalpa; a castra; a decapita, a tăia capul, a ghilotina. A înjunghia, a junghia *(pop.)*. A se tăia, a se cresta. A (se) tunde; a (se) rade, a (se) bărbieri.

V. armă, bucată, ciopîrțire, instrumente de tăiat, omor.

561. TĂINUIRE

Subst. Tăinuire, ascundere, dosire *(pop. și fam.)*, pitire *(pop.)*, pitulare *(pop.)*, camuflare, camuflaj, mascare; deghizare *(fig.)*, travestire *(fig.)*; disimulare. Taină, tăinicie *(pop.)*, secret, arcan *(livr.)*; mister, enigmă, rebus

(fig.), șaradă *(fig.)*, criptogramă. Criptonim; pseudonim. Clandestinitate *(rar)*, conspirativitate, ilegalitate. Uneltire, intrigă, cabală *(fig.)*, urzeală *(fig.)*; complot, conspirație, conjurație *(rar)*. Asociație secretă. Secret militar; secret de stat. Taină, tainiță, taină *(fig.)*, loc ascuns, ascunzătoare, ascunziș. Tăinuitor. Conspirator, complotist, conjurat *(rar)*; ilegalist.

Adj. Tainic, tăinuit; neștiut (de alții), ascuns, ferit, dosit *(pop. și fam.)*, pitit *(pop.)*, pitulat *(pop.)*; camuflat, mascat *(fig.)*, deghizat *(fig.)*, travestit *(fig.)*; disimulat. Secret, strict secret, confidențial. Misterios, enigmatic; criptonim; criptografic. Clandestin, conspirativ, ilegal.

Vb. A tăinui, a ascunde, a acoperi, a dosi *(pop. și fam.)*, a piti *(pop.)*, a pitula *(pop.)*, a camufla, a masca *(fig.)*, a deghiza *(fig.)*, a travesti *(fig.)*; a disimula. A ține în secret, a ține sub lacăt (sub cheie), a închide cu șapte lacăte, a păstra un secret (o taină). A se ascunde, a se tăinui *(rar)*, a se dosi *(pop. și fam.)*, a se piti *(pop.)*, a se pitula *(pop.)*, a se feri, a se pune la adăpost, a se adăposti, a sta (a fi, a rămîne) în (la) umbră (întuneric). A unelti, a urzi *(fig.)*, a conspira, a complota.

Adv. În (mare) taină, în secret. Pe furiș, în (pe) ascuns, pe pitulate; pe nevăzute, pe nesimțite; cu ascunzișuri. Incognito.

V. **ilegalitate, împotrivire, răzvrătire.**

562. TEATRU

Subst. Teatru, artă teatrală, artă dramatică, scenă, dramaturgie. Teatru antic, teatru clasic; teatru modern. Teatru dramatic; teatru de operă, operă; teatru de balet, balet; teatru de operetă, operetă; teatru liric; teatru de estradă, estradă; teatru de revistă; muzic-hall; teatru de păpuși. Teatru național; teatru municipal; teatru popular; teatru de amatori. Teatru radiofonic; teatru TV. Spectacol de teatru, reprezentație, gală; premieră. Piesă (de teatru); dramă; melodramă; tragedie; comedie; scenetă; scheci. Spectacol, reprezentație; revistă; premieră; avanpremieră. Repetiție. Sală de teatru; parter; stal; lojă; avanlojă; balcon; galerie. Scenă; avanscenă; prosceniu *(ant.)*; rampă. Cortină. Act; scenă; prolog; epilog; monolog; replică; cuplet. Actor de teatru, artist, actriță, interpret; tragedian; comedian, comediant *(înv.)*. Sufleur. Dramaturg. Regizor. Scenograf. Critic teatral (de teatru). Teatrologie. Teatrolog.

Adj. Teatral, de teatru, dramatic, scenic.

Vb. A pune în scenă, a regiza; a dramatiza. A da (a prezenta) un spectacol; a avea o premieră.

V. **actor, artă, autor, construcție, dramaturgie, literatură.**

563. TEMPERAMENT

Subst. Temperament, structură psihică, umoare *(livr.)*, fire, caracter, inimă *(fig.)*. Temperament coleric; temperament sanguin; temperament flegmatic; temperament melancolic. Nervozitate, temperament bilios, irascibilitate, iritabilitate, susceptibilitate; impulsivitate, impetuozitate, violență, agresivitate. Energie vitală, avînt, elan, impetuozitate; mobilitate, vioiciune, instabilitate, nestabilitate, nestatornicie, inconstanță; descumpănire, dezechilibru *(fig.)*. Cumpătare, cumpăt, moderație, ponderație; reținere, stăpînire, înfrînare; măsură, echilibru *(fig.)*, armonie, liniște, seninătate, calm. Flegmatism, flegmă, nepăsare, indolență, apatie, indiferență, impasibilitate; încetineală, imobilitate, inerție. Melancolie, liniște, splin, mîhnire; depresiune *(fig.)*, deprimare, neliniște, anxietate, posomoreală. Tip coleric, coleric, fire iute, fire pătimașă.

Scanned with OKEN Scanner

Tip sanguin, sanguin, sanguinic, fire vie, temperament mobil. Tip flegmatic, flegmatic, caracter nepăsător, fire rece. Tip melancolic, melancolic, fire posacă, fire închisă.

Adj. Temperamental, de temperament; caracterologic. Coleric, temperamentos *(rar)*; irascibil, iritabil, mînios, nervos, nestăpînit, năvalnic, nestăvilit, impulsiv, violent, iute la fire, iute la mînie; supărăcios, susceptibil. Sanguin, sanguinic; vioi, mobil, sprinten, avîntat, energic, ardent *(livr.)*, impetuos. Flegmatic, nepăsător, indiferent, apatic; încet, greoi, molîu. Moderat, cumpătat, cumpănit, ponderat; reținut, stăpînit; măsurat, echilibrat *(fig.)*; liniștit, potolit, domol; netulburat, imperturbabil. Melancolic, trist, amărît, posomorît, sumbru; morocănos, posac, ursuz; închis, tăcut, taciturn, nesociabil, retras.

V. afectare, bucurie, calm, capriciu, comportare, indolență, iritare, lamentare, mînie, nesociabilitate, nestăpînire, optimism, pesimism, sensibilitate, seriozitate, singurătate, sociabilitate, stăpînire de sine, tristețe.

564. TERENURI CULTIVATE

Subst. Teren cultivat, teren arabil (cultivabil), cultură, semănătură; ogor, ogoraș *(dim., pop.)*, țarină, arătură, cîmp, pămînt, glie, cohalm *(reg.)*. Lan, holdă, holdiță *(dim.)*. Lan (holdă) de grîu, grîne; porumbiște, păpușoi *(reg.)*, păpușoiște *(reg.)*, mălăiște *(reg.)*, cucuruz *(reg.)*, cucuruzaștină *(reg.)*; orzărie, orz; oveze; meiște, mei; orezărie, rizicultură. Trifoiște; mohor. Cînepiște, cînepărie *(rar)*; iniște, bumbăcărie. Grădină, grădiniță *(dim.)*, grădinuță, grădinărie; grădină de flori, florărie; grădină de pomi, livadă; livadă de pruni, prunet, prunărie, pruniș, pruniște *(reg.)*, perjărie *(reg.)*; livadă de peri, periș; livadă de vișini, vișinet *(rar)*; livadă de zarzări, zarzachie *(pop.)*. Plantație, săditură, sad *(înv.)*. Vie, podgorie.

Vb. A cultiva, a ara; a desțeleni; a afîna; a grăpa; a semăna, a însămînța.

V. cereale, legume și zarzavaturi, pomi fructiferi.

565. TERMENI DE POLITEȚE ȘI RESPECT ÎNTRE RUDE

Subst. Bade *(pop.)*, bădie *(pop.)*, bădică *(pop.)*, bădicuță *(dim., pop.)*, bădițică *(dim., pop.)*, bădiță *(dim., pop.)*, bădițel *(pop.)*, bădișor *(pop.)*; nene *(pop. și fam.)*, neică *(pop.)*, nenișor *(dim., fam.)*, nenic *(rar)*, neiculean *(rar)*, neiculiță *(dim., pop.)*, neicușor *(pop.)*, neicuță *(pop.)*, nenicuț *(reg.)*, unchi, unchișor *(dim.)*. Nană *(reg.)*, lele *(pop.)*, leliță *(dim., pop.)*, leicuță *(dim., pop.)*, leiculiță *(pop.)*, lelică *(pop.)*, lelicuță *(pop.)*, leicușoară *(pop.)*, lelișoară *(pop.)*, dodă *(reg.)*, daică *(reg.)*, dadă *(reg.)*, tătăișă *(reg.)*, țață *(pop.)*, țaică *(reg.)*; mătușă *(pop.)*, mătușică *(dim., pop.)*, tușă *(pop. și fam.)*, tușică *(pop. și fam.)*.

V. politețe, respect, rudenie.

566. TIMP

Subst. Timp, vreme; durată, perioadă, interval (de timp), răstimp, epocă. Permanență, eternitate, veșnicie, vecie, perenitate, durabilitate. Perioadă; epocă, ev, eră; mileniu; secol, veac; pătrar de veac, sfert de veac; deceniu; cincinal; an; semestru; trimestru; lună; săptămînă; zi; oră, ceas; minut; secundă; clipă. Început, începere; obîrșie, origine. Sfîrșit, sfîrșire, moment final, fine *(livr.)*. Anterioritate, precedență, anticipare. Simultaneitate, sincronism, sincronie, concomitență, coincidență; actualitate. Posterioritate, urmare, descendență. Succesiune, succedare; diacronie. Instantaneitate, vremelnicie. Timpul trecut, trecut; vechime, vechie *(înv.)*, antichitate. Anacronism.

Scanned with OKEN Scanner

Timpul prezent, prezent, contemporaneitate. Timpul viitor, viitor. Frecvență, repetabilitate, periodicitate. Cronologie; cronografie. Cronometrie. Cronometrare. Cronoscop, cronometru; ceas; orologiu; pendul; clepsidră.

Adj. Temporal, de timp. Permanent, continuu, etern, veșnic, secular, peren, durabil. Incipient, de început, inițial. Final, terminal, de sfîrșit. Anterior, precedent, anticipat. Simultan, sincron, sincronic, concomitent, coincident. Posterior. Succesiv; diacronic. Instantaneu, momentan, vremelnic. Trecut; prezent; contemporan, actual; viitor. Frecvent, repetabil, periodic. Atemporal, pancronic.

Vb. A trece, a se scurge *(fig.)*, a se desfășura. A exista (în timp), a ființa *(rar)*, a dura. A începe, a se arăta, a se ivi. A (se) sfîrși, a (se) termina. A preceda, a premerge, a anticipa. A coincide, a coexista. A urma, a succeda, a veni după. A cronometra, a măsura timpul.

Adv. În timp. Tot timpul, permanent, veșnic. La început; de la început. La sfîrșit, la capăt, în final, în fine. Înainte, înainte de, mai înainte. (În mod) simultan, concomitent, în același timp. După, (în mod) succesiv. Instantaneu, deodată. În trecut, în vechime, cîndva, odinioară, altădată, altcîndva *(rar)*, ieri. Acum, astăzi, în prezent, la ora actuală. În viitor, (în) curînd, cîndva, mîine, mînezi *(reg.)*, poimîine. (În mod) periodic, frecvent, des.

V. anterioritate, bătrînețe, copilărie, dimineață, existență, instantaneitate, început, lunile anului, maturitate, nou, posterioritate, prezent, seară, sfîrșit, simultaneitate, tinerețe, trecut, urmaș, viitor.

567. TINEREȚE

Subst. Adolescență, vîrsta adolescenței; tinerețe, junețe *(înv.)*, junie *(înv.)*, majorat, vîrsta majoratului, primăvara vieții, anii tinereții; feciorie, fetie. Adolescent; copil, copilandru, băiat, băietan *(reg.)*, băietănaș *(reg.)*, cotîngan *(reg.)*, puști *(fam.)*, puștan *(fam.)*, puștiulică *(dim., fam.)*; tînăr, tinerel, tineior *(rar)*, fecior, fecioraș *(dim.)*, feciorel, fecioruș, flăcăuan *(reg.)*, flăcăuandru, flăcăiandru, feciorandru *(rar, pop.)*, prașcău *(reg., depr.)*, dîrlău *(reg., depr.)*, hăndrălău *(depr.)*; flăcău, flăcăiaș *(dim.)*, flăcăuș *(rar)*, țîngău *(depr.)*; june *(astăzi rar)*, junel *(dim., înv. și reg.)*, junelaș *(rar)*, junișor *(reg.)*; junior, mînz *(fig.)*. Copilă, adolescentă, copilandră, copiliță *(dim.)*, junioară, fetișoară, fetișcană, puștoaică *(fam.)*, puștancă *(fam.)*, codană, codănică *(dim.)*, pruncă, fetiță, fată, fecioară, feciorea *(rar)*, fată mare, [domnișoară, duduie, duducă *(reg.)*. Băieție, flăcăime; tineret, tinerețe, tinerime, junime *(înv.)*.

Adj. Tînăr, tinerel *(dim.)*, tînăruț *(reg.)*, brudiu *(reg.)*, brudnic *(reg.)*, june *(astăzi rar)*, imberb *(livr.)*; tineresc, juvenil, fecioresc, fetesc, feciorelnic.

Vb. A fi tînăr, a feciori *(rar)*, a flăcăi *(rar)*, a feti *(rar)*.

Adv. Tinerește, flăcăiește, feciorește; de tînăr, din tinerețe; în tinerețe.

V. copilărie, timp.

568. TITLURI DE BOIERI ȘI DREGĂTORI ROMÂNI

Subst. Rang boieresc, cin boieresc; boierie. Dregătorie. Armășie; bănie; hătmănie; isprăvnicie; logofeție; păhărnicie; pitărie; pîrcălăbie; postelnicie; serdărie; slugerie; spătărie; stolnicie; vistiernicie; vornicie. Dregător, demnitar. Boier, boiernaș; boier mare, boier velit, boier de rangul întîi; boier de divan, boier cu barbă; boier divanist (divanit); boier de rangul al doilea; boier de rangul al treilea. Agă; mare agă, vel agă. Armaș; mare armaș, armaș mare, vel armaș; armășel. Ban; mare ban. Caimacam. Capuchehaie *(turcism)*. Cămăraș; marele cămăraș. Căminar. Căpitan de oaste (al oștii, al oștilor). Cneaz, chinez *(reg.)*, jude. Clucer;

marele clucer, vel clucer; clucerul de arie; clucerul de pivniță. Comis; comișel. Hatman, mare-spătar. Ispravnic. Jitnicer. Jupan. Logofăt, logofețel *(dim.)*; mare logofăt, vel logofăt; logofăt al doilea; logofăt al treilea; logofăt de obiceiuri; logofăt (domnesc); logofăt de vistierie. Medelnicer. Paharnic; mare paharnic, vel paharnic; păhărnicel. Pitar; mare pitar, vel pitar. Pîrcălab, staroste. Portar; portar de (de la) Suceava, portar al Sucevei; portărel. Postelnic; mare postelnic, vel postelnic; postelnicul al doilea; postelnicul al treilea; postelnicel. Serdar; marele serdar, serdarul mare; serdarul de mazili. Sfetnic; primul sfetnic, marele sfetnic. Sluger. Spătar, mare spătar, vel spătar; spătărel. Stolnic; mare stolnic, vel stolnic. Șătrar. Vistier, vistiernic. Vornic, mare vornic, vornic mare, vel vornic; vornic de Țara de Jos (de Sus); vornicel.

V. **titluri de noblețe.**

569. TITLURI DE NOBLEȚE

Subst. Nobil, aristocrat, castelan, senior, mare senior, boier, grof *(reg.)*. Cavaler; baronet; baron; viconte; conte, grof *(rar)*, iarl; marchiz; duce, herțog *(înv.)*; prinț, prințișor *(dim.)*, principe, palatin, margraf, cneaz. Lord, lady; milady. Sir. Pair. Maharadjah, maharani; rajah. Mandarin. Boier, boieraș *(dim.)*, boiernaș; boier divanit (divanist). Nobilime, noblețe *(rar)*, aristocrație, boierime. Titlu de noblețe, noblețe, nobilitate *(înv.)*, seniorie, cavalerie *(înv.)*; baronie, marchizat; principat. Boierie, căftănie *(înv.)*. Înnobilare.

Adj. Nobil, înnobilat, nobiliar, nobilitar *(înv.)*, aristocrat, aristocratic, seniorial, boieresc, grofesc *(reg.)*; cavaleresc; ducal; princiar.

Vb. A înnobila, a acorda un titlu de noblețe, a boieri *(înv.)*, a ridica la rangul de boier, a căftăni *(înv.)*, a îmbrăca cu (în) caftan.

V. **conducător, conducător de stat, titluri de boieri și dregători români.**

570. TRATAMENT MEDICAL

Subst. Tratament, tratare, îngrijire, medicație, cură, curarisire *(înv. și fam.)*, terapie, terapeutică; vindecare, vindec *(pop.)*, tămăduire *(pop.)*, tămăduială *(pop.)*, lecuire, însănătoșire, întremare, înzdrăvenire, întărire. Acupunctură; autoseroterapie; antibioterapie; balneoterapie; chimioterapie; cură balneoclimatică; crioterapie; cromofototerapie; cromoterapie; curiepunctură; diatermie; electroterapie; endocrinoterapie; faradizație, faradoterapie; fizioterapie; fototerapie; frigoterapie; galvanoterapie; helioterapie; hemoterapie; hidroterapie; hidropatie; histoterapie, terapie tisulară; homeoterapie; homeopatie; hormonoterapie; mecanoterapie; metaloterapie; muzicoterapie; opoterapie; organoterapie; psihoterapie; radioterapie, curieterapie; radiumterapie; reflexoterapie; roentgenterapie; seroterapie; seroprofilaxie; somnoterapie; sulfamidoterapie; talasoterapie; termoterapie; ultrasonoterapie; vaccinoterapie; vitaminoterapie. Medicină curativă.

Adj. Curativ, medicinal, terapeutic, vindecător, tămăduitor *(pop.)*, lecuitor, întremător. Tratabil, curabil, vindecabil. Vindecat, însănătoșit, lecuit, întremat.

Vb. A (se) trata, a tratarisi *(înv.)*, a (se) îngriji, a (se) cura *(rar)*, a (se) curarisi *(înv. și fam.)*, a (se) căuta, a (se) îngriji de sănătate, a urma (a face) un tratament, a face (a urma) o cură; a (se) vindeca, a (se) tămădui *(pop.)*, a (se) lecui,

Scanned with OKEN Scanner

a (se) însănătoși, a se zvidui *(reg.)*, a se face bine, a (se) pune pe picioare, a (se) întrema, a (se) înzdrăveni, a se învoinici *(rar)*.

V. **boală, doctor, însănătoșire, medicament, medicină.**

571. TRĂSURĂ

Subst. Trăsură, trăsurică *(dim.)*; berlină *(înv.)*; bihuncă *(reg.)*; birjă, droșcă *(înv. și pop.)*, droșcuță *(înv. și pop.)*; brec; brișcă, brișculiță *(dim.)*, brișcuță; cab, cabrioletă; caleașcă *(înv.)*, butcă *(înv.)*; caretă, carîtă *(reg.)*; cariolă; chibitcă *(rar)*; cocie *(înv. și reg.)*; cupeu; daradaică *(reg.)*; diligență, poștalion, olac *(înv.)*; docar, docăraș *(dim.)*; echipaj *(ieșit din uz)*; faeton; fiacru *(înv.)*; hinteu *(reg.)*; landou; nadiceancă *(reg.)*; omnibuz *(înv.)*; rădvan *(înv.)*; ricșă; sulky; șaretă; tramcar. Birjar, brișcar, droșcar *(înv. și pop.)*, mînaș *(reg.)*, muscal *(înv. și reg.)*, poștalion *(înv.)*, surugiu, veturin *(înv.)*, vizitiu.

Vb. A înhăma cai la trăsură. A merge cu trăsura.

V. **călătorie, căruță.**

572. TRECUT

Subst. Trecut, timpul trecut; trecutul apropiat; trecutul îndepărtat. Anterioritate, precedență. Vremuri trecute, vremuri apuse, vremuri de demult, vremuri imemorabile. Vechime, vechie *(înv.)*; antichitate, lumea veche; epocă îndepărtată; preistorie. Timpul trecut *(gram.)*, trecut *(gram.)*; imperfect *(gram.)*; perfect *(gram.)*; perfectul simplu *(gram.)*; perfectul compus *(gram.)*; mai mult ca perfectul *(gram.)*; aorist *(gram.)*; preterit *(gram.)*. Predecesor, precursor, strămoș, străbun.

Adj. Trecut, din trecut, vechi, din vechime, din vechi *(înv.)*, antic, de altădată, de demult, de odinioară; anterior; precedent; îndepărtat, străvechi, antic, imemorabil, imemorial; primitiv, patriarhal, bătrînesc, din bătrîni, strămoșesc, tradițional, ancestral; preistoric *(fig.)*, antediluvian.

Vb. A trece, a se scurge, a curge, a apune *(fig.)*. A nu mai fi, a se termina, a se epuiza, a se sfîrși. A aparține trecutului. A se învechi, a se demoda, a se perima, a ieși din uz.

Adv. În trecut, în trecutul îndepărtat, altădată, altcîndva *(rar)*, odinioară, vreodinioară *(înv.)*; ieri, în ajun, alaltăieri; răsalaltăieri; pe vremuri, în vremuri imemorabile, în negura vremii, pe vremea lui Papură-Vodă; odată, odată și odată, demult; pe vremea aceea, în acele vremuri. Din trecut, din vechime, din vechi *(înv.)*, din timpurile vechi, de demult, din bătrîni, din străbuni, din (de la) strămoși, din (de la) moși (de la) strămoși, de la Adam și Eva, de cînd cu moș Adam.

V. **anterioritate, bătrînețe, timp.**

573. TREN

Subst. Tren, trenuț *(dim.)*, trenuleț, țug *(reg.)*, trăsură cu aburi *(înv.)*, car de foc *(înv. și pop.)*. Tren personal, personal; tren accelerat, accelerat; tren rapid, rapid; simplon; tren expres, expres; motor; automotor, autorapid, aerodinam; cursă. Tren de marfă, mărfar. Trenuț, drezină, autodrezină, decovil, mocăniță *(glumeț)*. Tren subteran, metrou, metropolitan *(rar)*. Locomotivă; locotractor; locomotivă cu aburi; locomotivă electrică, diesel. Vagon; vagon de dormit, vagon restaurant; vagon de poștă, vagon de bagaje, patvagon; vagon de marfă; vagonet; tender. Feroviar, ceferist; impiegat; acar. Șef de tren;

Scanned with OKEN Scanner

mecanic de locomotivă, mașinist; fochist; controlor (de bilete). Stație, gară, haltă. Peron. Șef de stație (de gară). Cale ferată, linie ferată, drum-de-fier.

Vb. A lua trenul, a pleca cu trenul, a călători cu trenul. A pleca din stație. A se opri în stație.

V. **călătorie.**

574. TRISTEȚE

Subst. Tristețe, întristare, supărare, mîhnire, mîhniciune *(înv.)*, amărăciune, amar *(fig.)*, amărîre *(rar)*, dezolare, mohorîre *(fig.)*, mohoreală, înnorare *(fig.)*, posomorîre, posomoreală, urît, indispoziție; dor, alean *(pop.)*, melancolie, nostalgie; jale, durere, îndurerare, necaz, vai și amar, nefericire, nenorocire; chin, chinuire, chinuială *(rar)*, suferință, suferire *(înv.)*. Deprimare, depresiune *(fig.)*, stare depresivă, demoralizare, demoralizație *(înv.)*, descurajare; desperare, desperație *(înv.)*, deznădejde *(rar)*, deznădăjduire. Neliniște, angoasă *(livr.)*, anxietate, neurastenie, ipohondrie. Plictiseală, plictis *(înv. și fam.)*, apatie, indiferență, splin (spleen). Tînguire, tînguit, tînguială, jeluire, jeluit. Lacrimi, plîns, plînset, plînsoare, lamentație, văicăreală *(pop. și fam.)*, văitare, vaiet, văitătură. Valea plîngerii (a lacrimilor). Tristimanie *(rar)*, Tristiman *(rar)*; ipohondru; nefericit.

Adj. Trist, întristat, supărat, supărăcios *(rar)*, mîhnit, mîhnicios *(rar)*, amărît, amar, abătut, mohorît, înnorat *(fig.)*, plouat *(fig.)*, posomorît, posac, morocănos, indispus, prost dispus, întunecat *(fig.)*, întunecos *(fig.)*, dosădit *(înv. și pop.)*, sumbru; melancolic, nostalgic, elegiac; îndurerat, necăjit, nefericit, nenorocit; neconsolat, neconsolabil, nemîngîiat, chinuit, suferitor *(rar)*. Deprimat, descurajat, demoralizat, dezolat, desperat, deznădăjduit. Neliniștit anxios, îngrijorat; depresiv, ipohondru. Plictisit, apatic, indiferent. Tînguitor, tînguios, tînguibil, jalnic, jeluit *(pop.)*, plin de jale; plîngător, plîngăreț, plîngăcios, văitător *(rar)*, văităreț *(rar)*. Funebru, sinistru, funest, lugubru, macabru. Întristător, deprimant, dezolant *(livr.)*, dezolator *(rar)*, mîhnitor *(rar)*, apăsător, descurajant, descurajator, demoralizant.

Vb. A fi trist, a fi întristat, a fi copleșit de tristețe, a fi supărat (mîhnit, amărît, posomorît), a fi rău (prost) dispus, a fi indispus, a fi abătut, a se scula cu dosul (fundul) în sus, a sta supărat, a sta drîmboi, a fi (a sta, a ședea, a umbla) ca o curcă plouată, a nu-i arde (cuiva) de glumă, a nu-i fi (cuiva) boii acasă, a i se îneca corăbiile, a nu fi în apele lui, a nu fi în toate apele, a-l durea (pe cineva) inima (sufletul), a-i fi (cuiva) inima grea, a-i sîngera (cuiva) inima, a plînge și pămîntul sub el. A suferi, a se chinui, a îndura, a suporta, a-și înghiți amarul, a duce dorul, a suferi de dor, a-i fi dor de ..., a tînji. A se plictisi, a-i fi (cuiva) urît, a muri de plictiseală. A plînge, a vărsa lacrimi, a se tîngui, a se jeli, a se văita, a se văicări *(pop. și fam.)*, a se văiera *(reg.)*, a se lamenta. A se întrista, a se supăra, a se mîhni, a se amărî *(fig.)*, a se posomorî, a se indispune, a-și strica buna dispoziție, a se întuneca *(fig.)*, a se înnegura *(fig.)*, a se înnora *(fig.)*, a-și pune ceva la inimă, a rămîne cu inima friptă; a se descuraja, a se demoraliza; a despera, a deznădăjdui, a(-și) pierde nădejdea. A întrista, a supăra, a mîhni, a amărî, a dezola *(livr.)*, a deprima, a necăji, a chinui, a strica cuiva inima, a îndurera, a neferici, a nenoroci; a demoraliza, a descuraja.

Adv. Cu tristețe, cu durere, cu mîhnire, cu jale, cu amărăciune; cu lacrimi de sînge; cu nasul în jos, cu inima ca pămîntul.

Scanned with OKEN Scanner

V. boală, consolare, deznădejde, lamentare, necaz, nefericire, neliniște, neplăcere, pesimism, plictiseală, plîns, regret, singurătate, supărare, temperament.

575. TULPINĂ

Subst. Tulpină, tulpiniță *(dim.)*, trunchi, trunchiuleț *(dim.)*, truchină *(reg.)*, lujan *(reg.)*. Tulpină lemnoasă; tulpină păioasă; tulpină tîrîtoare; tulpină agățătoare; tulpină subterană. Cocean, tuleu, strujan, tujlean *(reg.)*, turjan *(reg.)*, hlujan *(reg.)*. Steblă *(pop.)*, stebluță *(dim., pop.)*, lujer, vrej, tijă; curpen, fir, strug *(reg.)*, mustăți *(pop.)*. Pai. Bulb, rizom, tubercul.

V. arbori, arbuști.

576. ȚĂRAN

Subst. Țăran, sătean, poporan *(înv.)*, român *(pop.)*, agricultor, plugar, plugăraș *(dim.)*, muncitor agricol, agrarian *(rar)*, mojic *(înv. și reg.)*, țărănoi *(augm., depr.)*; felah *(Egipt, Arabia, Palestina)*; peon *(America Latină)*; contadin *(Italia)*; fermier. Țărancă, țărăncuță *(dim.)*, săteancă, poporană *(înv.)*, romîncă *(pop.)*, agricultoare. Țăran liber, răzeș, baș-răzeș, moșnean, moștean *(înv. și reg.)*; țărancă liberă, răzeșiță. Țăran iobag, iobag, clăcaș, șerb, rumân, vecin; argat, argățel *(dim., rar)*, pălmaș, ziler, zilaș *(rar)*, rîndaș. Iobăgiță *(pop.)*; argată, zileră. Țăran sărac; țăran mijlocaș; țăran bogat, gazdă *(reg.)*, chiabur, chiaburaș *(dim., depr.)*, chiaburan *(depr.)*, chiaburoi *(augm., depr.)*; chiabură, chiaburoaică, chiaburană *(depr.)*. Țăran cooperatist, țăran colectivist, cooperator, colectivist; colhoznic *(U.R.S.S.)*. Țărănie, plugărie, plugărit, plugărire *(rar)*; răzășie *(reg.)*; iobăgie, iobăgire, clăcășie, șerbie, șerbire *(înv.)*, argăție *(rar)*. Țărănime, plugărime, mojicime *(înv.)*, popor, talpa țării; răzeșime *(reg.)*, răzeșie *(reg.)*; iobăgime, argățime. Clasa țărănească; țărănimea muncitoare; țărănimea săracă; țărănimea mijlocașă; țărănimea bogată, chiaburime. Țărănimea cooperatistă.

Adj. Țărănesc, plugăresc; răzeșesc *(reg.)*, moșnenesc, moștenesc *(înv. și reg.)*; iobăgesc, clăcășesc, șerbesc, argățesc *(rar)*; chiaburesc.

Vb. A fi țăran, a lucra pămîntul, a se ocupa de munca pămîntului, a plugări. A iobăgi, a clăcăși, a clăcui *(reg.)*, a șerbi *(înv.)*, a argăți *(rar)*.

Adv. Țărănește, plugărește *(rar)*, mojicește.

V. asuprire, iobăgie, locuitor.

577. ȚESĂTURĂ

Subst. Țesătură, țesut, pînză, pînzișoară *(dim.)*, pînzică, pînzucă *(reg.)*, pînzuță *(reg.)*, pînzătură *(înv. și reg.)*; postav, postăvior *(dim.)*; material. Țesătură de cînepă; țesătură de in; țesătură de mătase, mătase, mătăsărie *(înv.)*, mătăsică; țesătură de borangic, borangic; țesătură de lînă, lînă, lînică *(dim.)*, stofă; țesătură din fibre sintetice. Țesături, pînzeturi, borangicuri, mătăsuri, stămburi, postavuri, stofe, materiale, textile. *Pînzeturi și țesături*: aba, pănură, dimie; alestincă *(reg.)*, americă *(ieșit din uz)*, ațică; barchet; batic; brocart; canava; canavață *(înv.)*; chembrică; crep; crep satin; crepon; creton; cutnie *(înv.)*; dejalen; diftină; doc; dril; eponj; etamină; filaliu *(înv.)*; finet; flanel; fresco; gaz; ghermesut *(înv.)*; gradel; grenadină; indian; lustrin; madipolon; marchizet; milino; mătăsică; moar; mochetă; molton; muselină; nailon; nanchin; nansuc *(rar)*; olandă; olandină; organdi; panama; păioară *(reg.)*; percal; percalină *(înv.)*; pichet; pistră *(reg.)*; pitinet *(înv.)*; pînză-vatir, vatir; plisă *(înv.)*; pluș; poplin, relon; rips, sandal

(înv.); sangulie *(înv. și pop.)*; satin; satinadă; satinet; selimie *(înv.)*; serj; sibir; stambă; șantung; șifon; tafta; tibet *(înv.)*; tifon; tobralco; tul; tulpan; vîlnic; urson; velur; catifea, barșon *(reg.)*; velutină; zăbranic; zefir; zenana. *Stofe*: adamască *(înv.)*, alpaca, anglie *(înv. și pop.)*; brocart, croază *(înv.)*; felendreș *(înv.)*; fetru; gabardină; hataia *(turcism înv.)*; lastex; lastic *(înv.)*; lastră *(înv.)*; lastrică *(înv.)*; lenaj; loden; maniță *(înv.)*; maltef *(înv.)*; mohair; pambriu *(înv.)*; pănură *(pop.)*; pocladă *(reg.)*; țol *(pop.)*; purpură, porfiră; saia *(înv. și pop.)*; serasir *(înv.)*; șiac; tergal; tweed; zuf *(înv.)*. Arta țesutului, meșteșugul țesutului, țesătorie, țesere *(rar)*, țesut; mătăsărie; abagerie. Industrie textilă. Fabrică de textile; țesătorie, postăvărie, pînzărie, mătăsărie, abagerie. Țesător, țesătoare, pînzar *(înv.)*, mătăsar *(înv.)*, postăvar, postăvăreasă, abagiu, abager *(reg.)*.

Vb. A țese; a urzi; a năvădi; a imprima.

V. **atelier, fir, îmbrăcăminte, meșteșug, meșteșugar.**

U

578. UIMIRE

Subst. Uimire, mirare, nedumerire, minune *(rar)*; surpriză, surprindere, frapare, stupefacție *(livr.)*, stupefiere *(livr.)*, stupoare, consternare, consternație, uluire, uluială, contrariere, epatare, năucire, năuceală, năucie *(rar)*, perplexitate. Șoc, stres. Emoție, emoționare, impresie (puternică), tresărire, tresăritură *(rar)*, tulburare; buimăceală, buimăcire, zăpăceală, zăpăcire. Încremenire, încremeneală, înlemnire, înmărmurire, înghețare *(fig.)*, împietrire *(fig.)*. Minune, minunăție, miracol. Senzație, știre senzațională, bombă *(arg.)*, lovitură de trăsnet, lovitură de teatru. Strigăt de uimire, exclamare, exclamație.

Adj. Uimit, mirat, minunat, nedumerit, surprins, frapat, contrariat, stupefiat *(livr.)*, uluit, consternat, năuc, năucit, perplex, șocat. Emoționat, tulburat, impresionat, copleșit, buimac, buimăcit, buimatic *(rar)*, zăpăcit, amețit *(fig.)*, aiurit. Încremenit, înlemnit, împietrit *(fig.)*, înghețat *(fig.)*, înmărmurit. Ciudat, bizar, straniu, insolit; uimitor, impresionant, emoționant, tulburător; neașteptat, surprinzător, frapant, teribil; uluitor, zăpăcitor, năucitor, înmărmuritor *(rar)*; epatant, șocant. Neobișnuit, nemaiauzit, nemaivăzut, nemaipomenit; de necrezut, incredibil, inimaginabil, de nedescris; excepțional, extraordinar, fenomenal, senzațional; miraculos, supranatural.

Vb. A fi uimit (mirat, surprins); a se mira, a se uimi, a se minuna, a se năuci, a se ului *(înv.)*, a tresări, a rămîne năucit (uluit, stupefiat), a rămîne cu gura căscată, a rămîne paf *(fam.)*, a face ochii mari, a privi cu ochii mari, a-și face cruce (cu stînga), a sta locului, a-i sta cuiva mintea în loc, a nu-și crede ochilor, a nu-i veni să-și creadă ochilor; a înlemni, a înmărmuri, a încremeni, a îngheța *(fig.)*, a împietri *(fig.)*, a rămîne înmărmurit (înlemnit, împietrit, încremenit), a rămîne ca lovit de trăsnet. A uimi, a mira, a minuna, a consterna, a frapa, a contraria, a epata, a stupefia *(livr.)*, a ului, a năuci, a lăsa perplex, a face pe cineva paf *(fam.)*, a lăsa cu gura căscată. A emoționa, a impresiona, a tulbura, a răscoli sufletul, a întoarce pe dos *(fam.)*, a zăpăci. A face senzație.

Adv. Cu uimire, cu mirare, cu stupefacție. (În mod) surprinzător, pe neașteptate, prin surprindere.

V. **admirație, entuziasm, nemișcare, nou, superlative.**

579. UITARE

Subst. Uitare, amnezie; memorie scurtă, uitucie *(rar)*, uituceală. Lapsus, scăpare, lipsă, lacună, gol, omisiune, omitere; neatenție, neglijență. Uituc, amnezic; zăpăcit.

Adj. Uituc, uitător *(rar)*, amnezic, lipsit de memorie; distrat, neatent, zăpăcit, adormit *(fig.)*, neglijent.

Vb. A uita, a zăuita *(reg.)*, a scăpa din minte (din memorie), a pierde din memorie, a-i ieși din minte (din cap), a scăpa din vedere, a-i zbura din minte, a avea un lapsus, a nu-și (mai) aminti, a nu-și (mai) aduce aminte;

Scanned with OKEN Scanner

a-și pierde memoria, a i se lua (cuiva) ținerea de minte, a-l înșela memoria. A da (a lăsa) uitării, a-și șterge din memorie, a trage peste ceva cu condeiul (cu buretele), a trage o cruce (cu crucea) peste ceva, a șterge de pe răboj, a pune (a lega, a atîrna) ceva la ciochină. A cădea în uitare, a fi dat uitării. A ți uituc, a nu avea memorie, a avea memorie slabă (scurtă), a-i intra pe o ureche și a-i ieși pe alta (cealaltă), a uita de la mînă pînă la gură.

V. **indolență, memorie, neatenție, zăpăceală.**

580. UMEZEALĂ

Subst. Umezeală, umiditate, umezire, umegiune *(rar)*, umectare *(livr.)*, umidificare, udare, udat, udătură, udăturică *(dim.)*, udeală *(pop.)*, stropeală, stropire, stropit, stropitură; înmuiere, muiat, muiere; îmbibare, infiltrare, impregnare; jilăveală, jilăvire, reveneală *(reg.)*; igrasie. Ploaie; rouă; ceață; lapoviță. Aburire. Abur. Umezitor; umezitor de aer. Stropitoare.

Adj. Umed, umezit, umezos *(rar)*, umectat, ud, udat, stropit, plouat; înmuiat, muiat; jilav, jilăvit, reavăn; aburos, aburit, apos, apătos. Igrasios. Plouat; rourat, rouros; cețos.

Vb. A (se) umezi, a umecta *(livr.)*, a (se) uda, a (se) stropi; a înmuia, a muia; a se jilăvi, a deveni jilav, a (se) reveni *(reg.)*, a (se) îmbiba, a (se) impregna, a (se) infiltra. A ploua, a roura; a se încețoșa.

V. **apă, ceață, fenomene atmosferice, ploaie.**

581. UMILINȚĂ

Subst. Umilință, umilitate *(rar)*, umilire, înjosire, supunere, supușenie, smerenie, smerire *(înv.)*, docilitate, obedință *(livr.)*, sumisiune *(livr.)*. Ploconeală, ploconire, plecăciune, căciuleală, căciulire, lingușeală, lingușire, lingușitură *(rar)*; slugărnicie, slugărie *(fig.)*, servilism *(livr.)*, servilitate *(rar)*, obsecviozitate *(livr.)*. Înjosire, ofensare, ofensă, insultare, insultă, injurie, jignire, rușine, ocară, batjocorire, batjocură, necinste, necinstire *(rar)*, dezonoare. Umilit. Lingău, lingușitor, perie *(fig., fam. și depr.)*, periuță *(peior.)*.

Adj. Umil, supus, plecat, ascultător, smerit, cu mîinile la piept, cu căciula în mînă, docil, obedient *(livr.)*. Lingușitor, slugarnic, servil *(livr.)*, obsecvios *(livr.)*. Umilit, cu coada între picioare, înjosit, ofensat, jignit. Umilitor, rușinos, înjositor, dezonorant, degradant, ofensator, ofensant *(rar)*, insultător, injurios, jignitor, batjocoritor.

Vb. A fi umil (supus, plecat etc.). A se umili, a se înjosi, a face sluj, a cădea la pămînt în fața cuiva, a veni la poalele cuiva, a-i săruta cuiva picioarele, a se supune, a da ascultare, a se smeri. A se ploconi, a se căciuli, a (se) linguși; a măguli, a lua pe cineva cu măgulele, a umbla cu măturica, a pupa pe cineva în bot, a-i cînta cuiva în strună; a fi servil, a slugări *(fig.)*. A umili, a înjosi, a ofensa, a insulta, a jigni, a batjocori, a-și bate joc de cineva, a face de rușine (de ocară), a lua în rîs (în derîdere).

Adv. Cu umilință, cu supunere, cu smerenie; tapinos *(înv.)*; (în mod) servil; în bătaie de joc.

V. **batjocură, blestem, defăimare, discreditare, ofensă, servilism.**

582. UNELTE ȘI MAȘINI AGRICOLE

Subst. Sapă, săpușoară *(dim.)*, săpoi *(augm., reg.)*; săpăligă, săpălugă *(rar)*. Lopată, lopățică *(dim.)*. Cazma, căzmăluță *(dim.)*, hîrleț *(reg.)*. Tîrnăcop, cazma *(reg.)*. Seceră, secerea *(dim.)*, seceruică, secerățică. Coasă; tîr-

pan; sabiță, rizacă *(reg.)*. Greblă, grebluță *(dim.)*; hreapcă *(reg.)*. Furcă, furcuță *(dim.)*, furchiță *(pop., rar)*, furcoi, vîrfar, țăpoi *(reg.)*, țăpoieș *(dim., reg.)*. Plug, plugușor *(dim.)*, pluguleț, pluguț; polibrăzdar; plug cu disc. Rariță. Grapă, boroană *(reg.)*; talabă. Tăvălug, tăvală *(reg.)*, tefelug, vălătuc. Combină agricolă. Cultivator. Extirpator. Greblă mecanică. Plantatoare. Plug nivelator. Semănătoare. Secerătoare; secerătoare-legătoare; secerătoare-treierătoare; trior, vînturătoare, treierătoare, batoză. Tractor.

Vb. A săpa, a da cu sapa, a prăși; a secera; a cosi; a ara, a brăzda, a plugări; a rări, a grăpa; a grebla. A semăna; a sădi. A treierea, a vîntura.

V. instrumente de tăiat.

583. UNIRE

Subst. Unire, împreunare, îmbinare, combinare, combinație; legătură *(fig.)*, conexiune, conexitate, joncțiune, sudură *(fig.)*; contopire, fuziune, fuzionare; alăturare, alipire, lipire, lipit, adeziune, aderare, raliere; coalizare, alianță, asociere. Colaborare, cooperare. Solidaritate, coeziune *(fig.)*; frăție, frățietate *(înv.)*, prietenie.

Adj. Unit, împreunat, îmbinat; conex; alăturat, alipit, lipit; asociat. Solidar; frățesc.

Vb. A (se) uni, a (se) reuni, a (se) împreuna, a (se) îmbina, a (se) combina, a (se) suda *(fig.)*, a (se) lega, a conexa, a conecta, a ralia, a joncționa; a (se) contopi, a fuziona; a (se) alătura, a (se) coaliza, a (se) asocia, a (se) alipi, a (se) lipi. A (se) solidariza, a (se) înfrăți, a (se) împrieteni.

V. adunare, apropiere, colectivism, grup, legătură, prietenie, relație, sociabilitate, structură, uniune.

584. UNIUNE

Subst. Uniune, asociere, unire, comuniune, afiliere, afiliație, cooperare; întovărășire, tovărășie, coalizare; alianță, antantă, coaliție; ligă, uniune, confederație, federație; asociație, grup, grupare, comunitate, colectiv; organizație; partid, partidă *(înv.)*; sindicat. Club; cenaclu, societate, reuniune *(înv.)*; confrerie *(franțuzism)*, confrăție *(înv.)*. Cooperare, cooperație; cooperativă; colectivă *(ieșit din uz)*, colhoz (în U.R.S.S.). Corporație, breaslă, isnaf *(înv.)*. Trust. Aliat; confederat. Asociat, partener, colaborator, tovarăș, membru. Clubman *(adesea peior.)*, societar. Cooperator, colectivist *(ieșit din uz)*, colhoznic (în U.R.S.S.). Breslaș.

Adj. Unit. Asociat, afiliat, aliat, întovărășit; confederat; confederativ, federal, federativ. Cooperator, cooperatist. Corporativ, corporatist.

Vb. A se asocia, a se uni, a se întovărăși; a se coaliza, a se alia; a se confedera *(rar)*.

V. adunare, colectivism, grup, legătură, mulțime, prietenie, relație, sociabilitate, structură, țăran, unire.

585. URCARE

Subst. Urcare, urcat, urcuș, suire, suit, suiș, ascensiune; cățărare, escaladare, escaladă; încălecare, încălărare *(înv.)*; înălțare, ridicare, ridicat. Decolare. Avion; elicopter; balon. Ascensor, lift; funicular, teleferic; scară. Pantă; deal; munte. Alpinism. Alpinist; cățărător.

Adj. Suitor, ascendent; urcător; cățărător. Ascensional.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A (se) urca, a (se) sui; a se cățăra, a (se) aburca *(reg.)*, a escalada; a se cocoța; a încăleca, a încălăra *(înv.)*, a (se) sui călare (pe cal, în șa), a se înălța pe cal (în șa); a (se) înălța, a (se) ridica; a decola.

Adv. Sus; în sus; mai sus, tot mai sus; în urcuș.

V. înălțime, mișcare, pantă, ridicătură de teren, vîrf.

586. URÎȚENIE

Subst. Urîțenie, urîciune *(înv. și reg.)*, urîțire, hidoșenie, hîdoșenie, hîzenie *(pop.)*, poceală, pocire, pocitură, sluție *(rar)*, sluțenie, sluțire, schimonosire, diformitate, deformare, malformație *(med.)*, desfigurare. Ființă urîtă, urîciune, urîțenie, hidoșenie, hîzenie *(pop.)*, pocit, pocitură, pocitanie, slut, sluțenie, sluțitură, momîie *(fig.)*, znamie *(reg.)*, monstru, dihanie, matahală, namilă.

Adj. Urît, urîțel *(dim.)*, urît al dracului, urît de mama focului, hidos, hîd, pocit, slut, slutișor *(dim., rar)*, sluțit, schimonosit, balcîz *(reg.)*, bocciu *(pop. și fam.)*, pogan *(reg.)*, diform, deformat, desfigurat; dizgrațios, respingător, dezagreabil, monstruos; grotesc, caricatural.

Vb. A (se) urîți, a se hîzi *(pop.)*, a (se) poci, a (se) sluți, a (se) deforma, a desfigura.

V. antipatie, aversiune, defect, deformare, statură.

587. URMAȘ

Subst. Urmaș, descendent, succesor, moștenitor, continuator, coborîtor; progenitură, odraslă, vlăstar *(fig.)*, mlădiță *(fig.)*, spiță; copii, nepoți, strănepoți. Moștenitorul tronului, prinț moștenitor, delfin. Elev, discipol, învățăcel *(fam.)*, ucenic. Posteritate, generațiile viitoare, viitorime *(înv.)*. Descendență, moștenire, filiație, genealogie, origine. Spița neamului; arbore genealogic.

Adj. Descendent, coborîtor; moștenitor; succesoral.

Vb. A fi urmașul (cuiva), a urma (pe cineva), a succeda, a veni după; a continua; a moșteni. A se trage din ..., a coborî din ..., a-și avea originea, a (se) coborî din ..., a fi din os sfînt (din oase sfinte, din os de domn).

V. copilărie, grade de rudenie, posterioritate, școală, viitor.

588. UTILITATE

Subst. Utilitate; utilizare, folosire, întrebuințare, uz, uzaj, valorificare, valorificație, fructificare. Aplicabilitate, aplicare, aplicație. Eficiență, eficacitate, spor, randament, productivitate. Cîștig, avantaj, beneficiu, folos, folosință *(înv.)*. Importanță, însemnătate, valoare, preț. Utilitarism. Pragmatism. Utilitarist. Pragmatist.

Adj. Util, practic, uzual, folositor, de folos, necesar, de primă necesitate, indispensabil, trebuincios, de trebuință, trebuitor. Utilizabil, aplicabil, practicabil. Eficient, eficace, sporitor *(rar)*, spornic, productiv; fertil, fecund, rodnic *(fig.)*. Avantajos, convenabil, rentabil, lucrativ, profitabil. Însemnat, însemnător *(înv.)*, important, valoros, de preț. Utilitar. Utilitarist. Pragmatic.

Vb. A fi util (folositor etc.). A utiliza, a folosi, a întrebuința, a aplica, a face uz de... . A se folosi, a se întrebuința, a fi de folos, a servi, a sluji. A fi eficient (eficace, fertil etc.). A fi avantajos (rentabil etc.).

V. acumulare, cîștig, importanță, necesitate, preț.

Scanned with OKEN Scanner

V

589. VALE

Subst. Vale, vălicică *(dim.)*, vălișoară, vîlcea, vîlcică, vîlcelușă *(dim.)*, vîlcicuță *(dim.)*, vîlcioară, vîlcel, canion; oreav *(reg.)*; hududoi *(reg.)*, văiugă *(reg.)*; depresiune; căldare, cazan; defileu, cheie, pas, trecătoare, strîmtoare, strungă *(pop.)*. Dolină, ponor *(pop.)*. Adîncitură, scufundătură. Prăpastie, hău, abis, genune *(livr.)*.

Vb. A coborî, a merge la vale.

Adv. În vale, jos; la vale, în jos; de vale.

V. adîncime, coborîre, groapă.

590. VASE DE BĂUT

Subst. Pahar, păhărel *(dim.)*, păhăraș *(pop.)*, păhăruș *(pop.)*, pocal, bocal *(reg.)*; potir, potiraș *(dim.)*, cupă, stacană *(pop. și fam.)*. Cană, căniță *(dim.)*, cănățuie *(rar)*, țîț *(reg.)*. Ulcea, ulcelușă *(dim.)*, ulceluță, ulcică, ulcicuță, bărdacă, bărdăcuță *(dim.)*. Ceașcă, ceșcuță *(dim.)*, ceșculiță, tas *(înv.)*, felegean *(înv.)*, șol *(reg.)*, năstrapă *(înv. și reg.)*. Cinzeacă, țoi, ciocan *(pop.)*, ciocănaș *(dim., pop.)*, clondir, clondiraș *(dim.)*. Regală *(ieșit din uz)*, țap, halbă. Urcior, urcioraș *(dim.)*, urcioruș. Ploscă, ploscuță *(dim.)*, ploschiță.

Vb. A bea; a soarbe; a da pe gît; a înghiți.

V. apă, băuturi alcoolice, băuturi nealcoolice, recipient, văsărie.

591. VĂDUVIE

Subst. Văduvie, văduvire *(rar)*, vădănie *(rar)*. Văduv, vădan *(pop.)*, văduvoi *(augm.)*, vădăoi *(reg.)*; văduvă, văduvioară *(dim.)*, văduviță, văduvoaie *(augm.)*, vădană *(pop.)*, vădancă *(pop.)*.

Adj. Văduv, vădan *(pop.)*, văduvit.

Vb. A-și pierde soțul (soția), a rămîne văduv, a văduvi, a vădăni *(rar)*; a lăsa văduv.

V. celibat, divorț.

592. VĂSĂRIE

Subst. Văsărie, vase, veselă, vase de bucătărie, farfurărie *(rar)*, blide *(pop.)*; serviciu de masă; serviciu de ceai; serviciu de cafea; garnitură. Vas, văsușor *(dim.)*, văscior, văsuleț, văsuț. Cratiță, crăticioară *(dim.)*, caserolă, tigaie *(reg.)*, tingire; șerbetelniță; oală, oliță *(dim.)*, olicică, oluță *(reg.)*, pîrnaie *(reg.)*, ulcea, ulcelușă *(dim.)*, ulceluță, ulcică, ulcicuță. Tigaie, tigăiță *(dim.)*; tavă, ceaun, ceaunaș *(dim.)*; cazan, căzănel *(dim.)*; ceainic, samovar; ibric, ibricel *(dim.)*. Solniță, sarniță *(reg.)*, sărăriță *(reg.)*, sărar *(reg.)*; piperniță *(rar)*; oțetar. Tavă, tăviță *(dim.)*, tipsie, tipsioară *(dim.)*, tablă

Scanned with OKEN Scanner

(reg.), taler. Castron, castronaș *(dim.)*, castronel, sahan *(reg.)*, supieră; sosieră, sosiarcă *(înv.)*; chisea, șerbetieră; salatieră; fructieră; compotieră. Farfurie, farfurioară *(dim.)*, farfuriuță, taler, talger, talgeraș *(dim.)*, taier *(reg.)*; strachină, străchinuță *(dim.)*, străchioară, străchinoaie *(augm.)*, blid *(pop.)*, blidișel *(dim.)*, scafă, scăfiță *(dim.)*, ceanac *(reg.)*. Sufertaș; marmită; gamelă; garniță. Văsar *(reg.)*, olar, străchinar, blidar.

Vb. A face vase, a văsări *(reg.)*. A pune (pe masă); a lua (de pe masă), a strînge, a aduna. A servi, a mînca. A turna. A bea. A fierbe; a pune pe foc; a prăji; a găti.

V. recipient, vase de băut.

593. VERDE

Subst. Verde, culoare verde, verdeață.

Adj. Verde, verzișor *(dim.)*, verzui, verziu *(pop.)*, verzuriu *(rar)*, verzel *(pop.)*; verde-gălbui, fistichiu *(înv.)*; măsliniu, oliv, aluniu *(rar)*, prăzuliu *(rar)*, broticiu *(rar)*, ceadiriu *(înv.)*; verde-deschis, vernil; verde-închis, neftiu *(neobișnuit)*.

Vb. A înverzi, a vopsi (a colora) în verde; a se înverzi, a deveni verde; a verzui *(neobișnuit)*.

594. VICLENIE

Subst. Viclenie, viclenire *(înv. și reg.)*, vicleșug, dibăcie, diplomație, rafinament, perfidie, machiavelism, machiaverlîc *(rar)*, ipocrizie, prefăcătorie, prefăcătură *(rar)*, fățărnicie, fățărie *(înv.)*, iezuitism *(fig.)*, fariseism, falsitate, duplicitate; șiretenie, șireție *(rar)*, șiretlic, șmecherie, șmecherlîc *(rar)*, meșteșug, meșteșugire *(rar; mai ales fam.)*, stratagemă, tertip, șoltcărie, truc. Cursă *(fig.)*, capcană *(fig.)*; urzeală *(fig.)*, urzire *(fig.)*, uneltire. Viclean, viclenitor *(înv.)*, diplomat, hîtru *(reg.)*, ceapcîn *(reg.)*, iezuit *(fig.)*, pișicher *(fam.)*, vulpe *(fig.)*, vulpoi *(fig.)*, vulpoi bătrîn *(fig.)*, șarpe *(fig.)*; trișor, mincinos, escroc.

Adj. Viclean, viclenesc *(înv. și arh.)*, viclenit *(înv. și arh.)*, viclenitor *(înv.)*, șiret, șerpesc *(fig.)*, vulpesc *(fig.)*, rafinat *(fig.)*, meșteșugit *(înv.)*, perfid, machiavelic, ipocrit, prefăcut, prefăcător *(rar)*, fățarnic, iezuit *(fig.)*, iezuitic *(fig.)*, fariseic, fals, duplicitar; deștept *(fam.)*, hămișliu *(reg.)*, șmecher, pișicher, șoltic. Abil, subtil, diplomat, diplomatic.

Vb. A fi viclean, a (se) vicleni *(înv. și pop.)*, a o întoarce la viclenie (la șiretlic), a umbla cu vicleșuguri, a umbla cu tertipuri; a se preface, a se fățărnici *(înv.)*, a se fățări *(înv.)*. A întinde (a pune) cuiva o cursă (cursa); a atrage (pe cineva) în cursă; a urzi *(fig.)*, a unelti.

Adv. Viclenește *(înv. și arh.)*, cu viclenie, vulpește *(fig.)*; șmecherește.

V. comportare, imoralitate, înșelătorie, neprincipialitate.

595. VICTORIE

Subst. Victorie, biruință, biruire, învingere, înfrîngere, izbîndă, triumf, triumfare *(rar)*; succes, reușită, reușire *(rar)*, izbutire. Glorie, mărire, onoare, slavă, fală, faimă, renume. Laurii victoriei. Învingător, biruitor.

Adj. Victorios, biruitor, învingător, izbînditor *(rar)*, triumfător; triumfal, triumfalnic *(neobișnuit)*. Învins.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A fi victorios, a ieși victorios, a obține (a repurta) o victorie; a birui, a învinge, a înfrînge, a izbîndi, a triumfa; a repurta un succes, a reuși, a izbuti. A se acoperi de glorie.

Adv. (În mod) victorios.

V. **cîștig, glorie, succes.**

596. VIGOARE

Subst. Vigoare, forță, tărie, putere, robustețe, vîrtoșie, vîrtute *(înv. și reg.)*, vînj *(înv. și reg.)*, vînjoșenie, vînjoșie *(rar)*, vitalitate, sevă *(fig.)*, vlagă, vlavie *(înv.)*, potență, virilitate, bărbăție, voinicie. Vioiciune, dinamism, energie, vivacitate, sprinteneală; tinerețe, prospețime. Sănătate. Întărire, fortificare, oțelire *(fig.)*, călire *(fig.)*. Voinic, voinicel *(dim.)*, voinicuț *(dim.)*, voinicaș, zdrahon *(reg.)*.

Adj. Viguros, plin de vigoare, tare, tărișor *(dim.)*, tăricel, puternic, în putere, în puteri, în (toată) puterea (vîrstei), voinic, voinicos, vladnic *(înv. și arh.)*, vîrtos, vînjos, vînos, zdravăn, robust, solid, viril, potent *(livr.)*. Vioi, dinamic, energic, vivace *(livr.)*, sprinten, sprintenel *(dim.)*, sprinteior *(pop.)*, sprințar *(pop. și fam.)*, proaspăt. Întărit, fortificat, oțelit *(fig.)*, călit *(fig.)*.

Vb. A fi viguros. A prinde vigoare (putere, tărie etc.), a (se) învigora, a (se) întări, a vînjoșa *(rar)*, a (se) fortifica, a (se) oțeli *(fig.)*, a (se) căli *(fig.)*.

Adv. Cu vigoare, cu forță, cu putere, voinicește, zdravăn.

V. **însănătoșire, sănătate, statură.**

597. VIITOR

Subst. Viitor, viitorie *(înv.)*, viitorime *(înv.)*, zilele ce vin, vremurile viitoare, posterioritate. Viitorul apropiat (imediat); viitorul îndepărtat, viitorul anterior *(gram.)*. Eventualitate, probabilitate, posibilitate; perspectivă *(fig.)*; prognoză. Destin, soartă. Posteritate, viitorime, descendenți, urmași, generațiile viitoare. Știința viitorului, viitorologie, futurologie. Viitorolog, viitorist, futurolog. Prezicerea viitorului.

Adj. Viitor; de viitor, cu viitor, de perspectivă; în perspectivă. Posterior, ulterior. Posibil, probabil, eventual.

Vb. A urma, a se întîmpla în viitor. A avea viitor, a avea perspectivă.

Adv. În (pe) viitor, de-acum înainte, în curînd, nu peste mult timp, azi-mîine, mîine, mînezi *(reg.)*; poimîine; răspoimîine; de acum înainte, de mîine, în ziua următoare; în perspectivă.

V. **posterioritate, prezicerea viitorului, timp, urmaș.**

598. VINOVĂȚIE

Subst. Vinovăție, vină, culpă, culpabilitate. Greșeală, greș *(înv. și reg.)*, eroare, incorectitudine, abatere, rătăcire *(fig.)*, păcat, păcătuire, sacrilegiu, impietate; păcatul strămoșesc (originar). Contravenție, ilegalitate, infracțiune, delict, recidivă, crimă. Învinovățire, învinuire, inculpare, acuzare, acuzație, imputare, imputație, incriminare, incriminație *(înv.)*. Învinuit, inculpat, culpaș *(înv.)*, împricinat, pricinaș *(pop.)*, acuzat, pîrît; făptaș, făptuitor; infractor, contravenient, recidivist, delincvent, criminal, criminalist *(înv.)*. Țap ispășitor *(fig)*.

Adj. Vinovat, de vină, culpabil, culpaș *(înv.)*, greșit *(înv. și reg.)*. Învinuit, acuzat, împricinat, pricinaș *(pop.)*, incriminat.

Scanned with OKEN Scanner

Vb. A fi vinovat, a fi în culpă, a se face vinovat, a greși, a păcătui, a intra (a cădea) în păcat (păcate), a-și face păcate cu cineva; a comite (a săvîrși) o infracțiune (un delict, o crimă), a contraveni. A purta vina, a se simți vinovat, a avea sentimentul vinovăției, a avea ceva pe suflet (pe conștiință), a fi (a se simți, a se ști) cu musca pe căciulă, a da din colț în colț. A băga (cuiva) vină, a da (a arunca, a pune) vina pe cineva, a face cuiva o vină din (pentru) ceva, a găsi vinovat (pe cineva), a-i da cuiva greș *(înv.)*, a-i face cuiva proces de intenții, a învinovăți, a învinui, a inculpa, a acuza, a pîrî, a imputa, a incrimina. A-și recunoaște vina, a-și pune cenușă în cap, a se învinovăți, a se învinui.

V. **constrîngere, eroare, hoție, ilegalitate, închisoare, înșelătorie, omor, pedeapsă.**

599. VITE

Subst. Vită, vitișoară *(dim., pop.)*, vituță, dobitoc. Vite albe (mari), vite mici, bucate *(reg.)*; vite cornute, cornute. Vacă, văcuță *(dim.)*, văcușoară; ialoviță *(înv. și reg.)*. Bou, boulean *(dim.)*, boușor, bouț; taur, tăuraș *(dim.)*, tăurean, tăureanc *(reg.)*. Vițel, vițel de lapte, vițeluș *(dim.)*, mînzat; vițea, vițică, vițelușă *(dim.)*, vițelucă, mînzată. Junc, juncușor *(dim.)*, juncuț, juncan, juncănaș *(dim.)*; junincă, juncă, juncuță *(dim.)*, juncană, juncancă *(rar)*. Bivol, bivoliță. Pui de bivol, malac, turmac *(reg.)*. Cireadă de vaci, văcărie; văcărime. Rasa bovină, bovine. Oaie, oiță *(dim.)*, oișoară *(pop.)*, oițică *(pop.)*, mioară. Berbec, berbecuț *(dim.)*, berbecel, terțin *(reg.)*. Miel, mielușel *(dim.)*, mieluș *(rar)*, mielușor, mieluț, mior *(reg.)*, noaten *(pop.)*. Mia, mielușea *(dim.)*, mielușică *(dim.)*, mieluță. Capră, căpriță *(dim.)*, căprișoară. Țap, țăpuc *(dim., reg.)*, țăpulean *(reg.)*. Iadă, ied, ieduț *(dim., rar)*, iezișor *(rar)*. Turmă de oi. Turmă de capre. Rasa ovină, ovine.

Adj. Dobitocesc. Bovin, taurin. Ovin.

Vb. A crește vite; a paște.

V. **adăposturi pentru animale, animale erbivore, glasuri de animale, oaie, păstor, pășunat.**

600. VITEZĂ

Subst. Viteză, rapiditate, repezeală, repeziciune, repejune *(înv.)*, iuțeală. Fugă, goană, gonire, alergare, repeziș, repezitură *(rar)*. Accelerare, accelerație, iuțire *(rar)*, grăbire; sprint.

Adj. Iute, repede, rapid, fulgerător, iute de picior, vînteș *(reg.)*. Fugător, fugarnic, fugăreț *(reg.)*. Grabnic, expres, fulger.

Vb. A fugi, a fugi mîncînd pămîntul, a goni, a alerga, a zbura *(fig.)*, a zbura (a fugi) ca gîndul (ca un gînd). A o lua (a o rupe, a o apuca) la fugă, a o rupe de-a fuga, a o lua la sănătoasa, a se repezi, a porni în goană. A accelera, a grăbi (a iuți) pasul, a mări viteza; a sprinta.

Adv. În (plină) viteză, cu viteză mare, repede, repejor *(dim.)*, rapid, iute, în fugă, în fuga mare, din fugă, fuga-fuguța, cu iuțeala fulgerului (glonțului), fulgerător, ca fulgerul, fulgerește *(rar)*, ca vîntul; grabnic, expres, fulger, cît ai bate din palme, cît te-ai șterge la ochi, cît ai clipi din ochi, cît ai plesni din bici, cît ai da (ai scăpăra) din amnar, cît ai zice pește, cît ai frige un ou, cît ai îmbuca o dată, cît ți-ai lega nojițele, în doi timpi și trei mișcări, într-o secundă; ca din praștie, ca o nălucă.

V. **fugă, grabă, instantaneitate, mișcare.**

Scanned with OKEN Scanner

601. VIZITĂ

Subst. Vizită, musafirlîc *(înv.)*; vizitare. Vizită oficială; vizită de prietenie; vizită protocolară; vizită de curtoazie; vizită de lucru. Invitare, invitație. Primire, recepție. Ospitalitate, ospeție. Carte de vizită. Prezentare, introducere. Vizitator *(rar)*, invitat, musafir, oaspete, ospecior *(dim., rar)*; ospețime *(rar)*. Amfitrion, amfitrioană, gazdă.

Adj. Ospitalier, ospătarnic *(reg.)*, ospătos *(înv.)*, primitor, bucuros de oaspeți (oaspete).

Vb. A vizita, a se duce în vizită, a face cuiva o vizită, a veni în vizită; a fi în vizită la cineva. A invita. A primi vizite. A fi bucuros de oaspeți (oaspete). A întîmpina, a primi.

V. **sociabilitate, sosire.**

602. VÎNT

Subst. Vînt, vîntuleț *(dim.)*, vîntușor *(rar)*, vînticel, vîntișor; boare, adiere, aburire *(fig.)*, abureală *(fig.)*, oloreală *(reg.)*, olorit *(reg.)*, briză, reveneală, răcoreală, răcoare; suflare, curent; rafală, răbufneală, răbufnire; vîrtej, volbură. Furtună, tornadă, uragan, taifun, ciclon, tempestă *(livr.)*, tempestate *(înv.)*; vîntoasă, vîntoaie *(pop.)*, vîntăraie; vifor *(pop.)*, viforeală *(pop.)*, viforîre *(pop.)*, viforniță *(pop.)*, viscol, viscoleală, viscolire, viscolitură *(pop.)*, vijelie, vîjgăraie *(reg.)*. Vînt local; vînt regulat. Acvilon; alizee; armatan; austru; băltăreț; bora; contraalizeu; coșavă; crivăț; foen; mistral; muson; pasat; simun; siroco; traistă-goală *(reg.)*; zapat *(reg.)*; zefir.

Adj. Vîntos, vînturos *(înv.)*, de vînt, cu vînt; furtunos, tempestuos *(livr.)*, viforos *(pop.)*, viforatic *(pop.)*, înviforat *(pop.)*, viscolos; bătut de vînt, bîntuit de furtună; viscolit. Eolian.

Vb. A bate vîntul, a sufla vîntul, a vîntui; a adia, a aburi *(fig.)*, a olori *(reg.)*, a viforî *(pop.)*, a învifora *(pop.)*; a se stîrni vîntul, a se dezlănțui furtuna. A vui, a mugi, a urla, a vîjîi.

V. **dezastru, fenomene atmosferice, zgomot.**

603. VÎRF

Subst. Vîrf, vîrfuleț *(dim.)*, vîrfușor, vîrfuț, înălțime. Creștet, coamă. Vîrf (de deal, de munte), vîrfar, custură *(reg.)*, pisc, pisculeț *(dim., rar)*, piscușor *(rar)*, piscan *(reg.)*, țîflă *(reg.)*, țugui, țuguitură, țuțui *(reg.)*, țiclău *(reg.)*, țigmău *(reg.)*, țiclet *(reg.)*, gurgui, grui *(reg.)*, gruieț *(dim., reg.)*, țonc *(reg.)*; culme, culmiță *(dim.)*, culmiș *(pop., rar)*, plai, creastă, creștet, coamă, spinare. Țuguitură; țuguire.

Adj. Înalt; vîrfuit, ascuțit, țuguiat, țogoșat *(reg.)*, gurguiat.

Vb. A vîrfui, a face vîrf; a se țuguia, a se ascuți, a se subția spre vîrf A urca, a escalada. A coborî.

V. **coborîre, înălțime, ridicătură de teren, urcare.**

604. VORACITATE

Subst. Voracitate, lăcomie, lăcomire, nesaț, poftă, apetit *(franțuzism)*; oreximanie; necumpătare, exces; supraalimentare, supraalimentație; înfulecare *(rar)*, ghiftuire *(fam. și peior.)*, îndopare, îndopat, îmbuibare. Săturare *(rar)*, îndestulare, saturație, saț *(pop.)*, sațietate *(rar)*. Mîncău *(fam.)*, mîncător, mîncăcios, haplea; gurmand; flămînzilă.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Vorace, mîncăcios, mîncător, hulpav *(reg.)*, lacom, nesătul, nesățios, pofticios, poftitor *(rar)*, poftăreț *(reg.)*, devorant, devorator, pantagruelic *(livr.)*, necumpătat; supraalimentat, supranutrit, ghiftuit *(fam. și peior.)*, îndopat, îmbuibat, umflat *(fig., fam.)*; săturat, sătul.

Vb. A fi mîncăcios, a fi robul stomacului, a avea burtă de iapă, a se închina stomacului. A mînca cu lăcomie, a hălpăi *(reg.)*, a mînca lupește (ca lupul), a mînca ca o căpușă, a mînca cît șapte, a mînca ca un porc *(depr.)*, a devora, a hăpăi, a-și linge buzele, a mînca pe săturate, a se face burduf (de mîncare), a se sătura; mănîncă de-i pocnesc (trosnesc) fălcile, mănîncă de parc-ar fi spart; a înghiți, a mistui *(fig.)*, a îmbuca, a îmbuca lupește (ca lupul), a înfuleca *(fam.)*, a se îndopa *(fam.)*, a se ghiftui *(fam. și peior.)*, a se îmbuiba.

Adv. Pe săturate, pînă la saturație, cu lăcomie, lăcomește *(rar)*, cu nesaț, cu poftă, hulpav *(reg.)*.

V. **alimentație, aviditate, exagerare, foame, saturație.**

605. VORBIRE

Subst. Vorbire, vorovire *(înv. și reg.)*, rost *(azi rar)*, rostire, grai, glăsuire, zicere, spunere; cuvînt, afirmație, spusă, parolă *(fam.)*. Șoaptă, șoptire, șoptit, șopăială *(fam.)*, șopăire *(fam.)*, șopotire, șoșoire, șoșoit, șușoteală, șușotire șușotit *(rar)*. Limbuție, locvacitate *(livr.)*, logoree *(fam.)*, debit *(fig.)*, flecăreală, flecărie, vorbărie. Conversație, cozerie *(livr.)*, taifas, taifet *(înv.)*, taclale, șuetă, convorbire, voroavă *(înv. și reg.)*, vorbă, discuție, dialog, colocviu. Cuvîntare, cuvînt, discurs, alocuțiune, perorație, perorare *(rar)*, logos *(ir. și fam.)*, orație *(livr., înv.)*, tiradă; expunere, conferință, prelegere, prelecție *(înv.)*. Întrebare; interpelare, interpelație *(rar)*. Monolog, soliloc *(livr.)*; recitare, declamație. Oratorie, oratorism *(rar)*, retorică, elocvență, elocuțiune; retorism, grandilocvență *(livr.)*. Oralitate. Vorbitor, cozeur, rostitor *(rar)*. Limbut, flecar, vorbăreț, vorbă-lungă. Orator, retor, conferențiar, cuvîntător *(rar)*; predicator, propovăduitor.

Adj. Oral, verbal. Vorbitor, cuvîntător, cuvîntăreț *(rar)*, rostitor. Șoptitor, șopotitor. Limbut, locvace *(livr.)*, vorbăreț.

Vb. A vorbi, a vorovi *(înv. și reg.)*, a cuvînta *(rar)*, a rosti, a grăi *(pop.)*, a glăsui *(pop. și poetic)*, a zice, a spune. A șopti, a șopăi *(fam.)*, a șopoti, a șoșoi, a șușoti. A rupe tăcerea, a deschide gura, a deschide vorba, a da drumul la gură, a prinde (a da) grai, a începe vorba, a intra în vorbă, a începe cuvînt; a i se dezlega cuiva limba, a i se desclești cuiva fălcile, a i se dezmorți cuiva limba; a vorbi în barbă; a vorbi cu gura altuia. A limbuți *(înv.)*, a flecări, a avea limbă lungă, a fi lung de limbă (limbă lungă), a avea mîncărime de (vierme la) limbă, a da din gură, a vorbi vrute și nevrute. A conversa, a convorbi *(rar)*, a conferi *(rar)*, a se întreține, a discuta, a dialoga *(rar)*, a sta de vorbă, a sta la taclale, a sta la taifas, a tăifăsui, a sta (a ședea) la divan, a divăni *(reg.)*. A lua cuvîntul, a rosti o cuvîntare (o alocuțiune), a face o expunere, a ține un discurs, a perora. A monologa, a vorbi singur; a declama, a recita. A avea limbă de aur, a fi cu limba (fagure) de miere.

Adv. Oral, prin viu grai, verbal.

V. **aforism, afirmație, conversație, cuvînt, destăinuire, grandilocvență, limbuție, particularități de vorbire, sfat, sociabilitate.**

606. VRĂJITORIE

Subst. Vrăjitorie, vrajă, vrăjire *(rar)*, vrăjitură *(pop.)*, boscoană *(reg.)*, farmazonie *(pop.)*, maleficiu *(livr.)*, farmec, fermecare, fermecătorie *(pop.)*, solomonie *(pop.)*, solomonire *(pop.)*, descîntec, descîntătură, descîntat, obro-

Scanned with OKEN Scanner

ceală, șișcărie *(reg.)*; magie, exorcism, taumaturgie. Fermecătură. Sortilegiu. Vrăjitor, vraci *(pop.)*, solomonar *(pop.)*, farmazon *(pop.)*, fermecător, descîntător; mag, magician, exorcist, taumaturg. Vrăjitoare, vrăjitorească, vrăciță *(înv. și arh.)*, farmazoană *(pop.)*, fermecătoare, descîntătoare, baborniță, meștereasă *(rar)*, meșteriță *(pop.)*, năzdrăvană, șișcă *(reg.)*, vidmă *(reg.)*, zîrnoaică *(reg.)*; magiciană.

Adj. Vrăjit, fermecat. Vrăjitor, fermecător *(pop.)*, descîntător. Vrăjitoresc, de vrăjitor; magic, exorcist.

Vb. A face vrăji, a vrăji, a lega, a bosconi *(reg.)*, a fermeca, a face farmece, a pune cuiva ulcica, a-i face cuiva cu ulcica, a solomoni *(pop.)*, a descînta, a obroci.

V. **prezicerea viitorului.**

Scanned with OKEN Scanner

Z

607. ZĂPADĂ

Subst. Zăpadă, nea *(înv., reg. și poetic)*, omăt *(pop.)*, ninsoare, ometiță *(reg.)*; ninsoare, ningău *(pop.)*, fulguială, fulguire, fulguit; lapoviță; înzăpezire *(rar)*, întroienire *(rar)*, troienire, nămețire *(pop.)*. Viscol, viscoleală, viscolire, viscolitură, vifor *(pop.)*, viforeală *(pop.)*, viforîre *(pop.)*, viforniță *(pop.)*. Troian, nămete. Fulg (de zăpadă, de nea), fulguleț *(dim.)*. Avalanșă, lavină. Derdeluș, săniuș. Pîrtie. Schi; sanie, săniuță *(dim.)*; bob. Om de zăpadă.

Adj. De zăpadă; nins, neios *(înv. și reg.)*; înzăpezit, întroienit, troienit, nămețit *(pop.)*; zăpădos *(rar)*, viscolit.

Vb. A ninge, a cădea zăpadă; a fulgui, a cădea fulgi de zăpadă; a înzăpezi, a întroieni, a troieni, a nămeți *(pop.)*, a ometi *(reg.)*. A se înzăpezi, a se întroieni, a se troieni, a se ometi *(reg.)*.

V. **fenomene atmosferice.**

608. ZĂPĂCEALĂ

Subst. Zăpăceală, zăpăcire, buimăceală, buimăcire, teșmenire *(reg.)*, năuceală, năucie *(rar)*, năucire *(rar)*, sturluibare *(reg.)*, uluială, uluire, uimeal, *(înv.)*, fîstîceală *(fam.)*, fîstîcire *(fam.)*, amețeală *(fig.)*, perplexitate, dezorienă tare, descumpănire. Zăpăcit, teșmenit *(reg.)*, năuc, hăbăuc *(reg.)*, aiurit-

Adj. Zăpăcit, buimac, buimatic *(rar)*, buimăcit, teșmenit *(reg.)*, năuc, năucit, bezmetic, bezmeticit, hăbăuc *(reg.)*, tehui *(reg.)*, capiu *(fig.)*, zăbăuc, aiurit, cu capu-n nori, uluit, amețit *(fig.)*, perplex, dezorientat *(fig.)*, descumpănit. Zăpăcitor, năucitor, uluitor.

Vb. A (se) zăpăci, a (se) buimăci, a (se) teșmeni *(reg.)*, a (se) năuci, a sturluiba *(reg.)*, a (se) hăbăuci *(reg.)*, a (se) tehui *(reg.)*, a (se) ului *(înv.)*, a uimi *(înv.)*, a (se) fîstîci *(fam.)*, a se pierde, a-și pierde capul, a-și pierde busola (calendarul, păscălia), a ameți *(fig.)*, a rămîne perplex, a (se) dezorienta *(fig.)*. A fi zăpăcit, a nu ști pe ce lume e (trăiește), a fi picat din cer, a fi căzut din pod.

Adv. În zăpăceală (buimăceală etc.); ca un zăpăcit (năuc etc.).

V. **nebunie, uimire, uitare.**

609. ZBURDĂLNICIE

Subst. Zburdălnicie, zburdare, zburdă, zburdăciune, zbeng, zbenguială, zbenguire, zbenguit, zbereguială *(reg.)*, zbînțuială, zbînțuire, zbînțuit, zbînț *(reg.)*; joacă, hîrjoană, hîrjoneală. Neastîmpăr, vioiciune, sprinteneală. Ștrengărie, năzdrăvănie, ghidușie *(fam.)*, șotie, poznă *(pop. și fam.)*, năzbîtie, nebunie, boroboață, dăndănaie *(reg.)*, dănănaie *(reg.)*, trăsnaie. Glumă, păcăleală, păcălire, păcălit, păcălitură, farsă. Ștrengar, loază *(fig.)*, zgîtie *(reg.)*, calindroi *(reg.)*, diavol *(fig.)*, drac *(fig.)*, drăcușor *(fig.)*, drac împelițat; ghiduș *(fam.)*, ghidușar *(rar)*, poznaș, păcală, păcălici.

Scanned with OKEN Scanner

Adj. Zburdalnic, zburdatic *(rar)*, zburdător *(rar)*, năstașnic *(reg.)*, zbenguit, zbenguitor, zbînțuit, zvăpăiat, zvînturat, zvînturatic, zbanghiu, nebunatic, zurliu *(fam.)*, sturlubatic *(pop.)*, sturluibat *(reg.)*, neastîmpărat, vioi, zglobiu, zglobior *(dim.)*, jucăuș *(fig.)*, sprințar *(pop. și fam.)*, sprințăroi *(reg., augm.)*. Ștrengar, năzdrăvan, ghiduș *(fam.)*, poznaș *(pop. și fam.)*, păcală, păcălici.

Vb. A zburda, a se zbengui, a se zbînțui, a fi neastîmpărat, a nu avea astîmpăr, a nu sta locului, a nu-și găsi locul, a se juca, a se hîrjoni; a ștrengări, a face (a se ține de) ștrengării (de pozne, de șotii, de nebunii). A se zvăpăia *(rar)*.

Adv. Ștrengărește, ca un ștrengar.

V. **amuzament, animație, bucurie, forfotă, glumă, mișcare.**

610. ZDREANȚĂ

Subst. Zdreanță, ferfeniță *(pop. și fam.)*, treanță, bulendre, șofile *(reg.)*, cîrpă, cîrpușoară *(dim.)*, rufă *(reg.)*, petică *(reg.)*, buleandră, otreapă, tearfă *(reg.)*; obială; petic, peticuț *(dim.)*, peticel; cioarsă, gioarsă *(fam.)*, vechitură. Peticire, peticit; uzare, uzaj, uzură, ferfenițire *(pop. și fam.)*, ferfenițit *(pop. și fam.)*.

Adj. Zdrențăros, zdrențuit, rufos *(fam.)*, ferfenițit *(pop. și fam.)*, ferfenițos *(pop. și fam.)*, rupt în bucăți, sfîșiat, peticit, peticos; uzat.

Vb. A (se) zdrențui, a (se) preface în zdrențe, a (se) ferfeniți *(pop. și fam.)*, a (se) face ferfeniță, a (se) rupe ferfeniță, a se trențui, a (se) petici *(rar)*, a (se) rupe în bucăți; a se uza.

V. **bucată, ciopîrțire, distrugere.**

611. ZGÎRCENIE

Subst. Zgîrcenie, zgîrcire, avariție, parcimonie *(livr.)*, cărpănoșie *(depr.)*, calicie, calicenie *(rar)*, cumplitate *(înv.)*. Rapacitate *(livr.)*, cupiditate *(livr.)*, aviditate *(peior.)*, lăcomie, voracitate *(fig.)*, arghirofilie *(livr.)*. Zgîrcit, zgîrcioh *(fam.)*, harpagon, zgîrîie-brînză, brînză-n sticlă, avar, cărpănos *(depr.)*, calic; arghirofil *(livr.)*.

Adj. Zgîrcit, avar, parcimonios *(livr.)*, cărpănos *(depr.)*, calicesc *(rar)*, cupit *(reg.)*, hîrsit *(reg.)*, cumplit *(înv.)*. Rapace *(livr.)*, cupid *(livr.)*, avid *(peior.)*, lacom, hrăpăreț, hapsîn, apucător *(fig.)*.

Vb. A fi zgîrcit, a lega paraua cu zece noduri, a linge melesteul, a tăia firul de mălai în opt, a fi cumplit la bani, a avea mînă scurtă, a avea nouă băieri la pungă, a-și mînca de sub unghie, a suge de sub unghii, a coase petic la petic, a da oțet mîții; a se zgîrci, a se scumpi, a se calici, a se hîrsi *(reg.)*, a da ca din ochii lui.

Adv. Cu zgîrcenie, cu țîrîita.

V. **aviditate, economie.**

612. ZGOMOT

Subst. Zgomot, gălăgie, larmă, lărmălău *(rar)*, lărmuire *(rar)*, hărmălaie, hălălaie *(pop.)*, hărhălaie *(reg.)*, harhăt *(reg.)*, zarvă, haraiman *(reg.)*; vuială *(rar)*, vuiet, vuire, vuit, huiet, tumult, vacarm, tapaj, scandal, tărăboi, halagea *(reg.)*, zăpăceală *(fam.)*, tevatură, tămbălău *(fam.)*. Bubuire *(rar)*, bubuit, bubuitură; pocneală, pocnet, pocnit, pocnitură, plesnet, plesnire, plesnit, plesnitură, trosnet, trosnitură, trosnire, pîrîire *(rar)*, pîrîit. Detunare, detunet *(rar)*, detunătură, bufneală *(rar)*, bufnet, bufnit, bufnitură, bufnire, pufnitură, pufnire, răbufneală, răbufnitură *(rar)*, răbufnire. Duduit, duduitură, durduit *(reg.)*, durăit, durăitură, duruire, duruit, duruitură, huruială, huruit, huruitură,

Scanned with OKEN Scanner

hurduitură *(reg.)*, hurducăială, hurducătură, hodorogeală. Vîjîială, vîjîit, vîjîitură, vîjîire; zbîrnîială, zbîrnîit, zbîrnîitură, zbîrnîire, clinchet. Zăngăneală, zăngănit, zăngănitură, zăngănire, zăngăt; zornăială, zornăit, zornăitură, zornet, zuruire, zuruit; zdrăngănit, zdrăngănitură, zdrăngănire. Troncăt, troncănit, troncănitură. Pleoscăit, pleoscăitură, plescăit, plescăitură, plescăire. Scrîșnet, scrîșnire, scrîșnit. Bîzîială, bîzîit, bîzîitură; zîzîit; zumzet, zumbăire *(rar)*, zuzet *(pop.)*, zuzuit *(pop.)*. Țiuit, țiuitură; țîrîială, țîrîit, țîrîitură, țîțîit. Tropăială, tropăit, tropăitură, tropot, tropotire *(pop.)*, tropotit *(pop.)*. Zupăit, zupăitură, dupăit *(reg.)*, dupăitură *(reg.)*. Scîrțîială, scîrțîire *(rar)*, scîrțîit; hîrșîire, hîrșîit, hîrșîitură, tîrșîială, tîrșîit, tîrșîitură. Murmuială *(rar)*, murmur, murmurare, rumoare; susur, susurare *(rar)*, șopot, șopotire; fîșîială, fîșîire, fîșîit, fîșîitură, foșnet, foșnire, foșnit *(rar)*, foșnitură; freamăt, fremătare, fremătură. Rezonanță, răsunet, reverberație; ecou. Claxon; sirenă; clopot; talangă; toacă. Petardă.

Adj. Zgomotos, asurzitor, gălăgios, tumultuos. Bubuitor, detunător, trosnitor. Huruitor; vîjîitor; zbîrnîitor; scrîșnitor; bîzîitor; țiuitor; scîrțîitor. Murmurător, murmuitor *(înv.)*, murmurînd *(rar)*; susurător, șoptitor; fîșîitor *(rar)*, foșnitor; fremătător.

Vb. A face zgomot, a face gălăgie, a face larmă, a lărmui, a hălălăi *(pop.)*, a hărhăti *(reg.)*, a face zarvă, a zărvăi *(reg.)*, a vui, a vuieta *(reg.)*, a hui. A bubui, a detuna, a pocni, a plesni, a trosni, a bufni, a pufni, a răbufni. A dudui, a durdui *(reg.)*, a durăi, a durui, a hurui, hurdui *(reg.)*, a hurducăi *(reg.)*, a hodorogi. A vîjîi; a zbîrnîi; a zăngăni, a zornăi, a zurui, a zorzoi *(pop.)*; a zdrăngăni, a zdroncăni; a troncăni. A pleoscăi, a plescăi. A scrîșni. A bîzîi, a zumzăi, a zumbăi *(rar)*, a zuzui *(pop.)*, a țiui; a țîrîi, a țîțîi. A tropăi, a tropoti *(pop.)*, a zupăi; a dupăi *(reg.)*; a scîrțîi; a hîrșîi, a tîrșîi; a murmura, a murmui *(înv.)*, a susura, a șopoti; a fîșîi, a foșni; a fremăta. A răsuna.

V. **clopot, dezordine, fenomene atmosferice, glasuri de animale, glasuri de păsări, strigăt.**

INDICE DE CUVINTE

În *Indice* au fost cuprinse în ordine alfabetică toate cuvintele din dicționar. Menționăm, însă, că, pentru a nu-l încărca prea mult, nu au fost incluse: elementele relaționale, formele pronominale de acuzativ *(se)* și de dativ *(și-, -și)*, care marchează diateza reflexivă a verbelor, pronumele nehotărîte *careva, ceva, cineva*, frecvente în construcții și expresii verbale, precum și negația *nu*.

În ceea ce privește tehnica de redactare, socotim necesare următoarele precizări:

a. substantivele au fost înregistrate, de regulă, la forma de singular, nearticulat, indiferent dacă apar în interiorul grupului analogic sau în titlul acestuia; ne-am abătut, totuși, de la acest procedeu și am păstrat forma articulată a numelor de dansuri populare (ex.: *alunelul, ariciul, brîul, călușul* ș.a.), dealtfel singura sub care ele circulă în limbă, precum și forma de plural a unor substantive pentru a facilita, astfel, distincțiile semantice necesare (ex.: *arginți* „bani", *foi* „fustă" etc.);

b. în cazul cuvintelor compuse ordinea alfabetică a ținut seama de primul termen al compusului;

c. deosebirea de clasă morfologică, acolo unde aceasta s-a impus ca strict necesară, a fost semnalată fie prin marcarea accentului (ex. *puhói — puhoí, șirói — șiroî*), fie prin notarea în paranteză a clasei morfologice respective: (adj.), (adv.), (interj.), (num.), (pron.), (subst.), (vb.);

d. în situația cuvintelor omonime, am indicat, de fiecare dată, în paranteză sensul, pentru o mai rapidă orientare în interiorul *Dicționarului*;

e. cifrele din dreptul fiecărui cuvînt trimit la numărul grupului analogic în care acesta poate fi întîlnit; cifrele culese cu aldine semnalează faptul că termenul respectiv este titlu de grup sau primul termen dintr-un astfel de titlu, iar cifrele culese cursiv arată că lema respectivă ocupă poziția a doua sau a treia din titlu.

Scanned with OKEN Scanner

A

abá 577
abager 577
abagerie 49, 354, 577
abagiu 355, 577
abandon 179, 198, 489
abandona 179, 198, 453, 489
abandonare 173, 179, 198, 453, 489
abandonat 453
abanos 37, 388
abate (subst.) 81, 105
abate (vb.) 153, 255, 270, 329
abatere 148, 153, 196, 255, 270, 598
abatesă 81
abatiză 32
abație 46, 81
abătut 166, 386, 550, 574
abdica 118
abecedar 77
aberant 196
aberație 196
abil 295, 558, 594
abilitate 295, 558
abis 9, 246, 273, 589
abisal 9
abitație 339
abject 259, 322
abjecție 259, 322
abjura 163, 488
abjurare 488
abjurație 488
abnegație 533
aboli 30, 387
abolire 30, 387
abolițiune 30, 387
abolla 297
abominabil 21, 29, 224
abordabil 286
abordare 35
aborigen 340, 425
abraș 284
abrevia 357, 484, 515
abreviat 357, 484, 515
abreviativ 515
abreviație 357, 484, 515
abreviere 357, 484, 515
abroga 30, 329, 387
abrogare 30, 387
abrogat 30
abrogație 30, 387
abrudeanca 143
abscons 385
absent 173, 265, 273, 380
absenta 173, 273
absență 173, 273, 380
absint 61
absolut 221, 225, 527
absolutism 45, 221
absolutist 45, 221
absolvent 194
absolvi 194, 253, 556
absolvire 194, 200, 253
absorbant 267
absorbi 267
absorbire 267
absorbit 235, 267, 380
absorbitor 267
absorbție 267
abstențiune 543
abstinent 43, 543
abstinență 43, 543
abstract 251
abstracționism 138
abstracționist 138
abstrage 235
abstrus 385
absurd (literatura ~ ului) 138, 196, 291
absurditate 196, 262, 472
abțiguit 63
abține 43, 198, 543
abținere 43, 73, 198, 543
abunda 508
abundent 67, 508
abundență 67, 508
abur 20, 31, 86, 573, 580
aburca 301, 585
aburează 602
aburí 602
aburire 580, 602
aburit 580
aburos 580
abuz 199, 255, 270, 396
abuza 199, 255, 271
abuziv 199, 255, 271, 396
ac 64, 84, 190, 262, 289, 357, 507
acadeá 188
academic (dans ~) 41, 142, 539, 556
academie 281, 351, 556
acajú 37
acalmie 73
acantă 449
acaparare 55
acaparator 55
acar 573
acasă 73, 115, 192, 260, 459, 550, 574
acaț 37
acaustobiolit 497
accelera 240, 600
accelerare 240, 600
accelerat 240, 362 573
accelerație 240, 600
accept 14, 120
accepta 14, 120, 387
acceptabil 120, 253
acceptare 14, 120
accepție 518
acces 364

zilnic 437
zimbil 131
zimbru 25
zimța 560
zimțare 560
zimțat 560
zimțuí 560
zimțuire 560
zinc 356
zincat 356
zircon 444
zircóniu 356
zis 151, 280
zitum 61
zizanie 449
zîmbăreț 496
zîmbet 69, 496
zîmbi 496
zîmbire 496
zîmbitor 496
zîmbitură 496
zînă 209, 227
zînișoară 209
zîrnă 450
zîrnoaică 606
zîzanie 85, 163, 190, 289
zîzîit 612
zlătar 355
zloată 204, 456
zlot 56
zmeoaică 209
zmeoaie 209
zmeoi 209
zmeu 209
zmeur 38
zmeurar 38
zmeură 226
zmeuriu 498
známie 532, 586
zoavă 297
zob 58, 68, 525
zobi 58, 525
zobire 525
zobit 525
zodiac 77, 467
zodiacal 342
zodiar 77, 467
zodie 467
zodier 467
zolí 536
zoofobie 215
zoolatrie 488
zoolatru 488
zoomorfism 488
zootoxină 420
zor 27, 240, 317, 375
zoralia 143
zorel 130
zorí 27, 169, 240, 342
zóri 130, 169, 342
zorilă 130, 209
zorin 169
zorire 240
zorit 27, 169, 240, 342
zornăi 612
zornăială 612
zornăit 612
zornăitură 612
zornet 612
zorzoane 298, 457
zorzoí 612
zorzonat 298
zuf 577
zugrav 355, 443
zugrăveală 159, 443
zugrăvi 159, 443, 557
zugrăvire 159
zugrăvit 443, 557
zuluf 428
zulufel 428
zumbăí 612
zumbăire 612
zumzăi 612
zumzet 612
zupăí 612
zupăit 612
zupăitură 612
zurbagiu 85, 481
zurbalîc 481
zurbă 481
zurgălău 106
zurliu 609
zurui 612
zuruire 612
zuruit 612
zuzet 612
zuzuí 612
zuzuit 612
zvăpăiat 609
zviduí 570
zvînta 58, 436
zvînturat 609
zvînturatic 609
zvîrlugă 441

Scanned with OKEN Scanner

Coli de tipar: 30 Tiraj: 56.000 ex. Bun de tipar: 2.06.1978

Tiparul executat sub comanda
nr. 1/1668
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România

Scanned with OKEN Scanner